

KİTABIN ASIL ADI
شرح معاني الآثار
Şerhu Me'âni'l-Âsâr

MÜELLİF
Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî

YAYIN YÖNETMENİ
Şamil Gök

ÇEVİREN
M. Beşir Eryarsoy

EDİTÖR
Mehmet Haberli

REDAKSİYON
Faik Akcaoğlu

ARAPÇA METİN - SAYFA DÜZENİ
Osman - Fatma Arpaçukuru

KAPAK TASARIMI
Ahmet Mayalı

MATBAA
Step Ajans Matbaacılık
Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar / İstanbul   Telefon: 0212 446 88 46

İstanbul - 1430/2009

Yayıncılık Sertifika No: 0107-34-006476

KİTÂBÎ YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. Üretmen Han No: 18 Cağaloğlu - İSTANBUL
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90 40
Web: www.kitabiyayinevi.com - www.kitabiyayinevi.net
Eposta: info@kitabiyayinevi.com

İMAM EBU CA'FER AHMED B. MUHAMMED

ET-TAHÂVÎ

(Vefatı, 321 Hicrî)

Açıklayıcı Notlarla Çeviren

M. BEŞİR ERYARSOY

Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı

kitâbî

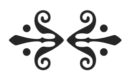
İstanbul - 1430/2009

بسم الله الرحمن الرحيم

كِتَابُ الْبُيُوعِ

ALIŞVERİŞ

[V. Ciltten Devam]

١٠- بَابُ الْبَيْعِ يُشْتَرَطُ فِيهِ شَرْطٌ لَيْسَ مِنْهُ

10- SATIŞ AKDİNDE İLGİLİ OLMAYAN BİR ŞART KOŞULMASI

٥٥١٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّهُ كَانَ يَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى جَمَلٍ لَهُ فَأَعْيَاهُ، فَأَدْرَكَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَا شَأْنُكَ يَا جَابِرُ؟» فَقَالَ: أُعْيِيَ نَاضِحِي يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ: «أَمَعَكَ شَيْءٌ؟» فَأَعْطَاهُ قَضِيبًا أَوْ عُودًا، فَنَخَسَهُ بِهِ، أَوْ قَالَ: ضَرَبَهُ، فَسَارَ سَيْرَةً لَمْ يَكُنْ يَسِيرُ مِثْلَهَا. فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: «بِعْنِيهِ بِأُوقِيَّةٍ». قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، هُوَ نَاضِحُكَ. قَالَ: فَبِعْتُهُ بِأُوقِيَّةٍ، وَاسْتَثْنَيْتُ حُمْلاَنَهُ، حَتَّى أُقْدِمَ عَلَى أَهْلِي، فَلَمَّا قَدِمْتُ أَتَيْتُه بِالْبَعِيرِ فَقُلْتُ: هَذَا بَعِيرُكَ يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: «لَعَلَّكَ تَرَى أَنِّي إِنَّمَا حَبَسْتُكَ، لِأَذْهَبَ بِبَعِيرِكَ، يَا بِلاَلُ، أَعْطِهِ مِنَ العَيْبَةِ أُوقِيَّةً» وَقَالَ: «انْطَلِقْ بِبَعِيرِكَ، فَهُمَا لَكَ».

5519- … eş-Şa'bî'den, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte devesi üzerinde yol alıyordu. Ancak devesi bitkin düştü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona yetişip: ***"Bu halin ne ey Cabir?"*** sordu. Cabir: Ey Allah'ın Rasulü! Devem bitkin düştü, dedi. Allah Rasulü: ***"Yanında bir şey var mı?"*** sordu. Ona ince bir değnek ya da sopa verdi. Allah Rasulü onunla deveyi dürttü -ya da: vurdu, dedi.- Bunun üzerine deve önceden hiç gitmediği şekilde yol almaya başladı.

Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Bu deveyi bana bir ukiyyeye sat"*** dedi. (Cabir) dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! O, senin devendir, dedim. (Cabir) dedi ki: Deveyi ona bir ukiyyeye sattım. Ancak ailemin yanına varıncaya kadar beni taşımasını istisna ettim (şart koştum). Ben ailemin yanına varınca deveyi ona götürüp: Ey Allah'ın Rasulü! İşte senin deven, dedim. O: ***"Galiba sen, deveni almam için benim seni bu şekilde engellediğimi (senden deveyi satın aldığımı) düşünüyorsun.[1] Ey Bilal! Sen ona torbadan bir ukiyye ver"*** dedi. Sonra da: ***"Deveni al git, her ikisi de senindir"*** buyurdu.[2]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu görüşü benimsemiştir: Bir kimse bir başkasından belli bir bedel karşılığında bir binek satın alsa, satıcı da belli bir yere kadar o bineğe binmeyi şart koşsa (ve bu şartla satsa) satış da caizdir, şart da caizdir. Buna dair Cabir'in bu hadisini delil göstermişlerdir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet etmiş, bunlar da iki gruba ayrıl-

1 Hadisin yer aldığı bazı kaynaklarda (mesela, Ebu Davud, Buyu 69; Nesai, Buyu 77 gibi) Peygamber Efendimize ait bu son cümle: "***Deveni senden alayım (seni devesiz bırakayım) diye benim seninle pazarlık yaptığımı mı sanıyorsun?"*** anlamındadır. (Çeviren)

2 Buhârî, Şurût, 4; Müslim, Müsâkât, 109-114; Ebu Davud, Büyu', 69; Nesâî, Büyu', 77; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 269 (Çeviren).

mışlardır. Bir grup: Satış caiz, şart batıldır, demiş; diğer grup ise: Satış geçersizdir, demiştir.

Biz, Yüce Allah'ın izniyle bu bölümde her iki grubun benimsediği kanaati açıklayacağız.

Bir arada bu iki grubun lehine olup birinci grubun aleyhine olan sözünü ettiğimiz Cabir'in hadisindeki delil şudur: Bu hadiste, onların görüşlerini destekleyecek bir taraf bulunmadığına delil olan iki husus vardır.

Bu iki hususun birincisi şudur: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Cabir *radıyallahu anh* ile pazarlık yapması deve hakkında idi ve bu pazarlığı esnasında Cabir *radıyallahu anh*'ın ona binmesi şartını koşmamıştı. Cabir *radıyallahu anh* da: Ben o deveyi sattım ve aile halkımın yanına gidinceye kadar ona binmeyi istisna ettim, demiştir.

Buna göre, hadisin uygun açıklaması şudur: Satış akdi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* açısından ancak üzerinde pazarlık yapılmış olan husus ile alakalıdır. Ona binmenin istisna edilmesi daha sonra gerçekleşmiştir. Böylelikle yapılan bu istisna, satıştan ayrı bir istisnadır. Çünkü satışın tamamlanmasından sonra gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bunda bize o satışın hükmünün nasıl olduğunu gösterecek bir delil yoktur. Şayet yapılan o istisna akit esnasında şart koşulmuş olsaydı yine hüküm böyle olur muydu, olmaz mıydı?

Diğer delil de şudur: Cabir *radıyallahu anh* dedi ki: Medine'ye vardığımda deveyi alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim. Ben ona: İşte bu, senin devendir, Ey Allah'ın Rasulü! dedim. Allah Rasulü de şöyle dedi: ***"Galiba sen, deveni almam için benim seni bu şekilde engellediğimi (senden deveyi satın aldığımı) düşünüyorsun. Ey Bilal! Sen ona bir ukiyye ver. Sen de deveni de al git, her ikisi de senindir."***

İşte bu, birinci konuşmanın karşılıklı alışveriş amacı ile yapılmadığına delildir.

Binme şartının koşulmasının, bu illetin sabit oluşundan sonra alışverişin aslında olduğu tespit edilirse bu hadiste delil olacak bir taraf kalmaz. Çünkü bu şartın koşulduğu bir konuşma alışveriş olmaz.

Diğer taraftan Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Cabir'in elindeki deveyi mülkiyetine geçirmemişti. Buna göre, Cabir'in binme şartını koşması mülkiyeti altında olan bir şey hakkındadır.

İşte bunda da alışverişte mülkiyetin müşteri lehine gerçekleşmesi halinde böyle bir şartın hükmünün nasıl olacağına bir delil bulunmamaktadır.

Bu hususta şartın batıl (geçersiz), alışverişin caiz olduğunu kabul eden kimseler ise Berîre ile ilgili hadisi delil alırlar:

٥٥٢٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ عَائِشَةَ أَرَادَتْ أَنْ تَشْتَرِيَ بَرِيرَةَ فَتُعْتِقَهَا، فَقَالَ لَهَا أَهْلُهَا: نَبِيعُكِهَا عَلَى أَنَّ وَلاَءَهَا لَنَا. فَذَكَرَت ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لاَ يَمْنَعُكِ ذَلِكَ، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

5520- … Malik b. Enes'in Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Aişe *radıyallahu anhâ* Berîre'yi satın alıp onu hürriyetine kavuşturmak istemişti. Berîre'nin sahipleri Aişe'ye: Onun velasının bize ait olması şartıyla onu sana satarız, dediler. Aişe bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince o: ***"Bu, sana engel değildir. Çünkü vela ancak köleyi hürriyetine kavuşturana ait bir haktır"*** buyurdu.[3]

٥٥٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ بَرِيرَةَ جَاءَتْ تَسْتَعِينُ عَائِشَةَ، فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: إِنْ أَحَبَّ أَهْلُكِ أَنْ أَصُبَّ لَهُمْ ثَمَنَكِ صَبَّةً وَاحِدَةً وَأُعْتِقَكِ، فَعَلْتُ. فَذَكَرَتْ ذَلِكَ بَرِيرَةُ لِأَهْلِهَا، فَقَالُوا: لاَ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ وَلاَؤُكِ لَنَا. قَالَ مَالِكٌ: قَالَ يَحْيَى: فَزَعَمَتْ عَمْرَةُ أَنَّ عَائِشَةَ ذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اِشْتَرِيهَا، فَأَعْتِقِيهَا، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

5521- … Yahya b. Said'den, o Abdurrahman'ın kızı Amre'den rivayet

3 Buhârî, Salât, 70, Şurût, 3, 10, 13, 17, Et'ıme, 31, Ferâiz, 19, 20, 22, 23; Talâk, 14, Keffârât, 8, Nikâh, 18, Zekât, 61, Mükâteb, 5, Büyu' 67, 73; Müslim, Itk, 5, 6, 8, 10, 12, 14, 15; Ebu Davud, Ferâiz, 12, Itâk, 3; Tirmizî, Ferâiz, 20, Vesâyâ, 7, Velâ, 1; Nesâî, Zekât, 99, Talâk, 29, 30, 31, Büyu', 75, 76, 78; İbn Mâce, Talâk, 29, Itk, 3; Malik, Talâk, 25, Itk, 17, 18, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 281, 321…

ettiğine göre, Berîre gelip Aişe'den yardım istedi. Aişe ona: Eğer senin sahiplerin isterlerse onlara senin bedelini bir defada peşin olarak öderim, azat etmemi isterlerse bunu yapabilirim, dedi. Berîre bunu sahiplerine aktarınca onlar da: Senin vela hakkın bize ait olmadıkça olmaz, dediler.

Malik dedi ki: Yahya şöyle dedi: Amre'nin iddia ettiğine göre, Aişe bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince Allah Rasulü: ***"Sen onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Çünkü vela hakkı ancak köleyi hürriyetine kavuşturana aittir"*** buyurmuştur.

٥٥٢٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا أَرَادَتْ أَنْ تَشْتَرِيَ بَرِيرَةَ فَتُعْتِقَهَا، فَاشْتَرَطَ مَوَالِيهَا وَلاَءَهَا. فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اِشْتَرِيهَا فَأَعْتِقِيهَا، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

5522- … el-Esved'den, onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, o, Berîre'yi satın alıp onu hürriyetine kavuşturmak istemişti. Ancak Berîre'nin sahipleri velasının kendilerine ait olması şartını koştular. Aişe bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince o: ***"Sen onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Çünkü vela hakkı ancak köleyi hürriyetine kavuşturana aittir"*** buyurdu.

٥٥٢٣- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أَهْلَ بَيْتِ بَرِيرَةَ أَرَادُوا أَنْ يَبِيعُوهَا وَيَشْتَرِطُوا الْوَلاَءَ. فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اشْتَرِيهَا فَأَعْتِقِيهَا، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

5523- … el-Esved'den, onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, Berîre'nin ailesi onu satıp vela hakkını (velasının kendilerine ait olması) şartını koşmak istediler. Aişe bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince o: ***"Onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Çünkü vela hakkı ancak köleyi hürriyetine kavuşturan kişiye aittir"*** buyurdu.

٥٥٢٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ القَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ بَرِيرَةَ جَاءَتْ تَسْتَعِينُهَا فِي كِتَابَتِهَا فَقَالَتْ عَائِشَةُ: إِنْ شَاءَ أَهْلُكِ اشْتَرَيْتُكِ، وَنَقَدْتُهُمْ ثَمَنَكِ صَبَّةً وَاحِدَةً. فَذَهَبَتْ إِلَى أَهْلِهَا، فَقَالَتْ لَهُمْ ذَلِكَ، فَأَبَوْا إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْوَلاَءُ لَهُمْ. فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اِشْتَرِيهَا، وَلاَ يَضُرُّكِ مَا قَالُوا، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

5524- … el-Kasım b. Muhammed'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Berîre yapmış olduğu kitabet bedeli için yardım istemek üzere Aişe *radıyallahu anhâ*'nın yanına geldi. Aişe: Sahiplerin isterlerse seni satın alırım ve senin bedelini onlara bir defada nakit olarak öderim, dedi. Berîre sahiplerine gitti ve onlara bunları söyledi. Onlar ise vela hakkı kendilerine ait olmadıkça kabul etmeyeceklerini bildirdiler.

Aişe bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince o şöyle buyurdu: ***"Onu satın al. Söylediklerinin sana bir zararı olmaz. Çünkü vela hakkı köleyi hürriyetine kavuşturana aittir."***

***

Bu görüş sahipleri şöyle der: Berîre'nin sahiplerinin, hürriyetine kavuşturulması ve vela hakkının kendilerine ait olması şartı ile Berîre'yi satmak istemeleri üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Aişe *radıyallahu anhâ*'ya şöyle demişti: ***"Bunun sana zararı olmaz. Çünkü vela hakkı köleyi hürriyetine kavuşturan kimseye aittir."*** İşte bu da, satışlarda şart koşulan bütün bu gibi şartların batıl (geçersiz), alışverişlerin ise sabit olacağına delil olmaktadır.

Ancak bu görüş sahiplerine karşı olan deliller arasında şu da vardır: Evet, bu rivayetler, bu şekilde onun Berîre'yi satın alarak hürriyetine kavuşturmak istediği, sahiplerinin ise vela hakkı kendilerine ait olmadıkça bunu kabul etmeyecekleri şeklinde gelmiştir.

Ancak başkaları da bunu bundan farklı bir şekilde rivayet etmiştir:

٥٥٢٥- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي رِجَالٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، مِنْهُمْ يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، وَاللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، حَدَّثَهُمْ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: جَاءَتْ بَرِيرَةُ إِلَيَّ، فَقَالَتْ: يَا عَائِشَةُ، إِنِّي قَدْ كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ، فِي كُلِّ عَامٍ أُوقِيَّةٌ، فَأَعِينِينِي، وَلَمْ تَكُنْ قَضَتْ مِنْ كِتَابَتِهَا شَيْئًا. فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: اِرْجِعِي إِلَى أَهْلِكِ، فَإِنْ أَحَبُّوا أَنْ أُعْطِيَهُمْ ذَلِكَ جَمِيعًا، وَيَكُونَ وَلاَؤُكِ لِي فَعَلْتُ. فَذَهَبَتْ إِلَى أَهْلِهَا، فَعَرَضَتْ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، فَأَبَوْا وَقَالُوا: إِنْ شَاءَتْ أَنْ تَحْتَسِبَ عَلَيْكِ فَلْتَفْعَلْ، وَيَكُونَ وَلاَؤُكِ لَنَا.

فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لاَ يَمْنَعُكِ ذَلِكِ مِنْهَا اِبْتَاعِي وَأَعْتِقِي، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

وَقَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ، فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ، فَمَا بَالُ نَاسٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ كُلُّ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللهِ، فَهُوَ بَاطِلٌ، وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ، قَضَاءُ اللهِ أَحَقُّ، وَشَرْطُ اللهِ أَوْثَقُ، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ».

5525- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana aralarında Yunus b. Yezid ile el-Leys'in de bulunduğu ilim ehli bazı kimselerin haber verdiklerine göre İbn Şihab kendilerine Urve b. ez-Zübeyr'den diye tahdis etmiştir. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Berîre yanıma gelerek: Ey Aişe! Ben sahiplerim ile her yıl bir ukiyye olmak üzere dokuz ukiyye karşılığında kitabet antlaşması yaptım. Sen de bana yardımcı ol, dedi. Henüz antlaşma bedelinden bir şey ödememişti. Aişe ona: Sahiplerine dön, eğer onlara bunun tamamını vermemi ve velanın da bana ait olmasını kabul ediyorlarsa yaparım, dedi. Berîre sahiplerine gitti ve onlara bu teklifi sundu. Onlar kabul etmeyerek: Eğer Aişe senin bedelini -sevabını Allah'tan bekleyerek- ödemeyi istiyorsa yapsın. Bu durumda da senin vela hakkın bize ait olur, dediler.

Aişe bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince o şöyle buyurdu: ***"Bunun, onu alıp hürriyetine kavuşturmana engel olacak tarafı yoktur. Sen onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Vela hakkı hürriyete kavuşturana aittir."***

Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de insanlar arasında ayağa kalkıp Yüce Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra şöyle buyurdu: ***"Bazı insanlara ne oluyor ki, Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda olmayan şartları koşuyorlar? Allah'ın Kitabı'nda olmayan her bir şart batıldır, isterse yüz şart olsun. Çünkü Allah'ın hükmü hakka daha uygundur, Allah'ın şartı daha sağlamdır. Şüphesiz ki, vela hakkı hürriyete kavuşturan kimseye aittir."***

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste, birinci grup hadislerde bulunmayan ifadeler yer almaktadır. Şöyle ki: Birinci grup hadislerde aile halkı, Berîre'yi, vela hakkı kendilerine ait olması şartı ile Aişe *radıyallahu anhâ* onu hürriyetine kavuştursun diye satmak istediler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Bu, sana engel değildir. Sen onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Çünkü vela hakkı hürriyete kavuşturan kimseye aittir"*** buyurdu.

Bu durumda bu hadiste, satın alanın hürriyete kavuşturması, hürriyete kavuşturana ait olan vela hakkının da satıcıya ait olması şartı ile satışın mubah olacağı belirtilmektedir. Böyle bir ittifak gerçekleştiği takdirde alışveriş sabit, şart batıl olur. Vela hakkı da hürriyete kavuşturana ait olur.

Urve'nin, Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiği hadiste ise Aişe *radıyallahu anhâ*'nın Berîre'ye: Eğer senin aile halkın isterse ben onlara bu bedeli bir defada veririm ve senin vela hakkın da bana ait olur, dediği belirtilmektedir.

Berîre sahiplerine bu teklifi yapınca onlar: Eğer o, bunu sana sevabını Allah'tan bekleyerek yapmak istiyorsa yapsın, dediler. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Aişe *radıyallahu anhâ*'ya şöyle dedi: ***"Bu, senin onu satın almana engel değildir. Sen onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Çünkü vela hakkı hürriyete kavuşturan kimseye aittir."***

Bu hadiste yer alan ifadeler arasında şunlar da vardır: Berîre'nin sahiplerinin vela hakkının kendilerine ait olmasını şart koşmaları alışveriş işlemi içerisinde olmamıştır. Ancak Aişe *radıyallahu anhâ*'nın onlara Berîre adına kitabet bedelini ödemesi hakkında olmuştur. Önceden kitabet akdi gerçekleşmiş ve Aişe *radıyallahu anhâ*'nın bu ödemeden önce bir mülkiyet sahibi olması söz konusu olmamıştır.

Aişe *radıyallahu anhâ* durumu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e aktarınca o: ***"Bu, sana engel olmasın"*** dedi. Yani sen, bu şartları dolayısıyla

onu hürriyetine kavuşturmak istemekle niyet ettiğin sevaptan geri dönme. ***"Onu satın al ve hürriyetine kavuştur. Çünkü vela hakkı köleyi hürriyetine kavuşturan kimseye aittir."***

Böylelikle burada Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ilk olarak alışverişten söz etmesinin, bundan önce Aişe *radıyallahu anhâ* ile Berîre'nin sahipleri arasında olup bitenle hiçbir ilgisi olmamış olur.

Daha sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ayağa kalkıp verdiği hutbesinde şöyle buyurdu: ***"Ne oluyor ki, bazı kimseler Yüce Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan şartları koşuyorlar? Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan her bir şart batıldır, isterse yüz şart olsun."***

Allah Rasulü bu sözleriyle, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın Berîre üzerindeki mülkiyet hakkına bağlı olarak onunla kitabet bedeli yapıp kendilerine ait olan vela hakkını istemesine karşı çıkmaktadır. Sonra şu sözleriyle onun dikkatini çekmiş ve ona ne yapacağını öğretmiştir: ***"Vela hakkı, köleyi hürriyetine kavuşturan kimseye aittir."*** Yani mükateb (efendisi ile belli bir bedeli kendisine ödemesi halinde hürriyetine kavuşacağı hususunda anlaşan kimse) kitabet bedelinin ödenmesi suretiyle hürriyetine kavuşacak olursa onu hürriyetine kavuşturan kişi onunla kitabet antlaşması yapan kimsedir. Dolayısıyla o kölenin velası da ona ait olur. İşte bu, bunun dışında kalan birinci grup hadislerde bulunan ifadelerin zıttını ifade eden bir hadistir. Ayrıca bu hadiste, satış halinde vela şartını koşmanın hükmünün nasıl olduğuna dair bir delil yoktur. Onunla alışveriş geçersiz olur mu, olmaz mı?

Bir kimse: Hişam b. Urve bu hadisi babasından rivayet etmiş ve onda bazı fazlalıklardan söz etmiştir, diyecek olursa biz de ona: Doğru söylüyorsun, deriz.

٥٥٢٦- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: جَاءَتْنِي بَرِيرَةُ فَقَالَتْ: إِنِّي كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ، فِي كُلِّ عَامٍ أُوقِيَّةٌ، فَأَعِينِينِي. فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: إِنْ أَحَبَّ أَهْلُكِ أَنْ أَعُدَّهَا لَهُمْ، عَدَدْتُهَا لَهُمْ، وَيَكُونُ وَلاَؤُكِ لِي، فَعَلْتُ. فَذَهَبَتْ بَرِيرَةُ إِلَى أَهْلِهَا، فَقَالَتْ لَهُمْ ذَلِكَ، فَأَبَوْا عَلَيْهَا.

فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِ أَهْلِهَا وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فَقَالَتْ: إِنِّي قَدْ عَرَضْتُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَأَبَوْا إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْوَلاَءُ لَهُمْ.

فَسَمِعَ بِذَلِكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهَا، فَأَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ فَقَالَ: خُذِيهَا وَاشْتَرِطِي، فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ.

فَفَعَلَتْ عَائِشَةُ، ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ ، فَذَكَرَ مِثْلَ مَا فِي حَدِيثِ الزُّهْرِيِّ.

5526- Bize İsmail b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. İdris, Malik b. Enes'ten tahdis etti. O Hişam b. Urve'den, o babasından, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Berîre yanıma gelerek: Ben sahiplerimle her sene bir ukiyye vermek üzere dokuz ukiyyeye kitabet akdi yaptım. Sen de bana yardım et, dedi.

Aişe ona şöyle dedi: Vela hakkı bana ait olmak üzere sahiplerin bu meblağı kendilerine ödememi isterlerse ben de sözümü yerine getirerek bunu yaparım. Bunun üzerine Berîre, sahiplerinin yanına gitti, onlara bunu söyledi. Ancak onlar bunu kabul etmediler.

Berîre, sahiplerinin yanından geri döndüğünde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* oturuyordu. Ben senin dediğini onlara söyledim, vela hakkı kendilerine ait olmadıkça kabul etmeyeceklerini belirttiler, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu işitince ona bu işi (mahiyetini) sordu. Aişe durumu ona haber verince şöyle buyurdu: ***"Onu satın al ve şart koş. Şüphesiz vela hakkı hürriyete kavuşturan kimseye aittir."***

Aişe bunu yaptı sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlar arasında kalktı ve ez-Zührî'nin rivayet ettiği (5525 no'lu) hadiste söylenenlerin aynısını zikretti.

٥٥٢٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5527- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Malik haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu hadiste de, *ez-Zührî*'nin hadisinde olduğu gibi Berîre'nin sahiplerinin vela hakkının kendilerine ait olmasını şart koştukları, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın ise vela hakkı kendisine ait olmadıkça kabul etmeyeceği hususun, onun Berîre adına kitabet (yazışma) bedelini ödemesi olduğu belirtilmektedir.

Böylelikle *ez-Zührî* ve Hişam bu hususta ittifak etmişlerdir. Fakat onlar, yine bu hususta birinci tür hadisleri rivayet edenlere muhalefet etmiş olmaktadırlar. Ayrıca Hişam'ın rivayetinde, *ez-Zührî*'nin rivayetine göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu fazlalığı vardır: ***"Onu satın al ve şart koş. Çünkü vela hakkı hürriyete kavuşturan kimseye aittir."*** Evet, Hişam'ın hadisinde bu şekildedir. *ez-Zührî*'nin hadisinde ise bunun yerine: ***"Satın al ve hürriyetine kavuştur. Vela hakkı hürriyetine kavuşturan kimseye aittir"*** denilmektedir.

İşte bu noktada Hişam ile *ez-Zührî*'nin rivayetinde farklılık bulunmaktadır.

Eğer bu hususta muteber olan, zabt ve hıfzsa ve buna ehil olanların naklettiği rivayet alınıp diğerlerinin rivayetlerinin terk edilmesi ise, şüphesiz ki *ez-Zührî*'nin naklettiği rivayeti kabul etmek daha uygundur. Çünkü o, zabt ve hıfz bakımından Hişam'dan daha sağlamdır.

Eğer bu hususta muteber olan tevil (yorum) ise, şüphesiz ki Allah Rasulü'nün ***"onu (satın) al"*** sözü: Kişinin karşısındakine bu köleyi kaça alayım derken "Bu köleyi kaça satın alırım (kaça satarsın)" demesinde olduğu gibi, onu satın al, anlamında olabilir.

Yine bir kimsenin diğerine, -satacağı fiyatı kastederek:- "Sen bu köleyi bin dirheme al" demesi de bunun gibidir.

Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ve şartını koş"*** buyurmakla birlikte onun neyi şart koşacağını açıklamamıştır.

Bu sebeple "sahih alışverişlerde koşulan şartları koş" demek istemiş olabilir. O halde Hişam'ın bu hadisinde anlamına açıklık getirildiği takdirde *ez-Zührî*'nin hadisinde bulunanlara muhalif bir şey kalmamış olur ve her iki hadiste de böyle bir şartın bulunması halinde alışverişin hükmünün nasıl olacağına, geçersiz mi yoksa caiz mi olacağına dair bir beyan bulunmamış olur.

Bu şart sebebiyle alışverişi geçersiz kabul edenlerin ileri sürdükleri delillere gelince:

٥٥٢٨- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعٍ وَسَلَفٍ، وَعَنْ شَرْطَيْنِ فِي بَيْعَةٍ.

5528- … Davud b. Ebi Hind'den, o Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun dedesinden rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, alışveriş ile birlikte borç (şartı koşulmasını)[4] ve bir alışverişte iki şart koşulmasını yasakladı.[5]

٥٥٢٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَحِلُّ سَلَفٌ وَبَيْعٌ، وَلاَ شَرْطَانِ فِي بَيْعٍ».

5529- … Eyyub'dan, o Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Borç vermek (şartı) ile satış yapmak da bir satış işleminde iki şart koşmak da helal değildir."***[6]

٥٥٣٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5530- … Bize Hammâd b. Zeyd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

4 İmam Malik, Büyu', 69 da bunu şöylece açıklamaktadır: "Bu: Birinin diğerine: Senin malını -bana şunu borç vermen şarıyla- şu fiata alırım, demesi halidir." (Çeviren)

5 Buhârî, Selem, 7; Ebu Davud, Büyu', 55; Nesâî, Büyu', 61, 71, 72; Dârimî, Büyu', 26, 45; Malik, Büyu', 69; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 175, 179, 205.

6 Ebu Davud, Büyu', 68; Tirmizî, Büyu', 19; Nesâî, Büyu', 60, 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 179.

٥٥٣١- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5531- Bize Ebu Ümeyye tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. el-Fadl tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٥٣٢- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَرْطَيْنِ فِي بَيْعٍ، وَعَنْ سَلَفٍ وَبَيْعٍ.

5532- … Abdulmelik b. Ebi Süleyman'dan, o Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir satışta iki şart koşulmasını ve borç verme (şartı) ile alışverişi yasakladı.

٥٥٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ، عَنْ عَامِرٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5533- … Âmir el-Ahvel'den, o Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٣٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ بَيْعٍ وَسَلَفٍ.

5534- … Davud b. Kays'dan, o Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* satış ile birlikte borcu (borç şartını) yasaklamıştır.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Satış zaten bizatihi bir şarttır. Onda bir başka şart daha koşulacak olursa bu, bir alışveriş işleminde iki şart olur.

İşte bunlara göre, hadiste sözü edilen ve yasaklanmış bulunan iki şart bunlardır. Ancak bu hususta onlara muhalefet edilmiş ve şöyle denilmiştir: Bir alışverişte iki şart koşmak şudur: Eğer alışveriş peşin bin dirhem ya da bir yıl vade ile yüz dinara gerçekleşecek olursa bu durumda satış, müşterinin satıcıya bu bedellerden dilediği birisini vermesi üzerine gerçekleşir. Fakat bu durumda da satış geçersiz olur. Çünkü satış, belli olmayan bir bedel karşılığında gerçekleştirilmiş olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından nakledilmiş rivayetlerden şunlar bu görüş sahiplerinin lehine delil olmaktadır:

٥٥٣٥- مُبَشِّرُ بْنُ الْحَسَنِ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، يُحَدِّثُ عَنْ زَيْنَبَ، اِمْرَأَةِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّهَا بَاعَتْ عَبْدَ اللّٰهِ جَارِيَةً، وَاشْتَرَطَتْ خِدْمَتَهَا. فَذَكَرَ ذٰلِكَ لِعُمَرَ فَقَالَ: لاَ يَقْرَبَنَّهَا، وَلاَ أَجِدُ فِيهَا مَثُوبَةً.

5535- … Bize Şu'be, Halid b. Seleme'den tahdis edip dedi ki: Ben Muhammed b. Amr b. el-Hâris'i, Abdullah b. Mesud'un eşi Zeyneb'ten tahdis ederken dinledim. Buna göre, o, Abdullah'a bir cariye satmış ve cariyenin kendisine hizmet etmesini şart koşmuştu. Bu husus Ömer'e aktarılınca, o: "Kesinlikle ona yaklaşmasın. Ben bunda sevap almayı gerektiren bir şey de görmüyorum" dedi.

٥٥٣٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: لاَ يَحِلُّ فَرْجٌ إِلَّا فَرْجٌ، إِنْ شَاءَ صَاحِبُهُ بَاعَهُ، وَإِنْ شَاءَ وَهَبَهُ، وَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهُ، لاَ شَرْطَ فِيهِ.

5536- … Ubeydullah b. Ömer dedi ki: Bana Nâfi'in tahdis ettiğine göre, İbn Ömer şöyle demiştir: "Sahibi tarafından -hakkında şart koşmadan- dilerse satabileceği, dilerse hibe edebileceği, dilerse alıkoyabileceği bir fercin (cariyenin) dışında bir ferc (cariye) helal olmaz."

٥٥٣٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ الْأَمَةَ، عَلَى أَنْ لاَ يَبِيعَ وَلاَ يَهَبَ.

5537- … Nâfi'den rivayete göre, İbn Ömer bir adamın bir cariyeyi satmamak ve hibe etmemek şartı ile satın almasını hoş karşılamazdı.

***

Görüldüğü gibi Ömer *radıyallahu anh*, Abdullah b. Mesud'un satın aldığı cariyeyi iptal etmiştir. Abdullah da bu hususta ona uymuş ve ona muhalefet etmemiştir. O, buna muhalif bir kanaatte olsaydı ona muhalefet edebilirdi. Çünkü Ömer bu sözü, hüküm vermek amacıyla değil fetva vermek amacıyla söylemişti.

Abdullah b. Mesud'un eşi Zeyneb de bu hususta ikisine uymuştur. Onun da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sahabisi olduğu bilinmektedir.

Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* da bu hususta her üçüne uymuştur. Halbuki o da, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Aişe *radıyallahu anhâ*'ya Berîre'nin durumu ile ilgili olarak, bu bölümde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğumuz rivayetlerde geçtiği üzere, neler söylediğini biliyordu.

İşte bu da, ona göre bunun, hadisini delil gösterenlerin yorumladıkları anlamdan farklı bir anlama geldiğine delil olmaktadır. Bizler Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından sözünü ettiklerimizden başka bir kimsenin, Ömer'in ve bu rivayetlerde sözünü ettiğimiz ashabdan bu hususta ona tabi olanların benimsedikleri kanaatin dışında bir görüş benimsediğini de bilmiyoruz.

Bundan dolayı bunun bir esas olarak alınması ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı tarafından varılmış bir icma olarak değerlendirilerek buna muhalefet edilmemesi gerekirdi.

İşte rivayetler bakımından bu bölümün uygun açıklaması budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından konuyu ele alacak olursak; bizler, ittifak ile kabul edilmiş esasın şu olduğunu görüyoruz: Bir takım sahih şartlar bazen satılan mal hakkında akitte söz konusu edilebilir. Satıcı için de

satın alan için de geçerli olmak üzere belli bir süre ile sınırlı muhayyerlik şartı gibi. Bu şartla satış caiz olur.

Aynı şekilde satışta ödenecek bedeller de böyledir. Bazen satın alanın bunlara dair koştuğu şartlarla birlikte akit yapılabilir. Eğer bu şartlar belli ise bağlayıcı olur ve satış bu şartları ihtiva ettiği kabul edilerek gerçekleşir.

Eğer belirlenen süre fasid ise onun fasid oluşunun alışverişi de ifsad ettiğini, satışın böylelikle gerçekleşmediğini ve eğer hakkında akit gerçekleşmiş ise bu akdin geçerli olmayacağını gördük.

Şartların sıhhati ve fasid oluşu itibariyle satış bedelinde öngörülen bu şartları satış akdi ihtiva ettiği için bu şartların caiz olması halinde akit de caiz olur, fasid olması halinde akit de fasid olur. Diğer taraftan eğer satılan şey üzerinde gerçekleşen satış akdinde satılan bir köle olup satıcıya bir ay hizmet etmesi şartı da koşulmuşsa satıcı kendisine ait olan köleyi müşteriye (mesela) bin dirhem ile kölenin kendisine bir ay hizmet etmesi şartı ile vermiş olur. Bu durumda müşteri kölenin hizmetine de kendisine de malik olamaz. Çünkü onun köleyi mülkiyetine alması ancak alışverişin tamamlanmasından sonra olabilir. Bu durumda satış bir miktar mal ile kölenin bir süre hizmeti karşılığında gerçekleşmiş olur. Müşteri ise, onu bir miktar mal ile bir süre hizmet karşılığında satın aldığı zamanda mülkiyetine geçirmiş olmaz. Bizler, mülkiyeti altında bulunmayan bir cariyeye hizmet etmek üzere bir köle satın alacak olsa böyle bir alışverişin fasid olduğunu görüyoruz.

Buna göre nazar (akli düşünme ve kıyas), akitten önce mülkiyeti altında bulunmayan bir kimsenin hizmet etmesi şartı ile yaptığı akdin de böyle olmasını gerektirmektedir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanında bulunmayan şeyi satmayı yasaklamıştır.

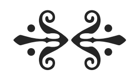
Satış bedelleri sözünü ettiğimiz şekilde hem sahih hem fasid vadeleri de ihtiva ettiğinden, sahih ve fasid şartları ihtiva eden karşılığında bedel ödenerek satın alınmak istenen eşyanın da böyle olması gerekir.

Bununla da, meçhul bir şart koşularak bir alışveriş gerçekleşecek olursa sözünü ettiğimiz üzere bu şartın fasid olmasından dolayı o alışverişin de fasid olacağı ispatlanmaktadır. O halde "Satış caiz, şart batıl olur" diyenlerin görüşleri ile "Satış caiz, şart da sabit olur" diyenlerin görüşlerinin kabul edilmemesi gerekmektedir.

Bu konuda da bu iki görüş ile "Satış işleminde kendisinden olmayan

(kendisiyle ilgili olmayan) bir şart koşulduğu takdirde satış batıl olur" şeklindeki diğer görüşten başka bir görüş bulunmamaktadır.

İlk iki görüş söz konusu olmadığına göre, diğer görüş sabit olur. İşte Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşü budur.

١١- بَابُ بَيْعِ أَرْضِ مَكَّةَ وَ إِجَارَتِهَا

11- MEKKE ARAZİSİNİN SATILMASI VE KİRALANMASI

٥٥٣٨- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَحِلُّ بَيْعُ بُيُوتِ مَكَّةَ وَلاَ إِجَارَتُهَا».

5538- … Mücahid'den, onun Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Mekke evlerinin satılması da kiraya verilmesi de helal değildir"*** buyurmuştur.

٥٥٣٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ نَضْلَةَ بِفَتْحٍ وَسُكُونِ الْمُعْجَمَةِ، قَالَ: تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ، وَرِبَاعُ مَكَّةَ تُدْعَى السَّوَائِبَ مَنِ احْتَاجَ سَكَنَ، وَمَنْ اسْتَغْنَى أَسْكَنَ.

5539- … Alkame b. Nadla şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Ebu Bekir, Ömer ve Osman da vefat ettiğinde Mekke'nin evleri,

"es-sevâib: serbest evler" diye anılırdı. İhtiyacı olan orada kalır, ihtiyacı olmayan başkasını yerleştirirdi.[7]

٥٥٤٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ نَضْلَةَ، قَالَ: كَانَتْ الدُّورُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ، مَا تُبَاعُ، وَلاَ تُكْرَى، وَلاَ تُدْعَى إِلَّا السَّوَائِبَ، مَنْ اِحْتَاجَ سَكَنَ، وَمَنْ اِسْتَغْنَى أَسْكَنَ.

5540- … Alkame b. Nadla şöyle demiştir: Evler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zamanında da Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ın zamanında da satılmaz, kiraya verilmezdi. Bunlara serbest evler adı verilirdi. İhtiyacı olan o evlerde kalır, ihtiyacı olmayan başkasını yerleştirirdi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, bu rivayetler doğrultusunda kanaat sahibi olmuş ve: Mekke'nin topraklarının, satılması da kiraya verilmesi de caiz değildir, demiştir. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife, Muhammed ve Süfyan es-Sevrî -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır. Aynı kanaat Ata ve Mücahid'den de rivayet edilmiştir.

٥٥٤١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا قُرَّةُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ أُجُورَ بُيُوتِ مَكَّةَ.

5541- … Bize Şu'be, el-Avvâm b. Havşeb'den tahdis etti. Onun Ata b. Ebi Rabâh'tan rivayet ettiğine göre, Ata, Mekke evlerinden kira alınmasını hoş görmezdi.

٥٥٤٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ أَنَّهُ قَالَ: مَكَّةُ مُبَاحٌ، لاَ يَحِلُّ بَيْعُ رِبَاعِهَا، وَلاَ إِجَارَةُ بُيُوتِهَا.

5542- … İbrahim b. Muhacir'den, o Mücahid'den, onun şöyle dediğini

7 İbn Mâce, Menâsik, 102.

rivayet etti: Mekke mubahtır (orada tasarruf serbesttir). Onun evlerinin, satılması da kiraya verilmesi de helal değildir.

***

Başkaları, bu hususta bunlara muhalefet etmiş: Mekke arazisinin satılmasında da kiralanmasında da sakınca yoktur, demiş ve bu hususta Mekke'yi diğer şehirler gibi değerlendirmişlerdir. Bu görüşü benimseyenlerden birisi de Ebu Yusuf'tur.

Bunlar bu görüşlerine şunu delil gösterirler:

٥٥٤٣- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ عَلِيَّ ابْنَ حُسَيْنٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَمْرَو بْنَ عُثْمَانَ أَخْبَرَهُ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتَنْزِلُ فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ فَقَالَ: «وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ؟» وَكَانَ عَقِيلٌ وَرِثَ أَبَا طَالِبٍ، هُوَ وَطَالِبٌ، وَلَمْ يَرِثْهُ جَعْفَرٌ، وَلاَ عَلِيٌّ، لِأَنَّهُمَا كَانَ مُسْلِمَيْنِ، وَكَانَ عَقِيلٌ وَطَالِبٌ، كَافِرَيْنِ. وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ يَقُولُ: لاَ يَرِثُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ.

5543- … İbn Şihâb'dan rivayete göre, Ali b. Hüseyn kendisine Amr b. Osman'dan haber verdiğine göre, Üsâme b. Zeyd: Ey Allah'ın Rasulü! Mekke'deki evinde mi konaklayacaksın? diye sordu. Allah Rasulü: ***"Akîl bize (kalabileceğimiz) bir yer ya da mülk bıraktı mı ki?"*** dedi.

Akîl, (kardeşi) Talib ile birlikte Ebu Talib'e mirasçı olmuştu. Ancak Cafer de Ali de ona mirasçı olamamıştı. Çünkü her ikisi de Müslümandı. Akîl ile Talib ise kâfirdi.

Bundan dolayı Ömer b. el-Hattab da: "Mü'min, kâfire mirasçı olmaz" derdi.[8]

٥٥٤٤- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5544- Bize Bahr b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

8 Buhârî, Hac, 44; Müslim, Hac, 439; İbn Mâce, Ferâiz, 6.

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste, Mekke arazisinin mülkiyet altına alınabileceğine ve miras bırakılacağına delil vardır. Çünkü bu hadiste, Akîl ile Talib'in Ebu Talib'in Mekke'de bıraktığı yere ve yurda mirasçı oldukları belirtilmektedir. Bu ise birinci hadise muhaliftir.

Hadisler arasında ihtilaf ortaya çıktığından, iki farklı görüş arasından sahih olanı ortaya çıkartabilmek için nazara (akli düşünme ve kıyasa) ihtiyaç duyulmuştur.

Eğer senetler arasından tercih yapma yoluna ve buna göre görüşü belirleme cihetine gidilmiş olsaydı şüphesiz ki, Ali b. Huseyn'in (5543 no'lu) hadisi, iki hadis arasında sened bakımından en sahih olanıdır.

Ancak biz bunu nazar (akli düşünme ve kıyas) yolu ile açıklığa kavuşturma gereği duyduk. Bundan dolayı konuyu kıyas açısından ele almak istedik. İnsanların içinde eşit oldukları Mescid-i Haram'da herhangi bir kimsenin bir bina yapmasının caiz olmadığını, ondan belli bir yerin etrafını kendisine ait olmak üzere çeviremeyeceğini gördük. İşte herhangi bir kimsenin mülkiyetinin söz konusu olamayacağı ve bütün insanların orada eşit oldukları her yerin hükmü de böyledir.

Nitekim bir kimsenin, Arafat'ta insanların vakfe yaptıkları bir yerde bir bina yapmak isterse böyle bir hakkının bulunmadığını görüyoruz. Minâ da böyledir. Bir kimse orada bir ev yapmak istese bu ona yasaktır. Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet böylece gelmiştir.

٥٥٤٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مَرْوَانَ الضَّرِيرُ الْكُوفِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَاهَكَ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلاَ نَتَّخِذُ لَكَ بِمِنًى شَيْئًا تَسْتَظِلُّ بِهِ؟ فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، إِنَّهَا مُنَاخٌ لِمَنْ سَبَقَ».

5545- … Yusuf b. Mâhek'ten, o annesinden, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Sana Mina'da gölgesi altında barınacağın bir yer edinmeyelim mi? dedim. Allah Rasulü: ***"Ey Aişe! Orası daha önce varanın devesini çöktürüp konaklayacağı yerdir"*** buyurdu.[9]

9 Ebu Davud, Menâsik, 89; Tirmizî, Hac, 51; İbn Mâce, Menâsik, 52; Dârimî, Menâsik, 87; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 187, 207.

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine gölgesi altında barınacağı herhangi bir yer yapmalarına izin vermemiştir. Çünkü orası, erken varanın devesini çöktürüp konaklayacağı bir yerdir. Diğer bir sebep ise insanların hepsinin orada birbirine eşit olmasıdır.

٥٥٤٦- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ. ح

5546- Bize Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize el-Firyâbî tahdis etti, H.

٥٥٤٧- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالاَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَاهَكَ، عَنْ أُمِّهِ، وَكَانَتْ تَخْدُمُ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، فَحَدَّثَتْهُ عَنْ عَائِشَةَ، مِثْلَهُ.

قَالَ: وَسَأَلَتْ أُمِّي مَكَانَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا بَعْدَمَا تُوُفِّيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُعْطِيَهَا إِيَّاهُ. فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: لاَ أُحِلُّ لَك وَلاَ لأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي أَنْ يَسْتَحِلَّ هَذَا الْمَكَانَ تَعْنِي مِنًى.

5547- … İbrahim b. el-Muhâcir'den, o Yusuf b. Mâhek'ten, o annesinden -ki annesi mü'minlerin annesi Aişe *radıyallahu anhâ*'ya hizmette bulunurdu- rivayet etti. Annesi ona Aişe'den aynısını tahdis etti.

Yusuf dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat ettikten sonra annem Aişe'den kaldığı yeri kendisine vermesini istedi. Aişe ona şu cevabı verdi: "Bunu ne sana helal kılarım ne de kendi aile halkımdan herhangi bir kimsenin bu yeri helal görmesini kabul ederim."

O, bu sözüyle Minâ'yı kastediyordu.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte insanların kendisinde eşit oldukları ve herhangi bir kimsenin mülkiyetine alamayacağı yerlerin hükmü budur. Mekke'nin bundan farklı olduğunu ve orada bina yapmanın caiz kılındığını gördük.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Mekke'ye girdiği gün: ***"Ebu Süfyan'ın evine giren güvenliktedir. Kendi evinin kapısını üzerine kapatan da güvenliktedir"*** buyurmuştur.[10]

٥٥٤٨- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5548- Bunu bize Rabi' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme, Sâbit el-Bünânî'den tahdis etti.O Abdullah b. Rabâh'tan, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den (rivayet etti).

***

Mekke, içerisindekiler tarafından kapıları kapatılan evlerin inşa edildiği yerlerden olduğuna göre, oranın, mülkiyet altına alınan ve mirasçılığın söz konusu olduğu yerlerin niteliğinde olması gerekir.

Bir kimse bu hususta Yüce Allah'ın: ***"Kendisinde yerli olanların da yolcuların da eşit olduğu Mescid-i Haram..."*** (el-Hac, 25) sözünü delil gösterecek olursa ona: Bunun tevili ile ilgili olarak öncekilerden şu rivayet nakledilmiştir, denilir:

٥٥٤٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: ﴿سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ﴾ وَقَالَ: خَلْقُ اللهِ فِيهِ سَوَاءٌ.

5549- ... Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, o, Yüce Allah'ın: ***"Kendisinde hem yerli olanları hem de yolcuları eşit kıldığımız Mescid-i Haram"*** (el-Hac, 22/25) ayeti hakkında: Allah'ın bütün yaratıkları onda birbirine eşittir, demiştir.

10 Müslim, Cihâd, 86; Ebu Davud, İmâre, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 292, 538.

٥٥٥٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ قَالَ: أَرَدْتُ أَنْ أَعْتَكِفَ، فَسَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ وَأَنَا بِمَكَّةَ فَقَالَ: أَنْتَ عَاكِفٌ، ثُمَّ قَرَأَ (سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ).

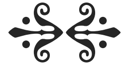
5550- … Bize Süfyan, Ebu Husayn'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben itikâfa girmek istedim. Mekke'de iken Said b. Cübeyr'e sordum. O: Sen itikâfa giren bir kimsesin, dedi. Sonra da: ***"Kendisinde hem yerli olanları (itikâfta bulunanları) hem de yolcuları eşit kıldığımız Mescid-i Haram"*** (el-Hac, 22/25) ayetini okudu.

٥٥٥١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: ﴿سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ﴾ قَالَ: النَّاسُ فِي الْبَيْتِ سَوَاءٌ، لَيْسَ أَحَدٌ أَحَقَّ بِهِ مِنْ أَحَدٍ.

5551- … Abdulmelik'ten, o Ata'dan rivayet ettiğine göre, o: ***"Kendisinde hem yerli olanları hem de yolcuları eşit kıldığımız Mescid-i Haram"*** (el-Hac, 22/25) ayeti ile ilgili olarak: İnsanlar Beytullah içerisinde eşittirler. Orada kimsenin bir başkasına göre daha çok hak sahibi olması söz konusu değildir, demiştir.

***

İşte bununla, bu ayetle Mekke'nin diğer yerlerini değil de özellikle Beyt'i ya da Mescid-i Haram'ı kastettiği sabit olmaktadır. Bu da Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşüdür.

٢١- بَابُ ثَمَنِ الْكَلْبِ

12- KÖPEĞİN (SATIŞ) BEDELİ

٥٥٥٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ.

5552- … Ebu Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişam'dan, onun Ebu Mesud'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, köpeğin (satış) bedelini, fahişe kadına ödenen ücreti ve kâhine (medyuma) verilen parayı yasaklamıştır.[11]

٥٥٥٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5553- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Malik, ez-Zührî'den haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

11 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Büyu', 25, 113, İcâre, 20, Talâk, 51, Tıb, 46, Libâs, 86, 96; Müslim, Müsâkât, 40; Ebu Davud, Büyu', 26, 63; Tirmizî, Büyu', 46, 49, 50, Nikâh, 37, Tıb, 23; Nesâî, 15, Büyu', 91, 92, 94; İbn Mâce, Ticârât, 9; Malik, Büyu', 68; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 235, 278, 289, 350, 356, IV, 118, 119, 220…

٥٥٥٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَلَاثٌ هُنَّ سُحْتٌ». أَيْ حَرَامٌ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

5554- ... İbn Şihâb'dan, o Ebu Bekir (b. Abdurrahman)'dan, o Ebu Mesud'dan, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Üç bedel vardır ki onlar suhttur"*** yani haramdır. Sonra hadisi aynen zikretti.[12]

٥٥٥٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْخَزَّازُ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قَارِظٍ أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ حَدَّثَهُ أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كَسْبُ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ وَمَهْرُ الْبَغِيِّ خَبِيثٌ، وَثَمَنُ الْكَلْبِ خَبِيثٌ».

5555- ... İbrahim b. Abdullah b. Kârız'dan rivayete göre, es-Sâib b. Yezid kendisine Râfi' b. Hadîc'den tahdis etmiştir. Râfi'in ona tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Hacamat yapanın kazancı murdardır, fahişenin ücreti murdardır, köpeğin (satış) bedeli murdardır."***[13]

٥٥٥٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، وَنَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَا: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ خُبَيْبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ، عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ.

5556- ... Hubeyb b. Ebi Sâbit'ten, o Asım b. Damra'dan, onun Ali'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* köpeğin (satış) bedelini yasaklamıştır.[14]

---

12 5552 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
13 Müslim, Müsâkât, 41, 42; Ebu Davud, Büyu', 38; Tirmizî, Büyu', 46; Nesâî, Büyu', 91; Dârimî, Büyu', 78; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 464, 465.
14 5552 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥٥٥٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيُّ، عَنْ قَيْسِ بْنِ حَبْتَرَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَمَنُ الْكَلْبِ حَرَامٌ».

5557- … Kays b. Habter'den, o İbn Abbas'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Köpeğin (satış) bedeli haramdır."***[15]

٥٥٥٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالاَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5558- … Bize Ubeydullah, Abdulkerim'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٥٥٩- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التُّجِيبِيُّ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ صَالِحٍ. ح

5559- Bize Malik b. Abdullah et-Tucîbî tahdis edip dedi ki: Bize Osman b. Salih tahdis etti, H.

٥٥٦٠- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ سُلَيْمٍ أَخْبَرَهُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَإِنْ كَانَ ضَارِيًا.

5560- … Ubeydullah b. Ebi Cafer'den rivayete göre, Safvân b. Süleym kendisine Nâfi'den haber vermiştir. Nâfi'in İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, av köpeği dahi olsa köpeğin (satış) bedelini yasaklamıştır.

15 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 356.

٥٥٦١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ أَثْبَتَهُ مَرَّةً وَمَرَّةً، شَكَّ فِي أَبِي سُفْيَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَالسِّنَّوْرِ.

5561- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ömer b. Hafs tahdis edip dedi ki: Bize babam, el-Ameş'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Ebu Süfyan, Cabir'den tahdis etti. O, bir seferinde Ebu Süfyan'ı açıkça zikretti, bir seferinde ise Ebu Süfyan'da şüphe etti. (Cabir) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den tahdis ettiğine göre, Hz. Peygamber, köpeğin ve kedinin (satış) bedelini yasaklamıştır.[16]

٥٥٦٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَشُكَّ.

5562- … el-A'meş'ten, o Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, (el-A'meş, Ebu Süfyan'dan rivayetinde) şüphe etmeden aynısını rivayet etti.

٥٥٦٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْغَفَّارِ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5563- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٦٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَعْرُوفُ بْنُ سُوَيْدٍ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ رَبَاحٍ حَدَّثَهُمْ، أَنَّهُ سمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ يَحِلُّ ثَمَنُ الْكَلْبِ».

5564- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi

16 Ebu Davud, Büyu', 62; Tirmizî, Büyu', 49; Nesâî, Büyu', 92, Sayd, 16; İbn Mâce, Ticârât, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 339, 349, 376.

ki: Bana Maruf b. Suveyd'in haber verdiğine göre, Ali b. Rabâh onlara Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlediğini tahdis etmiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Köpeğin (satış) bedeli helal değildir"*** buyurdu.

٥٥٦٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: ثَنَا حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ شَرِيكِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغْيِ.

5565- … Ata b. Yesâr'dan, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, köpeğin (satış) bedelini ve fahişenin aldığı ücreti yasaklamıştır.[17]

٥٥٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا رَبَاحٌ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ثَمَنُ الْكَلْبِ مِنَ السُّحْتِ».

5566- … Bize Rabâh, Ata'dan tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Köpeğin (satış) bedeli haram şeylerdendir"*** buyurdu.

٥٥٦٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفُضَيْلِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ.

5567- … Ebu Hâzim'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* köpeğin (satış) bedelini yasakladı.

٥٥٦٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ. ح

5568- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Velîd tahdis etti, H.

17 5552 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥٥٦٩- وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: ثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ، أَخْبَرَنِي عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5569- ... Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Bize Avn b. Ebi Cuhayfe tahdis etti: Bana babasından haber verdi, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٧٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5570- … Ata'dan, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٧١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ، قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا، عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَالسِّنَّوْرِ، فَقَالَ: زَجَرَ عَنْ ذَلِكَ، رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5571- … Bize İbn Lehîa tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'z-Zübeyr tahdis edip dedi ki: Ben Cabir'e köpeğin ve kedinin (satış) bedeline (hükmüne) dair sordum. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunları yasakladı, dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazı kimseler, bütün köpek bedellerinin haram kılınmış olduğu görüşünü benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Kendilerinden yararlanılan köpeklerin bedellerinde bir sakınca yoktur, demişlerdir.

Sözünü ettiğimiz rivayetleri bunlara karşı delil gösteren birinci görüş sahiplerine karşı bu ikinci görüş sahiplerinin lehine olan deliller arasında şu da vardır: Köpeklerin hükmü (önceleri) hepsinin öldürülmesi şeklindeydi. Hiç kimse için herhangi bir köpeği alıp yanında bulundurmak helal değildi. İşte o dönemde köpekleri satmak caiz değildi, onların satış bedelleri de helal değildi. Bu hususta nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٥٥٧٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْكِلاَبِ كُلِّهَا، فَأَرْسَلَ فِي أَقْطَارِ الْمَدِينَةِ أَنْ تُقْتَلَ.

5572- … Ubeydullah'tan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bütün köpeklerin öldürülmesini emretti. Bu sebeple Medine'nin dört bir yanına öldürülmeleri için haber gönderdi.[18]

٥٥٧٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَافِعًا صَوْتَهُ، يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكِلاَبِ.

5573- … Salim'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i sesini yükselterek köpeklerin öldürülmesini emrederken dinledim.

٥٥٧٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلاَبِ.

5574- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* köpeklerin öldürülmesini emretmiştir.

٥٥٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ بِنْتِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَفَعَ الْعَنَزَةَ إِلَى أَبِي رَافِعٍ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَقْتُلَ كِلاَبَ الْمَدِينَةِ كُلَّهَا، حَتَّى أَفْضَى بِهِ الْقَتْلُ إِلَى كَلْبٍ لِعَجُوزٍ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِهِ.

18 Müslim, Müsâkât, 47.

5575- … Bize Yahya b. Ebi Kesîr tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Râfi'in kızının oğlunun, Ebu Râfi'den haber verdiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* harbe'yi Ebu Râfi'e verdi ve ona Medine'deki bütün köpekleri öldürmesini emretti. Hatta sıra yaşlı bir kadına ait bir köpeğin öldürülmesine kadar geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu dahi öldürmesini emretti.[19]

٥٥٧٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ. ح

5576- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Âmir el-Akadî tahdis etti, H.

٥٥٧٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، وَصَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالاَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالاَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ طَحْلاَءَ، عَنْ أَبِي الرِّجَالِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: أَمَرَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِقَتْلِ الْكِلاَبِ. فَخَرَجْتُ أَقْتُلُهَا، لاَ أَرَى كَلْبًا إِلَّا قَتَلْتُه، حَتَّى أَتَيْتُ مَوْضِعَ كَذَا، وَسَمَّاهُ، فَإِذَا فِيهِ كَلْبٌ يَدُورُ بِبَيْتٍ، فَذَهَبْتُ لِأَقْتُلَهُ. فَنَادَانِي إِنْسَانٌ مِنْ جَوْفِ الْبَيْتِ: يَا عَبْدَ اللهِ، مَا تُرِيدُ أَنْ تَصْنَعَ؟ قُلْتُ: إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَقْتُلَ هَذَا الْكَلْبَ. قَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ بِدَارٍ مَضْيَعَةٍ وَإِنَّ هَذَا الْكَلْبَ يَطْرُدُ عَنِّي السِّبَاعَ، وَيُؤْذِنُنِي بِالْجَائِي، فَائْتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاذْكُرْ لَهُ ذَلِكَ. فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَأَمَرَنِي بِقَتْلِهِ.

5577- … Salim b. Abdullah'tan, o Ebu Râfi'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bana köpekleri öldürmemi emretti. Ben de onları öldürmek üzere çıktım. Gördüğüm her köpeği öldürüyordum. Nihayet şu yere vardım -deyip o yerin adını verdi- orada bir evin etrafında dönüp duran bir köpeğin bulunduğunu gördüm. Onu öldürmek istedim. Evin içinden bir insan bana: Ey Allah'ın kulu! Ne yapmak istiyorsun? dedi. Ben: Bu köpeği öldürmek istiyorum, deyince (evden seslenen kadın:) Ben tehlikeli ve korumasız bir evde bulunan bir kadınım. Bu köpek ise, yırtıcı hayvanları benden uzaklaştırıyor, gelenlerden beni haberdar ediyor. Bu

19 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 9.

sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e git ve ona bunu aktar, dedi. Ben de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gittim. Ona bunu anlattığım halde onu dahi öldürmemi emretti.[20]

٥٥٧٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا هَوْذَةُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ عَوْفٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَوْلاَ أَنَّ الْكِلاَبَ أُمَّةٌ مِنَ الأُمَمِ، لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا، فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَهِيمٍ».

5578- … Abdullah b. el-Mugaffel'den rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Eğer köpekler de ümmetlerden bir ümmet olmasaydı onların da öldürülmelerini emredecektim. Bu sebeple aralarından simsiyah olan her köpeği öldürün."***[21]

٥٥٧٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ، وَاعَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَاعَةٍ يَأْتِيهِ فِيهَا، فَذَهَبَتِ السَّاعَةُ، وَلَمْ يَأْتِهِ. فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَإِذَا بِجِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَلَى الْبَابِ، فَقَالَ: «مَا مَنَعَكَ أَنْ تَدْخُلَ الْبَيْتَ؟» قَالَ: «إِنَّ فِي الْبَيْتِ كَلْبًا، وَإِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ، وَلاَ صُورَةٌ». فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْكَلْبِ فَأُخْرِجَ، ثُمَّ أَمَرَ بِالْكِلاَبِ أَنْ تُقْتَلَ.

5579- … Ebu Seleme'den, onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, Cebrail *aleyhisselam* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile belli bir saatte yanına gelmek üzere sözleşmişti. O saat gelip geçtiği halde Cebrail ona gelmedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* dışarıya çıkınca Cebrail *aleyhisselam* ile kapıda karşılaştı. ***"Eve girmene engel olan nedir?"*** sordu. Cebrail: ***"Evde bir köpek var. Bizse, içinde köpek bulunan bir eve de suret bulunan bir eve de girmeyiz"*** cevabını verdi.

20 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 391.
21 Ebu Davud, Edâhî, 21; Tirmizî, Sayd, 16, 17; Nesâî, Sayd, 10; İbn Mâce, Sayd, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 85, 86, V, 54, 56, 57.

Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği emir ile köpek dışarı çıkartıldı. Ardından da köpeklerin öldürülmesini emretti.[22]

٥٥٨٠- وَحَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ الْوُحَاظِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلاَمٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ أَخْبَرَهُ أَنَّ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أَمْسَكَ الْكَلْبَ فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ».

5580- … Bize Yahya b. Ebi Kesîr'in tahdis ettiğine göre, es-Sâib b. Yezid kendisine şunu haber vermiştir: Süfyan b. Ebi Zuheyr ona Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlediğini haber vermiştir: ***"Kim bir köpeği yanında alıkoyarsa (barındırırsa) her gün onun amelinden bir kırat eksilir."***[23]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte köpeklerin hükmü bu idi. Öldürülüyorlardı, beslenmeleri ve kendilerinden yararlanılması helal değildi. Kendisinden yararlanılması ve alıkonulması haram olan bir şeyin satış bedeli de haramdır. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in köpeklerin satış bedellerini yasakladığı sırada hükümleri bu idi. Bu hüküm neshedildi ve köpeklerden yararlanmak mubah kılındı. Bu hususta şu rivayetler nakledilmiştir:

٥٥٨١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبًا ضَارِيًا بِالصَّيْدِ، أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ».

22 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Bed'u'l-Halk, 7, 17, Megâzî, 12, Libâs, 88, 94; Müslim, Libâs, 81, 82, 83, 84; Ebu Davud, Tahâret, 89, Libâs, 45; Tirmizî, Edeb, 44; Nesâî, Tahâret, 165, Sayd, 9, 11, Ziynet, 110; İbn Mâce, Libâs, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 80, 83, 104…

23 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 425, 473.

5581- … Bize Hanzala b. Ebi Süfyan tahdis edip dedi ki: Ben Salim b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Her kim av köpeği ya da çoban köpeği dışında bir köpek barındıracak olursa her gün onun ecrinden iki kırat eksilir."***[24]

٥٥٨٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ».

5582- … Salim'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Her kim av ya da çoban köpeği dışında bir köpek barındıracak olursa her gün onun amelinden iki kırat eksilir."***[25]

٥٥٨٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5583- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٨٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5584- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٨٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عُبَيْدِ

24 Buhârî, Zebâih, 6; Müslim, Müsâkât, 51-60; Tirmizî, Sayd, 17; Nesâî, Sayd, 12, 13, 24; Dârimî, Sayd, 2; Malik, İsti'zân, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4, 8, 27, 37…

25 5581 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «قِيرَاطٌ».

5585- … Ubeydullah'tan, o Nâfi'den hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak (***"iki kırat"*** değil de) ***"bir kırat"*** dedi.

٥٥٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5586- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٨٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ.

5587- … Amr b. Dinar'dan, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, av köpeği ya da çoban köpeği dışındaki köpeklerin öldürülmesini emretmiştir.

٥٥٨٨- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، قَالَ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ، رَافِعًا صَوْتَهُ، يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكِلَابِ، وَكَانَتِ الْكِلَابُ تُقْتَلُ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ.

5588- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Salim b. Abdullah, babasından, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i sesini yükselterek köpekleri öldürmeyi emrederken dinledim. Köpekler av köpeği ya da davar köpeği olması dışında öldürülürdü.

٥٥٨٩- قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِقْتَنَى كَلْبًا، لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، وَلاَ مَاشِيَةٍ، وَلاَ أَرْضٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ قِيرَاطَانِ فِي كُلِّ يَوْمٍ».

5589- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Said b. el-Müseyyeb'in de Ebu Hureyre'den tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kim bir av, çoban ya da bir yeri bekleyen köpek dışında bir köpek barındıracak olursa her gün o kimsenin ecrinden iki kırat eksilir."***[26]

٥٥٩٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ اِقْتَنَى كَلْبًا، غَيْرَ كَلْبِ زَرْعٍ وَلاَ صَيْدٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ».

5590- … Ebu'l-Hakem'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kim tarla ve av köpeği olmayan bir köpek barındıracak olursa her gün onun amelinden iki kırat eksilir."***[27]

٥٥٩١- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا مُوسَى، عَنْ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «إِلَّا كَلْبًا ضَارِيًا أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ».

5591- … Ukbe'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen rivayet etmiş ancak: ***"Bir av köpeği ya da çoban köpeği olması müstesna"*** buyurduğunu nakletmiştir.[28]

26 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Hars, 3, Bed'u'l-Halk, 17, Zebâih, 6; Müslim, Müsâkât, 50, 54, 57, 61… Tirmizî, Sayd, 17; Nesâî, Sayd, 12, 14; İbn Mâce, Sayd, 2; Dârimî, Sayd, 2; Malik, İsti'zân, 12, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4, 8, 37…

27 Nesâî, Sayd, 26, 27; Müslim, Müsâkât, 46, 56, 58; Tirmizî, Sayd, 17; Ebu Davud, Edâhî, 20; İbn Mâce, Sayd, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 27, 79, 267, 345.

28 Buhârî, Zebâih, 6; Nesâî, Sayd, 13; Malik, İsti'zân, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 47.

٥٥٩٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ رَوْحِ بْنِ الْقَاسِمِ عنِ اسْمَاعِيلَ بنِ أُمَيَّةَ عَنْ بُجَيْرِ بْنِ أَبِي بُجَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الْكِلاَبَ فَقَالَ: «مَنْ اِتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ قَنْصٍ أَوْ كَلْبِ مَاشِيَةٍ نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ».

5592- … Buceyr b. Ebi Buceyr'den, o Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* köpeklerden söz ederek şöyle buyurmuştur: ***"Her kim av köpeği ya da çoban köpeği dışında bir köpek barındırırsa her gün onun ecrinden bir kırat eksilir."***[29]

٥٥٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَغَيْرِهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْكِلاَبِ، وَقَالَ: «لاَ يَتَّخِذْ الْكِلاَبَ إِلَّا صَيَّادٌ، أَوْ خَائِفٌ، أَوْ صَاحِبُ غَنَمٍ».

5593- … Bize İbn Ebi'z-Zinâd, babasından tahdis etti. O Ebu Seleme ve başkalarından rivayet ettiğine göre, Ebu Hureyre şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* köpekleri (barındırmayı) yasakladı ve şöyle buyurdu: ***"Avcı kimse ile korkan kimse ya da koyunları olan bir kimse dışında hiç kimse köpek barındırmasın."***

٥٥٩٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ، إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ مَاشِيَةٍ».

5594- … Yahya b. Ebi Kesîr dedi ki: Bana Seleme b. Abdurrahman tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Hureyre tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kim bir köpek barındıracak olursa***

29 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 37.

her gün o kimsenin amelinden bir kırat eksilir. Ziraat ya da çoban köpeği olması müstesnadır."[30]

٥٥٩٥- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ طَيِّعَةَ أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَأَلَ جَابِرًا، أَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْكِلاَبِ شَيْئًا؟ قَالَ: أَمَرَ بِقَتْلِهِنَّ، ثُمَّ أَذِنَ لِطَوَائِفَ.

5595- … Ebu'z-Zübeyr, Cabir'e: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* köpekler hakkında bir şey buyurdu mu? diye sordu. Cabir: (Önce) onları öldürmeyi emretti sonra bazı kimselere izin verdi, dedi.

٥٥٩٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْكِلاَبِ، ثُمَّ قَالَ: «مَا لِي وَلِلْكِلاَبِ؟» ثُمَّ رَخَّصَ فِي كَلْبِ الصَّيْدِ، وَفِي كَلْبٍ آخَرَ، نَسِيَهُ سَعِيدٌ.

5596- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Said b. Ebi Âmir tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be Ebu't-Teyyâh'dan tahdis etti. O Mutarrif'ten, o Abdullah b. el-Mugaffel'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (önce) köpeklerin öldürülmesini emretti. Sonra: ***"Köpeklerden bana ne"*** dedi. Sonra av köpeği ile bir başka köpek edinmeye ruhsat verdi. -Bu diğer köpeğin hangisi olduğunu Said unutmuştur.-[31]

٥٥٩٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خَصِيفَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ أَنَّ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ الشَّنَائِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ اقْتَنَى كَلْبًا، لاَ يُغْنِي عَنْهُ فِي ضَرْعٍ، وَلاَ زَرْعٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ». قَالَ: فَقَالَ السَّائِبُ لِسُفْيَانَ: أَنْتَ سَمِعْتَ

30 Buhârî, Bed'u'l-Halk, 17, Hars, 3; Müslim, Müsâkât, 53, 54, 59; Nesâî, Sayd, 10, 14; İbn Mâce, Sayd, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4, 425, 473; IV, 85.

31 İbn Mâce, Sayd, 1; Dârimî, Sayd, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 56.

هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: إِيْ وَرَبِّ الْقِبْلَةِ.

5597- … Bize Süleyman b. Bilal, Yezid b. Husayf'dan şöyle dediğini tahdis etti: Bana es-Sâib b. Yezid'in haber verdiğine göre, Süfyan b. Ebi Zuheyr eş-Şenâî ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlediğini haber vermiştir: ***"Her kim avda, ekinde kendisine faydası olmayan bir köpek barındıracak olursa her gün onun amelinden bir kırat eksilir."***

(Yezid) dedi ki: es-Sâib, Süfyan'a: Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bizzat sen mi dinledin? diye sordu. Süfyan: "Kıblenin Rabbine yemin ederim ki, evet" dedi.[32]

٥٥٩٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خَصِيفَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5598- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine Yezid b. Hasîfe'den tahdis etmiştir. O, hadisi senediyle aynen zikretmiştir.

٥٥٩٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ خَصِيفَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قَوْلَ السَّائِبِ لِسُفْيَانَ: أَسَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ؟

5599- … Bize Yezid b. Hasîfe tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak o, es-Sâib'in Süfyan'a sorduğu: Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bizzat mı dinledin? sorusunu zikretmedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Yasaktan sonra mubahlık sabit olduğundan ve Aziz ve Celil olan Allah'ın da Kitabı'nda ***"Alıştırıp öğrettiğiniz avcı hayvanların avları da…"*** (el-Maide, 5/4) sözü ile mubah olduklarını belirttiği şeyleri gördü-

32 Buhârî, Bed'u'l-Halk, 17, Hars, 3; Müslim, Müsâkât, 61; Nesâî, Sayd, 12; İbn Mâce, Sayd, 2; Dârimî, Sayd, 2; Malik, İsti'zân, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 220.

ğümüzden biz de kendisi ile yararlanılanların hükmünün nasıl olduğunu kıyas yolu ile öğrenmek istedik. Acaba bunların satılması caiz olup bedelleri helal olur mu, olmaz mı?

Bunu inceleyince evcil eşeklerin etlerinin yenilmesinin yasaklanmış olduğunu, buna karşılık ondan elde edilecek kazanç ve ondan yararlanmanın mubah kılınmış olduğunu gördük. Onun hükmü böyle olduğuna göre, onu satmak da bedelini almak da helal kılınmış demektir.

Yine kıyasa göre, köpeklerin de böyle olması gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü onlardan yararlanmak mubah kılındığına göre, onları satmak ve bedellerini yemek de helal olur. Bu durumda onların satış bedellerinin haram olduğuna dair nakledilmiş rivayetler, köpeklerden yararlanmanın haram olduğu belli bir zaman ile ilgili olur. Ayrıca onlardan yararlanmanın mubah olduğuna dair nakledilmiş rivayetler de onların satış bedellerinin helal olduğuna delildir.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in de -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- görüşüdür.

٥٦٠٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَلْمَى أُمِّ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ. فَأَذِنَ لَهُ. فَأَبْطَأَ فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَخَرَجَ. فَقَالَ: «قَدْ أَذِنَّا لَكَ» قَالَ: «أَجَلْ يَا رَسُولَ اللهِ. وَلَكِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلاَ كَلْبٌ». فَنَظَرُوا فَإِذَا فِي بَعْضِ بُيُوتِهِمْ جِرْوٌ فَأَمَرَ أَبَا رَافِعٍ أَنْ لاَ يَدَعَ كَلْبًا بِالْمَدِينَةِ إِلَّا قَتَلَهُ. فَإِذَا بِامْرَأَةٍ فِي نَاحِيَةِ الْمَدِينَةِ لَهَا كَلْبٌ يَحْرُسُ غَنَمَهَا قَالَ: فَرَحِمْتُهَا فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَنِي فَقَتَلْته. فَأَتَاهُ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ. مَاذَا يَحِلُّ لَنَا مِنْ هَذِهِ الأُمَّةِ الَّتِي أَمَرْتَنَا بِقَتْلِهَا؟ قَالَ: فَنَزَلَتْ: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ﴾.

5600- … Ebu Râfi' şöyle dedi: Cebrail *aleyhisselam* Peygamber *sallalla-*

hu aleyhi ve sellem'e gelerek huzuruna girmek için izin istedi. Hz. Peygamber ona izin verdi. Ancak Cebrail gecikince Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ridasını alarak dışarı çıktı ve: ***"İçeri girmen için sana izin vermiştik"*** dedi. Cebrail: ***"Öyledir, Ey Allah'ın Rasulü! Fakat bizler içinde suret bulunan bir eve de köpek bulunan bir eve de girmeyiz"*** dedi.

Etrafa baktılar, odalardan birisinde bir köpek yavrusunun bulunduğunu gördüler. Bunun üzerine Ebu Râfi'e Medine'de ne kadar köpek bulursa öldürmesini emretti. Medine'nin kenar mahallelerinde bir kadına ait koyunlarını koruyan bir köpek bulunduğunu gördü. Ebu Râfi dedi ki: O kadına acıdım. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına vardım. Onun bana verdiği emir üzerine o köpeği de öldürdüm.

Allah Rasulü'ne bazı kimseler gelip: Ey Allah'ın Rasulü! Öldürmemizi emretmiş olduğun bu ümmetten (köpeklerden) bize helal olan nedir? sordu.

Ebu Râfi dedi ki: Bunun üzerine: ***"Senden kendilerine neyin helal kılındığını soruyorlar. De ki: Size bütün iyi ve temiz şeyler helal kılındı. Allah'ın size öğrettikleri ile alıştırıp öğrettiğiniz avcı hayvanların avları da"*** (el-Maide, 5/4) ayeti indi.

٥٦٠١- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ الْجُعْفِيُّ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ سَلْمَى أُمِّ رَافِعٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ أَتَاهُ نَاسٌ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ مَا يَحِلُّ لَنَا مِنْ هَذِهِ الأُمَّةِ الَّتِي أَمَرْت بِقَتْلِهَا؟ فَنَزَلَتْ: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ﴾.

5601- ... el-Ka'kâ' b. Hakîm'den, o Râfi'in annesi Selma'dan, o Ebu Râfi'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* köpeklerin öldürülmesini emredince bazı kimseler gelip: Ey Allah'ın Rasulü! Öldürülmelerini emretmiş olduğun bu ümmetten bize helal olan nedir? diye sordu. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu: ***"Sana kendilerine neyin helal kılınmış olduğunu soruyorlar. De ki: Size bütün iyi ve temiz şeyler***

helal kılındı. Allah'ın size öğrettikleri ile alıştırıp öğrettiğiniz avcı hayvanların avları da" (el-Maide, 5/4).

***

Yine bu hadiste de kendisinden önceki hadiste görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in köpeklerin öldürülmesini emrettikten sonra onlardan mubah kıldıkları da belirtilmektedir. Her ne kadar bu hadiste av için kullanılan köpeklerden başkasından söz edilmemekte ise de bu, sözünü ettiğimiz mubah kılınmaları ile ilgili önceki hadislerde bulunanlara göre bir fazlalık ihtiva etmektedir. Çünkü bu hadiste bu ayetin köpeklerin haram kılınmasından sonra inmiş olduğu belirtilmektedir. Bu ayet, avlanmak için eğitilip alıştırılmış hayvanların helal olduğunu ifade etmektedir.

Köpekler hakkındaki hüküm bu hale geldiğinden, helal olan diğer hususlar için barındırılmaları helal, onların satış bedelleri mubah olur. Onları telef edenlerin, tıpkı başka şeyleri telef ettikleri gibi tazminatını ödemeleri söz konusu olur.

Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra gelenlerden de şu rivayetler nakledilmiştir:

٥٦٠٢- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ جُرَيْجٍ، يُحَدِّثُ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّهُ قَضَى فِي كَلْبِ صَيْدٍ، قَتَلَهُ رَجُلٌ، بِأَرْبَعِينَ دِرْهَمًا، وَقَضَى فِي كَلْبِ مَاشِيَةٍ، بِكَبْشٍ.

5602- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesi Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, o, bir adam tarafından öldürülmüş bir av köpeği hakkında kırk dirhem (tazminat) ödenmesini hükme bağladığı gibi bir tarla köpeği için de bir koç (tazminat verilmesini) hükme bağlamıştır.

٥٦٠٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّهُ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَالسِّنَّوْرِ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ.

5603- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, o, av

köpeği haricinde köpeğin satış bedelini de kedinin satış bedelini de yasaklamıştır.

***

Biz Cabir'den bu bölümde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in köpeğin (satış) bedelini yasakladığını rivayet etmiştik. Ancak bu köpeğin hangi köpek olduğu açıklanmamıştı. O halde bu iki bakımdan birisi sebebiyle helal kılınmamıştır.

Ya o bununla kendilerinden yararlanılan köpeklerin dışındakileri kastetmiştir ya da bütün köpekleri kastetmiş olmalıdır. Sonra onun, bütün köpeklerden av köpeklerinin nesh edildiğini sabit gördüğünden bu hadiste bunu istisna ettiğini görüyoruz.

٥٦٠٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: لاَ بَأْسَ بِثَمَنِ الْكَلْبِ السَّلُوقِيِّ.

5604- … Bize İsrail, Cabir'den tahdis etti. O Ata'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: (Yemen'in) Selûk kasabasına nispet edilen köpeklerin bedelinde bir sakınca yoktur.

***

İşte Ata'nın bunu söylediğini görüyoruz. Hâlbuki kendisi Ebu Hureyre *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den köpeğin (satış bedelinin) haram olarak yenilen şeylerden olduğunu rivayet etmiştir.

İşte bu da, bizim Cabir *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadis hakkında sözünü ettiğimiz hususun doğruluğuna delil olmaktadır.

٥٦٠٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَقِيلٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قُتِلَ الْكَلْبُ الْمُعَلَّمُ، فَإِنَّهُ يُقَوَّمُ قِيمَتَهُ فَيَغْرَمُهُ الَّذِي قَتَلَهُ.

5605- … İbn Şihâb şöyle dedi: Eğer eğitilmiş bir köpek başkası tarafından öldürülecek olursa onun değeri tespit edilir ve onu öldüren kişi o değeri tazminat olarak öder.

İşte ez-Zührî'nin bu sözleri söylediğini görüyoruz. Hâlbuki kendisi Ebu Bekir b. Abdurrahman yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den köpeğin satış bedelinin haram olduğunu rivayet etmiştir.

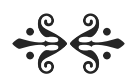
İşte bunu ilgili olarak söylenecekler Cabir'in hadisi hakkında söylenenler gibidir.

٥٦٠٦- حَدَّثَنَا بَحْرٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، عَنْ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: يُجْعَلُ فِي الْكَلْبِ الضَّارِي إِذَا قُتِلَ أَرْبَعُونَ دِرْهَمًا.

5606- … Muhammed b. Yahya b. Hibbân el-Ensârî dedi ki: Av köpeği öldürüldüğü takdirde kırk dirhem olarak tazminatının ödeneceği söyleniyordu.

٥٦٠٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، وَمُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: لاَ بَأْسَ بِثَمَنِ كَلْبِ الصَّيْدِ.

5607- … Mugîre'den, o İbrahim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Av köpeğinin (satış) bedelinde bir sakınca yoktur.

١٣- بَابُ اسْتِقْرَاضِ الْحَيَوَانِ

13- HAYVANIN BORÇ ALINMASI

٥٦٠٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَسْلَفَ مِنْ رَجُلٍ بَكْرًا فَقَدِمَتْ عَلَيْهِ إِبِلٌ مِنْ إِبِلِ الصَّدَقَةِ، فَأَمَرَ أَبَا رَافِعٍ أَنْ يَقْضِيَ الرَّجُلَ بَكْرَهُ، فَرَجَعَ إِلَيْهِ أَبُو رَافِعٍ فَقَالَ: لَمْ أَجِدْ فِيهَا إِلَّا جَمَلاً خِيَارًا رَبَاعِيًّا فَقَالَ: «أَعْطِهِ إِيَّاهُ، إِنَّ خِيَارَ النَّاسِ، أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً».

5608- … Ata b. Yesâr'dan, onun Ebu Râfi'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir adamdan genç bir deveyi borç aldı. Zekât develerinden bazıları ona getirildi. Bunun üzerine Ebu Râfi'e o adama devesini ödemesini emretti. Ebu Râfi, Hz. Peygamber'e dönerek: Ben gelen develer arasında yedi yaşına girmiş seçkin bir deveden başkasını bulamıyorum, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sen o deveyi o adama ver. İnsanların en hayırlıları borçlarını en güzel şekilde ödeyenlerdir"*** buyurdu.[33]

٥٦٠٩- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ

33 Müslim, Müsâkât, 118; Ebu Davud, Büyu', 73; Nesâî, Büyu', 64; Dârimî, Büyu', 31; Malik, Büyu', 89.

بْنِ كُهَيْلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ لِرَجُلٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَيْنٌ فَتَقَاضَاهُ فَأَغْلَظَ عَلَيْهِ. فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهَمُّوا بِهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ذَرُوهُ، فَإِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالاً، اِشْتَرُوا لَهُ سِنًّا فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ». فَقَالُوا: إِنَّا لاَ نَجِدُ إِلَّا سِنًّا هُوَ خَيْرٌ مِنْ سِنِّهِ، قَالَ: «فَاشْتَرُوهُ فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ، فَإِنَّ خَيْرَكُمْ، أَوْ مِنْ خَيْرِكُمْ أَحْسَنُكُمْ قَضَاءً».

5609- … Seleme b. Küheyl şöyle demiştir: Ben, Ebu Seleme b. Abdurrahman'ı Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Bir adamın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir alacağı vardı. Kendisinden borcunu ödemesini istedi ve bu arada ona ağır sözler söyledi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı o adama dönerek onu azarlamak istedi. Fakat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Onu bırakın. Çünkü hak sahibinin hakkını dile getirme hakkı vardır. Siz onun için uygun yaşta bir deveyi satın alın ve o deveyi bu adama verin."***

Ashab: Biz onun hak ettiği yaştan daha iyi olandan başkasını bulamıyoruz, deyince Allah Rasulü: ***"Onu satın alın ve o satın aldığınızı bu adama verin. Çünkü sizin en hayırlınız*** -ya da ***aranızdan en hayırlı olanlar- borcunu en güzel şekilde ödeyenlerinizdir"*** buyurdu.[34]

٥٦١٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ سَلَمَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: «اِشْتَرُوا لَهُ». وَقَالَ: «اُطْلُبُوا».

5610- … Bize Süfyan es-Sevrî, Seleme'den tahdis etti. O, senediyle hadisi aynen zikretmekle birlikte ***"Onun için satın alın"*** demeyip ***"arayın"*** buyurduğunu zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Buna dayanarak bazıları hayvanın borç alınmasının caiz olduğu görüşünü benimsemiş ve bu hususta bu rivayetleri delil göstermiştir.

34 Buhârî, İstikrâz, 4, Vekâlet, 6; Müslim, Müsâkât, 120; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 268, 416, 456.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Hayvanın borç alınması caiz değildir deyip şunları eklemişlerdir: Bunun, faizin haram kılınışından önce olması ihtimali vardır. Bundan sonra faiz haram kılındı. Arkasından da bir menfaate sürükleyen her bir borç işlemi haram kılındı. Böylelikle borç alınan eşyanın misilleri ile ödenmesi esası getirildi ve artık ancak mislî olan şeylerin borç verilmesi caiz oldu. Aynı zamanda faizin nesh edilmesinden önce hayvanın hayvan karşılığında vadeli (nesîe) olarak satılması da caizdi.

Buna delil de şudur:

٥٦١١- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ. ح

وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُ أَنْ يُجَهِّزَ جَيْشًا، فَنَفِدَتْ الآبِلُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَأْخُذَ فِي قِلاَصِ جَمْعُ قَلُوصٍ: النَّاقَةُ الشَّابَّةُ الصَّدَقَةِ، فَجَعَلَ يَأْخُذُ الْبَعِيرَ بِالْبَعِيرَيْنِ إِلَى إِبِلِ الصَّدَقَةِ، ثُمَّ نُسِخَ ذَلِكَ.

5611- ... Amr b. Hureys'den, o Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisine bir ordu hazırlamasını emretti. (İhtiyaç duyulan) deve bulunamayınca ona zekât zamanında toplanacak develerden ödenmek üzere borç deve almasını emretti. O da zekât develerinden ödenmek üzere bir deveyi iki deve karşılığında borç aldı. Daha sonra bu nesh edildi.[35]

***

Yine bu hususta şu rivayet de nakledilmiştir:

٥٦١٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحْرِزٍ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْحَيَوَانِ بِالْحَيَوَانِ نَسِيئَةً.

35 Ebu Davud, Büyu', 16.

5612- ... İkrime'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hayvanın hayvan karşılığında vaadeli olarak borç ile satılmasını yasaklamıştır.[36]

٥٦١٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا شِهَابُ بْنُ عَبَّادٍ قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَعْمَرٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5613- ... Bize Davud b. Abdurrahman, Ma'mer'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٦١٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الصَّيْرَفِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ عَمْرِو بْنِ صَالِحٍ الزُّهْرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَكُنْ يَرَى بَأْسًا بِبَيْعِ الْحَيَوَانِ بِالْحَيَوَانِ، اثْنَيْنِ بِوَاحِدٍ، وَيَكْرَهُهُ نَسِيئَةً.

5614- ... Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayvanın hayvan karşılığında bire karşı iki verilmek sureti ile satılmasında bir sakınca görmezdi. Ancak bunun vadeli olarak satılmasını hoş karşılamazdı.

٥٦١٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَالِمٍ الصَّائِغُ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ دِينَارٍ الطَّاحِيُّ قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْحَيَوَانِ بِالْحَيَوَانِ نَسِيئَةً.

5615- ... Ziyad b. Cübeyr'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre,

36 Buhârî, Büyu', 105; Ebu Davud, Büyu', 21; Nesâî, Büyu', 65; İbn Mâce, Ticârât, 56, 57, 62; Dârimî, Büyu', 30, 31; Malik, Büyu', 63, 64, 66; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 310, 380, 382, V, 12, 19, 21, 22, 99.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hayvanın hayvan karşılığında vadeli olarak satılmasını yasaklamıştır.[37]

٥٦١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5616- … el-Hasen'den, o Semura'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٦١٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5617- … Bize Katâde, el-Hasen'den tahdis etti. O Semura'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٦١٨- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمٌ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5618- … Bize Hişam b. Abdullah, Katâde'den tahdis etti. O el-Hasen'den, o Semura'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Böylelikle bu hadisler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen hayvanın hayvan karşılığında vadeli olarak satışını caiz gösteren rivayetleri nesh etmektedir. Aynı şekilde bunun kapsamına hayvanın borç alınması da girmektedir.

Birinci görüş sahipleri: Hayır, bu, bizim için bağlayıcı değildir. Çünkü biz de buğdayın karşılıklı olarak vadeli satılmayacağını fakat onun borç olarak

37 5612 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

verilebileceğini görüyoruz. Dolayısıyla hayvanın da karşılıklı olarak vadeli satılması caiz değildir. Fakat borç verilmesi caizdir, demişlerdir.

Birinci görüşü pekiştirmek sadedinde bu görüş sahiplerine karşı delillerimiz arasında şu da vardır: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vadeli olarak hayvanın hayvan karşılığında satılmasını yasaklamasının, onun mislinin bulunmaması ihtimalinden dolayı olması mümkündür.

Yine birinci görüş sahiplerinin buğdayın satışı ve borç verilmesi hakkında söyledikleri şekilde olması ihtimali de vardır.

Eğer Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunu yasaklaması mislinin bulunmayışından dolayı ise o takdirde ikinci görüş sahiplerinin benimsedikleri kanaat sabit olur. Eğer bu, her ikisinin aynı tür olup bir kısmının bir diğer kısmı karşılığında vadeli olarak satılmasının caiz olmaması bakımından ise o takdirde bunda ikinci görüş sahipleri lehine birinci görüş sahiplerine karşı delil olacak bir taraf bulunmaz.

Biz bu hususu göz önünde bulundurup inceledik. Ölçek ile miktarı tespit edilen (keylî olan) eşyanın vadeli olarak karşılıklı satılmasının caiz olmadığını fakat bunların borç verilmelerinde bir sakınca bulunmadığını gördük.

Ağırlık ile tartılan (veznî) eşyanın bu husustaki hükmünün de tıpkı ölçek ile miktarı tespit edilenlerin hükmü gibi olduğunu gördük. Ancak bunlardan altın ve gümüş müstesnadır.

Yine elbise, kumaş ve benzeri ölçek ile de ağırlık ile de miktarı tespit edilen türden olmayanların karşılıklı olarak satılmalarında biri diğerinden daha fazla olsa bile bir sakınca bulunmadığını ancak bunların karşılıklı olarak vadeli satışları hususunda ilim adamları arasında görüş ayrılığı bulunduğunu gördük.

Onlardan bazıları şöyler der: Bu kabilden olan eşyalar aynı türden ise bunların vadeli olarak karşılıklı satılmaları uygun değildir. Ancak bu kabilden olup farklı türlerden iseler vadeli olarak birinin diğerine mukabil satılmasında bir sakınca yoktur.

Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de vardır.

Bazı ilim adamları da şöyle demektedir: Bunların karşılıklı olarak ister peşin ister veresiye satılmalarında bir sakınca yoktur. Bunlar, o ilim adamlarına

göre, ister aynı türden olsunlar ister iki ayrı türden olsunlar fark etmemektedir.

İşte, hayvanın dışında kalan ölçek ile tartı ile sayı ile (keyli, vezni, adedi) olan eşyanın hükümleri açıkladığımız şekildedir.

Buna göre, ölçekle ve tartılarak miktarları tespit edilmeyenlerden olan şeylerin vadeli olarak farklı türden satılmasında bir sakınca yoktur. İsterse satılan ve bedel olarak alınanların hepsi elbise ve kumaş olsun. Ancak hayvanın hayvan karşılığında türleri farklı olsa dahi vadeli olarak satılması caiz değildir. Bir kölenin bir deve karşılığında, bir ineğin bir koyun karşılığında vadeli olarak satılması da caiz değildir.[38]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hayvanın hayvan karşılığında vadeli olarak satılmasını yasaklaması türlerin aynı olmasından dolayı olsaydı, kölenin inek karşılığında vadeli olarak satılması caiz olurdu. Çünkü inek, köle türünden değildir. Nitekim keten bir kumaşın, nitelikleri belli pamuk bir kumaş karşılığında vadeli olarak satılmasının caiz oluşu gibi. Böyle bir alışveriş kendi türünde de türü dışında da batıl olduğuna göre, bu husustaki yasağın kendi mislinin bulunmayışından ve mislinin ele geçirilemeyişinden dolayı olduğu sabit olmaktadır.

Eğer bunun benzerinin bulunmamasından dolayı birisinin diğeri karşılığında vadeli olarak satışı batıl olmuşsa, böyle bir türün borç olarak verilmesi de batıl olur. Çünkü onun misli bulunamaz.

İşte bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) böyle olmasını gerektirmektedir.

Buna delil olan hususlardan birisi de, cariyelerin borç olarak alınmalarının -onlar da hayvan (canlı varlık) oldukları halde- caiz olmadığını ilim adamlarının icma ile kabul etmeleridir.

Bu durumda yine nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından diğer hayvanların borç alınmaları da aynen böyledir.

Bir kimse: Biz, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, cenin hakkında bir köle ya da bir cariyeden ibaret gurrenin diyet olarak verileceğine, normal

38 Arapçada "hayevan" mutlak olarak canlı her bir varlığa denilir. Mutlak anlamda insanın dışındaki diğer canlı varlıkların adı değildir. Bu itibarla insan da bir hayvandır. Kölenin deve karşılığında satılmasından söz edilmesinin sebebi de budur (Çeviren).

diyette yüz deve verileceğine, organların telef edilmesi karşılığında ödenecek diyette hükme bağladığı şekilde develerin ödeneceğine hükmetmiş olduğunu ve bütün bunların da zimmette borç olarak ödenmesi gereken hayvan olduğunu gördük. Peki, niçin diğer bütün hayvan türleri de bu şekilde değildir? soracak olursa ona şöyle cevap verilir:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in diyet ve cenin(in diyeti) hakkında dediğin şekilde hayvanların (ve köle ile cariye gurresinin) ödeneceğine dair hüküm verdiği bir gerçektir. Bununla birlikte hayvanın hayvan karşılığında vadeli olarak satılmasını da bu bölümde sözünü edip açıkladığımız şekilde yasaklamıştır.

Buna göre, mallar karşılığında zimmette borç olarak hayvanın ödenme yükümlülüğü konusundaki yasak sabit olmaktadır. Mal dışındaki şeyler karşılığında zimmette (borç olarak) hayvanın ödenme yükümlülüğünün gerekmesinin ise mubah olduğu sabit olmaktadır. İşte bunlar, birbirlerinden farklı, sahih olarak ortaya koyduğumuz ve diğer fer'i hükümleri de onlara göre tespit ettiğimiz iki esastır.

Bu durumda mala bedel olan şeylerin hükmünü, açıkladığımız şekilde borç (karz) hükmü gibi değerlendiriyoruz. Malın dışındaki şeylerin bedeli olanların da hükmünü, diyetlerin hükmü gibi değerlendiriyoruz.

Sözünü ettiğimiz gurre türünden de orta halli bir cariye(nin mehir olması) ya da orta halli bir köle(nin mehir olması) karşılığında evlendirilmesi yine orta halli bir cariye ya da orta halli bir köle karşılığında kadının kocasından ayrılması da bu kabildendir.

Açıkladığımız hususun sahih (ve doğru) olduğunun delili de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hür kadının düşürülen cenini karşılığında bir köle ya da bir cariyeden ibaret bir gurreyi diyet olarak tespit etmiş olmasıdır.

Bununla birlikte Müslümanlar icma ile cariyenin ceninin düşürülmesi halinde bunun gerekmediğini, böyle bir cenin karşılığında ödenmesi gerekenin -aralarındaki görüş ayrılıklarına göre- belli miktarda dirhem olduğunu kabul etmişlerdir (bu da bizim dediğimizin sahih olduğuna delildir).

Bazıları: Eğer cenin dişi ise değerinin onda biri, erkek ise değerinin yirmide biri ödenir, demiştir. Böyle diyenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de vardır.

Başkaları ise şöyle demektedirler: Ödenecek olan miktar, ceninin annesinin değerinin yirmide biridir. Hayvanların cenininde ise ödenecek miktarın, ceninin annesinde meydana gelecek eksikliğin miktarı kadar olacağını da icma ile kabul etmişlerdir.

Deve türünden ödenmesi gereken diyet miktarları, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından farz kılınmış olduğu şekli ile hür kimselerin öldürülmesi halinde ödenmesi gereken miktarlardır. Aynı miktarlar kölelerin öldürülmesi halinde gerekmemektedir.

Bundan dolayı zimmetlerde borç olarak sabit olduğunu hükme bağladığı hayvan, bir malın bedeli olmayan hayvandır. Aynı durumu ise bedellerin mal olması halinde yasaklamıştır.

Böylelikle bir mala bedel olarak verilen bir borçda zimmette hayvanın söz konusu olmadığı da sabit olmaktadır. İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür. Ayrıca bu mütekaddimundan bir grup kimseden de rivayet edilmiştir.

٥٦١٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ الْكَيْسَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَسْلَمَ زَيْدُ بْنُ خُلَيْدَةَ إِلَى عِتْرِيسِ بْنِ عُرْقُوبٍ فِي قَلاَئِصَ، كُلُّ قَلُوصٍ بِخَمْسِينَ، فَلَمَّا حَلَّ الْأَجَلُ جَاءَ يَتَقَاضَاهُ، فَأَتَى ابْنَ مَسْعُودٍ يَسْتَنْظِرُهُ فَنَهَاهُ عَنْ ذَلِكَ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَأْخُذَ رَأْسَ مَالِهِ.

5619- … Tarık b. Şihâb dedi ki: Zeyd b. Huleyde, İtrîs b. Urkûb ile her birisi elli (dirhem) olmak üzere bir miktar deve satın almak üzere selem alışverişi yaptı. Vade gelince gelip ondan selem yaptığı malı istedi. İbn Mesud'a gitti ve kendisine süre tanımasını istedi. İbn Mesud ona bunu yasakladı ve sadece ödediği sermayesini geri almasını emretti.

٥٦٢٠- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: السَّلَفُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى، لاَ بَأْسَ بِهِ، مَا خَلاَ الْحَيَوَانَ.

5620- … Ebu Ma'şer'den, o İbrahim'den, o İbn Mesud'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hayvan haricinde belli bir vadeye kadar her şeyde selem yapmakta bir sakınca yoktur.

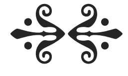
٥٦٢١- حَدَّثَنَا مُبَشِّرُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: كَانَ حُذَيْفَةُ يَكْرَهُ السَّلَمَ فِي الْحَيَوَانِ.

5621- … Ammâr ed-Duhnî'den, o Said b. Cübeyr'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Huzeyfe, hayvanda selemi hoş görmezdi.

٥٦٢٢- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ عَنِ السَّلَفِ فِي الْوُصَفَاءِ فَقَالَ: لاَ بَأْسَ بِهِ. قُلْتُ: فَإِنَّ أُمَرَاءَنَا يَنْهَوْنَنَا عَنْ ذَلِكَ، قَالَ: فَأَطِيعُوا أُمَرَاءَكُمْ، وَأُمَرَاؤُنَا يَوْمَئِذٍ، عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَمُرَةَ، وَأَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5622- … Humeyd'den, onun Ebu Nadra'dan rivayet ettiğine göre, Ebu Nadra, İbn Ömer'e köle ve cariyelerde selem alışverişi yapmanın hükmünü sordu. O: Bunda bir sakınca yoktur, dedi.

Ben (Ebu Nadra): Fakat bizim emirlerimiz bize böyle bir alışverişi yasaklıyor, dedim. İbn Ömer: O halde emirlerinize itaat edin, dedi. O gün emirlerimiz Abdurrahman b. Semura ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı idi.

كِتَابُ الصَّرْفِ

SARF İŞLEMİ

١- بَابُ الرِّبَا

1- RİBÂ (FAİZ)

٥٦٢٣- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا الرِّبَا فِي النَّسِيئَةِ».

5623- … Ubeydullah b. Ebi Yezid'den, o İbn Abbas'tan, onun Üsame b. Zeyd'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Riba, vadeli alışverişte (nesîe'de) olur"*** buyurmuştur.[39]

---

39 Müslim, Müsâkât, 101, 102, 104; Nesâî, Büyu', 50; İbn Mâce, Ticârât, 49; Dârimî, Büyu', 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 202, 206, 209.

٥٦٢٤- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَطِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5624- … Amr b. Dinar'dan, o İbn Abbas'tan, o Üsâme b. Zeyd'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٦٢٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا خَالِدٌ هُوَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ خَالِدٍ هُوَ الْحَذَّاءُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ رِبَا إِلَّا فِي النَّسِيئَةِ».

5625- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, o Üsâme b. Zeyd'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den: ***"Vadeli alışverişten (nesîe'den) başkasında riba yoktur"*** buyurduğunu rivayet etti.

٥٦٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ، قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَطَاءٍ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ لَقِيَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ أَيْ أَخْبِرْنِي قَوْلَكَ فِي الصَّرْفِ يَعْنِي الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ وَبَيْنَهُمَا فَضْلٌ، أَشَيْءٌ سَمِعْتَهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْ شَيْءٌ وَجَدْتَهُ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَمَّا كِتَابُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلاَ أَعْلَمُهُ، وَأَمَّا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْتُمْ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي. وَلَكِنْ حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا الرِّبَا فِي النَّسِيئَةِ».

5626- … Ata'dan rivayete göre, Ebu Said el-Hudrî, İbn Abbas ile karşılaşmış ve: Aralarında fazlalık olması halinde sarf -altının altın karşılığında satışını kastediyor- hakkında söylediğin sözün durumunu bana bildir. Bu, senin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den dinlediğin bir şey midir yoksa Yüce Allah'ın Kitabı'nda gördüğün bir şey midir? sormuştur.

İbn Abbas şöyle dedi: Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nı soruyorsan, ben bunu (Kitap'ta var mı yok mu) bilmiyorum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelince; siz onu benden daha iyi bilirsiniz. Fakat Üsâme b. Zeyd'in

bana tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Riba ancak vadeli alışverişte (nesîe'de) olur"*** buyurmuştur.[40]

٥٦٢٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قُلْتُ لابْنِ عَبَّاسٍ: أَرَأَيْتَ الَّذِي تَقُولُ: الدِّينَارَيْنِ بِالدِّينَارِ، وَالدِّرْهَمَيْنِ بِالدِّرْهَمِ، أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الدِّينَارُ بِالدِّينَارِ وَالدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ، لاَ فَضْلَ بَيْنَهُمَا. فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: فَإِنِّي لَمْ أَسْمَعْ هَذَا، إِنَّمَا أَخْبَرَنِيهِ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: وَنَزَعَ عَنْهَا ابْنُ عَبَّاسٍ.

5627- … Ata b. Yesâr'dan, o Ebu Said'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbas'a dedim ki: Senin iki dinarı bir dinara, iki dirhemi bir dirheme (satmak ile ilgili) söylediğin sözün mahiyeti hakkında ne dersin? (Çünkü) ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Bir dinar, bir dinara; bir dirhem, bir dirheme aralarında bir fazlalık olmamak üzere (alınır, satılır)"*** buyururken dinlediğime şahitlik ederim.

Bunun üzerine İbn Abbas: Bunu sen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bizzat dinledin mi? dedi. Ben: Evet, dedim. Bu sefer İbn Abbas: Ancak ben bunu (yani iki dinara bir dinar, iki dirheme bir dirhem değiştirmeyi) bizzat dinlemedim. Onu bana Üsâme b. Zeyd haber vermişti, dedi. Ebu Said (el-Hudrî) dedi ki: Ve İbn Abbas bundan vazgeçti.[41]

٥٦٢٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا قَيْسٌ، وَهُوَ ابْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، قَالَ: قُلْتُ لأَبِي سَعِيدٍ: أَنْتَ تَنْهَى عَنِ الصَّرْفِ، وَابْنُ عَبَّاسٍ يَأْمُرُ بِهِ. فَقَالَ: قَدْ لَقِيتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا الَّذِي تُفْتِي بِهِ فِي الصَّرْفِ؟ أَشَيْءٌ وَجَدْتَهُ فِي كِتَابِ اللهِ، أَوْ شَيْءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى

40 5623 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
41 Buhârî, Büyu', 79; Müslim, Müsâkât, 85, 86; Nesâî, Büyu', 45, 46; İbn Mâce, Ticârât, 48, 50; Malik, Büyu', 29, 31; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 379, 485.

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: أَنْتُمْ أَقْدَمُ صُحْبَةً لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي، وَمَا أَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا مَا تَقْرَءُونَ، وَلَكِنْ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ رِبَا إِلَّا فِي الدَّيْنِ».

5628- … Ebu Salih es-Semmân dedi ki: Ben Ebu Said'e: Sen sarf işlemini yasaklıyorsun, İbn Abbas ise yapılmasını emrediyor, dedim.

Ebu Said dedi ki: İbn Abbas ile karşılaştım ve: Sarf hakkında fetva verdiğin bu işin mahiyeti nedir? Bu, Allah'ın Kitabı'nda bulduğun bir şey midir yoksa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bizzat dinlediğin bir şey midir? dedim.

O şöyle dedi: Sizlerin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile arkadaşlığınız benden daha eskidir. Benim Kur'an'dan okuyup bildiğim ancak sizin okuyup bildiğinizdir. Fakat Üsâme b. Zeyd bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Borç dışında(ki işlemlerde) riba yoktur"*** buyurduğunu tahdis etti.[42]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları: Gümüşün gümüş, altının altın karşılığında ikiye karşılık bir şeklinde satılması, peşin olması şartıyla caizdir, demiş ve bu hususta bizim Üsâme b. Zeyd yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğumuz rivayeti delil göstermiştir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Gümüşün gümüş ile altının altın ile satılması ancak misli misline eşit miktarda ve elden ele (peşin) olması halinde caizdir.

Birinci kısımda sözünü ettiğimiz İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın Üsâme *radıyallahu anh*'dan rivayet etmiş olduğu hadisin te'vilinde (yorumunda) bunların lehine olan delil şudur: Orada sözü edilen riba (faiz), aslı itibariyle vadede (nesîe'de) söz konusu olan Kur'an'ın kastettiği ribadır. Çünkü bir kimsenin diğeri üzerinde alacağı bulunur, borçlu alacaklısına: Benim bu borcumu senin benden alacağına katmak üzere şu kadar dirhem karşılığında şu şu zamana kadar ertele, derdi. Böylelikle mal karşılığında vadeyi satın almış olurdu. Yüce Allah şu buyruğuyla bu uygulamayı yapmalarını onlara yasakladı:

42 Buna yakın olarak: İbn Mâce, Ticârât, 49; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 209.

"Ey iman edenler! Allah'a karşı takvalı olun ve eğer mümin iseniz faizin arta kalanını bırakın" (el-Bakara, 2/278). Bundan sonra sünnet, altın karşılığında altın, gümüş karşılığında gümüş ve kile ile ölçülüp ağırlık ile tartılan diğer eşyalardaki fazlalığın söz konusu olduğu faizi haram kıldı. Bunu da Ubâde b. es-Sâmit *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikrettiği ve bizim kendisinden nakletmiş olduğumuz rivayette dile getirdi. Söz konusu bu rivayeti daha önce bu kitabımızın buğdayın arpa karşılığında satılması bölümünde (Alışverişler bölümü birinci başlıkta) zikretmiştik. İşte bu, sünnet ile haram kılınmış bir faizdir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de bu husustaki rivayetler kesin bir delil ifade edecek şekilde mütevatir olarak gelmiştir.

Bu rivayetlerde haram olduğu belirtilen ribanın (ki vade faizi olduğu belirtilmişti) diğerinden farklı olduğunun deliline gelince; İbn Abbas'ın, Üsâme *radıyallahu anhum*'dan, onun Rasulullah'tan *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği hadisteki kanaati bırakıp Ebu Said *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendisine nakletmiş olduğu hadiste belirtilen hükme dönmüş olmasıdır ki, biz de bundan bu bölümde söz ettik.

Şayet Ebu Said *radıyallahu anh*'ın ona bu hususta nakletmiş olduğu hadis Üsâme *radıyallahu anh*'ın ona naklettiği hadis ile aynı anlamda olmuş olsaydı Ebu Said'in kendisine rivayet ettiği hadis hiçbir şekilde Üsâme *radıyallahu anh*'ın hadisinden ona göre daha öncelikli olmazdı.

Ancak İbn Abbas, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu faiz türünü haram kılmış olduğunu, Ebu Said *radıyallahu anh* kendisine tahdis edinceye kadar bilmiyordu.

Böylelikle Üsâme *radıyallahu anh*'ın ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğu hadiste sözü edilen faizin diğer faizden farklı olduğunu öğrenmiş oluyoruz.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Ebu Said *radıyallahu anh*'ın zikrettiğine yakın manada nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı da şöyledir:

٥٦٢٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ مَوْلًى لَهُمْ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَبِي عَامِرٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَبِيعُوا الدِّينَارَ بِالدِّينَارَيْنِ، وَلاَ

الدِّرْهَمَ بِالدِّرْهَمَيْنِ».

5629- … Malik b. Ebi Âmir'den, onun Osman b. Affân'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Bir dinarı iki dinara, bir dirhemi iki dirheme satmayın."***[43]

٥٦٣٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، أَنَّ حُمَيْدَ بْنَ قَيْسٍ حَدَّثَهُ، عَنْ مُجَاهِدٍ الْمَكِّيِّ، أَنَّ صَائِغًا -هُوَ عَامِلُ الْحُلِيِّ- سَأَلَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ: إِنِّي أَصُوغُ ثُمَّ أَبِيعُ الشَّيْءَ مِنْ ذَلِكَ بِأَكْثَرَ مِنْ وَزْنِهِ، وَأَسْتَفْضِلُ مِنْ ذَلِكَ قَدْرَ عَمَلِي. فَنَهَاهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ عَنْ ذَلِكَ. فَجَعَلَ الصَّائِغُ يُرَدِّدُ عَلَيْهِ الْمَسْأَلَةَ، وَيَأْبَاهُ عَلَيْهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، حَتَّى انْتَهَى إِلَى دَابَّتِهِ، أَوْ إِلَى بَابِ الْمَسْجِدِ. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللهِ: الدِّينَارُ بِالدِّينَارِ، وَالدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ، لاَ فَضْلَ بَيْنَهُمَا، هَذَا عَهْدُ نَبِيِّنَا إِلَيْنَا، وَعَهْدُنَا إِلَيْكُمْ.

5630- … Mücahid el-Mekkî'den rivayete göre, bir kuyumcu -ki bu süs eşyası yapan kişiye denir- Abdullah b. Ömer'e şöyle bir soru sordu: Ben süs eşyası yapıyor sonra o yaptığım şeyi ağırlığından daha fazlası karşılığında satıyorum ve yaptığım iş kadar ondan artırıyorum.

Abdullah b. Ömer bu şekilde hareket etmekten vazgeçmesini söyledi. Kuyumcu ona sorusunu tekrarlamaya devam etti, her seferinde de Abdullah b. Ömer ona olumsuz karşılık verdi. Nihayet bineğinin ya da mescidin kapısının yanına kadar vardı. Abdullah ona: "Bir dinar karşılığında bir dinar, bir dirhem karşılığında bir dirhem (alınır, verilir). Aralarında bir fazlalık olmaz. Peygamberimiz'in bize olan ahdi, bizim de size olan ahdimiz işte budur" dedi.[44]

٥٦٣١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ مُسْلِمٍ الْمَكِّيِّ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنْعَانِيِّ أَنَّهُ شَهِدَ خُطْبَةَ عُبَادَةَ أَنَّهُ

43 Buhârî, Büyu', 79; Müslim, Müsâkât, 78; Nesâî, Büyu', 45, 46; Malik, Büyu', 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 109, V, 206.

44 Malik, Büyu', 31.

حَدَّثَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «اَلذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ كَيْلاً بِكَيْلٍ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، وَلاَ بَأْسَ بِبَيْعِ الشَّعِيرِ بِالتَّمْرِ، وَالتَّمْرُ أَكْثَرُهُمَا، يَدًا بِيَدٍ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ، مَنْ زَادَ أَوْ اسْتَزَادَ، فَقَدْ أَرْبَى».

5631- … Müslim el-Mekkî'den, o Ebu'l-Eş'as es-San'ânî'den rivayet ettiğine göre, Ebu'l-Eş'as, Ubâde (b. es-Sâmit)'in verdiği hutbesinde hazır bulunmuştu. Ubâde, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: ***"Altın karşılığında altın aynı ağırlıkta, gümüş karşılığında gümüş aynı ağırlıkta, buğday karşılığında buğday eşit ölçekte, arpa karşılığında arpa da (aynı şekilde). Fakat arpayı hurma karşılığında, hurma daha fazla olmakla birlikte elden ele (peşin) olması şartıyla satmakta bir sakınca yoktur. Kuru hurma kuru hurma karşılığında, tuz da tuz karşılığında (eşit olarak alınır, verilir). Kim fazlasını verir ya da fazlasını isterse faize bulaşmış olur."***[45]

٥٦٣٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ اْلأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلاَبَةَ، عَنْ أَبِي اْلأَشْعَثِ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اَلذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، فَمَنْ زَادَ، أَوْ اِزْدَادَ، فَقَدْ أَرْبَى».

5632- … Ebu'l-Eş'as'tan, o Ubâde b. es-Sâmit'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Altın karşılığında altın aynı ağırlıkta, gümüş karşılığında gümüş eşit ağırlıkta, buğday karşılığında buğday aynı miktarda, arpa karşılığında arpa aynı miktarda, kuru hurma karşılığında kuru hurma eşit***

45 Müslim, Müsâkât, 80, 82-84, 110, 101; Tirmizî, Büyu', 23; Nesâî, Büyu', 42-44, 46; Dârimî, Büyu', 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 271, 314, 320.

miktarda, tuz karşılığında tuz eşit miktarda (alınır, verilir). Kim daha fazlasını verir ya da fazlasını isterse faize bulaşmış olur."[46]

٥٦٣٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، قَالَ: ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ حَبِيبٍ السَّرَّاجُ، قَالَ: ثَنَا حَيَّانُ أَبُو زُهَيْرٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْتَهَى تَمْرًا فَأَرْسَلَ بَعْضَ أَزْوَاجِهِ، وَلاَ أَرَاهَا إِلَّا أُمَّ سَلَمَةَ، بِصَاعَيْنِ مِنْ تَمْرٍ فَأَتَوْا بِصَاعٍ مِنْ عَجْوَةٍ. فَلَمَّا رَآهُ النَّبِيُّ أَنْكَرَهُ قَالَ: «مِنْ أَيْنَ لَكُمْ هَذَا؟» قَالُوا: بَعَثْنَا بِصَاعَيْنِ، فَأَتَيْنَا بِصَاعٍ، فَقَالَ: «رُدُّوهُ، فَلاَ حَاجَةَ لِي فِيهِ».

5633- … İbn Bureyde'den, o babasından rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in canı kuru hurma çekmişti. Eşlerinden birisi -ki onun Ümmü Seleme'den başkası olduğunu zannetmiyorum- iki sa' kuru hurma gönderdi. Onu götürenler bir sa' acve türü kuru hurma getirdiler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu görünce buna tepki göstererek: ***"Bunu nereden buldunuz?"*** sordu. Ona: İki sa' gönderip bir sa' getirdik, dediler. O: ***"Onu geri verin. Benim ona ihtiyacım yok"*** dedi.

٥٦٣٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، قَالَ: مَشَى عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ إِلَى رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، فِي حَدِيثٍ بَلَغَهُ عَنْهُ فِي شَأْنِ الصَّرْفِ، فَأَتَاهُ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ، فَسَأَلَهُ عَنْهُ فَقَالَ رَافِعٌ: سَمِعَتْهُ أُذُنَايَ، وَأَبْصَرَتْهُ عَيْنَايَ، رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ تَشِفُّوا الدِّينَارَ عَلَى الدِّينَارِ، وَلاَ الدِّرْهَمَ عَلَى الدِّرْهَمِ، وَلاَ تَبِيعُوا غَائِبًا مِنْهَا بِنَاجِزٍ، وَإِنْ اسْتَنْظَرَكَ حَتَّى يَدْخُلَ عَتَبَةَ بَابِهِ».

5634- … Bana Nâfi tahdis edip dedi ki: Abdullah b. Ömer sarf hakkında kendisine ulaşmış bir hadis ile ilgili olarak Râfi' b. Hadîc'in yanına gitti. Yanına varıp huzuruna girdi ve bu hadise dair ona sordu. Râfi' dedi ki: Bunu söylerken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i kulaklarım dinledi, gözlerim

46 5631 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

gördü: ***"Dinarı dinardan fazlasıyla, dirhemi dirhemden fazlasıyla alıp satmayın. İsterse evinin eşiğinden içeri girinceye kadar senden mühlet istemiş olsun, bunların hazır olmayanını peşin karşılığında satmayın."***

٥٦٣٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ قَالَ: اِنْطَلَقْتُ مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ إِلَى أَبِي سَعِيدٍ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ، غَيْرَ قَوْلِهِ: «وَإِنْ اسْتَنْظَرَكَ» إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ، فَإِنَّهُ لَمْ يَذْكُرْهُ.

5635- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Ömer ile birlikte Ebu Said'in yanına gittim. Hadisi aynen bunun gibi nakletti. Ancak: ***"İsterse... mühlet istemiş olsun"*** bölümünden hadisin sonuna kadar olan kısmı zikretmedi.[47]

٥٦٣٦- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5636- … Bize Hammâd b. Seleme, Ubeydullah'tan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٦٣٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، الْكِفَّةُ بِالْكِفَّةِ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، الْكِفَّةُ بِالْكِفَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، يَدًا بِيَدٍ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، يَدًا بِيَدٍ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، يَدًا بِيَدٍ حَتَّى ذَكَرَ الْمِلْحَ».

5637- … Hakîm b. Cabir'den, o Ubâde b. es-Sâmit'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Altın altın karşılığında, misli misline, terazinin kefeleri birbirine***

47 ***"Hazır olmayanını peşin karşılığında satmayın"*** hadisi için bkz: Buhârî, Büyu', 78; Müslim, Müsâkât, 75, 76; Nesâî, Büyu', 47; Tirmizî, Büyu', 24; Malik, Büyu', 30, 34, 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 4, 51, 53, 61, 73.

eşit duracak şekilde, gümüş gümüş karşılığında, misli misline, terazinin kefeleri eşit duracak şekilde, buğday buğday karşılığında, misli misline, elden ele, arpa arpa karşılığında, eşit miktarda, elden ele, kuru hurma kuru hurma karşılığında, eşit miktarda, elden ele (alınıp satılır)." Tuza varıncaya kadar (her şeyi) zikretti.[48]

٥٦٣٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخبَرَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ سُهَيْلَ بْنَ أَبِي صَالِحٍ أَخْبَرَهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَلاَ الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ، إِلَّا وَزْنًا بِوَزْنٍ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، سَوَاءً بِسَوَاءٍ».

5638- … Ebu Said el-Hudrî'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Eşit ağırlıkta, aynı miktarda, biri diğerine eşit olmadıkça altını altın karşılığında, gümüşü gümüş karşılığında satmayın."***[49]

٥٦٣٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي دَاوُدَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ، لاَ زِيَادَةَ، وَالدِّينَارُ بِالدِّينَارِ، وَلاَ تَشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، وَلاَ تَبِيعُوا غَيْبًا مِنْهَا بِنَاجِزٍ».

5639- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Ebu Said el-Hudrî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Dirhem karşılığında dirhem fazlalıksız olarak, dinar karşılığında da dinar (fazlalıksız olarak) alınır, satılır. Bunların birini diğerinden daha fazla alıp vermeyin. Bunların hazır olmayanını da peşin satmayın."***[50]

48 Nesâî, Büyu', 44.
49 Buhârî, Büyu', 77, 78, 81; Müslim, Müsâkât, 75-77, 91; Ebu Davud, Büyu', 13; Tirmizî, Büyu', 24; Nesâî, Büyu', 47, 50; Malik, Büyu', 30, 34, 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 4, 9, VI, 22.
50 Buhârî, Büyu', 78; Müslim, Müsâkât, 75, 76; Nesâî, Büyu', 47; Malik, Büyu', 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 14, 51, 61.

٥٦٤٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي رِجَالٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، مِنْهُمْ مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، أَنَّ نَافِعًا مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ، حَدَّثَهُمْ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5640- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana birisi Malik b. Enes olmak üzere ilim ehlinden birçok kimsenin haber verdiğine göre, İbn Ömer'in azatlısı Nâfi kendilerine Ebu Said el-Hudrî'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis etmiştir.

٥٦٤١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ، عَنْ عَبْدِ الْمَجِيدِ بْنِ سُهَيْلٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اِسْتَعْمَلَ رَجُلاً عَلَى خَيْبَرَ، فَجَاءَهُ بِتَمْرٍ جَنِيبٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكُلُّ تَمْرِ خَيْبَرَ هَكَذَا؟» قَالَ: لاَ وَاللهِ، يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا لَنَأْخُذُ الصَّاعَ مِنْ هَذَا، بِالصَّاعَيْنِ، وَالصَّاعَيْنِ بِالثَّلاَثَةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَلاَ تَفْعَلْ، بِعِ الْجَمْعَ بِالدَّرَاهِمِ، ثُمَّ اشْتَرِ بِالدَّرَاهِمِ جَنِيبًا».

5641- ... Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Said el-Hudrî ile Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'in zekâtını toplamak üzere bir adamı amir olarak görevlendirdi. Adam, Allah Rasulüne cenib denilen kaliteli kuru hurma getirdi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hayber'in bütün hurması böyle midir?"*** sordu. Adam: Allah'a yemin ederim ki, Ey Allah'ın Rasulü! Hayır, bizler bundan bir sa'ı, iki sa' ile iki sa'ı üç sa' ile alıyoruz, dedi. Bu sefer Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Böyle yapma, sen hepsini dirhem karşılığında sat sonra dirhemlerle cenib denilen bu hurmadan satın al"*** buyurdu.[51]

٥٦٤٢- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ الرَّازِيّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو النَّضْرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُنَيْنٍ، أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ، قَالَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ،

51 Buhârî, İ'tisâm, 20, Büyu', 89, Vekâlet, 3, Megâzî, 39; Müslim, Müsâkât, 94, 95; Nesâî, Büyu', 40; Malik, Büyu', 21.

إِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ، وَهُوَ عَلَيْنَا أَمِيرٌ: مَنْ أَعْطَى بِالدِّرْهَمِ مِائَةَ دِرْهَمٍ، فَلْيَأْخُذْهَا. فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اَلذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، مِثْلاً بِمِثْلٍ، فَمَنْ زَادَ فَهُوَ رِبًا». وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: إِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ، فَسَلْ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ عَنْ ذَلِكَ. فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقِيلَ لابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، مَا قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَقَالَ: إِنَّمَا هُوَ رَأْيٌ مِنِّي.

5642- … Abdullah b. Huneyn'den rivayete göre, Iraklılardan bir adam Abdullah b. Ömer'e şöyle dedi: İbn Abbas *radıyallahu anh* bizim emirimiz iken şöyle dedi: "Bir kimse, bir dirhem karşılığında yüz dirhem dahi verilecek olsa (diğeri) onu alsın."

Bu sefer Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* şu cevabı verdi: Ben Ömer b. el-Hattab'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Altın karşılığında altın, eşit ağırlıkta, aynı miktarda (alınır, satılır). Kim daha fazlasını verir (ya da alır) ise o, bir faizdir."*** İbn Ömer şunları da ekledi: Eğer şüphede isen Ebu Said el-Hudrî'ye buna dair soru sor, dedi. Adam Ebu Said'e sordu, o da adama bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bizzat dinlediğini haber verdi.

Bu sefer İbn Abbas *radıyallahu anh*'a, İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın dedikleri söylendi. O da Rabbinden mağfiret diledi ve: Bu, benim kendi görüşümdü, dedi.

٥٦٤٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى عَنِ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ أَنْكَرَهُ فَقَالَ: «أَنَّى لَكَ هَذَا؟» قَالَ: اشْتَرَيْتُهُ بِصَاعَيْنِ مِنْ تَمْرٍ قَالَ: «أَضْعَفْتَ أَرْبَيْتَ، أَوْ أَرْبَيْتَ أَضْعَفْتَ».

5643- … Ebu Nadra'dan, onun Ebu Said'den rivayet ettiğine göre, bir adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir miktar kuru hurma getirdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* böyle hurmalarının bulunduğunu bilmiyordu. Bunun için: ***"Bunu nereden buldun?"*** diye sordu. Adam: Ben

bunu iki sa' kuru hurma karşılığında satın aldım, dedi. Allah Rasulü: ***"İki kat faiz aldın ya da faiz olarak iki kat aldın"*** dedi.[52]

٥٦٤٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَاعِ تَمْرٍ رَيَّانَ، وَكَانَ تَمْرُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْلاً فَقَالَ: «أَنَّى لَكُمْ هَذَا؟». فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، بِعْنَا صَاعَيْنِ مِنْ تَمْرٍ، بِصَاعٍ مِنْ هَذَا، فَقَالَ: «لاَ تَفْعَلُوا، وَلَكِنْ بِيعُوا تَمْرَكُمْ، وَاشْتَرُوا مِنْ هَذَا».

5644- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Said el-Hudrî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sulanmış bir bağda yetişmiş bir sa' kuru hurma getirildi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hurması ise sulanmış bağ hurması değildi. Bundan dolayı: ***"Bunu nereden buldunuz?"*** sordu. Ona: Ey Allah'ın Rasulü! Biz iki sa' kuru hurmamızı bundan bir sa' karşılığında sattık, dediler. Allah Rasulü: ***"Böyle yapmayın. Fakat hurmanızı satın ve (onun bedeliyle) bundan satın alın"*** buyurdu.[53]

٥٦٤٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْحَارِثِ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دِينَارٌ بِدِينَارٍ، وَدِرْهَمٌ بِدِرْهَمٍ، وَصَاعُ تَمْرٍ بِصَاعِ تَمْرٍ، وَصَاعُ بُرٍّ بِصَاعِ بُرٍّ، وَصَاعُ شَعِيرٍ بِصَاعِ شَعِيرٍ، لاَ فَضْلَ بَيْنَ شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ».

5645- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebu Said el-Hudrî'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bir dinar bir dinara, bir dirhem bir dirheme, bir sa' kuru hurma bir sa' kuru hurmaya, bir sa' buğday bir sa' buğdaya, bir sa' arpa bir sa' arpaya (alınıp satılır). Bunların hiçbirisinin arasında (diğerine göre) fazlalık olmaz."***

52 Müslim, Müsâkât, 99; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 60.
53 Nesâî, Büyu', 40.

٥٦٤٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنِي عُقْبَةُ بْنُ عَبْدِ الْغَافِرِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ صَاعَ تَمْرٍ بِصَاعَيْنِ، وَلاَ حِنْطَةٍ بِصَاعَيْنِ، وَلاَ دِرْهَمٍ بِدِرْهَمَيْنِ».

5646- … Yahya dedi ki: Bana Ukbe b. Abdulgâfir tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Said el-Hudrî tahdis edip dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bir sa' kuru hurma iki sa'a, bir sa' buğday iki sa'a, bir dirhem iki dirheme (alınıp satılmaz)."***

٥٦٤٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ بِلاَلٍ قَالَ: كَانَ عِنْدِي مِنْ تَمْرٍ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَجَدْتُ أَطْيَبَ مِنْهُ صَاعًا بِصَاعَيْنِ، فَاشْتَرَيْتُهُ، فَأَتَيْتُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِنْ أَيْنَ لَكَ هَذَا يَا بِلاَلُ؟». فَقُلْتُ: اشْتَرَيْتُهُ، صَاعًا بِصَاعَيْنِ. فَقَالَ: «رُدَّهُ، وَرُدَّ عَلَيْنَا تَمْرَنَا».

5647- … Mesrûk'tan, o Bilal'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bende Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait bir miktar kuru hurma vardı. Ondan daha olgununun bir sa'ının iki sa' karşılığında satıldığını gördüm. Onu satın alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüm. O: ***"Bunu nereden buldun ey Bilal?"*** sordu. Ben: Bundan bir sa'ı iki sa' karşılığında satın aldım, deyince o: ***"Bunu geri ver ve kendi hurmamızı bize geri getir"*** buyurdu.

٥٦٤٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ يَحْيَى، وَخَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ حَنَشِ بْنِ عَبْدِ اللهِ السَّبَائِيِّ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ، نُبَايِعُ الْيَهُودَ، أُوقِيَّةَ الذَّهَبِ بِالدِّينَارَيْنِ وَالثَّلاَثَةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، إِلَّا وَزْنًا بِوَزْنٍ».

5648- … Haneş b. Abdullah es-Sebâî'den, o Fedâle b. Ubeyd'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hayber'in fethedildiği gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'le birlikteydik. Yahudilere bir ukiyye altını iki dinara, üç dinara alır, satardık. Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Aynı tartıda olmadığı sürece altını altın karşılığında satmayın"*** buyurdu.

٥٦٤٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عُبَادَةُ وَعَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، يَعْنِي، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَبِيعَ الْفِضَّةَ بِالْفِضَّةِ، وَالذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ، وَأَمَرَنَا أَنْ نَبِيعَ الذَّهَبَ فِي الْفِضَّةِ، وَالْفِضَّةَ فِي الذَّهَبِ، كَيْفَ شِئْنَا.

5649- … Yahya b. Ebi İshak'tan, o Abdurrahman b. Ebi Bekre'den -yani Abdurrahman da babasından (Ebu Bekre'den)- onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* eşit miktarda olması haricinde gümüşü gümüş karşılığında, altını altın karşılığında satmamızı yasakladı ve bizlere gümüş ile karışık altını, altın ile karışık gümüşü istediğimiz gibi satmamızı emretti.

٥٦٥٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا رَبِيعَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَّانَ النَّجِيبِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ حَنَشًا الصَّنْعَانِيَّ يُحَدِّثُ عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ، فِي غَزْوَةِ أُنَاسٍ قِبَلَ الْمَغْرِبِ، يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي غَزْوَةِ خَيْبَرَ: «بَلَغَنِي أَنَّكُمْ تَتَبَايَعُونَ الْمِثْقَالَ بِالنِّصْفِ وَالثُّلُثَيْنِ، وَأَنَّهُ لاَ يَصْلُحُ إِلَّا الْمِثْقَالُ بِالْمِثْقَالِ، وَالْوَزْنُ بِالْوَزْنِ».

5650- … Bize Abdurrahman b. Hassan en-Necîbî'nin azatlısı Rebîa b. Süleyman'ın tahdis ettiğine göre, o, Haneş es-San'ânî'yi Mağrib tarafındaki bazı insanlara yapılan bir gazve esnasında Ruveyfi' b. Sâbit'ten hadis nakledip şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber gazvesinde şöyle buyurdu: ***"Bana ulaşan habere göre, sizler bir miskali (bir miskal altını) yarısı ve üçte ikisi karşılığında alıp satıyormuşsunuz.***

Halbuki ancak bir miskalin bir miskal karşılığında eşit tartıda satılması uygundur."

٥٦٥١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ أَبِي تَمِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ بَشَّارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الدِّينَارُ بِالدِّينَارِ، لاَ فَضْلَ بَيْنَهُمَا، وَالدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ، لاَ فَضْلَ بَيْنَهُمَا».

5651- … Said b. Beşşar'dan, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Dinar dinara karşılık aralarında fazlalık olmamak üzere (alınır, satılır). Dirhem dirheme karşılık aralarında bir fazlalık olmamak şartıyla (alınır, satılır)."***

٥٦٥٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي تَمِيمٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5652- … Bize Zuheyr b. Muhammed, Musa b. Ebi Temîm'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bu mütevatir rivayetlerle onun, gümüşü gümüş karşılığında, altını altın karşılığında biri diğerinden fazla olacak şekilde satmayı yasakladığı sabit olmaktadır. İşte aktarmış olduğumuz bu rivayetlerde bahsedilen ve ölçek ile miktarı tespit edilen diğer şeyler de böyledir.

Bizim için bunlar ile amel etmek, bu bölümde sözünü ettiğimiz şekilde yorumlanması mümkün olan Üsâme'nin rivayet ettiği hadis gereğince amel etmekten daha uygundur.

Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının, ondan sonra bu hususta yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mütevatir olarak nakledilmiş olan rivayetlerde belirtilen doğrultuda kanaat sahibi olduğunu görüyoruz.

٥٦٥٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: خَطَبَ عُمَرُ فَقَالَ: لاَ يَشْتَرِي أَحَدُكُمْ دِينَارًا بِدِينَارَيْنِ، وَلاَ دِرْهَمًا بِدِرْهَمَيْنِ، وَلاَ قَفِيزًا بِقَفِيزَيْنِ، إِنِّي أَخْشَى عَلَيْكُمُ الرَّمَاءَ وَإِنِّي لاَ أُوتَى بِأَحَدٍ فَعَلَهُ إِلَّا أَوْجَعْتُهُ عُقُوبَةً، فِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ.

5653- … Bize Şu'be, Cebele b. Suhaym'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Ömer hutbe verip dedi ki: Sizden herhangi bir kimse iki dinara bir dinar, iki dirheme bir dirhem, iki kileye bir kile satın almasın. Ben sizin faize düşmenizden korkarım. Eğer bunu yapmış bir kimse bana getirilecek olursa mutlaka canında ve malında acıtacak bir şekilde onu cezalandırırım.[54]

٥٦٥٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ عُمَرُ: لاَ يَأْخُذُ أَحَدُكُمْ دِرْهَمًا بِدِرْهَمَيْنِ، فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكُمُ الرَّمَاءَ.

5654- … el-Eş'as'den, o babasından, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer dedi ki: Sizden bir kimse iki dirheme bir dirhem satın almasın. Çünkü ben sizin faize düşeceğinizden korkarım.[55]

٥٦٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ نَافِعًا قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ عُمَرَ، قَالَ: خَطَبَ عُمَرُ فَقَالَ: لاَ تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَلاَ الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ، إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ، وَلاَ تَشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمُ الرَّمَاءَ.

5655- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb haber verip dedi ki: Bize babam tahdis edip dedi ki: Nâfi'i şöyle derken dinledim: Bana İbn Ömer tahdis edip dedi ki: Ömer bir hutbe verip şunları söyledi: Altını altına, gümüşü gümüşe ancak birbirine eşit olarak satın. Onların biri diğerinden ağır olmasın. Çünkü ben sizin faize düşeceğinizden korkarım.

54 Muvatta, Buyu 34,35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 109, IV, 4
55 5653 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız

٥٦٥٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا مِثْلَهُ.

5656- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Ömer *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*, bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in minberi üzerinde ashabının -Allah hepsinden razı olsun- huzurunda hutbe olarak irad ediyor, onlardan hiç kimse buna karşı çıkmıyor. İşte bu, onların da bu hususta ona muvafakat etmiş olduklarının delilidir.

Ayrıca bu konuda Ebu Bekir, Ali ve onların dışında kalan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından yine buna uygun başka rivayetler nakledilmiştir.

٥٦٥٧- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عَلِيٍّ، حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي قَيْسٍ، مَوْلَى عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: كَتَبَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ إِلَى أُمَرَاءِ الْأَجْنَادِ، حِينَ قَدِمَ الشَّامَ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّكُمْ قَدْ هَبَطْتُمْ أَرْضَ الرِّبَا، فَلاَ تَتَبَايَعُونَ الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَلاَ الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلَّا وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَلاَ الطَّعَامَ بِالطَّعَامِ إِلَّا كَيْلاً بِكَيْلٍ.

قَالَ أَبُو قَيْسٍ: قَرَأْتُ كِتَابَهُ.

5657- … Amr b. el-As'ın azatlısı Ebu Kays dedi ki: Ebu Bekir es-Sıddîk Şam'a geldiklerinde ordu komutanlarına şunları yazmıştı: "Sizler faizin topraklarına inmiş bulunuyorsunuz. Bu sebeple altını altın ile ancak aynı tartıda, gümüşü gümüş ile ancak aynı ağırlıkta, buğdayı buğday ile ancak aynı ölçekte alıp satın."

Ebu Kays dedi ki: Mektubunu kendim okudum.

٥٦٥٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيّ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ مِقْسَمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَكُونُ عِنْدِي الدَّرَاهِمُ، فَلاَ تُنْفِقْ عَنِّي فِي حَاجَتِي، فَأَشْتَرِي بِهَا دَرَاهِمَ تَجُوزُ عَنِّي، وَأَحْفِمُ فِيهَا. قَالَ: فَقَالَ عَلِيٌّ: اِشْتَرِ بِدَرَاهِمِكَ ذَهَبًا، ثُمَّ اشْتَرِ بِذَهَبِك وَرِقًا، ثُمَّ أَنْفِقْهَا فِيمَا شِئْتَ.

5658- … el-Mugîre b. Miksem'den, o babasından, o Ebu Salih es-Semmân'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali b. Ebi Talib'in yanında oturuyordum. Bir adam yanına gelip şöyle dedi: Bazen yanımda dirhemler bulunuyor. İhtiyacımı görmek için onları kullanamıyorum. Bu sebeple o dirhemlerle işimi görecek şekilde kullanabileceğim başka dirhemleri (dirhemlerimin) değerlerini düşürerek alıyorum.

(Ebu Salih) dedi ki: Bunun üzerine Ali: "Dirhemlerinle altın satın al. Sonra altınınla gümüş al, sonra da istediğin yerde onları harca" dedi.

٥٦٥٩- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ شُرَيْحٍ، عَنْ عُمَرَ قَالَ: الدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ، فَضْلُ مَا بَيْنَهُمَا رِبًا.

قَالَ أَبُو نُعَيْمٍ: قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا، عَنْ سُفْيَانَ الدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ. قَالَ حُسَيْنٌ: قَالَ لِي أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ: أَبُو صالِحٌ إِمَامُ مَسْجِدِ حَمَّادٍ.

5659- Bize Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Hammad'dan tahdibs etti. O, Ebu Salih'ten, o Şureyh'ten, o Ömer'den, şöyle dediğini rivayet etti: "Bir dirhemin karşılığı bir dirhemdir. Aralarındaki fazlalık ise faizdir."

(Ravilerden) Ebu Nuaym dedi ki: Arkadaşlarımızdan birisi Süfyan'dan rivayet edip: "Bir dirheme karşılık bir dirhem" demiştir. Hüseyn dedi ki: Ahmed b. Salih bana: Ebu Salih, Hammâd'ın mescidinin imamıdır, dedi.

٥٦٦٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، يَنْهَيَانِ عَنْ بَيْعِ الدِّرْهَمَيْنِ بِالدِّرْهَمِ، يَدًا بِيَدٍ، وَيَقُولاَنِ: الدِّرْهَمُ بِالدِّرْهَمِ، وَالدِّينَارُ بِالدِّينَارِ.

5660- … Salim b. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ömer ile Abdullah b. Ömer bir dirhemi iki dirheme peşin olarak satmayı yasaklıyor ve: "Bir dirhem bir dirheme, bir dinar bir dinara (satılabilir)" diyorlardı.

٥٦٦١- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: قَرَأَ عَلَيَّ شُعَيْبٌ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: مَرَّ بِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَمَعَهُ وَرِقٌ فَقَالَ: اِصْنَعْ لَنَا أَوْضَاحًا لِصَبِيٍّ لَنَا. قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، عِنْدِي أَوْضَاحٌ مَعْمُولَةٌ، فَإِنْ شِئْتَ أَخَذْتُ الْوَرِقَ وَأَخَذْتَ الأَوْضَاحَ. فَقَالَ عُمَرُ: مِثْلاً بِمِثْلٍ. فَقُلْتُ: نَعَمْ فَوَضَعَ الْوَرِقَ فِي كِفَّةِ الْمِيزَانِ، وَالأَوْضَاحَ فِي الْكِفَّةِ الأُخْرَى، فَلَمَّا اسْتَوَى الْمِيزَانُ، أَخَذَ بِإِحْدَى يَدَيْهِ، وَأَعْطَى بِالأُخْرَى.

5661- … Yezid b. Ebi Mansûr'dan, o Ebu Râfi'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Yanında bir miktar gümüşle Ömer b. el-Hattab yanıma geldi ve: Bir küçük çocuğumuz için sen bundan bir süs eşyası yap, dedi. Ben: Ey mü'minlerin emiri! Yanımda işlenmiş süs eşyası var, dilersen senin gümüşünü alırım, sen de bu süs eşyasını alırsın, dedim. Bunun üzerine Ömer: "Ancak eşit miktarda (alırım)" dedi. Ben de: Olur, dedim. Sonra gümüşü terazinin bir kefesine, süs eşyasını da diğer kefesine koydu. Terazi dengeye gelince bir eliyle (süs eşyasını) aldı, diğer eliyle (gümüşü) verdi.

٥٦٦٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، عَنْ غِيَاثِ بْنِ رَزِينٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ رَبَاحٍ، وَهُوَ اللَّخْمِيُّ، قَالَ: كُنَّا فِي غَزَاةٍ مَعَ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ بَيْعِ الذَّهَبِ بِالذَّهَبِ، فَقَالَ: مِثْلاً بِمِثْلٍ، لَيْسَ بَيْنَهُمَا فَضْلٌ.

5662- … Gıyâs b. Rezîn dedi ki: Bana Ali b. Rabâh el-Lahmî tahdis

edip dedi ki: Fedâle b. Ubeyd ile birlikte bir gazvedeydik. Ona altının altın karşılığında satılmasının hükmünü sordum. O: "Aralarında fazlalık olmamak suretiyle misli misline" dedi.

***

İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan sarf ile ilgili kanaatinden geri döndüğüne dair nakledilmiş rivayetlerin birisi de şöyledir:

٥٦٦٣- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ قَالَ، ثِنَا حَمَّادٌ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي الصَّهْبَاءِ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ نَزَعَ عَنِ الصَّرْفِ.

5663- … Ebu Nadra'dan, onun Ebu's-Sahbâ'dan rivayet ettiğine göre, İbn Abbas sarf'tan (sarf işlemine dair kanaatinden) vazgeçmişti.

***

İşte Üsâme b. Zeyd yolu ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den: ***"Faiz ancak vadeli satışta (nesîede) olur"*** sözünü rivayet eden ve bunu da gümüşün gümüş karşılığında, altının altın karşılığında ikiye bir ya da daha fazlası ile değiştirilmesinin caiz olduğu şeklinde yorumlayan İbn Abbas'ın bu görüşünden vazgeçtiğini görüyoruz.

Onun bu vazgeçmesi ya Üsâme *radıyallahu anh*'ın kendisine tahdis etmiş olduğu hükmün Kur'an-ı Kerim'in söz ettiği riba olduğunu öğrenmesi dolayısıyla olmuştur ya böylelikle nesîe faizinin bundan başka bir çeşit olduğunu öğrenmiştir ya da o Üsâme *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu hadise muhalif olan başka bir hadisin Üsâme'nin hadisinin sabit olmadığı bir derecede sabit olduğunu görmüştür. Buna sebep ise muhalif rivayeti Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendisine nakledenlerin çokluğudur. Böylelikle bu hususta ona karşı delil ortaya konulmuş oldu.

Aynı özellik ise Üsâme *radıyallahu anh*'ın hadisinde bulunmuyordu. Çünkü Üsâme'nin rivayet ettiği hadis haber-i vahiddir. Bu sebeple o da nakilleri hüccet olan cemaatin naklettiği rivayete dönmüş ve yanılmanın, şaşırmanın, gaflete düşmenin mümkün olabildiği tek bir kişinin nakletmiş olduğu rivayeti terk etmiştir.

Bizim sarfa dair yaptığımız bu açıklama Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٢- بَابُ الْقِلَادَةِ تُبَاعُ بِذَهَبٍ وَفِيهَا خَرَزٌ وَذَهَبٌ

2- BONCUK VE ALTIN BULUNAN GERDANLIĞIN ALTIN KARŞILIĞINDA SATILMASI

٥٦٦٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ حَنَشٍ الصَّنْعَانِيِّ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ قَالَ: أَصَبْتُ يَوْمَ خَيْبَرَ قِلَادَةً فِيهَا ذَهَبٌ وَخَرَزٌ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَبِيعَهَا. فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «اِفْصِلْ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ، ثُمَّ بِعْهَا كَيْفَ شِئْتَ».

5664- … Haneş es-San'ânî'den, o Fedâle b. Ubeydullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hayber'in fethi gününde altın ve boncuktan yapılmış bir gerdanlık elime geçti. Onu satmak istedim. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip ona bu durumu anlatınca: ***"Onu birbirinden (altınını boncuğundan) ayır sonra o gerdanlığı nasıl istersen öyle sat."*** buyurdu.[56]

٥٦٦٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو شُجَاعٍ، سَعِيدُ بْنُ يَزِيدَ الْحِمْيَرِيُّ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ،

56 Nesâî, Büyu', 48.

صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِشْتَرَيْتُ يَوْمَ خَيْبَرَ قِلاَدَةً. فِيهَا ذَهَبٌ وَخَرَزٌ، بِاثْنَيْ عَشَرَ دِينَارًا، فَفَصَلْتُهَا فَإِذَا الذَّهَبُ أَكْثَرُ مِنْ اثْنَيْ عَشَرَ دِينَارًا. فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لاَ تُبَاعُ حَتَّى تُفَصَّلُ».

5665- … Halid b. Ebi İmrân'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan Fedâle b. Ubeyd'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hayber günü içinde altın ve boncuk bulunan bir gerdanlığı oniki dinara satın aldım. Altın ve boncuğu birbirinden ayırınca altının oniki dinardan fazla olduğunu gördüm. Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e aktarınca o: ***"Birbirinden (altını boncuğundan) ayrılmadıkça satılmaz"*** buyurdu.[57]

٥٦٦٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: سَمِعْتُ خَالِدَ بْنَ أَبِي عِمْرَانَ، يُحَدِّثُ عَنْ حَنَشٍ، عَنْ فَضَالَةَ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ بِقِلاَدَةٍ، فِيهَا خَرَزٌ مُعَلَّقَةٌ بِذَهَبٍ، اِبْتَاعَهَا رَجُلٌ بِسَبْعٍ أَوْ بِتِسْعٍ. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «لاَ، حَتَّى تُمَيِّزَ مَا بَيْنَهُمَا». فَقَالَ: إِنَّمَا أَرَدْتُ الْحِجَارَةَ فَقَالَ: لاَ، حَتَّى تُمَيِّزَ بَيْنَهُمَا». فَرَدَّهُ.

5666- … Said b. Yezid dedi ki: Halid b. Ebi İmrân'ı Haneş'ten tahdis ederken dinledim. O Fedâle'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hayber günü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e üzerinde altın ile bağlanıp asılmış boncuk bulunan bir gerdanlık getirildi. Bir adam bu gerdanlığı yedi ya da dokuz (dinar)a satın almıştı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip bunu söyleyince Allah Rasulü: ***"Onları birbirinden ayırmadığın sürece hayır, (satma)"*** dedi. Adam: Ben sadece taşları almak istemiştim deyince Allah Rasulü: ***"Onları birbirinden ayırmadıkça olmaz"*** dedi. Bunun üzerine adam onu geri verdi.[58]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları: Gerdanlığın, dediğimiz gibi ise

57 Müslim, Müsâkât, 90; Ebu Davud, Büyu', 13; Tirmizî, Büyu', 32; Nesâî, Büyu', 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 21.

58 Ebu Davud, Büyu', 13.

altın ile satılması caiz değildir. Çünkü altın olarak verilen bedeli boncukların ve altının değerine paylaştırılır. Bu durumda onların her biri kendilerine isabet eden bedel karşılığında satılmış bir mal olur. Altın karşılığında satılan iki mal gibi. Bunların her birisi kendilerine karşılık olan o altın ile satılmış olur, demiştir.

Devamla derler ki: Gerdanlıkta bulunan altına karşılık olan (altın) miktarı ancak tahmin ve zan ile[59] tespit edildiğinden ve altının altın ile ancak misli misline (aynı miktarda) olması halinde satılması caiz olduğundan, gerdanlıktaki altının değeri ile gerdanlığın satın alındığı altının ağırlığının aynı miktarda olduğu bilinmedikçe gerdanlığın altın ile satılması caiz olamaz.

(Gerdanlık bütün kaldığı takdirde) payın nasıl paylaştırılacağı bilinemez. Bu, altının ağırlığının ayrıca bilinmesi halinde mümkün olur. Gerdanlıktan ayrılmadıkça da bunun bilinmesi söz konusu değildir.

Devamla şöyle derler: O halde böyle bir gerdanlığın, altını ayrılmadıkça altın karşılığında satılması caiz değildir. Buna sebep ise bizim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikretmiş olduğumuz hadis ile buna delil olarak gösterdiğimiz nazardır (akli düşünmedir).

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Eğer bu gerdanlığın altın miktarı, değerinin tamamının ağırlığı ile aynı mıdır, ondan az mıdır, çok mudur ancak gerdanlığın altınının boncuklarından ayrılarak ondan çıkan altının tartılması ile bilinebilecekse onun altın karşılığında satılması, altını ayrılarak bu değerden daha az olduğu anlaşılmadıkça caiz olmaz.

Eğer gerdanlığın ihtiva ettiği altının ağırlığı bilinebiliyor ve bunun satıldığı bedelin altından az olduğu biliniyorsa ya da ağırlığı bilinememekle birlikte gerçekte onun karşılığında bedel olarak satıldığı altın miktarından az olduğu biliniyorsa bu takdirde alışveriş caizdir.

Çünkü gerdanlıktaki altın, ona bedel olarak ödenen altından eşit ağırlığı ile satılmış olur. Gerdanlıkta bulunan boncuk ise bedelin geri kalanının karşılığını teşkil eder ve ayrıca bir tek bedel karşılığında satılan ticâret mallarında buna (bedelleri her bir mal karşılığında ayrı ayrı tespit etmeye) gerek yoktur.

59 Burada bizim tahmin karşılığını verdiğimiz kelime elimizdeki basılı nüshalarda "boncuk" anlamına gelen -noktalı ha ile- "harez" şeklindedir. Ancak burada bu kelimenin böyle okunması halinde doğru anlam ortaya çıkmamaktadır. Bu sebeple bunun zan ile eş anlamlı olan noktasız ha ile "hazr" şeklinde olmasının daha uygun olduğu kanaatindeyiz (Çeviren).

Buna delil de şudur: Biz, altının ancak aynı miktarda altın ile satılmasının caiz olduğunu gördük. Onların, biri diğerinden daha kaliteli iki dinarın kalite itibariyle birbirine eşit iki dinar ile ya da sikke haline getirilmiş kaliteli altın karşılığında satılması halinde bu satışın caiz olduğu hususunda ihtilaf etmediklerini de görüyoruz.

Eğer bu, tek bir bedel karşılığında satılmaları halinde altın ve gümüşün dışındaki mallarda söz konusu edildiği gibi kıymetin taşıdığı hükme göre tespit edilecek olsaydı, bu takdirde bu alışveriş de fasid olurdu. Çünkü bir dinara, değeri diğer dinardan daha az olduğu takdirde ağırlığından daha az bir bedel düşmüş olur.

Sözü edilen alışverişin sahih olduğu icma ile kabul edildiğine ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen sünnette altının külçesi ile sikkesinin aynı olduğu sabit olduğuna göre, bununla da satış halinde altının altın karşılığında olduğu takdirde değerlere göre paylaştırılmayacağı ve bu konuda onun hükmünün birkaç ticâret malının bir alışverişte satılması hükmünden farklı özel bir hüküm olduğu, ona karşılık ödenen bedelin kıymetine isabet eden miktar olmayıp ağırlığı kadar olduğu sabit olmaktadır.

İşte akli düşünme ve kıyas (nazar) açısından bu görüşün lehine tanıklık eden budur.

Diğer taraftan sözünü ettiğimiz Fedâle yoluyla gelen hadis de bizim için muzdarip bir hadistir. Bazıları bu hadisi bu bölümün baş taraflarında zikrettiğimiz şekilde rivayet etmiş, başkaları ise başka türlü rivayet etmiştir.

٥٦٦٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي، أَبُو هَانِئٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ رَبَاحٍ اللَّخْمِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ يَقُولُ: أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِخَيْبَرَ بِقِلَادَةٍ فِيهَا ذَهَبٌ وَخَرَزٌ، وَهِيَ مِنَ الْمَغَانِمِ تُبَاعُ. فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالذَّهَبِ الَّذِي فِي الْقِلَادَةِ، فَنُزِعَ وَحْدَهُ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ».

5667- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Hânî'in tahdis ettiğine göre, o, Ali b. Rabâh el-Lahmî'yi şöyle derken dinlemiştir: Fedâle b. Ubeyd el-Ensârî'yi şöyle derken dinledim:

Hayber'de bulunduğu sırada Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e içinde altın ve boncuk bulunan ve ganimet mallarından olup satılmakta olan bir gerdanlık getirildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de gerdanlıkta bulunan altının tek başına sökülüp ayrılmasını emretti. Sonra da: ***"Altın altın ile aynı tartıda (alınır, satılır)"*** buyurdu.[60]

٥٦٦٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَ: ثَنَا حُمَيْدُ بْنُ هَانِئٍ، عَنْ فَضَالَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ بِخَيْبَرَ.

5668- … Bize Humeyd b. Hânî, Fedâle'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis etti. Ancak o, rivayetinde "Hayber'de iken" demedi.

٥٦٦٩- حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا الْمُقْرِئُ قَالَ: ثَنَا حَيْوَةُ عَنْ أَبِي هَانِئٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5669- … Bize Hayve, Ebu Hânî'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu hadiste, birinci hadiste bulunanlara göre farklı şeyler vardır.

Bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in altını çıkarıp ayırarak onu ayrı tuttuğu sonra da: ***"Altın altın ile eşit ağırlıkta (alınır, satılır)"*** buyurduğu belirtilmektedir. Böylelikle insanlara altının altın ile değiştirilmesinin hükmünün nasıl olduğunu öğretmek istemiştir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in altını ayırmasının sebebi Müslümanların maslahatının bunda olmasından dolayı olabilir. Bu sebeple o da onların maslahatına olan işi yapmıştır. Yoksa sökülüp ayrılmadan önce altının başkası ile birlikte tek bir alışverişte satılması caiz olmadığından dolayı bunu yapmış değildir.

Bu ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Ayrılmadıkça satılamaz"*** buyurduğuna dair nakledilen rivayete muhaliftir.

60 Ebu Davud, Büyu', 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 19.

Bunu başkaları da yine buna muhalif olarak rivayet etmiştir:

٥٦٧٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَنَشُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، أَنَّهُ كَانَ فِي الْبَحْرِ، مَعَ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ حَنَشٌ: فَاشْتَرَيْتُ قِلَادَةً فِيهَا تِبْرٌ وَيَاقُوتٌ، وَزَبَرْجَدٌ فَأَتَيْتُ فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ، فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ: لَا تَأْخُذْ التِّبْرَ بِالتِّبْرِ إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ، فَإِنِّي كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَيْبَرَ، فَاشْتَرَيْتُ قِلَادَةً بِسَبْعَةِ دَنَانِيرَ، فِيهَا تِبْرٌ وَجَوْهَرٌ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَأْخُذْ التِّبْرَ بِالذَّهَبِ، إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ».

5670- … Bize Halid b. Ebi İmrân tahdis edip dedi ki: Bana Haneş b. Abdullah es-San'ânî'nin tahdis ettiğine göre, o, deniz yolculuğunda Fedâle b. Ubeyd el-Ensârî ile birlikteydi. Haneş (bana) dedi ki: Sikke haline getirilmemiş altın, yakut ve zebercetten bir gerdanlık satın aldım. Fedâle b. Ubeyd'in yanına giderek ona bunu anlattım. O dedi ki: Sikke halinde olmayan altını aynı şekilde altın ile eşit miktarda olmadıkça alıp satma. Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Hayber'de iken sikke haline getirilmemiş altın ve mücevheratın bulunduğu bir gerdanlığı yedi dinara satın aldım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e de bunun hükmünü sordum. Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sikke haline gelmemiş altını, altın ile aynı miktarda olmadıkça satın alma."***

***

İşte bu hadiste de bundan önceki hadislerde olmayan hususlar yer almaktadır. Şöyle ki: Fedâle'nin bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği husus, sikke haline getirilmemiş olan altının (sikke halindeki) altın ile aynı miktarda alınıp satılması ile ilgilidir. Burada bu şekilde satın alınan gerdanlığın satış akdinin -o gerdanlıkta altın ve başka şeyler bulunduğundan dolayı- fasid olduğundan söz edilmemektedir.

Bu ise, önceki hadislere muhaliftir.

Yine başkaları da başka türlü rivayet etmiştir:

٥٦٧١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي قُرَّةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَعَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ عَامِرَ بْنَ يَحْيَى الْمَعَافِرِيَّ أَخْبَرَهُمَا، عَنْ حَنَشٍ أَنَّهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ فِي غَزْوَةٍ، فَصَارَتْ لِي وَلأَصْحَابِي، قِلاَدَةٌ فِيهَا ذَهَبٌ، وَوَرِقٌ، وَجَوْهَرٌ فَأَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِيَهَا. فَسَأَلْتُ فَضَالَةَ، فَقَالَ: انْزِعْ ذَهَبَهَا، وَاجْعَلْهُ فِي الْكِفَّةِ، وَاجْعَلْ ذَهَبًا فِي الْكِفَّةِ الأُخْرَى، ثُمَّ لاَ تَأْخُذَنَّ إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ، فَلاَ يَأْخُذَنَّ إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ».

5671- … Haneş şöyle demiştir: Bir gazvede Fedâle b. Ubeyd ile birlikteydik. Bana ve arkadaşlarımın payına arasında altın, gümüş ve mücevherat bulunan bir gerdanlık düştü. Onu ben satın almak istedim. Fedâle'ye sorunca bana şöyle dedi: Onun altınını ayır ve terazinin bir kefesine koy. Diğer kefeye de altın koy ve bundan sonra ancak eşit miktarda al, ver. Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse eşit miktarda olmadıkça sakın alıp vermesin."***

***

Bu da, kendisinden önce geçen hadislere muhaliftir. Çünkü burada Fedâle'nin altını söküp ayırması ve onu başlı başına satması yer almaktadır. O, bu rivayetinde bu hükmü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den haber vermemiştir. Onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği Hz. Peygamber'in eşit ağırlıkta olmadıkça altının altın karşılığında satılmasını yasaklamış olduğundan ibarettir. Bunda ise hiçbir görüş ayrılığı yoktur. Altını diğer şeylerden ayırma emri ise Fedâle *radıyallahu anh*'ın kendi sözüdür.

Bu durumda onun bunu emretmiş olması, ona göre altında satışın diğerlerinden ayrılmadığı sürece caiz olmayacağından dolayı söz konusu olmuş olabilir.

O, bu emri o gerdanlığın ihtiva ettiği altının ve onun miktarının ancak gerdanlıktan ayrılması halinde tespit edilebileceğini bildiğinden dolayı da vermiş olabilir.

Bu durumda bu hadis muzdaribtir ve bundan maksadın ne olduğu tespit edilememiştir.

O halde herhangi bir kimse hadisin rivayet şekillerinden birisini delil gösterecek olursa mutlaka ona muhalif kanaat sahibi olan kimse de hadisin rivayet edildiği bir başka manayı delil gösterebilir.

Biz bu bölümde, bu hususta nazarın (akli düşünme ve kıyasın) nasıl olduğunu ve bunun sonuç olarak başka şeylerle birlikte bulunan altının altın ile satılması hükmünü benimseyenlerin kanaati doğrultusunda olduğunu gösterdik. Belirttiğimiz gibi bu şekildeki satış ise, verilen bedelin değerlere göre paylaştırılması esasına göre değil aksine, satılan altının, bedel olarak verilen altından kendi ağırlığına eşit miktarda satıldığı, satılan malın geri kalan kısmının da verilen bedelin geri kalan kısmı karşılığında olduğu esasına göredir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٥٦٧٢- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ هُبَيْرَةَ السَّبَائِيِّ، عَنْ أَبِي تَمِيمٍ الْجَيْشَانِيِّ، قَالَ: اِشْتَرَى مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ قِلاَدَةً، فِيهَا تِبْرٌ، وَزَبَرْجَدٌ، وَلُؤْلُؤٌ، وَيَاقُوتٌ بِسِتِّمِائَةِ دِينَارٍ. قَامَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ، حِينَ طَلَعَ مُعَاوِيَةُ الْمِنْبَرَ، أَوْ حِينَ صَلَّى الظُّهْرَ، فَقَالَ: أَلاَ إِنَّ مُعَاوِيَةَ اِشْتَرَى الرِّبَا وَأَكَلَهُ، أَلاَ إِنَّهُ فِي النَّارِ إِلَى حَلْقِهِ.

5672- … Abdullah b. Hubeyre es-Sebâî'den, o Ebu Temîm el-Ceyeşânî'den, şöyle dediğini rivayet etti: Muaviye b. Ebi Süfyan sikke haline gelmemiş altın, zümrüt, inci ve yakuttan bir gerdanlığı altıyüz dinara satın aldı. Muaviye minbere çıktığında -ya da öğle namazını kıldıktan sonra- Ubâde b. es-Sâmit ayağa kalkarak şöyle dedi: "Şunu bilin ki, Muaviye faizli bir alışveriş yaptı ve onu yedi. Haberiniz olsun, o, gırtlağına kadar ateşe gömülmüştür."

***

Muaviye'nin satın aldığı o gerdanlıkta bulunan altın miktarının satın alındığı bedelden daha çok olması mümkündür. İşte Ubâde'nin bu yaptığı bundan dolayı olabilir.

Bununla birlikte gerdanlık vade ile de satılmış olabilir. Çünkü Muaviye'den onun bunda bir sakınca görmediği rivayet edilmiştir.

Gerek bu hususta gerekse de Ubâde *radıyallahu anh*'ın bu konuda Muaviye'ye gösterdiği tepkinin sebebi hakkında bize şu rivayet nakledilmiştir:

٥٦٧٣- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، عَنْ أَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيّ، عَنْ أَبِي قِلاَبَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ قَالَ: كُنَّا فِي غَزَاةٍ، عَلَيْنَا مُعَاوِيَةُ، فَأَصَبْنَا ذَهَبًا وَفِضَّةً، فَأَمَرَ مُعَاوِيَةُ رَجُلاً أَنْ يَبِيعَهَا النَّاسُ فِي عَطِيَّاتِهِمْ.

قَالَ: فَتَنَازَعَ النَّاسُ فِيهَا، فَقَامَ عُبَادَةُ، فَنَهَاهُمْ، فَرَدُّوهَا، فَأَتَى الرَّجُلُ مُعَاوِيَةَ فَشَكَا إِلَيْهِ. فَقَامَ مُعَاوِيَةُ خَطِيبًا فَقَالَ: مَا بَالُ رِجَالٍ يُحَدِّثُونَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَادِيثَ، يَكْذِبُونَ فِيهَا عَلَيْهِ، لَمْ نَسْمَعْهَا.

فَقَامَ عُبَادَةُ فَقَالَ: وَاللهِ لَأُحَدِّثَنَّ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَإِنْ كَرِهَ مُعَاوِيَةُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَلاَ الْفِضَّةَ بِالْفِضَّةِ، وَلاَ الْبُرَّ بِالْبُرِّ، وَلاَ الشَّعِيرَ بِالشَّعِيرِ، وَلاَ التَّمْرَ بِالتَّمْرِ، وَلاَ الْمِلْحَ بِالْمِلْحِ، إِلَّا سَوَاءً بِسَوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ، عَيْنًا بِعَيْنٍ».

5673- … Ebu Kılâbe'den, o Ebu'l-Eş'as'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Bir gazvedeydik. Komutanımız Muaviye idi. Altın ve gümüş ganimet aldık. Muaviye, bir adama onları insanların bağışları arasında satmalarını (söylemesini) emretti.

Ebu'l-Eş'as dedi ki: İnsanlar bu hususta anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Ubâde kalktı ve onlara (onu satmalarını/satın almalarını) yasakladı, onlar da onu geri verdiler. Adam Muaviye'ye gelip durumu şikâyet etti. Bu sefer Muaviye hutbe vermek üzere ayağa kalktı ve şunları dedi: "Bazı kimselere ne oluyor ki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ona yalan yere bir şeyler isnad ettikleri ve bizim işitmediğimiz hadisler naklediyorlar?"

Bunun üzerine Ubâde ayağa kalktı ve şöyle dedi: Allah'a yemin ederim, Muaviye hoşlanmasa da biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadis rivayet edeceğiz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Al-***

tını altın ile gümüşü gümüş ile buğdayı buğday ile arpayı arpa ile kuru hurmayı kuru hurma ile tuzu tuz ile ancak elden ele, eşit miktarda ve aynısı ile satın."

٥٦٧٤- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنْعَانِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: قَدِمَ نَاسٌ فِي إِمَارَةِ مُعَاوِيَةَ، يَبِيعُونَ آنِيَةَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ إِلَى الْعَطَاءِ. فَقَامَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمُذَهَّبِ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرِّ بِالْبُرِّ، وَالتَّمْرِ بِالتَّمْرِ، وَالشَّعِيرِ بِالشَّعِيرِ، وَالْمِلْحِ بِالْمِلْحِ، إِلَّا مِثْلاً بِمِثْلٍ، سَوَاءً بِسَوَاءٍ، فَمَنْ زَادَ، أَوْ ازْدَادَ، فَقَدْ أَرْبَى.

5674- … Ebu'l-Eş'as es-San'ânî şöyle demiştir: Muaviye'nin komutanlığı altında bazı insanlar gelip ata (maaşların ödeneceği) zamanına kadar altın ve gümüş kapları satmaya başladılar. Bunun üzerine Ubâde b. es-Sâmit ayağa kalkıp şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, altını altın ile gümüşü gümüş ile buğdayı buğday ile kuru hurmayı kuru hurma ile arpayı arpa ile tuzu tuz ile aynı miktarda ve birbirine eşit olmadıkça satmayı yasaklamıştır. Kim bundan fazlasını verir ya da fazlasını isterse faize düşmüş olur.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu, Ubâde *radıyallahu anh*'ın Muaviye'ye karşı çıkıp tepki göstermesinin, altının altın ile belli bir vadeye kadar satılması olduğuna, başkasıyla alakalı olmadığına delildir.

Altın karşılığında satılıp altın ihtiva eden gerdanlığa ya da gümüş karşılığında satılıp gümüş ihtiva edilen gerdanlığa gelince; bizim ondan nakletmiş olduğumuz rivayetlerde, gerdanlığın, ihtiva ettiği altın ya da gümüş ağırlığından daha fazla altına ya da gümüşe satılmasının hükmü ile alakalı bir delil bulunmamaktadır.

٥٦٧٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: اِشْتَرِ السَّيْفَ الْمُحَلَّى بِالْفِضَّةِ.

5675- … Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: (Gümüş) ile süslenmiş kılıcı gümüş ile satın al(abilirsin).

***

İşte İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın gümüş ile süslenmiş bir kılıcın gümüş karşılığı satılmasına cevaz verdiğini görüyoruz.

Tabiînden bir topluluktan da bu hususta ihtilaf bulunduğuna dair rivayet nakledilmiştir:

٥٦٧٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي حَيْوَةُ وَابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ أَنَّهُ سَأَلَ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ، وَسَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، عَنْ اشْتِرَاءِ الثَّوْبِ الْمَنْسُوجِ بِالذَّهَبِ، بِالذَّهَبِ، فَقَالاَ: لاَ يَصْلُحُ اشْتِرَاؤُهُ بِالذَّهَبِ.

5676- … Halid b. Ebi İmrân'dan rivayete göre, o el-Kasım b. Muhammed ile Salim b. Abdullah'a altın ile dokunmuş bir kumaşı altın ile satın almanın hükmünü sormuş, her ikisi de: Böyle bir kumaşı (elbiseyi) altın ile satın almak doğru değildir, demiştir.

٥٦٧٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ أَنَّهُ كَانَ لاَ يَرَى بَأْسًا، أَنْ يَشْتَرِيَ ذَهَبًا بِذَهَبٍ، أَوْ فِضَّةً بِفِضَّةٍ وَذَهَبٍ.

5677- … Osman b. el-Esved'in Mücahid'den rivayet ettiğine göre, o, altını altınla ya da gümüşü gümüş ve altınla satın almakta bir sakınca görmezdi.

٥٦٧٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ مُبَارَكٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ كَانَ لاَ يَرَى بَأْسًا، أَنْ يُبَاعَ السَّيْفُ الْمُفَضَّضُ بِالدَّرَاهِمِ، بِأَكْثَرَ مِمَّا فِيهِ، تَكُونُ الْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالسَّيْفُ بِالْفَضْلِ.

5678- … el-Hasen'den rivayete göre, o, dirhemler ile süslenmiş kılıcın, üzerinde bulunanlardan (gümüş süslerin değerinden) fazlası ile satılmasında

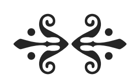
bir sakınca görmezdi. Bu durumda gümüş gümüş karşılığında, kılıç da artan miktar karşılığında sayılır.

٥٦٧٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، أَنَّهُ قَالَ فِي بَيْعِ السَّيْفِ الْمُحَلَّى: إِذَا كَانَتْ الْفِضَّةُ الَّتِي فِيهِ، أَقَلَّ مِنَ الثَّمَنِ، فَلاَ بَأْسَ بِذَلِكَ.

5679- … Ebu Ma'şer'den, onun İbrahim'den rivayet ettiğine göre, o, süslenmiş kılıcın satışı hakkında şöyle demiştir: Eğer kılıçtaki gümüş miktarı bedel olan gümüşten daha az ise bunda bir sakınca yoktur.

٥٦٨٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، عَنْ حُصَيْنِ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ قَالَ: لاَ بَأْسَ بِبَيْعِ السَّيْفِ الْمُحَلَّى، بِالدَّرَاهِمِ ؛ لِأَنَّ فِيهِ حَمَائِلَهُ وَجَفْنَهُ وَنَصْلَهُ.

5680- … Hüseyn b. Abdurrahman'dan, o Âmir eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Süslü bir kılıcı dirhemlerle satmakta bir sakınca yoktur. Çünkü kılıç ile birlikte askıları, kılıfı ve onun kesen sivri tarafı da bulunmaktadır.

كِتَابُ الْهِبَةِ وَالصَّدَقَةِ

HİBE VE SADAKA

١- بَابُ الرُّجُوعِ فِي الْهِبَةِ

1- HİBEDEN DÖNMEK

٥٦٨١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ وَهِشَامٌ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعَائِدُ فِي هِبَتِهِ، كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ».

5681- … Said b. el-Müseyyeb'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Yaptığı hibeden geri dönen, kustuğunu yiyene benzer."***[61]

61 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Hibe, 14, 30, Zekât, 59, Cihâd, 137, Hiyel, 14; Müslim, Hibât, 1, 2, 7, 8; Ebu Davud, Büyu', 81; Tirmizî, Büyu', 62; Nesâî, Zekât, 10, Hibe, 2, 3, 4, Rukba, 2; İbn Mâce, Hibât, 5; Malik, Zekât, 49; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 217, 250, 291…

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, hibe yapan kimsenin yaptığı hibeden geri dönme hakkının olmadığı görüşüne sahip olmuş ve bu görüşüne bu hadisi delil gösterip: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hibeden geri dönmeyi kustuğunu yutmaya benzettiğine ve kişinin kustuğunu yutması ona haram olduğuna göre, yaptığı hibeden geri dönmesi de aynen böyledir, demişlerdir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demektedir: Hibede bulunan bir kimse, eğer hibe yoluyla bağışladığı şey eski hali ile duruyor ve tüketilmemişse, hibe edilen şeyde bir fazlalık meydana gelmemişse, kendisine hibede bulunulan kişi hibede bulunanın evlenmesi haram bir mahremi (akrabası) değilse ve eğer hibeyi alan kişi ona karşılık vermemişse yani onun hibesine karşılık bir başka hibede bulunmamışsa (hibesinden geri dönebilir.)

Şayet hibeyi alan kişi hibeye karşılık hibe verene bir şey vermişse ve o da onun verdiği karşılığı kabul etmişse ya da kendisine hibede bulunulan şahıs hibe edenin kendisi ile evlenmesi haram yakın akrabası (mahremi) ise, hibede bulunan kimsenin hibesinden geri dönme hakkı yoktur.

Eğer hibeyi yapan kişi kendisine hibe yapılanın mahrem bir akrabası olmamakla birlikte, kadın kocasına hibede bulunmuş ya da koca karısına hibede bulunmuşsa, her ikisi de bu durumda birinin diğeri ile evlenmesi haram olan mahrem bir akraba gibi olur ve onlardan birisinin, diğerine yaptığı hibeden vazgeçme hakkı yoktur.

Bu hususta bunların lehine olan delillerden birisi de şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hibesinden vazgeçen kimseden söz etmekle birlikte kusmuğunu yiyenin kim olduğunu, bununla kimi kastettiğini bize açıklamamıştır.

Bu sözleriyle kusmuğunu yiyen adamı kastetmiş olması mümkündür. Bu takdirde hibesinden geri dönüp vazgeçeni, kendisine haram olan bir şeye geri dönen kimseye benzetmiştir. Bununla birinci görüş sahiplerinin dedikleri sabit olabilir.

Bu sözleriyle kusmuğunu yiyen köpeğe benzetmeyi kastetmiş olabilir. Köpeğin ise haram ya da helale riayet etmekle taabbüd etmesi istenmiş değildir. Buna göre kustuğunu yiyen bir kimse, pis olan bir şeyi yemiş gibi olur ve bu pislik, köpeğin dönüp kusmuğu yemesindeki pisliği andırır. Bunun böyle ol-

ması halinde ise, hibede bulunan kimsenin yaptığı hibeden geri dönmesinin yasaklanmış olduğu sabit olmamaktadır.

Bu sebeple biz de bunu inceledik. Acaba rivayetler arasında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in birinci hadisteki maksadının ne olduğunu bize gösterecek bir rivayet bulabilir miyiz diye baktık ve şunu gördük:

٥٦٨٢- فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ لَنَا مَثَلُ السُّوءِ الرَّاجِعُ فِي هِبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ».

5682- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kötü örnek bizim için değildir. Hibesinden geri dönen kimse, dönüp kusmuğunu yiyen köpek gibidir."***[62]

٥٦٨٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعَائِدُ فِي هِبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِيءُ ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ».

5683- … Abdullah b. Tâvus'dan, o babasından, o İbn Abbas'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: ***"Hibesinden geri dönüp vazgeçen kimse, önce kusan sonra da dönüp kustuğunu yiyen köpeğe benzer."***[63]

***

İşte bu hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bizim birinci hadiste zikrettiğimiz ile ümmetini köpeklere benzemekten tenzih ettiğine delil olmaktadır. Yoksa onun, bu sözleriyle, onların yaptıkları hibelerden geri dönüp vazgeçeceklerini ortadan kaldırmış olduğu anlamına gelmez.

62 Buhârî, Hibe, 30, Hiyel, 14; Tirmizî, Büyu', 61.
63 5681 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

İbn Abbas'tan rivayet ettiğimiz bu söz Ebu Hureyre *radıyallahu anh* yolu ile de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir:

٥٦٨٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا عَوْفٌ عَنِ الْحَسَنِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ح

5684- … Bize Avf, el-Hasen'den tahdis etti, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, H.

٥٦٨٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا عَوْفٌ عَنْ خِلاَسِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَثَلُ الَّذِي يَعُودُ فِي عَطَائِهِ كَمَثَلِ الْكَلْبِ أَكَلَ حَتَّى إِذَا شَبِعَ قَاءَ ثُمَّ عَادَ فِي قَيْئِهِ فَأَكَلَهُ».

5685- … Bize Avf, Hilâs b. Amr'dan tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Bağışından geri dönen kimsenin misali, doyuncaya kadar yiyen, kusan sonra da dönüp kusmuğunu yiyen köpeğin misali gibidir."***

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu sözün bir benzeri, bunun dışında bir anlam hakkında da rivayet edilmiştir.

٥٦٨٦- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالاَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يُحَدِّثُ أَنَّ عُمَرَ تَصَدَّقَ بِفَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَوَجَدَهُ يُبَاعُ بَعْدَ ذَلِكَ فَأَرَادَ أَنْ يَشْتَرِيَهُ فَأَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَأْمَرَهُ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَعُدْ فِي صَدَقَتِكَ. فَلِذَلِكَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ لاَ يَرَى أَنْ يَبْتَاعَ مَالاً جَعَلَهُ صَدَقَةً».

5686- …. İbn Şihâb dedi ki: Bana Salim b. Abdullah'ın haber verdiğine göre, Abdullah b. Ömer şunu tahdis ederdi: Ömer, Allah yolunda bir at tasad-

duk etti. Daha sonra bu atın satıldığını görünce onu satın almak istedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e giderek bu konuda onun emrine başvurdu (ona danıştı). Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Verdiğin sadakayı geri alma"*** dedi.

İşte bundan dolayı Ömer, sadaka olarak vermiş olduğu bir malı tekrar satın alma görüşünü benimsemiyordu.[64]

٥٦٨٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَأَضَاعَهُ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ فَأَرَدْتُ أَنْ أَبْتَاعَهُ مِنْهُ وَظَنَنْتُ أَنَّهُ بَائِعُهُ بِرُخْصٍ -هُوَ ضِدُّ الْغَلاَءِ-. فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لاَ تَبْتَعْهُ وَإِنْ أَعْطَاكَهُ بِدِرْهَمٍ وَاحِدٍ وَلاَ تَعُدْ فِي صَدَقَتِكَ فَإِنَّ الْعَائِدَ فِي صَدَقَتِهِ كَالْكَلْبِ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ».

5687- … Zeyd b. Eslem'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. el-Hattab'ı şöyle derken dinledim: Allah yolunda bir mücahid binsin diye bir at tasadduk ettim. Atın yanında bulunduğu kişi ata gereği gibi bakmadı. Bu sebeple ben de o atı ondan geri almak istedim ve onun o atı ucuza satacağını düşündüm. Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sorunca şöyle buyurdu: ***"Onu isterse sana bir dirheme versin satın alma ve verdiğin sadakaya geri dönme. Çünkü sadakasından geri dönen bir kimse, geri dönüp kusmuğunu yiyen köpek gibidir."***[65]

٥٦٨٨- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُمَرَ أَنَّهُ أَبْصَرَ فَرَسًا تُبَاعُ فِي السُّوقِ وَكَانَ تَصَدَّقَ بِهِ فَسَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَشْتَرِيهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَشْتَرِهِ وَلاَ شَيْئًا مِنْ نِتَاجِهِ». أَيْ مِمَّا يُنْتِجُهُ مِنَ الْوَلَدِ.

64 Buhârî, Zekât, 59; Nesâî, Zekât, 100; İbn Mâce, Sadaka, 2.

65 Buhârî, Zekât, 59, Cihâd, 137; Müslim, Hibât, 1; Nesâî, Zekât, 100; Malik, Zekât, 49; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 40.

5688- … Zeyd b. Eslem'den, o babasından, onun Ömer b. el-Hattab'dan rivayet ettiğine göre, o, pazarda daha önce tasadduk etmiş olduğu bir atın satılmakta olduğunu gördü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: "Onu satın alabilir miyim?" sordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ne onu ne de onun yavruladığı bir tayı satın al"*** dedi.[66]

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hz. Ömer'e tasadduk etmiş olduğu bir şeyi ya da ondan elde edilen herhangi bir ürünü satın almayı engellemiş ve bunu yaptığı takdirde dönüp kusmuğunu yiyen bir köpek gibi değerlendirmiştir.

Ancak bu, bir kimsenin daha önce vermiş olduğu sadakayı satın almasının haram olmasını gerektirmemektedir. Fakat böyle bir işi terk etmek (yapmamak) onun için daha faziletlidir.

İşte bundan önce sözünü ettiğimiz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hibeden dönüp vazgeçmek ile ilgili rivayet de tıpkı bunun gibi haram kılmak anlamında olmayıp bunun terkinin daha faziletli olacağı anlamındadır.

٥٦٨٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيُّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ ذَرِيعٍ عَنْ حُسَيْنٍ الْمُعَلِّمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالاَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ يَحِلُّ لِوَاهِبٍ أَنْ يَرْجِعَ فِي هِبَتِهِ إِلَّا الْوَالِدُ لِوَلَدِهِ».

5689- Bize İbn Ebi İmrân tahdis edip dedi ki… Tâvus'dan, o İbn Ömer ve İbn Abbas *radıyallahu anhumâ*'dan, onların şöyle dediklerini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Babanın çocuğuna (hibede bulunmuş olması hali) müstesna, bir hibede bulunan bir kimsenin yaptığı hibesinden geri dönmesi helal değildir."***[67]

***

66 Buhârî, Hibe, 37; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 25, 37.

67 Buna yakın olarak: Tirmizî, Büyu', 61, Velâ, 7; Nesâî, Hibe, 2, 4; İbn Mâce, Hibe, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 27, 78, 182.

Eğer bir kimse: İşte bu hadis, kişinin çocuğundan başkasına yapmış olduğu hibeden vazgeçmesinin haram olduğuna delil olmaktadır diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bu hadis, senin dediğin hususa hiçbir şekilde delil değildir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, böyle bir vazgeçişi helal olmamakla nitelendirirken, bunun hükmünün ağırlığına dikkat çekmiş olabilir. Çünkü kendi ümmetinden herhangi bir kimse için bu kötü örneğin geçerli olmasını hoş görmemiştir.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sadaka, gücü kuvveti yerinde, sapasağlam bir kimseye helal değildir"*** buyurmuştur.[68] Dolayısıyla burada sadakanın zenginlere haram olduğu anlamında değildir. Aksine "Sadaka, ona, muhtaç ve kötürüm olanların dışındaki kimselere helal olduğu cihetten helal değildir" anlamındadır.

İşte bizim zikretmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Hibe yapan bir kimsenin, hibesinden geri dönmesi helal değildir"*** sözü de bu anlamdadır. Ancak: Böyle bir iş bu kimseye, Aziz ve Celil olan Allah'ın kullarına helal kılmış olduğu, bununla birlikte bu helal işleri yapan kimseye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hibesinden geri dönen kimse için verdiği örnekte olduğu gibi bir benzetmede bulunmadığı diğer şeyler gibi helal değildir, demektir.

Bunun kapsamına gerek geri dönmek, gerek satın almak ve bunun dışındaki diğer geri dönüşler de girmektedir. Sonra bundan babanın çocuğuna yaptığı hibeyi istisna etmiştir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. Bize göre bunun anlamı, babanın fakir düşüp böyle bir şeye muhtaç olması halinde oğluna yapmış olduğu hibeyi geri almasının mubah olduğu şeklindedir. Çünkü bu durumda, çocuğun lehine bu hibeden gereken (menfaat), onun kendisinin yaptığı bir işten ileri gelmemektedir. Böylelikle babanın bu dönüşünün misali, geri dönüp kusmuğunu yiyen köpeğin misali gibi [olmaz.][69]

---

68 Hadis: ***"Sadaka zengine de gücü kuvveti yerinde sapasağlam kimseye de helal değildir"*** lafzı ile rivayet edilmiştir. Bkz. Ebu Davud, Zekât, 24; Tirmizî, Zekât, 23; Nesâî, Zekât, 90; İbn Mâce, Zekât, 26; Dârimî, Zekât, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 164, 192, 377, 389, IV, 62, V, 375.

69 Elimizdeki basılı nüshalardaki ibare, olduğu gibi tercüme edilecek olursa köşeli parantez içerisine almış olduğumuz ibare "olmaz" şeklinde değil de "olur" şeklinde olmalıdır. Ancak böyle bir tercüme yanlış bir anlamı ortaya çıkartacağı gibi şimdiye kadar yapılmış olan açıklamalarla da bundan sonra gelecek olan açıklamalarla da bağdaşmamaktadır (Çeviren).

Ancak bu, Aziz ve Celil olan Allah'ın, fakirliği dolayısıyla onun lehine vacip kıldığı bir şeydir. Bu hususta Allah onun için darlık bırakmamıştır. Nitekim yine bu hadisten başka bir hadiste de şu rivayet edilmiştir:

٥٦٩٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثنا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَجُلاً أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أَعْطَيْتُ أُمِّي حَدِيقَةً وَإِنَّهَا مَاتَتْ وَلَمْ تَتْرُكْ وَارِثًا غَيْرِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَجَبَتْ صَدَقَتُكَ وَرَجَعَتْ إِلَيْكَ حَدِيقَتُكَ».

5690- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun dedesinden rivayet ettiğine göre, bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Ben anneme bir bahçe vermiştim. O vefat etti ve geriye benden başka bir mirasçı bırakmadı, dedi. Allah Rasulü de: ***"Senin sadakan kabul oldu ve bahçen de sana geri döndü"*** dedi.[70]

***

Ebu Cafer dedi ki: Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, sadaka vermiş olan kimseye verdiği malın miras yolu ile kendisine geri dönmesi üzerine sadakasını geri almayı mubah kılmıştır. Hâlbuki Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın da sadakasını satın almasını engellemiştir.

İşte bu iki hadis ile sadaka veren kimsenin sadakasının, Yüce Allah'ın bir fiili ile geri dönmesi halinde mubah, kişinin kendi fiili ile geri dönmesi halinde ise mekruh olduğu sabit olmaktadır

İşte babanın lehine olan, ihtiyacı ve fakirliği dolayısıyla oğlunun malından nafaka almasının vücubu da bu şekildedir. Nafaka ona, Yüce Allah'ın kendisi için bunu vacip kılmasıyla vacip olmuştur.

Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona hibesini geri almayı ve onu kendisi için harcamayı mubah kılmış ve bunu miras yolu ile kendisine geri dönmüş gibi değerlendirmiştir. Yoksa satın almak ve (hoş görülmemiş olan) geri almak gibi ona geri döndüğü şeklinde değerlendirmemiştir.

70 İbn Mâce, Sadakât, 3.

Bir kimse: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste, hibe yapan babadan hibede bulunan diğer kimseler arasından özellikle söz etmiştir. Buna göre çocuğun babasına yaptığı hibenin hükmü, babanın çocuğuna yaptığı hibenin hükmünden farklı olabilir mi? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bu hususta her ikisinin de hükmü aynıdır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlardan birisinden dediğimiz anlamda söz etmiş olması her ikisinden söz etmesinin yerini tutar. Yine bu konuda hükümleri onlarla aynı olan daha başka kimselerden söz etmesinin de yerine geçer.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ***"Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları... size haram kılındı"*** (en-Nisa, 4/23). Bütün burada sayılanlar neseb yoluyla haram kılınmıştır. Bundan sonra ise: ***"Sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz... de haram kılındı"*** (en-Nisa, 4/23) buyurmakta ve bununla birlikte süt akrabalığı yoluyla kendileriyle evlenilmesi haram kılınanlardan bu ikisinden başkasından söz etmemektedir.

Onun bundan söz etmesi, neseb yolu ile haram kılınan diğer akrabaların hükmünün, süt akrabalığının hükmü ile aynı olduğuna delildir. Süt akrabalığı yoluyla bu ikisi ile evlenmenin haram olduğundan söz etmesi, bu hususta diğerlerinden ayrıca söz etmesine ihtiyaç bırakmamıştır. Çünkü neseb yolu ile bunların haram olduklarından ortak bir hüküm olarak söz etmiştir. Böylelikle onların hükümleri, diğerleri ile aynı olmuştur.

Yine süt emme yoluyla onların bazıları ile evlenmenin haram olduğundan söz etmesi, bu kadın akrabaların bu hususta hükümlerinin bir olduğuna delildir.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Herhangi bir kimseye hibesinden geri dönmek helal değildir"*** buyurmakla bütün insanları genel olarak kapsamış olmaktadır. Bunun ardından da: ***"Babanın çocuğuna hibe yapması hali müstesnadır"*** ifadesini sözünü ettiğimiz anlamda zikretmesi, Aziz ve Celil olan Allah'ın baba dışında hibe yapmış olan diğer kimselere hibelerinin dönmesini sağlamasının hükmünün de böyle olduğuna delildir. Ayrıca onların bazılarından söz etmesi, diğerlerinden söz etmesine ihtiyaç bırakmamıştır.

O halde bu rivayetlerin herhangi birisinde, hibede bulunan bir kimsenin hibesini bozarak hibe yaptığı şahıstan onu geri almasına ve böylelikle

bu yapmış olduğu hibeyi daha önceden hibede bulunmak suretiyle çıkardığı önceki mülkiyetine geri çevirebilme hakkına sahip olduğunu gösteren hiçbir delil bulunmamaktadır.

Bundan dolayı biz de bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından nakledilmiş rivayetler arasından bir şey bulabilir miyiz diye inceledik ve şunu gördük:

٥٦٩١- إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا حَنْظَلَةُ عَنْ سَالِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: مَنْ وَهَبَ هِبَةً فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا حَتَّى يُثَابَ مِنْهَا بِمَا يَرْضَى.

5691- … Salim dedi ki: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Ömer b. el-Hattab'ı: "Kim bir hibede bulunacak olursa o, onun yerine kendisine razı olacağı bir başka şey verilinceye kadar ona (onu geri almaya) daha çok hak sahibidir" derken dinledim.

٥٦٩٢- يُونُس قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ عَنْ أَبِي غَطَفَانَ بْنِ طَرِيفٍ الْمَرِيِّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: مَنْ وَهَبَ هِبَةً لِصِلَةِ رَحِمٍ أَوْ عَلَى وَجْهِ صَدَقَةٍ فَإِنَّهُ لاَ يَرْجِعُ فِيهَا وَمَنْ وَهَبَ هِبَةً يَرَى أَنَّهُ إِنَّمَا يُرَادُ بِهِ الثَّوَابُ فَهُوَ عَلَى هِبَتِهِ يَرْجِعُ فِيهَا إِنْ لَمْ يَرْضَ مِنْهَا.

5692- … Mervan b. el-Hakem'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattab şöyle demiştir: "Her kim bir akrabalık bağını gözetmek ya da sadaka olmak üzere bir hibede bulunacak olursa o hibesini geri dönüp alamaz. Her kim de karşılığının verilmesi isteği ile bir hibede bulunacak olursa o, yaptığı hibe üzeredir. Eğer verilen karşılığı beğenmezse geri dönüp hibesini alır."

***

İşte Ömer *radıyallahu anh*'ın hibeler ile sadakalar arasında bir fark gözettiğini görüyoruz. Yine onun, sadakalardan dönüşün olmayacağını belirttiğini, hibeleri de iki türe ayırdığını görüyoruz: Bunlardan birisi akrabalık bağını

gözetmek için yapılır. Bu tür hibelerin hükmünü sadakalar hükmünde kabul etmiş ve hibe yapan kimsenin bunlardan geri dönmesini yasaklamıştır.

Diğer bir hibe türü ise bundan farklıdır. Hibe yapan kimsenin razı olmaması halinde hibesinden geri dönme hakkının bulunduğunu ifade etmiştir.

٥٦٩٣- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَزْرَقُ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عُمَرَ قَالَ: مَنْ وَهَبَ هِبَةً لِذِي رَحِمٍ جَازَتْ وَمَنْ وَهَبَ هِبَةً لِغَيْرِ ذِي رَحِمٍ مَحْرَمٍ لَهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا مَا لَمْ يُثَبْ مِنْهَا.

5693- … İbrahim'den, o el-Esved'den, o Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Her kim akrabası olan bir kimseye bir hibede bulunacak olursa artık bu hibe caiz (tahakkuk edip kesinleşmiş) olur. Her kim de kendisine mahrem olan akrabasından başkasına bir hibe yapacak olursa o hibenin karşılığı verilmediği sürece ona (onu geri almaya) daha çok hak sahibidir.

٥٦٩٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يُحَدِّثُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْزَى عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: الْوَاهِبُ أَحَقُّ مَا لَمْ يُثَبْ مِنْهَا.

5694- …Abdurrahman b. Ebzâ'dan, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Hibede bulunmuş bir kimse, karşılığı verilmediği sürece (onu geri almaya) daha çok hak sahibidir."

***

İşte Ali *radıyallahu anh*, hibe yapmış olan bir kimsenin, hibesinin karşılığı verilmediği sürece hibesinden geri dönme hakkının bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bize göre bu, bizim bundan önce kendisinden rivayet etmiş olduğumuz hadiste sözü edildiği üzere hibesinden geri dönme hakkı verilmiş olan hibe

yapan kişi hakkındadır.[71] Ta ki her ikisinin bu husustaki sözleri birbiriyle çelişmesin.

٥٦٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ جَابِرٍ عَنِ الْقَاسِمِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ عَلَى مَا رَوَيْنَا عَنْ سُلَيْمَانَ. وَقَدْ رُوِيَ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ بِنَحْوٍ مِنْ هَذَا.

5695- … Cabir'den, o el-Kasım'dan, senediyle bizim Süleyman (b. Şuayb)'dan rivayet etmiş olduğumuz (5694 no'lu) hadisin aynısını zikretti.

Fedâle b. Ubeyd'den de buna yakın rivayet nakledilmiştir:

٥٦٩٦- حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ الْيَحْصُبِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ فَأَتَاهُ رَجُلَانِ يَخْتَصِمَانِ إِلَيْهِ. فَقَالَ أَحَدُهُمَا: إِنِّي وَهَبْتُ لِهَذَا بَازِيًا عَلَى أَنْ يُثِيبَنِي فَلَمْ يَفْعَلْ. فَقَالَ الْآخَرُ: وَهَبَ لِي وَلَمْ يَذْكُرْ شَيْئًا. فَقَالَ لَهُ فَضَالَةُ: اُرْدُدْ إِلَيْهِ هِبَتَهُ فَإِنَّمَا يَرْجِعُ فِي الْهِبَةِ النِّسَاءُ وَسُقَّاطُ الرِّجَالِ.

5696- … Abdullah b. Âmir el-Yahsubî dedi ki: Ben Fedâle b. Ubeyd'in yanında iken ona iki adam gelip huzurunda davalaştı. Onlardan biri: Ben buna karşılık olarak bana bir hibede bulunması şartı ile bir şahin hibe ettim. Ancak o bana karşılık vermedi, dedi. Diğeri ise: O bana bunu hibe etti. Fakat herhangi bir şey söylemedi, dedi. Fedâle ona şöyle dedi: Bu adama hibesini geri ver. Çünkü ancak kadınlar ile bayağı erkekler hibelerinden geri dönerler.

٥٦٩٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ الْيَحْصُبِيِّ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ إِذْ جَاءَهُ

71 Ancak görüldüğü gibi bu hususta Ali *radıyallahu anh*'dan daha önceden nakledilmiş böyle bir rivayet yoktur. Bu sebeple Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş bir önceki rivayeti kastetmiş olması ihtimali yüksektir. Nitekim bundan sonra gelecek olan cümle de bunu pekiştirmektedir (Çeviren).

رَجُلاَنِ يَخْتَصِمَانِ إِلَيْهِ فِي بَازٍ. فَقَالَ أَحَدُهُمَا: وَهَبْتُ لَهُ بَازِيًا وَأَنَا أَرْجُو أَنْ يُثِيبَنِي مِنْهُ. فَقَالَ ٱلآخَرُ: نَعَمْ قَدْ وَهَبَ لِي بَازِيًا مَا سَأَلْتُهُ وَمَا تَعَرَّضْتُ لَهُ. فَقَالَ لَهُ فَضَالَةُ: اُرْدُدْ إِلَيْهِ هِبَتَهُ فَإِنَّمَا يَرْجِعُ فِي الْهِبَاتِ النِّسَاءُ وَشِرَارُ ٱلأَقْوَامِ.

5697- … Rebîa b. Yezid'den, o Abdullah b. Âmir el-Yahsubî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben Fedâle b. Ubeyd'in yanında iken ona iki adam gelip bir şahin hakkında davalaştı. Onlardan birisi: Ben buna bana karşılığını verir ümidiyle bir şahin hibe ettim, dedi. Diğeri: Doğru, bu bana bir şahin hediye etti. Fakat ne ben ondan bunu istedim ne de böyle bir şeyden söz ettim, dedi. Bu sefer Fedâle ona: Ona hibesini geri ver. Hibelerinden ancak kadınlar ile kötü kimseler dönerler, dedi.

***

Yine bu hususta Ebu'd-Derda *radıyallahu anh*'dan da şu rivayet nakledilmiştir:

٥٦٩٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: الْمَوَاهِبُ ثَلاَثَةٌ: رَجُلٌ وَهَبَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُسْتَوْهَبَ فَهِيَ كَسَبِيلِ الصَّدَقَةِ فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَرْجِعَ فِي صَدَقَتِهِ. وَرَجُلٌ اُسْتُوهِبَ فَوَهَبَ فَلَهُ الثَّوَابُ فَإِنْ قَبِلَ عَلَى مَوْهِبَتِهِ ثَوَابًا فَلَيْسَ لَهُ إِلَّا ذَلِكَ وَلَهُ أَنْ يَرْجِعَ فِي هِبَتِهِ مَا لَمْ يُثَبْ. وَرَجُلٌ وَهَبَ وَاشْتَرَطَ الثَّوَابَ فَهُوَ دَيْنٌ عَلَى صَاحِبِهَا فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ.

5698- … Raşid b. Sa'd'dan, o Ebu'd-Derda'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hibeler üç türlüdür. Bir kimse kendisinden hibede bulunması istenmeden hibe yapar. Bu, sadaka kabilindendir. Böyle bir kimsenin, verdiği sadakasından geri dönme hakkı yoktur.

Bir diğer kimseden hibede bulunması istenir, o da hibede bulunur. Böyle birisinin, hibesinin karşılığını alma hakkı vardır. Eğer hibesine verilen karşılığı kabul ederse bunun dışında (bir şey yapmaya) hakkı yoktur. Ona karşılık verilmediği sürece de hibesinden geri dönebilir.

Bir diğer kişi de hibe yapmış olmakla birlikte kendisine karşılık verilmesi-

ni de şart koşmuşsa bu (karşılık), hayatta olduğu sürece de vefatından sonra da karşılık vermeyi kabul eden üzerinde bir borçtur.

***

İşte Ebu'd-Derda *radıyallahu anh*, hibelerin, sadakalar gibi değerlendirilip sadakaların hükmünü taşıyan bölümleri olduğunu tespit etmektedir.

Böyle bir hibeyi yapan bir kimsenin hibesinden geri dönmesini ise tıpkı sadaka verenin verdiği sadakadan geri dönmesinin yasaklandığı gibi yasaklamıştır.

Başka bir şekilde olup karşılık verme şartı koşulmamış hibenin de hibede bulunan kimseye karşılık verilmediği sürece geri dönülebilecek işlerden olduğunu tespit etmektedir.

İvazın (karşılığın) şart koşulduğu hibe çeşidini de alışveriş hükmünde kabul etmiş, hibe edene karşılık alma hakkını hibe edilene de hayatında da ölümünden sonra da karşılık verme yükümlülüğünü tespit etmiştir.

İşte bize göre hibelerin hükmü budur.

Bizim, hibede bulunan kimsenin kendisine hibe yapılanın ölümü ya da hibe edilen şeyi tüketmesi sebebiyle yaptığı hibeden geri dönme hakkının sona erdiğine dair söylediklerimize gelince; bu da, bu hususta yine Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilen rivayete dayanmaktadır.

٥٦٩٩- حَدَّثَنَا صَالِحٌ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى عَنِ الْحَجَّاجِ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عُمَرَ مِثْلَهُ يَعْنِي: مِثْلَ حَدِيثِهِ الَّذِي ذَكَرْنَا فِي الْفَصْلِ الَّذِي قَبْلَ هَذَا الْفَصْلِ وَزَادَ: وَيَسْتَهْلِكُهَا أَوْ يَمُوتُ أَحَدُهُمَا.

5699- … el-Hakem'den, o İbrahim'den, o Ömer'den aynısını -yani bizim bu fasıldan önceki fasılda zikretmiş olduğumuz (5686-5688 no'lu) hadisin aynısını zikretti ve ayrıca "… ve onu tüketip telef eder ya da onlardan birisi ölürse (hibeden dönme imkanı ortadan kalkar)" ifadelerini ekledi.

***

Böylelikle Ömer *radıyallahu anh*, hibenin tüketilip bitirilmesini hibeyi yapmış olanın geri dönüp almasına engel olarak kabul ettiği gibi onlardan

birisinin ölümünü de hibede bulunan kimsenin aynı şekilde hibesinden geri dönme hakkını kesintiye uğrattığını ortaya koymaktadır. İşte biz de böyle diyoruz.

Hibe hakkında Şureyh'den de Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş rivayetin bir benzeri rivayet edilmiştir:

٥٧٠٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدًا يُحَدِّثُ أَنَّ شُرَيْحًا قَالَ: مَنْ أَعْطَى فِي قَرَابَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ صِلَةٍ فَعَطِيَّتُهُ جَائِزَةٌ وَالْجَانِبُ الْمُسْتَقْرَبُ يُثَبْ مِنْ هِبَتِهِ أَوْ يُرَدُّ عَلَيْهِ.

5700- ... Bize Cerîr b. Hazim tahdis edip dedi ki: Ben Muhammed'i, Şureyh'in şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: "Kim bir akrabalık bağı dolayısıyla veya iyilik ya da akrabalık bağını gözetmek için bir bağışta bulunacak olursa onun bu bağışı caizdir. Yakınlığı gözetilen taraf da ya aldığı hibeye karşılıkta bulunur ya da ona (hibesini) geri verir."

٥٧٠١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَيُّوبَ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ شُرَيْحٍ مِثْلَهُ.

5701- ... İbn Sîrîn'den, o Şureyh'ten aynısını tahdis etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Eşlerden birinin diğerine yaptığı hibeye gelince;

٥٧٠٢- أَبُو بَكْرَةَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدٍ أَنَّ اِمْرَأَةً وَهَبَتْ لِزَوْجِهَا هِبَةً ثُمَّ رَجَعَتْ فِيهَا فَاخْتَصَمَا إِلَى شُرَيْحٍ فَقَالَ لِلزَّوْجِ: شَاهِدَاكَ أَنَّهُمَا رَأَيَاهَا وَهَبَتْ لَكَ مِنْ غَيْرِ كُرْهٍ وَلاَ هَوَانٍ وَإِلَّا فَيَمِينُهَا لَقَدْ وَهَبَتْ لَكَ عَنْ كُرْهٍ وَهَوَانٍ.

5702- ... Bize Hammâd b. Seleme, Eyyub'dan tahdis etti. Onun Muhammed'den rivayet ettiğine göre, bir kadın kocasına bir hibede bulundu, sonra hibesini geri almak istedi. Bu sebeple Şureyh'in yanında davalaştılar. Şureyh, kocaya: Ya sen karının baskı altında kalıp zorlanmadan sana hibede bulundu-

ğuna dair iki şahit getirirsin ya da onun sana baskı altında kalarak ve zorlayarak sana hibede bulunduğuna dair yapacağı yemini kabul ederim, dedi.

***

İşte Şureyh, kocadan, kadının kendisine zorlanmadan, baskı altında tutulmadan hibede bulunduğunu -kadının yaptığı hibeden vazgeçmesinden sonra- ortaya koyan delili göstermesini istemiştir.

İşte bu da şuna delildir: Eğer bu hususta ona göre sünnet bu şekilde sabit olmuş olsaydı, kadına hibeyi geri verirdi[72] ve kadının hibesinden geri dönmesi caiz olmazdı.

Zaten Şureyh'in görüşüne göre, hibe yapan bir kimsenin, yaptığı hibeden geri dönme hakkı vardır. Ancak kendisi ile evlenilmesi haram olan akraba kişi bundan müstesnadır. O, bu hususta kadını da kendisi ile evlenilmesi haram olan akraba gibi değerlendirmiştir. Biz de böyle diyoruz.

Kocanın eşine hibede bulunmasına gelince;

٥٧٠٣- أَبُو بَكْرَةَ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي مَنْصُورٍ قَالَ: قَالَ إِبْرَاهِيمُ: إِذَا وَهَبَتِ الْمَرْأَةُ لِزَوْجِهَا أَوْ وَهَبَ الرَّجُلُ لِامْرَأَتِهِ فَالْهِبَةُ جَائِزَةٌ وَلَيْسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا أَنْ يَرْجِعَ فِي هِبَتِهِ.

5703- … Ebu Mansur'dan, o İbrahim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kadın, kocasına ya da erkek, eşine hibede bulunduğu takdirde hibe geçerlidir ve onlardan herhangi birisinin, hibesinden vazgeçme hakkı yoktur.

٥٧٠٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ أَنَّهُ قَالَ: الزَّوْجُ وَالْمَرْأَةُ بِمَنْزِلَةِ ذِي الرَّحِمِ الْمَحْرَمِ إِذَا وَهَبَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَرْجِعَ.

72 el-Mer'aşli hazırladığı baskıda bizim burada "kadına" diye tercüme ettiğimiz "ileyha" şeklindeki zamirin yazma nüshalardan birisinde "kocaya" anlamını verecek şekilde "ileyhi" şeklinde olduğunu belirtmektedir ki bu nüshadaki bu ufak ayrıntıya göre tercüme yapılırsa ibarenin daha doğru olacağını zannediyoruz (Çeviren).

5704- … Hammâd'dan, o İbrahim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Karı ve koca birbirleriyle evlenilmesi haram olan akraba durumundadırlar. Bu durumda biri diğerine bir hibede bulunacak olursa onun geri dönme hakkı yoktur."

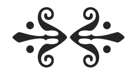
***

Böylelikle bu rivayetlerde, eşler, birbirleriyle evlenilmesi haram olan akrabalar gibi değerlendirilmekte, onların her birisinin, diğerine yaptığı hibeden vazgeçme hakkına sahip olmadığı ortaya konulmaktadır. Biz de böyle diyoruz.

İşte biz, bu bölümde hibeler ile ilgili benimsediğimiz kanaati açıklamış olduk. Bu husustaki rivayetleri de kaydettik. Çünkü bizler herhangi bir kimseden nakletmiş olduğumuz rivayetler arasında bunlara muhalif bir şey bilmiyoruz. Bundan dolayı da biz nazarı (kıyası) terk edip bu rivayetleri taklit ettik.

Eğer biz bu rivayetler olmayıp nazara (akli düşünme ve kıyasa) göre hüküm verecek olsaydık, kıyas bundan farklı bir hükmü gerektirmektedir. O da, kendisi ile evlenilmesi haram olan akrabalardan başkasına bir kimsenin yaptığı hibeden geri dönebileceği şeklindedir. Çünkü onun, hibede bulunmak suretiyle hibe ettiği şeyin üzerindeki mülkiyeti sona ermiş ve bu hibe ettiği şey kendisine hibe edilenin mülküne geçmiş olur. Dolayısıyla kendisine hibe edilenin mülkiyetine geçen bir şeyi ortadan kaldırma hakkı -ona malik olanın rızası olmadıkça- yoktur. Fakat rivayetlere uymak ve ilim ehlinin önderlerini taklit etmek daha uygundur. Bu sebeple biz de bunları taklit ettik ve bunlara uyduk.

Bu bölümde yapmış olduğumuz bütün açıklamalar Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٢- بَابُ الرَّجُلِ يُنْحِلُ بَعْضَ بَنِيهِ دُونَ بَعْضٍ

2- BİR BABANIN ÇOCUKLARINDAN BİRİSİNE (BAĞIŞ OLARAK) BİR ŞEYLER VERMESİ

٥٧٠٥- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ وَحُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَخْبَرَاهُ أَنَّهُمَا سَمِعَا النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ يَقُولُ: نَحَلَنِي أَبِي غُلاَمًا فَأَمَرَتْنِي أُمِّي أَنْ أَذْهَبَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لاَشْهِدَهُ عَلَى ذَلِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكُلَّ وَلَدِكَ أَعْطَيْتَهُ؟». فَقَالَ: لاَ. قَالَ: «فَارْدُدْهُ».

5705- … Bize ez-Zührî, Muhammed b. en-Numan ile Humeyd b. Abdurrahman'dan rivayet ettiğine göre, o ikisi kendisine en-Numan b. Beşir'i şöyle derken dinlediklerini haber vermiştir: Babam bana bir köle vermişti. Annem, bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına onu bu işe şahit tutmam için gitmemi emretti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (babama): ***"Sen bütün çocuklarına (böyle bir köle) verdin mi?"*** diye sordu. Babam: Hayır, deyince Allah Rasulü: ***"Onu geri al"*** dedi.[73]

٥٧٠٦- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ حَدَّثَاهُ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ

73 Müslim, Hibât, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 270-272.

قَالَ: إِنَّ أَبَاهُ أَتَى بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي نَحَلْتُ ابْنِي هَذَا غُلاَمًا كَانَ لِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَهُ مِثْلَ هَذَا؟». فَقَالَ: لاَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَارْجِعْهُ».

5706- … en-Numan b. Beşir dedi ki: Babası kendisini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürüp: "Ben bu oğluma bir kölemi verdim" dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bütün çocuklarına buna verdiğinin aynısını verdin mi?"*** diye sordu. Babam: Hayır, deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onu geri al"*** dedi.[74]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bir kimse bir çocuğuna bir şeyler verip diğerlerine vermeyecek olursa bunun batıl olduğu kanaatini benimsemiş ve bu hususta bu hadisi delil göstererek şöyle demiştir: en-Numan, babası kendisine bu bağışı yaptığı sırada küçük yaştaydı. Babası da, küçük olduğundan dolayı onun adına o malı elinde tutmuş oluyordu.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ***"Onu geri al"*** sözünü (çocuğa bağışladığı şey) elinde tuttuğu şey hükmüne geçtikten sonra söylediğine göre bu, şuna delildir: Baba çocukları arasından birisine bir şeyler verecek olursa, kendisine bunların verildiği kişi o şeye malik olmaz ve o şey üzerinde onun lehine hibe akdi gerçekleşmez.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Bu durumda babanın, yapacağı bağışlarda çocukları arasında eşitliği gözetmesi gerekir. Böylelikle onlara yapılan iyilik hususunda eşit olsun, biri diğerine üstün gelmesin ve bu hal aralarında, başkalarının kendilerinden üstün tutulmuş olduğu kimselerin kalplerinde babalarına karşı bir uzaklaşma duygusunun ortaya çıkmasına sebep olmasın.

Onlardan birisine bir şeyler bağışlayıp kendisine bağış yapılan kişi büyük olduğu takdirde o bağışı kendi adına elinde tutar ya da küçük olursa babası onun yerine bunu ona bildirir ve bu hususta şahit tutarak onu elinde tutarsa bu caiz olur.

Bu hususta bunların lehine olan deliller arasında şu da vardır: Sözünü

74 Buhârî, Hibe, 12; Müslim, Hibât, 9, 10; Nesâî, Nuhl, 1; Malik, Akdiye, 39.

ettiğimiz en-Numan b. Beşir'in hadisi, kendisinden dedikleri şekilde rivayet edilmiştir. Fakat bunda onun henüz o zamanda küçük olduğuna bir delil bulunmamaktadır. O sırada büyük olup kendisine yapılan bağışı teslim almamış da olabilir.

Bu, birinci hadisteki mana ve muhtevadan farklı bir şekilde de rivayet edilmiştir.

٥٧٠٧- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: اِنْطَلَقَ بِي أَبِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحَلَنِي نُحْلَى لِيُشْهِدَهُ عَلَى ذَلِكَ. فَقَالَ: «أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَهُ مِثْلَ هَذَا؟». فَقَالَ: لاَ. قَالَ: «أَيَسُرُّكَ أَنْ يَكُونُوا إِلَيْكَ فِي الْبِرِّ كُلُّهُمْ سَوَاءً؟». قَالَ: بَلَى. قَالَ: «فَأَشْهِدْ عَلَى هَذَا غَيْرِي».

5707- Bize Nasr b. Merzuk tahdis edip dedi ki: Bize el-Hasîb b. Nâsıh tahdis edip dedi ki: Bize Vuheyb, Davud b. Ebi Hind'den tahdis etti. O, Âmir eş-Şa'bî'den, o en-Numan b. Beşir'den, şöyle dediğini rivayet etti: Babam (kardeşlerimden ayrı olarak) bana yapmış olduğu bir bağışa Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şahit tutmak üzere beni alıp onun yanına götürdü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Buna verdiğinin aynısını bütün çocuklarına verdin mi?"*** sordu. Babam: Hayır, deyince Allah Rasulü: ***"Bunların hepsinin sana karşı iyi davranmakta eşit olması seni memnun eder mi?"*** diye sordu. O: Evet, deyince Allah Rasulü: ***"O halde buna benden başkasını şahit tut"*** dedi.[75]

***

İşte bu hadis, mülkiyetin sabit olduğuna delildir. Çünkü mülkiyet sabit olmasaydı böyle demesi sağlıklı olmazdı.

Bu da, birinci hadise göre bir farklılık arzetmektedir. Çünkü buradaki bu ifadeler en-Numan'ın yapmış olduğu akdin fasid olduğuna delil değildir. Çün-

75 Müslim, Ferâiz, 34, Hibât 17; Ebu Davud, Büyu', 83; İbn Mâce, Hibât, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 269, 270.

kü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, şahitlik yapma hakkı bulunan ve olup bitmiş olan işlere dair şahitlik yapabilir de (yapmayabilir de).

Aynı şekilde kendisinden sonrakiler için de bu böyledir. Çünkü şahitlik, şahitlik edenin, şahitlik edeceği kimse lehine olan bir hususu ihtiva eder. O, isterse böyle bir işi kabul etmeyebilir.

Yine bu hadisin başka bir anlama gelme ihtimali de vardır. Bu durumda: ***"Sen buna benden başkasını şahit tut"*** buyurması, ben imamım, imamın görevleri arasında şahitlik etmek yoktur. Onun işi hüküm vermektir, manasına gelebilir.

Allah Rasulü'nün ***"Buna benden başkasını şahit tut"*** sözü akdin sahih oluşuna da bir delildir.

٥٧٠٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا آدَمُ قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ عَنِ الْمُغِيرَةِ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ عَلَى مِنْبَرِنَا هَذَا يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَوُّوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْعَطِيَّةِ كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ يُسَوُّوا بَيْنَكُمْ فِي الْبِرِّ».

5708- … el-Mugîre'den, o eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben en-Numan'ı bizim bu minberimiz üzerinde şunları söylerken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Çocuklarınızın size karşı iyi davranmakta aranızda eşitliği gözetmelerini sevdiğiniz gibi siz de çocuklarınıza vereceğiniz bağışlarda aralarında eşitlik sağlayın"*** buyurdu.

***

Ebu Cafer dedi ki: O halde bu hadiste gözetilen maksat, anne babalarına eşit bir şekilde iyi davranmaları için onlara verilecek bağışlarda eşit davranılmasını emretmektir.

Hadiste birini diğerinden üstün tutmak suretiyle yapılmış olan akdin fasid olduğundan hiçbir şekilde söz edilmemektedir.

٥٧٠٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ عَنْ حُصَيْنٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: أَعْطَانِي أَبِي عَطِيَّةً، فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لاَ أَرْضَى حَتَّى تُشْهِدَ مِنَ الْأَشْهَادِ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَأَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ أَعْطَيْتُ ابْنِي مِنْ عَمْرَةَ عَطِيَّةً وَإِنِّي أُشْهِدُكَ. قَالَ: «أَكُلَّ وَلَدِكَ أَعْطَيْتَ مِثْلَ هَذَا؟». قَالَ: لاَ. قَالَ: «فَاتَّقُوا اللهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلاَدِكُمْ».

5709- … Husayn'den, o eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: en-Numan b. Beşir'i şöyle derken dinledim: Babam bana bir bağışta bulundu. Annem Revâha'nın kızı Amre de: Şahitler arasında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i de şahit tutmadığın sürece razı olmam, demişti. Bunun üzerine babam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına giderek: Ben Amre'den doğma oğluma bir bağışta bulundum. Seni de şahit tutuyorum, dedi. Allah Rasulü: ***"Bütün çocuklarına bunun aynısını verdin mi?"*** sorunca babam: Hayır, dedi. Allah Rasulü de: ***"Allah'tan korkun ve çocuklarınız arasında adaletli olun"*** buyurdu.[76]

***

Bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona verdiği şeyi geri almasını emretmesi diye bir şey yoktur. Hadiste olan, eşitlik sağlamayı emretmekten ibarettir.

٥٧١٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ قَالَ: ثَنَا مُرَجًّى قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: اِنْطَلَقَ بِي أَبِي يَحْمِلُنِي إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ اشْهَدْ أَنِّي قَدْ نَحَلْتُ النُّعْمَانَ مِنْ مَالِي كَذَا وَكَذَا. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَهُ؟». قَالَ: لاَ. قَالَ: «أَمَا يَسُرُّكَ أَنْ يَكُونُوا لَكَ فِي الْبِرِّ سَوَاءً؟». قَالَ: بَلَى. قَالَ: «فَلاَ إِذًا».

5710- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Ömer el-Havdî tahdis edip dedi ki: Bize Mureccâ tahdis edip dedi ki: Bize Davud, eş-Şa'bî'den tahdis etti, o en-Numan b. Beşir'den, şöyle dediğini rivayet etti: Babam beni taşıyarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdü ve: Ey Allah'ın Rasulü! Benim en-Numan'a malımdan şunu şunu bağışlamış olduğuma şahit

76 Buhârî, Hibe, 12, 13; Müslim, Hibât, 13; Nesâî, Nuhl, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 275, 278, 375.

ol, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Bütün çocuklarına bağış yaptın mı?"*** diye sordu. Babam: Hayır, deyince Allah Rasulü: ***"Onların sana karşı iyi davranışlarında hepsinin eşit olması seni memnun etmez mi?"*** sordu. Babam: Eder, deyince Allah Rasulü: ***"O halde hayır (şahitlik etmem)"*** dedi.[77]

***

Davud'un rivayet etmiş olduğu bu hadisin, Müreccâ'nın burada kendisinden nakletmiş olduğu rivayetteki lafzı ile Vuheyb'in bu bölümde bundan önce geçmiş bulunan (5707 no'lu) hadisindeki lafzı arasında farklılık bulunmaktadır. Bu hadisi eş-Şa'bî, en-Numan'dan böylece rivayet ettiği gibi Ebu'd-Duhâ da aynı hadisi en-Numan'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

٥٧١١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى عَنْ فِطْرٍ. ح

5711- … Bize Yahya, Fıtr'dan tahdis etti, H.

٥٧١٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا فِطْرٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الضُّحَى قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: ذَهَبَ بِي أَبِي إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُشْهِدَهُ عَلَى شَيْءٍ أَعْطَانِيهِ. فَقَالَ: «أَلَكَ وَلَدٌ غَيْرُهُ؟». قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ بِيَدِهِ: «أَلاَ سَوَّيْتَ بَيْنَهُمْ؟».

5712- … Bize Ebu'd-Duhâ tahdis edip dedi ki: Ben en-Numan b. Beşir'i şöyle derken dinledim: Babam beni Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına bana verdiği bir şeye onu şahit yapmak üzere götürmüştü. Allah Rasulü: ***"Senin ondan başka bir çocuğun var mı?"*** diye sordu. Babam: Evet, deyince Allah Rasulü eliyle işaret ederek: ***"Niçin aralarında eşitlik sağlamadın?"*** dedi.

***

İşte bu hadiste de, ona yaptığı bağışı geri almasını emrettiğini bildirmemektedir. Ancak görüş belirtmek ve eğer böyle yapmış olsaydı daha faziletli olacağını anlatmak üzere: ***"Aralarında niçin eşitlik sağlamadın"*** demiştir.

77 Müslim, Ferâiz, 34, Hibât, 17; Nesâî, Nuhl, 1; İbn Mâce, Hibât, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 269.

Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan da, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in burada sözü geçen Numan kıssası ile ilgili olarak bizim en-Numan'dan nakletmiş olduğumuz rivayetten farklı rivayet nakledilmiştir.

٥٧١٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا النُّفَيْلُ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو زُبَيْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَتْ امْرَأَةُ بَشِيرٍ لِبَشِيرٍ: انْحَلْ ابْنِي غُلاَمَك وَأَشْهِدْ لِي رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ. قَالَ: فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ بِنْتَ فُلاَنٍ سَأَلَتْنِي أَنْ أَنْحَلَ ابْنَهَا غُلاَمِي وَقَالَتْ: أَشْهِدْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: «أَلَهُ إِخْوَةٌ؟» قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «أَفَكُلُّهُمْ أَعْطَيْتَهُ؟» قَالَ: لاَ. قَالَ: «فَإِنَّ هَذَا لاَ يَصْلُحُ وَإِنِّي لاَ أَشْهَدُ إِلَّا عَلَى حَقٍّ».

5713- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Beşir'in eşi Beşir'e: Benden olan oğluna bir bağış yap ve benim için bu işe Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şahit tut, dedi.

Cabir dedi ki: Beşir Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Filanın kızı benden olma çocuğuna bir bağışta bulunmamı istedi ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şahit tut, dedi.

Allah Rasulü: ***"Onun kardeşleri var mı?"*** sordu. Beşir: Evet, deyince Allah Rasulü: ***"Onların her birisine aynı şeyi verdin mi?"*** sordu. Beşir: Hayır, deyince Allah Rasulü: ***"Bu, uygun bir şey değildir ve ben ancak hak olan bir şeye şahitlik ederim"*** buyurdu.[78]

***

İşte bu hadiste, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Beşir'e vermiş olduğu bağışını geri alma emrini, Beşir'in sadakayı gerçekleştirmesinden önce verdiği belirtilmektedir. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dediğimiz şekilde işarette bulunmuştur.

Bu ise en-Numan'dan nakledilmiş bütün rivayetlere muhaliftir. Çünkü o hadislerde babasının ona Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelmeden önce bağışta bulunduğu ve onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e:

78 Müslim, Hibât, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 326.

"Ben bu oğluma şunu bağışladım" deyip bu işi bitirmiş olduğunu haber verdiği belirtilmektedir.

Ancak Cabir'in rivayet ettiği bu hadiste, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e eşinin kendisinden ne istediğini haber verdiği belirtilmektedir. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e belirtilen sözleri, ona görüşünü işaret etmek üzere ve eğer böyle bir şey yapmayı tercih edecek olursa o işi ne şekilde yapması gerektiği doğrultusunda söylemiş olmaktadır.

Bu hadisi Şuayb b. Ebi Hamza da ez-Zührî'den bu anlama uygun bir şekilde rivayet etmiştir:

٥٧١٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ أَنَّهُمَا سَمِعَا النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: نَحَلَنِي أَبِي غُلاَمًا ثُمَّ مَشَى بِي حَتَّى أَدْخَلَنِي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي نَحَلْتُ ابْنِي غُلاَمًا فَإِنْ أَذِنْتَ أَنْ أُجِيزَهُ لَهُ أَجَزْتُهُ، ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ.

5714- ... ez-Zührî şöyle dedi: Bana Humeyd b. Abdurrahman ile Muhammed b. en-Numan'ın tahdis ettiklerine göre, her ikisi Numan b. Beşir'i şöyle derken dinlemiştir: Babam bana bir köle bağışlamıştı. Sonra beni aldı, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna çıkarıncaya kadar gitti ve: Ey Allah'ın Rasulü! Ben, bu oğluma bir köle bağışladım, eğer bu bağışımı kesinleştirmeme izin verirsen kesinleştiririm, dedi. Sonra hadisin geri kalan kısmını zikretti.[79]

***

İşte zikrettiğimiz bu rivayet, Beşir'in oğluna yapmış olduğu bağışın, bağışı yaptığı andan itibaren Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona bağışını geri almasını emrettiği zamana kadar bu hususta tamamlanmamış olduğuna delildir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de kendi aile fertleri arasında herhangi bir şey paylaştırdığında hepsini birbirine eşit tutardı. Onların hür olanlarına neyi veriyorsa, köle olanlarına da aynısını verirdi.

79 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 271, 273.

٥٧١٥- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِظَبْيَةٍ فِيهَا خَرَزٌ فَقَسَمَهَا بَيْنَ الْحُرَّةِ وَالْأَمَةِ. قَالَتْ: عَائِشَةُ وَكَذَلِكَ كَانَ أَبِي يَقْسِمُ لِلْحُرِّ وَالْعَبْدِ.

5715- … Abdullah b. Dinar'dan, o Urve'den, o Aişe'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e içinde boncuk bulunan küçük bir torba getirildi. Allah Rasulü onu hür ve cariye olanlar arasında paylaştırdı.

Aişe dedi ki: İşte babam da bu şekilde köleye de hürre de (eşit olarak) pay verirdi.[80]

***

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hür ve köle ayırımı yapmadan bütün aile halkını kapsayacak şekilde bağışlarda bulunması şeklindeki bu uygulaması, böyle bir halin vacip oluşundan ileri gelmiyordu. Aksine bu, bunun başka şekillerden daha iyi olmasından dolayı idi.

İşte, çocuk hakkında görüşünü belirterek yapılan bağışlarda eşitliği gözetmeyi söylemesi de bunun vacip olduğu, başka türlü uygulama yaptığı takdirde o tasarrufun sabit olmayacağı anlamında değildi.

İşte Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- görüşü budur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazıları, yaptıkları bağışlarında bazı çocuklarını diğerlerinden üstün tutmuşlardır.

٥٧١٦- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ نَحَلَهَا جِدَادَ عِشْرِينَ وَسْقًا مِنْ مَالِهِ بِالْغَابَةِ.

80 Ebu Davud, İmâre, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 156, 159, 238.

فَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ قَالَ: وَاللهِ يَا بُنَيَّةُ مَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ أَحَبَّ إِلَيَّ غِنًى مِنْكِ وَلاَ أَعَزَّ النَّاسِ عَلَيَّ فَقْرًا مِنْ بَعْدِي مِنْكِ وَإِنِّي كُنْتُ نَحَلْتُكِ جِدَادَ عِشْرِينَ وَسْقًا فَلَوْ كُنْتِ جَدَدْتِيهِ وَأَحْرَزْتِيهِ كَانَ لَكِ وَإِنَّمَا هُوَ الْيَوْمَ مَالُ وَارِثٍ وَإِنَّمَا هُمَا أَخُوكِ وَأُخْتَاكِ فَاقْسِمُوهُ عَلَى كِتَابِ اللهِ تَعَالَى.

فَقَالَتْ عَائِشَةُ: وَاللهِ يَا أَبَتِ لَوْ كَانَ كَذَا وَكَذَا لَتَرَكْتَهُ إِنَّمَا هِيَ أَسْمَاءٌ فَمَنْ اَلأُخْرَى؟ قَالَ: ذُو بَطْنِ بِنْتِ خَارِجَةَ أَرَاهَا جَارِيَةً.

5716- … Urve’den, o ez-Zübeyr’den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in eşi Aişe *radıyallahu anhâ*’dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Bekir es-Sıddîk, el-Gâbe denilen yerdeki malından (hurma bahçesinden) kendisine devşirilmiş yirmi vesk (taze hurma) bağışlamıştı.

Vefatı yaklaştığında dedi ki: “Allah’a yemin ederim, kızcağızım, insanlar arasında senden daha çok varlıklı olmasını sevdiğim hiç kimse yoktur. Yine insanlar arasında benden sonra fakir düşmesi senin kadar bana ağır gelecek hiç kimse yoktur. Ben sana devşirilmiş yirmi vesk hurma bağışlamıştım. Eğer onu toplamış ve almışsan bu iş zaten olup bitmiştir. Ancak benim malım bugün mirasçının malıdır. Geriye kalanlar ise sadece senin iki erkek ve iki kız kardeşin olacaktır. O malı Yüce Allah’ın Kitabı’na göre paylaştırın.

Bunun üzerine Aişe: Allah’a yemin ederim, babacığım, eğer o mal şu şu kadar dahi olsaydı bırakırdım. Fakat benim kız kardeşimin biri Esma’dır, diğeri kimdir? dedi.

Ebu Bekir: O Hârice’nin kızının karnındaki cenindir, kız çocuğu doğuracağını zannediyorum, dedi.[81]

٥٧١٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنِ اْلأَعْمَشِ عَنْ شَقِيقٍ قَالَ: ثنَا مَسْرُوقٌ قَالَ: كَانَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ قَدْ أَعْطَى عَائِشَةَ نُحْلَى فَلَمَّا مَرِضَ قَالَ لَهَا: اجْعَلِيهِ فِي الْمِيرَاثِ وَذَكَرُوا الْقَبْضَ وَالْهِبَةَ وَالصَّدَقَةَ.

81 Malik, Akdiye, 40.

5717- … el-A'meş'ten, o Şakîk'den, onun şöyle dediğini rivayet etti. Bize Mesrûk tahdis edip dedi ki: Ebu Bekir es-Sıddîk, Aişe'ye bir bağışta bulunmuştu. Hastalandığında ona: "Onu mirasın arasına kat" dedi. Bunlar (rivayetlerinde) ele geçirmeden, hibeden ve sadakadan söz ettiler.

٥٧١٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو قَالَ: أَخْبَرَنِي صَالِحُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَضَّلَ بَنِي أُمِّ كُلْثُومٍ بِنُحْلٍ قَسَمَهُ بَيْنَ وَلَدِهِ.

5718- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Amr'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bana Salih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'ın haber verdiğine göre, Abdurrahman, Ümmü Külsûm'un oğullarına, çocukları arasında paylaştırdığı bir bağışta üstünlük tanıdı.

***

İşte Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın, Aişe *radıyallahu anhâ*'ya bir bağışta bulunduğu halde diğer çocuklarına vermediğini görüyoruz. O, bunu caiz görmüştü, Aişe *radıyallahu anhâ* da caiz görmüştü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından (Allah hepsinden razı olsun) hiçbir kimse de onların bu yaptıklarına karşı çıkmamıştı.

İşte Abdurrahman b. Avf *radıyallahu anh*'ın da, yine çocuklarına yaptığı bağışlarda bazısını bazısından üstün tuttuğunu ve kimsenin onun bu yaptığına karşı çıkıp tepki göstermediğini görüyoruz.

Peki, bütün bunların yaptıkları bu uygulamaları kim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söylediğine aykırıdır diye yorumlayabilir?

Ancak bize göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* sözünü ettiğimiz bu rivayetlerdeki o sözü, yapılan bağışta aile halkı arasında eşitliği gözetmeyi müstehab gördüğü gibi müstehab olduğunu anlatmak üzere dile getirmiştir.

Onun hür olanlarını, köle olanlarına üstün tutmaması da böyle bir şeyin (yani üstün tutmanın) başkasına caiz olmadığı anlamında değildir. Aksine, onun bunu daha müstehab gördüğünden dolayı böyledir. Başka bir uygulama şekli de tıpkı bunun caiz olduğu gibi caizdir.

Bizim ashabımız (mezhebimize mensup müctehitlerimiz) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Beşir'e vermiş olduğu çocuğa yapılan bağış ile ilgili emrinin nasıl uygulanacağı hususunda görüş ayrılığı içerisindedir.

Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle der: Bağış yaptığı takdirde dişi ile erkek arasında eşitlik sağlar.

Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: Aksine, o bağışını mirastaki paylarına göre erkeğe, iki kadının payı kadar dağıtır.

Ebu Cafer dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Onların size karşı iyi davranmalarında hepsinin eşit olmalarını istediğiniz gibi siz de yapacağınız bağışlarda aralarında eşitlik sağlayın"*** sözü, onun, erkeklerle kızlar arasında eşitliğin gerçekleştirilmesini istediğine bir delildir. Çünkü kadının anne-babasına karşı göstermesi gereken iyi davranış, erkek çocuktan istenen iyi davranışın aynısıdır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in babadan evladı için göstermesini istediği davranış, babanın evladından görmesini istediğinin aynısı olduğuna göre, kızdan istenen iyilik de erkekten istenen iyiliğin aynısı olduğuna göre, o halde babalardan kızlara yapmalarını istediği bağış da tıpkı erkeklere yapmalarını istediği bağışın aynısıdır.

Ebu'd-Duhâ yoluyla nakledilen (5712 no'lu) hadiste de belirtildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Senin bundan başka bir çocuğun var mı?"*** diye sormuş, Beşir: Evet, deyince Allah Rasulü: ***"Niçin aralarında eşitlik sağlamadın?"*** demiş olmakla birlikte, senin erkek ya da kız başka çocuğun var mı, diye sormamıştır. Çünkü böyle bir durum, bu hususta kız çocuğun hükmünün, tıpkı erkek çocuğun hükmü gibi olduğundan dolayı olmuştur. Eğer durum böyle olmasaydı, Allah Rasulü eşitlikten onların hepsinin erkek çocuk olduklarını öğrendikten sonra söz ederdi.

Allah Rasulü bu hususu ayrıca araştırmadığına göre, bununla, onların kendisine göre bu konuda hükümlerinin eşit olduğu sabit olmaktadır. Bize göre bu, Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşünden daha güzeldir.

Ayrıca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de yine buna delil olacak rivayet nakledilmiştir:

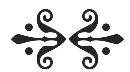
٥٧١٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رَجُلٌ فَجَاءَ ابْنٌ لَهُ فَقَبَّلَهُ وَأَجْلَسَهُ عَلَى فَخِذِهِ ثُمَّ جَاءَتْ بِنْتٌ لَهُ فَأَجْلَسَهَا إِلَى جَنْبِهِ قَالَ: فَهَلَّا عَدَلْتَ بَيْنَهُمَا؟

5719- … Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o Enes'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bir adam vardı. O sırada adamın bir oğlu geldi. Adam onu öptü ve dizine oturttu. Sonra o adamın bir kızı geldi, onu da yanına oturttu. Allah Rasulü: ***"Aralarında adaleti gözetseydin ya"*** buyurdu.

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, o adamdan adaletli olmasını ve onlardan birisini diğerinden üstün tutmamasını istemiştir. İşte bu da, aynı zamanda bizim bağış ile ilgili olarak sözünü ettiğimize bir delildir.

٣- بَابُ الْعُمْرَى

3- UMRÂ (GAYR-I MENKULÜ ÖMÜR BOYU BAĞIŞLAMAK)[82]

٥٧٢٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْزَةَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ قَالَ: «الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ».

5720- … el-Velid b. Rabâh'tan, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Müslümanlar şartlarının yanındadır"*** buyurmuştur.[83]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, umrânın caiz olduğu kanaatini benimsemiş ve kendisine umrâ olarak verilen kişinin ölümünden sonra umrânın onu verene ait olacağını söylemiş ve bu hususta bu hadisi delil göstermiştir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sözü, Kitab'ın şart koşulmasını mubah kıldığı, sünnetin bunu ifade ettiği ve Müslümanların üzerinde icma ettikleri şartlar hakkındadır.

---

82 *Umrâ,* bir kimsenin diğeriyle: Sen hayatta kaldığın sürece bu ev senindir. Öldüğün takdirde artık o benim olur deyip akitleşmesidir. Bkz. Necmuddin en-Nesefi, *Talibetu't-Talebe*, Âmira Baskısı, 1311, s. 108 (Çeviren).

83 Buhârî, İcâre, 14; Ebu Davud, Akdiye, 12.

Kitab'ın ya da sünnetin yasakladığı şarta gelince; bu, bunun kapsamına girmez.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Berîre hadisinde: ***"Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan her bir şart batıldır, isterse yüz şart olsun"*** buyurduğunu görüyoruz.

Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda bulunandan kasıt ya O'nun Kitabı'nda açık nass ile belirtilendir ya da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söylediğidir. Çünkü onun sözünü kabul etmek Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nın da bir gereğidir. Zira Yüce Allah Kitabı'nda: ***"Rasul size neyi verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan uzak durun"*** (el-Haşr, 59/7) buyurmuştur.

Müslümanların koştukları bütün şartlar hiç şüphesiz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Müslümanlar şartlarının yanındadırlar"*** sözünün kapsamına girmez. Çünkü bu böyle olsaydı, bu takdirde bir alışveriş akdinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasaklamış olduğu iki şartın caiz olması gerekirdi ve aynı şekilde bu hadisin bununla ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan bütün şartlar batıldır, isterse yüz şart olsun"*** sözü ile çatışması gerekirdi.

Bu hadis bu anlamda kabul edilmediğine, aksine, özel birtakım şartlar ile ilgili kabul edildiğine ve biz bunları delilleri ile bilip öğrenmiş olduğumuza göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Müslümanlar şartlarının yanındadır"*** sözü ile bize şunu bildirmiş olmaktadır: Onlar, kendilerine koşmaları caiz olan şartların yanındadırlar. Böylece bu şartların lehine koşulduğu kimselerin aleyhine olacak şekilde bozulması gerekmesin.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de yine buna delil olacak rivayet nakledilmiştir:

٥٧٢١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ الصَّائِغُ قَالَ: ثَنَا كَثِيرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ إِلَّا شَرْطًا أَحَلَّ حَرَامًا أَوْ حَرَّمَ حَلالاً».

5721- … Bize Kesîr b. Abdullah el-Müzenî, babasından tahdis etti. Onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle

buyurmuştur: ***“Müslümanlar şartlarının yanındadırlar. Bir haramı helal kılan ya da bir helali haram kılan bir şart olması hariçtir.”***[84]

***

İşte bu, Müslümanların bağlı oldukları şartların, istisna edilmiş bu şartlardan farklı olduğuna delildir.

Umrâdaki şartların ise batıl olduğunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere ondan mütevatir bir şekilde gelmiş birçok rivayette göstermiştir. Bunların bir kısmı şöyledir:

٥٧٢٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ أَمِيرًا كَانَ عَلَى الْمَدِينَةِ يُقَالُ لَهُ طَارِقٌ قَضَى بِالْعُمْرَى لِلْوَارِثِ عَنْ قَوْلِ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5722- … Süleyman b. Yesâr’dan rivayete göre, Medine’de Tarık adında bir emir, umrânın mirasçıya ait olduğuna Cabir’in Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’den nakletmiş olduğu sözüne dayanarak hüküm vermiştir.[85]

٥٧٢٣- أَخْبَرَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو عَنْ طَاوُسٍ عَنْ حُجْرٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالْعُمْرَى لِلْوَارِثِ.

5723- … Hucr’dan, onun Zeyd b. Sâbit’ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* umrânın mirasçıya ait bir hak olduğuna hükmetmiştir.[86]

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste umrânın mirasçıya ait olduğunu tespit etmiş ve umrâ ile ilgili şart koşmayı ortadan kaldırmıştır.

Birinci görüşü savunan grup şöyle der: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sel-*

84 Tirmizî, Ahkâm, 17.
85 Müslim, Hibât, 29; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 381, V, 182, 189.
86 Nesâî, Umra, 1; İbn Mâce, Hibât, 3.

lem bu hadiste kendisine umrâ yoluyla mülk verilen kişi ile birlikte bulunacak mirasçının kim olduğunu açıklamamaktadır. Bu sözleri ile umrâya verenin mirasçılarını kastetmiş olabilir.

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Bu, bize göre imkânsızdır. Çünkü kendisine umrâ yolu ile mülk verilen kimseye hayatı boyunca verilmesinden söz edilmiş ve ölümden sonra bunun umrâ yoluyla döneceği belirtilmişti. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu mirasçıya ait olarak tespit etmiştir. Yani umrâ yoluyla malını mülk veren kimsenin mülkünün miras olmamasına dair şart koştuğu o malın, kendisine umrâ yapılanın mirasçısına ait olduğunu tespit etmiştir.

Buna delil de şudur:

٥٧٢٤- مُحَمَّدَ بْنَ بَحْرِ بْنِ مَطَرٍ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو النَّضْرِ هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيُّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ طَاوُسٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أُعْمِرَ شَيْئًا حَيَاتَهُ فَهُوَ لَهُ وَلِوَارِثِهِ».

5724- … İbrahim b. Meysere'den, o Tâvus'dan, onun Zeyd b. Sâbit'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Her kime hayatı boyunca bir şey umrâ yoluyla verilecek olursa o şey, hem onun hem de mirasçılarınındır."***[87]

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sözü, bizim bundan önceki fasılda sözünü ettiğimiz hadiste, umrânın kendisine ait olacağına dair hüküm verilen mirasçının, umrâ yoluyla kendisine mülk verilenin mirasçısı olduğuna delildir.

٥٧٢٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ أَنَّ حُجْرَ بْنَ قَيْسٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَى مِيرَاثٌ».

87 Nesâî, Rukba, 2, Umra, 2, 4; İbn Mâce, Hibât, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 34, 73, 357, III, 293, 317, 374, 389.

5725- … Amr b. Dinar'dan, onun Tâvus'tan rivayet ettiğine göre, Hucr b. Kays kendisine şunu haber vermiştir: Zeyd b. Sâbit de ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Umrâ bir mirastır"*** buyurduğunu haber vermiştir.[88]

٥٧٢٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ الْقَاسِمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنْ حُجْرٍ الْمَدَرِيِّ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَبِيلُ الْعُمْرَى سَبِيلُ الْمِيرَاثِ».

5726- … Amr b. Dinar'dan, o Tâvus'dan, o Hucr el-Mederî 'den, o Zeyd b. Sâbit'ten, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Umrânın yolu, mirasın yoludur."***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bunun da anlamı bir önceki hadisin anlamı gibidir.

٥٧٢٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَى جَائِزَةٌ لِأَهْلِهَا».

5727- … Muhammed b. Ali'den, o Muaviye'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Umrâ, ehli olan kimselere caizdir"*** buyurduğunu rivayet etti.[89]

***

Birinci görüş sahipleri: Onun ehli, o malın mülk olarak ömür boyunca verilmesi nedeniyle kendilerine umrâ verilen kimselerdir, demişlerdir.

Ancak bu hususta onlara karşı olan deliller arasında şu da vardır:

---

88 ***"Umra sahiplerine mirastır"*** hadisi birçok yol ve senetle rivayet edilmiştir: Buhârî, Hibe, 32; Müslim, Hibât, 30, 31, 32; Ebu Davud, Büyu', 85, 87; Tirmizî, Ahkâm, 15; Nesâî, Rukba, 2, Umra, 1, 2, 4; İbn Mâce, Hibât, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 250, II, 347, 429, III, 267, 303…

89 5725 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥٧٢٨- فَهْدٌ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ يَعِيشَ قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ قَالَ: قَالَ لِي مُعَاوِيَةُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أُعْمِرَ عُمْرَى فَهِيَ لَهُ يَرِثُهَا مِنْ عَقِبِهِ مَنْ يَرِثُهُ».

5728- … Muhammed b. el-Hanefiyye dedi ki: Muaviye bana: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu dinledim, dedi: ***"Her kime umrâ yoluyla bir mülk verilecek olursa bu, onundur. Ondan sonra buna, kendisine mirasçı olan kimseler mirasçı olurlar."***[90]

***

İşte bu hadis, onun ehli olan kimselerin, kendilerine umrânın verildiği kimseler olduğuna, umrâya veren kimseler olmadığına delildir.

٥٧٢٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ يَحْيَى بْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَى لِمَنْ وُهِبَتْ لَهُ».

5729- … el-Evzâî Yahya b. Ebi Seleme'den, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Umrâ, kendisine hibe olarak verildiği kimseye aittir"*** buyurduğunu rivayet etti.[91]

٥٧٣٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى عَنْ هِشَامِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ يَحْيَى فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5730- … Bize Yahya, Hişam b. Ebi Abdullah'tan tahdis etti. O Yahya'dan hadisi senediyle aynen zikretti.

90 Müslim, Hibât, 21, 22; Nesâî, Umra, 3; İbn Mâce, Hibât, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 360.

91 Müslim, Hibât, 25; Ebu Davud, Büyu', 85; Nesâî, Umra, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 304, 393.

٥٧٣١– حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5731- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Tâvus'tan, o İbn Abbas'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٧٣٢– حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ لاَ تُعْمِرُوهَا فَمَنْ أَعْمَرَ أَحَدًا شَيْئًا فَهُوَ لَهُ».

5732- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Mallarınızı elinizde tutmaya bakın. Onları umrâ olarak vermeyin. Her kim birisine bir şeyi umrâ olarak verecek olursa o, o kimseye ait olur."***[92]

٥٧٣٣– حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ قَالَ: «لاَ عُمْرَى فَمَنْ أُعْمِرَ شَيْئًا فَهُوَ لَهُ».

5733- … Ebu Seleme'den, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Umrâ yoktur. Bu sebeple her kime umrâ ile bir şey verilecek olursa o, o kimsenin olur."***[93]

***

Birinci görüş sahipleri şöyle derler: Bizler, umrânın kendisine umrâ yoluyla verilene ait olacağını reddetmiyoruz. Fakat biz şunu söylüyoruz: Umrâ, kendisine umrâ yoluyla mülk verilen kişinin ölümünden sonra umrâ veren kimseye geri döner.

Bu hususta bizim bunlara karşı olan delillerimiz arasında şu da vardır: Ra-

92 Nesâî, Umra, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 302, 317, 374.
93 Nesâî, Umra, 3, 4; İbn Mâce, Hibât, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 34, 73, 357.

sulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizim sözünü ettiğimiz rivayetlerde umrâ yapmayı yasaklamıştır.

Umrânın, akit olarak gerçekleştirildiği şekilde geçerli olmasına rağmen onu yasaklamış olması imkânsızdır. Aksine o, buna aykırı olarak cereyan ettiği için umrâyı yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: ***"Her kime umrâ yoluyla bir şey verilecek olursa o, onundur."*** Allah Rasulü, bu sözünde herhangi bir kayıt getirmeyip serbest bir ifade kullanmış ve: "Hayatta olduğu sürece onundur" buyurmamıştır.

Böylelikle bu, umrânın o kimseye diğer malları gibi hayatta iken de ölümünden sonra da ait olduğuna delildir.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in umrâyı caiz kıldığına dair nakledilen rivayetin anlamı budur. Yani umrâ artık bundan sonra ebediyen kendisine umrâ verilenin lehine geçerlidir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun umrâyı caiz (ve geçerli) kıldığına dair nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı da şöyledir:

٥٧٣٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَفَّانَ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْعُمْرَى جَائِزَةٌ».

57٣4- … el-Hasen'den, o Semura'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Umrâ caizdir"*** buyurdu.[94]

***

Yine buna dair delillerden birisi de şudur:

٥٧٣٥-إِنَّ ابْنَ أَبِي دَاوُدَ وَأَحْمَدَ بْنَ دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَانَا قَالاَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ هِشَامٍ: مَا تَقُولُ فِي الْعُمْرَى؟ فَقُلْتُ لَهُ:

94 Buhârî, Hibe, 32; Müslim, Hibât, 30, 31, 32; Ebu Davud, Büyu', 85, 87; Tirmizî, Ahkâm, 15; Nesâî, Rukba, 2, Umra, 1, 2, 4; İbn Mâce, Hibât, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 250, II, 347, 429…

حَدَّثَنِي النَّضْرُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهِيكٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَى جَائِزَةٌ».

5735- … Bize Katâde tahdis edip dedi ki: Süleyman b. Hişam: "Umrâ hakkında ne dersin" diye sordu. Ben ona şöyle cevap verdim: Bana en-Nadr b. Enes, Beşir b. Nehîk'ten tahdis etti. Onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Umrâ caizdir"*** buyurmuştur.[95]

***

ez-Zührî dedi ki: Umrâ, kendisine verilen kimseye ve onun soyundan gelenlere verilmedikçe umrâ olmaz.

Ata b. Ebi Rabâh'a: Sen ne dersin? deyince o şöyle demiştir: Bana Cabir b. Abdullah'ın tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Umrâ mirastır"*** buyurmuştur.

İşte Ata ve Katâde'nin, umrâyı, kendisine umrâ verilen kimse için caiz (gerçekleşen) ve ondan miras alınan bir şey olarak değerlendirdiklerini görüyoruz. ez-Zührî de onların bu söylediklerine karşı çıkmamaktadır. Aksine, o da: "Zaten umrâ kendisine umrâ yolu ile verilene ve onun soyundan gelenlere ait kılınmadıkça böyle bir hükmü kazanamaz (geçerli olmaz)" demiştir. Bu durumda umrâ, onun kendi malı gibi olur ve diğer malları ondan miras alındığı gibi o da miras alınır. İsterse Ebu Seleme'nin tahdis ettiği şekilde umrâyı o kimseden miras olarak alacaklar onun soyundan geleceklerden başkaları olsun. Biz bundan Yüce Allah'ın izniyle bu bölümde yeri gelince söz edeceğiz.

Bizim söylediğimizin doğruluğunun delilleri arasında şu da vardır:

٥٧٣٦- يُونُسُ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تُعْمِرُوا وَلاَ تُرْقِبُوا فَمَنْ أَعْمَرَ شَيْئًا أَوْ أَرْقَبَهُ فَهُوَ لِلْوَارِثِ إِذَا مَاتَ».

5736- … Ata'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Umrâ da rukbâ da yapmayın.***[96]

95 5734 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

96 *Umrâ* hakkında bu bölümün baş taraflarında bilgi verilmişti. *Rukbâ* ise bir kimsenin diğerine

Kim herhangi bir şeyi umrâ ya da rukbâ yoluyla verecek olursa o verdiği şey, (verdiği kimse) öldüğü takdirde mirasçıya ait olur."[97]

٥٧٣٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ لاَ تُفْسِدُوهَا فَإِنَّهُ مَنْ أُعْمِرَ عُمْرَى فَهِيَ لَهُ حَيًّا وَمَيِّتًا وَلِعَقِبِهِ».

5737- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Mallarınızı elinizde tutun, onları ifsad etmeyin. Her kime bir umrâ verilecek olursa hayatta iken de ölümünden sonra da o, onun ve ondan sonra gelecek olan mirasçılarınındır."***[98]

٥٧٣٨- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أُعْمِرَ عُمْرَى حَيَاتَهُ فَهِيَ لَهُ فِي حَيَاتِهِ وَلِوَرَثَتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ».

5738- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kime hayatı boyunca bir umrâ verilecek olursa o, hayatta iken ona, ölümünden sonra da mirasçılarına ait olur."***

٥٧٣٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ حُمَيْدٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: نَحَلَ رَجُلٌ مِنَّا أُمَّهُ نُحْلَى لَهُ حَيَاتَهَا فَلَمَّا مَاتَتْ فَقَالَ: أَنَا أَحَقُّ بِنُحْلِي فَقَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا مِيرَاثٌ.

(mesela): Sana bu evimi hibe ediyorum. Benden önce sen ölürsen ev bana geri döner. Ben senden önce ölürsem o ev sana ait olacaktır, demesidir. Kelime kök olarak gözetmek anlamına gelen "murakabe"den türemiştir. Çünkü bu durumda her biri diğerinin ölümünü gözetler gibi olur (Çeviren).

97 Ebu Davud, Büyu', 86, 87; Nesâî, Umra, 1-3, Rukba, 3; İbn Mâce, Hibât, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 34, 73, V, 189.

98 Müslim, Hibât, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 312, 386.

قَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ (حُمَيْدٌ): هَذَا رَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ.

5739- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Bekr b. Ebi Şeybe tahdis edip dedi ki:.. Humeyd'den, o Cabir'den, şöyle dediğini rivayet etti: Bizden bir adam annesine hayatta olduğu sürece bir bağışta bulundu. Annesi vefat edince o: Ben yaptığım bağışı daha çok hak ederim, dedi. Fakat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yaptığı o bağışın miras olduğuna hükmetti.

İbn Ebi Şeybe dedi ki: Senedde sözü edilen Humeyd, Kinde'den bir adamdır.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayetler, bizlere bundan önceki rivayetlerde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in maksadının ne olduğunu açıkça göstermekte, onların bizim sözünü ettiğimiz yoruma göre yorumlanacaklarını ortaya koymaktadır. Yine umrâ ile ilgili olarak başka lafızlarla da birtakım rivayetler nakledilmiştir. Bunların bazıları şöyledir:

٥٧٤٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ أُعْمِرَ عُمْرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ فَإِنَّهَا لِلَّذِي يُعْطَاهَا لِأَنَّهُ أُعْطِيَ عَطَاءً وَقَعَتْ فِيهِ الْمَوَارِيثُ».

5740- … İbn Şihâb'dan, o Ebu Seleme'den, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Herhangi bir adama umrâ verilmiş ise o, hem onundur hem de onun soyundan gelecek olanlarındır. Çünkü o, kendisine verilen kimseye aittir ve ona, hakkında mirasçılığın gerçekleştiği bir bağışta bulunulmuştur."***[99]

٥٧٤١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ: ثَنَا لَيْثٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ. ح

5741- … Bize Leys, İbn Şihâb'dan tahdis etti, H.

99 Müslim, Hibât, 20-22; Nesâî, Umra, 3; İbn Mâce, Hibât, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 360.

٥٧٤٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا لَيْثٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أُعْمَرَ رَجُلاً عُمْرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ فَقَدْ قَطَعَ قَوْلُهُ حَقَّهُ فِيهَا وَهِيَ لِمَنْ أُعْمِرَهَا وَلِعَقِبِهِ».

5742- … Ebu Seleme'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Her kim bir adama umrâ yoluyla mülk verecek olursa bu, hem o kişiye hem de onun soyundan geleceklere (miras) kalır. Çünkü onun (umrâ yapanın) söylediği söz onun (umrâ yapan kimsenin) hakkını kesintiye uğratmış olur ve o, kendisine umrâ olarak verilene ve ondan sonra gelecek olan kimselere ait olur."***

٥٧٤٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أُعْمِرَ عُمْرَى فَهِيَ لَهُ وَلِعَقِبِهِ مِنْهُ لاَ يَجُوزُ لِلْمُعْطِي فِيهَا شَرْطٌ وَلاَ ثُنِيَّا».

5743- … Ebu Seleme'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Her kime umrâ yoluyla mülk verilecek olursa bu, onundur ve onun soyundan gelecek olanlarındır. Onu veren kimsenin o umrâ hakkında herhangi bir şart koşması da bir istisnada bulunması da caiz değildir"*** diye hüküm vermiştir.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayetlerde geçtiği üzere, her kime ve soyundan geleceklere umrâ verilecek olursa artık o umrâ kendisine verilen kimseye ait olur. Ne koşulan bir şart ile ne yapılan bir istisna ile onu verene geri dönmez. Çünkü o, hakkında mirasın söz konusu olduğu bir bağışta bulunmuş olur.

Umrâda şart koşmayı caiz kabul eden kimseler şöyle derler: Bizler, eğer umrâ bu şekilde gerçekleşecek olursa aynen böyle diyoruz. Kesinlikle onu verene ebediyen geri dönmez. Fakat sonradan gelenlerden söz edilmemiş ise, bu takdirde kendisine umrâ yoluyla verilen kişinin vefatından sonra verene geri döner.

Derler ki: Bu ise Ata'nın ve Ebu'z-Zübeyr'in Cabir b. Abdullah'tan naklettiği rivayetten daha uygundur. Çünkü Ebu Seleme, rivayetinde onlara göre: ***"Ve soyundan gelenlere aittir"*** ibaresini eklemiştir. Ebu Seleme ise ravi olarak Ata ve Ebu'z-Zübeyr'den daha aşağı mertebede değildir. Fazlalık bulunan rivayeti kabul etmek ise daha uygundur.

Bu hususta bizim diğerlerinin lehine gösterdiğimiz deliller arasında şu da vardır: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den umrâ ile ilgili olarak Ebu Seleme yoluyla rivayet edilen bu hadisten başka hadis rivayet edilmemiş [olsaydı][100] bile bu hadis, "umrâ ebediyen umrâ olarak verene geri dönmez ve onun koştuğu şart caiz değildir" diyenlerin lehine daha ileri derecede bir delil ihtiva etmektedir.

Şöyle ki: Umrâ hakkında şu iki ihtimalden biri söz konusudur. Umrâ, ya Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Müslümanlar şartlarının yanındadır"*** sözünün kapsamına dâhildir. Bu durumda hakkında umrâ yapanın koştuğu şart nasıl ise öylece geçerli olur ve bu şarttan hiçbir bölüm iptal edilmez. Tıpkı vakıf yapan kimsenin vakfı ile ilgili olarak öngördüğü şartların geçerli olduğu gibi geçerli olur. Ya da umrâ, umrâ olarak verenin mülkiyetinden çıkar, kendisine umrâ verilen kimsenin mülkiyetine girer ve böylelikle bu, onun diğer malları arasına katılmış olur. Bu durumda umrâ yapan kimsenin onunla ilgili olarak koşmuş olduğu şartlar da batıl olur.

Biz bunu inceleyince şunu gördük: Umrâ, kendisine umrâ verilen kimseye ve onun soyundan geleceklere ait olmak üzere gerçekleşmiş ise, bu kişi de ölüp hem çocukları hem eşi bulunuyorsa veya birtakım vasiyyetlerde bulunmuşsa ya da borçlu ise bütün bu hususlar kendi malı hakkında geçerli olduğu gibi kendisine verilmiş umrâ hakkında da geçerlidir. Umrâya veren kimsenin koşmuş olduğu şart, bu malın kendisine ve soyundan gelenlere ait olmasına engel olmaz. Eşi ise onun soyundan geleceklerden değildir. Onun alacaklıları da lehine vasiyyette bulunmuş olduğu kimseler de böyledir.

Aynı şekilde kendisine umrâ yoluyla mülk verilmiş kişi geriye çoluk çocuk bırakmadan ölse dahi bu maldan hiçbir şey umrâ yoluyla mülk veren kimseye geri dönmez.

Açıkladığımız bu durum böyle olduğuna göre, o, her zaman böyledir. Umrâ, kendisine verildiği kimse için geçerlidir, buna karşılık onu veren kimse-

100 Siyakın gereği olarak tarafımızdan eklenmiştir (Çeviren).

nin umrâ hakkında koştuğu şart geçersizdir, azı ya da çoğu geçerlilik kazanmaz ve bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Müslümanlar şartlarının yanındadır"*** sözünün kapsamı dışına çıkar. Böylelikle umrâ ile ilgili şartlar, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu ifadesi ile söz konusu ettiği şartlar arasına girmemektedir.

Bizim sahih olduğunu gösterdiğimiz bu görüş Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti onlara olsun- görüşüdür.

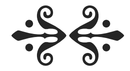
Aynı şekilde İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan da bunun bir benzeri rivayet edilmiştir:

٥٧٤٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ - وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ رَجُلٍ وَهَبَ لَهُ رَجُلٌ نَاقَةً حَيَاتَهُ فَنَتَجَتْ (أَيْ وَلَدَتْ) فَقَالَ: هِيَ لَهُ وَأَوْلاَدُهَا فَسَأَلْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ: هِيَ لَهُ حَيًّا وَمَيِّتًا.

5744- … Habîb b. Sâbit dedi ki: Bir adam İbn Ömer'e: Kendisine hayatı boyunca onun olmak üzere bir dişi deve hibe etmiş olan bir adamın durumu hakkında soru sormuştu. Bu dişi deve yavrulamıştı. İbn Ömer'i ona şöyle derken dinledim: O dişi deve yavruları ile birlikte o adama aittir. Bundan sonra ben ona sordum. O da: O dişi deve hayatta kaldığı sürece de öldükten sonra da ona aittir, dedi.

***

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

٤- بَابُ الصَّدَقَاتِ الْمَوْقُوفَاتِ

4- VAKFEDİLEN SADAKALAR

٥٧٤٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ وَسَعِيدُ بْنُ سُفْيَانَ الْجَحْدَرِيُّ قَالاَ: ثَنَا ابْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ أَصَابَ أَرْضًا بِخَيْبَرَ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْمِرُهُ فَقَالَ: إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا لَمْ أُصِبْ مَالاً قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا فَكَيْفَ تَأْمُرُنِي. قَالَ: «إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَصْلَهَا لاَ تُبَاعُ وَلاَ تُوهَبُ». قَالَ أَبُو عَاصِمٍ وَأَرَاهُ قَالَ: «لاَ تُورَثُ».

قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا فِي الْفُقَرَاءِ وَالْقُرْبَى وَالرِّقَابِ وَفِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَالضَّعِيفِ، لاَ جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ. قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِمُحَمَّدٍ فَقَالَ: غَيْرَ مُتَأَثِّلٍ.

5745- Bize Yezid b. Sinan tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Âsım ile Said b. Süfyan el-Cahderî tahdis edip dedi ki: Bize İbn Avn tahdis edip dedi ki: Bana Nâfi'in, İbn Ömer'den haber verdiğine göre, Ömer'in payına Hayber'de bir arazi düşmüştü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu husustaki emrini öğrenmek üzere gitti ve: Elime öyle bir arazi geçti ki, asla ondan daha iyi bir mal elime geçmemiştir. Bana ne emredersin? dedi.

Allah Rasulü: ***"Dilersen onun aslını satılmamak ve hibe edilmemek***

-Ebu Asım dedi ki: (İbn Avn) Zannederim: ***"miras da alınmamak"*** dedi***- şartıyla alıkoyarsın (vakfedersin),"*** buyurdu.

(İbn Ömer) dedi ki: O da onu fakirlere, yakın akrabaya, kölelere, Allah yolunda cihad edenlere, yolculara ve zayıf olan kimselere tasadduk etti. Onun mütevelliliğini yapan kimsenin, oradan kendisine bir mal edinmemek şartıyla yemesinde de bir sakınca yoktur.

(Ravi) dedi ki:[101] Ben bunu Muhammed'e aktarınca o: Mal toplayıp biriktirmeden (biriktirmemek şartıyla), dedi.[102]

٥٧٤٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الْمُطَّلِبِ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ نَافِعٍ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ اِسْتَشَارَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَنْ يَتَصَدَّقَ بِمَالِهِ بِثَمْغٍ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَصَدَّقْ بِهِ تَقْسِمُ ثَمَرَهُ وَتَحْبِسُ أَصْلَهُ لاَ تُبَاعُ وَلاَ تُوهَبُ».

5746- … Yahya b. Said'den, o İbn Ömer'in azatlısı Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Ömer, (Medine'de bulunan) Semğ denilen yerdeki malını tasadduk etme hususunda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile istişare etti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Onu tasadduk et. Mahsulü paylaştırılsın. Aslı da satılmamak ve hibe edilmemek şartıyla alıkonulsun (vakfedilsin)."***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bir kimse evini çocuğuna, çocuğunun çocuğuna onlardan sonra da Allah yolunda (cihada) vakfedecek olursa bu, caizdir ve artık böylelikle o ev, onun mülkü olmaktan çıkıp Aziz ve Celil olan Allah'a ait bir mülk olmuş olur. Artık onun bundan sonra o evi satma

101 Burada Tahâvî'nin rivayetinde senette adı verilmeyen ravi Müslim, Vasiyet, 15'ten anladışıldığına göre, Suleym b. Ahdar'dır (Çeviren).

102 Buhârî, Şurût, 19, Vesâyâ, 28, Eymân, 33; Müslim, Vasiyet, 15; Ebu Davud, Vesâyâ, 13; Tirmizî, Ahkâm, 36; Nesâî, Ahbâs, 2; İbn Mâce, Sadakât, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 11, 12.

imkânı olmaz, kanaatine sahip olmuş ve buna dair de bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu görüşü ifade edenler arasında Ebu Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de vardır. Aynı zamanda bu, Medinelilerin ve Basralıların da görüşüdür.

Bu hususta, aralarında Ebu Hanife ve Züfer b. el-Huzeyl'in de bulunduğu başkaları onlara muhalefet etmişlerdir. Bunlar şöyle derler: Bunun tamamı mirastır. Bu sebeple böyle bir ev onu vakfeden kimsenin mülkiyetinden çıkmaz.

Bu hususta onların lehine olan delillerden birisi de şudur: Ömer *radıyallahu anh* bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e danışınca Allah Rasulü ona: ***"Onun aslını alıkoy, mahsulünü sebil olarak dağıt"*** buyurmuştur.[103]

Bundan dolayı Allah Rasulü'nün ona vermiş olduğu bu emir sebebiyle böyle yapmakla mülkiyetinden de çıkabilir. Böyle yapması, onu mülkiyetinin dışına çıkartmayarak onu bu haliyle bıraktığı sürece belirttiği alanlarda ve dediği şekilde kullanılır. Bununla birlikte dilediği zaman da bunu feshedebilme hakkına sahip olduğu anlamına da gelebilir.

Mesela: Bir adam, yaşadığı sürece hurma ağaçlarının mahsullerini Allah için tasadduk etmeyi söyleyecek olursa ona: Sen bu dediğini uygula, denilir. Fakat bunu yapmaya mecbur edilmez, istesin ya da istemesin bundan dolayı zorlanıp sorgulanmaz.

Ancak bunu yerine getirecek olursa bu, güzel bir iş olur, yapmayacak olursa bunu yapmaya zorlanmaz.

Ondan sonraki mirasçılarının durumu da böyledir. Eğer babalarının o mahsulü tasadduk ettiği şekilde tasadduk etmeye devam edecek olurlarsa bu, güzel bir iş olur, yapmayacak olurlarsa bu da onların hakkıdır.

Ömer *radıyallahu anh*'ın vakfının şu ana kadar kalmış olmasında onun aile halkından herhangi bir kimsenin bu vakfı bozma hakkına sahip olmadığına delil olacak bir taraf yoktur.

O vefat ettikten sonra bu hususta mahkemede davalaşmış olsalar ve on-

103 Nesâî, Ahbâs, 3; İbn Mâce, Sadakat, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 114.

ların bu istekleri reddedilmiş olsaydı, ancak bu onların böyle bir tasarrufu bozamayacaklarına delil olabilirdi.

Eğer bu, mümkün olmuş olsaydı, bu takdirde bunda umrâ söz konusu olurdu ve bu da vakıfların satılamayacağına delil sayılırdı.

Ama onların, Ömer *radıyallahu anh*'ın vakfına dokunmayıp onun hayatta iken yaptığı uygulamayı sürdürdüklerini görüyoruz. Onlardan hiç kimsenin bu hususta herhangi bir itirazda bulunduğuna dair bize bir bilgi ulaşmamıştır.

Ömer *radıyallahu anh*'dan onun yapmış olduğu bu vakfı bozabilme imkanının bulunduğuna delil olan rivayet de nakledilmiştir:

٥٧٤٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ عَنْ زِيَادِ بْنِ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: لَوْلاَ أَنِّي ذَكَرْتُ صَدَقَتِي لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ نَحْوِ هَذَا لَرَدَدْتُهَا.

5747- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine Ziyad b. Sa'd'dan haber vermiştir. Onun İbn Şihâb'dan rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattab şöyle demiştir: Eğer ben sadakamı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söylememiş olsaydım -ya da buna yakın bir ifade kullandı- şüphesiz onu geri alacaktım.

***

Ömer *radıyallahu anh*'ın bu sözü söylemiş olması, onun bizzat araziyi vakfetmiş olmasının ondan vazgeçmesine engel olmadığına, bundan vazgeçmesini engelleyen sebebin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine o arazi hakkında belli bir emir vermesi ve onun bu emrine bağlı kalarak ondan ayrılmış olmasıdır. Bu sebeple o, vermiş olduğu o sözden geri dönmekten hoşlanmadı. Nitekim Abdullah b. Ömer de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra, uygulayacağını belirttiği oruç şekli üzerinde sebat göstererek Allah Rasulü'nden ayrıldığı için bu sözünden dönmekten hoşlanmamıştır. Bununla birlikte onun o şekilde oruç tutmama hakkı da vardı.

Diğer taraftan hidayete erdirilmiş raşid halifeler olan Ömer'in, Osman'ın ve Ali'nin kadısı olan Şureyh'den de yine bu hususta şu rivayet nakledilmiştir:

٥٧٤٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي يُوسُفَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ قَالَ: سَأَلْتُ شُرَيْحًا عَنْ رَجُلٍ جَعَلَ دَارَهُ حَبْسًا عَلَى الْآخَرِ فَالْآخَرُ مِنْ وَلَدِهِ فَقَالَ: إِنَّمَا أَقْضِي وَلَسْتُ أُفْتِي قَالَ: فَنَاشَدْتُهُ فَقَالَ: لاَ حَبْسَ عَلَى فَرَائِضِ اللهِ.

5748- Bize Süleyman b. Şuayb, babasından tahdis etti, o Ebu Yusuf'tan, o Ata b. es-Sâib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Şureyh'e, evini diğerine vakfeden ve diğeri çocuklarından olan bir adamın durumu hakkında sordum. Şureyh: Ben ancak hakim olarak hüküm veririm. Ben müfti olarak fetva veren birisi değilim, dedi. Ata dedi ki: Ben ona and vererek ısrarla sorunca o: Allah'ın farizaları üzerine (yani mirasçılara) vakıf yapılmaz, dedi.

***

Hakimlerin böyle bir şeyi bilmemeleri kabul edilemez. İmamların da böyle bir şeyi bilmeyen kimseleri taklit etmeleri düşünülemez. Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından herhangi bir kimsenin de onlara tabi olanlardan birisinin de -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- (hükmü yanlış olsaydı) itiraz etmemesi asla düşünülemez.

Diğer taraftan İbn Abbas *radıyallahu anh* yolu ile de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu konuda rivayet nakledilmiştir:

٥٧٤٩- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَخِي عِيسَى عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَمَا أُنْزِلَتْ سُورَةُ النِّسَاءِ وَأُنْزِلَ فِيهَا الْفَرَائِضُ نَهَى عَنِ الْحَبْسِ.

5749- Bize er-Rabi' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis edip dedi ki: Bize İbn Lehîa tahdis edip dedi ki: Bana kardeşim İsa, İkrime'den tahdis etti. O İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Nisa suresi indirildikten ve o surede feraiz (mirasçıların mirastaki payları) indirildikten sonra vakıf yapmayı (habs) yasakladığını işittim.

٥٧٥٠- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ وَعَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ لَهِيعَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5750- Bize Ravh b. el-Ferec tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Abdullah b. Bukeyr ile Amr b. Halid haber verip dediler ki: Bize Abdullah b. Lehia tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٧٥١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْجَارُودِ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5751- Bize Abdurrahman b. el-Cârûd tahdis edip dedi ki: Bize İbn Ebi Meryem tahdis edip dedi ki: Bana İbn Lehîa tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٧٥٢- حَدَّثَنَا رَوْحٌ وَمُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالاَ: قَالَ لَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ وَبِهِ أَقُولُ.

قَالَ رَوْحٌ: قَالَ لِي أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ وَقَدْ حَدَّثَنِيهِ الدِّمَشْقِيُّ يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ يُوسُفَ عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ. فَأَخْبَرَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ الأَحْبَاسَ مَنْهِيٌّ عَنْهَا غَيْرُ جَائِزَةٍ وَأَنَّهَا قَدْ كَانَتْ قَبْلَ نُزُولِ الْفَرَائِضِ بِخِلاَفِ مَا صَارَتْ عَلَيْهِ بَعْدَ نُزُولِ الْفَرَائِضِ.

5752- Bize Ravh ve Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dediler ki: Bize Ahmed b. Salih: İşte bu, sahih bir hadistir ve ben buna göre kanaatimi ifade ediyorum, dedi.

Ravh dedi ki: Ahmed b. Salih bana şöyle dedi: Bunu bana ed-Dımeşkî yani Abdullah b. Yusuf da İbn Lehîa'dan tahdis etti ve İbn Abbas *radıyallahu anh*('dan) vakıf yapmanın yasaklanmış olduğunu, bunun caiz olmadığını ve vakfın, feraize dair ayetlerin nüzulünden sonra aldığı son şekilden farklı bir şekilde feraizin nüzulünden önce söz konusu olduğunu haber verdi.

***

İşte bu konunun rivayetler açısından uygun şekli budur.

Bunun nazar bakımından uygun şekline gelince; Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- ile onlara muhalefet ve muvafakat edenlerin hepsi ittifakla şunu kabul etmiştir: Bir kimse hastalığı esnasında evini fakir ve yoksullara vakfedip daha sonra o hastalığı sırasında iyileşmeden vefat edecek olursa bu, onun (vasiyyet etme hakkı bulunan) malının üçte birinden olmak üzere caizdir ve bu kadarıyla ondan miras olarak alınmaz.

Biz bunu kıyas ile değerlendirmek istedik ve bu iki görüşten herhangi birisine delil olur mu anlamaya gayret ettik. Şunu gördük: Bir kimse dinar ya da dirhem türünden malının bir bölümünü sadaka olarak tayin edecek ve ölünceye kadar bunu yerine getirmeyecek olursa bu dinar ve dirhemler mirastır. O, bunu ister hasta iken tespit etmiş olsun ister sağlıklı iken fark etmez. Ancak bunu ölümünden sonra yerine getirilecek bir vasiyyet olarak ifade etmesi hariçtir. Bu takdirde bu vasiyyeti, diğer vasiyyetlerin uygulandığı gibi ölümünden sonra malının üçte birinden gerçekleştirilir.

Şayet böyle bir şeyi hastalığı halinde yapıp ancak o miktarı yoksullara fiilen teslim etmek suretiyle gerçekleştirmemiş ise tıpkı sağlıklı iken böyle bir işi yapmış gibidir. O, sağlıklı iken bunu bütün malında yapabilir ve bütün malında gerçekleştirebilirdi. Fakat bundan (ölümünden) sonra onun malı üzerinde mülkiyet hakkı kalmaz. Tıpkı köle azad etmek, hibe verip tasaddukta bulunmak gibi. Eğer bunları (ölümü ile sonuçlanan) hastalık halinde yapacak olursa bu, malının üçte biri kadarında geçerli olur. Buna göre vakıf yapan bir kimse hastalığı halinde evini ya da arazisini vakfedip sonrasını Allah yolunda cihada tahsis edecek olursa bu, hepsinin ittifakı ile vefatından sonra malının üçte birinden caiz ve geçerlidir. Mirasçılarının bu konuda buna karşı yapabilecekleri bir şeyleri yoktur. Ve bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Allah'ın farizaları (ile mirasları tayin edilen kimselere) vakıf olmaz"*** sözünün kapsamına girmez.

İşte buna göre nazar (kıyas), sağlıklı iken yapmış olduğu vakfın da böyle olmasını gerektirmektedir. Bu takdirde bu, malın tamamından karşılanmak üzere geçerli olur, sözünü ettiklerimize kıyasen ve onları göz önünde bulundurarak artık bundan sonra onun buna karşı yapabilecek bir şeyi kalmaz.

Ben, rivayetler açısından değil de nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından bu görüşü benimsiyor ve böyle diyorum. Çünkü bu husustaki rivayetlere

dair benim açıklamalarım, anlamlarına dair beyanım ve durumları ile ilgili getirdiğim açıklamalar daha önce geçmiştir.

Bir kimse: Arazi, vakfedilmek suretiyle onu vakfettiği için sahibinin mülkünden çıkıp hiçbir kimsenin mülkü olmamak gibi bir vasıf mı kazanır? diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: Bunun nesine karşı çıkıyorsun ki? Çünkü sen de sana muhalif kanaatte olan kimseler de ittifakla şunu kabul etmektesiniz: Bir kimse sahip olduğu bir araziyi Müslümanlara bir mescit yapılmak üzere tayin etse ve bu hususta bu araziyi onların tasarrufuna verse artık böylelikle o arazi onun mülkünden çıkar ve hiçbir kimsenin mülküne geçmemiş olur. Aksine, o arazi Aziz ve Celil olan Allah'a ait olur.

Buna göre, senin belirttiğimiz şekilde sana muhalif olan kimseye karşı göstermiş olduğun delil eğer onu bağlıyor ise bu hususta aynı delil aynı şekilde seni de bağlar.

Bir kimse İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın hadisinde ondan naklen rivayet etmiş olduğun Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vakfı yasaklamasının anlamı nedir? diye sorarsa ona da şöyle cevap verilir: İnsanlar (ilim adamları) bu hususta iki görüş ortaya koymuşlardır. Birincisi, bizim o rivayeti aktarırken sözünü ettiğimiz görüştür.

Diğeri ise şudur: Bu hadis ile Cahiliyye dönemi insanlarının yaptıkları bahîra, sâibe, vasîle ve hâm ile ilgili uygulamalar kastedilmiştir. Onlar, bu şekilde tayin ettikleri malları böylece hapsediyor (vakfediyor) ve kimsenin bunlara mirasçı olmasına müsaade etmiyorlardı. Mirasçıların hisselerini belirten feraizin yer aldığı sure (en-Nisa suresi) nazil olduktan ve Aziz ve Celil olan Allah orada mirasları beyan edip malları ona göre paylaştırdıktan sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Vakfetmek (habs) yoktur"*** buyurmuştur.

Daha sonra dediğimiz şekilde vakfedilen sadakaları bu hususta caiz kabul edenler konuyu ele almışlardır. Bazıları: Bunlar, caizdir ve böyle sadakaları tayin etmiş kimselerden ister alınmış ister alınmamış olsunlar fark etmez, demiştir. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- da vardır.

Bazıları da şöyle demiştir: Böyle bir tasarruf, vakfettiği mal elinden çıkıp başkası onu almadığı sürece geçerli olmaz. Bu görüşü benimseyenler arasında İbn Ebi Leyla, Malik b. Enes ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Bu sebeple bizler, bu iki görüşten sahih bir görüş ortaya çıkartabilmek için bu hususu inceleme gereği duyduk. Kullar tarafından yapılan işlerin çeşitli olduklarını gördük.

Bunlardan birisi köle azad etmektir ve bu, söz ile gerçekleşir. Çünkü bununla kölenin üzerindeki efendisinin mülkiyeti ortadan kalkar ve onun mülkiyeti Yüce Allah'a geçer.

Bazıları da, tasarruflar, hibeler ve sadakalar türündendir. Bunlar söz ile gerçekleşmezler. Bununla birlikte bunlar, lehine mülk olarak verildikleri kimseler tarafından alınmadıkça tahakkuk etmezler.

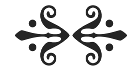
Bu sebeple bizler, vakıfların hükümlerinin hangisine daha çok benzediğini görmek ve bunu da öyle değerlendirmek istedik.

Gördük ki; bir kimse arazisini ya da evini vakfedecek olursa vakfı lehine yaptığı kimse, onun menfaatlerine malik olmakla birlikte o arazinin ya da evin rakabesine hiçbir şekilde malik olamamaktadır. Çünkü bunları vakfeden kişi bunu kendi mülkiyetinden çıkartıp Aziz ve Celil olan Allah'a vermiştir. Böylelikle bunun, kişinin kendi mülkünden çıkartıp Aziz ve Celil olan Allah'a verdiği şeylerin bir benzeri olduğu sabit olmaktadır.

Bunun, söz ile birlikte ayrıca teslim alınmasına ihtiyacı olmadığı gibi vakıfların da aynı şekilde söz ile birlikte teslim alınmalarına ihtiyaçları yoktur.

Bir diğer delil de şudur: Eğer biz teslim almayı gerekli kabul edecek olursak bu takdirde teslim alan kişi, vakıf yoluyla mülkiyetine geçmeyen bir şeyi teslim almış olur. Bu sebeple onu teslim alması da almaması da aynıdır.

İşte sözünü ettiğimiz bu husus ile Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- benimsediği görüş sabit olmaktadır.

كِتَابُ الرَّهْنِ

REHİN

١- بَابُ رُكُوبِ الرَّهْنِ وَاسْتِعْمَالِهِ وَشُرْبِ لَبَنِهِ

1- REHİNE (REHİN HAYVANA) BİNMEK, REHİNİ KULLANMAK VE (SAĞMAL İSE) REHİNİN SÜTÜNÜ İÇMEK

٥٧٥٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الظَّهْرُ يُرْكَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا وَلَبَنُ الدَّرِّ يُشْرَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا».

5753- Bize Ali b. Şeybe tahdis edip dedi ki:Bize Yezid b. Harun tahdis edip dedi ki: Bize Zekeriyya b. Ebi Zâide, eş-Şa'bî'den tahdis etti. O, Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Binek hayvanına rehin bırakılmışsa ona yapılan harcama karşılığında binilir. Sağmal hayvan da rehin bırakılmışsa ona yapılan harcama karşılığı sütü içilir."***[104]

***

104 Buhârî, Rehin, 4; Ebu Davud, Büyu', 76; Tirmizî, Büyu', 31; İbn Mâce, Ruhûn, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 228, 472.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları: Rehin bırakan kimsenin, rehin bıraktığına yaptığı harcamanın gereği olarak binme hakkı vardır. Yine aynı şekilde rehin bıraktığı sağmal hayvana yaptığı harcamanın bir gereği olarak sütünü içme hakkı vardır, demiştir. Bu görüş sahipleri bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Rehin bırakan kimsenin, rehin bıraktığı hayvana binme hakkı yoktur, sütünü de içemez. O hayvan rehin olduğu sürece onun hiçbir şeyinden yararlanamaz.

Bunların lehine olan birinci görüş sahiplerine karşı delillerden birisi şudur: Onların delil olarak gösterdikleri bu hadis mücmel bir hadis olup hadiste binek hayvanına kimin bineceği, sağmal hayvanın sütünü kimin içeceği açıklanmamıştır.

O halde onlar, neye dayanarak böyle bir yetkiyi rehin bırakana tanımış, rehin alana tanımamışlardır? Hiç kimse ya Kitap'tan ya sünnetten ya da icmadan buna dair delil bulunmadıkça böyle bir sonuca varamaz.

Bununla birlikte bu hadisi Hüşeym rivayet etmiş ve bu rivayetinde Yezid b. Harun'un açıklık getirmediği noktaya açıklık getirmiştir.

٥٧٥٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ سَالِمٍ السَّائِغُ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ زَكَرِيَّا عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ذَكَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَتِ الدَّابَّةُ مَرْهُونَةً فَعَلَى الْمُرْتَهِنِ عَلَفُهَا وَلَبَنُ الدَّرِّ يُشْرَبُ وَعَلَى الَّذِي يَشْرَبُ نَفَقَتُهَا وَيَرْكَبُ».

5754- Bize Ahmed b. Davud tahdis edip dedi ki: Bize İsmail b. Salim es-Sâiğ tahdis edip dedi ki: Bize Hüşeym, Zekeriyya'dan tahdis etti. O eş-Şa'bî'den, o Ebu Hureyre'den, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Binek hayvanı rehin bırakılmışsa onun yemini vermek rehin alana aittir. Sağmal hayvanın sütü de içilir. Onun sütünü içene de onun masrafını karşılama yükümlülüğü vardır ve o, ona biner."***[105]

***

105 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 228.

İşte bu hadis, birinci hadiste geçen binmesi ve sütü içmesi kastedilen kimsenin, rehin bırakan değil rehin alan olduğuna delildir. Hadiste ona böyle bir hak verilmiş ve sözünü ettiğimiz şekilde o hayvandan yararlanmanın bir bedeli olarak hayvanın masraflarını karşılama yükümlülüğü ona ait kabul edilmiştir.

Bize göre bu, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- ribanın mubah olduğu bir zamanda idi. Henüz, arkasından bir menfaat gelen borç da eşit olmasa dahi bir şeyi bir diğer şey karşılığında almak da yasaklanmamıştı. Bundan sonra faiz de ardından menfaat gelen her türlü borç işlemi de haram kılındı. İlim ehli de, rehin bırakılan malın harcamalarının rehin alana değil rehin bırakana ait olduğunu ve rehin alan kimsenin de rehin aldığı malı kullanma hakkının bulunmadığını ittifak ile (icma ile) kabul etmiştir.

Ribanın nesh edildiğine dair nakledilen rivayetler arasında şunlar da vardır:

٥٧٥٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَنْصُورٍ وَالْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَتِ الْآيَاتُ الَّتِي فِي آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ قَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ حَرَّمَ التِّجَارَةَ فِي بَيْعِ الْخَمْرِ.

5755- … Mesrûk'tan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bakara suresinin sonlarındaki ayetler nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kalkıp bu ayetleri insanlara okudu. Sonra da içki ticâretini haram kıldı.[106]

٥٧٥٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْصُورٌ عَنْ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ مِثْلَهُ.

5756- … Müslim'den, o Mesrûk'tan, o Aişe'den aynısını rivayet etti.

***

106 Buhârî, Tefsiru Sure 2 (49, 52); Müslim, Müsâkât, 70; İbn Mâce, Eşribe, 7; Dârimî, Büyu', 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 46, 100, 190, 191.

Faiz haram kılınınca, bütün şekilleri de haram kılındı ve başkasından alınan eşyalar ile ilgili işlemler onlara eşit olan bedelleri ile karşılıklı işlemlerde esas alındı, memelerdeki sütün satılması haram kılındı. Bunun kapsamında, kişinin karşılığında memelerdeki süte malik olacağı harcamaları da yasaklandı. Böyle bir harcama ise miktarı tespit edilemeyen bir harcama olduğu gibi memedeki sütün durumu da bu şekildedir.

İşte faizin (mubahlık hükmünün) nesh edilmesi suretiyle rehin alan kimsenin elde edeceği menfaatler karşılığında ve sağıp içeceği süt karşılığında yapması gereken harcama da kaldırılmış oldu.

Böyle bir hakkın rehin bırakana ait olduğunu kabul edip bıraktığı rehni kullanma hakkını tanıyan kimseye de şöyle sorulur: Rehin bırakan kimsenin binmekte olduğu bir bineği bir başkasına rehin bırakması caiz midir? O, kaçınılmaz olarak: Hayır, diyecektir.

O zaman ona şöyle denilir: Rehin bırakılan bir şey, rehin alan kimse tarafından alınarak rehin bırakanın elinden çıkıp yalnızca onun eline geçmesi imkânı verilmedikçe caiz değildir. Nitekim Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"(Borçludan) alacağınız rehinler de yeter"*** (el-Bakara, 2/283) ayetiyle nitelendirdiği şekilde olması gerekmez mi? denilecek olursa o: Evet, diyecektir.

Ona şöyle denilir: Rehin bırakacak kimsenin binmekte olduğu bir bineği rehin etmek caiz olmadığına göre, rehnin bir gereği olarak onun bundan sonra rehin bırakanın elinde kalması da aynı sebep dolayısıyla caiz olmaz. Çünkü rehinde kabzın (malı teslim almanın) devamlılığı -rehin ancak borç karşılığında rehin alınan bir şeyin rehin alan kişi tarafından alıkonulması demek ise- kaçınılmaz bir şeydir. İşte bu halde, rehin bırakan kimsenin rehin olan cariyeyi hizmetinde kullanmasını engelleyen bir taraf bulunmaktadır. Çünkü o takdirde cariye bu yolla rehin bırakılması caiz olmayan bir hale düşer.

Bir diğer delil de şudur: İlim adamları, icma ile rehin bırakılmış cariye ile onu rehin bırakan sahibinin ilişkiye giremeyeceğini ve rehin almış olanın onu bu halden engelleyebileceğini de kabul etmişlerdir.

Rehin almış olan kimse rehnin doğurduğu bir hak olarak rehin bırakan kimsenin cariye ile ilişkiye girmesini engelleyebildiğine göre, aynı şekilde yine rehnin bir hakkı gereği onu hizmetinde kullanmasını da engelleyebilir.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٥٧٥٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: لاَ يُنْتَفَعُ مِنَ الرَّهْنِ بِشَيْءٍ.

5757- … eş-Şa'bî şöyle dedi: "Rehin bırakılan maldan hiçbir şekilde yararlanılamaz."

***

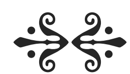
İşte eş-Şa'bî bunu söylüyor. Halbuki o, Ebu Hureyre *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikrettiğimiz rivayeti nakletmiştir.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh* ona Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunu hadis olarak nakletmiş iken sonra onun kalkıp buna muhalif bir şey söylemesi -onun tarafından bu hususta neshin var olduğu sabit olmamışsa- mümkün olabilir mi?

Eğer bu böyle (mümkün) kabul edilecek olursa bu takdirde eş-Şa'bî görüşünde itham altında kalır. Görüşünde itham altında kalacak olursa rivayetinde de itham altında bırakılmış olur. Şayet nakletmiş olduğu rivayette adalet sahibi olduğu sabit ise bu takdirde ona muhalif görüşleri terk etmekte de adalet sahibi olduğu sabit olur. Şayet bu iki ihtimalden birisinin söz konusu olamayacağı kabul edilirse ikincisinin de söz konusu olamayacağı kabul edilir.

Bize karşı Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın bu hadisini delil gösteren kimse de şöyle demektedir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir hadis rivayet eden kişi o hadisin tevilini (yorumunu) daha iyi bilir.

O halde onun benimsediği bu esas ilkeye göre ve bu konudaki görüşü dolayısıyla, eş-Şa'bî'nin sözünü etmiş olduğumuz Ebu Hureyre *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayete muhalif olan görüşünü ve eş-Şa'bî'nin bu görüşünün bu hadisin neshedilmiş olduğuna dair delil olduğunu da kabul etmelidir.

٢- بَابُ الرَّهْنِ يَهْلِكُ فِي يَدِ الْمُرْتَهِنِ كَيْفَ حُكْمُهُ؟

2- REHİN ALANIN ELİNDE TELEF OLAN REHİNİN HÜKMÜ

٥٧٥٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّهُ سَمِعَ مَالِكًا وَيُونُسَ وَابْنَ أَبِي ذِئْبٍ يُحَدِّثُونَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يُغْلَقُ الرَّهْنُ». قَالَ يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَكَانَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ: الرَّهْنُ لِصَاحِبِهِ غُنْمُهُ وَعَلَيْهِ غُرْمُهُ.

5758- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, o Malik'i, Yunus'u ve İbn Ebi Zi'b'i, İbn Şihâb'dan tahdis ederlerken dinlemiştir. İbn Şihâb da, İbnu'l-Müseyyeb'den, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Rehin kilitlenmez"*** buyurduğunu rivayet etmiştir.

… İbnu'l-Müseyyeb de: "Rehinin geliri de masrafı da sahibine aittir" derdi.[107]

٥٧٥٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ وَسُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ يُغْلَقُ الرَّهْنُ».

107 İbn Mâce, Ruhûn, 3; Malik, Akdiye, 13.

5759- … İbn Cüreyc'den, o Ata ve Süleyman b. Musa'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Rehin kilitlenmez"*** buyurmuştur.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple birisi şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Rehin kilitlenmez. Onun geliri de masrafı da sahibine aittir"*** buyurmuş olduğuna göre, bununla rehnin borç sebebiyle zayi olmayacağı ve rehnin gelirinin sahibine ait olacağı sabit olmaktadır. Burada gelirinden kasıt da onun herhangi bir şekilde zarar görmeyip selamette olmasıdır. Masrafının ona ait olması ise, rehnin kaybolmasından sonra borç masrafı demektir.

Bu ise bütün dilbilginlerinin kabul etmedikleri ve kendilerince açıklanamayan bir yorum şeklidir.

Munkatı'' olmakla birlikte bizi bu hadisi zikretmeye iten ise müsned hadisi delil kabul eden kimselerin bize karşı bu hadisi gösterip bizim buna muhalefet ettiğimizi iddia etmeleridir.

Aslında bunu söyleyen kimsenin, karşı tarafa insaflı olmuş olsaydı benimsediği esas ilkesine göre munkatı'' olduğundan dolayı böyle bir rivayeti delil göstermemesi gerekirdi. Çünkü ona göre munkatı'' rivayet delil olmaz.

Eğer bu kişi: Ben, bunu her ne kadar munkatı' olsa da Said b. el-Müseyyeb'den geldiği için kabul ettim. Said'in munkatı' rivayetleri ise muttasıl hadisin yerini tutar, diyecek olursa ona şöyle denilir:

Peki, Said b. el-Müseyyeb'e böyle bir özellik verip de Medine âlimlerinden Ebu Seleme, el-Kasım, Salim, Urve, Süleyman b. Yesâr -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- ile Medine ehlinden bunlara benzer olanları, Kufelilerden eş-Şa'bî, İbrahim en-Nehaî ve benzerlerini -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- Basralılardan el-Hasan'ı, İbn Sîrîn'i ve benzerlerini -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- aynı şekilde sözünü ettiğimiz kimselere çağdaş olan çeşitli bölgelerdeki diğer fukahayı, birinci tabakadan tabiînden olan onların üstünde bulunan Alkame, Esved, Amr b. Şurahbîl, Ubeyde ve Şureyh -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- gibileri böyle bir özelliğe sahip kabul etmeme hakkını size kim veriyor?

Eğer bu, senin için Said b. el-Müseyyeb hakkında mutlak ise senden başkaları için de sözünü ettiğimiz kimseler hakkında mutlaktır.

Eğer senden başkaları için bu mümkün değilse senin için de benzeri bir durum mümkün değildir. Çünkü senin bu yaptığın bir zorlama olur. Allah'ın dininde ise hiç kimsenin zorlama yolu ile hüküm koyma yetkisi yoktur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünün tevili (yorumu) ile ilgili ilim ehli senin yaptığın açıklamadan başkasını yapmıştır.

٥٧٦٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِيمَا أَعْلَمُ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَقَدْ دَخَلَ فِيمَا كَانَ أَجَازَهُ لِي. قَالَ: ثَنَا أَبُو عُبَيْدٍ قَالَ: ثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مُغِيرَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ فِي رَجُلٍ دَفَعَ إِلَى رَجُلٍ رَهْنًا وَأَخَذَ مِنْهُ دَرَاهِمَ وَقَالَ: إِنْ جِئْتُكَ بِحَقِّكَ إِلَى كَذَا وَكَذَا وَإِلَّا وَفَّى الرَّهْنُ لَكَ بِحَقِّكَ. فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: لاَ يُغْلَقُ الرَّهْنُ قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: أَنَجْعَلُهُ جَوَابًا لِمَسْأَلَتِهِ؟ وَقَدْ رُوِيَ عَنْ طَاوُسٍ نَحْوٌ مِنْ هَذَا بَلَغَنِي ذَلِكَ عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرٍو عَنْ طَاوُسٍ. قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: وَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ وَسُفْيَانَ بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُمَا كَانَ يُفَسِّرَانِهِ عَلَى هَذَا التَّفْسِيرِ.

5760- Bize, bildiğim kadarıyla -eğer böyle değilse o zaman zikredeceğim bu rivayet onun bana verdiği icazetin kapsamına girer- Ali b. Abdulaziz tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Ubeyd tahdis edip dedi ki: Bize Cerîr, Mugîre'den tahdis etti. O İbrahim'den rivayet ettiğine göre, İbrahim, bir kimseye bir rehin bırakıp ondan bir miktar dirhem alan ve eğer şu şu zamana kadar senin hakkını getirecek olursam (bıraktığım rehinimi alırım), değilse bıraktığım rehinde senin hakkın kadarı vardır diyen kişi hakkında: "Rehin kilitlenmez" demiştir. Ebu Ubeyd: Peki, o bunu bu soruyu soranın sorusuna bir cevap olarak mı söyledi? dedi.

Tâvus'tan da buna yakın bir rivayet nakledilmiştir. Bu, bana İbn Uyeyne'den ulaştı. O Amr'dan, o Tâvus'tan rivayet etti.

Ebu Ubeyd dedi ki: Ayrıca Abdurrahman b. Mehdî de Malik b. Enes ve Süfyan b. Said'den haber verdiğine göre, her ikisi de bunu bu şekilde açıklıyordu.

٥٧٦١- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ بِذَلِكَ أَيْضًا.

5761- Bize Yunus b. Abdula'lâ tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb, Malik b. Enes'ten yine bunu böylece haber verdi.

٥٧٦٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: قَالَ سَعِيدُ ابْنُ الْمُسَيَّبِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ يُغْلَقُ الرَّهْنُ».

5762- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Yemân tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, ez-Zührî'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Said b. el-Müseyyeb dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Rehin kilitlenmez"*** buyurdu.

***

İşte bu sebeple, rehin bırakılan malın sahibinin, başkası onu satın alıncaya kadar onu rehin bıraktığı kimseden satın alması engellenir.

Yine ez-Zührî'nin bu husustaki kanaatine göre "kilitlenme" satış hususundadır, kaybolma hususunda değildir. İşte bu önceki ilim adamları bizim dediğimiz görüştedirler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine bu hususta şu rivayet nakledilmiştir:

٥٧٦٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: ثَنَا مُصْعَبُ بْنُ ثَابِتٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ أَنَّ رَجُلاً ارْتَهَنَ فَرَسًا فَمَاتَ الْفَرَسُ فِي يَدِ الْمُرْتَهِنِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ذَهَبَ حَقُّكَ».

5763- … Bize Abdullah b. el-Mubârek haber verip dedi ki: Bize Mus'ab b. Sâbit, Ata b. Ebi Rabâh'tan tahdis ettiğine göre, bir adam bir at rehin aldı. At, rehin alanın yanında iken öldü. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Senin hakkın gitti"*** dedi.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sözü, rehnin kaybolması sebebiyle borcun batıl olduğuna delildir.

Eğer bu kimse: Bu rivayet munkatı'dır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Senin tevil edip yorumladığın rivayet de munkatı'dır. Eğer munkatı' senin lehine bize karşı bir delil ise yine aynı şekilde bu munkatı' rivayet de bizim lehimize sana karşı bir delildir.

Bir diğer cihetten Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine buna uygun rivayet nakledilmiştir:

٥٧٦٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْعَوَامّ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْمُرَادِيُّ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ نِزَارٍ الْأَيْلِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ مَنْ أَدْرَكْتُ مِنْ فُقَهَائِنَا الَّذِينَ يُنْتَهَي إِلَى قَوْلِهِمْ مِنْهُمْ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَعُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ وَالْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَخَارِجَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ فِي مَشْيَخَةٍ مِنْ نُظَرَائِهِمْ أَهْلَ فِقْهٍ وَصَلاَحٍ وَفَضْلٍ فَذَكَرَ جَمِيعَ مَا جَمَعَ مِنْ أَقَاوِيلِهِمْ فِي كِتَابِهِ عَلَى هَذِهِ الصِّفَةِ أَنَّهُمْ قَالُوا: الرَّهْنُ بِمَا فِيهِ إِذَا هَلَكَ وَعَمِيَتْ قِيمَتُهُ وَيَرْفَعُ ذَلِكَ مِنْهُمْ الثِّقَةُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5764- … Bize Halid b. Nizâr el-Eylî tahdis edip dedi ki: Bana Abdurrahman b. Ebi'z-Zinâd tahdis edip babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Sözleri nihai olarak kabul edilen fakihlerimizden yetiştiğim kimseler -ki Said b. el-Müseyyeb, Urve b. ez-Zübeyr, el-Kasım b. Muhammed, Ebu Bekir b. Abdurrahman, Hârice b. Zeyd ve Ubeydullah b. Abdullah bunlar arasındadır- kendileri gibi fıkıh, salah ve fazilet sahibi ilim adamları ile birlikte… deyip kitabında sözlerini derleyip toparladığı kişilerin hepsini bu nitelikte söz konusu ederek onların şöyle dediklerini belirtti: "Rehin bırakılan şey telef olmuş ve kıymeti bilinmiyorsa karşılığında alındığı şey ile (borç karşılığı olarak) gider." Aralarından sika olan bazı kimseler, bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kadar giden merfu bir rivayet olarak da zikretmişlerdir.

***

İşte Medine'nin imamları ve fakihleri: Rehin, alındığı şeyin karşılığı olarak telef olur diyor ve aralarından sika olan kimse(lerden bazıları) bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kadar merfu bir rivayet olarak zikrediyor.

Bunu onların hangisi nakletmişse etsin bu bir hüccettir. Çünkü o(nların her biri) fakih ve imamdır. Diğer taraftan onların hepsinin de bu görüşü belirtip bunun üzerinde icma etmiş olmaları yine bunun Said b. el-Müseyyeb'den naklinin sahih olduğunu ortaya koymaktadır. İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Rehin kilitlenmez"*** sözü de ondan alınmıştır.

Bize muhalif olan bu kişinin iddia ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir hadis rivayet etmiş olan bir kişi o hadisin tevilini daha iyi bilir. Hatta bize Seyf'in Kays b. Sad'dan, onun Amr b. Dinar'dan, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şahitle birlikte yemin ile hüküm vermiştir. Ravilerden Amr dedi ki: Bu, mali konulardadır. O, İbn Abbas yolu ile gelen bu hadiste yer alan Amr'ın bu sözünü bu hususta kendi lehine delil kabul ederek bu hükmün diğer hususlar dışarıda olmak üzere mali konularda olduğunu söylemiş ve bunu öyle değerlendirmiştir.

Eğer Amr b. Dinar'ın bu tevili bir delil olmasını gerektiriyorsa şüphesiz ki sözünü ettiğimiz Said b. el-Müseyyeb'in sözü ve onun nakletmiş olduğu rivayete dair tevilinin bir delil kabul edilmesi daha uygundur. Bizim bu muhalifimiz ise kendisinin ittibaı kabul eden bir kişi olduğunu ileri sürmektedir. Peki, o bu sözünü kimden almıştır ve bu hususta onun önderi kimdir?

Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de ona muhalif rivayet naklettiğimiz gibi ashabına tabi olanlardan da yine ona muhalif rivayet naklettik.

Ayrıca Peygamber ashabının ileri gelenlerinden de aynı şekilde buna muhalif rivayet nakledilmiştir:

٥٧٦٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ أَبِي الْعَوَامّ عَنْ مَطَرٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ فِي الرَّجُلِ يَرْتَهِنُ الرَّهْنَ فَيَضِيعُ قَالَ: إِنْ كَانَ بِأَقَلَّ رَدُّوا عَلَيْهِ وَإِنْ كَانَ بِأَفْضَلَ فَهُوَ أَمِينٌ فِي الْفَضْلِ.

5765- … Ata'dan, o Ubeyd b. Umeyr'den rivayet ettiğine göre, Ömer b.

el-Hattab rehin alıp da aldığı rehni kaybeden bir adam hakkında şöyle demiştir: “Eğer (rehin alınan mal) borcun kıymetinden daha az ise ona kalanını geri verin. Eğer daha fazla ise fazla olan miktar hakkında o kişi emindir.”

٥٧٦٦- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى التَّغْلِبِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ عَلِيًّا قَالَ: إِذَا رَهَنَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ رَهْنًا فَقَالَ لَهُ الْمُعْطَى: لاَ أَقْبَلُهُ إِلَّا بِأَكْثَرَ مِمَّا أُعْطِيكَ فَضَاعَ رَدَّ عَلَيْهِ الْفَضْلَ وَإِنْ رَهَنَهُ وَهُوَ أَكْثَرُ مِمَّا أَعْطَى بِطِيبِ نَفْسٍ مِنَ الرَّاهِنِ فَضَاعَ فَهُوَ بِمَا فِيهِ.

5766- … Muhammed b. el-Hanefiyye'den rivayete göre, Ali *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Bir adam bir diğerine rehin bırakacak olursa borç veren adam rehin bırakana: Sana verdiğimden daha fazlası (kıymeti olan rehin karşılığı) ile olmadıkça onu kabul etmem dese sonra da rehin bıraktığı mal kaybolacak olsa (verdiği borçtan) fazla olan miktarı ona geri verir. Eğer borcun değerinden fazla olmakla birlikte rehin veren kimse gönül hoşluğu ile o malı rehin vermişse ve sonra mal kaybolursa bu takdirde o, karşılığında alındığı borç kadar kabul edilir.

٥٧٦٧- حَدَّثَنَا نَصْرٌ قَالَ: ثَنَا الْخَطِيبُ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ خِلاَسٍ هُوَ ابْنُ عَمْرٍو أَنَّ عَلِيًّا قَالَ: إِذَا كَانَ فِي الرَّهْنِ فَضْلٌ فَأَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ فَهُوَ بِمَا فِيهِ وَإِنْ لَمْ تُصِبْهُ جَائِحَةٌ وَاتُّهِمَ فَإِنَّهُ يَرُدُّ الْفَضْلَ.

5767- … Hilâs b. Amr'dan rivayete göre, Ali *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rehin bırakılan malda (borca göre) bir fazlalık olup da o mal, herhangi bir musibet ile karşı karşıya kalırsa bu takdirde rehin karşılığında alındığı borç değerinde kabul edilir. Eğer ona bir afet isabet etmeyip (telef olmasında rehin alan kişi) itham altında tutulursa bu takdirde fazla olan miktarı geri verir.

٥٧٦٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ قَالَ: ثَنَا حُمَامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ وَخِلاَسِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ عَلِيًّا قَالَ فِي الرَّهْنِ: يَتَرَادَّانِ الزِّيَادَةَ وَالنُّقْصَانَ جَمِيعًا فَإِنْ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ بَرِئَ.

5768- … el-Hasen ve Hilâs b. Amr'dan rivayete göre, Ali *radıyallahu anh* rehin hakkında şöyle demiştir: Hep birlikte fazlalığı da eksiği de birbirlerine öderler. Eğer ona bir afet isabet ederse (bu takdirde) o, suçsuz olur.

***

İşte Ömer ve Ali *radıyallahu anhumâ*'nın ittifak ile borç miktarına eşit değerde olan rehnin borç karşılığında gideceğini kabul ettiklerini görüyoruz. İhtilaf ettikleri nokta ise rehin bırakılan şeyin değerinin borcun miktarından fazla olması durumudur.

Ömer *radıyallahu anh*: O, bir emanettir, demiştir.

Ali *radıyallahu anh*'ın bu konuda söylediklerini de Nasr b. Merzûk'un (5767 no'lu) rivayeti ile Ahmed b. Davud'un (5768 no'lu) rivayetinde kaydettik.

Bu hususta el-Hasen ve Şureyh'ten de rivayet nakledilmiştir:

٥٧٦٩- حَدَّثَنَا نَصْرٌ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ قَتَادَةَ أَنَّ الْحَسَنَ وَشُرَيْحًا قَالاَ: الرَّهْنُ بِمَا فِيهِ.

5769- … Bize Hammâd b. Seleme'nin Katâde'den tahdis ettiğine göre, el-Hasen ve Şureyh: Rehin, alındığı şeye karşılıktır, demişlerdir.

٥٧٧٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ قَالَ: سَمِعْتُ شُرَيْحًا يَقُولُ: ذَهَبَتْ الرِّهَانُ بِمَا فِيهَا.

5770- … Bize Süfyan, Ebu Husayn'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Şureyh'i: Rehinler, alındığı şeye karşılık gider, derken dinledim.

٥٧٧١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ عَنْ عِيسَى بْنِ جَابَانَ قَالَ: رَهَنْتُ حُلِيًّا وَكَانَ أَكْثَرَ مِمَّا فِيهِ فَضَاعَ فَاخْتَصَمْنَا إِلَى شُرَيْحٍ فَقَالَ: الرَّهْنُ بِمَا فِيهِ.

5771- … Bize Şu'be, Yezid b. Ebi Ziyad'dan tahdis etti: O İsa b. Câbân'dan,

onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben bir süs eşyası rehin bırakmıştım. O, karşılığında aldığım borçtan daha değerliydi. Rehin kayboldu. İkimiz Şureyh'in yanında davacı olduk. O: Rehin, alındığı şeye karşılıktır, dedi.

***

İşte el-Hasen ve Şureyh, rehnin borcun karşılığında gideceğini belirtmektedirler. Yine bu husus İbrahim en-Nehaî'den de rivayet edilmiştir.

٥٧٧٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ أَنَّهُ قَالَ فِي الرَّهْنِ: يَهْلِكُ فِي يَدَيْ الْمُرْتَهِنِ إِنْ كَانَتْ قِيمَتُهُ وَالدَّيْنِ سَوَاءً ضَاعَ بِالدَّيْنِ وَإِنْ كَانَتْ قِيمَتُهُ أَقَلَّ مِنَ الدَّيْنِ رَدَّ عَلَيْهِ الْفَضْلَ وَإِنْ كَانَتْ قِيمَتُهُ أَكْثَرَ مِنَ الدَّيْنِ فَهُوَ أَمِينٌ فِي الْفَضْلِ.

5772- Bize Süleyman b. Şuayb, babasından tahdis etti. O Muhammed b. el-Hasen'den, o Ebu Hanife'den, o Hammâd'dan, o İbrahim'den, rehin almış olanın elinde rehnin telef olması hakkında onun şöyle dediğini rivayet etti: Eğer rehnin değeri ile borcun değeri birbirine eşit ise rehin borcun karşılığında kaybolmuş olur. Eğer değeri borçtan daha az ise aradaki fark ona (alacaklıya) geri verilir. Eğer rehnin değeri borçtan fazla ise rehin alan kimse fazla miktar hakkında emin kimsedir.

***

Bu hususta Ata b. Ebi Rabâh'tan da şu rivayet nakledilmiştir:

٥٧٧٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ فِي رَجُلٍ رَهَنَ رَجُلاً جَارِيَةً فَهَلَكَتْ قَالَ: هِيَ بِحَقِّ الْمُرْتَهِنِ.

5773- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım, İbn Cüreyc'den tahdis etti. O, Ata'dan rivayet ettiğine göre, bir adam birisine bir cariyeyi rehin bırakmış sonra da bu cariye ölmüştü. Ata: Cariye, rehin alanın hakkına karşılıktır, dedi.

***

İşte Ata'nın böyle dediğini görüyoruz. Halbuki biz ondan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Rehin kilitlenmez"*** buyurduğunu rivayet ettik.

İşte bu da, bize muhalif olana karşı bir delildir. Çünkü onun benimsediği esas ilkeye göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir hadis rivayet eden bir kimsenin o hadise dair yaptığı yorum (tevil) bir delildir.

İşte muhalifimiz bu hususta bütün bunlara ve ayrıca bizim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Ömer'den, Ali'den ve tabiînden sözünü ettiğimiz kimselerden nakletmiş olduğumuz bütün rivayetlere muhalefet etmiştir. Peki, bu kanaatinde onun önderi kimdir ya da o, bu hususta kime uymaktadır?

Diğer taraftan bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) da onun görüşünü ve dediğini reddetmektedir. Çünkü o, rehini herhangi bir karşılık söz konusu olmadan telef olup kaybolan bir emanet olarak değerlendirmiştir.

Oysa bütün ilim adamları emanetlerin sahipleri tarafından alınabileceğini ve rehin almış olan kimsenin (emanet sahibinin) onu almasını engellemesinin haram olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir.

Rehin ise böyle değildir. Çünkü rehin alan kişi onu yanında alıkoyabilir ve alacağını tahsil edinceye kadar da rehin sahibinin onu almasını engelleyebilir. Böylelikle rehnin hükmü, emanetlerin hükmünden farklılık arzetmektedir.

Gasbedilmiş eşyaları gasbedenlerin yanlarında alıkoymalarının haram olduğunu, kendilerinden gasp edilenlerin ise onları almalarının helal olduğunu gördük. Rehin ise böyle değildir. Çünkü rehin alanın rehni alıkoyması ve rehin bırakanın ondaki tasarrufunu engellemesi -ondan alacağını tahsil edinceye kadar (bunu sürdürmesi)- helaldir.

Ödünç (ariyet) alan kimsenin, ödünç olarak aldığı maldan yararlanabileceğini, ödünç verenin dilediği zaman onu ödünç alandan geri alabileceğini de gördük.

Oysa rehin böyle değildir. Çünkü rehin alan kimsenin, rehin aldığı malı kullanması haramdır. Diğer taraftan rehin bırakan kimse de borcunu ödemedikçe rehni ondan alma hakkına sahip değildir.

Böylelikle rehnin hükmünün, emanetlerden (vedialardan), gasbedilen mallardan ve ödünç bırakılan eşyalardan farklı olduğu açıkça ortaya çıkmakta ve bütün bunların hükmünden farklı olduğu sabit olmaktadır.

İlim adamlarının ittifakına göre, rehin alan kimse alacağını tamamen tah-

sil edinceye kadar rehin aldığı malı alıkoyabilir. Rehin bırakan kimsenin de borcunu bitirdiği takdirde rehin bıraktığını geri alması helaldir.

Rehin bırakılan malın alıkonulması alacağın ödenmemesi karşılığı olup borcun ödenmesi ile birlikte bu alıkoymanın ortadan kalkması söz konusu olduğuna göre, borcun kalması da aynı zamanda rehnin kalıcılığını ihtiva eder. Buna göre, rehin sabit olduğu sürece borç da sabittir. Rehin sabit değilse, borç da sabit değildir.

Aynı şekilde hem bizim görüşümüze hem de bize muhalif olanın görüşüne göre, satıcının sattığı malı bedel karşılığında teslim etmeyip alıkoyabileceğini, buna karşılık sattığı mal elinde iken kaybolursa bedeli karşılığında kaybolacağını gördük. Bu hususta biz onunla ittifak ettiğimize göre, rehnin de böyle olması ve rehnin kaybolması sebebiyle -satılan malın kaybolması ile bedelin batıl olduğu gibi- borcun da batıl olması gerekir.

Bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) bu şekildedir. Ancak Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- rehin hakkında bizim bu bölümde Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* ile İbrahim en-Nehaî'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- nakletmiş olduğumuz rivayet doğrultusunda görüş sahibi olmuşlardır.

Bu konuda da gasp hususunda icma etmelerini delil gösterip şöyle demişlerdir: Bizler, gasbedilmiş eşyanın, gasbeden kişi tarafından kaybedilmesi halinde değerinden fazla tazminatı gerektirmediğini gördük. Bununla birlikte o eşyanın gasbedilmesi haramdır.

Devamla şöyle derler: Bu sebeple, tazminat altında oldukları sabit olan rehin bırakılmış eşyanın, tazminatlarını ödemek durumunda kalan kimseler açısından değerlerinin miktarından daha fazla olmaması öncelikle söz konusudur.

Onlar Said b. el-Müseyyeb'in: "Rehnin geliri de masrafı da ona aittir" sözünün satış hakkında söz konusu olduğu kanaatinde idiler.

Yani şunu demek istiyorlardı: Rehin eğer borçtan daha az bir bedel ile satılacak olursa aradaki fark rehin alandan gider. İşte hadiste sözü geçen "masraf" budur. Eğer borçtan fazla bir değere satılacak olursa bu fazlalığı rehin bırakan kişi alır. Hadiste sözü edilen "geliri" de işte budur.

كِتَابُ الْمُزَارَعَةِ وَالْمُسَاقَاةِ

MUZÂRAA VE MUSÂKÂT[108]

[١- بَابُ الْمُزَارَعَةِ]

[1- MUZÂRAA][109]

٥٧٧٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ وَفَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالاَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُزَارَعَةِ.

108 *Muzâraa*, arazinin, ekecek bir kimseye mahsulün aralarında öngördükleri şarta göre paylaştırılması esası üzere verilmesidir. (*Talibetu't-Talebe*, s. 149).
Müsâkât ise "ağaçların, aşılanması, budanması, sulanması, korunması, su arklarının temizlenmesi ve buna benzer hizmetlerinin görülmesi şartı ile (aralarında gelirin öngördükleri şartlara göre paylaştırılması esası üzere) birisine verilmesidir" (Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd, *el-İhtiyar*, baskı yeri ve yılı yok, III, 79). (Çeviren)

109 Bu başlık, eserin matbu nüshalarından sadece el-Mer'aşlî'nin baskısını hazırladığı nüshada yer almaktadır. Nitekim ileride bölümün sonlarında : "Bu başlıktan önce müzaraa başlığında…" diye bir ifade kullanacaktır ki, bu da burada böyle bir başlık bulunduğuna bir işarettir. (Çeviren).

5774- … Amr b. Dinar dedi ki: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Râfi' b. Hadîc'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muzâraayı yasakladı.[110]

٥٧٧٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: كُنَّا نُخَابِرُ وَلاَ نَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا حَتَّى زَعَمَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُخَابَرَةِ فَتَرَكْنَاهَا.

5775- … Amr b. Dinar dedi ki: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Bizler muzâraa akdi yapar ve bunda bir sakınca görmezdik. Nihayet Râfi' b. Hadîc, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in muzâraa akdini yasakladığını ileri sürdü. Biz de bu sebeple bu işi terk ettik.[111]

٥٧٧٦- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ أَبَاهُ يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يُكْرِي أَرْضَهُ حَتَّى بَلَغَهُ أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ الْأَنْصَارِيَّ كَانَ يُنْهِي عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ. فَلَقِيَهُ فَقَالَ: يَا ابْنَ خَدِيجٍ مَاذَا تُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كِرَاءِ الْأَرْضِ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ عَمَّيَّ وَكَانَا قَدْ شَهِدَا بَدْرًا يُحَدِّثَانِ أَهْلَ الدَّارِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ. قَالَ عَبْدُ اللهِ: لَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّ الْأَرْضَ كَانَتْ تُكْرَى عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ خَشِيَ عَبْدُ اللهِ أَنْ يَكُونَ رَسُولُ اللهِ أَحْدَثَ فِي ذَلِكَ شَيْئًا لَمْ يَكُنْ عَلِمَهُ فَتَرَكَ كِرَاءَ الْأَرْضِ.

5776- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Salim b. Abdullah b. Ömer'in haber verdiğine göre, onun babası yani Abdullah b. Ömer arazisini kiraya verirdi. (Bu işi), Râfi' b. Hadîc el-Ensârî'nin araziyi kiraya vermeyi yasakladığına dair haber ulaşıncaya kadar sürdürdü.

110 Sâbit b. ed-Dahhâk'tan: Müslim, Büyu', 118, 119; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 33.

111 Buhârî, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 81-85, 93, 121; Ebu Davud, Büyu', 33; Tirmizî, Büyu', 55, 70; Nesâî, Eymân, 45, Büyu', 28, 39, 74; Dârimî, Büyu', 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 187, 188.

Bu haberi alınca onunla karşılaştı ve: Ey İbn Hadîc! Arazinin kiralanması hususunda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den neyi tahdis ediyorsun? dedi. O şöyle dedi: Ben iki amcamın -ki ikisi de Bedir'de bulunmuştu- ev(imiz) halkına Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in araziyi kiraya vermeyi yasakladığını tahdis ettiklerini dinledim.

Abdullah dedi ki: Ben, arazinin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde kiraya verildiğini biliyordum.

Daha sonra Abdullah, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hususta kendisinin bilmediği bir hüküm vermiş olacağından korktuğu için araziyi kiralama işini terk etti.[112]

٥٧٧٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْحَقْلِ. قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ لِلْحَكَمِ: مَا الْحَقْلُ؟ قَالَ: أَنْ تُكْرَى الْأَرْضُ.

5777- … Mücahid'den, onun Râfi' b. Hadîc'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hakl işini yasakladı. Şu'be dedi ki: Bunun üzerine ben el-Hakem'e: Hakl işi nedir? diye sordum. O: Arazinin kiraya verilmesidir, dedi. [113]

***

Ebu Cafer dedi ki: Üçte bir ve dörtte bir karşılığında (kiraya verilmesidir) dediğini düşünüyorum.

٥٧٧٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا وَأَمْرُ نَبِيِّ اللّٰهِ أَنْفَعُ لَنَا قَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ لِيُزْرِعْهَا».

112 Buhârî, Hars, 18; Müslim, Büyu', 108, 112; Ebu Davud, Büyu', 31; Nesâî, Eymân, 45, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 6, 64.

113 Müslim, Büyu', 83, 122; Ebu Davud, Büyu', 31; İbn Mâce, Ruhûn, 9, Eymân, 45; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 313, III, 464, 466.

5778- … Mücahid'den, o Râfi' b. Hadîc'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizim için faydalı olan bir işi bize yasakladı. Bununla birlikte Allah'ın Peygamberinin emri bizim için daha faydalıdır. O: ***"Her kimin bir arazisi varsa, onu ya kendisi eksin ya da başkasının ekmesi için ona versin"*** buyurdu.[114]

٥٧٧٩– حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّبَيْدِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَسَدُ بْنُ أَخِي رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قَالَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ فَذَكَرَ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «فَلْيَزْرَعْهَا فَإِنْ عَجَزَ عَنْهَا فَلْيُزْرِعْهَا أَخَاهُ».

5779- … Bize Said b. Abdurrahman ez-Zubeydî tahdis edip dedi ki: Ben Mücahid'i şöyle derken dinledim: Bana Râfi' b. Hadîc'in kardeşinin oğlu Esed tahdis edip: Râfi' b. Hadîc dedi ki dedi, aynısını zikretti. Ancak rivayetinde: ***"Onu kendisi eksin, eğer onu ekme imkânı bulamazsa ekmesi için kardeşine versin"*** dedi.[115]

٥٧٨٠– حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: أَخَذْتُ بِيَدِ طَاوُسٍ حَتَّى أَدْخَلْتُهُ عَلَى ابْنِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ فَحَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنْ كَرْيِ الْأَرْضِ. فَأَبَى طَاوُسٌ وَقَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ أَنَّهُ لاَ يَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا.

5780- … Abdulkerim el-Cezerî'den, o Mücahid'den, şöyle dediğini rivayet etti: Tâvus'un elinden tutarak onu Râfi' b. Hadîc'in oğlunun yanına götürdüm. Ona babasından tahdis edip babasının Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den araziyi kiraya vermeyi yasakladığını rivayet etti.

114 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Hars, 18, Hibe, 35; Müslim, Büyu', 87, 88, 89, 91; Ebu Davud, Büyu', 31; Tirmizî, Ahkâm, 42; Nesâî, Eymân, 45; İbn Mâce, Ruhûn, 7, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 286, III, 302, 304, 312…

115 5778 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Ancak Tâvus bunu kabul etmeyerek: Ben, İbn Abbas'ı bunda bir sakınca görmediğini belirtirken dinledim, dedi.

٥٧٨١- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ طَارِقِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُزَابَنَةِ وَالْمُحَاقَلَةِ. وَقَالَ: «إِنَّمَا يَزْرَعُ ثَلاَثَةٌ رَجُلٌ لَهُ أَرْضٌ فَهُوَ يَزْرَعُهَا وَرَجُلٌ مَنَحَ أَخَاهُ أَرْضًا فَهُوَ يَزْرَعُ مَا مُنِحَ مِنْهَا وَرَجُلٌ اكْتَرَى بِذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ».

5781- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Râfi' b. Hadîc'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* müzâbene ve muhâkaleyi yasakladı[116] ve şöyle buyurdu: ***"Ancak üç kişi ekin eker. Bazısının bir arazisi vardır, o araziyi kendisi eker. Bazısı kardeşine bir araziyi karşılıksız olarak bağışlar ve kardeşi de ondan kendisine bağışlanan kısmı eker. Bir diğeri de altın ya da gümüş karşılığında araziyi kiralar (ve kiraladığı yeri eker)."***[117]

٥٧٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ وَالْمُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ قَالاَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5782- … Bize Ebu'l-Ahvas tahdis etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٧٨٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

116 Bunların mahiyetleri ile ilgili açıklamalar için bölüm başlığı ile ilgili notlarımıza ve ileride gelecek olan 5813 no'lu hadisteki açıklamalara bakılabilir (Çeviren).

117 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Büyu', 82, 93, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 59, 81-5, 104, 105, 113; Ebu Davud, Büyu', 31, 33; Tirmizî, Büyu', 14, 55, 62, 70; Nesâî, Eymân, 45, Büyu', 28, 33, 39, 74; İbn Mâce, Ticârât, 54, Ruhûn, 7, 8; Dârimî, Mukaddime, 278, Büyu', 23; Malik, Büyu', 24, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 224, 313, II, 392, 419, 484, III, 6, 8, 60…

وَسَلَّمَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ يُزْرِعْهَا أَخَاهُ وَلاَ يُكْرِيهَا بِالثُّلُثِ وَلاَ بِالرُّبُعِ وَلاَ بِطَعَامٍ مُسَمًّى».

5783- … Süleyman b. Yesâr'dan, o Râfi' b. Hadîc'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kimin bir arazisi varsa onu ya kendisi eksin ya da ekmesi için kardeşine versin. Fakat o araziyi (mahsulünün) üçte biri, dörtte biri ya da miktarı belli buğday karşılığında kiraya vermesin."***[118]

٥٧٨٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا بُكَيْر بْنُ عَامِرٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نُعْمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ أَنَّهُ زَرَعَ أَرْضًا فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَسْقِيهَا فَسَأَلَهُ: «لِمَنِ الزَّرْعُ وَلِمَنِ الْأَرْضُ؟» فَقَالَ: زَرْعِي بِبَذْرِي وَعَمَلِي لِي الشَّطْرُ وَلِبَنِي فُلاَنٍ الشَّطْرُ. فَقَالَ: «أَرْبَيْتَ فَرُدَّ الْأَرْضَ عَلَى أَهْلِهَا وَخُذْ نَفَقَتَكَ».

5784- … Bize Bukeyr b. Âmir, İbn Ebi Nuaym'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Râfi' b. Hadîc'in tahdis ettiğine göre, o, bir araziyi ekmişti. Orayı sulamakta iken Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yanından geçti ve ona: ***"Ekin kimin, arazi kimin?"*** sordu. Râfi': Ekin, benim tohumum ve benim emeğimledir. Buna karşılık (mahsulün) yarısı benim, diğer yarısı da filan oğullarının olacak, dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Sen faize girdin, araziyi sahiplerine geri ver ve yaptığın harcamayı al"*** buyurdu.[119]

٥٧٨٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا بُكَيْر عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ رَافِعٍ مِثْلَهُ.

5785- … Bize Bukeyr, eş-Şa'bî'den, o Râfi'den aynısını rivayet etti.

٥٧٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو النَّجَاشِيِّ مَوْلَى رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قُلْتُ لِرَافِعٍ: إِنَّ لِي أَرْضًا أُكْرِيهَا فَنَهَانِي رَافِعٌ وَأَرَاهُ قَالَ لِي: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ. قَالَ: «إِذَا

118 Müslim, Büyu', 92; Nesâî, Eymân, 45; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 363.
119 Ebu Davud, Büyu' 31.

كَانَتْ لِأَحَدِكُمْ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ لِيُزْرِعْهَا أَخَاهُ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلْيَدَعْهَا وَلاَ يُكْرِيهَا بِشَيْءٍ». فَقُلْتُ: أَرَأَيْتَ إِنْ تَرَكْتُهَا فَلَمْ أَزْرَعْهَا وَلَمْ أُكْرِهَا بِشَيْءٍ فَزَرَعَهَا قَوْمٌ فَوَهَبُوا لِي مِنْ نَبَاتِهَا شَيْئًا آخُذُهُ؟ قَالَ: لاَ.

5786- … Bize İkrime b. Ammâr tahdis edip dedi ki: Bana Râfi' b. Hadîc'in azatlısı Ebu'n-Necâşî tahdis edip dedi ki: Ben, Râfi'e: Benim bir arazim var, onu kiraya veriyorum, dedim. Râfi' bundan vazgeçmemi söyledi. Zannederim bana şunları da söyledi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* araziyi kiraya vermeyi yasaklayarak şöyle buyurdu: ***"Sizden birinizin bir arazisi varsa onu eksin ya da ekmesi için kardeşine versin. Böyle yapmayacak olursa onu olduğu halde bıraksın ve herhangi bir şey karşılığında kiralamasın."***

Bunun üzerine ben (Rafi'e) şöyle sordum: Ben onu ekmeyip bıraksam, bir şey karşılığında da kiralamasam, başkaları gelip orayı ekseler ve mahsulünden bana bir şeyler bağışlasalar onu alayım mı? sordum. O: Alma, dedi.[120]

٥٧٨٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ بْنُ هِلاَلٍ. ح

5787- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Hibbân b. Hilâl tahdis etti, H.

٥٧٨٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ السَّائِبِ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُغَفَّلٍ عَنِ الْمُزَارَعَةِ فَقَالَ: أَخْبَرَنِي ثَابِتُ بْنُ الضَّحَّاكِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُزَارَعَةِ.

5788- … Bana Abdullah b. es-Sâib tahdis edip dedi ki: Abdullah b. Mugaffel'e muzâraaya dair soru sordum. O şöyle dedi: Bana Sâbit b. ed-Dâhhak'ın haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muzâraayı yasaklamıştır.[121]

120 5783 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
121 5774 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥٧٨٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مِهْرَانَ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ السَّائِبِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5789- … Bize Ali b. Mihrân, eş-Şeybânî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti. Bize Abdullah b. es-Sâib haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٧٩٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: كَانَ لِرِجَالٍ مِنَّا فُضُولُ أَرَضِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانُوا يُؤَاجِرُونَهَا عَلَى النِّصْفِ وَالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ لِيَمْنَحْ أَخَاهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُمْسِكْ».

5790-… Cabir b. Abdullah dedi ki: Bizden bazı kimselerin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde fazla arazileri vardı. Bu sebeple o arazilerini (mahsulün) yarısı, üçte biri, dörtte biri (gibi miktarlar) karşılığında kiralıyorlardı. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kimin bir arazisi varsa onu, ya kendisi eksin ya kardeşine bağışlasın. Eğer bunu yapmak istemezse o zaman öylece tutsun."***[122]

٥٧٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: ثَنَا عَطَاءٌ عَنْ جَابِرٍ مِثْلَهُ.

5791- … Bize Ata, Cabir'den aynısını tahdis etti.

٥٧٩٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: قِيلَ لِعَطَاءٍ: هَلْ حَدَّثَكَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ لِيُزْرِعْهَا أَخَاهُ وَلاَ يُؤَاجِرْهَا». فَقَالَ عَطَاءٌ: نَعَمْ.

122 Müslim, Büyu', 87; Nesâî, Eymân, 45; İbn Mâce, Ruhûn, 7.

5792- … Bize Hemmâm tahdis edip dedi ki: Ata'ya: Cabir b. Abdullah sana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Kimin bir arazisi varsa onu ya kendisi eksin ya ekmesi için kardeşine versin ve onu kiraya vermesin"*** buyurduğunu tahdis etti mi? denildi. Ata: Evet, dedi.[123]

٥٧٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: سَأَلَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى عَطَاءً وَأَنَا شَاهِدٌ ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5793- … Bize Hemmâm tahdis edip dedi ki: Süleyman b. Musa benim de huzurumda Ata'ya sordu deyip sonra da hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٧٩٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا خَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ الْفَوْزِيُّ قَالَ: ثَنَا ضَمْرَةُ عَنِ ابْنِ شَوْذَبٍ عَنْ مَطَرٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

5794- … Matar'dan, o Ata'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize bir hutbe verdi. Sonra aynısını zikretti.

٥٧٩٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ ابْنُ خُثَيْمٍ: حَدَّثَنِي عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ لَمْ يَذَرِ الْمُخَابَرَةَ فَلْيُؤْذَنْ بِحَرْبٍ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ».

5795- … Cabir dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: "***Kim muhâbereyi (muzâraayı) terk etmezse Aziz ve Celil olan Allah tarafından kendisine bir savaş açılmış olduğunu bilsin."***[124]

123 Nesâî, Eymân, 45; İbn Mâce, Ruhûn, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 302, 304, 392.
124 Ebu Davud, Büyu', 33.

٥٧٩٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ الطَّائِفِيُّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ وَزَادَ: «مِنَ اللهِ وَرَسُولِهِ».

5796- … Bize Yahya b. Süleym et-Tâifî, Abdullah b. Osman b. Huseym'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti ve: ***"Allah ve Rasulü tarafından"*** ibaresini ekledi.

٥٧٩٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ حَيَّانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مِينَاءَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ كَانَ لَهُ فَضْلُ مَاءٍ أَوْ فَضْلُ أَرْضٍ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ يُزْرِعْهَا وَلاَ تَبِيعُوهَا». قَالَ سُلَيْمٌ: فَقُلْتُ لَهُ: يَعْنِي الْكِرَاءَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ.

5797- … Süleym b. Hayyân'dan, o Said b. Mînâ'dan, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Her kimin ihtiyacından fazla suyu ya da ihtiyacından fazla arazisi varsa onu ya kendisi eksin ya başkasının ekmesi için versin. Fakat onu satmayın."***

Süleym dedi ki: Ben ona (Said'e): O kiraya vermeyi mi kastediyor? dedim. Said: Evet, dedi.[125]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bu rivayetler doğrultusunda kanaat sahibi olmuş ve bunlar sebebiyle, araziyi oradan alınacak mahsulün bir bölümü karşılığında kiralamayı mekruh görmüştür. Bu rivayetler, çeşitli ve farklı anlamlarda gelmişlerdir.

Sâbit b. ed-Dahhâk *radıyallahu anh* (5788 no'lu hadiste) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in muzâraayı yasakladığını rivayet etmiş olmakla birlikte bunun hangi muzâraa çeşidi olduğunu açıklamamıştır. Eğer bu muzâraa akdi araziden alınan mahsulün belli bir bölümü karşılığında ise işte, rivayetleri delil gösterenler ile onlara muhalif olanların hakkında görüş ayrılığına düştükleri çeşit budur.

125 Müslim, Büyu', 94.

Eğer yasakladığı muzâraa çeşidi üçte bir ve dörtte bir ile mesela arazinin muayyen bir yerinde ekilen tohumdan çıkacak mahsul gibi bunun dışında bir başka şart ile yapılacak olursa bu da her iki grubun bu şartla yapılan muzâraanın fasid olacağını ittifakla kabul ettiği muzâraa çeşitlerindendir.

Sâbit'in rivayet ettiği bu hadiste ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu iki anlamdan (çeşitten) birisini kastetmiş olmadığını ortaya koyan herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Cabir b. Abdullah'ın (5790-5797 no'lu) hadisine gelince; orada şöyle demektedir: Bizden bazı kimselerin fazla arazileri vardı. Onlar da bu arazilerini (mahsulün) yarısı, üçte biri, dörtte biri karşılığında kiraya veriyorlardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun üzerine: ***"Kimin bir arazisi varsa onu ya kendisi eksin ya da kardeşine bağışlasın. Eğer bunu yapmak istemezse elinde tutsun"*** buyurdu. Bu hadiste onlara ya bizzat arazilerini ekmelerinin ya isterlerse başkalarına hibe etmelerinin caiz olduğunu belirtmektedir. Fakat bu hadiste bundan başkasını onlara mubah kılmamıştır.

Bu sebeple bu yasak, arazilerin üçte bir ve dörtte bir karşılığında kiraya verilmemesi, aynı şekilde dirhemler, dinarlar karşılığında ve başka bir şey karşılığında kiraya verilmemesi ile ilgilidir.

Böylelikle burada bu yasaktan maksat arazinin kiraya verilmesi olmaktadır.

Nitekim bazıları arazinin altın ve gümüş karşılığında kiraya verilmesinin mekruh olduğu kanaatini benimsemiştir:

٥٧٩٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَالَ: كَانَ طَاوُسٌ يَكْرَهُ كِرَاءَ الْأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ.

5798- … Bize Hammâd b. Zeyd tahdis edip dedi ki: Bize Amr b. Dinar haber verip dedi ki: Tâvus, arazinin altın ve gümüş karşılığında kiraya verilmesini mekruh görürdü.

***

İşte Tâvus'un, arazinin altın ve gümüş karşılığı kiraya verilmesini mekruh görmekle birlikte bu arazinin, elde edilecek mahsulün bir bölümü karşılığında

kiraya verilmesinde bir sakınca bulunmadığı görüşüne sahip olduğunu görüyoruz. Yüce Allah'ın izniyle bu husus bundan sonra gelecektir.

Şayet Cabir *radıyallahu anh*'ın hadisindeki yasak, ister araziden çıkan mahsul karşılığında ister bir başka şey karşılığında olsun kesinlikle arazinin kiralanmasını yasaklamak hakkında ise bu da, her iki grubun ittifakla kabul etmediği bir husustur.

Diğer taraftan yasağın bunun dışında bir başka anlam ile ilgili olması ihtimali de vardır. Bu sebeple biz de konuyu inceledik. Acaba herhangi bir kimse Cabir *radıyallahu anh*'dan bu hususta yasağın hangi anlama geldiğine delil olacak bir rivayet nakletmiş midir? Şunu gördük:

٥٧٩٩- يُونُس قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ الْمَدَنِيُّ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ الْمَكِّيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلَغَهُ أَنَّ رِجَالاً يَكْرُونَ مَزَارِعَهُمْ بِنِصْفِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَبِثُلُثِهِ وبِالْمَاذِيَانَاتِ. فَقَالَ فِي ذَلِكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا فَإِنْ لَمْ يَزْرَعْهَا فَلْيَمْنَحْهَا أَخَاهُ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلْيُمْسِكْهَا».

5799- … Ebu'z-Zübeyr el-Mekki'den, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bazı kimselerin tarlalarını oradan çıkacak mahsulün yarısı, üçte biri ve su kenarlarında yetişecek olanlar karşılığında kiraya verdikleri haberi ulaştı. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu hususta şöyle buyurdu: ***"Kimin bir arazisi varsa onu bizzat kendisi eksin. Kendisi ekmezse kardeşine bağışlasın. Bunu da yapmazsa öylece tutsun."***[126]

٥٨٠٠- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدَانَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ الْمَكِّيِّ حَدَّثَهُ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: كُنَّا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى

126 Buna yakın olarak: Müslim, Büyu', 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 142.

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَأْخُذُ الْأَرْضَ بِالثُّلُثِ أَوْ الرُّبْعِ بِالْمَاذِيَانَاتِ فَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ.

5800- … Bana Hişam b. Sa'dân'ın Ebu'z-Zübeyr el-Mekki'den haber verdiğine göre, Ebu'z-Zübeyr kendisine şunu tahdis etmiştir: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken araziyi üçte bir ya da dörtte bir karşılığında su kenarlarında yetişen mahsuller karşılığında (kiraya) alırdık. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu yasakladı.[127]

٥٨٠١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نُخَابِرُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنُصِيبُ كَذَا وَكَذَا فَقَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ لِيَمْنَحْهَا أَخَاهُ وَإِلَّا فَلْيُزْرِعْهَا».

5801- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında muhâbere yapar, şunu ve şunu elde ederdik. Allah Rasulü: ***"Kimin bir arazisi varsa onu ya kendisi eksin ya kardeşine bağışlasın. Aksi takdirde onu başkasına ektirsin"*** buyurdu.[128]

***

İşte bu hadiste Ebu'z-Zübeyr, Cabir *radıyallahu anh*'dan bu yasağın konulmasına sebep olan hususu bildirmektedir. Bunun da onların icâre akdinde elde ettikleri bir şey sebebiyle olduğunu göstermektedir. İşte yasak bu sebep dolayısıyla konulmuştu.

Sâbit b. ed-Dahhâk *radıyallahu anh*'ın sözünü ettiğimiz hadisinin anlamının da bu şekilde olması ihtimali vardır.

Rafi b. Hadîc *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği (5776 vd.) hadise gelince; bu, çeşitli lafızlarla gelmiş bir hadistir, bundan dolayı hadiste ızdırap vardır.

127 Müslim, Büyu', 96.

128 Hadis çeşitli senet ve yollarla rivayet edilmiştir: Müslim, Büyu', 95; Ebu Davud, Büyu', 31; Nesâî, Eymân, 45; İbn Mâce, Ruhûn, 7; Dârimî, Büyu', 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 234, II, 11, III, 312, 313…

İbn Ömer'in rivayet ettiği (5774 vd.) hadise gelince; o da, Sâbit b. ed-Dahhâk'ın hadisi gibidir. Çünkü onda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in muzâraayı yasakladığı belirtilmektedir.

Bu sebeple onun da, bizim açıklamış olduğumuz Sâbit'in rivayet ettiği hadisin anlamıyla aynı anlamda olması ihtimali vardır.

Bu hadisi Cabir *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği gibi rivayet edenlere gelince; bunun da Cabir *radıyallahu anh*'ın hadisinin gelmesi muhtemel olan anlamlarına gelmesi ihtimali vardır.

Bundan sonra şunu inceledik: Acaba Râfi'den bu yasağın niçin söz konusu edildiğini bize gösterecek bir husus bulabilir miyiz? Şunu gördük:

٥٨٠٢– أَبُو بَكْرَةَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ أَنَّ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُمْ عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ الزُّرَقِيِّ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: كُنَّا – بَنِي حَارِثَةَ – أَكْثَرَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ حَقْلاً وَكُنَّا نُكْرِي الْأَرْضَ عَلَى أَنَّ مَا سَقَى الْمَاذِيَانَاتُ وَالرَّبِيعُ قُلْنَا وَمَا سَقَتْ الْجَدَاوِلُ فَلَهُمْ فَرُبَّمَا سَلِمَ هَذَا وَهَلَكَ هَذَا وَرُبَّمَا هَلَكَ هَذَا وَسَلِمَ هَذَا وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَنَا يَوْمَئِذٍ ذَهَبٌ وَلاَ فِضَّةٌ فَنَعْلَمُ ذَلِكَ فَسَأَلْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَنَهَانَا.

5802- … Hanzala b. Kays ez-Zurakî'den, o Râfi' b. Hadîc'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz Hâriseoğulları Medine'de tarlaları en çok olan kimselerdik. Bu sebeple araziyi, akarsular ile derelerin suladıkları bize, kanalların suladıkları da onlara ait olması şartı ile kiraya verirdik. Bazı hallerde bu taraftaki mahsul afetlerden kurtulur, diğer taraf telef olurdu. Bazen de bu taraftaki telef olur, diğer taraftaki kurtulurdu. O gün için yanımızda altın da gümüş de yoktu ki bunu bilelim.[129] Biz de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bunu sorduk. O, bize (bunu) yasakladı.[130]

---

129 "O gün için yanımızda… ki bunu bilelim" ibaresine tekabül eden kısım, Müslim'de: "İnsanların bunun dışında bir kiralama şekli yoktu" (Büyu', 116) şeklinde, Buhârî'de ise "Bizde gümüş yoktu" (Buhârî, Şurût, 7) şeklindedir (Çeviren).

130 Buhârî, Şurût, 7, Hars, 12; Müslim, Büyu', 116, 117.

٥٨٠٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ قَيْسٍ الزُّرَقِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ يَقُولُ: كُنَّا أَكْثَرَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ حَقْلاً وَكُنَّا نَقُولُ لِلَّذِي نُخَابِرُهُ: لَكَ هَذِهِ الْقِطْعَةُ وَلَنَا هَذِهِ الْقِطْعَةُ تَزْرَعُهَا لَنَا. فَرُبَّمَا أَخْرَجَتْ هَذِهِ الْقِطْعَةُ وَلَمْ تُخْرِجْ هَذِهِ شَيْئًا وَرُبَّمَا أَخْرَجَتْ هَذِهِ وَلَمْ تُخْرِجْ هَذِهِ شَيْئًا فَنَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَمَّا بِالْوَرِقِ فَلَمْ يَنْهَنَا عَنْهُ.

5803- … Bize Yahya b. Said el-Ensârî tahdis edip dedi ki: Bize Hanzala b. Kays ez-Zurakî'nin tahdis ettiğine göre, o, Râfi' b. Hadîc'i şöyle derken dinlemiştir: Medine'de tarlaları en çok olanlar bizlerdik. Kendileriyle muhâbere yaptığımız kimselere: "Şu parça senin, bu parça bizim, onu bizim için ek" derdik. Ancak bazen bu parça mahsul verir, diğeri hiçbir şey vermezdi. Bazen de bu diğer parça mahsul verirken öteki hiçbir mahsul vermezdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize bunu yasakladı. Gümüş karşılığı (kiralamaya) gelince; bize bunu yasaklamadı.[131]

٥٨٠٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ ذُرَيْعٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: كُنَّا نُحَاقِلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُحَاقَلَةُ: أَنْ يُكْرِيَ الرَّجُلُ أَرْضَهُ بِالثُّلُثِ أَوْ الرُّبُعِ أَوْ طَعَامٍ مُسَمًّى.

فَبَيْنَا أَنَا ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ أَتَانِي بَعْضُ عُمُومَتِي فَقَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا فَطَاعَةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْفَعُ. قَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَمْنَحْهَا أَخَاهُ وَلاَ يُكْرِيهَا بِثُلُثٍ وَلاَ بِرُبُعٍ وَلاَ بِطَعَامٍ مُسَمًّى».

5804- … Süleyman b. Yesâr'dan, o Râfi' b. Hadîc'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde muhâkale

131 Buna yakın olarak: Buhârî, Hars, 12.

yapardık. Muhâkale ise kişinin arazisini üçte bir, dörtte bir ya da miktarı tespit edilmiş buğday karşılığında kiralamasıdır.

Günün birinde amcalarımdan birisi yanıma gelip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizim için faydalı olan bir işi bize yasakladı.. Fakat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itaat etmenin faydası daha büyüktür. Şöyle buyurdu: ***"Kimin bir arazisi varsa onu kardeşine bağışlasın ve üçte bir, dörtte bir ve miktarı belli yiyecek (buğday) karşılığında kiraya vermesin."***[132]

***

İşte Râfi' bu hadiste muzâraayı nasıl yaptıklarını açıklamaktadır. Böylelikle onun hadisinin anlamı, Cabir *radıyallahu anh*'ın hadisinin anlamı ile aynı olmaktadır. Bununla da her iki hadisteki yasağın, arazi sahiplerinden ve ziraatçilerden bir kesim arazinin belli bir bölümünü özellikle kendilerine ayırıp oradan elde edilecek ekin eğer selamete kavuşursa kendi lehine, telef olursa da aleyhine olmak üzere anlaştıkları ile ilgili olduğu sabit olmaktadır. Bu ise geçersiz olduğu ittifakla kabul edilmiş şekillerdendir.

Bu anlam da, Râfi'in rivayet ettiği hadiste sözü edilen yasağın anlamının belirttiğimiz husus dolayısıyla olduğunu, aksine arazinin, ondan alınacak mahsulün bir bölümü karşılığında kiraya verilmesi ile ilgili olmadığını göstermektedir.

Başkaları da Râfi'in bu hususta nakletmiş olduğu rivayeti kabul etmemiş ve onun hadisin baş tarafını ezberlememiş olduğunu haber vermişlerdir.

٥٨٠٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثنا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ أَبِي الْوَلِيدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّهُ قَالَ: يَغْفِرُ اللّٰهُ لِرَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَا وَاللّٰهِ كُنْتُ أَعْلَمَ بِالْحَدِيثِ مِنْهُ إِنَّمَا جَاءَ رَجُلاَنِ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اقْتَتَلاَ. فَقَالَ: «إِنْ كَانَ هَذَا شَأْنُكُمْ فَلاَ تَكْرُوا الْمَزَارِعَ فَسَمِعَ قَوْلَهُ لاَ تَكْرُوا الْمَزَارِعَ».

132 Müslim, Büyu', 113; Nesâî, Eymân, 45; İbn Mâce, Ruhûn, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 465.

5805- … Urve b. ez-Zübeyr'den, o Zeyd b. Sâbit'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Allah, Râfi' b. Hadîc'e mağfiret etsin. Allah'a yemin olsun ki, ben o hadisi ondan daha iyi biliyordum. Şöyle ki: Birbiriyle kavga etmiş ensardan iki adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldi. Bunun üzerine o da: "Eğer sizin haliniz bu ise tarlaları kiraya vermeyin" dedi. O, (sadece) Allah Rasulü'nün: ***"Tarlaları kiraya vermeyin"*** sözünü duydu.[133]

***

İşte Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh*, Râfi'in, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasaklayıcı ifadesi olan ***"Tarlaları kiraya vermeyin"*** sözünü işittiğini fakat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunu (bu işi) haram kılmak üzere söylememiş olduğunu, aralarındaki bu kötü hallerin ortaya çıkmasından hoşlanmadığı için bu sözleri söylediğini haber vermektedir.

İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan da bu kabilden rivayet nakledilmiştir:

٥٨٠٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ وَحَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ وَحَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوْ تَرَكْتَ الْمُخَابَرَةَ فَإِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْهَا. فَقَالَ: أَخْبَرَنِي أَعْلَمُهُمْ يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَنْهَ عَنْهَا وَلَكِنَّهُ قَالَ: «لِأَنْ يَمْنَحَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ أَرْضَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ عَلَيْهَا خَرَاجًا مَعْلُومًا».

5806- … Amr b. Dinar'dan, o Tâvus'tan rivayet etti. (Amr) dedi ki: Ben ona (Tâvus'a): Ey Abdurrahman'ın babası! Keşke muhâbereyi terk etsen. Çünkü onlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in muhâbereyi yasakladığını iddia ediyorlar, dedim. Bunun üzerine o şöyle dedi: -İbn Abbas'ı kastederek- bana onların en bilginlerinin haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâbereyi yasaklamamıştır. O şöyle buyurmuştur: ***"Sizden birinizin kardeşine arazisini bağışlaması onun için karşılığında belli bir ücret almasından daha hayırlıdır."***[134]

133 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 182, 187.

134 Buhârî, Hars, 10; Müslim, Büyu', 120, 123; Ebu Davud, Büyu', 30; İbn Mâce, Ruhûn, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 234, 281, 313.

٥٨٠٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5807- … Bize Süfyan, Amr'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Böylelikle İbn Abbas *radıyallahu anh*, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hususta söylediği nakledilen sözleri yasaklamak maksadıyla söylemediğini, onun, onlar için daha şefkat ve merhamete uygun olan yolu murad ettiğini açıklamaktadır.

Bununla birlikte Zeyd'in rivayet ettiği hadiste (5805 no'lu) belirttiği iki adam arasında meydana gelen hadise sebebiyle onlara ücret almayı hoş görmemiş olması ihtimali de vardır. Bu sebeple şöyle buyurmuştur: ***"Birinizin arazisini kardeşine bağışlaması onun için o araziye karşılık olarak belli bir kira almasından daha hayırlıdır."*** Çünkü o iki adamın birbirleriyle kavga etmesi birinin diğeri üzerindeki kira hakkı dolayısıylaydı. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, aralarında böyle bir hakkı gerektirmeyen bir bağışın, onlar için benzeri olayların ortaya çıkmasına sebep olan muzâraa akdinden daha hayırlı olduğunu görmüştür.

Bazıları Râfi'in rivayet ettiği hadisi, İbn Abbas'ın rivayet etmiş olduğu bu hadisin lafzına uygun olarak rivayet etmiştir.

٥٨٠٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا وَأَمَرَنَا بِخَيْرٍ مِنْهُ فَقَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ يَمْنَحْهَا». قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِطَاوُسٍ فَقَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنَّمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَمْنَحُهَا أَخَاهُ خَيْرٌ لَهُ» أَوْ «يَمْنَحُهَا خَيْرٌ».

5808- … Bize Şu'be, Abdulmelik b. Meysere'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Mücahid'i, Râfi' b. Hadîc'in şöyle dediğini naklederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bize faydalı olan bir hususu

yasakladı ve bize ondan hayırlısını emrederek şöyle dedi: ***"Kimin bir arazisi varsa onu ya kendisi eksin ya (ekmesi için) başkasına karşılıksız versin."***

(Meysere) dedi ki: Ben bunu Tâvus'a söyleyince o, şöyle dedi: İbn Abbas dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onu kardeşine (ekmesi için) karşılıksız vermesi onun için daha hayırlıdır***" ya da ***"Onu (ekmesi için) karşılıksız vermesi daha hayırlıdır"*** buyurdu.[135]

***

Bu hadisin de uygun açıklaması bu şekilde olabilir. Bu durumda Râfi' b. Hadîc'in "Bizim için faydalı olan bir işi bize yasakladı" sözü ile Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh*'ın zikrettiğini kastetmesi mümkündür. Zeyd'in rivayet ettiğine göre, Râfi' bunu işitmiş ve bize bunu emretti derken, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın naklettiğini söylemiş olabilir.

Buna göre, onun gerçekte bütün işittikleri arasında, arazinin üçte bir ve dörtte bir karşılığında kiralanmasının yasaklandığı bulunmamaktadır.

Diğer taraftan Sa'd b. Ebi Vakkâs ve İbn Ömer *radıyallahu anhumâ*'dan da bu işin yasaklandığına dair nakledilen rivayette, bu yasağın ancak daha önce bizim sözünü ettiğimiz birtakım hususlar hakkında olduğu belirtilmektedir.

٥٨٠٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عِكْرِمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ لَبِيبَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: كَانَ النَّاسُ يَكْرُونَ الْمَزَارِعَ بِمَا يَكُونُ عَلَى السَّاقِي وَبِمَا يُسْقَى بِالْمَاءِ مِمَّا حَوْلَ الْبِئْرِ فَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ وَقَالَ: «اُكْرُوهَا بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ».

5809- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Sa'd b. Ebi Vakkâs'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: İnsanlar, tarlaları, akarsu kenarlarında ve kuyuların etrafında olup sulanan yerlerde yetişen mahsul karşılığında kiraya veriyorlardı.

135 Buhârî, Hars, 18, Hibe, 35; Müslim, Büyu', 89, 91, 96, 102; Tirmizî, Ahkâm, 42; Nesâî, Eymân, 45; İbn Mâce, Ruhûn, 7, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 354, 373, 464.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu yasakladı ve: ***"Tarlaları altın ve gümüş karşılığında kiralayın"*** buyurdu.[136]

٥٨١٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا حَسَّانُ بْنُ غَالِبٍ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ أَخْبَرَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى بَدَنِي أَنَّ عُمُومَتَهُ جَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَجَعُوا فَقَالُوا: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ كِرَاءِ الْمَزَارِعِ. فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: قَدْ عَلِمْنَا أَنَّهُ كَانَ صَاحِبَ مَزْرَعَةٍ يُكْرِيهَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَنَّ لَهُ مَا فِي رَبِيعِ السَّاقِي الَّذِي تَفَجَّرَ مِنْهُ الْمَاءُ وَطَائِفَةً مِنَ التِّبْنِ لاَ أَدْرِي مَا التِّبْنُ مَا هُوَ؟

5810- … Nâfi'den rivayete göre, Abdullah b. Ömer bana yaslanmış durumda iken Râfi' b. Hadîc ona şunu haber verdi: Amcaları Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldiler sonra geri dönüp şöyle dediler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarlaların kiralanmasını yasakladı. Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi: Biz, onun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde şu şartla kiraladığı bir tarlanın sahibi olduğunu biliyoruz: Suyun kaynadığı su kanalının etrafında yetişen mahsul ile bir miktar tibin (denilen saman) kendisinin olacaktı. Ben tibinin ne olduğunu, mahiyetini bilmiyorum.

***

Sa'd *radıyallahu anh* bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasağının neden kaynaklandığını açıklamaktadır. Bu yasağın, onların su kenarlarında yetişecek olan mahsulün kendilerine ait olmasını şartını koşmalarından dolayı olduğunu öğreniyoruz. Bu ise herkesin görüşüne göre geçersizdir.

İbn Ömer *radıyallahu anh* da bu yasağı, yine bu anlam sebebiyle konulmuş olarak yorumlamıştır.

Sa'd'ın rivayet ettiği bu hadis, bu konudaki hadislere göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in araziyi altın ve gümüş karşılığında kiralamayı mubah kıldığı hükmünü fazladan söz konusu etmektedir. Peygamber *sallal-*

136 Nesâî, Eymân, 45; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 179.

lahu aleyhi ve sellem'in bundan önce geçen rivayetlerde muzâraayı yasaklamasının hangi sebepten kaynaklandığı ve onun bu çeşitlerden hangisini yasaklamış olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bu rivayetlerin hiçbirisinde ise mahsulün üçte biri, dörtte biri ya da buna benzer bir miktar karşılığı ile arazinin kiraya verilmesinin yasaklandığı sabit değildir.

Bu hususta bazıları birinci görüş sahiplerinin lehine şu rivayetleri delil göstermiştir:

٥٨١١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنِ ابْنِ هُرْمُزَ عَنْ أَسَدِ بْنِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ سَمِعَهُ يَذْكُرُ أَنَّهُمْ مُنِعُوا مِنَ الْمُحَاقَلَةِ وَهِيَ أَنْ يُكْرِيَ أَرْضًا عَلَى بَعْضِ مَا فِيهَا.

5811- … İbn Hürmüz, Esed b. Râfi' b. Hadîc'i kendilerine muhâkalenin yasaklandığından söz ederken dinlemiştir. Muhâkale ise araziyi ondaki mahsulün bir kısmı karşılığında kiraya vermektir.

٥٨١٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا حَامِدٌ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ دِينَارٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: كُنَّا نُخَابِرُ وَلاَ نَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا حَتَّى زَعَمَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْهَا فَتَرَكْنَاهَا مِنْ أَجْلِ قَوْلِهِ.

5812- … Bize Süfyan tahdis edip dedi ki: Ben Amr b. Dinar'ı şöyle derken dinledim: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Râfi' b. Hadîc, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunu yasakladığını bize söyleyinceye kadar bizler muhâbere yapardık ve bunda da bir sakınca görmezdik. Biz de o söylediği için bu işi terk ettik.

٥٨١٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَيْسَرَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُخَابَرَةِ وَالْمُزَابَنَةِ وَالْمُحَاقَلَةِ.

وَالْمُخَابَرَةُ: عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبُعِ وَالنِّصْفِ مِنْ بَيَاضِ الْأَرْضِ.

وَالْمُزَابَنَةُ: بَيْعُ الرَّطْبِ فِي رُءُوسِ النَّخْلِ بِالتَّمْرِ وَبَيْعُ الْعِنَبِ فِي الشَّجَرِ بِالزَّبِيبِ.

وَالْمُحَاقَلَةُ: بَيْعُ الزَّرْعِ قَائِمًا هُوَ عَلَى أُصُولِهِ بِالطَّعَامِ.

5813- … Bana Amr b. Dinar, Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâbereyi, muzâbeneyi ve muhâkaleyi yasakladı.

Muhâbere, tarlanın, alınacak mahsulün üçte bir, dörtte bir ve yarısı (gibi nispetler) karşılığında verilmesidir.

Müzâbene, dallarındaki taze hurmayı kuru hurma karşılığında, dalındaki üzümü de kuru üzüm karşılığında satmaktır.

Muhâkale ise başağındaki ekini buğday karşılığında satmaktır.[137]

٥٨١٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ حَيَّانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مِينَاءَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ وَالْمُخَابَرَةِ.

5814- … Said b. Mînâ'dan, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâkale, müzâbene ve muhâbereyi yasaklamıştır.[138]

٥٨١٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُفَيْرٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ وَأَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5815- … İbn Cüreyc'den, o Ata ve Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

137 Buhârî, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 81, 85, 93, 121; Ebu Davud, Büyu', 33; Tirmizî, Büyu', 55, 70; Nesâî, Eymân, 45, Büyu', 28, 39, 74; Dârimî, Büyu', 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 187, 188.

138 5814 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥٨١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَيَّانَ عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حَيَّانَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ.

5816- … Muhammed b. Yahya b. Hayyân'dan, o amcası Vâsi' b. Hayyân'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâkale ve müzâbeneyi yasakladı.

٥٨١٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5817- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Zeyd b. Sâbit'ten, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٨١٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5818- … İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'dan, o Enes b. Malik'ten, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٨١٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ. قَالَ: وَالْمُحَاقَلَةُ: الشِّرْكُ فِي الزَّرْعِ وَالْمُزَابَنَةُ: التَّمْرُ بِالتَّمْرِ عَلَى رُءُوسِ النَّخْلِ.

5819- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti (ve) dedi ki: Muhâkale, ekinde ortak olmak demektir. Müzâbene ise, dalındaki hurmayı hurma karşılığında satmaktır.

***

Bunlar (birinci görüş sahipleri lehine delil getirenler) şöyle derler: İşte, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâkaleyi yasaklamıştır. Muhâkale ise araziyi üçte bir, dörtte bir karşılığında kiraya vermektir. Aynı şekilde muhâbereyi de yasaklamıştır. O da zaten bu şekildedir.

Bunlara şöyle cevap verilir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in muhâkaleyi yasakladığına dair zikrettiğimiz rivayetler doğrudur. Bunların sahih bir yolla geldikleri hususunda biz de size katılıyoruz. Ancak sizin bu rivayetleri üçte bir ve dörtte bir karşılığında muzâraa yapma şeklinde yorumlamanıza gelince; bu, sizin kendi yaptığınız bir yorumdur ve bu yoruma dair elinizde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen ve bunun yorumunun sizin yaptığınız şekilde olduğunu gösteren bir delil bulunmamaktadır.

Bize göre, bu rivayetin, sizin sözünü ettiğiniz anlama gelmesi ihtimali olduğu gibi size muhalif kanaate sahip olanların söyledikleri şekilde, buğdayının kaç ölçek olduğu bilinmeyen bu tarlanın buğday karşılığında satılması manasına gelmesi ihtimali de vardır.

Bu işlem, bize göre de size göre de geçersizdir. Böyle bir şekil buna daha yakın görünmektedir. Çünkü müzâbene ile birlikte zikredilmiştir. Müzâbene ise, ölçek ile miktarı tespit edilen hurmanın dalında bulunan hurma karşılığında satılması demektir.

Bu sebeple bu hadisin her iki grubun yorumladığı anlama gelmesi ihtimali vardır ve bu hadiste, her iki gruptan birisinin lehine diğerine karşı delil olabilecek bir taraf bulunmamaktadır.

Diğer taraftan üçte bir ve dörtte bir karşılığında muzâraanın mubah olduğunu ihtiva eden bu rivayetlerden başka bazı rivayetler de gelmiştir.

٥٨٢٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْقَاسِمِ وَهُوَ مِقْسَمٌ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَعْطَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ بِالشَّطْرِ ثُمَّ أَرْسَلَ ابْنَ رَوَاحَةَ فَقَاسَمَهُمْ.

5820- … el-Hakem'den, o Ebu'l-Kasım Miksem'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'i

(mahsulünün) yarısı karşılığında verdi. Sonra İbn Revâha'yı gönderdi ve onlarla mahsulü paylaştı.[139]

٥٨٢١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ نُمَيْرٍ عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا خَرَجَ مِنَ الزَّرْعِ.

5821- … Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayberlilerle çıkan mahsulün yarısı karşılığında muamele (muhâbere veya muhâkale) yapmıştır.[140]

٥٨٢٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ نَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كَانَتْ الْمَزَارِعُ تُكْرَى عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَنَّ لِرَبِّ الْأَرْضِ مَا عَلَى رَبِيعِ السَّاقِي مِنَ الزَّرْعِ وَطَائِفَةً مِنَ التِّبْنِ لاَ أَدْرِي كَمْ هُوَ؟

قَالَ نَافِعٌ: فَجَاءَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ وَأَنَا مَعَهُ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَى خَيْبَرَ يَهُودًا عَلَى أَنَّهُمْ يَعْمَلُونَهَا وَيَزْرَعُونَهَا بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْ تَمْرٍ أَوْ زَرْعٍ.

5822- … Bize Abdullah b. Nâfi', babasından tahdis etti, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde tarlalar, su kenarlarında yetişen ekin ile tibin (denilen saman)dan bir miktarın -ki bu miktarın ne kadar olduğunu bilmiyorum- arazi sahibine ait olması şartı ile kiraya veriliyordu.

Nâfi' dedi ki: Ben onunla birlikte iken Râfi' b. Hadîc geldi ve şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hayber'i Yahudilere oradan çıkacak hurma ya da ekinin yarısı karşılığında orada çalışıp orayı ekmek üzere verdi.[141]

139 Buhârî, İcâre, 22; Müslim, Müsâkât, 2.
140 Buhârî, Hars, 8, 9; Müslim, Müsâkât, 1, 3; Ebu Davud, Büyu', 34; Tirmizî, Ahkâm, 41; İbn Mâce, Ruhûn, 14; Dârimî, Büyu', 71; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 17, 22, 37.
141 Nesâî, Eymân, 45, 46.

٥٨٢٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوْنٍ الزِّيَادِيُّ وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَوْنٍ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: أَفَاءَ اللّٰهُ خَيْبَرَ فَأَقَرَّهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا كَانُوا وَجَعَلَهَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ فَبَعَثَ ابْنَ رَوَاحَةَ فَخَرَصَهَا عَلَيْهِمْ.

5823- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Allah Teala Hayber'i fey olarak verdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de onları oldukları gibi (yerlerinde) bıraktı ve orayı (mahsullerini) kendisi ile onlar arasında (ortak) yaptı. Sonra İbn Revâha'yı gönderdi, o da onlara karşı miktarını tahmin etti.[142]

٥٨٢٤- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ مِثْلَهُ.

5824- … Bize İbrahim b. Tahmân, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti, o Cabir *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti.

***

İşte bu rivayetlerde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'i oradan elde edilecek hurma ve ekininin yarısı karşılığında verdiği belirtilmektedir.

Bununla da muzâraanın ve musâkâtın caiz olduğu sabit olmakta, Cabir'in, Râfi'in ve Sâbit'in rivayet ettikleri ve daha önce zikretmiş olduğumuz hadisler, gerçek anlamları ile ilgili yapmış olduğumuz açıklamalar dolayısıyla bununla çelişmemektedir.

Birisi bu hususta delil göstererek şöyle demiştir: Yine bu rivayetler de, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in olmadan önce mahsullerin (meyvelerin) satılmasını yasakladığını bildiren rivayetlerle çelişmektedir. Biz bu rivayetleri "Olgunlaşmadan Önce Meyvelerin Satılması" bölümünde ele aldık.[143]

142 Ebu Davud, Büyu', 35; İbn Mâce, Zekât, 18; Malik, Müsâkât, 1, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 24, III, 296, 367.

143 Söz konusu başlık, Büyu' (Alışveriş) bölümünün altıncı başlığıdır (Çeviren).

Bu kişi şöyle diyor: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* olmadan önce meyvelerin satışını yasakladığına göre, bunun kapsamına, yine olmadan önce onlar karşılığında kiralama yapmak da girer. Meyvelerin olmadan önce satışları batıl olduğu gibi yine olmalarından önce kiraya verilmeleri de aynı şekilde böyledir.

Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanımızda olmayan bir şeyi satmayı yasakladığını görüyoruz. O halde bu şekilde bir kiralama da caiz değildir. Çünkü böyle bir şeyin satılması da caiz değildir. Olmayan bir şeyin satışı caiz olmadığına göre, yine böyle bir şeyin kiralanması da caiz olmaz.

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Şayet üçte bir ve dörtte birle muzâraanın caiz olması ile ilgili sözünü ettiğimiz bu rivayetler nakledilmemiş olsaydı durum dediğiniz gibi olurdu. Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den böyle bir akdin mubah olduğuna dair rivayet nakledildiği, ondan sonra da Müslümanlar buna uygun amel ettikleri için olmayan bir şey karşılığında icâre akdi yapmanın, olmayan bir şeyin satılması kapsamına girmemesi ve bundan -hadiste bu açıkça belirtilmese dahi- istisna olması ihtimali vardır.

Nitekim selem alışverişi mubah kılınmıştır ve yanında olmayan şeyi satmaya dair yasak ile bu alışveriş haram kılınmamıştır. Aksine, bu hususta yasak, selem dışında yanında olmayan şeyi satma hakkında söz konusu olmuştur.

Aynı şekilde olgunlaşmadan önce mahsullerin (meyvelerin) satılmasına dair yasağın da, bu tür mahsuller karşılığında muzâraa ve musâkât akitleri yapmanın dışındakiler için söz konusu olması ihtimali vardır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra ashabı da muzâraa ve musâkât işlemleri yapmıştır.

٥٨٢٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَذْكُرُ عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ قَالَ: أَقْطَعَ عُثْمَانُ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَامِّ وَسَعْدَ بْنَ مَالِكٍ وَأُسَامَةَ فَكَانَ جَارِي مِنْهُمْ سَعْدَ بْنَ مَالِكٍ وَابْنَ مَسْعُودٍ يَدْفَعَانِ أَرْضَهُمَا بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ.

5825- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis edip dedi

ki: Bize İsmail b. İbrahim b. el-Muhâcir tahdis edip dedi ki: Ben babamı Musa b. Talha'dan, onun şöyle dediğini zikrederken dinledim: Osman, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından birkaç kişiye Abdullah b. Mesud, ez-Zübeyr b. el-Avvâm, Sa'd b. Malik ve Üsâme'ye arazi ikta edip verdi. Onlardan komşu olan Sa'd b. Malik ile İbn Mesud arazilerini üçte bir ve dörtte bir karşılığında (kiraya) veriyorlardı.

٥٨٢٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ قَالَ: سَأَلْتُ مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ عَنِ الْمُزَارَعَةِ فَقَالَ: أَقْطَعَ عُثْمَانُ عَبْدَ اللهِ أَرْضًا وَأَقْطَعَ سَعْدًا أَرْضًا وَأَقْطَعَ خَبَّابًا أَرْضًا وَأَقْطَعَ صُهَيْبًا أَرْضًا فَكِلاَ جَارَيَّ كَانَ يُزَارِعَانِ بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ.

5826- … İbrahim b. Muhacir dedi ki: Ben Musa b. Talha'ya muzâraanın durumu hakkında sordum. O, şu cevabı verdi: Osman, Abdullah'a bir miktar araziyi, Sa'd'a bir miktar araziyi, Habbâb'a bir miktar araziyi, Suhayb'e bir miktar araziyi ikta olarak verdi. Benim her iki komşum da üçte bir, dörtte bir karşılığında muzâraa yapardı.

٥٨٢٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ أَنَّ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُمْ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَكِيمٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بَعَثَ يَعْلَى بْنَ مُنْيَةَ إِلَى الْيَمَنِ فَأَمَرَهُ أَنْ يُعْطِيَهُمُ الْأَرْضَ الْبَيْضَاءَ عَلَى أَنَّهُ إِنْ كَانَ الْبَقَرُ وَالْبَذْرُ وَالْحَدِيدُ مِنْ عُمَرَ فَلَهُ الثُّلُثَانِ وَلَهُمُ الثُّلُثُ وَإِنْ كَانَ الْبَقَرُ وَالْبَذْرُ وَالْحَدِيدُ مِنْهُمْ فَلِعُمَرَ الشَّطْرُ وَلَهُمُ الشَّطْرُ. وَأَمَرَهُ أَنْ يُعْطِيَهُمُ النَّخْلَ وَالْكَرْمَ عَلَى أَنَّ لِعُمَرَ ثُلُثَيْنِ وَلَهُمُ الثُّلُثُ.

5827- … İsmail b. Ebi Hakîm'den, o Ömer b. Abdulaziz'den rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*, Ya'la b. Munye'yi Yemen'e gönderdi. Ona mahsulsüz araziyi şu şartla onlara vermesini emretti: Eğer inekler, tohum ve demir (tarlayı sürme aletleri) Ömer tarafından verilirse üçte iki onun, üçte bir onlarındır. Eğer inekler, tohum ve demir onlar tarafından

verilirse yarısı Ömer'in, yarısı onlarındır. Ayrıca ona, hurma ağaçlarını ve üzüm bağlarını üçte ikisi Ömer'e, üçte biri onlara ait olması şartıyla vermesini de emretti.

٥٨٢٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُعْطِي الْأَرْضَ عَلَى الشَّطْرِ.

5828- … Ebu Cafer'den, o Muhammed b. Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Bekir es-Sıddîk *radıyallahu anh* araziyi (mahsulün) yarısı karşılığında verirdi.

٥٨٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ أَنَّ الْحَجَّاجَ أَخْبَرَهُمْ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْهَبٍ عَنْ مُوسَي بْنِ طَلْحَةَ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُكْرِي الْأَرْضَ عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبُعِ.

5829- … Osman b. Abdullah b. Mevheb'den, o Musa b. Talha'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Huzeyfe b. el-Yemân *radıyallahu anh* araziyi üçte bir ve dörtte bir karşılığında kiraya verirdi.

٥٨٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ أَنَّ مُعَاذًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لَمَّا قَدِمَ إِلَى الْيَمَنِ وَهُمْ يُخَابِرُونَ فَأَقَرَّهُمْ عَلَى ذَلِكَ.

5830- … Amr b. Dinar'dan, o Tâvus'dan rivayet ettiğine göre, Muâz *radıyallahu anh* Yemen'e geldiğinde onlar muhâbere yapıyorlardı. O, onların bu yaptıklarına itiraz etmedi.

٥٨٣١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَي بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ أَنَّ مُعَاذًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لَمَّا قَدِمَ الْيَمَنَ كَانَ يُكْرِي الْأَرْضَ أَوِ الْمَزَارِعَ عَلَى الثُّلُثِ أَوْ الرُّبُعِ.

وَقَالَ: قَدِمَ الْيَمَنَ وَهُمْ يَفْعَلُونَهُ فَأَمْضَى لَهُمْ ذَلِكَ.

5831- … Bize Hammâd b. Zeyd, Amr b. Dinar'dan tahdis etti. Onun Tâvus'tan rivayet ettiğine göre, Muâz *radıyallahu anh*, Yemen'e geldiğinde araziyi ya da tarlaları (mahsullerinin) üçte biri ya da dörtte biri karşılığında kiraya verirdi.

(Tâvus ayrıca) dedi ki: Yemen'e geldiğinde onlar da bu işi yapıyorlardı. O da onların bu yaptıklarını geçerli kabul etti.

٥٨٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ عَنْ كُلَيْبِ بْنِ وَائِلٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: أَتَانِي رَجُلٌ لَهُ أَرْضٌ وَمَاءٌ وَلَيْسَ لَهُ بَذْرٌ وَلاَ بَقَرٌ أَخَذْتُ أَرْضَهُ بِالنِّصْفِ فَزَرَعْتُهَا بِبَذْرِي وَبَقَرِي فَنَاصَفْتُهُ؟ فَقَالَ: حَسَنٌ.

5832- Bize Muhammed b. Amr b. Yunus tahdis edip dedi ki: Bana Esbât b. Muhammed el-Kûfî, Kuleyb b. Vâil'den, şöyle dediğini tahdis etti: İbn Ömer'e dedim ki: Bir arazisi ve suyu bulunan bir adam yanıma geldi. Tohumu da ineği de yoktu. Ben onun arazisini (mahsulünün) yarısı karşılığında aldım. Orayı tohumumla ve ineklerimle ektim ve sonra da onunla mahsulü yarı yarıya bölüştüm. İbn Ömer: Güzel, dedi.

***

Ayrıca bu hususta onlardan sonra gelen tabiûn görüş ayrılığı içindedir.

٥٨٣٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حَمَّادٍ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ وَسَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ وَسَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ وَمُجَاهِدًا عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ فَكَرِهُوهُ.

5833- … Bize Şu'be, Hammâd'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Said b. el-Müseyyeb'e, Said b. Cübeyr'e, Salim b. Abdullah'a ve Mücahid'e araziyi üçte bir ve dörtte bir karşılığında kiralamanın hükmünü sordum. Hepsi de bunu mekruh gördü.

٥٨٣٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حَمَّادٍ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ مُجَاهِدًا وَسَالِمًا عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ فَكَرِهَاهُ. وَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ طَاوُسًا فَلَمْ يَرَ بِهِ بَأْسًا. قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِمُجَاهِدٍ وَكَانَ يُشَرِّفُهُ وَيُوَقِّرُهُ فَقَالَ: إِنَّهُ يَزْرَعُ.

5834- … Bize Şu'be, Hammâd'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Mücahid'e ve Salim'e üçte bir ve dörtte bir karşılığında araziyi kiraya vermenin hükmünü sordum. İkisi de bunu mekruh gördü. Bunu Tâvus'a da sordum. O ise bunda bir sakınca görmedi. (Hammâd) dedi ki: Ben bunu Mücahid'e söyleyince -ki onu üstün kabul ediyor, ona saygı gösteriyordu-: Çünkü o da ziraatle uğraşıyor, dedi.

٥٨٣٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ مَنْصُورٍ قَالَ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَكْرَهُ كِرَاءَ الْأَرْضِ بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ.

5835- … Bize Ebu Avâne, Mansûr'dan, onun şöyle dediğini haber verdi: İbrahim, arazinin üçte bir ve dörtte bir ile kiraya verilmesini hoş görmezdi.

٥٨٣٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ مِثْلَهُ.

5836- … Bize Hammâd b. Seleme, Katâde'den haber verdi. O, el-Hasen'-den aynısını rivayet etti.

٥٨٣٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ مِثْلَهُ.

5837- … Bize Ebu Avâne, Mansûr b. el-Mutemir'den haber verdi, o Said b. Cübeyr'den aynısını rivayet etti.

٥٨٣٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادٌ عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ أَخْبَرَهُمْ عَنْ عَطَاءٍ مِثْلَهُ.

5838- … Bize Hammâd, Kays b. Sa'd'dan haber verdi. Kays onlara Ata'-dan aynısını haber verdi.

٥٨٣٩- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ وَيُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يُكْرِيَ الرَّجُلُ الْأَرْضَ مِنْ أَخِيهِ بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ.

5839- … Bize Hammâd b. Seleme, Humeyd et-Tavîl'den ve Yunus b. Ubeyd'den tahdis etti. Onlar el-Hasen'den rivayet ettiklerine göre, el-Hasen, bir kimsenin arazisini kardeşinden üçte bir, dörtte bir karşılığında kiralamasını hoş görmezdi.

***

Bu konunun nazar (akli düşünme ve kıyas) yoluyla açıklamasına gelince; bu, birinci görüş sahiplerinin dedikleri gibidir. Böyle bir işlem, muzâraa, muamele ve musâkâtta dirhem, dinar ve mal karşılığında olmadıkça caiz değildir. Çünkü bu hususta musâkâtı caiz kabul eden kimseler, bu işlemi mudârebe akdine benzettiklerini ileri sürerler. Mudârebe akdi ise bir kimsenin malını bir diğerine o malın yarısı, üçte biri ya da dörtte biri karşılığında çalıştırmak üzere vermesidir. Herkes bunun caiz olduğunu ittifakla kabul etmiştir ve böyle bir işlem, belli bir mal karşılığında kiralama yerini tutmuş olmaktadır.

Bu kanaatte olanlar şöyle derler: İşte musâkât da aynı şekilde teslim edilen hurma ağaçları ile ilgili olarak mudârebede sermayenin (re'su'l-mal) yerini tutmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan hurma da (mahsul) maldan elde edilen kâra benzer.

Bu hususta bizim onlara karşı delilimiz şudur: Mudârebe akdinde kâr, sermayenin zarar görmemesi ve mal sahibinin eline ulaşmasından sonra sabit olur. Fakat ne muzâraa ne de musâkât akdinde bunların yapıldığı görülmüştür.

Nitekim musâkâtı caiz kabul edenlerin görüşlerine göre, şayet hurma ağaçları mahsul verip mahsulleri ortaya çıktıktan sonra yansa ve mahsuller zarar görmese, bu mahsul, hurma ağaçlarının sahibi ile musâkât akdinin diğer tarafı arasında akdi yaparken koştukları şarta göre paylaştırılır.

Mudârebe akdinde sermayenin yok olması kârı engellemediği gibi burada da teslim edilmiş olan hurma ağaçlarının yok olması kâra engel değildir.

Musâkât ve muzâraa akitleri, belli bir süreden söz edilmeden yapıldıkları takdirde geçersiz, belli bir süreye kadar yapıldıkları takdirde ise caiz olurlar.

Mudârebe ise belli bir vakit söz konusu olmadan caizdir. Mudârebe akdinde çalışan taraf, malı mudârebe yoluyla teslim aldıktan sonra ne zaman isterse o malı çalıştırmaktan vazgeçebilir ve bu işe mecbur tutulmaz. Aynı şekilde mal sahibinin de dilediği zaman o malı geri alma hakkı vardır. Mudârebe akdinde çalışan taraf (mudarib) bunu ister kabul etsin ister etmesin fark etmez.

Oysa muzâraa da musâkât da böyle değildir. Çünkü bizler, musâkât akdinde çalışan tarafın musâkât akdi gerçekleştikten sonra çalışmak istemeyecek olursa buna mecbur tutulacağını görüyoruz. Eğer hurma ağaçlarının sahibi, ağaçları ondan geri almak ve musâkât akdini bozmak isterse, akitlerinde tespit ettikleri süre sona erinceye kadar onun böyle bir işi yapmaya hakkı olmaz.

Mudârebe akdi, mal sahibi için de mudârebe akdinde çalışan taraf için de herhangi birisi hakkında bağlayıcılığı gerektirmez. Aksine, çalışan taraf, o malı mal sahibi ile birlikte malın çalıştırılması üzerinde ittifak ettikleri sürece çalıştırır, çalışmasını sürdürür.

Musâkât akdinde ise hurma sahibi kimsenin de çalışacak kişinin de her birisi bu akdin gereklerine tam anlamıyla bağlı kalmaya mecbur tutulur.

Mudârebe sözünü ettiğimiz açıdan şirkete benzemektedir, musâkât ise açıkladığımız yönüyle icâre akdine benzemektedir.

Bundan sonra biz, icâre akdinin nasıl olduğuna bakmak istedik. Bununla, açıkladığımız yönüyle icâreye benzeyen musâkâtın hükmünü öğrenmek istedik.

İcâre akitlerinin çeşitli şekillerde ortaya çıktığını gördük.

Bazı icâre akitleri belli bir ücret karşılığında, belli bir musâkâtın gerçekleştirilmesi için yapılır. Bu akit caizdir ve icârelerin şekli de budur.

Bazı icâre akitleri ise şu gömleğin dikilmesi ve buna benzer belli bir işin,

belli bir ücret karşılığında yapılması amacıyla gerçekleştirilir. Bu da aynı şekilde caizdir.

Bazı akitler belli bir süreliğine yapılır. Bir adamın bir diğer adamı belli bir ücret karşılığında bir ay süreyle hizmet etmesi için ücretle tutması gibi. Bu da aynı şekilde caizdir.

O halde bütün icâre akitlerinde üzerinde akit yapılan şeyin ne olduğunun açıkça bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün bu icâreler, ya belli bir musâkât (sulama işi) ya belli bir iş ya da belli sayıda günler üzerinde ittifak edilmedikçe caiz olmaz.

Özü itibariyle bilinen bütün bunlara karşı verilecek bedellerin de meçhul bırakılması caiz değildir. Aksine, onların bedellerinin hükümleri de bunların hükümleri gibi olmalıdır.

Bu sebeple bütün bunların biliniyor olmasına ihtiyaç duyulmuştur. Tıpkı bunların yerine bedel olarak geçecek olan şeyin aynı şekilde biliniyor olmasına ihtiyaç duyulduğu gibi.

Mudârebe akdi, malın bilinmeyen bir iş hakkında ve bilinmeyen bir süreye kadar çalıştırılması akdidir. Bu akitte ortaya konulacak olan çalışma (emek) belli olmadığı gibi bunun karşılığında alınacak bedel de belli değildir.

İşte açıkladığımız şekliyle icâre ve mudârebe akitlerinde bu şeylerin her birisinin hükmünün, ona karşılık olan bedelin hükmü ile aynı olduğu sabit olmaktadır. Ödenecek bedeli bilinen bir iş, özü itibariyle de biliniyor olmalıdır, başka türlü caiz olamaz. Özü itibariyle bilinmeyen bir akitte bedelinin de bilinmemesi caizdir.

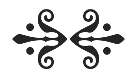
Diğer taraftan bizler musâkât, muzâraa ve muamelenin herhangi birisinin ancak belli bir süreye kadar ve belli bir şey hakkında caiz olacağını gördük.

Buna göre nazar (kıyas), bunlara karşılık ödenecek bedellerin de malum olmadıkça caiz olmamasını ve bunun hükmünün de onun bedelinin hükmü gibi olmasını gerektirir. Tıpkı sözünü ettiğimiz icâre ve mudârebe akitlerindeki eşyanın hükümlerinin, onların bedellerinin hükmü ile aynı olduğu gibi.

İşte sahih nazar ile musâkâtın da muzâraanın da ancak dirhem, dinar ve bunlara benzer mallar karşılığında yapılacağının caiz olduğu sabit olmaktadır.

Bütün bunlar bu hususta Ebu Hanife *radıyallahu anh*'ın görüşüdür.

Ebu Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen'e -Allah'ın rahmeti onlara olsun- gelince; her ikisi de bu iki akdin de caiz olduğu kanaatini benimsemiştir. Onlar, bu hususta nazarı (akli düşünmeyi, kıyası) terk edip bizim bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ve ondan sonra ashabından nakletmiş olduğumuz rivayetlere uyarak bu hususta o rivayetleri taklit etmişlerdir.

٢- بَابُ مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ كَيْفَ حُكْمُهُمْ فِي ذَلِكَ؟ وَمَا يُرْوَى عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ

2- BAŞKALARINA AİT BİR ARAZİYİ İZİNLERİ OLMADAN EKEN KİMSENİN VE ARAZİ SAHİPLERİNİN BU HUSUSTAKİ HÜKÜMLERİ NASIL OLUR? VE BUNA DAİR RASULULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'DEN NAKLEDİLEN RİVAYETLER

٥٨٤٠- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ زَرَعَ زَرْعًا فِي أَرْضِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ وَيُرَدُّ عَلَيْهِ نَفَقَتُهُ فِي ذَلِكَ».

5840- Bize Fehd b. Süleyman tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Abdulhamîd el-Himmânî tahdis edip dedi ki: Bize Şerîk, Ebu İshak'tan tahdis etti. O Ata'dan, o Râfi' b. Hadîc'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kim başkalarına ait bir araziye izinleri olmadan ekin ekerse ekinden ona ait bir şey yoktur ve bunun için yaptığı masraf ona geri ödenir."***[144]

***

144 Ebu Davud, Büyu', 32; Tirmizî, Ahkâm, 29; İbn Mâce, Ruhûn, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 465, IV, 141.

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları şu görüşü benimsemiştir: Başkalarına ait bir araziye onların emri olmadan ekin eken kimsenin bu ekini arazi sahiplerine aittir ve onlar, ekini eken kişiye yaptığı harcamayı öderler. Bu görüş sahipleri bu konuda bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Arazi sahipleri muhayyerdirler, isterlerse ekin ekene karışmaz ve onun o mahsulünü almasına izin verirler ve o ekin arazilerinden bir eksilmeye sebep olmuşsa arazilerinde meydana gelen eksikliği ona ödetirler. Dilerlerse ekin ekenin bu işine engel olurlar ve ona hasat edilmiş haliyle o ekininin değerini öderler.

Bunların lehine bu husustaki delillerden birisi de bu hadisin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den onların bu konuda zikrettiklerinden başka şekilde rivayet edilmiş olmasıdır. O da şu şekildedir:

٥٨٤١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَلَهُ نَفَقَتُهُ وَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ».

5841- Bize Ahmed b. Ebi İmran tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Bekir b. Ebi Şeybe tahdis edip dedi ki: Bize Şerîk, Ebu İshak'tan tahdis etti. O Ata'dan, o Râfi' b. Hadîc'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kim başkalarına ait bir arazide izinleri olmadan ekin ekerse ona yaptığı harcaması verilir. Fakat ekinde onun bir hakkı yoktur."***[145]

***

Aynı şekilde bu hadisi Yahya b. Âdem, Şerîk'ten ve Kays'dan, her ikisi Ebu İshak'tan rivayet etmiştir. O (Yahya b. Âdem), bu hadisi her ikisinden *Kitabu'l-Harac* adlı eserinde zikretmiştir. Nitekim bize İbn Ebi İmrân da hadisi, Fehd b. Süleyman'ın (5840 numara ile) tahdis ettiğinden farklı bir şekilde tahdis etti.

Bize göre, (5841 no'lu) bu hadisin anlamı, el-Himmânî'nin rivayet etmiş

145 5840 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

olduğu (5840 no'lu) hadisin anlamından farklıdır. Çünkü el-Himmânî'nin rivayetinde: ***"Onun ekinden bir şey alma hakkı yoktur ve ona bunun için yaptığı harcama geri ödenir"*** denilmektedir.

Bunun açıklaması da şöyledir: Bunun için yapmış olduğu harcamayı başkası ona öder ve böylelikle ekin ona ait olur. Fakat bu ona, bu iş dolayısıyla verilenin karşılığı olarak ait olmaz.

Bize göre, böyle bir şey imkânsızdır. Çünkü o ekin için yapılmış olan harcama ortada mevcut değildir ve onun mevcut bir bedeli de bulunmamaktadır. Çünkü söz konusu harcama, işçilerin ücreti ve buna benzer ziraati yapan kimsenin kendi adına ekin için yaptığı işler içindir. Dolayısıyla bu hususta onun mal sahibi üzerinde herhangi bir hakkının doğması imkânsızdır. Böyle bir hak ancak bu hususta arazi sahibinin ondan elde edeceği bir bedel karşılığı söz konusu olabilir.

Ama bize göre hadisin asıl anlamı -ki doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- ancak (5841 no'lu) Ebu Bekir b. Ebi Şeybe'nin rivayet ettiği şekildedir. Bu konuda (5840 no'lu) el-Himmânî'nin rivayet ettiği şekilde değildir.

Bize göre bunun uygun açıklaması şudur: Bu şekilde ekin eken kimsenin, kendisine ait bir arazide ya da başkasına ait arazide başkasının verdiği müsaade ile ektiği ekine malik olduğu şekilde, bu ekinden mülkiyetine geçirip kendisi için hiçbir şey alma hakkı yoktur. Fakat o, yaptığı masrafı ve tohumu geri alır, bunun dışında kalanları da tasadduk eder. Bu hususta bize göre bu hadisin uygun açıklaması böyledir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Nitekim bunu Yahya b. Âdem, Hafs b. Gıyâs'tan diye zikretmiştir.

Yine bunun doğruluğuna dair deliller arasında şu da vardır:

٥٨٤٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثنَا أَبِي عَنْ أَبِي يُوسُفَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ: «إِنَّ مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيِّتَةً فَهِيَ لَهُ وَلَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ». قَالَ عُرْوَةُ: فَلَقَدْ حَدَّثَنِي هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي قَدْ حَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ أَنَّهُ رَأَى نَخْلاً يُقْطَعُ أُصُولُهَا بِالْفُؤُوسِ.

5842- Bize Süleyman b. Şuayb tahdis edip dedi ki: Bize babam, Ebu Yusuf'tan tahdis etti. O Muhammed b. İshak'tan, o Yahya b. Urve b. ez-Zübeyr'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adamdan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kim ölü bir araziyi ihya ederse o arazi ona ait olur ve zalim bir kökün sahibinin bir hakkı yoktur."***

Urve dedi ki: Bana bu hadisi tahdis eden adamın rivayet ettiğine göre o, köklerinden baltalarla kesilen hurma ağaçlarını görmüştür.[146]

٥٨٤٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي بَيَاضَةَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنَحْوِ ذَلِكَ أَيْضًا.

5843- … Yahya b. Urve'den, o babasından, o Beyâdaoğullarından bir adamdan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna yakın olarak rivayet etti.

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, haksız yere dikilmiş hurma ağaçlarının büyüyüp yetişmesinden sonra kesilmesini emretmiş, bu ağaçların arazi sahiplerine ait olduğuna hüküm vermemiş ve bunun için yapılan harcamaları ödemelerini öngörmemiştir.

İşte bu da şuna delildir: Bir araziye ekilmiş olan bir ekinin böyle olması ve bu ekinin sökülerek tıpkı sözünü ettiğimiz hurma ağaçları gibi ekin sahibine geri verilmesi daha uygundur. Arazi sahibinin bunu istememesi, sökülmüş ve koparılmış halleri ile ekinin ve hurma ağaçlarının değerini ödemesi hali müstesnadır. Bu takdirde de bunlar ona ait olur.

Sözünü ettiğimiz bu hükme yine bu hususta nakletmiş olduğumuz şu rivayet delil olmaktadır:

146 Buhârî, Hars, 15; Ebu Davud, İmâre, 37; Tirmizî, Ahkâm, 38; Malik, Akdiye, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 327.

٥٨٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ وَاصِلِ بْنِ أَبِي جَمِيلٍ عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: اِشْتَرَكَ أَرْبَعَةُ نَفَرٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحَدُهُمْ: عَلَيَّ الْبَذْرُ، وَقَالَ الْآخَرُ: عَلَيَّ الْعَمَلُ، وَقَالَ الْآخَرُ: عَلَيَّ الْأَرْضُ، وَقَالَ الْآخَرُ: عَلَيَّ الْفَدَّانُ. فَزَرَعُوا ثُمَّ حَصَدُوا. ثُمَّ أَتَوُا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ الزَّرْعَ لِصَاحِبِ الْبَذْرِ وَجَعَلَ لِصَاحِبِ الْعَمَلِ أَجْرًا وَجَعَلَ لِصَاحِبِ الْفَدَّانِ دِرْهَمًا فِي كُلِّ يَوْمٍ وَأَلْغَى الْأَرْضَ فِي ذَلِكَ.

5844- … Vâsıl b. Ebi Cemil'den, o Mücahid'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde dört kişi ortak oldu. Onlardan biri: Tohum bana ait, diğeri çalışma bana ait, öteki arazi bana ait, bir diğeri de araziyi sürecek öküzler bana ait, dedi. Bunlar ekin ektiler sonra biçtiler.

Daha sonra bunlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldiler. O, ekini tohum sahibine verdi, çalışan kimseye ücret verilmesini emretti, öküzlerin sahibine her gün için bir dirhem verdi ve bu işte arazi için herhangi bir şey tayin etmedi.

***

Görüldüğü gibi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu şekildeki bir muzâraa akdini geçersiz kabul etmekle birlikte, ekini arazi sahibine vermemiş aksine, onu tohum sahibine vermiştir.

Yine buna Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının ve onlara tabi olanların, başkalarına ait bir arazide onların izinleri ve emirleri olmadan bir bina yapan kimse hakkında vermiş oldukları hüküm de delil olmaktadır.

٥٨٤٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ أَنَّ عَامِرَ الْأَحْوَلَ أَخْبَرَهُمْ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ فِي رَجُلٍ بَنَى فِي دَارٍ بِنَاءً ثُمَّ جَاءَ أَهْلُهَا فَاسْتَحَقُّوهَا قَالَ: إِنْ كَانَ بَنَى بِأَمْرِهِمْ فَلَهُ نَفَقَتُهُ وَإِنْ كَانَ بَنَى بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَلَهُ نَقْضُهُ.

5845- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Hammad b. Seleme'nin haber verdiğine göre Âmir el-Ahvel kendilerine Amr b. Şuayb'dan naklen şunu haber vermiştir: Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*, etrafı duvarla çevrilmiş bir evin arsasında bir inşaat yapan sonra da oranın sahiplerinin gelip orada hak iddia ettikleri bir adam ile ilgili olarak şöyle demiştir: Eğer inşaatı yapan kişi onların emri ile yapmışsa harcaması ona verilir. Eğer onların izni olmadan inşaat yapmışsa orayı yıktıktan sonra ortaya çıkan yıkıntılar ona ait olur.

٥٨٤٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِثْلَهُ.

5846- … el-Kasım b. Abdurrahman'dan, o Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti.

٥٨٤٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ شُرَيْحٍ مِثْلَ ذَلِكَ سَوَاءٌ.

5847- … Bize Ebu Avâne, Cabir el-Cu'fî'den haber verdi, o el-Kasım b. Abdurrahman'dan, o Şureyh'ten bunu aynen nakletti.

٥٨٤٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: وَقَالَ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ حُمَيْدٍ اَلطَّوِيلِ أَنَّهُ قَدْ أَخْبَرَهُمْ أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ رَحِمَهُ اللهُ قَدْ كَتَبَ بِمِثْلِ ذَلِكَ فِيمَنْ بَنَى فِي دَارِ قَوْمٍ وَفِيمَنْ غَرَسَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بِمِثْلِ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5848- … Hammâd b. Seleme de Humeyd et-Tavîl'den naklen dediğine göre, Humeyd kendilerine şunu haber vermiştir: Ömer b. Abdulaziz -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bunun aynısını, başkalarına ait etrafı çevrilmiş bir evin arsasında bina yapan ve yine başkalarına ait bir arazide ağaç diken kimse hakkında söylemiştir.

***

Görüldüğü gibi hepsi de yıkıntının bina sahibine ait olduğunu söylemiş ve bunu arazi sahibine ait kabul etmemiştir. Kıyas açısından ekin de aynen böyledir.

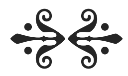
Bu bölümde rivayet etmiş olduğumuz Râfi' b. Hadîc'in hadisinin anlamına dair yapmış olduğumuz yorum, bize muhalefet edenlerin bu hadis ile ilgili yapmış oldukları yorumdan daha uygundur. Böylelikle bu hadisin anlamı ile Beyâdaoğullarına mensup adamın yine bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğu (5843 no'lu) hadis uyum arzetsin ve bunlar, bu hususta birbirleriyle çelişmesin. Biz Râfi' b. Hadîc'den bu bölümden önceki "Muzâraa Bölümü"nde de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisi için ekin eken bir adamın yanından geçtiğini, adamın: Ekin benim, arazi filan oğullarının, tohum da benden olup çıkacak mahsulün yarısı karşılığında bu işi yapıyorum, demesi üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sen faize düştün, yaptığın harcamanı al"*** buyurduğunu bildiren hadisini rivayet etmiştik.[147]

Bu söz, sen harcamanı arazi sahibinden al, anlamında değildir. Çünkü arazi sahibi ona kendisi için bir harcama yapmasını emretmemiştir.

Ancak bunun anlamı şudur: Sen yaptığın harcamayı bu ekinden elde edilecek mahsulden al, geri kalanını da tasadduk et.

O halde bizim Râfi' yolu ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğumuz, onun, başkasının arazisini ekip de ona masrafını alma hakkını tanımış olduğuna dair hadis de aynen bu şekildedir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- bu husustaki görüşüdür.

147 Bkz. 5784 no'lu hadis (Çeviren).

كِتَابُ الشُّفْعَةِ

ŞUF'A

١- بَابُ الشُّفْعَةِ بِالْجِوَارِ

1- KOMŞULUK SEBEBİYLE ŞUF'A

٥٨٤٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الشُّفْعَةُ فِي كُلِّ شِرْكٍ بِأَرْضٍ أَوْ رَبْعٍ أَوْ حَائِطٍ لاَ يَصْلُحُ أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يَعْرِضَ عَلَى شَرِيكِهِ فَيَأْخُذَ أَوْ يَدَعَ».

5849- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana İbn Cüreyc'in haber verdiğine göre, Ebu'z-Zübeyr kendisine Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlediğini haber vermiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Şuf'a bir arazideki, bir evdeki ya da bir bahçedeki ortaklıkta olur. (Bunlardaki hissesini satacak olan ortağın)***

diğer ortağına bunu teklif etmedikçe -diğer ortak ister satın alsın ister almasın- satması uygun değildir."[148]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, şuf'anın ancak arazide, bahçede ya da meskende ortaklık halinde söz konusu olduğu ve komşulukla gerekmediği görüşünü benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Şuf'a, sizin dediğiniz şeyler hakkında payı paylaştırılmak suretiyle verilmemiş ortağın bir hakkıdır. Bundan sonra bu hak, orada henüz ortaklığı devam eden bir yolla payını almış ortak içindir. Bundan sonra da şuf'a bitişik komşu için bir haktır.

Bunların bu husustaki delilleri arasında şu da vardır: Bu rivayette Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu belirtilmektedir: ***"Şuf'a bir arazideki, bir evdeki ya da bir bahçedeki ortaklıkta olur."***

Ancak Allah Rasulü: Şuf'a her türlü ortaklıkta olur, buyurmamıştır. Böylelikle bu, şuf'anın ortaklık hali dışında bir hak olmayacağını ifade etmez.

Aksine o, bu hadiste şuf'anın her türlü ortaklıkta gözetilmesi gereken bir hak olduğunu haber vermekle birlikte, başka şeylerde gerekmeyeceğini ortaya koymamaktadır. Nitekim Cabir b. Abdullah yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hadisin anlamına göre bir fazlalık ihtiva eden bir rivayet gelmiştir:

٥٨٥٠ - حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْجَارُ أَحَقُّ بِشُفْعَةِ جَارِهِ فَإِنْ كَانَ غَائِبًا اِنْتَظَرَ إِذَا كَانَ طَرِيقُهُمَا وَاحِدًا».

5850- … Ata b. Ebi Rabâh'tan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Komşu, -her ikisinin yolları bir olduğu takdirde- komşusunun mül-***

148 Müslim, Müsâkât, 135; Ebu Davud, Büyu', 73; Nesâî, Büyu', 80, 109; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 316.

künde şuf'a hakkına daha çok sahiptir. Eğer (şuf'a hakkına sahip olan komşu) hazır değilse onu bekler."[149]

٥٨٥١- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ قَالَ: ثَنَا عَطَاءٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5851- … Bize Ata, Cabir b. Abdullah'tan tahdis ettiğine göre, o: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu, deyip hadisi aynen zikretti.

٥٨٥٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ سَالِمٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5852- … Bize Abdulmelik, Ata'dan haber verdi, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu hadiste, ortak olmayan satılan malda sadece yollarının ortak olması itibariyle şuf'anın hak olduğu belirtilmektedir. O halde bu iki hadisten biri diğeri ile çelişiyor kabul edilmemelidir. Aksine, her ikisi de sabittir ve her iki hadisle de amel edilmelidir.

Bu durumda Ebu'z-Zübeyr'in rivayet ettiği (5849 no'lu) hadiste bir kısmı satılan ortak malda diğer ortağın şuf'asının hükmü bildirilirken, bu hususta Ata'nın rivayet ettiği hadiste ise kimsenin ortaklığının bulunmadığı ancak yolun ortak olduğu satılan maldaki şuf'anın hükmü haber verilmektedir.

Birinci görüş sahipleri şöyle derler: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sizin iddianızı reddeden rivayet nakledilmiştir. Bunlar böyle deyip bu hususta şunu zikrederler:

149 Ebu Davud, Büyu', 73; İbn Mâce, Şuf'a, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 353.

٥٨٥٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ مَالِكٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدٍ وَأَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِيمَا لَمْ يُقْسَمْ فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ فَلاَ شُفْعَةَ.

5853- … Said ve Ebu Seleme'den, ikisi Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, paylaştırılmayan şeyler hakkında şuf'a hakkının bulunduğu yönünde hüküm verdi. Sınırlar tespit edildiği takdirde artık şuf'a hakkı kalmaz.[150]

٥٨٥٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ مَالِكٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مِثْلَهُ.

5854- … ez-Zührî'den, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den aynısını rivayet etti.

٥٨٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي قَتِيلَةَ الْمَدَنِيُّ قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدٍ وَأَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مِثْلَهُ.

5855- … İbn Şihâb'dan, o Said ve Ebu Seleme'den, ikisi Ebu Hureyre'den aynısını rivayet etti.

٥٨٥٦- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ الْمَاجِشُونِ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5856- … Bize Malik tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Bu kanaatte olanlar şöyle derler: İşte bu hadis, sınırların tespit edilmesinden sonra şuf'a hakkının olmayacağını ortaya koymaktadır.

150 Buhârî, Şuf'a, 1; Müslim, Müsâkât, 134; Nesâî, Büyu', 109; İbn Mâce, Şuf'a, 3; Malik, Şuf'a, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 399.

Bunlara karşı deliller arasında şu da vardır: Bu hadis bunu bize karşı delil gösteren kimselerin kabul ettikleri esas ilkeye göre delil olamaz. Çünkü İmam Malik'in arkadaşlarından rivayetleri sağlam olan kimseler -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- bu rivayeti Malik'ten munkatı' olarak nakletmişler, hadisi Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'a kadar merfu olarak zikretmemişlerdir.

٥٨٥٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ وَالْقَعْنَبِيُّ قَالاَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِيمَا لَمْ يُقْسَمْ فَإِذَا وَقَعَتْ الْحُدُودُ فَلاَ شُفْعَةَ.

5857- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Âmir ve el-Ka'nebî tahdis edip dediler ki: Bize Malik b. Enes, İbn Şihâb'dan tahdis etti. O İbnu'l-Müseyyeb'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* henüz paylaştırılmamış olan şeyler hakkında şuf'a hakkının bulunduğuna hükmetti. Fakat sınırlar tespit edildikten sonra şuf'a yoktur.[151]

٥٨٥٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ مِثْلَهُ.

5858- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Malik, İbn Şihâb'dan haber verdi. O İbnu'l-Müseyyeb ve Ebu Seleme'den aynısını rivayet etti.

***

O halde bu hadis maktudur. Onlara göre, maktu olan hadis delil olmaya elverişli değildir.

Diğer taraftan bu hadis sabit olup senedi muttasıl olsa dahi, bize göre, Ata yolu ile Cabir *radıyallahu anh*'dan zikretmiş olduğumuz (5850 no'lu) hadise aykırı bir ifade taşımaz.

Çünkü bu hadiste olan, Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın: "Rasulullah *sal-*

151 5853 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

lallahu aleyhi ve sellem paylaştırılmamış olan şeylerde şuf'a hakkının olduğuna hükmetti" ibaresinden ibarettir.

O, bu sözleriyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vermiş olduğu hükmü bize bildirmektedir. Daha sonra bunun akabinde: "Sınırlar tespit edildikten sonra şuf'a yoktur" demektedir. Bu ise onun kendi görüşüne bağlı olarak söylediği bir sözdür, o, bu sözü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmemektedir.

Bu hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* eğer: "Şuf'a paylaştırılmamış olan şeyler hakkındadır. Sınırlar ortaya çıktıktan sonra şuf'a yoktur" demiş olsaydı, komşuluk sebebiyle şuf'a hakkının söz konusu olduğunu benimseyen kimselere karşı delil olabilirdi. Çünkü bununla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, paylaştırılmış olan şeyler hakkında şuf'anın söz konusu olmayacağını belirtmiş olurdu.

Ancak Ebu Hureyre *radıyallahu anh*, bu hususta sadece Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiğini bildiği hükmü haber vermiştir. Sonra da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen kendisinin bir hüküm bilmediği fakat başkasının bildiği bir hususta kendi görüşüne dayanarak şuf'anın söz konusu olmayacağını belirtmiştir.

Diğer taraftan Ma'mer bu hadisi ez-Zührî'den rivayet etmiş ve bu rivayetiyle hem metni hem de senedi itibariyle Malik'e muhalefet etmiştir.

٥٨٥٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادَةَ قَالَ: ثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ مَا لَمْ يُقْسَمْ فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ وَصُرِفَتْ الطُّرُقُ فَلاَ شُفْعَةَ.

5859- ... Bize Ma'mer, ez-Zührî'den tahdis etti, o Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* paylaştırılmamış her (ortak olunan) şeyde şuf'a hakkının bulunduğuna dair hüküm verdi. Sınırlar tespit edilip yollar çizildikten sonra şuf'a yoktur.[152]

152 Buhârî, Hiyel, 14, Şerike, 8, 9, Şuf'a, 1; Ebu Davud, Büyu', 73; Tirmizî, Ahkâm, 33; Nesâî,

٥٨٦٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5860- … Bize Abdurrezzak, Ma'mer'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu hadiste sınırların tespit edilip yolların çizilmesinden sonra şuf'a hakkının olmayacağı belirtilmektedir. Bunda, yolların çizilmesinden önce, sınırlar tespit edilmiş dahi olsa şuf'a hakkının bulunduğuna bir delildir.

Ayrıca Abdulmelik'in Ata'dan rivayet etmiş olduğu hadis de buna uygundur. Diğer taraftan bu, Malik'in naklettiği rivayete göre bir fazlalık da ihtiva etmektedir. Bu sebeple ondan daha öncelikli olmalıdır.

Aynı zamanda Malik'in rivayet ettiği hadisin, gerçekleşmesi halinde şuf'a hakkını kaldıran sınırların tespitiyle, evlerde ve yollarda olanı kastetmiş olması ihtimali de vardır.

Bu durumda satılan malda da onun yolunda da herhangi bir kimsenin ortaklığı olmaz.

Böylece bu hadisin anlamı, (5809 no'lu) Ma'mer'in hadisinin anlamı gibi olur. Bu da, buna dair yapılan en uygun yorumdur. Böylelikle bu hadis ile Ma'mer'in rivayet ettiği hadis çelişmemiş olur.

İbn Cüreyc de ez-Zühri'den, Ma'mer'den nakledilen rivayete uygun olarak rivayette bulunmuştur.

٥٨٦١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا حُدَّتْ الطُّرُقُ فَلاَ شُفْعَةَ».

5861- … Bize İbn Ebi Davud, İbn Cüreyc'den tahdis etti, o İbn Şihâb'dan, onun İbnu'l-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi*

Büyu', 109; İbn Mâce, Şuf'a, 3; Malik, Şuf'a, 1, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 296, 399.

ve sellem şöyle buyurmuştur: ***"Yolların sınırları çizildiği takdirde artık şuf'a hakkı kalmaz."***[153]

***

Bir kimse: Zikrettiğin bu rivayet ile evlerde, arazilerde ortaklık sebebiyle şuf'anın gerektiği yine yolda ortaklık sebebiyle bunun gerektiği sabit olmaktadır. Peki, komşuluk sebebiyle şuf'a hakkının gerektiğini nereden çıkartıyorsun? diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: Bu hakkın gerekliliğini şuradan çıkartıyorum:

٥٨٦٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ بَحْرٍ الْقَطَّانُ وَأَحْمَدُ بْنُ جَنَابٍ قَالاَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِالدَّارِ».

5862- … Bize Said b. Ebi Arûbe, Katâde'den tahdis etti. O Enes'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Evin komşusu, o evi almaya daha çok hak sahibidir"*** buyurmuştur.[154]

٥٨٦٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَلِيٌّ وَأَحْمَدُ قَالاَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِشُفْعَةِ الدَّارِ».

5863- … Bize Said b. Ebi Arûbe, Katâde'den tahdis etti, o Enes'ten, o Semura b. Cündüb'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Evin komşusu, evde şuf'a hakkına daha çok hak sahibidir"*** buyurmuştur.

153 "Sınırlar tespit edilip yollar bilindiği takdirde artık şuf'a hakkı kalmaz" lafzı ile: Nesâî, Büyu', 109.

154 Tirmizî, Ahkâm, 31, 33; Ebu Davud, Büyu', 73; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 388, 389, 390, V, 8, 12, 13, 18.

٥٨٦٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5864- ... Bize Hemmâm tahdis edip dedi ki: Bize Katâde tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٨٦٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ وَأَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالاَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5865- ... Bize Şu'be, Katâde'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٨٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ وَقَتَادَةُ عَنِ الْحَسَنِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ سَمُرَةُ

5866- ... Bize Humeyd ve Katâde, el-Hasen'den tahdis ettiler. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak Semura(b. Cundub)'un adından söz etmedi.

٥٨٦٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ جنَّابٍ. ح

5867- Bize İbn Ebi İmrân tahdis edip dedi ki: Bize Ahmed b. Cennâb tahdis etti, H.

٥٨٦٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ بَحْرٍ وَأَحْمَدُ بْنُ جَنَابٍ قَالاَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5868- ... el-Hasen'den, o Semura'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٨٦٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ هُوَ الثَّوْرِيُّ عَنْ مَنْصُورٍ عَنِ الْحَكَمِ عَمَّنْ سَمِعَ عَلِيًّا وَعَبْدَ اللهِ يَقُولاَنِ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجِوَارِ.

5869- … el-Hakem'den, onun Ali ve Abdullah (b. Mesud)'u şöyle derken dinlemiş olan kimse(ler)den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* komşuluk (sebebi ile şuf'aya) hükmetmiştir.[155]

٥٨٧٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي حَيَّانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ مِثْلَهُ.

5870- … Ebu Hayyân'dan, o babasından, o Amr b. Hureys'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu rivayetlerde de komşuluk sebebiyle şuf'a hakkının gerektiği belirtilmektedir.

Eğer bir kimse: Burada sözü edilen komşunun, ortak olması mümkündür. Çünkü ortak olana da komşu denilebilir, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Hadiste senin söylediklerine delil olacak hiçbir şey bulunmamaktadır. Aksine Ebu Râfi'den burada sözü geçen komşunun herhangi bir ortaklığı bulunmayan kimse olduğuna delil olacak rivayet nakledilmiştir.

٥٨٧١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ قَالَ: أَتَانِي الْمِسْوَرُ بْنُ مَخْرَمَةَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى أَحَدِ مَنْكِبَيَّ فَقَالَ: اِنْطَلِقْ بِنَا إِلَى سَعْدٍ. فَأَتَيْنَا سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ فِي دَارِهِ فَجَاءَ أَبُو رَافِعٍ فَقَالَ لِلْمِسْوَرِ: أَلاَ تَأْمُرْ هَذَا؟، يَعْنِي سَعْدًا، أَنْ يَشْتَرِيَ مِنِّي بَيْتَيْنِ فِي دَارِي. فَقَالَ سَعْدٌ:

155 Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem,* şuf'a ve komşuluk ile hüküm verdi lafzı ile: Nesâî, Büyu', 109; İbn Mâce, Şuf'a, 2.

وَاللهِ لاَ أَزِيدُكَ عَلَى أَرْبَعِ مِائَةِ دِينَارٍ مُقَطَّعَةٍ أَوْ مُنَجَّمَةٍ. فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ لَقَدْ أُعْطِيتَ بِهِ خَمْسَ مِائَةِ دِينَارٍ نَقْدًا وَلَوْلاَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْجَارُ أَحَقُّ بِسَقَبِهِ مَا بِعْتُكَ».

5871- … Amr b. eş-Şerîd dedi ki: el-Misver b. Mahreme bana geldi. Elini bir omzuma koydu ve seninle Sa'd'a gidelim, dedi. Biz de evinde Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın ziyaretine gittik. Ebu Râfi' gelip el-Misver'e: Neden şuna -Sa'd'ı kastediyor- evin içerisindeki iki (ayrı) odayı satın almasını söylemiyorsun? dedi. Sa'd bunun üzerine: Allah'a yemin ederim, sana birkaç taksitte ödemek üzere 400 dinardan fazlasını vermeyeceğim, dedi. Bu sefer Ebu Râfi' şöyle dedi: Subhanallah! Ona karşılık bana nakit beşyüz dinar verildi. Şayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Komşu, kendisine daha yakın olanda daha çok hak sahibidir"*** buyururken dinlememiş olsaydım onu sana satmazdım.[156]

***

Zikrettiğimiz bu rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kastettiği komşunun herkesin bildiği komşu olduğuna delildir. Peki, ortağa da komşu denileceğini nereden çıkardınız? Siz bunu Arap dilinde hangi lehçede buldunuz?

Bir kimse: Ben, kadına kocasının komşusu denildiğini gördüm diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Doğru söylüyorsun. Gerçekten kadına, kocasının komşusu adı verilir. Fakat ona böyle denilmesinin sebebi, kadının etinin kocasının etiyle, kanının kocasının kanıyla karışmasından dolayı değildir. Ona çok yakın olduğundan dolayıdır. İşte komşuya da bu ismin veriliş sebebi, komşusuna olan yakınlığıdır. Yoksa onunla komşu olduğu yerde onunla karışmış ve iç içe olmuş olduğundan dolayı değildir.

Ancak sizler rivayetlerin zahirleri üzere olduğunu iddia ediyorsunuz. Peki, beraberinde bunca delil varken niçin bu konuda zahiri terk ediyor ve başka bir delalet bulunmayan bir başka açıklama tarzına delil diye sarılıyorsunuz.

Diğer taraftan yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, komşuluk

156 Buhârî, Şuf'a, 2, Hiyel, 14, 15; Ebu Davud, Büyu', 73; Nesâî, Büyu', 109; İbn Mâce, Şuf'a, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 10, 390.

sebebiyle şuf'a hakkını öngördüğüne ve bu komşuluğu açıklamasına dair rivayet nakledilmiştir:

٥٨٧٢- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ حُسَيْنٍ الْمُعَلِّمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ الشَّرِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَرْضٌ لَيْسَ فِيهَا لِأَحَدٍ قَسْمٌ وَلاَ شَرِيكٌ إِلَّا الْجِوَارَ بِيعَتْ قَالَ: «الْجَارُ أَحَقُّ بِسَقَبِهِ».

5872- … Amr b. eş-Şerîd'den, o babası eş-Şerîd b. Suveyd'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Kimsenin payına düşmemiş ve komşu dışında ortağı da bulunmayan satılan bir arazi hakkında ne buyurursun? diye sordum. Allah Rasulü: ***"Komşu, yakınındaki mülkü daha çok hak eder"*** buyurdu.[157]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Komşu, yakınındaki mülkü daha çok hak eder"*** sözü, Amr b. eş-Şerîd'in kendisine hiç kimsenin hakkının bulunmadığı, yolu da olmayan bağımsız bir araziye dair sorduğu soruya bir cevaptır.

Zikrettiğimiz bu rivayet bitişik komşu lehine komşuluk hakkı sebebiyle şuf'a hakkının söz konusu olacağına delildir.

Bu bölümde nakletmiş olduğumuz rivayetler ile şuf'a hakkının şu üç husustan birisi sebebiyle gerektiği sabit olmaktadır: Ortak olunup da bir kısmı satılan malda, bir yere götüren yolun ortak olarak kullanılmasında ve o satılan şeye komşu olmak ile.

Bu sebeple bu rivayetlerden herhangi birisinin terk edilmesi de birinin diğeri ile çeliştiğini söylemek de gerekmez. Çünkü bu rivayetlerin, bu bölümde açıkladığımız ve gösterdiğimiz şekiller hakkında ele alındığı takdirde birbirleriyle ittifak ettikleri görülür.

Bir kimse: Bu üç halde olan kimsenin sözünü ettiğin sebeplerle şuf'a haklarının bulunduğunu söylediğin halde hazır bulunup bu haklarının gereğini

157 5871 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

istedikleri takdirde şuf'a hakkında neden birilerinin diğerlerine göre daha öncelikli olduğunu söylüyor ve onlardan birisinin hakkını, diğerinden önceliyorsun? Hepsi de şuf'a hakkının sahibi olduklarına göre, niçin bu hakkı onların hepsi için kabul etmiyorsun? diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir:

Çünkü satılan şeyde ortak olan bir kimse, hem o satılan şeyde hem de o satılan mülke götüren yolda ortaktır. Bu sebeple onun, yolu kullanmakta ortak olanın sahip olduğu gibi ayrıca yolda da ortaklık hakkı vardır. Bununla birlikte o satılan şeyin mülkiyetinde de ortaklığı bulunmaktadır. Hâlbuki yalnızca yolda ortak olanın böyle bir özelliği yoktur. O halde bu durumdaki ortak (şuf'a konusunda), yolda ortak olandan da bitişik komşudan da öncelikli olarak hak sahibidir.

Yolda ortaklığı bulunan kimseyle de hem yolun kullanımında ortaklık vardır hem de satılan şeye bitişiklik söz konusudur. O halde bunun da bitişik komşunun sahip olduğu şuf'a sebeplerinin aynısına sahip olması söz konusudur. Bununla beraber ayrıca bitişik komşunun sahip olmadığı bir hakkı daha vardır. Bu da, yoldaki mülkiyeti sebebiyle yoldaki hakkının diğer yol ortağı ile karışmasıdır (ortak olmasıdır). İşte bundan dolayı bize göre bu da, diğerinden şuf'a hakkında önceliklidir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Bu hususta Şureyh'ten de rivayet nakledilmiştir.

٥٨٧٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ هِشَامٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ شُرَيْحٍ وَأَشْعَثَ أَظُنُّهُ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ شُرَيْحٍ قَالَ: الْخَلِيطُ أَحَقُّ مِنَ الشَّفِيعِ وَالشَّفِيعُ أَحَقُّ مِمَّنْ سِوَاهُ.

5873- … Şureyh şöyle dedi: "Ortak olan, şuf'a hakkına sahip olandan daha çok hak sahibidir. Şuf'a hakkına sahip olan kimse de diğerlerinden daha çok hak sahibidir."

٥٨٧٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ سَالِمٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ يُونُسَ وَهِشَامٌ عَنْ مُحَمَّدٍ. ح

5874- … Bize Hüşeym, Yunus'tan haber verdi, Hişam da Muhammed'-den, H.

٥٨٧٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ عَنْ هِشَامٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ شُرَيْحٍ مِثْلَهُ.

5875- … Bize Abdullah b. Recâ, Hişam'dan, o Muhammed'den, o Şu-reyh'ten aynısını rivayet etti.

٥٨٧٦- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَحِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ جَابِرٍ عَنْ عَامِرٍ عَنْ شُرَيْحٍ قَالَ: الشُّفْعَةُ شُفْعَتَانِ شُفْعَةٌ لِلْجَارِ وَشُفْعَةٌ لِلشَّرِيكِ.

5876- … Bize Şerik, Cabir'den tahdis etti. O Âmir'den, o Şureyh'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Şuf'a iki türlüdür. Biri komşunun, diğeri de ortağın şuf'a hakkıdır."

***

Bir kimse: Ancak Osman *radıyallahu anh*'dan buna muhalif rivayet nakledilmiştir deyip şu rivayeti zikredecek olursa:

٥٨٧٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ سَالِمٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مَنْظُورِ بْنِ أَبِي ثَعْلَبَةَ عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: قَالَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: لاَ مُكَابَلَةَ إِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ فَلاَ شُفْعَةَ.

5877- … Mansûr b. Ebi Sa'lebe'den, o Ebân b. Osman'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Osman *radıyallahu anh* dedi ki: "Sınırlar tespit edildiği takdirde mukâbele de şuf'a da yoktur."[158]

***

158 Mukâbele ile ilgili olarak İbnu'l-Esir, *en-Nihaye fi Garibi'l-Hadis*, IV, 145'de şu açıklamaları yapmaktadır: Osman'ın hadisinde: "Paylar tespit edildiği takdirde artık mukâbele yoktur" denilmektedir. Yani sınırlar tespit edildikten sonra kimsenin hakkı alıkonulamaz.
Bu açıklama şuf'a hakkının ortağa ait bir hak olduğu görüşünde olanlara göredir. Mukâbele, senin satın almak istediğin komşun olan evin satılması, buna karşılık onu satın alacak müşteri satın almayı kabul edinceye kadar hakkını geciktirip arkasından şuf'a yoluyla satın almaya denilir. Bu mekruhtur.
Bu açıklama komşunun şuf'a hakkını kabul eden kimselere göredir (Çeviren).

Bu kimseye de şöyle denilir: Evet, dediğin şekilde bu Osman *radıyallahu anh*'dan rivayet edilmiştir. Fakat bize göre, bunda senin lehine bir delil yoktur. Çünkü onun, bu sözüyle: Bütün haklar bakımından sınırlar çizilip buna yol da dahil edildiği takdirde, anlamını kastetmiş olması mümkündür. Bu da bizim Cabir *radıyallahu anh*'dan bu bölümde rivayet etmiş olduğumuz: "Sınırlar çizilip yollar açıldıktan sonra şuf'a yoktur" şeklindeki rivayete uygun olur.

Eğer onun bu sözü sizin yorumladığınız şekilde kabul edilirse bu takdirde bu hususta Sa'd b. Ebi Vakkâs, el-Misver b. Mahreme ve Ebu Râfi yine bu bölümde bundan önce geçen kendilerinden nakletmiş olduğumuz rivayetleriyle ona muhalefet etmiş olurlar.

Yine Ömer *radıyallahu anh*'dan da bu hususta şu rivayet nakledilmiştir:

٥٨٧٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ مُوهِبٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَوْنِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: إِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ وَعَرَفَ النَّاسُ حُقُوقَهُمْ فَلاَ شُفْعَةَ.

5878- … Avn b. Ubeydullah b. Ebi Râfi'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer *radıyallahu anh* dedi ki: "Sınırlar tespit edilip insanlar haklarının ne olduğunu bildikleri takdirde artık şuf'a yoktur."

***

İşte bu da, bizim Osman *radıyallahu anh*'dan nakletmiş olduğumuz rivayete uygundur. Bunun da, Osman *radıyallahu anh*'dan nakledilen rivayetin ihtimal dahilindeki anlamında olması muhtemeldir.

Ömer *radıyallahu anh*'dan buna muhalif rivayet de nakledilmiştir.

٥٨٧٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ حَفْصٍ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَتَبَ إِلَى شُرَيْحٍ أَنْ يَقْضِيَ بِالشُّفْعَةِ لِلْجَارِ الْمُلاَزِقِ.

5879- … Ebu Bekir b. Hafs'dan rivayete göre, Ömer *radıyallahu anh*,

Şureyh'e, bitişik komşu lehine şuf'a hakkının bulunduğu şeklinde hüküm vermesi için mektup yazmıştır.

***

İbn Abbas *radıyallahu anh* yolu ile de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şuf'anın yoldaki ortaklık sebebiyle gerektiğine delil olacak rivayet gellmiştir.

٥٨٨٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا نُعَيْمٌ قَالَ: ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى عَنْ أَبِي حَمْزَةَ السُّكَّرِيِّ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الشَّرِيكُ شَفِيعٌ وَالشُّفْعَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ».

5880- … İbn Ebi Müleyke'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ortak, şuf'a hakkına sahiptir ve şuf'a her şeyde olur."***[159]

٥٨٨١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ شَيْءٍ.

5881- … Ata'dan, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, her şeyde şuf'a hakkı bulunduğu yönünde hüküm verdi.[160]

***

Yolun kullanımında ortak olan kimseye ortak denildiğine göre, o da bu kapsama girer.

---

159 Tirmizî, Ahkâm, 34.

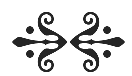
160 Buhârî, Şuf'a, 1; Müslim, Müsâkât, 134; Nesâî, Büyu', 108, 109; İbn Mâce, Şuf'a, 3; Dârimî, Büyu', 83; Malik, Şuf'a, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 372, 399, V, 326.
Müslim, Müsâkât, 134; Nesâî, Büyu', 108'de bu ibare şu şekildedir: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* henüz taksim edilmemiş her bir ortak (mal) hakkında şuf'a hakkının bulunduğu hükmünü vermiştir" (Çeviren).

Bir kimse: Sen bu hadisin doğrultusunda görüş belirtmiyorsun. Çünkü bu hadis, hayvan ve daha başka türden her şey hakkında şuf'ayı gerektirmektedir. Sen ise hayvanda şuf'a hakkını öngörmüyorsun, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bu, senin dediğin anlama gelmez. Çünkü her şeyde şuf'anın anlamı evlerde, akarlarda ve arazilerde demektir.

Buna delil de İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan nakledilen şu rivayettir:

٥٨٨٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ قَالَ: ثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: لاَ شُفْعَةَ فِي الْحَيَوَانِ.

5882- … Ata'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun: “Hayvanda şuf'a yoktur” dediğini rivayet etti.

كِتَابُ الْإِجَارَاتِ

İCÂRE (KİRALAMA)

١- بَابُ الْإِسْتِئْجَارِ عَلَى تَعْلِيمِ الْقُرْآنِ هَلْ يَجُوزُ ذَلِكَ أَمْ لاَ ؟ وَمَا قَدْ رُوِيَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ

1- KUR'ÂN ÖĞRETMEK İÇİN ÜCRETLE BİRİNİ TUTMAK CAİZ MİDİR, DEĞİL MİDİR? VE BU HUSUSTA RASULULLAH *SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM*'DEN NAKLEDİLEN RİVAYETLER

٥٨٨٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ عَنْ خَارِجَةَ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَيْنَا عَلَى حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ. فَقَالُوا لَنَا: إِنَّكُمْ قَدْ

جِئْتُمْ مِنْ عِنْدِ هَذَا الْحَبْرِ بِخَيْرٍ فَهَلْ عِنْدَكُمْ دَوَاءٌ أَوْ رُقْيَةٌ أَوْ شَيْءٌ؟ فَإِنَّ عِنْدَنَا مَعْتُوهًا فِي الْقُيُودِ. قَالَ: فَقُلْنَا نَعَمْ.

فَجَاءُوا بِهِ فَجَعَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ غَدْوَةً وَعَشِيَّةً أَجْمَعُ بُزَاقِي ثُمَّ أَتْفُلُ فَكَأَنَّمَا أُنْشِطَ مِنْ عِقَالٍ فَأَعْطَوْنِي جُعْلاً فَقُلْتُ: لاَ حَتَّى أَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: «كُلْ فَلَعَمْرِي لَمَنْ أَكَلَ بِرُقْيَةِ بَاطِلٍ لَقَدْ أَكَلْتَ بِرُقْيَةِ حَقٍّ».

5883- … Âmir eş-Şa'bî'den, o Hârice b. es-Salt'tan, o amcasından, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanından geliyorduk. Yolda bir Arap kabilesinin yanından geçtik.

Onlar bize: Sizler şu büyük ilim adamının yanından hayır ile gelmiş olmalısınız. Sizde bir ilaç, rukye (Kur'an ve benzeri şeyler okuyarak tedavi) ya da başka bir şey bulunur mu? Çünkü bizde zincirlere bağlı bir deli var, dediler.

(Hârice'nin amcası) dedi ki: Biz de: Evet, dedik. Onu getirdiler. Ben de ona üç gün sabah akşam Fatihatu'l-Kitab'ı okumaya başladım. Ağzımda tükürüğümü topluyor sonra onun üzerine yavaş yavaş tükürüyordum. Adeta bağdan çözülüp kurtulmuş gibi oldu. Bundan dolayı bana bir hediye verdiler. Ben: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sormadıkça olmaz (o bağışı kullanmam), dedim. Ona sordum. O da: ***"Ye, yemin ederim ki, (başkaları) batıl rukye ile (verilenleri) yemiş ise de sen hak bir rukye ile yemiş oluyorsun"*** buyurdu.[161]

---

161 Ebu Davud, Tıb, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 211.
Bu hadisin Ebu Davud, Tıb, 19'daki anlatımı daha açıktır. Hadisin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşüncesiyle ilgili bölümlerin Türkçesini aktarıyoruz: "Hârice'nin amcası Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna varıp Müslüman olduktan sonra geri döndü. Yolda zincirlere vurulmuş, deli bir adamları bulunan bir topluluğun yanından geçti. Delinin yakınları şöyle dedi: Bize anlatıldığına göre, sizin bu arkadaşınız hayır getirmiş birisi imiş. Sizin yanınızda bunu (delimizi) tedavi edeceğiniz bir şey var mı?" Bunun üzerine ben de onu Fatihatu'l-Kitab'ı okuyarak tedavi ettim. O da iyileşti. Bana yüz koyun verdiler. Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gidip ona durumu bildirdim. O da: ***"Bundan başka bir şey okumadın mı?"*** sordu. Okumadım dedim. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Sen onları al, yemin ederim ki çoğu kimse batıl bir rukye (okuyarak tedavi) ederek (batıl ile) yemiştir. Fakat sen hak bir rukye ile (rukye yapıp kazandığını) yiyorsun"*** (Çeviren).

٥٨٨٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْعَوَامّ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْمُرَادِيُّ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ النَّاجِي عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ كَانُوا فِي غَزَاةٍ فَمَرُّوا بِحَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَقَالُوا: هَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ؟ فَإِنَّ سَيِّدَ الْحَيِّ قَدْ لُدِغَ أَوْ قَدْ عَرَضَ لَهُ شَيْءٌ. قَالَ: فَرَقَاهُ رَجُلٌ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَبَرَأَ فَأُعْطِيَ قَطِيعًا مِنَ الْغَنَمِ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَهُ. فَسَأَلَ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ: «بِمَ رَقِيْتَهُ؟». فَقَالَ: بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ. قَالَ: «وَمَا يُدْرِيك أَنَّهَا رُقْيَةٌ؟». قَالَ: ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذُوهَا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ فِيهَا بِسَهْمٍ».

5884- … Ebu'l-Mutevekkil en-Nâcî'den, onun Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı bir gazvede idi. Arap kabilelerinden birisinin yanından geçtiler. Kabile mensupları: Aranızda rukye yapan kimse var mı? sordular. Çünkü bizim kabilenin efendisini (yılan) soktu -ya da ona bir şey arız oldu- dediler.

(Ebu Said) dedi ki: Bir adam Fatihatu'l-Kitab'ı okuyarak ona rukye yaptı, o da iyileşti. Ona bir koyun sürüsü verildi. O sürüyü kabul etmek istemedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bu durumu sordu. Allah Rasulü ona: ***"Sen ona ne ile rukye yaptın?"*** diye sordu. O adam: Fatihatu'l-Kitab'ı okuyarak, diye cevap verdi. Allah Rasulü: ***"Onun rukye olduğunu nereden biliyorsun?"*** dedi. (Ebu Said) dedi ki: Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"O koyunları alın ve bana da sizinle beraber bir pay ayırın."*** buyurdu.[162]

***

Bundan dolayı bazıları bu rivayetleri delil göstererek: Kur'an öğretme karşılığında mükâfat almakta bir sakınca yoktur, demiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Namaz öğretme karşılığında mükâfat almak mekruh olduğu gibi Kur'an öğretme karşılığında mükâfat almak da mekruhtur.

162 Buhârî, Tıb, 33; Müslim, Selâm, 65, 66; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 2, 44.

Bunların bu hususta birinci görüş sahiplerine karşı delilleri arasında şu da vardır: Bu husustaki birinci grup rivayetlerde sözü edilen mükâfat, Kur'an öğretme karşılığında verilen mükâfat değildir. Buradaki söz konusu mükâfat, Kur'an'a karşılık ücret alma maksadı güdülmeyen rukyeye (okuyarak tedavi etmeye) bir karşılık idi.

İşte biz de böyle diyoruz: Okuyarak tedavi etmekte ve bütün tedavilere karşı ücretle başkasını tutmakta hiçbir sakınca yoktur. Bunun için ücretle tuttuğumuz kimsenin, rukyeleri arasına Kur'an-ı Kerim'in bazı yerlerini kattığını bilsek dahi bu böyledir. Çünkü insanların birbirlerini okuyarak tedavi etme gibi bir görevleri yoktur. Bu sebeple kendilerine görev olmayan bir işi yapmak üzere ücretle tutulmaları halinde bu caiz olur.

Kur'an'ı insanlara öğretmeye gelince; onların Kur'an'ı birbirlerine öğretmeleri vaciptir. Çünkü bu yolla Yüce Allah'tan gelen ayetler insanlara tebliğ edilmiş olur. Ancak aralarından bazılarının Kur'an-ı Kerim'i başkalarına öğretmeleri diğerleri için de yeterli olur. Cenaze namazlarını kılmak gibi. Cenaze namazı aslında bütün insanlara farzdır. Ancak aralarından bir kısmı bu namazı kılacak olursa bu, diğerleri için de yeterli olur.

Bir kimse, velisi ölmüş olan birisini ölenin namazını kılması için ücretle tutacak olsa bu caiz olmaz. Çünkü o kimseyi, esasen yapmakla yükümlü olduğu bir işi yapmak üzere ücretle tutmuş olur.

İşte insanların birbirlerine Kur'an-ı Kerim'i öğretmeleri de böyledir. Bu işi yapmak onlara bir farzdır. Ancak aralarından bir kısmı bu işi yapacak olursa onların bu işi yapmaları diğerlerinin de yerini tutar (ayrıca onlara gerek bırakmaz.)

Kur'an'ı öğretmek üzere biri diğerini ücretle tutacak olursa böyle bir işi ücretle yapmayı kabul etmek de diğerinin onu ücretle tutması da batıl olur. Çünkü o, ancak Yüce Allah'ın kendisine farz kılmış olduğu ve kendisi için yaptığı bir işi yerine getirmesi için o kimseyi ücretle tutmuş olur. Çünkü bu işi yapan kimse bu işi yapmak suretiyle üzerindeki farzın düşmesine sebep olur. İcâre akitlerinde ise, ücretle tutulan kimseler, ücretle tutan kimseler için yaptıkları işler karşılığında akdin bir gereği olarak öngörülen bedellere malik olurlar ve bu akitler böyle bir durumda caiz olabilir.

Bir kimse: Kur'an öğretmek üzere başkasını ücretle tutmanın yasak olduğuna dair söylediklerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den delil

olacak herhangi bir rivayet nakledilmiş midir? diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: Evet, bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Kur'an vasıtası ile yemeyin."***

Ubâde b. es-Sâmit *radıyallahu anh*'dan da şöyle dediği rivayet edilmektedir: Suffa ehlinden birkaç kişiye Kur'an öğretiyordum. Aralarından birisi bana bir yay hediye ederek onu Allah yolunda kabul etmemi istedi. Ben de durumu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyledim. O, bana: ***"Eğer Allah'ın onun yerine Cehennem ateşinden bir yayı boynuna dolamasını istiyorsan onu kabul et"*** dedi.[163]

Bizler, bütün bunları bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen senetlerle zikrettik. Bunları, eserimizin nikâh bölümünde yer alan: "Kur'an-ı Kerim'den Bir Sure Karşılığında Evlendirmek" bölümünde zikrettik.[164] Diğer taraftan yine bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayetler nakledilmiştir:

٥٨٨٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ سَعِيدِ بْنِ إِيَاسٍ الْجَرِيرِيِّ عَنْ أَبِي الْعَلاَءِ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ أَخِيهِ مُطَرِّفِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِتَّخِذْ مُؤَذِّنًا لاَ يَأْخُذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا».

5885- … Ebu'l-Alâ Yezid b. Abdullah b. eş-Şihhîr'den, o kardeşi Mutarrif b. eş-Şihhîr'den, o Osman b. Ebi'l-Âs'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ezan okumasına karşılık ücret almayacak bir müezzin edin."***[165]

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ücretle ezan okumayı hoş görmedi.

163 Ebu Davud, Büyu', 36; İbn Mâce, Ticârât, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 315.
164 Bkz. 4209 no'lu hadis.
165 Tirmizî, Salât, 41; Nesâî, Ezân, 32; İbn Mâce, Ezân, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 217.

Yine bu hususta Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'dan da rivayet nakledilmiştir:

٥٨٨٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ التَّيْمِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ يَحْيَى الْبَكَّاءِ أَنَّ رَجُلاً قَالَ لابْنِ عُمَرَ: إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللهِ. فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ: لَكِنِّي أَبْغَضُكَ فِي اللهِ لِأَنَّكَ تَبْغِي فِي أَذَانِكَ أَجْرًا وَتَأْخُذُ عَلَى ٱلأَذَانِ أَجْرًا.

5886- … Bize Hammâd b. Seleme'nin Yahya el-Bekkâ'dan haber verdiğine göre, bir adam İbn Ömer'e: Ben Allah için seni seviyorum, dedi.

İbn Ömer ona: "Ancak ben Allah için sana buğzediyorum. Çünkü sen ücret almak için ezan okuyorsun ve okuduğun ezan karşılığında da ücret alıyorsun" dedi.

***

İşte zikretmiş olduğumuz bu rivayetler ile ezan karşılığında ücret almanın mekruh olduğu sabit olmaktadır. Buna göre, Kur'an öğretme karşılığında ödül almanın hükmü de aynen böyledir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Yüce Allah'tan Allah'ın Kitabı'ndan bir ayet dahi olsa tebliğde bulunmayı emretmiştir. Ayrıca Yüce Allah da Peygamberi'ne kendisinden tebliğde bulunmayı emrederek şöyle demiştir: ***"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmayacak olursan, onun risaletini tebliğ etmemiş olursun. İnsanlara karşı Allah seni koruyacaktır"*** (el-Maide, 5/67).

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine bu kabilden olmak üzere şöyle buyurmuştur:

٥٨٨٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ جَمِيعًا قَالاَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ ٱلأَوْزَاعِيِّ عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي كَبْشَةَ السَّلُولِيِّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلاَ حَرَجَ فِي ذَلِكَ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ».

5887- … Ebu Kebşe es-Selûlî'den, o Abdullah b. Amr b. el-As'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benden Allah'ın Kitabı'ndan bir ayet dahi olsa tebliğ edin. İsrailoğulları hakkında da (ya da onlardan da) rivayette bulunun, bunda bir sakınca yoktur. Fakat kim kasten benim adıma yalan uyduracak olursa ateşteki yerine hazırlansın."***[166]

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste kendisinden tebliğde bulunmayı ümmetine yerine getirilmesi gereken bir görev olarak vermiştir.

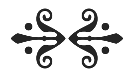
Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisinden tebliğ ile başkasından nakletmek arasında ayırım gözetip: ***"Ve İsrailoğullarından rivayette bulunun, bunda bir sakınca yoktur"*** buyurmuştur. Yani sizin bu hususta onlardan herhangi bir rivayet nakletmemenizde sizin için bir vebal yoktur.

Bu sebeple bunun için ödül almak, farz olan bir şeye karşılık ödül almak demektir. Yüce Allah'ın kendisine işlemeyi farz kıldığı bir ameli işlediği için ödül isteyen kimsenin de böyle bir ödül (ücret) alması haram olur. Çünkü o, bu işi, kendisine farz olan bir ameli eda etmek üzere yapar.

Her kim rukye ya da daha başka türden başkası için yapacağı bir işe karşılık bir ödül verilmesini şart koşacak olursa isterse bu, Kur'an okuyarak, tedavi ederek ya da buna benzer bir yolla olsun caizdir ve buna karşılık bir ödül (ücret) verilmesini istemesi helaldir.

Yaptığımız bu açıklamalar ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hususta rivayet edilmiş yasaklayıcı ve mubah kılıcı nakillerin ihtiva ettikleri anlamlar sahih olarak ortaya çıkmakta, bunlar birbirleriyle çelişmeyip birbirine aykırı düşmemektedir.

Bütün bunlar aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

166 Buhârî, Ehâdîsu'l-Enbiyâ, 50; Tirmizî, İlm, 13, Dârimî, Mukaddime, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 159, 202, 214.

٢- بَابُ الْجُعْلِ عَلَى الْحِجَامَةِ هَلْ يَطِيبُ لِلْحَجَّامِ أَمْ لاَ؟

2- HACAMAT KARŞILIĞINDA ÜCRET ALMAK HACAMAT YAPAN İÇİN HELAL MİDİR, DEĞİL MİDİR?

٥٨٨٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْخَزَّازُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَارِظٍ أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ قَدْ حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ قَدْ حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ: «إِنَّ كَسْبَ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ».

5888- … İbrahim b. Abdullah b. Kârız'dan rivayete göre, es-Sâib b. Yezid kendilerine şunu tahdis etmiştir: Râfi' b. Hadîc onlara Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu tahdis etmiştir: ***"Hacamat yapan kimsenin kazancı murdardır."***[167]

٥٨٨٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَارِظٍ قَالَ: حَدَّثَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ قَالَ: سَمِعْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

167 Müslim, Müsâkât, 40, 41; Tirmizî, Büyu', 46; Nesâî, Sayd, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 464, 465, IV, 141.

5889- ... Bana Yahya b. Ebi Kesîr tahdis edip dedi ki: Bana İbrahim b. Abdullah b. Kârız tahdis edip dedi ki: Bana es-Sâib b. Yezid tahdis edip dedi ki: Ben Râfi' b. Hadîc'i Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis ederken dinledim.

٥٨٩٠- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ جَمِيعًا قَالاَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: ثَنَا رَبَاحُ بْنُ أَبِي مَعْرُوفٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنَ السُّحْتِ كَسْبَ الْحَجَّامِ».

5890- ... Bize Rabâh b. Ebi Ma'rûf, Ata'dan tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hacamat yapanın kazancı -hiç şüphesiz- haram (kazançlar) dandır."***

٥٨٩١- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا شِهَابٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5891- ... Muhammed b. Ebi Leyla'dan, o Ata'dan, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٨٩٢- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْجَارُودِ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ بَيَانٍ الْوَاسِطِيُّ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ زِيَادٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَسْبَ الْحَجَّامِ.

5892- ... Bana Abdulaziz b. Ziyad'ın tahdis ettiğine göre, Enes b. Malik şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yapan kimsenin kazancını haram kılmıştır.

٥٨٩٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: أَنْبَأَنَاشُعْبَةُ قَالَ: ثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ اِشْتَرَى أَبِي حَجَّامًا فَكَسَرَ مَحَاجِمَهُ. فَقُلْت لَهُ: يَا أَبَتِ لِمَ كَسَرْتَهَا؟ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الدَّمِ.

5893- … Bize Avn b. Cuhayfe tahdis edip dedi ki: Babam hacamat yapan bir kişiyi (köleyi) satın almıştı. Onun hacamat yaptığı aletlerini kırdı. Ben babama: Babacığım, bunları niçin kırdın? diye sordum. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kana (kan akıtmaya) karşılık alınan ücreti yasakladı, dedi.[168]

***

Ebu Cafer dedi ki: Aslında bu hadiste hacamat yapan kimsenin kazancının haram olduğuna bir delil yoktur. Fakat bizim bu hadisi burada kaydetmemizin sebebi, herhangi bir kimsenin bizim bu hadisi görmezlikten geldiğimizi sanmaması içindir. Bu hadiste bulunan ise sadece Cuhayfe'nin bunu hoş görmediğinden ibarettir.

Bu hadiste yer alan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kan (akıtmak) karşılığında alınan bedeli yasakladığına dair ifadeye gelince; bu, kanın satılırken karşılığında alınan bedel ile ilgilidir, başkası için değildir.

Bundan (önceden nakletmiş olduğumuz rivayetlerden) dolayı, bazıları, hacamat yapan kimsenin kazancının mekruh olduğu kanaatini benimsemiş ve bu hususta bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Hacamat yapan kimsenin kazancı kirli bir kazançtır. Kişinin kendi nefsini kirletmesi ve onu böyle bir hal ile karşı karşıya bırakması ise mekruhtur.

Ancak bu işin bizatihi haram olmasından söz edilecek olursa durum böyle değildir.

Bu görüş sahipleri bu hususta şu rivayetleri delil gösterirler:

٥٨٩٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَالرَّبِيعُ الْمُؤَذِّنُ قَالاَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْعَبَّاسِ أَنَّهُ قَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ فِي ذَلِكَ.

5894- … Abdullah b. Tâvus'tan, o babasından, o Abdullah b. Abbas'tan,

168 Buna yakın olarak: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 308, 309.

onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yaptırdı ve hacamatını yapan kimseye bu iş için ücretini verdi.[169]

٥٨٩٥- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَكَمِ الْحَبْرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ. ح

وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ مُوسَى قَالَ: ثَنَا سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ قَالاَ: ثَنَا وُهَيْبٌ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5895- Bize el-Hüseyn b. el-Hakem el-Habrî de tahdis edip dedi ki: Bize Affân b. Müslim tahdis etti, H.

Ayrıca bize Ahmed b. Davud b. Musa da tahdis edip dedi ki: Bize Sehl b. Bekkâr tahdis etti. (Affân ile) dediler ki: Bize Vuheyb tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٨٩٦- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسَلَ إِلَى غُلاَمٍ حَجَّامٍ فَجَاءَ فَحَجَمَهُ فَأَعْطَاهُ أَجْرًا مُدًّا أَوْ نِصْفَ مُدٍّ وَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُعْطِهِ ذَلِكَ.

5896- … Bize Şu'be, Cabir el-Cu'fî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: eş-Şa'bî'yi, İbn Abbas'tan şunu tahdis ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yapan bir köleye haber gönderdi, o köle de gelip ona hacamat yaptı. (Allah Rasulü) ona bir müd ya da yarım müd ücret verdi. Şayet haram olsaydı ona bu ücreti vermezdi.

٥٨٩٧- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: احْتَجَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ وَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُعْطِهِ ذَلِكَ.

169 Buhârî, İcâre, 18, Büyu', 39; Müslim, Müsâkât, 65; Ebu Davud, Büyu', 38; İbn Mâce, Ticârât, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 90, 134, 135, 241…

5897- … Âmir eş-Şa'bî'den, o Abdullah b. Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hacamat yaptırdı ve hacamat yapana ücretini verdi. Eğer haram olsaydı ona bunu (ücretini) vermezdi.[170]

٥٨٩٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي طَالِبٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ حَجَّامًا كَانَ يُقَالُ لَهُ أَبُو طَيْبَةَ الْحَجَّامُ حَجَمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْطَاهُ أَجْرَهُ وَحَطَّهُ عَنْهُ طَائِفَةٌ مِنْ غَلَّتِهِ أَوْ وَضَعَ عَنْهُ أَهْلُهُ طَائِفَةً مِنْ غَلَّتِهِ. فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمَا أَعْطَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5898- … Ebu Talib'ten, onun Abdullah b. Abbas'tan rivayet ettiğine göre, hacamat yapan ve Ebu Taybe el-Haccâm diye anılan bir kişi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hacamat yaptı, Allah Rasulü de ona ücretini verdi. Ayrıca onun (efendisine vermekle yükümlü olduğu) gelirinin bir kısmını indirdi ya da onun sahipleri kendilerine vermekle yükümlü tuttukları gelirinden bir kısmını indirdiler. İbn Abbas da dedi ki: Eğer haram olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona ücret vermezdi.

٥٨٩٩- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْجَارُودِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اِحْتَجَمَ فَأَمَرَ الْحَجَّامَ بِصَاعٍ مِنْ طَعَامٍ وَأَمَرَ مَوَالِيَهُ أَنْ يُخَفِّفُوا عَنْهُ مِنَ الْخَرَاجِ شَيْئًا.

5899- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yaptırdı. Hacamat yapan kimseye bir sa' buğday verilmesini emretti. Sahiplerine de onun haracından (getirmekle yükümlü tuttukları gelir miktarından) bir miktar azaltmalarını emretti.[171]

170 5894 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

171 Hadisi buna yakın olarak: Buhârî, Büyu', 39, İcâre, 17, 19; Müslim, Müsâkât, 64, 66; Ebu Davud, Büyu', 38; Malik, İsti'zân, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 365, III, 282.

٥٩٠٠- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ قَيْسٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا أَبَا طَيْبَةَ الْحَجَّامَ فَحَجَمَهُ فَسَأَلَهُ: «كَمْ ضَرِيبَتُكَ؟». فَقَالَ: ثَلاَثَةُ أَصْوُعٍ فَوَضَعَ عَنْهُ صَاعًا مِنْهَا.

5900- … Süleyman b. Kays'dan, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yapan Ebu Taybe'yi çağırttı. O da Hz. Peygamber'e hacamat yaptı. Allah Rasulü ona: ***"Senin (sahiplerine teslim etmekle yükümlü olduğun) vergin ne kadar?"*** diye sordu. Ebu Taybe: Üç sa', deyince Allah Rasulü, bundan bir sa'ı kaldırdı.[172]

٥٩٠١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ قَيْسٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ بِمِثْلِ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5901- … Bize Ebu Avâne, Ebu Bişr'den tahdis etti, o Süleyman b. Kays'dan, o Cabir'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etti. Sonra hadisi aynen bunun gibi zikretti.

٥٩٠٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا آدَم بْنُ أَبِي إِيَاسٍ قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ بْنُ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ .

5902- … Ebu Cemîle'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hacamat yaptırdı ve hacamat yapan kişiye ücretini verdi.

172 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 353.

٥٩٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ فِي كَسْبِ الْحَجَّامِ: عَلِفَةُ النَّاضِحِ أَوْ قَالَ: اعْلِفْ ذَلِكَ نَاضِحَكَ.

5903- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yapan kimsenin kazancı hakkında: ***"(Bu) su taşıyan devenin bir defalık yemidir"*** ya da: ***"Sen onu su taşıyan devene yem olarak ver"*** buyurdu.

٥٩٠٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ ح.

5904- Bize İbrahim b. Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize Amr b. Avn tahdis etti, H.

٥٩٠٥- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ قَالاَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ.

5905- … Muhammed b. Sîrîn'den, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hacamat yaptırdı ve hacamat yapana ücretini verdi.

٥٩٠٦- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ مَالِكٍ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ أَبَا طَيْبَةَ حَجَمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَعْطَاهُ أَجْرَهُ قَالَ: وَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُعْطِهِ.

5906- … Asım'dan, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Ebu Taybe, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hacamat yaptı. Hz. Peygamber ona ücretini verdi. (Enes) dedi ki: Eğer (ücreti) haram olsaydı ona vermezdi.

٥٩٠٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ أَنَّهُ قَالَ: سُئِلَ أَنَسٌ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ. فَقَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ الْحَجَّامُ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ وَكَلَّمَ مَوَالِيَهُ لِيُخَفِّفُوا عَنْهُ مِنْ غَلَّتِهِ شَيْئًا فَفَعَلُوا ذَلِكَ.

5907- … Humeyd et-Tavîl şöyle dedi: Enes'e hacamat yapan kimsenin kazancına dair soru soruldu. O şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yaptırdı. Hacamatçı Ebu Taybe ona hacamat yaptı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona iki sa' buğday verilmesini emretti, onun getirmekle yükümlü olduğu hasılatın bir kısmını azaltmaları için de sahipleriyle konuştu. Onlar da dediğini yaptılar.

٥٩٠٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ أَنَّ حُمَيْدًا قَدْ حَدَّثَهُمْ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5908- … Bana Süfyan es-Sevrî'nin haber verdiğine göre, Humeyd kendilerine Enes'ten naklen şunu tahdis etmiştir: O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etmiştir.

٥٩٠٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ أَيْضًا قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ أَيْضًا مِثْلَ ذَلِكَ سَوَاءً.

5909- … Humeyd et-Tavîl'den, o Enes b. Malik'ten, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etti. Sonra da yine bu hadisi önceki hadis ile aynı şekilde zikretti.

٥٩١٠- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5910- … Bize İsmail b. Cafer, Humeyd et-Tavîl'den tahdis etti. O Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu rivayetlerde, hacamat yapan kimsenin kazancının mubah olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı bu hükmün, daha önce sözünü ettiğimiz yasaktan sonra ya da önce olması ihtimali vardır. Bundan dolayı biz de bu hususu inceledik ve şunu gördük:

٥٩١١- يُونُس قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ. ح

5911- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Yusuf tahdis etti, H.

٥٩١٢- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ قَالاَ: ثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي عُفَيْرٍ الأَنْصَارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ عَنْ مُحَيِّصَةَ بْنِ مَسْعُودٍ الأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ قَدْ كَانَ لَهُ غُلاَمٌ حَجَّامٌ يُقَالُ لَهُ نَافِعٌ وَأَبُو طَيْبَةَ فَانْطَلَقَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ عَنْ خَرَاجِهِ فَقَالَ: «لاَ تَقْرَبُنَّهُ». فَرَدَّ ذَلِكَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اِعْلِفْ بِهِ النَّاضِحَ اجْعَلُوهُ فِي كِرْشِهِ».

5912- … Muhayyisa b. Mesud el-Ensârî'den rivayete göre, onun Nâfi ve Ebu Taybe diye anılan hacamat yapan bir kölesi vardı. Bu köle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitmişti. Allah Rasulü ona efendisine ödemekle yükümlü olduğu haracını (hasılatını) sordu. Sonra (Muhayyisa'ya): ***"Sakın ona (kazancına) yaklaşma"*** dedi. O da bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geri gönderince Allah Rasulü: ***"Sen onu su taşıyan devene yem olarak ver; onu devenin işkembesine gönderin"*** dedi.

٥٩١٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: ثَنَا طَارِقُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ رِفَاعَةَ بْنَ رَافِعٍ أَوْ رَافِعَ بْنَ رِفَاعَةَ -الشَّكُّ مِنْهُمْ فِي ذَلِكَ- قَدْ جَاءَ إِلَى مَجْلِسِ الأَنْصَارِ فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ وَأَمَرَنَا أَنْ نُطْعِمَهُ نَاضِحَنَا.

5913- … Bize Tarık b. Abdurrahman'ın tahdis ettiğine göre, Rifâa b. Râfi' ya da Râfi' b. Rifâa -bu hususta şüphe eden onlardır- ensarın meclisine gelerek: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacamat yapan kimsenin kazancını

yasakladı ve bize onu (aldığı ücreti) su taşıyan devemize yem olarak vermemizi emretti, dedi.[173]

٥٩١٤- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ الْكَاتِبُ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدِ بْنِ مُسَافِرٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حَرَامِ بْنِ سَعْدِ بْنِ مُحَيِّصَةَ عَنِ الْمُحَيِّصَةِ رَجُلٍ مِنْ بَنِي حَارِثَةَ أَنَّهُ قَدْ كَانَ لَهُ حَجَّامٌ وَاسْمُ الرَّجُلِ الْمُحَيِّصَةُ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَنَهَاهُ أَنْ يَأْكُلَ كَسْبَهُ ثُمَّ عَادَ فَنَهَاهُ ثُمَّ عَادَ فَنَهَاهُ ثُمَّ عَادَ فَنَهَاهُ فَلَمْ يَزَلْ يُرَاجِعُهُ حَتَّى قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اعْلِفْ كَسْبَهُ نَاضِحَكَ وَأَطْعِمْهُ رَقِيقَكَ».

5914- ... Haram b. Sa'd b. Muhayyisa'dan, o Hariseoğullarından bir adam olan el-Muhayyisa'dan rivayet ettiğine göre, kendisinin hacamatçı bir kölesi vardı. el-Muhayyisa adındaki bu adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e buna (kazancına) dair soru sordu. Allah Rasulü ona kazancını yemesini yasakladı. Tekrar sordu, onu tekrar yasakladı. Sonra bir daha sordu, onu yine yasakladı. Ardından bir daha sordu, onu yine yasakladı. Adam durmadan Allah Rasulü'ne sordu. Nihayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Onun elde ettiği kazancı su taşıyan devene yem olarak ver ve onu kölelerine yedir"*** dedi.[174]

٥٩١٥- وَحَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ حَرَامِ بْنِ سَعْدِ بْنِ مُحَيِّصَةَ أَنَّ مُحَيِّصَةَ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5915- ... Haram b. Sa'd b. Muhayyisa'dan rivayete göre, Muhayyisa, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sordu. (Sonra) aynısını zikretti.

٥٩١٦- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ

173 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 341.
174 Tirmizî, Büyu', 47; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 535, 536.

عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ حَرَامِ بْنِ سَعْدِ بْنِ مُحَيِّصَةَ أَنَّ مُحَيِّصَةَ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5916- … ez-Zührî'den, o Haram b. Sa'd b. Muhayyisa el-Hârisî'den, o Muhayyisa'dan rivayet ettiğine göre, Muhayyisa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sordu. (Sonra) aynısını zikretti.

٥٩١٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5917- … Bize İbn Ebi Zi'b tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٩١٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ عَنْ حَرَامِ بْنِ مُحَيِّصَةَ أَحَدِ بَنِي حَارِثَةَ عَنْ أَبِيهِ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5918- … İbn Şihâb ez-Zührî'den, o Haram b. Muhayyisa'dan -Hariseoğullarına mensup bir kişidir- o babasından hadisi aynen zikretti.

***

İşte zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu iş için almış olduğu ücreti mubah kılmasının -daha önce birinci grup rivayetlerde görüldüğü gibi- genel ve mutlak bir şekilde onu yasakladıktan sonra gerçekleştiğine delil bulunmaktadır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu ücretin kölelere ya da su taşıyan hayvanlara yedirilmesini mubah kılması da bu ücretin haram olmadığına bir delildir.

Nitekim efendinin, yenilmesi helal olmayan haram bir malı kölelerine de su çeken hayvanlarına da yedirmesinin helal olmadığını görüyoruz. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* köleler hakkında: ***"Onlara yediğinizden yedirin"*** buyurmuştur.[175]

175 Buhârî, Itk, 15; Müslim, Zühd, 74, Eymân, 38; İbn Mâce, Edeb, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 36, V, 168, 173.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Muhayyisa'ya kölesi olan hacamatçının kazandığından su taşıyan devesine yem verip onu kölelerine yedirmesini mubah kılmış olması onun bu hususta daha önceki yasağının nesh edilmiş olduğuna ve artık bu ücreti yemenin kendisi için de başkası için de helal olduğunun sabit olduğuna delildir.

Aynı zamanda bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Bu, bize göre de nazarın (akli düşünme ve kıyasın) bir gereğidir. Çünkü bizler şunu gördük: Bir kişi bir diğerini damarından kan aldırması ya da bir eşeğine hacamat yaptırması için ücretle tutacak olursa bu caiz olur. Böyle bir ücretli akit caizdir. O halde hacamat da böyledir.

Yine bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra gelenlerden de şu rivayet nakledilmiştir:

٥٩١٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ اللَّخْمِيُّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْعَبَّاسِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَأَتَتْهُ اِمْرَأَةٌ فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ لِي غُلاَمًا حَجَّامًا وَإِنَّ أَهْلَ الْعِرَاقِ يَزْعُمُونَ أَنِّي آكُلُ ثَمَنَ الدَّمِ. فَقَالَ لَهَا عَبْدُ اللهِ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَقَدْ كَذَبُوا إِنَّمَا تَأْكُلِينَ خَرَاجَ غُلاَمِكَ.

5919- … Bana Musa b. Ali b. Rabâh el-Lahmî, babasından, onun şöyle dediğini haber verdi: Ben Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın yanındaydım. Ona bir kadın gelerek: Benim hacamat işini bilen bir kölem var. Iraklılar ise benim kanın bedeli olan bir ücreti yediğimi ileri sürüyorlar, dedi. Abdullah b. Abbas ona: Yemin ederim ki, yalan söylüyorlar. Sen ancak kölenin sağladığı geliri yiyorsun, dedi.

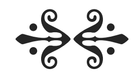
٥٩٢٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: وَحَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الرَّأْيِ أَنَّ الْحَجَّامِينَ قَدْ كَانَ لَهُمْ سُوقٌ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

5920- … Bize el-Leys tahdis edip dedi ki: Bana Rebîa b. Ebu Abdurrah-

man er-Rey'in tahdis ettiğine göre, hacamatçıların Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* döneminde bir çarşıları vardı.

٥٩٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ أَنَّهُ قَالَ: وَقَدْ أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ لَمْ يَزَالُوا مُقِرِّينَ بِأَجْرِ الْحِجَامَةِ وَلاَ يُنْكِرُونَهَا.

5921- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Yusuf tahdis edip dedi ki: Bize el-Leys tahdis etti. O şöyle dedi: Bana Yahya b. Said el-Ensârî'nin haber verdiğine göre, Müslümanlar, hacamatın ücretini (helal) kabul edegelmiş ve buna karşı çıkmamışlardır.

٣- بَابُ اللُّقَطَةِ وَالضَّوَالِّ

3- BULUNTU (LUKATA) VE KAYIP MALLAR(IN HÜKMÜ)

٥٩٢٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي الْعَلاَءِ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْجُذَامِيِّ عَنِ الْجَارُودِ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ ضَالَّةَ الْمُسْلِمِ حَرْقُ النَّارِ».

5922- … Ebu Müslim el-Cüzâmî'den, o el-Cârûd'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Müslümanın yitiği ateşin yakmasıdır."***[176]

٥٩٢٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ عَنْ يَزِيدَ أَخِي مُطَرِّفٍ عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْجُذَامِيِّ عَنِ الْجَارُودِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ ضَالَّةَ الْمُسْلِمِ أَوْ الْمُؤْمِنِ حَرْقُ النَّارِ».

5923- … Ebu Müslim el-Cüzâmî'den, o el-Cârûd'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Müslümanın ya da müminin yitiği ateşin yakmasıdır."***

176 Tirmizî, Eşribe, 11; İbn Mâce, Lukata, 1; Dârimî, Büyu', 61; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 25, V, 80.

٥٩٢٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ كُنَّا قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَفَرٍ مِنْ بَنِي عَامِرٍ. فَقَالَ لَنَا: «أَلاَ أَحْمِلُكُمْ؟». فَقُلْتُ: إِنَّا نَجِدُ فِي الطَّرِيقِ هَوَامِّي الْإِبِلِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ ضَالَّةَ الْمُسْلِمِ حَرْقُ النَّارِ».

5924- … Mutarrif b. eş-Şihhir'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Âmiroğullarından bir heyet ile birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitmiştik. O, bize: ***"Size binek vereyim mi?"*** diye sordu. Ben: Bizler yolda kaybolmuş sahipsiz develer buluyor (ve onlara biniyor)uz, deyince Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Müslümanın yitiği ateşin yakmasıdır"*** buyurdu.

***

Bundan dolayı bazıları, kaybedilmiş malları ister tanıtıp sahiplerini bulmak için ister başka bir amaçla olsun almak her durumda haram olur, kanaatini benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, sözünü ettiğimiz bu rivayetler ile tanıtmak amacıyla kaybolmuş malı almayı haram kılmak istememiş, bunun dışında bir maksatla kayıp malları almayı kastetmiştir, demişlerdir.

Onların bu husustaki kanaatlerini de şu rivayetler açıklığa kavuşturmaktadır:

٥٩٢٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْجُذَامِيِّ عَنِ الْجَارُودِ أَنَّهُ قَالَ: كُنَّا أَتَيْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ عَلَى إِبِلٍ عِجَافٍ. فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّا نَمُرُّ بِالْجُرُفِ فَنَجِدُ إِبِلاً فَنَرْكَبُهَا؟ فَقَالَ: «إِنَّ ضَالَّةَ الْمُسْلِمِ حَرْقُ النَّارِ».

5925- … Ebu Müslim el-Cüzâmî'den, o el-Cârûd'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bizler zayıf develere binmiş olarak Rasulullah *sallallahu aleyhi*

ve sellem'in yanına geldik. Ey Allah'ın Rasulü! Bizler, el-Curuf'tan geçiyor ve orada (sahipsiz) develer buluyoruz. Onlara da biniyoruz (binebilir miyiz?) dedik. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Müslümanın yitiği ateşin yakmasıdır"*** buyurdu.

***

Onların Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kayıp develeri yakalamaya dair sormaları onlara binme amacıyla ilgiliydi. Yoksa bu develeri tanıtıp sahiplerini bulma amacıyla değildi. Bu sebeple Allah Rasulü de onlara: ***"Müslümanın yitiği ateşin yakmasıdır"*** diye cevap verdi. Yani Müslümanın kaybettiği malın hükmü, o malın, sahibi adına muhafaza edilmesi ve sahibine geri verilinceye kadar muhafaza edilmeye devam edilmesi şeklindedir. Yoksa o mal, sırtına binmek ya da bir başka amaçla ondan yararlanmak için alınamaz.

Böylelikle bu hadisin anlamı ve bunun sözünü ettiğimiz şekilde olduğu açıklık kazanmaktadır.

Bu türden kayıp malı almayı haram görmüş olanların ayrıca bu hususta şunları da delil getirdiklerini görüyoruz:

٥٩٢٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حَيَّانَ التَّيْمِيُّ عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ الْمُنْذِرِ عَنِ الْمُنْذِرِ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ كُنْتُ بِالْبَوَازِيجِ مَوْضِعٌ فَرَاحَتِ الْبَقَرُ فَرَأَى فِيهَا جَرِيرٌ بَقَرَةً أَنْكَرَهَا. فَقَالَ لِلرَّاعِي: مَا هَذِهِ الْبَقَرَةُ؟ قَالَ: بَقَرَةٌ لَحِقَتْ بِالْبَقَرِ لاَ أَدْرِي لِمَنْ هِيَ؟ فَأَمَرَ بِهَا جَرِيرٌ فَطُرِدَتْ حَتَّى تَوَارَتْ. ثُمَّ قَالَ: قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ يَأْوِي الضَّالَّةَ إِلَّا ضَالٌّ».

5926- … ed-Dahhâk b. el-Münzir'den, o el-Münzir'den, şöyle dediğini rivayet etti: Ben el-Bevâzîc denilen bir yerdeydim. Sabahleyin inekler salınıp gittiklerinde Cerîr aralarında tanımadığı bir inek gördü. Çobana: Bu inek nereden geldi? sordu. Çoban: İneklerimiz arasına gelip katılan bir inektir, kime ait olduğunu bilmiyorum, deyince Cerîr'in verdiği emir üzerine o inek kaybolup gözle görülmeyinceye kadar kovalandı. Sonra Cerîr dedi ki: Rasulullah

sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim: ***"Kaybolan bir malı, sapık olandan başkası barındırmaz."***[177]

***

Bu kanaat sahipleri şöyle derler: İşte bu hadis de kayıp olan malı almanın haram olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu konuda bunlara karşı diğerlerinin lehine olan delillerden birisi de şudur: Kastedilen barındırmanın, tanıtmak amacı ile olmayan barındırma olması ihtimali bulunabilir. Çünkü yine bunu şu rivayet açıklamıştır:

٥٩٢٧- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ بَكْرَ بْنَ سَوَدَاةَ قَدْ أَخْبَرَهُمْ عَنْ أَبِي سَالِمٍ الْجَيَشَانِيِّ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ آوَى ضَالَّةً فَهُوَ ضَالٌّ مَا لَمْ يُعَرِّفْهَا».

5927- … Ebu Salim el-Ceyeşânî'den, o Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kayıp malı barındıran bir kimse, onu (sahibine vermek amacı ile) tanıtmadığı sürece dalalettedir."***[178]

٥٩٢٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: ثَنَا عَمِّي عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5928- … Bana Amr b. el-Hâris tahdis etti. Sonra bu hadisi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendi senediyle önceki hadis ile aynen nakletti.

***

177 İbn Mâce, Lukata, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 360, 362.
178 Müslim, Lukata, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 117.

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste kaybolmuş bir malı barındırdığı için kimin sapıtmış olacağını ve bunun onu tanıtmak amacıyla almayan kimse olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Böylelikle bu hadisin anlamı, el-Cârûd ve Abdullah b. eş-Şihhîr'in yine bu hususta rivayet ettikleri hadisin anlamı ile aynı olmaktadır.

٥٩٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْمَهْدِيِّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ وَائِلِ بْنِ دَاوُدَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُرَاقَةَ عَنْ أَبِيهِ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ جَاءَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ !أَرَأَيْتَ ضَالَّةَ الإِبِلِ تَرِدُ عَلَى حَوْضِ إِبِلِي أَلِيَ أَجْرٌ إِنْ أَسْقَيْتَهَا؟ قَالَ: «وَفِي الْكَبِدِ الْحِرَاءِ أَجْرٌ».

5929- … Muhammed b. Surâka'dan, o babası Surâka b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelip ona: Ey Allah'ın Rasulü! Kaybolmuş develer benim develerime ait su havuzuna geliyor. Onların su içmelerine müsaade edersem, sevap alır mıyım dersin? sordu. Allah Rasulü: ***"Ciğeri sıcak her bir varlığ(a yapılan iyilik) de bir sevap vardır"*** buyurdu.[179]

٥٩٣٠- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ أَخَاهُ سُرَاقَةَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ!. ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ بِمِثْلِ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5930- … Abdurrahman b. Malik b. Cu'şum'dan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, kardeşi Surâka b. Malik: Ey Allah'ın Rasulü! demiştir. Sonra bu hadisi önceki hadis ile aynen zikretmiştir.

***

O develerin su içmesine müsaade etmekle onları barındırmış olur. Fakat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu barındırmayı, develerin sahibinin

179 İbn Mâce, Edeb, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 222, IV, 175.

faydasını kastediyor, sahibi adına onların zarar görmemelerini isteyerek yapıyorsa onun bu işi yapmasını yasaklamamış, bundan dolayı sevabının olacağını bildirmiştir.

İşte bununla, Cerîr'in rivayet ettiği hadiste mekruh görülen barındırmanın, onları sahipleri adına zarar görmemeleri ve bu yolla sevap kazanma arzusu dışındaki bir maksatla almak hakkında olduğu sabit olmaktadır.

Birinci görüşün sahipleri bu hususta görüşleri lehine şunu da delil göstermektedirler:

٥٩٣١- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الصُّوفِيُّ قَالَ: أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبِ بْنِ مُسْلِمٍ الْقُرَشِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَمَالِكُ بْنُ أَنَسٍ وَسُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ الثَّوْرِيُّ جَمِيعًا أَنَّ رَبِيعَةَ بْنَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الرَّأْيَ حَدَّثَهُمْ جَمِيعًا عَنْ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُنْبَعِثِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ فَسَأَلَهُ عَنِ اللُّقَطَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اعْرِفْ عِفَاصَهَا وَوِكَاءَهَا ثُمَّ عَرِّفْهَا سَنَةً فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا فَشَأْنَكَ بِهَا».

قَالَ: فَضَالَّةُ الْغَنَمِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ: «هِيَ لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذِّئْبِ». قَالَ: فَضَالَّةُ الْإِبِلِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ: «مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَحِذَاؤُهَا تَرِدُ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا».

5931- … Zeyd b. Halid el-Cuhenî şöyle dedi: Bir adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi. Ben de Allah Rasulü ile birlikteydim. Adam ona buluntu mala dair soru sordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"O buluntunun içinde bulunduğu keseyi, o kesenin ağzının bağlandığı ipi iyice belle. Sonra bir yıl boyunca onu tanıt. Sahibi gelirse (mesele yok), aksi takdirde onu dilediğin gibi kullanabilirsin"*** dedi.

Adam bu sefer: Peki, Ey Allah'ın Rasulü! Ya kaybolmuş koyun(un hükmü nedir?) sordu. Allah Rasulü: ***"O, ya senin ya kardeşinin ya da kurdundur"*** buyurdu.

Adam: Peki, Ey Allah'ın Rasulü! Ya kaybolmuş deve(nin hükmü nedir?)

sordu. Allah Rasulü: ***"Onun yanında su tulumu da ayakkabısı da vardır. O suya gider (su içer) ve ağaçlardan yer. Sahibi onu buluncaya kadar (ona dokunma)"*** buyurdu.[180]

٥٩٣٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَهْمِيُّ قَالَ: أَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ وَرَبِيعَةُ بْنُ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ جَمِيعًا عَنْ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُنْبَعِثِ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ اللُّقَطَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْوَرَقِ. فَقَالَ: «اَعْرِفْ وِكَاءَهَا وَعِفَاصَهَا ثُمَّ عَرِّفْهَا سَنَةً فَإِنْ لَمْ تُعْرَفْ فَاسْتَنْفِعْ بِهَا وَلْتَكُنْ وَدِيعَةً عِنْدَكَ فَإِنْ جَاءَ لَهَا طَالِبٌ يَوْمًا مِنَ الدَّهْرِ فَأَدِّهَا إِلَيْهِ».

5932- … el-Munbais'in azatlısı Yezid'den, o Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, bulunan altın, gümüş ve gümüş paraya dair soru soruldu. O, şöyle buyurdu: ***"Onun torbasının bağını ve torbasını iyice belle. Sonra bir yıl boyunca onu tanıt. Eğer onu tanıyan (sahibi) bulunmazsa bu takdirde ondan yararlan. Fakat senin yanında bir emanet (gibi) kalsın. Bir gün onu isteyen birisi gelirse sen de onu o kimseye öde."***[181]

***

Sonra biz bu hadiste de, koyun ve deve hakkında tıpkı Yunus'un rivayet ettiği (5931 no'lu) hadiste zikredilenleri zikrettik.

٥٩٣٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قُعْنُبٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُنْبَعِثِ أَنَّهُ سَمِعَ زَيْدَ

180 Buhârî, İlm, 28, Müsâkât, 12, Lukata, 2, 4, 9, 11, Talâk, 22; Müslim, Lukata, 1, 2, 5; Ebu Davud, Lukata, 1; Tirmizî, Ahkâm, 35; İbn Mâce, Lukata, 1; Malik, Akdiye, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 116, 117.

181 Buhârî, Talâk, 22, Edeb, 2, 3, 4, 9; Müslim, Lukata, 1, 2, 5, 6, 7; Ebu Davud, Lukata, 1; Tirmizî, Ahkâm, 35; İbn Mâce, Lukata, 1, 2; Malik, Akdiye, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 116, 117, V, 193.

بْنَ خَالِدٍ الْجُهَنِيَّ يَقُولُ: ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5933- … el-Munbais'in azatlısı Yezid'den rivayete göre, o Zeyd b. Halid el-Cuhenî'yi şöyle derken dinlemiştir: Sonra hadisi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den öbür hadis ile aynen zikretti.

٥٩٣٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الرَّائِي عَنْ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُنْبَعِثِ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ ذَلِكَ الْحَدِيثِ أَيْضًا سَوَاءً غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ فِي ذَلِكَ: «وَلْيَكُنْ وَدِيعَةً عِنْدَكَ».

5934- … el-Munbais'in azatlısı Yezid'den, o Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine öbür hadis ile aynı şekilde zikretti, ancak o, bu rivayetinde: ***"Senin yanında bir emanet olsun"*** demedi.

٥٩٣٥- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالاَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلاَنَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْقَعْقَاعُ بْنُ حَكِيمٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ ضَالَّةِ الْغَنَمِ فَقَالَ: «هِيَ لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذِّئْبِ». وَسُئِلَ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ فَقَالَ: «مَا لَكَ وَمَا لَهَا؟ مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَحِذَاؤُهَا دَعْهَا حَتَّى يَجِدَهَا رَبُّهَا».

5935- … Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, kendisine kaybolmuş koyuna dair soru sorulunca Hz. Peygamber: ***"O, ya senindir ya kardeşinindir ya da kurdundur***" buyurmuştur.

Kaybolmuş deve hakkında da ona soru sorulunca şöyle buyurmuştur:

“Senin onunla ne işin olabilir ki? Çünkü onun suyu, ayakkabısı yanındadır. Sahibi onu buluncaya kadar sen ona dokunma.”[182]

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona, kaybolmuş deveyi almayı yasaklamakta ve ona dokunmamasını emretmektedir. Bu da kayıp malları almanın haram kılınmış olduğuna bir delildir.

Bunlara şöyle cevap verilmiştir: Bunda sizin sözünü ettiğiniz hükme bir delil yoktur. Fakat bunda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in kaybolmuş develere dokunmamasını emrettiği belirtilmektedir. Çünkü develer, özellikleri gereği suyu bulurlar ve onların buna güçleri yeter. Bundan dolayı kaybolacaklarından korkulmaz. Çünkü deve suya gider, otlardan yer. Sonunda sahibi onu bulabilir. Bunun için deveyi almamak, almaktan daha faziletlidir. Bununla birlikte sahibi adına onu korumak amacıyla alacak olursa bundan dolayı da günahkâr olmaz.

Bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e kaybolmuş koyuna dair de soru sorulmuş ve: ***“O, ya senindir ya kardeşinindir ya da kurdundur”*** diye cevap vermiştir. Yani onu kendin için dahi alabilirsin. Bu takdirde o koyun senin elinde kardeşine ait olmak üzere bulunur ya da sen onu serbest bırakırsın, bu durumda kurt onu yakalar ve yer ya da asıl sahibi onu bulur ve alır.

İşte bu hadiste, koyunu almanın mubah olduğu belirtilmektedir.

Abdullah b. Amr b. el-As yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’den de bu hususta şu rivayet nakledilmiştir:

٥٩٣٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَهِشَامُ بْنُ سَعْدٍ كِلاَهُمَا عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَجُلاً مِنْ مُزَيْنَةَ أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ لَهُ: يَا نَبِيَّ اللهِ كَيْفَ

182 Buhârî, İlm, 28, Müsâkât, 12, Lukata, 2, 3, 4, 9, 11; Müslim, Lukata, 1, 2, 5; Ebu Davud, Lukata, 1; Tirmizî, Ahkâm, 35; İbn Mâce, Lukata, 1; Malik, Akdiye, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 180, 186, 203.

تَرَى فِي ضَالَّةِ الْغَنَمِ؟ فَقَالَ: «طَعَامٌ مَأْكُولٌ لَكَ أَوْ لأَخِيكَ أَوْ لِلذِّئْبِ اِحْبِسْ عَلَى أَخِيكَ ضَالَّتَهُ». فَقَالَ لَهُ: يَا نَبِيَّ اللهِ وَكَيْفَ تَرَى فِي ضَالَّةِ الْإِبِلِ؟ فَقَالَ: «مَا لَكَ وَمَا لَهَا؟ مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَحِذَاؤُهَا وَلاَ يُخَافُ عَلَيْهَا الذِّئْبُ تَأْكُلُ الْكَلاَ وَتَرِدُ الْمَاءَ دَعْهَا حَتَّى يَأْتِيَ طَالِبُهَا».

5936- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o Abdullah b. Amr b. el-As'tan rivayet ettiğine göre, Müzeyneli bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* gelerek ona: Ey Allah'ın Peygamberi! Kaybolmuş koyun hakkındaki görüşün nedir? sordu.

Allah Rasulü: ***"Ya senin yahut kardeşinin ya da kurdun yiyeceği bir yiyecektir. Kardeşinin yitiğini onun adına sakla."*** buyurdu.

Bu sefer adam ona: Ey Allah'ın Peygamberi! Peki, kaybolmuş deve hakkındaki görüşün nedir? sordu. Allah Rasulü: ***"Ondan sana ne? Onun, içeceği ve ayakkabısı yanındadır. Ayrıca kurdun ona zarar vereceğinden de korkulmaz. Otları yer, suya kendisi gider. Onu arayan buluncaya kadar ona dokunma."*** buyurdu.

***

Yine bu hadiste de kaybolacağından korkulan kayıp malların alınmasının ve sahibi adına saklanmasının mubah olduğu belirtilmektedir.

İşte bu da şuna delildir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Müslümanın ya da mü'minin yitiği ateşin yakmasıdır"*** sözüyle, ***"Kayıp olan malı, sapıtmış olan kimse elinde tutar"*** sözü, yalnızca tanıtmak amacı güdülmeyen, alıkoyup barındırma ve tanıtmak amacı bulunmayan alma, anlamındadır. Bu ikisi ise, kayıp malların sahipleri için ve onların faydasına olmak üzere alıkonulmasının zıddınadır.

Böylelikle (bu yorumla) bizim bu hadisimizin anlamı ile diğer iki hadisin anlamı birbiriyle uyum arzetsin ve bu hadis ile diğer iki hadis birbiriyle çelişmesin.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ondan sana ne? Yanında içeceği ve ayakkabısı vardır. Kurdun ona zarar vereceğinden de korkulmaz"*** sözüyle deve hakkında yapmış olduğu açıklamalarda ayrıca onların

zarar göreceklerinden korkulmadığı için deveyi almasını ona mutlak bir ifade ile söylememiştir.

Kurdun zarar vereceğinden korkulduğu için koyunu almasının mubah olduğunu belirtmesi, deveyi kurdun dışında bir tehlikeye maruz kalacağından korkulacak olursa sahibi adına yakalayıp korumak amacıyla almanın onu kendi haline bırakmaktan daha uygun olduğuna delildir.

Zaten Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kaybolmuş hayvanın hükmünün bu hususta buluntu mal hükmünde olduğuna delil olacak rivayet de gelmiştir. O da şudur:

٥٩٣٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ خَالِدٍ عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ سُئِلَ عَنِ الضَّالَّةِ فَقَالَ: «عَرِّفْهَا فَإِنْ وَجَدْتَ صَاحِبَهَا وَإِلَّا فَهِيَ مَالُ اللّٰهِ».

5937- … Ebu'l-Alâ'dan, o Mutarrif'ten, o Iyâd b. Hımâr'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yitik mal hakkında soru sorulunca şöyle buyurmuştur: ***"Onu tanıt, sahibini bulursan (ona ver). Aksi takdirde o, Allah'ın malıdır."***

***

İşte bu hadiste, yitik malın tanıtılmasının vacip olduğu ve yitik malı tanıtanın, tanıtması halinde o malı sahibi adına elinde tutup barındırmış olacağı belirtilmekte ve böyle bir şeyi terk etmesi emredilmemektedir.

Bu da şuna delildir: Bu hadisin dışındaki hadislerde yasaklanmış olan tutup alıkoymak, mal sahibi adına yapılmayıp da alanın kendi adına alması halidir.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş kayıp mallar ile ilgili hükümler bunlardır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buluntu mal ile ilgili olarak ona şahit tutmayı ve onu gizlememeyi emrettiği de rivayet edilmiştir. Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٥٩٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ الشِّخِيرِ عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ الشِّخِيرِ عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ الْمُجَاشِعِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ اِلْتَقَطَ لُقَطَةً فَلْيُشْهِدْ عَلَيْهَا ذَوَيْ عَدْلٍ وَلاَ يَكْتُمْهَا وَلاَ يُغَيِّرْهَا فَإِنْ جَاءَ رَبُّهَا وَإِلَّا فَمَالُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ».

5938- … Mutarrif b. eş-Şihhîr'den, o Iyâz b. Hımâr el-Mücâşiî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim bir buluntuyu alırsa ona adalet sahibi iki kişiyi şahit tutsun, onu gizlemesin, onu bir değişikliğe uğratmasın. Sahibi gelirse (ona versin), aksi takdirde o, Allah'a ait bir maldır. Allah Teala onu dilediği kimseye verebilir."***[183]

***

Bu maksatla buluntuyu almak mubah olduğuna göre, kayıp malı almak da böyle olmalıdır. Fakat onları almakla bunun aksi bir maksat gözetiliyorsa, buluntuyu da kayıp malı da almak bu takdirde mekruh olur.

Übey b. Ka'b ise, buluntuların alınmasını ve yırtıcı hayvanlara bırakılmamasını müstehab görmüştür.

٥٩٣٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ الثَّوْرِيُّ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ عَنْ سُوَيْد بْنِ غَفَلَةَ أَنَّهُ قَالَ: خَرَجْتُ حَاجًّا فَأَصَبْتُ سَوْطًا فَأَخَذْتُهَا. فَقَالَ لِي زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ: دَعْهَا. فَقُلْتُ: لاَ أَدَعُهَا لِلسِّبَاعِ لِآخُذَنَّهَا فَلأَسْتَنْفِعَنّ بِهَا. فَلَقِيتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لِي: لَقَدْ أَحْسَنْتَ فِي ذَلِكَ إِنِّي قَدْ كُنْتُ وَجَدْتُ صُرَّةً فِيهَا مِائَةُ دِينَارٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخَذْتُهَا فَذَكَرْتُهَا لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي: «عَرِّفْهَا حَوْلاً فَإِنْ وَجَدْتَ مَنْ يَعْرِفُهَا فَادْفَعْهَا إِلَيْهِ وَإِلَّا فَاسْتَنْفِعْ بِهَا».

5939- … Seleme b. Küheyl'den, o Suveyd b. Gafele'den, şöyle dediğini

183 Ebu Davud, Lukata, 1; İbn Mâce, Lukata, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 162, 266.

rivayet etti: Hac yapmak üzere çıkmıştım. Bir kamçı buldum, onu aldım. Bunun üzerine Zeyd b. Sûhân bana: Onu bırak, dedi. Ben: Onu yırtıcı hayvanlara bırakmam. Onu mutlaka alacak ve ondan yararlanacağım, dedim.

Daha sonra Übey b. Ka'b ile karşılaştım, ona bunu anlattım. Bana dedi ki: Bu hususta güzel olanı yaptın. Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde içinde yüz dinar bulunan bir kese bulmuştum. Onu aldım ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e böyle bir şey bulduğumu söyledim. Allah Rasulü de bana şu emri verdi: ***"Bir yıl boyunca onu tanıt, eğer onu bilen birisini bulursan onu o kimseye ver, aksi takdirde ondan faydalan."***[184]

٥٩٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ أَنَّهُ قَالَ: قَدْ سَمِعْتُ سُوَيْدَ بْنَ غَفَلَةَ يَقُولُ: قَدْ كُنْتُ خَرَجْتُ حَاجًّا فَأَصَبْتُ سَوْطًا فَأَخَذْتُهَا. فَقَالَ لِي زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ: دَعْهَا عَنْكَ فَقُلْتُ: وَاللهِ لاَ أَدَعُهَا لِلسِّبَاعِ وَلاَخُذَنَّهَا فَلأَسْتَنْفِعَنّ بِهَا.

فَلَقِيتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ. فَقَالَ لِي: لَقَدْ أَحْسَنْتَ فِي أَخْذِهَا فَإِنِّي قَدْ كُنْتُ وَجَدْتُ صُرَّةً فِيهَا مِائَةُ دِينَارٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخَذْتُهَا ثُمَّ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُهَا لَهُ فَقَالَ: «عَرِّفْهَا حَوْلاً كَامِلاً». قَالَ: فَعَرَّفْتُهَا حَوْلاً فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا. قَالَ: فَأَتَيْتُ بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اِذْهَبْ فَعَرِّفْهَا حَوْلاً». فَعَرَّفْتُهَا حَوْلاً فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا. ثُمَّ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «عَرِّفْهَا حَوْلاً». فَعَرَّفْتُهَا حَوْلاً فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا. فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «احْفَظْ عَدَدَهَا وَوِعَاءَهَا وَعِفَاصَهَا وَوِكَاءَهَا، فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا فَاسْتَمْتِعْ بِهَا».

قَالَ شُعْبَةُ: ثُمَّ إِنَّ سَلَمَةَ بْنَ كُهَيْلٍ شَكَّ فِي ذَلِكَ لاَ يَدْرِي أَثَلاَثَةَ أَعْوَامٍ قَالَ فِي الْحَدِيثِ،

184 Buhârî, Lukata, 1, 10; Müslim, Lukata, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 126, 127, 143.

أَوْ عَامًا وَاحِدًا؟ قَالَ سَلَمَةُ بْنُ كُهَيْلٍ: فَأَعْجَبَنِي هَذَا الْحَدِيثُ فَقُلْتُ لِأَبِي صَادِقٍ ذَلِكَ فَقَالَ أَبُو صَادِقٍ: وَقَدْ سَمِعْتُ أَنَا ذَلِكَ الْحَدِيثَ أَيْضًا مِنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ كَمَا قَدْ سَمِعَهُ سُوَيْدُ بْنُ غَفَلَةَ مِنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ سَوَاءً.

5940- … Bize Şu'be, Seleme b. Küheyl'den, şöyle dediğini tahdis etti: Suveyd b. Gafele'yi şöyle derken dinledim: Hac yapmak üzere yola çıkmıştım. Bir kamçı buldum, onu aldım. Bana Zeyd b. Sûhân: Onu bırak, dedi. Ben: Allah'a yemin ederim, onu yırtıcı hayvanlara bırakmam, mutlaka onu alacak ve ondan yararlanacağım, dedim.

Übey b. Ka'b ile karşılaştığımda ona bunu anlattım. Bana şöyle dedi: Onu almakla iyi yaptın. Çünkü ben, içinde yüz dinar bulunan bir keseyi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde bulmuş ve almıştım. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip ona böyle bir kese bulduğumu anlattım. O: ***"Tam bir yıl boyunca onu tanıt"*** dedi.

(Übey devamla) dedi ki: Ben de bir yıl boyunca onu tanıttım. Fakat onu tanıyan kimseyi bulamadım.

Übey dedi ki: Keseyi alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüm. O: ***"Git, onu bir yıl boyunca tanıt"*** dedi. Bir yıl süreyle onu tanıttım. Yine onu tanıyanı bulamadım.

Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gittim. O yine: ***"Onu bir yıl tanıt"*** dedi. Ancak yine onu tanıyanı bulamadım. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana dedi ki: ***"Sayısını, kesesini, kabını, bağını iyice belle. Sahibi gelirse (ona ver). Aksi takdirde ondan sen yararlan."***

Şube dedi ki: Daha sonra Seleme b. Küheyl bu hususta şüpheye düştü. Hadiste üç yıl mı yoksa bir yıl mı dediğini bilemedi.

Seleme b. Küheyl dedi ki: Bu hadis benim hoşuma gitti ve bunun üzerine bunu Ebu Sadık'a naklettim. Ebu Sadık şöyle dedi: Ben de bu hadisi Übey b. Ka'b'dan, Yezid b. Gafele'nin Übey b. Ka'b'dan dinlediği şekilde dinledim.[185]

---

185 5939 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥٩٤١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ الْمُنْقِرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جُحَادَةَ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ عَنْ سُوَيْد بْنِ غَفَلَةَ عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ الْتَقَطْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِائَةَ دِينَارٍ فَأَتَيْتُ بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لِي: «عَرِّفْهَا سَنَةً».

فَعَرَّفْتهَا سَنَةً ثُمَّ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ: عَرَّفْتُهَا سَنَةً، فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا فَقَالَ لِي: «عَرِّفْهَا سَنَةً». فَعَرَّفْتُهَا سَنَةً، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهَا، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ: عَرَّفْتُهَا سَنَةً فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا. فَقَالَ لِي: «عَرِّفْهَا سَنَةً». فَعَرَّفْتُهَا سَنَةً فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهَا، فَقَالَ لِي: «اِعْلَمْ عَدَدَهَا وَوِكَاءَهَا ثُمَّ اسْتَمْتِعْ بِهَا».

5941- … Bize Muhammed b. Cuhâde, Seleme b. Küheyl'den tahdis etti. O Suveyd b. Gafele'den, o Übey b. Ka'b'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde yüz dinar bulmuştum. Onları alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüm ve ona durumu anlattım. Bana: ***"Bir yıl süreyle onu tanıt"*** diye emir verdi.

Ben de onu bir yıl süreyle tanıttım. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gittim ve ona: "Bir sene boyunca onu tanıttım. Fakat onu tanıyan kimseyi bulamadım" dedim. Allah Rasulü bana: ***"Onu bir sene tanıt"*** dedi. Ben de bir sene boyunca tanıttım. Onu tanıyan kimseyi bulamadım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip: Bir yıl boyunca onu tanıttım. Fakat onu tanıyan kimseyi bulamadım, dedim.

Bunun üzerine bana: ***"Bir sene onu tanıt"*** dedi. Ben de onu bir sene daha tanıttım. Yine onu tanıyan kimseyi bulamadım. Allah Rasulü bu sefer bana: ***"Sayısını ve kabını iyice öğren, sonra ondan faydalan"*** dedi.[186]

***

Bu hususta Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'dan da şu rivayet nakledilmiştir:

186 Buhârî, İlm, 28, Lukata, 2, 3, 4, 9, 11; Müslim, Lukata, 1, 2, 5, 7; Ebu Davud, Lukata, 1; Nesâî, Zekât, 28; Malik, Akdiye, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 126, 127.

٥٩٤٢ - حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: أَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ أَنَّهُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ عَنْ عَمْرٍو وَعَاصِمٍ ابْنَيْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبِيعَةِ أَنَّ أَبَاهُمَا سُفْيَانَ بْنَ عَبْدِ اللهِ قَدْ كَانَ وَجَدَ عَيْبَةً فَأَتَى بِهَا عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فَقَالَ لَهُ: عَرِّفْهَا سَنَةً فَإِنْ عُرِفَتْ فَذَاكَ وَإِلَّا فَهِيَ لَكَ.

قَالَ: فَعَرَّفَهَا سَنَةً فَلَمْ تُعْرَفْ. فَأَتَى بِهَا عُمَرَ الْعَامَ الْمُقْبِلَ أَوْ الْقَابِلَ فِي الْمَوْسِمِ فَأَخْبَرَهُ بِذَلِكَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: هِيَ لَكَ. وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَمَرَنَا بِذَلِكَ.

فَأَبَى سُفْيَانُ أَنْ يَأْخُذَهَا فَأَخَذَهَا مِنْهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَجَعَلَهَا فِي بَيْتِ مَالِ الْمُسْلِمِينَ.

5942- … Bize Ebu Üsâme'nin el-Velid b. Kesîr'den bildirdiğine göre, o şöyle demiştir: Bana Amr b. Şuayb, Süfyan b. Abdullah b. Rebîa'nın oğulları Amr ile Asım'dan tahdis ettiğine göre, babaları Süfyan b. Abdullah bir heybe bulmuştu. Onu alıp Ömer b. el-Hattab'a götürdü. Ömer ona: "Onu bir yıl tanıt. Tanınacak olursa zaten istediğimiz budur. Aksi takdirde o senindir" dedi.

(Ravi) dedi ki: Süfyan b. Abdullah onu bir yıl süreyle tanıttı, tanıyan olmadı. O da alıp onu ertesi sene hac mevsiminde Ömer'e götürdü ve ona durumu bildirdi. Ömer ona: O senindir, dedi ve şunları söyledi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize böyle emretmişti.

Ancak Süfyan onu almak istemedi. Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* da onu Süfyan'dan alıp Müslümanların beytu'l-mâl'ine koydu.

٥٩٤٣ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ اللِّهْبِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي فُدَيْكٍ عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي النَّضْرِ عَنْ بِشْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ اللُّقَطَةِ فَقَالَ:

«عَرِّفْهَا سَنَةً فَإِنْ جَاءَ بَاغِيهَا فَأَدِّهَا إِلَى صَاحِبِهَا وَإِلَّا فَاعْرِفْ عِفَاصَهَا وَوِكَاءَهَا فَإِنْ جَاءَ بَاغِيهَا فَأَدِّهَا إِلَى بَاغِيهَا».

5943- … Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e buluntuya dair soru soruldu. O, şöyle buyurdu: ***"Onu bir yıl tanıt. Onu arayan (sahibi) gelecek olursa sen de onu sahibine eksiksiz öde. Aksi takdirde onun kesesini ve kesesinin bağını iyice belle. Onu arayan (sahibi) gelecek olursa sen de onu arayana (sahibine) eksiksiz ver."*** [187]

***

Görüldüğü gibi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Übey b. Ka'b'ı o dinarları aldı diye azarlamamıştır. Übey b. Ka'b da sahibi adına korumak üzere ve yırtıcı hayvanlara bırakmamak amacıyla kamçıyı aldığı için Suveyd'in yaptığının doğru olduğunu ifade etmiştir.

Ömer b. el-Hattab da Süfyan b. Abdullah ile ilgili hadiste "O senin malındır, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize bunu böyle emretmiştir" demiştir. Süfyan onu almak istemeyince Ömer de o buluntuyu beytu'l-mâl'e koymuştur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, buluntunun ve kaybedilmiş malın sahibi adına korunup saklanmak amacıyla alınmasını caiz kılmıştır.

Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından da şu rivayetler nakledilmiştir:

٥٩٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنُ قَعْنَبٍ الْقَعْنَبِيُّ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ ثَابِتَ بْنَ الضَّحَّاكِ كَانَ وَجَدَ بَعِيرًا فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: عَرِّفْهُ، فَعَرَّفَ ذَلِكَ ثَلاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ جَاءَ إِلَى عُمَرَ. فَقَالَ: قَدْ شَغَلَنِي عَنْ صَنْعَتِي. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: انْزِعْ خِطَامَهُ ثُمَّ أَرْسِلْهُ حَيْثُ وَجَدْتَهُ.

5944- … Süleyman b. Yesâr'dan rivayete göre, Sâbit b. ed-Dahhâk bir deve bulmuştu. Bunun için Ömer, ona: "Onu tanıt" dedi. O da bulduğu de-

187 Ebu Davud, Lukata, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 193.

veyi üç defa tanıttı. Sonra Ömer'in yanına gelip, bu beni işimden alıkoydu, deyince Ömer ona: Yularını çıkar, sonra onu bulduğun yerde salıver, dedi.

٥٩٤٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُمْ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ مِثْلَ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً. وَزَادَ فِي الْحَدِيثِ: أَنَّ ثَابِتَ بْنَ الضَّحَّاكِ وَقَدْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُ أَنَّهُ كَانَ وَجَدَ بَعِيرًا عَلَى عَهْدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ.

5945- Bize Yunus tahdis etti. Bize Abdullah b. Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendilerine Yahya b. Said'den tahdis etmiştir. Sonra o, bu hadisi kendi senediyle Ömer b. el-Hattab'dan yine önceki ile aynı şekilde zikretmiş, ayrıca hadiste şu fazlalığı nakletmiştir: Sâbit b. ed-Dahhâk'ın -ki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabındandı- kendisine tahdis ettiğine göre, o, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* döneminde bir deve bulmuştu…

٥٩٤٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ يُحَدِّثُ عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ أَنَّهُ كَانَ وَجَدَ بَعِيرًا ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ مِثْلَ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5946- … Bize Yahya b. Said tahdis edip dedi ki: Ben Süleyman b. Yesâr'ı, Sâbit b. ed-Dahhâk'tan tahdis ederken dinledim. Buna göre, o, bir deve bulmuştu. Sonra hadisi Ömer b. el-Hattab'tan yine aynı şekilde zikretti.

***

İşte Ömer b. el-Hattab'ın kayıp hakkında aynen buluntunun hükmünü verdiğini görüyoruz.

Nitekim Abdullah b. Ömer'den de şu rivayette olduğu gibi yine bu hususta bu şekilde rivayet nakledilmiştir:

٥٩٤٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا الْعَوَّامُ بْنُ حَوْشَبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي الْعَلَاءُ بْنُ سُهَيْلٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَسْأَلُ عَنِ الضَّالَّةِ مِنَ الْقَدَحِ وَالشَّيْءِ

يَجِدُهُ ٱلإِنْسَانُ فَقَالَ: اتَّقِ خَيْرَهَا بِشَرِّهَا وَشَرَّهَا بِخَيْرِهَا وَلاَ تَضُمَّنَّهَا فَإِنَّ الضَّالَّةَ لاَ يَضُمُّهَا إِلَّا ضَالٌّ.

5947- … Bize el-Avvâm b. Havşeb bildirip dedi ki: Bana el-Alâ b. Süheyl'in tahdis ettiğine göre, o, Abdullah b. Ömer'e kaybedilmiş tencere ve insanın bulduğu sair şeyler hakkında soru sorulurken şöyle dediğini dinlemiştir: "Sen onun şerri ile hayrından, hayrı ile şerrinden kendini koru ve sakın onu kendi mallarının arasına katma. Çünkü kayıp malı, sapıtmış olan kimse dışında (kendi malı arasına) katmaz."

٥٩٤٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ وَبِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ سَمِعْتُ رَجُلاً يَسْأَلُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ عَنِ الضَّالَّةِ فَقَالَ لَهُ: اِدْفَعْهَا إِلَى السُّلْطَانِ.

5948- … Bize Şu'be, Habib b. Ebi Sâbit'ten şunu tahdis etti: Bir adam Abdullah b. Mesud'a kayıp mal hakkında soru sorarken Abdullah'ın ona şu cevabı verdiğini işttim: "Sen onu sultana (yetki sahibi bir idareciye) teslim et."

٥٩٤٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ عَنْ نَافِعٍ وَابْنِ سِيرِينَ أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ أَصَبْتُ نَاقَةً فَقَالَ: عَرِّفْهَا، فَقَالَ: عَرَّفْتُهَا فَلَمْ تُعْرَفْ، فَقَالَ: اِدْفَعْهَا إِلَى الْوَالِي.

5949- … Bize Hemmâm'ın Nâfi ve İbn Sîrîn'den tahdis ettiğine göre, bir adam Abdullah b. Ömer'e: Ben bir deve buldum (ne yapayım?) diye sordu. İbn Ömer: Onu tanıt, dedi. Bu sefer adam: Onu tanıttığım halde onu bilen çıkmadı, dedi. İbn Ömer: O halde onu yöneticiye teslim et, dedi.

٥٩٥٠- حَدَّثَنَا سَلْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ الرُّصَافِيُّ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الضَّالَّةِ فَقَالَ: اِدْفَعْهَا إِلَى السُّلْطَانِ أَوْ إِلَى ٱلأَمِيرِ.

5950- … Bize Şu'be, Habib b. Ebi Sâbit'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Abdullah b. Ömer'i kayıp malın durumu hakkında ona soru sorulması üzerine şöyle derken dinledim: "Sen onu sultana ya da emire teslim et."

***

Bu hususta Aişe *radıyallahu anhâ*'dan da şu rivayet nakledilmiştir:

٥٩٥١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ يَزِيدَ الرِّشْكِ عَنْ مُعَاذَةَ الْعَدَوِيَّةِ أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ عَائِشَةَ فَقَالَتْ: إِنِّي أَصَبْتُ ضَالَّةً فِي الْحَرَمِ وَإِنِّي عَرَّفْتُهَا فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهَا، فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: اسْتَنْفِعِي بِهَا.

5951- … Bize Yezid er-Rişk'in Muâze el-Adeviyye'den tahdis ettiğine göre, bir kadın Aişe'ye şöyle bir soru sordu: Ben Harem bölgesinde yitik bir mal buldum. Onu tanıttım. Fakat onu tanıyan kimseyi bulamadım. Bunun üzerine Aişe ona: Ondan kendin yararlan, dedi.

***

Yine bu hususta Abdullah b. Mesud'dan da bunun gibi rivayet nakledilmiştir. O da şöyledir:

٥٩٥٢- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ أَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَامِرِ بْنِ شَقِيقٍ عَنْ أَبِي وَائِلٍ أَنَّهُ قَالَ: اِشْتَرَى عَبْدُ اللهِ خَادِمًا بِسَبْعِمِائَةِ دِرْهَمٍ فَطَلَبَ صَاحِبَهَا فَلَمْ يَجِدْهُ فَعَرَّفَهَا حَوْلاً فَلَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا فَجَمَعَ الْمَسَاكِينَ وَجَعَلَ يُعْطِيهِمْ وَيَقُولُ: اَللّٰهُمَّ عَنْ صَاحِبِهَا فَإِنْ أَبَى ذَلِكَ فَمِنِّي ذَلِكَ وَعَلَيَّ الثَّمَنُ ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا يُفْعَلُ بِالضَّوَالِّ.

5952- … Âmir b. Şakîk'den, o Ebu Vail'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah yediyüz dirheme bir hizmetçi satın aldı. Sahibini bulmak istediyse de bulamadı. O paraları bir yıl süre ile tanıttı, yine sahibini bulamadı. Bu sefer yoksulları topladı, onlara para vermeye başladı. Onlara para verirken şunları da söylüyordu: "Allah'ım, ben bunları onların sahibi adına veriyorum.

Eğer bu yaptığımı kabul etmezse o takdirde bu verdiklerim benden (sadaka) olsun ve o (hizmetçinin) bedeli(ni) ödemek de borcum olsun." Daha sonra: İşte kayıplar hakkında böyle yapılır, dedi.

***

Bizler, bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ve bölümde sözünü ettiğimiz rivayetleri nakletmiş olduğumuz onun ashabından olan kimselerden, buluntu ile kayıp malın hükmü arasında bir fark bulunmayıp bunların eşit görüldüğüne dair rivayetler naklettik.

İşte bu hususta buluntu ve kayıptan birisinden söz edildiğini gördüğümüz bu rivayetlerde anlatılanlar, ikisinden ister biri ister diğeri hakkında olsun, hükmünün bütün bu hususlarda diğerinin hükmü gibi olduğuna delil olmaktadır.

Bir kimse: "ed-Dâl: kaybolan" tabiri bizzat kendisi kaybolan hakkında kullanılır. Lukata (buluntu) ise bunun dışında kalan eşya ve benzerleri hakkında kullanılır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Senin bu söylediklerine dair delilin nedir? Aksine, biz bu hususta dilde cansız varlıklara da "dâl: kayıp " denilebileceğini görmekteyiz.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ifk hadisinde: ***"Anneniz gerdanlığını kaybetti (edallet)"*** demiştir.

Yine Aişe *radıyallahu anhâ*'dan da kayıp eşyanın hükmünün bütün bu hususlarda lukata (buluntu) hükmünde olduğuna dair rivayet nakledilmiştir. Şöyle ki:

٥٩٥٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الْعَالِيَةِ اِمْرَأَةِ أَبِي إِسْحَاقَ أَنَّهَا قَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ عَائِشَةَ فَأَتَتْهَا اِمْرَأَةٌ فَقَالَتْ لَهَا: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي وَجَدْتُ ضَالَّةً فَكَيْفَ تَأْمُرِينِي أَنْ أَصْنَعَ بِهَا؟ فَقَالَتْ: عَرِّفِيهَا وَاعْلِفِي وَاحْتَلِبِي. قَالَتْ: ثُمَّ عَادَتْ فَسَأَلَتْهَا. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: تُرِيدِينَ آمُرُكِ بِبَيْعِهَا أَوْ نَزْعِهَا؟ ذَلِكَ لَكِ.

5953- … Ebu İshak'tan, o Ebu İshak'ın eşi el-Âliye'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe'nin yanındaydım. Aişe'ye bir kadın gelerek: Ey Mümin-

lerin annesi! Ben bir dâlle (kaybolmuş bir hayvan) buldum. Ona ne yapmamı emredersin? diye sordu. Aişe: Onu tanıt, ona yem ver, sütünü de sağ, diye cevab verdi.

el-Âliye dedi ki: Sonra tekrar ona aynı soruyu sordu, yine Aişe: "Sana onu satmayı ya da onu bırakmayı emretmemi mi istiyorsun? Bunu yapabilirsin" dedi.

***

İşte bu zikrettiğimiz rivayetle kaybolan malların hükmü ile lukatanın hükmünün birbirine eşit olduğu sabit olmaktadır. Bütün bunlar, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Yüce Allah hepsinden razı olsun- bu husustaki görüşleridir.

Mekke'nin buluntusu ile Mekke'de kaybolan mal (dâlle) hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٥٩٥٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي وَصْفِ مَكَّةَ: «وَلاَ يُلْتَقَطُ ضَالَّتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ».

5954- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin niteliklerinden söz ederken şöyle buyurmuştur: ***"Onun kaybolmuş malını ancak onu (kayb ettiğini) ilan eden kimse için alabilir."***[188]

٥٩٥٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا اْلأَوْزَاعِيُّ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ ذَلِكَ الْحَدِيثِ سَوَاءً.

188 ***"Mekke'nin kaybolmuş bir malını ancak onu kaybettiğini ilan eden kimse için alabilirsiniz"*** lafzıyla: Buhârî, İlm, 39, Diyât, 8, Lukata, 7; Müslim, Hac, 447, 448; Dârimî, Büyu', 60.

5955- … Bize Yahya b. Ebi Kesîr, Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hadisin aynısını rivayet etti.

٥٩٥٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُ ذَلِكَ أَيْضًا سَوَاءً.

5956- … Bize Yahya b. Ebi Kesîr tahdis etti. Sonra bu hadisi senediyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den önceki hadis ile aynı şekilde rivayet etti.

***

en-Nadr b. Şumeyl -bu hususta ondan bana ulaştığına göre- şöyle derdi: Bunun anlamı şudur: Harem bölgesinde kaybolmuş bir malın alınmaması gerekir. Ancak bir kimsenin onu aradığını ve ilan edip onu kaybettiğini söyleyen bir başkasını işitmiş olması müstesnadır. Bu durumda o kayıp eşyayı ona doğru görmesi için kaldırır. Sonra da o kayıbı aldığı yere geri bırakır.

Bu hadis Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine bunun dışında bir başka lafızla da rivayet edilmiştir:

٥٩٥٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: أَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَنَا أَبُو يُوسُفَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَصْفِ مَكَّةَ: «وَلاَ يُرْفَعُ لُقَطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدِيهَا».

5957- … Mücahid'den, o Abdullah b. Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin nitelikleri hakkında şöyle buyurdu: ***"Onun buluntusu (lukatası), ancak onu kaybettiğini ilan edenlere göstermek için (yerden) kaldırılabilir."***

٥٩٥٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ أَبُو مُحَمَّدٍ الْأَنْمَاطِيُّ وَأَبُو سَلَمَةَ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيُّ قَالاَ جَمِيعًا قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ

بْنِ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ فِي وَصْفِ مَكَّةَ: «وَلاَ يَرْفَعُ لُقَطَتَهَا إِلَّا مُنْشِدٌ».

5958- … Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Mekke'yi nitelendirirken onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Onun buluntu malını ancak onu ilan edecek kimse yerden kaldırır."***

***

İşte bu hadis, onun buluntusunun ilan kastı olmadan alınmasını yasaklamaktadır.

Bu hadis, tanıtmak amacıyla Harem bölgesinin buluntusunun alınmasını mubah kıldığına göre, bunun, ilan edildikten sonra tekrar yerine konulması anlamına gelmesi ihtimali vardır.

Diğer taraftan bununla diğer yerlerde ve şehirlerde bulunan buluntunun ilan edildiği gibi ilan edilmesini kastetmiş olması ihtimali de vardır.

Biz de Aişe'den bu bölümde ondan nakledilen rivayeti bulduk. Buna göre, Aişe'ye Harem bölgesinde kaybolan mal hakkında soru sorulmuş, ona bu hususu soran kadın ise bulduğu malı tanıtmış ancak onu bilen kimseyi bulamamıştı. Bunun üzerine Aişe ona: "Ondan yararlan" diye cevap vermişti.

İşte bu da, Harem bölgesindeki buluntunun (lukatanın) hükmünün, Harem dışındakinin hükmü gibi olduğuna delildir. Yine hacıların buluntu malları ile ilgili olarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٥٩٥٩- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ الزُّهْرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَاطِبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ أَنَّهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُقَطَةِ الْحَاجِّ.

5959- … Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb'dan, o Abdurrahman b.

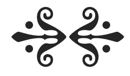
Osman'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacıların buluntusunu yasakladı.[189]

***

Bize göre bu, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- ilan edilmeyen ve tanıtılmayan buluntu mal ile ilgilidir. Çünkü Harem bölgesindeki buluntu malı almak, ilan etme maksadıyla olması halinde mubah kılınmıştır.

Buluntunun (lukatanın) da, ister hacının ister hacı olmayanın olsun, hacının lukatası da ister Harem içinde ister dışında olsun böyle olması gerekir.

Aziz ve celil olan Allah en iyi bilendir.

189 Müslim, Lukata, 11; Ebu Davud, Lukata, 19; Dârimî, Büyu', 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 499.

كِتَابُ الْقَضَاءِ وَالشَّهَادَاتِ

KAZA (YARGI) VE ŞAHİTLİKLER

١- بَابُ الْقَضَاءِ بَيْنَ أَهْلِ الذِّمَّةِ

1- ZİMMET EHLİ KİMSELER ARASINDA HÜKÜM VERMEK

٥٩٦٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: ثنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجَمَ يَهُودِيًّا وَيَهُودِيَّةً حِينَ تَحَاكَمُوا إِلَيْهِ.

5960- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hükmüne başvurduklarında Yahudi bir erkekle Yahudi bir kadını recm etmiştir.[190]

190 "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, zina suçunu işlediklerinden dolayı iki Yahudiyi recm etti" lafzı ile çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Müslim, Hudûd, 27; Tirmizî, Hudûd, 10; İbn Mâce, Hudûd, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 7, 62, 63, 76, 126, 280, IV, 355, V, 91, 92, 94…

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu görüşü benimsemiştir: Zimmet ehlinden olanlar, Yüce Allah'ın hadlerinden birisini gerektirecek bir suç işledikleri takdirde Müslümanların hükmüne başvurup onların verecekleri hükme razı olmadıkları sürece Müslümanlar onların aleyhine hüküm veremezler. Müslümanların hükmüne başvurdukları takdirde imam da istediği gibi hareket etmekte serbesttir, dilerse onlardan yüz çevirir ve aralarında olup biten davalara bakmaz, dilerse de hüküm verir. Bunlar yine bu hususta Yüce Allah'ın: ***"Sana geldikleri takdirde aralarında hüküm ver ya da onlardan yüz çevir"*** (el-Maide, 5/42) buyruğunu delil göstermişlerdir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Onlar arasında Müslüman hükümleriyle hükmetmek imamın görevidir. İmam, Müslümanların haddi gerektiren suç işlemeleri halinde onlara uygulamakla yükümlü olduğu her bir hükmü, zimmet ehline de uygulamakla yükümlüdür. İçki içmeleri ve benzeri hükümlerde olduğu gibi dinlerinde helal kabul ettikleri hükümler müstesnadır. Bu hususta onların durumu ile Müslümanların durumu arasında fark vardır. Müslümanlar böyle bir suçtan dolayı cezalandırıldıkları halde zimmet ehlinden olanlar bu suçtan dolayı cezalandırılmazlar. Ancak zina halinde recm cezası da bir istisnadır. Bunlara göre, zimmet ehline bu ceza uygulanmaz. Çünkü bu görüşü kabul eden kimselere göre, muhsan olmayı gerektiren sebeplerden birisi de Müslüman olmaktır.

Bunun dışında kalan haramların işlenmesi halinde uygulanması gereken cezalar hususunda zimmet ehlinden olanlar tıpkı Müslümanlar gibidirler. İmamın da bu cezaları onlara uygulaması gerekir, isterse onun hükmüne başvurmamış olsunlar. Tıpkı Müslümanlara da o hükümleri uygulaması -hükmüne başvurmasalar dahi- gerektiği gibi.

Sözünü ettiğimiz İbn Ömer'in rivayet ettiği hadiste bunların lehine olan delillerden birisi de şudur: İbn Ömer, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmüne başvurduklarında onun, Yahudileri recm etmiş olduğunu haber vermiştir. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben, onlar benim hükmüme başvurdukları için onları recm ettim"*** dememiştir.

Eğer o bunu söylemiş olsaydı onun hüküm vermesinin ancak kendisinin hükmüne başvurmalarından sonra söz konusu olacağı, onun hükmüne başvurmamaları halinde ise aralarındaki davalara bakmayacağı anlaşılırdı.

Ancak hadiste böyle bir ifade gelmemiştir. Ondan, Allah Rasulü'nün hükmüne başvurdukları zaman onları recm etmiş olduğu haberi gelmiştir.

O, ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in fiili uygulamasını ve hükmüne başvurdukları için verdiği hükmün ne olduğunu bildirmektedir. Fakat hükmüne başvurmadan önce onların hükümlerinin kendi nezdinde ne şekilde olduğunu haber vermemektedir. Acaba bu durumda onlara haddi uygulamak gerekir mi, gerekmez mi?

O halde bu hadiste bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir delaletin bulunması söz konusu olmadığı gibi İbn Ömer'in kendi görüşünde de bir delalet bulunmamaktadır.

Daha sonra bunun dışındaki rivayetleri inceledik. Acaba onlarda buna delil olacak herhangi bir şey bulabilir miyiz diye baktık ve şunu gördük:

٥٩٦١- أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ مُجَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ الْيَهُودَ جَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجُلٍ وَامْرَأَةٍ مِنْهُمَا زَنَيَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِئْتُوا بِأَرْبَعَةٍ مِنْكُمْ يَشْهَدُونَ».

5961- … Âmir eş-Şa'bî'den, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Yahudiler, kendilerinden zina etmiş bir erkek ve bir kadını Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirdiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Sizden şahitlik edecek dört kişi getirin"*** dedi.[191]

***

İşte bununla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, zina ettiklerinde davacı olunan erkek ve kadının kendisinin hükmüne başvurmadan önce aralarındaki davaya baktığı sabit olmaktadır. Çünkü her ikisi de zina ettiklerini reddediyordu. Eğer onlar zina ettiklerini ikrar etmiş olsalardı ikrarları ile birlikte ayrıca şahitlik edecek dört kişiye gerek duymazdı.

el-Berâ b. Âzib yolu ile de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine buna delil olacak rivayet nakledilmiştir:

191 Buhârî, Cenaiz, 60, Menâkıb, 26, İ'tisâm, 6, 16, Tevhîd, 51; Müslim, Hudûd, 26, 27; Ebu Davud, Salât, 23, Hudûd, 25; Dârimî, Hudûd, 15; Malik, Hudûd, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5, 17.

٥٩٦٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ الْأَعْمَشِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُرَّةَ عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: مُرَّ عَلَى رَسُولِ اللهِ بِرَجُلٍ قَدْ حُمِّمَ وَجْهُهُ وَقَدْ ضُرِبَ يُطَافُ بِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا شَأْنُ هَذَا؟». قَالُوا: زَنَى قَالَ: «فَمَا تَجِدُونَ فِي كِتَابِكُمْ». قَالُوا: يُحَمَّمُ وَجْهُهُ وَيُعَزَّرُ وَيُطَافُ بِهِ.

فَقَالَ: «أَنْشُدُكُمُ اللهَ مَا تَجِدُونَ حَدَّهُ فِي كِتَابِكُمْ؟». فَأَشَارُوا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ الرَّجُلُ: «نَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ الرَّجْمَ وَلَكِنَّهُ كَثُرَ فِي أَشْرَافِنَا فَكَرِهْنَا أَنْ نُقِيمَ الْحَدَّ عَلَى سَفَلَتِنَا وَنَدَعَ أَشْرَافَنَا فَاصْطَلَحْنَا عَلَى شَيْءٍ فَوَضَعْنَا هَذَا». فَرَجَمَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: «أَنَا أَوْلَى مَنْ أَحْيَا مَا أَمَاتُوا مِنْ أَمْرِ اللهِ».

5962- … Abdullah b. Murre'den, o el-Berâ'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önünden yüzü kömür ile karalanmış ve dövülmüş, sokaklarda dolaştırılan bir adam geçirildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bunun durumu nedir?"*** diye sordu. Onlar: Zina etti, deyince: ***"Kitabınızda (hükmüne dair) ne buluyorsunuz?"*** diye sordu. Onlar: Yüzü kömür ile karalanır, azarlanır ve etrafta dolaştırılır, dediler. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Allah adına size and veriyorum. Kitabınızda bunun hakkında bulduğunuz had nedir?"*** dedi.

Aralarından bir adama işaret edip gösterdiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona sorunca adam şu cevabı verdi: Bizim Tevrat'ta bulduğumuz recm cezasıdır. Fakat soylularımız arasında (zina) çoğalınca bizden alt tabakada olanlara haddi uygularken soylularımıza dokunmamak hoşumuza gitmedi. Bu sebeple belli bir şey üzerinde anlaştık ve bu gördüğün cezayı koyduk.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu recm etti ve: ***"Onların öldürmüş oldukları Allah'ın emrini ihya etmek herkesten çok bana yakışır"*** buyurdu.[192]

***

İşte bu hadiste, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmüne baş-

192 Müslim, Hudûd, 28; Ebu Davud, Hudûd, 25; İbn Mâce, Hudûd, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 286.

vurmamış olsalar dahi aralarında hüküm verme yetkisinin bulunduğuna delil vardır. Çünkü bu hadiste onların o kişiyi yüzüne siyah çalınmış olduğu halde Peygamber'in önünden geçirdikleri belirtilmekte ve hadisin geri kalanını zikrettikten sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu recm ettirdiği bildirilmektedir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onların yanına gelmeden önce yaptıklarına tepki göstermek üzere onları çağırınca önceden işletmedikleri ve değiştirdikleri Allah'ın hükmüne onları geri döndürdü.

İşte bununla -kendileri onun hükmüne ister başvurmuş ister başvurmamış olsunlar-Allah Rasulü'nün aralarındaki hususlarda hüküm verme yetkisine sahip olduğu sabit olmaktadır.

İşte bizim söylediklerimize dair bu rivayetlerde bulunan deliller bunlardır.

Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Sana gelirlerse aralarında hükmet ya da onlardan yüz çevir"*** (el-Maide, 5/42) buyruğuna gelince; bu hususta onun hüküm vermesinin sabit olduğu kanaatinde olanlar bu ayetin nesh edilmiş olduğunu söylerler.

٥٩٦٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ السُّدِّيِّ عَنْ عِكْرِمَةَ ﴿فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾. قَالَ: نَسَخَتْهَا هَذِهِ الْآيَةُ ﴿وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ﴾.

5963- … es-Süddi'den, o İkrime'den, onun: ***"Sana gelirlerse aralarında hükmet ya da onlardan yüz çevir"*** (el-Maide, 5/42) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti: Bunu: ***"Ve aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet, onların hevalarına uyma"*** (el-Maide, 5/49) ayeti nesh etmiştir.

***

Başkaları ise: Ayetin tevili, şayet hüküm verecek olursan aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet şeklindedir, derler.

Bu ayetin tevili hakkında görüş ayrılığı olup rivayetler de bizim sözünü ettiğimiz hususa delil olduklarına göre, onlar hakkında hüküm vermenin Müslümanların imamının bir görevi olduğu ve onun, bu görevi terk etme yetkisine sahip olmadığı sabit olmaktadır. Çünkü hepsinin görüşüne göre, onun hüküm

vermesi kurtuluştur. Çünkü o, hüküm vermekle yükümlüdür diyen kimse aynı zamanda: (Hüküm vermeyecek olursa) yapmakla yükümlü olduğu bir işi terk etmiş olur, der.

Onun hüküm verme hakkı, yetkisi vardır diyen kimse de: (Hüküm vermediği takdirde) yapmama hakkına sahip olduğu bir işi terk etmiş olur, der. Eğer hüküm verecek olursa -bu takdirde- her iki grup da onun kurtulduğuna tanıklık eder. Şayet hüküm vermeyecek olursa her ikisi bu doğrultuda lehine tanıklık etmez. O halde bizim için en uygunu, görüş ayrılığı sebebiyle kurtuluşun zıddını gerektirenin dışında kalan ittifakla kurtuluşun bulunduğu işi yapmaktır.

Aralarında hüküm vermenin gereğine dair sözünü ettiğimiz bu hüküm Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşüdür.

Bir kimse: Sizler zina ettikleri takdirde Yahudilere recm cezasının uygulanacağı görüşünde değilsiniz. Böylelikle delil olarak gösterdiğiniz hadiste bulunanların bir kısmını terk etmiş oluyorsunuz, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Musa *aleyhisselâm* döneminde zina edenler hakkındaki hüküm, muhsan (evli) olsun olmasın recm idi.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zina eden kimseye kitaplarındaki haddin ne olduğunu sorduğu Yahudinin cevabı da böyle idi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de onun verdiği cevabı reddetmedi. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e düşen görev buna uymak ve gereğince amel etmekti. Çünkü her peygambere kendisinden önceki peygamberin şeriatine uymak bir görevdir, ta ki Yüce Allah o peygamberin şeriatini nesh eden bir başka şeriat gönderinceye kadar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: ***"İşte bunlar, Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerdir. O halde sen de onların hidayetlerine uy. De ki: Ben buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu, âlemlere bir öğütten başka bir şey değildir"*** (el-En'am, 6/90). Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* iki Yahudiyi önceki o hükme göre recm etmiştir ve o esnada da muhsan olanla olmayan arasında bu konuda bir ayırım gözetmemiştir.

Daha sonra Yüce Allah son Peygamberi'ne yeni bir şeriat indirdi ve önceki bu şeriatı nesh etti. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: ***"Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin. Şayet şehadet ederlerse ölüm onları alıp götürünceye ya da Allah onlara bir çıkar yol gös-***

terinceye kadar onları evlerde alıkoyun" (en-Nisa, 4/15). Bu da, kendisinden önceki hükmü nesh etmiştir. Bu hükümde de muhsan olan ile olmayan arasında ayırım gözetmemiştir.

Daha sonra Yüce Allah bunu nesh etmiş ve bundan sonraki ayet ile haddi eziyet vermek olarak tespit etmiştir. Yine bu hususta da muhsan olan ile olmayan arasında ayırım gözetmemiştir. Daha sonra Yüce Allah onlara yol göstermiştir. "Evlenmemiş erkek, evlenmemiş kadın ile zina ettiği takdirde yüz celde ve bir yıl sürgün; evli erkek, evli kadın ile zina ettiği takdirde yüz celde ve recm" olarak tespit etmiştir.[193]

Böylece muhsan olanın haddi ile muhsan olmayanın haddi arasında fark gözetmiş, muhsan olmayanın haddinin celde olduğunu tespit etmiştir.

Bundan sonra insanlar ihsanın mahiyeti hususunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır: Bazıları şöyle demektedir: Erkeğin kendi karısıyla, kadının da kendi kocasıyla muhsan olması, her ikisinin de hür, Müslüman ve baliğ olması, ikisi de baliğ ise cinsel ilişkide bulunmuş olmaları halinde muhsan olmaları söz konusu olur.

Bu görüşü dile getirenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Başkaları ise şöyle demektedirler: Kitap ehli birbirleriyle evlendikleri takdirde muhsan olurlar. Müslüman erkek, Hıristiyan kadının muhsan olmasını sağladığı halde Hıristiyan kadın, Müslüman erkeğin muhsan olmasını sağlamaz.

Bana Süleyman b. Şuayb'ın babasından tahdis ettiğine göre, Ebu Yusuf, *el-İmlâ*'da önceleri bu görüşü benimsemişti.

Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Evlinin evli ile zinası halinde recm gerekir"*** sözünün her evli hakkında genel olması ihtimali olduğu gibi özel evliler hakkında olması ihtimali de vardır.

Bu sebeple biz de bu hususu inceleyince şunu gördük: Hepsinin ittifak ile kölelerin bu hükmün kapsamına girmediklerini, kölenin de ister evli ister bekâr olsun hiçbir şekilde muhsan olmayacağını, kölenin eşi hür ya da cariye olsun muhsan olmasını sağlayamayacağını kabul ettiklerini gördük.

193 İbn Mâce, Hudûd, 7.

Aynı şekilde cariye de, kocası ister hür ister köle olsun kocası dolayısıyla muhsan olmaz.

Sözünü ettiğimiz bu açıklamalar ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Evli evli ile zina ettiği takdirde recm gerekir"*** sözünü her evli hakkında değil de özel evliler hakkında söylediği sabit olmaktadır.

O halde onların özel (evli) kimseler hakkında söz konusu olduğunu icma ile kabul ettiklerinin kapsamına ancak o kapsama girdiğini ittifakla kabul ettikleri kimseler girerler.

Hür, Müslüman, baliğ ve birbirleriyle cinsel ilişkiye girmiş eşlerin muhsan olduklarını hepsi de ittifakla kabul ettiği halde bunların dışındakiler hakkında görüş ayrılığı içerisindedirler.

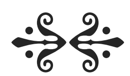
İşte biz bunun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Evli evli ile zina ettiği takdirde recm edilirler"*** sözünün kapsamına girdiğini biliyoruz.

Bu sebeple onları bu kapsama soktuk. Fakat bunların dışındakilerin bu kapsama girdiklerini bilmediğimizden onları da bu kapsamın dışında tuttuk.

Cariye olan eş, hür olan kocasının muhsan olmasını sağlamayıp hür olan kocası da cariye olan eşinin muhsan olmasını sağlamadığından, bu durumda cariyenin kocasının muhsan olmasını sağlamaması tıpkı kocasının onun muhsan olmasını sağlamaması gibi olduğundan dolayı kıyasa göre, Hıristiyan kadının da böyle olması gerekmektedir. Hıristiyan kadın Müslüman kocasının muhsan olmasını sağlamadığı gibi Müslüman koca da Hıristiyan karısının muhsan olmasını sağlamaz.

Aynı şekilde cariyenin Müslüman erkeğin muhsan olmasını sağlamasının söz konusu olmadığını gördüğümüzden buna kıyas olarak kâfir erkeğin de (kâfir eşinin) muhsan olmasını sağlaması söz konusu olmaz. Sözünü ettiklerimize göre nazar (kıyas) bunu gerektirmektedir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

٢- بَابُ الْقَضَاءِ بِالْيَمِينِ مَعَ الشَّاهِدِ

2- ŞAHİTLE BİRLİKTE YEMİN İLE HÜKÜM VERMEK

٥٩٦٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَيْفُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَكِّيُّ عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالْيَمِينِ مَعَ الشَّاهِدِ.

5964- …Kays b. Sa'd'dan, o Amr b. Dinar'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, şahitle birlikte yemin ile hüküm vermiştir.[194]

٥٩٦٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5965- … Suheyl b. Ebi Salih'ten, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

194 Müslim, Akdiye, 3; Ebu Davud, Akdiye, 21; Tirmizî, Ahkâm, 13; İbn Mâce, Ahkâm, 31; Malik, Akdiye, 5, 6, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 315, 323, III, 305, V, 385.

٥٩٦٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالاَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ: وَنَسِيَهُ سُهَيْلٌ قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ عَنِّي.

5966- … Bize Abdulaziz b. Muhammed, Rebîa b. Ebu Abdurrahman'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Abdulaziz dedi ki: Bu hadisi Suheyl unutmuştu. Bundan dolayı (Suheyl): Bana Rebîa benden tahdis etti, dedi.[195]

٥٩٦٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ - يَعْنِي الْحِمَّانِيَّ - قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ وَالدَّرَاوَرْدِي فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ: فَلَقِيتُ سُهَيْلاً فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَلَمْ يَعْرِفْهُ.

5967- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Abdulhamid -yani el-Himmânî- tahdis edip dedi ki: Bize Süleyman b. Bilal ve ed-Derâverdî tahdis ettiler. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

Abdulaziz dedi ki: Suheyl ile karşılaştım. Ona bu hadisi sorduğumda o bu hadisi bilmediğini söyledi.

195 Bu ibareye biraz daha açıklık getirmek üzere Ebu Davud'da yer alan bazı ek bilgileri aktarmakta fayda görüyoruz.
"Ebu Davud dedi ki: er-Rabi b. Süleyman el-Müezzin bu hadiste bana şu ilave bilgiyi vererek şöyle dedi: Bize Şafiî, Abdulaziz'den haber verdi. O dedi ki: Ben bunu Suheyl'e zikredince o bana şöyle dedi: (Bu hadisi) bana Rebîa haber verdi -ki bence o sika (güvenilir) birisidir.- Onun dediğine göre, bu hadisi ona ben tahdis etmişim, ama ben bu hadisi (şu anda) bilmiyorum. Abdulaziz dedi ki: Suheyl'in yakalandığı bir hastalık onun aklını kısmen zaafa uğratmış ve bu sebeple kendisinin rivayet etmiş olduğu bazı hadisleri unutmuştu. Bundan dolayı daha sonraları Suheyl bu (unuttuğu) hadisi Rebîa'dan, Rebîa kendisinden, kendisi de babasından (Ebu Salih'ten) şeklinde naklederdi." (Ebu Davud, Kadâ, 21, hadis no: 3610). "… Bana Süleyman b. Bilal, Rabia'dan tahdis etti… Süleyman dedi ki: Ben de Suheyl ile karşılaştım. Ona bu hadisi sorunca o: Ben bu hadisi bilmiyorum, dedi. Kendisine: Ancak Rebîa bu hadisi bana senden haber verdi, deyince şu cevabı verdi: Eğer bu hadisi Rebîa sana benden haber vermişse sen de bu hadisi Rebîa'dan, o benden diyerek tahdis edebilirsin" (Ebu Davud, Kadâ, 21, hadis no: 3611). Ayrıca Tahâvî'de bundan sonra gelecek olan hadiste bunu tamamlayıcı bilgi yer almaktadır (Çeviren).

٥٩٦٨- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ الْحَكَمِ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5968- Bize Bahr b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Osman b. el-Hakem, Zuheyr b. Muhammed'den tahdis etti, o Suheyl b. Ebi Salih'ten, o babasından, o Zeyd b. Sâbit'ten, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٩٦٩- حَدَّثَنَا وَهْبَانُ بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو هَمَّامٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الثَّقَفِيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5969- … Bize Abdulvehhab b. Abdulmecid es-Sekafî, Cafer b. Muhammed'den tahdis etti. O babasından, o Cabir b. Abdullah'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٩٧٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَذْكُرْ جَابِرًا.

5970- … Bize Süfyan, Cafer'den, o babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den tahdis etti ve Cabir'in adını zikretmedi.

٥٩٧١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5971- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, Malik kendisine Cafer b. Muhammed'den tahdis etmiştir. O babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etmiştir.

٥٩٧٢- حَدَّثَنَا بَحْرٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ و مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ وَ يَحْيَي بْنُ أَيُّوبَ عَنْ جَعْفَرَ بْنِ مُحَمَّدٍعَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5972- … Cafer b. Muhammed'den, o babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bir şahitle birlikte yemin ile hüküm vermenin özel birtakım hususlar hakkında özellikle de mallar hakkında söz konusu olacağı kanaatini benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Her ne olursa olsun bir şey hakkında ancak iki erkek ya da bir erkek ve iki kadının şahitliği ile hüküm verilebilir. Fakat hiçbir şey hakkında bir şahit ve bir yemin ile hüküm verilmez.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şahitle birlikte yemin ile hüküm verdiğinden söz edilen naklettiğiniz rivayetlerde zayıflık sebepleri bulunmaktadır ki, bunlarla bu rivayetler delil olamaz.

Rebîa'nın Suheyl'den naklettiği (5965 no'lu vd.) hadiste ed-Derâverdî'nin Suheyl'e bu hadisi sorduğu, onun bu hadisi bilmediği belirtilmektedir. Eğer bu hadis meşhur sünnetlerden ve bilinen hususlardan olsaydı o, bunu unutmazdı. Sizler ise bu hadisten daha sağlam olan hadisleri bundan daha küçük bir gerekçe ile zayıf kabul ediyorsunuz.

Osman b. el-Hakem'in Zuheyr b. Muhammed'den, onun Suheyl'den, onun babasından, onun Zeyd b. Sâbit'ten rivayet ettiği (5968 no'lu) hadise gelince; bu da, münkerdir. Çünkü Ebu Salih'in Zeyd'den rivayette bulunduğu bilinmemektedir.

Şayet Suheyl bu kabilden bir bilgiye sahip olsaydı sizin Rebîa'dan zikrettiğiniz rivayette ed-Derâverdî'ye tepki göstermez ve ona: "Bu hadisi babam bana Ebu Hureyre'den nakletmedi, demezdi. Üstelik Osman b. el-Hakem, rivayeti ile bu gibi hadislerin sabit olabileceği bir kimse değildir.

İbn Abbas yoluyla gelen (5964 no'lu) hadise gelince; o da münkerdir. Çünkü biz Kays b. Sad'ın Amr b. Dinar'dan herhangi bir rivayet naklettiğini bilmiyoruz. Peki, bunu delil gösterenler böyle bir durumda bu rivayeti nasıl delil gösterebilirler?

Cafer b. Muhammed'in, babasından, onun Cabir'den rivayet etmiş olduğu (5969 no'lu) hadise gelince; bu hadisi gerçekten Abdulvehhab sizin de zikrettiğiniz şekilde rivayet etmiştir.

Ancak hadis hafızları olan Malik, Süfyan es-Sevrî ve onların emsali olan kimseler bu hadisleri Cafer'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şeklinde rivayet etmişler, hadiste Cabir'den söz etmemişlerdir. Sizler ise es-Sevrî ve Malik'e muhalif olarak nakletmiş olduğu rivayetlerde Abdulvehhab'ı delil göstermezsiniz.

Diğer taraftan şayet bu hadisin rivayet yolunda tartışılacak konu bulunmasa ve bu şekilde rivayet edildikleri lafızları olduğu gibi kabul edilecek olsa dahi bu lafızların tevil edilmesi ihtimali vardır ve sizin, böyle bir tevil ile birlikte bu gibi rivayetleri lehinize delil gösterebilmeniz mümkün olmaz.

Şöyle ki: Sizler, sadece Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bir şahitle birlikte yemin ile hüküm verdiğini rivayet etmektesiniz. Fakat bu hadiste bu şekilde hüküm vermesinin sebebinin ne olduğu da kendisine yemin ettirilen kimsenin kim olduğu da açıklanmamaktadır. Bu sebeple bunun sizin sözünü ettiğiniz şekilde olması da bununla davalının (muddea aleyh) yapacağı yeminin kastedilmiş olması da mümkündür.

Eğer davacı (muddai) bir iddiada bulunur ve iddiasına dair sadece bir şahit getirebilirse Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onun için davalıya yemin teklif ettirmiştir. Bu husus böylece rivayet edilmiştir. O, bununla insanlara davacının lehine davalı üzerine yemin hakkının söz konusu olduğunu ve iddia dışında bir başka delille onun böyle bir hakkının bulunmadığını ancak bu yolla onun için yeminin gerekeceğini öğretmek istemiştir.

Nitekim bazıları şöyle demiştir: Davacının lehine ileri sürdüğü dava hakkında (davalının) yemin etmesi gereği ancak kendisi ile davalı arasında içinden çıkılmaz ve karışık bir durumun bulunduğuna dair bir delil (şahit) ortaya koyması halinde gerekir. Eğer buna dair bir delil ortaya koyacak olursa bu takdirde onun lehine (davalıya) yemin ettirilir. Aksi takdirde yemin ettirilmez.

İşte bu (zikrettiğimiz) hadis(ler)i rivayet eden kimse(ler) bu görüşü reddedip iddiası ile birlikte başka herhangi bir delili bulunmasa dahi yalnızca iddia ile yeminin sabit olacağını ortaya koymak istemiştir. İşte bu, bir ihtimaldir.

Diğer taraftan bu hadisle davacının bir tek şahidi ile birlikte yemin etmesi de kastedilmiş olabilir. Çünkü o gösterdiği şahit, tek başına şahitliği ile hüküm verilen kimselerdendi. Bu kişi ise Huzeyme b. Sâbit'tir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun şahitliğini iki kişinin şahitliğine denk kabul etmiştir.

٥٩٧٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُمَارَةُ بْنُ خُزَيْمَةَ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّ عَمَّهُ حَدَّثَهُ وَهُوَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِبْتَاعَ فَرَسًا مِنْ أَعْرَابِيٍّ فَاسْتَتْبَعَهُ لِيُقْبِضَهُ ثَمَنَ فَرَسِهِ. فَأَسْرَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَشْيَ وَأَبْطَأَ الْأَعْرَابِيُّ فَطَفِقَ رِجَالٌ يَعْتَرِضُونَ الْأَعْرَابِيَّ فَيُسَاوِمُونَهُ بِالْفَرَسِ لاَ يَشْعُرُونَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِبْتَاعَهُ حَتَّى زَادَ بَعْضُهُمُ الْأَعْرَابِيَّ فِي السَّوْمِ عَلَى ثَمَنِ الْفَرَسِ الَّذِي اِبْتَاعَهُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَنَادَى الْأَعْرَابِيُّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «إِنْ كُنْتَ مُبْتَاعًا لِهَذَا الْفَرَسِ فَابْتَعْهُ وَإِلَّا بِعْتُهُ». فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ سَمِعَ نِدَاءَ الْأَعْرَابِيِّ فَقَالَ: «أَوَلَيْسَ قَدْ اِبْتَعْتُهُ مِنْكَ؟» فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: لاَ وَاللّٰهِ مَا بِعْتُكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَلَى قَدْ ابْتَعْتُهُ مِنْكَ».

فَطَفِقَ النَّاسُ يَلُوذُونَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْأَعْرَابِيِّ وَهُمَا يَتَرَاجَعَانِ وَطَفِقَ الْأَعْرَابِيُّ يَقُولُ: هَلُمَّ شَهِيدًا يَشْهَدُ لَكَ أَنِّي قَدْ بَايَعْتُكَ. مِمَّنْ جَاءَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَالُوا لِلْأَعْرَابِيِّ: وَيْلَكَ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَكُنْ يَقُولُ إِلَّا حَقًّا.

حَتَّى جَاءَ خُزَيْمَةُ فَاسْتَمَعَ لِمُرَاجَعَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمُرَاجَعَةِ الْأَعْرَابِيِّ وَهُوَ

يَقُولُ: هَلُمَّ شَهِيدًا يَشْهَدُ لَكَ أَنِّي قَدْ بَايَعْتُكَ. فَقَالَ خُزَيْمَةُ: أَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَايَعْتَهُ. فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خُزَيْمَةَ فَقَالَ: «بِمَ تَشْهَدُ؟». فَقَالَ: بِتَصْدِيقِكَ يَا رَسُولَ اللهِ. فَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ شَهَادَةَ خُزَيْمَةَ بِشَهَادَةِ رَجُلَيْنِ.

5973- … ez-Zührî şöyle dedi: Bana Umâre b. Huzeyme el-Ensârî'nin haber verdiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan amcasının kendisine tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir bedeviden bir at satın almış, atın parasını ödemesi için arkasından gelmesini söylemişti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hızlıca yürüdüğü halde bedevi geç kalmıştı. Bundan dolayı bazı kimseler, bedevinin önüne geçiyor ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o atı satın almış olduğunu bilmeyerek atın pazarlığını yapıyorlardı. Hatta onlardan birisi pazarlığı esnasında bedeviye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in atı aldığı bedelden daha fazlasını teklif etti.

Bunun üzerine bedevi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e seslenerek: Eğer sen bu atı satın alıyorsan al, aksi takdirde ben onu satıyorum, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bedevinin bu seslenişini işitince: ***"Ben bu atı senden satın almamış mıydım?"*** dedi. Bedevi: Allah'a yemin ederim ki, hayır, onu ben sana satmadım, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Evet, ben bu atı senden satın aldım"*** dedi.

Peygamber ve bedevi bu şekilde karşılıklı konuşurlarken insanlar da bir ona, bir buna bakmaya başladılar. Bedevi: Benim bu atı sana sattığıma dair sana şahitlik edecek bir kimse getir, derken oraya gelmiş olan Müslümanlar da bedeviye: Yazıklar olsun sana! Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* haktan başka bir şey söylemez, diyorlardı.

Nihayet Huzeyme geldi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile bedevinin birbirleriyle karşılıklı konuşmalarına ve bu arada bedevinin: Benim sana (bu atı) sattığıma dair şahitlik edecek birisini getir, demesine kulak verip dinledi.

Huzeyme: Senin bu atı ona sattığına dair ben şahitlik ediyorum, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Huzeyme'ye dönerek: ***"Sen neye dayanarak şahitlik edersin?"*** diye sordu. Huzeyme: Ey Allah'ın Rasulü! Seni tasdik etmiş olmama dayanarak, dedi.

Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Huzeyme'nin şahitliğini iki adamın şahitliğine denk kabul etti.

***

Sözünü ettiğimiz bu şahidin Huzeyme b. Sâbit olması mümkündür. Bu durumda lehine yalnızca onun şahitliği ile şahitlik edilen kişi, şahitlikte kendisine ait olduğu belirtilen hakkı kazanmış olur. Bu da tıpkı davacı olan bir kimsenin davalı aleyhine bir hakkın kendisine geçmiş olduğunu iddia edip bu hususta lehine iki şahidin de tanıklık ettiği bir şeye hak kazanmasına benzer. İşte bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onun (davalının) lehine buna dair ona (davalıya) yemin teklifinin yapılmasını istemiştir. Bu hadisin nakledilmesinden maksat ise, davacı eğer davasına dair delili ortaya koyar, davalı da bu hakkın davacıdan çıkıp kendisine geçmiş olduğunu ileri sürerse onun da getireceği delille birlikte yemin etmesi gerekir.

İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şahitle birlikte yemin ile hüküm verdiğine dair nakledilen rivayetlerin ihtimal dâhilindeki çeşitli anlamları bunlardır.

O halde bir kimsenin, bu tür yorumlara gelmesi muhtemel olan bir haberi ele alarak elinde buna dair Kitap, sünnet ya da icmadan herhangi bir delili bulunmadan bunu bunlardan birisi hakkında kabul etmemesi, ardından buna muhalefet eden kimsenin de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş rivayete muhalefet ettiğini ileri sürmemesi gerekir.

Böyle bir kimse Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayeti dediği anlama gelme ihtimali bulunan bir şekilde tevil etmişse nasıl o rivayete muhalefet etmiş olabilir?

Aksine, o, ancak kendisine muhalif olan kimsenin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisini yorumladığı bir manaya muhalefet etmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisine hiçbir şekilde muhalefet etmiş değildir.

Diğer taraftan Ali b. Ebi Talib'den şu rivayet nakledilmiştir:

٥٩٧٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ: ثَنَا مِسْعَرٌ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: إِذَا بَلَغَكُمْ عَنْ رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثٌ فَظُنُّوا بِهِ الَّذِي هُوَ أَهْنَأُ وَالَّذِي هُوَ أَهْدَى وَالَّذِي هُوَ أَبْقَى وَالَّذِي هُوَ خَيْرٌ.

5974- … Ebu Abdurrahman es-Sülemî'den, o Ali'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den size bir hadis ulaştığı takdirde onun hakkında en esenlikli, hidayete en yakın, en kalıcı ve en hayırlı olan anlamın doğru olduğu kanaatine sahip olun.

٥٩٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَأَبُو الْوَلِيدِ قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرٍو فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: وَالَّذِي هُوَ خَيْرٌ.

5975- … Bize Şu'be, Amr'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde: "Ve daha hayırlı olanı" ibaresini söylemedi.

***

İşte insanların, bu şekilde davranmaları ve gerçek manada güzel zan beslemeleri Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında bildikleri dışında bir şey söylememeleri gerekir. Çünkü bunun aksine hareket etmeleri onlara yasaklanmış ve bundan dolayı cezalandırılacakları belirtilmiştir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisini muhalif kanaatte olanın yorumladığı şekilde yorumlamak herhangi bir kimse için nasıl caiz olabilir? Çünkü biz, Yüce Allah'ın Kitabı'nda bu yorumu reddeden ayetlerin bulunduğunu biliyoruz. Diğer taraftan üzerinde icma edilen sünnetin de bu kanaati reddettiğini görüyoruz.

Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'ndaki delili ele alacak olursak; Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: ***"Erkeklerinizden de iki şahit tutun. Eğer iki erkek bulunmazsa o halde razı olacağınız şahitlerden bir erkekle iki kadın olsun"*** (el-Bakara, 2/282). Yine Yüce Allah: ***"Aranızdan adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun"*** (et-Talâk, 65/2) buyurmaktadır.

Bu iki ayet indirilmeden önce onların, bir adamın ya da bunlardan daha çok ya da az kişinin şahitliği ile dahi olsa hüküm vermeleri gerekmiyordu. Çünkü onların şahitlikleri ile doğru söylediklerinin hakikatine ulaşılamaz.

Ancak Yüce Allah, sözünü ettiğimiz ayetleri indirdikten sonra artık bu-

nunla her türlü mazereti ortadan kaldırmış ve kullarından kendisine taabbud etmelerini dilediği şekilde verdiği emir gereğince hüküm vermekle yükümlü olduklarını tespit etmiştir. Fakat bundan daha az sayı ile hüküm verilemez. Çünkü bu, onların taabbud etmelerini istediği şeklin kapsamına girmez.

İttifak ile kabul edilmiş olan sünnete gelince; bu da, kendisine menfaat sağlayacak birisinin şahitliği ile kendisi lehine veya onun üzerindeki herhangi bir yükümlülüğü giderecek şekilde bir hükmün verilmeyeceğine dairdir.

Bize muhalif kanaate sahip olanın bu husustaki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisini yorumladığı şekilde bir şahitle birlikte yemin ile hüküm vermek bir davacı lehine yemini ile hüküm vermektir. Bu ise kendisine menfaat sağlayacak birisinin lehine yemini ile hüküm vermesidir.

Bu ittifakla kabul edilmiş bir sünnettir ve şahit ile birlikte yemine göre hüküm vermeyi reddetmektedir. Aynı şekilde Yüce Allah'ın Kitabı'ndan zikretmiş olduğumuz ayetler de bu şekilde hüküm vermeyi reddetmektedir.

O halde bizim için en uygun olan, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisini Yüce Allah'ın Kitabı'na ve üzerinde ittifak edilmiş sünnete uygun bir şekilde yorumlamaktır. O sünnete ya da her ikisine bir arada muhalif olan bir anlama yorumlamak değildir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de, bize muhalif olan kimsenin iddia ettiği üzere şahitle birlikte yemin ile hüküm verilemeyeceğini ortaya koyan açık bir nas da rivayet edilmiştir.

٥٩٧٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ جَمِيعًا قَالاَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ رَجُلاَنِ يَخْتَصِمَانِ فِي أَرْضٍ. فَقَالَ أَحَدُهُمَا: إِنَّ هَذَا يَا رَسُولَ اللهِ انْتَزَي عَلَى أَرْضِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ. وَهُوَ امْرُؤُ الْقِيسِ بْنُ عَابِسٍ الْكَنَدِيُّ وَخَصْمُهُ رَبِيعَةُ بْنُ عَبْدَانَ. فَقَالَ لَهُ: «بَيِّنَتُكَ؟» فَقَالَ: لَيْسَ لِي بَيِّنَةٌ. قَالَ: «يَمِينُهُ؟» قَالَ: إِذًا يَذْهَبُ بِهَا. قَالَ: «لَيْسَ لَكَ إِلَّا ذَلِكَ». فَلَمَّا قَامَ لِيَحْلِفَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ اِقْتَطَعَ أَرْضًا ظَالِمًا لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ».

5976- … Alkame b. Vâil'den, o Vâil b. Hucr'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurundaydım. Ona bir arazi hakkında birbiriyle çekişen iki adam geldi. Onlardan biri: Ey Allah'ın Rasulü! Bu adam Cahiliyye döneminde benim arazimi zorla almıştı, dedi.

Bunu diyen kişi İmruu'l-Kays b. Âbis el-Kindî idi. Davacı olduğu kişi ise Rebîa b. Abdan'dı. Allah Rasulü ona***: "Delilin var mı?"*** dedi. Adam: Benim bir delilim yok, dedi. Allah Rasulü: ***"O halde o yemin etsin mi?"*** dedi. Adam: O takdirde arazimi alır gider, dedi. Allah Rasulü: "***Senin bundan başka bir hakkın yok"*** dedi.

Davalı yemin etmek üzere ayağa kalkınca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim zalimce başkasına ait bir araziyi eline geçirecek olursa Allah'ın huzuruna Allah ona gazab etmiş olduğu halde çıkar"*** buyurdu.[196]

٥٩٧٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ كَانَتْ لِي. فَقَالَ الْكِنْدِيُّ: هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي أَزْرَعُهَا لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْحَضْرَمِيِّ: «أَلَكَ بَيِّنَةٌ؟» فَقَالَ: لاَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَأُحَلِّفُهُ؟» فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ يَمِينٌ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ لَك مِنْهُ إِلَّا ذَلِكَ». فَانْطَلَقَ لِيُحَلِّفَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا أَنَّهُ إِنْ حَلَفَ عَلَى مَالِكَ ظَالِمًا لِيَأْكُلَهُ لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَنْهُ مُعْرِضٌ».

5977- … Simâk b. Harb'den, o Alkame b. Vâil'den, o babasından, şöyle dediğini rivayet etti: Hadramevt'ten bir adam ve Kinde'den bir başka adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi. Hadramevt'li adam:

196 Müslim, Îmân, 224; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 314.

Ey Allah'ın Rasulü! Bu adam baskı ile bana ait bir araziyi elimden aldı, dedi. Kindeli adam: O, benim arazimdir, benim elimde bulunuyor, onu ekiyorum. Onun bu arazide bir hakkı yoktur, dedi.

Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hadramevt'li adama: ***"Senin bir delilin var mı?"*** diye sordu. Adam: Hayır, deyince Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"O takdirde ona yemin ettir"*** dedi. Hadramevt'li adam: Bunun yemini yoktur (aldırmaz yemin eder), deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Senin ondan başka bir şey isteme hakkın yoktur"*** dedi.

Adam ona yemin ettirmeye kalkınca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şunları söyledi: ***"Eğer bu adam haksızca malını yemek üzere yemin edecek olursa Allah'ın huzuruna Allah ondan yüz çevirmiş olarak çıkar."***[197]

٥٩٧٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا جَنْدَلُ بْنُ وَالِقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو ٱلأَحْوَصِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ هَذَا غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ كَانَتْ لِي.

5978- … Bize Ebu'l-Ahvas tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak o bu rivayetinde şunları söyledi: Hadramevtli adam: Ey Allah'ın Rasulü! Bu adam bana ait olan bir araziyi beni yenik düşürerek benden aldı, dedi. (Bir önceki rivayette bu ibarelerin karşılığı olan "beni yenik düşürdü" anlamındaki ibarenin başındaki tekid ifade eden "kad" lafzını burada zikretmemiştir.)

***

Ebu Cafer dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Ya sen delilini getirirsin ya da o yemin eder. Sizin bu hususta bundan başka yapacak bir şeyiniz yoktur"*** buyurmuş olması (davacının) delil olmadan hiçbir şeye hak kazanmadığına delildir. İşte bu da, şahitle birlikte yemin ile hüküm verilemeyeceğini göstermektedir.

Bizim için daha uygun olanı ise, birinci hadisin tevili (yorumu) ile ilgili olarak ortaya atılmış görüş ayrılıklarını buna muhalif olacak şekilde değil de buna uygun gelecek şekilde yorumlamamızdır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Eğer insanlara iddialarına göre istedikleri ve-***

197 Müslim, Îmân, 223; Ebu Davud, Eymân, 1, Akdiye, 26; Tirmizî, Ahkâm, 12.

rilecek olursa bazı kimseler başka adamların canlarında ve mallarında hak sahipleri olduklarını iddia ederler. Fakat yemin davalıya düşer."[198]

İşte bu da, yeminin kesinlikle davalıdan (muddea aleyhten) başkasının yükümlülüğü olmayacağına delildir. Biz bunu bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde senediyle zikrettik.

Bu husustaki nazara (akli düşünme ve kıyasa) gelince; şahitle birlikte yemin ile hüküm verileceği görüşünü benimseyenlerin bu görüşlerinin tutarsızlığı ile ilgili olarak onların benimsedikleri şu kanaatten söz etmekten başka bir şeye ihtiyacımız yoktur: Onlar, bu hükmün diğer hususlarda değil de özellikle mallar hakkında uygulanacağını kabul etmişlerdir.

Mali hususlar dışında bir yemin ve şahitle hüküm verilmeyeceği sabit olduğuna göre, mali konular hakkında hüküm vermek de nazar (kıyas) bakımından böyle olmalıdır.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٥٩٧٩- حَدَّثَنَا وَهْبَانُ قَالَ: ثنَا أَبُو هَمَّامٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ مُعَاوِيَةَ أَوَّلُ مَنْ قَضَى بِالْيَمِينِ مَعَ الشَّاهِدِ وَكَانَ الْأَمْرُ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ.

5979- … Bize İbnu'l-Mubarek, İbn Ebi Zi'b'den tahdis etti. Onun ez-Zühri'den rivayet ettiğine göre, Muaviye şahitle birlikte yemin ile hüküm veren ilk kişidir. O zamana kadar ise uygulama böyle değildi.

***

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

198 Buhârî, Tefsîru Sûre 3 (3); Müslim, Akdiye, 1; Nesâî, Kudâd, 36; İbn Mâce, Ahkâm, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 343, 351, 363.

٣- بَابُ رَدِّ الْيَمِينِ

3- YEMİNİN (DAVACIYA) TEKLİF EDİLMESİ

Ebu Cafer dedi ki: İnsanlar, davalının yemini kabul etmeyip davacıya geri çevirmesi (onun yemin etmesini istemesi) hususunda farklı görüşlere sahiptirler.

Bundan dolayı bazıları: Davacının yemin etmesi istenmez, demiştir.

Bazıları da: Hayır, yemin etmesi istenir. Eğer yemin ederse iddia ettiği şeyi yemini ile hak eder. Yemin etmezse hiçbir şey hak etmez, demiştir. Bu görüşlerine de bizim başka bir yerde Sehl b. Ebi Hasme'den rivayet etmiş olduğumuz kasameye dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ensara söylemiş olduğu şu sözleri delil göstermişlerdir:

"Yahudiler elli yemin ederek size karşı kendilerini temize çıkarsınlar mı?" Onlar bunun üzerine: Kâfir olan bir topluluğun yeminlerini nasıl kabul ederiz? dediler. Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Peki, ya siz yemin eder ve (arkadaşınızın öldürülmesi karşılığında diyetini) hak eder misiniz?"*** diye sordu.[199]

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, önceleri davalıların bir yükümlülüğü olarak öngördüğü yeminleri geri çevirip davacılara teklif etmiştir.

Ancak birinci görüş sahipleri lehine bunlara karşı olan delillerden birisi şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Yahudiler elli yemin ederek***

199 Buhârî, Edeb, 89, Cizye, 12; Müslim, Kasâme, 1, 3; Ebu Davud, Diyât, 8, Tirmizî, Diyât, 22; Nesâî, Kasâme, 4; İbn Mâce, Diyât, 28; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 2, 3, 142.

sizin bu iddianızdan kendilerini temize çıkarsınlar mı?" deyince Yahudiler yemin etmeyi red ettikleri için yemin ensara geri çevrilmedi ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de bu yeminleri buna bağlı olarak onlara teklif etmedi ki, bu haklar ile ilgili olarak yeminin geri teklif edilmesini öngören kimselere delil olabilsin.

Aksine, Allah Rasulü sadece: "***Yahudiler elli yemin edip iddianızdan kendilerini temize çıkarsınlar mı?"*** sorunca ensar: Kâfir olan bir kavmin yeminlerini nasıl kabul ederiz? demişti. Buna karşılık Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Siz yemin eder ve (maktulünüzün diyetini) hak eder misiniz?"*** sormuştu.

Kasame'nin hükmünün bu şekilde olması mümkün olduğu gibi bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara karşı bir tepki olarak söylemiş olması da mümkündür. Çünkü onlar: "Kâfir bir kavmin yeminlerini nasıl kabul ederiz?" demişlerdi. Allah Rasulü de onlara: ***"Yemin edersiniz (ve maktulünüzün diyetini hak eder misiniz?)"*** demişti. Tıpkı hem iddia edeceksiniz hem de hak edeceksiniz, demiş gibidir.

Allah Rasulü'nün bu sözlerinin bu iki anlama gelmesi ihtimali bulunduğundan dolayı herhangi bir kimsenin, kanaatini destekleyecek bir delil bulunmadığı sürece bunu, birisini bırakıp diğer ihtimale göre yorumlama hakkı yoktur.

Bundan dolayı biz de bu hadisin dışında nakledilmiş rivayetleri inceledik. İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiş olduğunu gördük: ***"Şayet insanlara iddia ettikleri şeyler verilecek olsaydı bazı kimseler bazı adamların canları ve mallarında hak sahibi olduklarını iddia edeceklerdi. Fakat yemin davalıya (muddea aleyhe) düşer."***

İşte bununla davacının, davası ile ne herhangi bir canda ne de bir malda hak kazanamayacağı sabit olmaktadır. Aksine, sadece bu iddiasıyla özel olarak davalının yemin etmesi hakkına sahip olur.

Bu, manası zahir (açık) olan bir hadistir. Birinci hadiste anlamı bizim için kapalı kalan kısmı buna göre yorumlamamızda da bir sakınca yoktur.

Bunun nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından doğru açıklamasına gelince; bizler, davasına dair delil ortaya koymakla yükümlü olan davacının ileri süreceği bu delilinin kendisine bir menfaat sağlayacak ve ondan bir yükümlülüğü kaldıracak nitelikte olmaması gerektiğini gördük.

Yemin davalıya düşen bir yükümlülük olduğundan, onu (muddaiye) davacıya geri teklif etmişlerdir. Bu sebeple bizler, davacının yemin etmesini isteyecek olursak, yapacağı bu yemini onun lehine bir delil kabul etmiş oluruz. Bu da, vesilesi ile kendisine bir menfaat sağlayacak olan bir delili ortaya koymak için lehine hüküm vermemiz demektir. Böyle bir tutum ise Yüce Allah'ın, kullarının taabbud etmelerini istediği şekle aykırıdır. Bu sebeple böyle bir şey batıl olur.

Bir kimse: Biz bu yolla kendi lehine bir menfaat sağlayacak olsa dahi yapacağı yemin ile onun (davacının) lehine hüküm veririz. Çünkü davalı buna razı olmuştur, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Davalının rıza göstermesi kendi cihetinden hükmün ortadan kalkmasını gerektirir mi?

Şöyle ki: Bir kimse: Filan kimse benim hakkımda her neyi iddia ederse o kimse doğru söylüyor, diyecek olsa o da o kimsede bir dirhem ve daha yukarı bir miktarda hakkının bulunduğunu iddia etse onun bu iddiası kabul edilir mi?

Yine bir kimse fasık ya da yapacağı şahitlik ile kendisine bir menfaat sağlayacak bir kişi için: Zeyd'in benim hakkımda yaptığı şehadete razıyım, diyecek olsa Zeyd de onun aleyhine herhangi bir şahitlikte bulunsa buna dayanılarak o kimsenin aleyhine hüküm verilir mi?

İlim adamları o kimse aleyhine bu kabilden hiçbir hüküm verilmeyeceğini, onun bu hususta rıza göstermesinin de göstermemesinin de bir olduğunu, böyle bir durumda razı olması halinde, ancak razı olmadığı takdirde ne gerekecekse o şeyin gerekeceğini ittifakla kabul etmiş olduklarına göre, davacının yemini de böyledir. Onun yapacağı yemin ile davalı aleyhine, kendisinin lehine herhangi bir hak gerekmez. İsterse davacı bu duruma razı olsun fark etmez.

Yani rıza göstermesinden sonra (davacının) yeminine dayanarak hüküm vermek bundan önce hüküm vermek gibidir.

İşte sözünü ettiğimiz durum ile yeminin davalıya teklif edilmesinin batıl olduğu sabit olmaktadır.

Bütün bunlar Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

بَابُ الرَّجُلِ يَكُونُ عِنْدَهُ الشَّهَادَةُ لِلرَّجُلِ هَلْ يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يُخْبِرَهُ بِهَا ؟ وَهَلْ يَقْبَلُهُ الْحَاكِمُ عَلَى ذَلِكَ أَمْ لاَ ؟

4- BİR KİMSENİN, DİĞERİ LEHİNE YAPACAĞI BİR ŞAHİTLİĞİ BULUNUYORSA ONA BUNU HABER VERMESİ GEREKİR Mİ? HAKİM BU HALİYLE ONU KABUL EDER Mİ, ETMEZ Mİ?

٥٩٨٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ قَالَ: ثَنَا جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ قَالَ: خَطَبَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِالْجَابِيَةِ فَقَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقَامِي فِيكُمْ الْيَوْمَ فَقَالَ: «أَحْسِنُوا إِلَى أَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُوا الْكَذِبُ حَتَّى يَشْهَدَ الرَّجُلُ عَلَى الشَّهَادَةِ لاَ يُسْأَلُهَا وَحَتَّى يَحْلِفَ الرَّجُلُ عَلَى الْيَمِينِ لاَ يُسْتَحْلَفُ».

5980- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Ahmed Muhammed b. Abdullah b. ez-Zübeyr tahdis edipdedi ki: Bize İsrail tahdis edip dedi ki: Bize Abdulmelik b. Umeyr tahdis edip dedi ki: Bize Cabir b. Semura tahdis edip dedi ki: Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*, el-Câbiye'de bize bir hutbe irad edip şöyle dedi: Bugün benim önünüzde kalktığım bu şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de aramızda ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: ***"Benim ashabıma ihsanda bulunun. Sonra onlardan sonra gelenlere sonra***

onlardan sonra gelenlere. Daha sonra ise yalan yayılacak. O kadar ki, kişi, kendisinden istenmediği halde şahitlikte bulunacak, kendisinden yemin etmesi istenmediği halde yemin edecek."[200]

٥٩٨١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ قَالَ: ثَنَا عَارِمُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «أَحْسِنُوا إِلَى أَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُوا الْكَذِبُ».

5981- … Bize Cerîr b. Hâzim tahdis edip dedi ki: Bize Abdulmelik b. Umeyr tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde şöyle dedi: ***"Benim ashabıma iyilik yapın. Sonra onlardan sonra gelenlere, sonra onlardan sonra gelenlere. Sonra yalan yayılacaktır."***

٥٩٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ الْمُزَنِيّ قَالَ: سَمِعْتُ كَهْمَسًا يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ يَقُولُ: فَذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ أَبِي أَحْمَدَ.

5982- … Bize Muaviye b. el-Kurrâ el-Müzenî tahdis edip dedi ki: Ben Kehmes'i şöyle derken dinledim: Ömer'i şöyle derken dinledim. O, hadisi Ebu Bekre'nin Ebu Ahmed'den nakletmiş olduğu (5980 no'lu) hadise yakın olarak zikretti.

***

Bundan dolayı bazıları, şehadet etmesi istenmeden önce şahitlikte bulunan bir kimsenin kötülenmiş bir kimse olacağı kanaatini benimsemiş ve bu hususta bu rivayetleri delil göstermiştir.

Fakat bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Aksine, böyle bir kimse yaptığı bu iş dolayısıyla övülmüş ve sevap kazanmış bir kimse olur, demişlerdir.

Bunların birinci görüş sahiplerinin kendilerine karşı ileri sürdükleri delilleri çürütmek üzere ortaya koydukları lehlerine olan delillerden birisi de Peygam-

200 Tirmizî, Fiten, 7, Şehâdât, 4; İbn Mâce, Ahkâm, 27; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 18.

ber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurmuş olmasıdır: ***"Sonra yalan yaygınlık kazanacak. Öyle ki, kişi, kendisinden istenmediği halde şahitlikte bulunacak, yemin etmesi istenmediği halde yemin edecektir."***

Bu ise onun yalancı şahitlik yapacağı ya da yemin edeceği anlamına gelir. Çünkü Hz. Peygamber: ***"Öyle ki, yalan yayılacak ve sonunda şunlar şunlar olacaktır"*** buyurmaktadır.

O halde yalanın yaygınlaşacağı zamanda olacak bu işlerin yalandan başkası olması düşünülemez. Aksi takdirde onun ***"Yalan yayılacaktır"*** demesinin bir anlamı kalmaz.

Birinci görüş sahipleri yine kendi görüşleri lehine şunu delil göstermektedirler:

٥٩٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا نُعَيْمٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُوقَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ خَطَبَهُمْ بِالْجَابِيَةِ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَكْرِمُوا أَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُو الْكَذِبُ حَتَّى يَشْهَدَ الرَّجُلُ قَبلَ أَنْ يُسْتَشْهَدَ».

5983- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den, onun Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, o, el-Câbiye denilen yerde kendilerine bir hutbe vererek şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Ashabıma ikramda bulunun. Sonra onlardan sonra gelenlere, sonra onlardan sonra gelenlere, sonra onlardan sonra gelenlere. Daha sonra ise yalan o kadar yaygınlaşacak ki, kişi, kendisinden şahitlik etmesi istenmeden şahitlik edecektir."***[201]

٥٩٨٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَبِي أَوْفَى عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُ أُمَّتِي الْقَرْنُ الَّذِي بُعِثْتُ فِيهِمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ». قَالَ:

201 5980 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

وَاللهُ أَعْلَمُ أَذَكَرَ الثَّالِثَ أَمْ لاَ؟ «ثُمَّ يَفْشُو قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ وَيَنْذُرُونَ وَلاَ يُوفُونَ وَيَخُونُونَ وَلاَ يُؤْتَمَنُونَ وَيَفْشُو فِيهِمْ السِّمَنُ».

5984- … Zurâre b. Ebi Evfâ'dan, o İmrân b. Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ümmetimin hayırlısı aralarında Peygamber olarak gönderildiğim bu nesildir. Sonra onlardan sonra gelecek olanlar, sonra onlardan sonra gelecek olanlardır."*** (İmrân b. Husayn) dedi ki: Üçüncüsünü zikretti mi zikretmedi mi Allah en iyi bilendir. ***"Sonra şahitlik etmeleri istenmeden şahitlik yapacak, adak yapıp adaklarına bağlı kalmayacak, hainlik edip kendilerine güvenilmeyecek ve aralarında şişmanlığın yayılacağı bir topluluk etrafa dağılacaktır."***[202]

٥٩٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ ثَابِتٍ الْبَزَّارُ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ زَهْدَمِ بْنِ مُضَرِّسٍ الْجَرْمِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُكُمْ قَرْنِي». ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

5985- … Zehdem b. Mudarris el-Cermî'den rivayete göre, o, İmrân b. Husayn'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sizin en hayırlınız benim çağdaşlarımdır"*** buyurdu. Sonra hadisi aynen zikretti.[203]

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şahitlik etmeleri istenmeden şahitlik yapan kimseleri kötülediğini görüyoruz.

Bunlara şöyle cevap verilmiştir: Bu, işin başında şahitlik etmesi istenmeyip hakimin yanında şahitlik yapacağı zamanda tanık olmadığı ve bilmediği şeylere şahitlik yapan kimse ile ilgilidir.

202 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 210, 211, 212, 214, 215; Ebu Davud, Sünne, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 328, V, 327, VI, 156.

203 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Şehâdât, 9, Fezâilu Ashabi'n-Nebi, 1, Rikâk, 7, Eymân, 10, 27; Tirmizî, Fiten, 45, Şehâdât, 4, Menâkıb, 56; İbn Mâce, Ahkâm, 27; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 378, 417, 434, 438…

Bu durumda bu hadisin ihtiva ettiği anlam, birinci hadisin ihtiva ettiği anlam gibi olmaktadır.

Bunlar yine bu konuda şu rivayeti zikrederler:

٥٩٨٦- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمٍ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ قَالَ: حَدَّثَتْنِي أُمُّ سَلَمَةَ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يُكَذَّبُ فِيهِ الصَّادِقُ وَيُصَدَّقُ فِيهِ الْكَاذِبُ وَيُخَوَّنُ فِيهِ الأَمِينُ وَيُؤْتَمَنُ فِيهِ الْخَؤُونُ وَيَشْهَدُ فِيهِ الْمَرْءُ وَإِنْ لَمْ يُسْتَشْهَدْ وَيَحْلِفُ الْمَرْءُ وَإِنْ لَمْ يُسْتَحْلَفْ».

5986- … Yahya b. Ebi Süleym'den, o Mus'ab b. Abdullah b. Ebi Ümeyye'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bana Ümmü Seleme'nin tahdis ettiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlemiştir: ***"İnsanlara öyle bir zaman gelecek ki o zaman doğru söyleyen yalanlanacak, yalan söyleyenin doğru söylediği kabul edilecek. Emin kişi hain görülecek, hainlik eden kişi de güvenilir kabul edilecek. Kişi, şahitlik etmesi istenmediği halde şahitlik edecek, yemin etmesi istenmese dahi yemin edecek."***[204]

٥٩٨٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ ح

5987- … Bize Hammâd tahdis etti, H.

٥٩٨٨- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ قَالاَ جَمِيعًا عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ». ثُمَّ لاَ أَدْرِي أَذَكَرَ الثَّالِثَةَ أَمْ لاَ؟ «ثُمَّ يَخْلُفُ بَعْدَهُمْ خُلُوفٌ يُعْجِبُهُمْ السَّمَانَةُ وَيَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ».

5988- … Abdullah b. Şakîk'ten, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini

204 İbn Mâce, Fiten, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 291, 338, III, 220.

rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ümmetimin en hayırlıları çağdaşlarımdır. Sonra onların ardından gelecek olanlar sonra onların ardından gelecek olanlar."*** Bundan sonra ise üçüncüsünü söyledi mi söylemedi mi bilemiyorum. ***"Daha sonra bunların ardından öyle kimseler gelecek ki, şişmanlıktan hoşlanacaklar, şahitlik etmeleri istenmediği halde şahitlik yapacaklar."***[205]

٥٩٨٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُسْهِرٍ قَالَ: ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ شُرَحْبِيلَ عَنْ بِلاَلِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ أُمَّتُكَ خَيْرٌ؟ قَالَ: «أَنَا وَقَرْنِي». قَالَ: قُلْنَا ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «ثُمَّ الْقَرْنُ الثَّانِي». قَالَ: قُلْنَا ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «الْقَرْنُ الثَّالِثُ». قَالَ: قُلْنَا ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «ثُمَّ يَأْتِي قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ وَيَحْلِفُونَ وَلاَ يُسْتَحْلَفُونَ وَيُؤْتَمَنُونَ وَلاَ يُؤَدُّونَ».

5989- … Bilal b. Sa'd'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Ümmetinin hangileri daha hayırlıdır? diye sorduk. O: ***"Ben ve benim çağdaşlarım"*** buyurdu.

Sa'd dedi ki: Sonra ne olacak? dedik. O: ***"Sonra ikinci nesil"*** buyurdu. Biz: Sonra hangisi? dedik. O: ***"Üçüncü nesil"*** buyurdu.

(Sa'd) dedi ki: Biz sonra hangisidir? diye sorduk. O şöyle buyurdu: ***"Sonra şahitlik etmeleri istenmediği halde şahitlik yapacak, yemin etmeleri istenmediği halde yemin edecek, kendilerine verilen emanetleri sahiplerine geri vermeyecek bir kavim gelecektir."***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu hadisin yorumu ile ilgili yapılacak açıklamalar da bundan önceki fasılda yer alan rivayetlerin yorumu ile ilgili yaptığımız açıklamaların aynısıdır.

Yine bu hususta şu rivayetleri de delil göstermişlerdir:

205 Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 213; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 228, 410, 479.

٥٩٩٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: ثنَا شُعْبَةُ عَنْ مَنْصُورٍ وَسُلَيْمَانَ أَيْ اَلْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبِيدَةَ -أَيْ اَلسَّلْمَانِيِّ- عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُكُمْ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَخْلُفُ قَوْمٌ يَسْبِقُ شَهَادَتُهُمْ أَيْمَانَهُمْ وَأَيْمَانُهُمْ شَهَادَتَهُمْ».

5990- … Abîde es-Selmânî'den, o Abdullah'tan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizin en hayırlılarınız, benim çağdaşlarımdır. Sonra onların arkasından gelenlerdir. Sonra şahitlikleri yeminlerinin önüne geçecek, yeminleri de şahitliklerinin önüne geçecek bir kavim onların yerine gelecektir."***[206]

٥٩٩١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثنَا أَحْمَدُ بْنُ أُشْكَيِّبٍ قَالَ: ثنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ ٱلْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبِيدَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5991- … İbrahim'den, o Abîde'den, o Abdullah'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٩٩٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثنَا عَفَّانَ قَالَ: ثنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ الْجَرِيرِيُّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْلَةَ قَالَ: كُنْتُ أَسِيرُ مَعَ بُرَيْدَةَ ٱلْأَسْلَمِيِّ وَهُوَ يَقُولُ: اَللّٰهُمَّ أَلْحِقْنِي بِقَرْنِي الَّذِي أَنَا مِنْهُ ثَلاثًا وَأَنَا مَعَهُ. فَقُلْتُ: وَأَنَا. فَدَعَا لِي ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «خَيْرُ هَذِهِ ٱلْأُمَّةِ الْقَرْنُ الَّذِي بُعِثْتُ فِيهِمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَكُونُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَاتُهُمْ أَيْمَانَهُمْ وَأَيْمَانُهُمْ شَهَادَاتِهِمْ».

5992- … Ebu Nadra'dan, o Abdullah b. Mevlâ'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bureyde el-Eslemî ile birlikte yürüyordum. Ben onunla beraber-

206 Buhârî, Rikâk, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 378, 438, 442, IV, 267, 276, 278.

ken o üç defa: "Allah'ım, beni, kendilerinden olduğum kendi kuşağımdan olanlara kat" dedi. Ben de: Beni de, deyince bana dua ettikten sonra şunları söyledi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Bu ümmetin en hayırlıları, aralarında peygamber olarak gönderildiğim kuşaktır. Sonra onların peşinden gelecek olanlar sonra onların arkasından gelecek olanlardır. Sonra öyle bir kavim gelecek ki, onların şahitlikleri yeminlerinden önce olacak, yeminleri de şahitliklerini geride bırakacaktır."***[207]

٥٩٩٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْجُعْفِيُّ عَنْ زَائِدَةَ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ خَيْثَمَةَ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَخْلُفُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَاتُهُمْ أَيْمَانَهُمْ وَأَيْمَانُهُمْ شَهَادَاتِهِمْ».

5993- … Hayseme'den, o en-Numan b. Beşîr'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"İnsanların en hayırlıları benim çağdaşlarımdır. Sonra onların arkasından gelecek olanlar sonra onların ardından gelecek olanlardır. Sonra onların yerine öyle bir kavim gelecek ki, şahitlikleri yeminlerinden önce, yeminleri de şahitliklerinden önce olacaktır."***[208]

٥٩٩٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ عَاصِمٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ وَزَادَ: «ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ» -مَرَّةً أُخْرَى- «ثُمَّ يَأْتِي قَوْمٌ...».

5994- … Bize Ebu Bekir b. Ayyaş, Asım'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikredip: Bir defa daha ***"Sonra onların arkasından gelecek olanlar"*** ibaresini ekleyip ardından ***"Sonra öyle bir kavim gelecektir ki…"*** dedi.

***

207 5990 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
208 5990 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Bütün bu rivayetleri birinci görüş sahiplerinin lehine delil olarak gösteren kimselere karşı bizim delillerimizden birisi de şudur: Burada sözü edilen şahitlik, haklar ile ilgili yapılan şahitlik değildir. Bununla yeminler ile ilgili şahitlik kastedilmiştir. Nitekim bunun böyle olduğuna delil olacak rivayet İbrahim en-Nehaî'den nakledilmiştir:

٥٩٩٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: أَنَا شَيْبَانُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبِيدَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ يَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ وَيَمِينُهُ شَهَادَتَهُ».

قَالَ إِبْرَاهِيمُ: كَانَ أَصْحَابُنَا يَنْهَوْنَنَا وَنَحْنُ غِلْمَانٌ أَنْ نَحْلِفَ بِالشَّهَادَةِ وَالْعَهْدِ.

5995- … Bize Şeybân, Mansûr'dan tahdis etti, o İbrahim'den, o Ubeyde'den, o Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! En hayırlı insanlar hangileridir? diye sorduk. O şöyle buyurdu: ***"Benim çağdaşlarımdır. Sonra onlardan sonra gelecek olanlar sonra bunların arkasından gelecek olanlardır. Sonra öyle bir kavim gelecek ki, onlardan birisinin şahitliği yemininin önüne, yemini de şahitliğinin önüne geçecektir."***

İbrahim dedi ki: Bizim arkadaşlarımız (bize ilim öğreten hocalarımız), biz daha küçükken, şahitlik ve ahid ile yemin etmemizi yasaklarlardı.[209]

***

İşte İbrahim'in bu sözü şuna delildir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kötülediği şahitlik, kişinin: "Allah adına şahitlik ederim ki, bu olmadı" gibi yemin kastıyla yaptığı şahitliktir. Bu, yeminin mekruh olması gibi mekruhtur. Çünkü kişinin doğru söylese dahi çok yemin etmesi mekruh görülmüştür.

İşte yemin etmeyi yasakladığı gibi yemin demek olan şahitliği de yasak-

209 Buhârî, Şehâdât, 9, Fezâilu's-Sahâbe, 1, Rikâk, 7, Eymân, 10; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 210, 211, 212; Tirmizî, Menâkıb, 56; İbn Mâce, Ahkâm, 27; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 417, 434, V, 357.

lamaktadır. Ancak bu hususta kişinin yemin etmesinin istenmesi hali müstesnadır. Bu takdirde mazur görülür.

Sözünü ettiğimiz şahitlik ile olmadık şeylere dair yemin etmeyi de kastetmiş olabilir. Çünkü ***"Yalan yaygınlık kazanacaktır"*** buyurmuştur. Böylelikle bu sözü edilen şahitlik, yalancı şahitlik olur.

Öncelikle şahitliğe başlayan şahidin fazileti hususunda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet gelmiştir:

٥٩٩٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَمْرَةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهَدَاءِ؟ الَّذِي يَأْتِي بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَ عَنْهَا أَوْ يُخْبِرَ بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَهَا».

قَالَ مَالِكٌ: الَّذِي يُخْبِرُ بِشَهَادَتِهِ وَلاَ يَعْلَمُ بِهَا الَّذِي هِيَ لَهُ أَوْ يَأْتِي بِهَا الْإِمَامَ فَيَشْهَدُ بِهَا عِنْدَهُ وَجَعَلَهُ خَيْرَ الشُّهَدَاءِ.

5996- … Ebu Amra el-Ensârî'den, o Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Ben sizlere şahitlerin en hayırlılarını bildireyim mi? O, kendisinden şahitlik etmesi istenmeden önce şahitlikte bulunandır. Ya da kendisinden şahitliği sorulmadan önce şahit olduğu hususu haber verendir."***

Malik dedi ki: O, yapacağı şahitliğin lehine olduğu kimseye bildirmeden şahitlikte bulunan ya da imamın yanına gidip onun huzurunda bu şahitliği yapan ve bu şekilde şahit olduğu bir işi haber veren kimsedir. Onu şahitlerin en hayırlısı olarak değerlendirmiştir.[210]

***

O halde bizim için en uygun olan, ilk grup rivayetleri her bir rivayetin yorumu ile ilgili olarak belirttiğimiz açıklamalara göre yorumlayıp açıklamaktır.

210 Müslim, Akdiye, 19; Ebu Davud, Akdiye, 13; Tirmizî, Şehâdât, 1; İbn Mâce, Ahkâm, 28; Malik, Akdiye, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 18, IV, 115, 116, V, 193.

Böylelikle rivayetler çelişmemiş, biri diğerine muhalif olmamış, biri diğerini çürütmemiş olur.

Bu durumda ilk grup rivayetler sözünü ettiğimiz anlamlara gelir. Diğer rivayetler ise lehine şahitlik yapılacak kimsenin istemesinden önce şahitlik yapan ya da onu imama haber verip bildiren kimsenin daha faziletli olduğu anlamına gelir.

Esasen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı da bunu yapmıştır. Onlar, imama gidip (kendilerinden şahitlik etmeleri istenmeden önce) şahitlikte bulunmuşlardır. Mugîre b. Şu'be aleyhine şahitlikte bulunan Ebu Bekre ve onunla beraber olan kimseler bunlardandır. Onlar, bu şahitliği yapmaları kendileri için gerekli görmüşlerdir. Ömer, böyle bir şahitlikte bulundukları için onları azarlamamış, aksine, yaptıkları şahitlikleri dinlemiştir.

Şayet bu yaptıklarından dolayı kötülenmeleri gerekseydi mutlaka onları kötüler ve şöyle derdi: "Bunu sizden isteyen kim? Niçin sizler gelip şahitlik etmeniz isteninceye kadar yerinizde oturmadınız?"

Ömer *radıyallahu anh*'ın onların bu şahitliklerini dinleyip bu tutumlarına karşı çıkmaması, aynı şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından huzurunda bulunanlardan hiçbir kimsenin de buna karşı çıkmamış olması, yapmaları gerekenin bu olduğuna ve şahitlik yapmaları istenmeden önce kendiliklerinden bu işi yapan kimselerin bundan dolayı övülmüş olacaklarına delildir.

Bu hususta nakledilmiş rivayetlerden bazıları şöyledir:

٥٩٩٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ وَسَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالاَ: حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ رَشِيدٍ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَشَهِدَ عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ فَتَغَيَّرَ لَوْنُ عُمَرَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَشَهِدَ فَتَغَيَّرَ لَوْنُ عُمَرَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَشَهِدَ فَتَغَيَّرَ لَوْنُ عُمَرَ حَتَّى عَرَفْنَا ذَلِكَ فِيهِ وَأَنْكَرَ لِذَلِكَ. وَجَاءَ آخَرُ يُحَرِّكُ بِيَدَيْهِ فَقَالَ: مَا عِنْدَكَ يَا سَلْخَ الْعُقَابِ؟ وَصَاحَ أَبُو عُثْمَانَ صَيْحَةً تُشْبِهُ بِهَا صَيْحَةَ عُمَرَ حَتَّى كَرِبْتُ أَنْ يُغْشَى عَلَيَّ. قَالَ: رَأَيْتُ أَمْرًا قَبِيحًا. قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يُشَمِّتْ الشَّيْطَانَ بِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ فَأَمَرَ بِأُولَئِكَ النَّفَرِ فَجُلِدُوا.

5997- ... Bize Abdulkerim b. Reşîd, Ebu Osman en-Nehdî'den, şöyle dediğini tahdis etti: Bir adam Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın yanına geldi ve Mugîre b. Şu'be aleyhine şahitlikte bulundu. Ömer'in rengi değişti. Sonra bir başkası geldi, o da şahitlik etti. Ömer'in rengi değişti. Arkasından bir diğeri gelip şahitlik etti, Ömer'in rengi değişti ve biz bunu onda görüp anladık. Bundan dolayı o tepki gösterdi.

Bir diğeri ellerini oğuştura oğuştura geldi. Ona: Ey siyah tüylü devenin derisi! Sen ne diyeceksin? dedi ve bu arada Ebu Osman (en-Nehdî) Ömer'in yüksek sesle bağırmasını andıran bir şekilde bağırdı. Az kalsın ben de (Abdulkerim b. Reşîd) bayılacaktım.

(Ellerini oğuşturarak gelen) bu kişi: Ben çok çirkin bir iş gördüm, dedi. (Ömer:) Muhammed'in ümmetinin başına gelenlere şeytanı sevindirmeyen Allah'a hamdolsun, dedi ve emir verdi, o kişilere (iftira cezası olarak) celde vuruldu.

٥٩٩٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيُّ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: شَهِدَ عَلَى الْمُغِيرَةِ أَرْبَعَةٌ فَنَكَلَ زِيَادُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ فَجَلَدَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ الثَّلاَثَةَ وَاسْتَتَابَهُمْ فَتَابَ اِلاثْنَانِ، وَأَبَى أَبُو بَكْرَةَ أَنْ يَتُوبَ فَكَانَ يَقْبَلُ شَهَادَتَهُمَا حِينَ تَابَا وَكَانَ أَبُو بَكْرَةَ لاَ تُقْبَلُ شَهَادَتُهُ لِأَنَّهُ أَبَى أَنْ يَتُوبَ وَكَانَ مِثْلَ النِّضْوِ مِنَ الْعِبَادَةِ.

5998- ... Bize İbrahim b. Meysere, Said b. el-Müseyyeb'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Dört kişi Mugîre aleyhine şahitlik etti. Ancak Ziyad b. Ebi Süfyan şahitlikten imtina edince Ömer b. el-Hattab diğer üç kişiye (zina iftirası cezası olarak) celde vurdu ve onların tövbe etmelerini istedi. İkisi tövbe etti ancak Ebu Bekre tövbe etmeyi kabul etmedi. Bundan dolayı bu iki kişi tövbe ettikten sonra Ömer onların şahitliklerini kabul ediyordu. Ebu Bekre'nin şahitliği ise kabul edilmiyordu. Çünkü o, tövbe etmeyi reddetmişti. O, çokça ibadetten dolayı eskimiş, yıpranmış elbiseye benziyordu.

٥٩٩٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ جُمَيْعٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الطُّفَيْلِ قَالَ: أَقْبَلَ رَهْطٌ مَعَهُمْ اِمْرَأَةٌ حَتَّى نَزَلُوا فَتَفَرَّقُوا فِي حَوَائِجِهِمْ فَتَخَلَّفَ رَجُلٌ

مَعَ امْرَأَةٍ فَرَجَعُوا وَهُوَ بَيْنَ رِجْلَيْهَا فَشَهِدَ ثَلاَثَةٌ مِنْهُمْ أَنَّهُمْ رَأَوْهُ يَهُبُّ كَمَا يَهُبُّ الْمِرْوَدُ فِي الْمُكْحُلَةِ. وَقَالَ الرَّابِعُ: أَحْمِي سَمْعِي وَبَصَرِي لَمْ أَرَهُ يَهُبُّ فِيهَا رَأَيْتُ سِخْتَلَيْهِ (يَعْنِي خُصْيَتَيْهِ) يَضْرِبَانِ اسْتَهَا وَرِجْلاَهَا مِثْلُ أُذُنَيْ حِمَارٍ.

وَعَلَى مَكَّةَ يَوْمَئِذٍ نَافِعُ بْنُ الْحَارِثِ الْخُزَاعِيُّ وَكَتَبَ إِلَى عُمَرَ. فَكَتَبَ عُمَرُ إِنْ شَهِدَ رَابِعٌ بِمِثْلِ مَا شَهِدَ الثَّلاَثَةُ فَقَدِّمْهُمَا أَجْلِدْهُمَا وَإِنْ كَانَا مُحْصَنَيْنِ فَارْجُمْهُمَا وَإِنْ لَمْ يَشْهَدَا إِلَّا بِمَا كَتَبْتَ بِهِ إِلَيَّ فَاجْلِدْ الثَّلاَثَةَ وَخَلِّ سَبِيلَ الرَّجُلِ. قَالَ: فَجَلَدَ الثَّلاَثَةَ وَأَخْلَى سَبِيلَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ.

5999- … Bize el-Velid b. Abdullah b. Cumey' tahdis edip dedi ki: Bana Ebu't-Tufeyl tahdis edip dedi ki: Yanlarında bir kadın bulunduğu halde birkaç kişi geldi ve konakladı. İhtiyaçlarını görmek için etrafa dağıldılar. Geriye bir erkekle bir kadın kaldı ve onlar geri döndüler. Erkek, kadının ayakları arasında iken aralarından üç kişi onu sürmedanlık milinin sürmedanlığa girip çıktığı gibi gördüklerine dair şahitlik ettiler.

Dördüncü kişi ise: Ben gözümü ve kulağımı koruyorum. Ben onu bu şekilde girip çıkarken görmedim. Ben sadece onun iki hayasının o kadının kalçalarına çarptığını ve kadının iki ayağının bir eşeğin kulaklarını andırır bir halde olduğunu gördüm, dedi.

O sırada Mekke valisi Nâfi b. el-Hâris el-Huzâî idi. Ömer'e bu hususta mektup yazıp durumu bildirdi. Ömer de şu cevabı yazdı: "Eğer üç kişinin yaptığı şahitliğin aynısını dördüncü kişi yapacak olursa o kadını ve erkeği öne çıkar, onlara celde vur. Şayet muhsan iseler onları recm et. Eğer (şahitlerden) üçü ancak bana yazdığın şekilde şahitlik edecek olurlarsa o takdirde üçüne celde vur ve adamı serbest bırak."

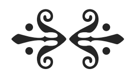
(Ebu't-Tufeyl) dedi ki: Üç kişiye celde vuruldu ve erkek ile kadını serbest bıraktı.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazıları, istenmeden şahitlikte bulundu. Kimileri bu şahitliği kabul etti. Çoğunluğu ise bunda hazır bulunduğu halde buna karşı çıkmadı.

İşte bu, onların hepsinin bu hususta ittifak etmiş olduklarını ortaya koymakta ve birinci grup rivayetlerin anlamlarının bizim yeri geldikçe açıkladığımız anlamlara geldiğini ispatlamaktadır.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٥- بَابُ الْحَاكِمِ يَحْكُمُ بِالشَّيْءِ فَيَكُونُ فِي الْحَقِيقَةِ بِخِلَافِهِ فِي الظَّاهِرِ

5- HAKİMİN BİR ŞEY HAKKINDA HAKİKATİNE MUHALİF OLARAK VERDİĞİ ZAHİR HÜKMÜ(NÜN DURUMU)

٦٠٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ زَيْنَبَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ وَأُمَّهَا أُمُّ سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ أُمَّهَا أُمُّ سَلَمَةَ قَالَتْ: سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَبَةَ خِصَامٍ عِنْدَ بَابِهِ فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنَّهُ يَأْتِي الْخَصْمُ وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغَ مِنْ بَعْضٍ فَأَقْضِيَ لَهُ بِذَلِكَ وَأَحْسِبُ أَنَّهُ صَادِقٌ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيَأْخُذْهَا أَوْ لِيَدَعْهَا».

6000- … Ümmü Seleme şöyle demiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kapısının yanında bir tartışmanın gürültüsünü işitince yanlarına çıkıp şöyle buyurdu: ***"Ben ancak bir beşerim. Hasımlar (bana) gelir. Belki biriniz bir diğerinden daha belagatli olabilir. Bu sebeple ben onun doğru söylediğini zannederek buna göre onun lehine hüküm verebilirim. O halde her kimin lehine Müslümana ait bir hakk(ın verilmesin)e dair***

hükmedecek olursam o, ancak Cehennem ateşinden bir parçadır. Onu ister alsın ister bıraksın."[211]

٦٠٠١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ الأُوَيْسِيُّ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6001- … Bize İbrahim b. Sa'd, Salih'ten tahdis etti, o İbn Şihâb'dan hadisi aynen zikretti.

٦٠٠٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ زَيْنَبَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ وَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ فَأَقْضِيَ لَهُ عَلَى نَحْوِ مَا أَسْمَعُ مِنْهُ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ شَيْئًا فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ فَلاَ يَأْخُذْهُ».

6002- … Zeyneb'den, o Ümmü Seleme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Siz benim huzuruma gelip davalaşıyorsunuz. Ben ise ancak bir beşerim. Olur ki biriniz, diğerinden delilini daha açık bir dille anlatabilir. Bu sebeple ben de ondan işittiğime uygun olarak onun lehine hüküm verebilirim. Her kimin lehine kardeşinin hakkından bir şeye hükmedecek olursam ben o kimseye Cehennem ateşinden bir parça ayırmış olurum, onu sakın almasın."***[212]

٦٠٠٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6003- … Bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den haber verdi, o Ebu

211 Buhârî, Mezâlim, 16, Ahkâm, 29, 31; Müslim, Akdiye, 5.
212 Buhârî, Şehâdât, 27, Ahkâm, 20, Hiyel, 10; Müslim, Akdiye, 4; Ebu Davud, Akdiye, 7; Tirmizî, Ahkâm, 11; Nesâî, Kudât, 13, 33; İbn Mâce, Ahkâm, 5; Malik, Akdiye, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 203, 297, 308, 320.

Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٠٠٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ سَمِعَهُ مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَافِعٍ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: جَاءَ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ يَخْتَصِمَانِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَوَارِيثَ بَيْنَهُمَا قَدْ دُرِسَتْ لَيْسَتْ بَيْنَهُمَا بَيِّنَةٌ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنَّهُ يَأْتِي الْخَصْمُ وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغَ مِنْ بَعْضٍ فَأَقْضِيَ لَهُ بِذَلِكَ وَأَحْسِبُ أَنَّهُ صَادِقٌ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيَأْخُذْهَا أَوْ لِيَدَعْهَا». فَبَكَى الرَّجُلَانِ وَقَالَ: كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: حَقِّي لِأَخِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا إِذْ فَعَلْتُمَا هَذَا فَاذْهَبَا فَاقْتَسِمَا وَتَوَخَّيَا الْحَقَّ، ثُمَّ اسْتَهِمَا ثُمَّ لِيُحْلِلْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا صَاحِبَهُ».

6004- … Bize Vekî', Üsâme b. Zeyd'den tahdis etti. Üsâme bunu Ümmü Seleme'nin azatlısı Abdullah b. Nâfi'den dinlemiştir. Abdullah, Ümmü Seleme'den, şöyle dediğini rivayet etti: Ensardan iki adam, her ikisinin de bir delile sahip bulunmadığı, geçip gitmiş bir miras davası hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelip davalaştı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ben ancak bir beşerim. Davacı gelir, biriniz diğerinden daha belagatli olabilir. Bundan dolayı ben de onun doğru söylediğini düşünerek bu şekilde onun lehine hüküm verebilirim. Her kimin lehine hüküm vererek bir Müslümanın hakkını verecek olursam şüphesiz ki o, ateşten bir parçadır, onu ister alsın ister bıraksın."***

Bunun üzerine her iki adam da ağladı, onların her biri, benim hakkım kardeşimin olsun, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurdu: ***"Madem siz bunu yaptınız, artık gidin ve hak olanı araştırarak paylaştırın. Sonra kura çekin sonra da her biriniz diğerine hakkını helal etsin."***[213]

213 6000 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٦٠٠٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: أَنَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6005- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Osman b. Amr tahdis edip dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd bildirdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٠٠٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ الصَّائِغُ قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6006- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Nâfi es-Sâiğ tahdis edip dedi ki: Bana Üsâme tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazılarının kanaatine göre, hakimin, bir malın temliki, bir mal karşılığında bir mülkün elde edilmesi, bir nikâhın sabit olması veya bir talak ile çözülmesi ya da buna benzer vermiş olduğu her bir hüküm, tamamıyla batındaki hükmü ne ise ona göredir ve onun batındaki durumu zahirdeki durumu gibidir. (Fakat) hakimin verdiği hükme göre gereğinin yerine getirilmesi gerekir.

Eğer verilen hüküm, batında iki şahidin şahitlik ettiği hale ve hakimin onların şahitliklerine dayanarak zahiren vermiş olduğu hükme muhalif ise hakimin verdiği hüküm, ister mülk vermek ister haram ve helal kılmak gibi bir hususla ilgili olsun, hiçbir şeyi gerektirmez. Bu kanaat sahipleri bu hususta bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu görüşü kabul edenlerden birisi de Ebu Yusuf'tur.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Eğer bir malın mülk verilmesi şeklinde bir hüküm verilmişse bu, batındaki hükme göredir. (Gerçekteki hükmü ne ise odur, hâkimin hükmü gerçeği değiştirmez.) Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Her kimin lehine kardeşinin hakkı olan bir şeye hükmedecek olursam onu almasın. Çünkü ben o kimseye ancak ateşten bir parça kesip vermiş olurum."***

Eğer bu türden verilen bir hüküm, bir talak ile ya da dış görünüşleri iti-

bariyle adaletli, gerçekte ise adaletleri yaralı şahitlerin şehadeti ile bir nikâha dair verilmiş ise hâkimin onların zahirlerine uygun olarak kabul edip şahitliklerine göre vermiş olduğu bu hüküm-çünkü Yüce Allah biz kullarından onlar gibilerinin şahitliklerinin bulunması halinde o doğrultuda hüküm vermemizi isteyerek taabbudde bulunmamızı öngörmüştür- gereği zahiren haram kıldığı gibi batınen de haram kılar.

Buna delil de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den lanetleşen karı-koca ile ilgili nakledilen rivayetlerdir:

٦٠٠٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: فَرَّقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلاَنِ وَقَالَ لَهُمَا: «حِسَابُكُمَا عَلَى اللهِ. اَللهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ لاَ سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا». قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ صَدَاقِيَ الَّذِي أَصْدَقْتُهَا؟ قَالَ: «لاَ مَالَ لَكِ عَلَيْهَا إِنْ كُنْتَ أَصْدَقْتَ عَلَيْهَا فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا عَلَيْهَا فَهُوَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهُ».

6007- … Said b. Cübeyr'den, o Abdullah b. Ömer'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Aclânoğullarından olan karı-kocayı ayırdı ve onlara: ***"Hesabınızı görmek Allah'a aittir. Allah biliyor ki, sizden biriniz yalan söylüyor. (Kocaya dönerek) senin lehine ona karşı bir yol yoktur"*** dedi.

Kocası: Ey Allah'ın Rasulü! Benim ona verdiğim mehir (ne olacak?) dedi. Allah Rasulü: ***"Senin, ondan alacağın bir malın yoktur. Eğer sen o kadına mehir verdiysen o, o kadının sana helal olmasının bir karşılığıdır. Eğer ona yalan söylüyorsan o mal senden daha da uzaktır"*** buyurdu.[214]

٦٠٠٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ سَمِعَ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ يَقُولُ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلاَعِنَيْنِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ كَذَبْتُ عَلَيْهَا إِنْ أَمْسَكْتُهَا.

214 Buhârî, Talâk, 32, 33, 52; Müslim, Liân, 6, 7; Ebu Davud, Talâk, 27; Nesâî, Talâk, 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4.

6008- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan'ın, ez-Zührî'den tahdis ettiğine göre o, Sehl b. Sa'd'ı şöyle derken dinlemiştir: Ben Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in birbiriyle lanetleşen karı-kocayı ayırdığına tanık oldum. Koca: Ey Allah'ın Rasulü! Eğer onu nikâhım altında tutacak olursam ona yalan söylemiş olurum, dedi.[215]

٦٠٠٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: ثَنَا هِلاَلٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ عُوَيْمِرًا الْعَجْلاَنِيَّ جَاءَ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ فَقَالَ لَهُ: أَرَأَيْتَ يَا عَاصِمُ لَوْ أَنَّ رَجُلاً وَجَدَ مَعَ اِمْرَأَتِهِ رَجُلاً أَيَقْتُلُهُ فَتَقْتُلُونَهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ سَلْ لِي عَنْ ذَلِكَ يَا عَاصِمُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَلَمَّا رَجَعَ عَاصِمٌ إِلَى أَهْلِهِ جَاءَهُ عُوَيْمِرٌ فَقَالَ: يَا عَاصِمُ مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ عَاصِمٌ: يَا عُوَيْمِرُ لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ فَقَدْ كَرِهَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْأَلَةَ الَّتِي سَأَلْتُهُ عَنْهَا. فَقَالَ: عُوَيْمِرٌ لاَ أَنْتَهِي حَتَّى أَسْأَلَهُ عَنْهَا.

فَأَقْبَلَ عُوَيْمِرٌ حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَطَ النَّاسِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَرَأَيْتَ رَجُلاً وَجَدَ مَعَ اِمْرَأَتِهِ رَجُلاً أَيَقْتُلُهُ فَتَقْتُلُونَهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَدْ أَنْزَلَ اللهُ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ اذْهَبْ فَائِتِ بِهَا».

قَالَ سَهْلٌ: فَتَلاَعَنَا وَأَنَا مَعَ النَّاسِ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَلَمَّا فَرَغَا قَالَ عُوَيْمِرٌ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللهِ إِنْ أَمْسَكْتُهَا فَطَلَّقَهَا ثَلاَثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتْ سُنَّةَ الْمُتَلاَعِنَيْنِ.

6009- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bize Hilal'in, İbn Şihâb'dan tahdis ettiğine göre Sehl b. Sa'd es-Sâidî

215 Ebu Davud, Talâk, 27; Dârimî, Nikâh, 39.

kendisine şunu haber vermiştir: Aclânoğullarından Uveymir, Asım b. Adiy el-Ensârî'ye gelerek şöyle dedi: Ne dersin ey Asım? Bir adam karısı ile birlikte bir başka adamı bulsa onu öldürsün mü? Bu takdirde siz de onu öldürür(mü) sünüz? Yoksa böyle bir kimse ne yapsın? Ey Asım! Sen benim için bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sor.

Asım ailesinin yanına dönünce Uveymir ona gelip: Ey Asım! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sana ne dedi? diye sordu.

Asım: Ey Uveymir! Sen bana bir hayır ile gelmemişsin. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* benim hükmünü sorduğum meseleden hoşlanmadı, dedi.

Uveymir: Ben ona bu hususu sormadan durmayacağım, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlarla birlikte iken Uveymir yanına gitti ve: Ey Allah'ın Rasulü! Karısı ile birlikte bir başka adam gören bir kimse hakkında ne dersin? Onu öldürsün mü? (Öldürürse) siz de onu öldürür(mü)sünüz yoksa adam ne yapsın? dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah senin ve karın hakkında hüküm indirdi. Git, onu getir"*** dedi.

Sehl dedi ki: Ben de insanlarla beraber iken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda lanetleştiler. Her ikisi lanetleşmelerini bitirince Uveymir: Ey Allah'ın Rasulü! Eğer onu nikâhım altında tutacak olursam ona iftira etmiş olurum, dedi ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisine emir vermeden onu üç talak ile boşadı.

İbn Şihâb dedi ki: Bu, lanetleşenlerin sünneti oldu.[216]

٦٠١٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: ثَنَا الْمَاجِشُونِ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ عَاصِمٍ قَالَ: جَاءَنِي عُوَيْمِرٌ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6010- … Sehl b. Sad'dan, o Asım'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Uveymir yanıma geldi. Sonra hadisi aynen zikretti.

***

216 Buhârî, Talâk, 4, Hudûd, 43, İ'tisâm, 5; Müslim, Liân, 1; Ebu Davud, Talâk, 27, Nesâî, Talâk, 7, 35; Dârimî, Nikâh, 39; Malik, Talâk, 34; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 331, 337.

İşte bununla şunu öğreniyoruz: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, eğer belli bir şekilde ikisinden kimin yalan söylediğini bilmiş olsaydı, onları birbirinden ayırmaz ve birbirleri ile lanetleşmelerini söylemezdi. Şayet kadının doğru söylediğini bilmiş olsaydı kocaya, karısına zina iftirasında bulunduğu için had uygulardı. Eğer kocanın doğru söylediğini bilmiş olsaydı, yaptığı zina dolayısıyla kadına had uygulardı.

Hakim hangisinin doğru söylediğini bilemediği için bundan başka bir hüküm gerekti. Böylelikle hem batınen hem de zahiren kocaya karısı haram oldu. Ve bunu batınen ne ise hükmü ona göredir demedi.

Lanetleşen kişiler hakkında her ikisi de bu şahitlikte bulunduklarından dolayı bütün ayrılık halleri ile bir malın temlik edilmesinin söz konusu olmadığına dair verilen hükmün, batın hakkında değil de zahiri hüküm hakkında olduğu sabit olmakta ve hakimin verdiği hükmün, bu hususta hem zahiren hem de batınen haram ve helal oluş hükmünü ortaya koyduğu, bu bakımdan da bunun mali konulardaki hükme muhalif olduğu sabit olmaktadır. Çünkü mali konularla ilgili verilen hüküm, zahiri hüküm ile ilgilidir, batında ise buna muhalif olabilir.

Böylelikle birinci grup rivayetler mali konular ile ilgili verilen hükümler hakkında, diğer rivayetler ise mali konular dışında verilen hükümler hakkında olmuş olur. Bu, akitlerin sabit olması ve bitirilmesi gibi hususlar hakkındadır. Böylelikle rivayetlerin ihtiva ettiği çeşitli anlamlar ve hükümler birbiriyle uyum arzetmiş, biri diğeriyle çelişmemiş olur.

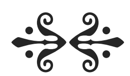
Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de, mal mevcutsa bedeli hususunda alışverişin taraflarının anlaşmazlığa düşmeleri halinde karşılıklı olarak her ikisinin yemin edeceği, birinin diğerinden aldığını ötekine geri vereceği yönünde hüküm vermiştir.

Bu durumda cariye, satana döner ve cariye ile ilişki kurmak ona helal olur. Fakat satın alana haram olur.

O halde eğer iki taraftan hangisinin muayyen olarak yalan söylediği bilinecek olursa doğru söyleyen kimsenin dediğine göre hüküm verilir, hiçbir şekilde böyle bir alışverişin feshine hüküm verilmez. Satılan cariye ile ilişki kurmanın onu satın alan kimseye haram olması gerektiğine dair de hüküm verilmez.

İşte bu, açıkladığımız şekilde olduğuna göre, haram veya helal olduğuna, bir nikâh akdinin var olduğuna ya da sona erdiğine dair hakimin verdiği her bir hüküm, zahiri hakkındadır, batındaki hükmü ile ilgili değildir.

İşte bu, Ebu Hanife ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti onlara olsun- görüşüdür.

٦- بَابُ الْحُرِّ يَجِبُ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَلاَ يَكُونُ لَهُ مَالٌ كَيْفَ حُكْمُهُ؟

6- HÜR BİR KİMSENİN ÖDEMESİ GEREKEN BİR BORCU BULUNDUĞU HALDE ÖDEYECEK MALI YOKSA HÜKMÜ NEDİR?

٦٠١١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ الْوُحَاظِيُّ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ خَالِدٍ الزِّنْجِيُّ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْبَيْلَمَانِيِّ قَالَ: كُنْتُ بِمِصْرَ فَقَالَ لِي رَجُلٌ: أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَذَهَبَ بِي إِلَى رَجُلٍ فَقُلْتُ: مِمَّنْ أَنْتَ يَرْحَمُكَ اللهُ؟ فَقَالَ: أَنَا سُرَّقٌ فَقُلْتُ: رَحِمَك اللهُ مَا يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تُسَمَّى بِهَذَا الِاسْمِ وَأَنْتَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمَّانِي سُرَّقًا فَلَنْ أَدَعَ ذَلِكَ أَبَدًا. قُلْتُ: وَلِمَ سَمَّاكَ سُرَّقًا؟ قَالَ: لَقِيتُ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ بِبَعِيرَيْنِ لَهُ يَبِيعُهُمَا فَابْتَعْتُهُمَا مِنْهُ وَقُلْتُ لَهُ: انْطَلِقْ مَعِي حَتَّى أُعْطِيَك فَدَخَلْتُ بَيْتِي ثُمَّ خَرَجْتُ مِنْ خَلْفٍ لِي وَقَضَيْتُ بِثَمَنِ الْبَعِيرَيْنِ حَاجَتِي وَتَغَيَّبْتُ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّ الْأَعْرَابِيَّ قَدْ خَرَجَ. فَخَرَجْتُ وَالْأَعْرَابِيُّ مُقِيمٌ فَأَخَذَنِي فَقَدَّمَنِي إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ؟» قُلْتُ: قَضَيْتُ بِثَمَنِهِمَا حَاجَتِي يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: «فَاقْضِهِ». قَالَ: قُلْتُ لَيْسَ عِنْدِي. قَالَ: «أَنْتَ سُرَّقٌ اِذْهَبْ بِهِ يَا أَعْرَابِيُّ فَبِعْهُ حَتَّى تَسْتَوْفِيَ حَقَّكَ». قَالَ: فَجَعَلَ النَّاسَ يَسُومُونَهُ فِيَّ وَيَلْتَفِتُ إِلَيْهِمْ فَيَقُولُ: مَاذَا تُرِيدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نُرِيدُ أَنْ نَبْتَاعَهُ مِنْكَ، فَنُعْتِقَهُ.

قَالَ: فَوَاللهِ إِنْ مِنْكُمْ أَحَدٌ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنِّي، اِذْهَبْ فَقَدْ أَعْتَقْتُكَ.

6011- … Zeyd b. Eslem'den, o Abdurrahman b. el-Beylemânî'den, şöyle dediğini rivayet etti: Ben Mısır'da iken bir adam bana dedi ki: Sana Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adam göstereyim mi? Sonra beni alıp bir adama götürdü. Allah'ın rahmeti üzerine olsun, kimlerdensin? dedim. O: Benim adım Surrak[217]'tır dedi. Ben: Sen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir kişi iken -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- böyle bir isim ile adlandırılmaman gerekir, dedim.

O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana Surrak adını vermişti. Bu sebeple bu ismi ebediyen terk etmeyeceğim, dedi. Ben ona: Neden sana Surrak adını verdi? diye sorunca şu cevabı verdi: Çöl halkından bir adam ile karşılaştım. Kendisine ait iki deveyi satıyordu. Ben de develerini ondan aldım ve ona: Benimle beraber gel ki sana (bedellerini) ödeyeyim, dedim. Evime girdim, sonra evimin arka tarafından çıktım. Develere ödeyeceğim bedel ile ihtiyacımı karşıladım ve bedevinin çıkıp gittiğini zannedeceğim kadar bir süre ortalıkta görünmedim.

Dışarı çıktığımda bedevi hala duruyordu. Beni alıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına götürdü. Ben de ona durumu haber verdim. Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bu işi yapmaya seni iten sebep neydi?"*** sordu. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Onlara ödeyeceğim bedel ile ihtiyacımı karşıladım, dedim. Allah Rasulü: ***"Ona hakkını öde"*** dedi. Ben: Yanımda bir şey yok, dedim. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Sen Surrak'sın (hırsızlık yapan birisisin). Ey bedevi! Bunu al, götür ve hakkını almak için onu sat"*** dedi.

(Surrak) dedi ki: İnsanlar o bedevi ile benim pazarlığımı yapmaya başla-

217 Yavuz hırsız demektir.

dılar. Bedevi onlara dönüp: Ne istiyorsunuz? diyor, onlar: Senden satın alıp onu hürriyetine kavuşturmak istiyoruz, diyorlardı.

Bedevi dedi ki: Allah'a yemin ederim, aranızdan hiç kimsenin buna benden daha çok ihtiyacı yoktur. Haydi git, ben seni azad ettim, dedi.

٦٠١٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الرَّزَّاقِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ قَالَ: لَقِيتُ رَجُلاً بِالْإِسْكَنْدَرِيَّةِ يُقَالُ لَهُ سُرَّقٌ فَقُلْتُ: مَا هَذَا الْإِسْمُ؟ فَقَالَ: سَمَّانِيهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَأَخْبَرْتُهُمْ أَنَّهُ يَقْدُمُ لِي مَالٌ فَبَايَعُونِي فَاسْتَهْلَكْتُ أَمْوَالَهُمْ فَأَتَوْا بِي النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَنْتَ سُرَّقٌ». فَبَاعَنِي بِأَرْبَعَةِ أَبْعِرَةٍ. فَقَالَ لَهُ غُرَمَاؤُهُ: مَا تَصْنَعُ بِهِ؟ قَالَ: أُعْتِقُهُ. قَالُوا: مَا نَحْنُ بِأَزْهَدَ فِي الْآخِرِ مِنْكَ. فَأَعْتَقُونِي.

6012- … Bize Abdurrahman b. Abdullah b. Dinar tahdis edip dedi ki: Bana Zeyd b. Eslem tahdis edip dedi ki: İskenderiye'de kendisine Surrak denilen bir adamla karşılaştım. Bu isim de ne oluyor? dedim. O, bana şu cevabı verdi: Bu ismi bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* verdi. Medine'ye geldim. Onlara benim malım gelecek diye haber verdim. Bana mal satın, dedim. Onların mallarını alıp tükettim. Beni alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüler. O da: ***"Sen surraksın"*** dedi ve beni dört deveye sattı. Beni satın alan alacaklılara: Onu ne yapacaksınız? diye sordu. Onlar: Onu azad edeceğiz, dediler. Bu sefer benden alacaklı olanlar: Bizlerin ahirete olan rağbet ve isteği sizden daha az değildir deyip beni aralarında (kıymetimi paylaşarak) hürriyetime kavuşturdular. Geriye ise ismim kaldı.[218]

***

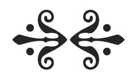
Ebu Cafer dedi ki: Bu hadiste, hür bir kimsenin borcu karşılığında satılacağından söz edilmektedir. Bu hüküm, İslam'ın ilk dönemlerinde böyle idi. Borçlu bir kimse eğer kendi adına borcunu ödeyeceği bir malı yoksa borcu karşılığında satılırdı. Nihayet Yüce Allah bu hükmü şu buyruğu ile nesh etti: ***"Eğer o (borçlu), darlık içinde ise geniş bir zamana kadar ona mühlet***

218 Hadis son bölümleri, *Müstedrek*, II, 54 ile Dârekutnî, III, 61, 62'deki metin göz önünde bulundurularak tercüme edilmiştir (Çeviren).

verin. Eğer alacağınızı ona sadaka olarak bağışlarsanız bu, şayet bilirseniz, sizin için daha hayırlıdır" (el-Bakara, 2/280).

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de, satın aldığı mahsuller afet vurduğu için telef olduğundan borçları çoğalan kimse hakkında da böyle bir hüküm vermişti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sadaka verin"*** buyurması üzerine ona sadaka verildiği halde verilen sadakalar borcunu ödemeye yetmemişti. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bulduğunuzu alın, sizin bundan başka bir şey almaya hakkınız yoktur"*** buyurmuştu. Biz bunu bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde senedi ile zikretmiştik.[219]

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o adamdan alacaklı olanlara: ***"Sizin bundan başka bir şey almaya hakkınız yoktur"*** buyurmuş olması onların borcu karşılığında o kimseyi satma haklarının bulunmadığına delildir. Eğer durum böyle olmasaydı Surrak'ı borcu karşılığında alacaklıları için sattığı gibi, onu da alacaklıları için satacaktı. Bu, bütün ilim ehlinin -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşüdür.

219 Bkz. 5500 no'lu hadis ve kaynakları (Çeviren).

٧- بَابُ الْوَالِدِ هَلْ يَمْلِكُ مَالَ وَلَدِهِ أَمْ لاَ؟

7- BABA ÇOCUĞUNUN MALINA MALİK OLUR MU, OLMAZ MI?

٦٠١٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالاَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ يُوسُفُ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَجُلاً جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ لِي مَالاً وَعِيَالاً وَإِنَّ لِأَبِي مَالاً وَعِيَالاً وَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَأْخُذَ مَالِي إِلَى مَالِهِ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ».

6013- … İbnu'l-Münkedir'den, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelip: Benim malım ve geçindirmek durumunda olduğum ailem var. Babamın da malı ve ailesi var. Fakat o, benim malımı alıp kendi malına katmak istiyor, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* cevap olarak: ***"Sen de malın da babana aitsiniz"*** dedi.[220]

٦٠١٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ: ثَنَا

220 İbn Mâce, Ticârât, 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 179, 205, 214.

حُسَيْنٌ الْمُعَلِّمُ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ لِي مَالاً وَلِيَ وَالِدًا يُرِيدُ أَنْ يَجْتَاحَ مَالِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ إِنَّ أَوْلَادَكُمْ مِنْ أَطْيَبِ كَسْبِكُمْ فَكُلُوا مِنْ كَسْبِ أَوْلَادِكُمْ».

6014- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Benim malım ve malımı benden almak isteyen bir babam var, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Sen de malın da babana aitsiniz. Sizin evlatlarınız, elde ettiğiniz kazançların en hoş ve güzellerindendir. Bu sebeple çocuklarınızın kazancından yiyin"*** buyurdu.[221]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, onun mal kabilinden elde ettiği kazancın babasına ait olduğu kanaatini benimsemiş ve bu hususta bu rivayetleri delil göstermiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Çocuk her ne kazanırsa özel olarak ona aittir. Babasının ondan bir payı yoktur.

Bunlar şöyle derler: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sözü, çocuğun elde ettiği kazancın babasına ait bir mülk olduğu ve o malı onun mülkiyetine verdiği anlamında değildir. Onun bu sözünün anlamı şudur: Çocuğun, bu hususta hiçbir şekilde babasına ters düşmemesi ve babasının verdiği emri, kendisinin mülkiyetindeki şeyler hakkında verdiği emir seviyesinde tutması gerekir.

Nitekim Allah Rasulü'nün: ***"Sen de malın da babana aitsiniz"*** dediğini görüyoruz. Hâlbuki çocuk, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, onu babasına izafe etmesi ile babasının mülkü olan bir köle olmaz. O halde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, çocuğunun mülkünü babasına izafe etmesi suretiyle babası onun malının da maliki olmaz. Nitekim;

221 Ebu Davud, Büyu', 77; Nesâî, Büyu', 1; İbn Mâce, Ticârât, 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*; II, 214, VI, 41, 201.

٦٠١٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ ٱلأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا نَفَعَنِي مَالٌ قَطُّ مَا نَفَعَنِي مَالُ أَبِي بَكْرٍ». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: إِنَّمَا أَنَا وَمَالِي لَكَ يَا رَسُولَ اللهِ.

6015- … Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ebu Bekir'in malının faydalı olduğu kadar, hiçbir mal bana faydalı olmamıştır"*** buyurdu.

Buna karşılık Ebu Bekir *radıyallahu anh*: Ben de malım da seniniz Ey Allah'ın Rasulü! dedi.[222]

***

Ebu Bekir *radıyallahu anh*, bu sözleriyle malının kendisinin değil de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mülkü olduğunu kastetmiş değildir. Fakat o bu sözleriyle, Allah Rasulü'nün vereceği her bir emrin malı hakkında da kendi şahsı hakkında da geçerlilik kazanacağını anlatmak istemiştir.

İşte Allah Rasulü'nün: ***"Sen de malın da babana aitsiniz"*** sözü de bu anlamdadır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de: Müslümanların mallarının, tıpkı kanlarının haram kılındığı gibi haram kıldığı rivayet edilmiş ve bu hususta ne çocuğu ne de bir başka şeyi istisna etmiştir.

Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٦٠١٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ. ح

6016- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Davud tahdis etti, H.

٦٠١٧- وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَيَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَضْرَمِيُّ قَالُوا: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ مُرَّةَ بْنِ شَرَاحِيلَ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ

222 İbn Mâce, Mukaddime, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 253, 366.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَحْسِبُهُ قَالَ: فِي غَزْوَتِي هَذِهِ. قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ أَيَّ يَوْمٍ هَذَا؟» قَالُوا: نَعَمْ يَوْمُ النَّحْرِ. قَالَ: «صَدَقْتُمْ، يَوْمُ الْحَجِّ ٱلأَكْبَرِ». قَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ أَيَّ شَهْرٍ هَذَا؟» قَالُوا: نَعَمْ، ذُو الْحِجَّةِ. قَالَ: «صَدَقْتُمْ شَهْرُ اللهِ ٱلأَصَمُّ. هَلْ تَدْرُونَ أَيَّ بَلَدٍ هَذَا؟» قَالُوا: نَعَمْ، الْمَشْعَرُ الْحَرَامُ. قَالَ: «صَدَقْتُمْ». فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ» وَأَحْسِبُهُ قَالَ: «وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا».

6017- … Bize Şu'be, Amr b. Murre'den, tahdis etti. O Murre b. Şerâhîl'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bana Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adam tahdis etti. (Amr b. Murre dedi ki): -Zannederim, katıldığım şu gazvede, dedi-.

(Peygamber ashabından o kişi) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aramızda ayağa kalkarak: ***"Bugünün hangi gün olduğunu biliyor musunuz"*** sordu. Ashab: Evet, bugün kurban bayramı günüdür, dedi.

Allah Rasulü: ***"Doğru söylüyorsunuz, hacc-ı ekber günüdür"*** dedi. Allah Rasulü: ***"Bu ayın hangi ay olduğunu biliyor musunuz?"*** sordu. Onlar: Evet, Zulhiccedir, dediler.

Allah Rasulü: ***"Doğru söylediniz. Bu, Allah'ın savaşılması, silah sesinin duyulması haram olan ayıdır"*** buyurdu.

Sonra: ***"Burası hangi şehirdir biliyor musunuz?"*** (sordu). Onlar: Evet, burası Meş'ar-i Haram'dır, dediler. Allah Rasulü: ***"Doğru söylediniz,"*** dedi.

Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizin kanlarınız ve mallarınız -****zannederim* ***ırzlarınız da*** *buyurdu****- size bu gününüzün, bu ayınızın, bu şehrinizin haram olduğu (saygınlığı gibi) haramdır."***[223]

٦٠١٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو ٱلأَشْهَبِ الْبَكْرَاوِيُّ هُوَ ابْنُ خَلِيفَةَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

223 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 412.

قَالَ فِي خُطْبَتِهِ يَوْمَ النَّحْرِ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: «إِنَّ أَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ وَدِمَاءَكُمْ حَرَامٌ بَيْنَكُمْ فِي مِثْلِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي مِثْلِ بَلَدِكُمْ هَذَا، أَلاَ لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ».

6018- … Abdurrahman b. Ebi Bekir'den rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, veda haccında kurban bayramının birinci günü verdiği hutbesinde şöyle buyurmuştur: ***"Mallarınız, ırzlarınız, kanlarınız, bu gününüzde olduğu gibi bu beldenizde olduğu gibi aranızda haram kılınmıştır. Dikkatle dinleyin ve burada hazır bulunan bulunmayana tebliğ edip bildirsin."***[224]

٦٠١٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ حَفْصٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: ثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَوْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأُرَاهُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: «إِنَّ أَعْظَمَ الْأَيَّامِ حُرْمَةً هَذَا الْيَوْمُ وَإِنَّ أَعْظَمَ الشُّهُورِ حُرْمَةً هَذَا الشَّهْرُ وَإِنَّ أَعْظَمَ الْبُلْدَانِ حُرْمَةً هَذَا الْبَلَدُ وَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ هَذَا الْيَوْمِ وَهَذَا الشَّهْرِ وَهَذَا الْبَلَدِ، هَلْ بَلَّغْتُ؟ قَالُوا: نَعَمْ قَالَ: اللَّهُمَّ اشْهَدْ».

6019- … Bize el-A'meş tahdis edip dedi ki: Ben Ebu Salih'i, Ebu Said el-Hudrî'den ya da Ebu Hureyre'den -zannederim büyük bir ihtimalle Ebu Said el-Hudrî'den- şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Veda haccında şöyle buyurdu: ***"Hürmeti (saygınlığı) en büyük olan gün, bu gündür. Aylar arasında hürmeti (saygınlığı) en büyük olan ay, bu aydır. Şehirler arasında saygınlığı en büyük olan şehir, bu şehirdir. Sizin kanlarınız birbirinize bu günün, bu ayın ve bu beldenin haramlığı gibi haramdır. Tebliğ ettim mi?"*** Onlar: Evet, deyince Allah Rasulü: ***"Şahit ol Allah'ım"*** dedi.

224 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, İlm, 9, 37, Fiten, 8, Tevhid, 24, Edâhî, 5, Megâzî, 77, Hac, 132; Müslim, Kasâme, 29, 30; Tirmizî, Fiten, 2, Tefsir, 9. sure 2; İbn Mâce, Menâsik, 76; Dârimî, Menâsik, 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 236, IV, 337, V, 37, 39, 40, 72.

٦٠٢٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَهُمْ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقَالَ: «أَلاَ إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ إِلَى أَنْ تَلْقَوْا رَبَّكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا».

6020- … Bize Cafer b. Muhammed babasından tahdis etti. Onun Cabir'-den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* veda haccında kendilerine bir hutbe verip şöyle buyurmuştur: ***"İçinde bulunduğunuz bu ayda, bu beldenizde, bu gününüzün saygınlığı gibi Rabbinizin huzuruna çıkacağınız vakte kadar kanlarınız ve mallarınız birbirinize haramdır."***

٦٠٢١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا دُحَيْمُ بْنُ الْيَتِيمِ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ الْغَارِ الْجُرَشِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6021- … Bize Hişam b. el-Gâr el-Cureşî tahdis edip dedi ki: Bana Nâfi, İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize bir hutbe verdi. Sonra hadisi aynen zikretti.

٦٠٢٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا رَبِيعَةُ بْنُ كُلْثُومِ بْنِ جَبْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَادِيَةَ الْجُهَنِيَّ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6022- … Bize Rebîa b. Külsum b. Cebr tahdis edip dedi ki: Bize babam tahdis edip dedi ki: Ebu Âdiye el-Cuhenî'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize hutbe verdi. Sonra hadisi aynen zikretti.

٦٠٢٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَارِفِ بْنِ شَبِيبِ بْنِ غَرْقَدَةَ أَبُو غَرْقَدٍ عَنْ شَبِيبِ بْنِ غَرْقَدَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْأَحْوَصِ قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6023- … Bize Ebu Urve Hüseyn b. Arif b. Şebîb b. Ğarkade Ebu Ğarkad, Şebîb b. Ğarkade'den tahdis etti. O Süleyman b. Amr b. el-Ahvas'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Veda haccında bir hutbe verdi. Hadisi aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, malların haramlığının, tıpkı bedenler gibi olduğunu tespit etmiştir.

Çocukların bedenleri babalarına ancak yerine getirmesi gereken haklar ile helal olduğu gibi, gerekli haklar bulunmadan malları da onlara helal olmaz.

Bir kimse: Baba hakkında sözünü ettiğin hususun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş bir nasta açık bir şekilde bulunduğunu görmek isteriz, diyecek olursa ona şöyle cevap veririm:

٦٠٢٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ عَيَّاشِ بْنِ عَبَّاسٍ الْقِتْبَانِيِّ عَنْ عِيسَى بْنِ هِلَالٍ الصَّدَفِيِّ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ: «أُمِرْتُ بِيَوْمِ الْأَضْحَى عِيدٍ جَعَلَهُ اللّٰهُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ». فَقَالَ الرَّجُلُ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَجِدْ إِلَّا مَنِيحَةَ ابْنِي أَفَأُضَحِّي بِهَا. قَالَ: «لَا وَلَكِنَّكَ تَأْخُذُ مِنْ شَعْرِكَ وَأَظْفَارِكَ وَتَقُصُّ شَارِبَكَ وَتَحْلِقُ عَانَتَكَ فَذَلِكَ تَمَامُ أُضْحِيَّتِكَ عِنْدَ اللّٰهِ».

6024- … Ayyaş b. Abbas el-Kıtbânî'den, o İsa b. Hilal es-Sadefî'den, onun Abdullah b. Amr b. el-As'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir adama: "***Bana kurban bayramının birinci günü için verilen emirle Allah Teala o günü bu ümmet için bayram yaptı"*** dedi.

O adam: Peki, ben o gün oğlumun süt veren hayvanından başkasını bulamayacak olursam ne dersin, onu kurban edeyim mi? dedi. Allah Rasulü: ***"Hayır. Fakat saçlarını, tırnaklarını kısaltır, bıyığını keser, etek tıraşını***

olursun. İşte, senin Allah nezdinde kurbanının eksiz olması böyle olur" buyurdu.[225]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu adam: Ey Allah'ın Rasulü! Oğlumun süt veren hayvanını keseyim mi? deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: Hayır, demiştir. Diğer taraftan ona kendi malından kurban kesmesini emretmiş ve onu bu şekilde yapmaya teşvik etmiştir. İşte bu, oğlunun malının hükmünün, kendi öz malının hükmünden farklı olduğuna delildir.

Bizim için en uygun olan -bununla birlikte- bu rivayetleri bu anlamda yorumlamaktır. Çünkü Yüce Allah'ın Kitabı da buna delildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ***"Çocuklarınız hakkında Allah size şöyle emrediyor. Erkeğe iki kadının payı kadar (verin)"*** (en-Nisa, 4/11). Sonra da: ***"(Ölenin) çocuğu varsa anne veya babasının her birine mirasın altıda biri (verilir)"*** (en-Nisa, 4/11) buyurmaktadır.

Görüldüğü gibi Yüce Allah, oğlun malına baba ile birlikte çocuktan başkasının da mirasçı olacağını tespit etmiştir. Buna göre ise oğul hayatta iken malın babaya ait olması sonra da o malın bir kısmının babadan başkasının hakkı olması imkânsız bir şeydir.

Yüce Allah: ***"Bu, yapacağı vasiyyetten ya da borçlarından sonradır"*** (en-Nisa, 4/16) buyurarak babaya da babadan başkasına da miraslarının, eğer ölenin borcu varsa borcunun ödenmesinden ve malının üçte birinden de vasiyyetlerinin yerine getirilmesinden sonra paylaştırılacağını tespit etmiştir.

İlim adamları icma ile şunu kabul etmişlerdir: Babanın kendi malından oğlunun borcu ödenmez. Aynı şekilde babasının vasiyyeti de çocuğun malından yerine getirilmez. İşte bu da bizim sözünü ettiğimiz hükme delil olacak özelliktedir.

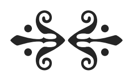
Müslümanların icma ile kabul ettiklerine göre, oğlun bir cariyesi varsa onunla ilişkiye girmesi ona helal olur. Bu cariye Yüce Allah'ın şu sözü gereğince Allah'ın ona mubah kıldıkları arasındadır: ***"Onlar ırzlarını korurlar, eşlerine ya da sağ elleriyle sahip olduklarına (cariyelerine) karşı müstesna"*** (el-Mu'minun, 23/5-6). Eğer çocuk (sahip olduklarıyla) babasının malı

225 Nesâî, Dahâyâ, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 169.

olsaydı onun, kazanmış olduğu cariyeler ile ilişkiye girmesi de babasına ait olan cariyeler ile ilişkiye girmesi haram olduğu gibi haram olmalıydı.

İşte bu da babanın oğlun malına sahip olmadığının ve oğlun mülkünün, babası dışında tek başına kendi malı üzerinde sabit olduğunun delilidir.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٨- بَابُ الْوَلَدِ يَدَّعِيهِ الرَّجُلَانِ كَيْفَ الْحُكْمُ فِيهِ؟

8- İKİ ERKEĞİN KENDİLERİNDEN OLDUĞUNU İDDİA ETTİKLERİ ÇOCUĞUN HÜKMÜ NASILDIR?

٦٠٢٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ مُجَزِّزٌ الْمُدْلِجِيُّ، عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَرَأَى أُسَامَةَ وَزَيْدًا، وَعَلَيْهِمَا قَطِيفَةٌ قَدْ غَطَّيَا رُءُوسَهُمَا، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْأَقْدَامَ، بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسْرُورًا.

6025- … Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle dedi: Mudlicoğullarından Mücezziz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna girdi. Üsâme ve Zeyd'i gördü. Üzerlerinde de başlarına kadar örttükleri bir kadife vardı. Mücezziz: Bu ayaklar birbirlerindendir, dedi. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sevinerek yanıma girdi.[226]

٦٠٢٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسْرُورًا، تَبْرُقُ أَسَارِيرُ وَجْهِهِ، فَقَالَ: «أَلَمْ تَرَيْ أَنَّ مُجَزِّزًا، نَظَرَ آنِفًا إِلَى زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَأُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، فَقَالَ: إِنَّ بَعْضَ هَذِهِ الْأَقْدَامِ مِنْ بَعْضٍ».

---

226 Buhârî, Ferâiz, 31; Müslim, Radâ', 39; Ebu Davud, Talâk, 31; Nesâî, Talâk, 81; İbn Mâce, Ahkâm, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 38.

6026- … Urve'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sevinerek ve yüzünde sevinç parıltıları ile yanıma girdi ve şöyle dedi: ***"Sen Mücezziz'in, Zeyd b. Harise ile (oğlu) Üsâme b. Zeyd'e bakıp: Bu ayaklar birbirlerindendir, dediğini görmedin mi?"***[227]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları, bu hadisi delil göstererek onların, kaif denilen bilirkişilerin sözleri ile hüküm verebileceklerini ve bu hükümlerine dayanarak neseplerin sabit olacağını iddia etmiştir.

Ayrıca şöyle derler: Bu, böyle olmasaydı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mücezziz'in dediğine tepki gösterir ve ona: Nereden biliyorsun? derdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in susup ona tepki göstermemesi, bu sözün, gereğince hüküm vermeyi gerektiren bir hakikate götüren hususlar arasında yer aldığına delildir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Nesep hususunda da başka bir hususta da bilirkişilerin sözleri ile hüküm vermek caiz değildir.

Bu görüş sahiplerinin lehine olup birinci görüş sahiplerinin aleyhine olan delillerden birisi de şudur: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Aişe *radıyallahu anhâ* tarafından rivayet edilen hadiste sözünü ettiği Mücezziz el-Müdlicî'nin sözleri dolayısıyla sevinmesinde onların sandıkları şekilde bilirkişilerin sözleri gereğince hüküm vermenin gerektiğine delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü zaten Üsâme'nin nesebinin bundan daha önce Zeyd'den olduğu sabit olmuştu.

Bu konuda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in herhangi bir kimsenin sözüne bir ihtiyacı da yoktu. Eğer bu böyle olmasaydı bundan önce Üsâme'nin Zeyd'e nispet edilerek çağrılması söz konusu olmazdı.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mücezziz'in söylediği sözün doğruluğuna hayret etmesi ise, herhangi bir tahminde bulunan kimsenin tah-

227 Buhârî, Menâkıb, 23, Fezâilu Ashabi'n-Nebi, 17; Müslim, Radâ', 38, 40; Ebu Davud, Talâk, 31; Tirmizî, Velâ, 5; Nesâî, Talâk, 51; İbn Mâce, Ahkâm, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 82, 226.

mininin gerçeğe uygun çıkmasına hayret etmekle birlikte, bu zanna dayalı olarak hüküm vermenin gerekmediğine benzer.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona tepki göstermemesi ise, onun söylediği bu söz ile daha önceden sabit olmamış bir şeyi ispatlamaya kalkışmamasından dolayıdır. İşte bu hadisin gelmesi muhtemel olan anlamı budur.

Diğer taraftan Aişe *radıyallahu anhâ*'dan bilirkişilerin durumu ile ilgili bundan farklı bir anlama delil olan rivayet de nakledilmiştir:

٦٠٢٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَصْبَغُبْنُ الْفَرَجِ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، أَخْبَرَتْهُ أَنَّ النِّكَاحَ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَنْحَاءٍ: فَمِنْهُ أَنْ يَجْتَمِعَ الرِّجَالُ الْعَدَدُ، عَلَى الْمَرْأَةِ، لاَ تَمْتَنِعُ مِمَّنْ جَاءَهَا، وَهُنَّ الْبَغَايَا، وَكُنَّ يَنْصِبْنَ عَلَى أَبْوَابِهِنَّ رَايَاتٍ فَيَطَؤُهَا كُلُّ مَنْ دَخَلَ عَلَيْهَا، فَإِذَا حَمَلَتْ وَوَضَعَتْ حَمْلَهَا، جُمِعَ لَهُمْ الْقَافَةُ، فَأَيُّهُمْ أَلْحَقُوهُ بِهِ، كَانَ أَبَاهُ، وَدُعِيَ ابْنَهُ، لاَ يَمْتَنِعُ مِنْ ذَلِكَ.

6027- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Urve b. ez-Zübeyr'in haber verdiğine göre, Aişe *radıyallahu anhâ* kendisine şunu haber vermiştir: Cahiliyye döneminde nikah dört çeşitti. Bu dört çeşitten birisi şöyleydi: Çok sayıda adam bir kadın üzerinde toplanırdı (onunla ilişkiye girerlerdi). O da gelen kimseden sakınmazdı. Bunlar ise fahişelerdi. Bu kadınlar kapılarına bayrak dikerlerdi. Onun yanına kim girerse onunla ilişki kurardı. Böyle bir kadın hamile kalıp da doğum yaptığında onunla ilişkiye giren erkekler için bilirkişiler gelip toplanırdı. Doğan çocuğu onlardan hangisine nispet ederlerse o kişi o çocuğun babası olurdu, çocuk da onun oğlu diye çağırılırdı. Adam da buna karşı çıkamazdı.[228]

***

Aziz ve Celil olan Allah Muhammed'i hak ile Peygamber gönderince bu hükmün söz konusu olduğu o nikâh şeklini yıktı ve insanların ayrıca bilirkişilerin sözlerine gerek duymayacağı nikâhı geçerli kabul etti. Çocuğun ken-

228 Buhârî, Nikâh, 37; Ebu Davud, Talâk, 33.

disinden olduğunu söyleyen babadan nesebinin geldiğini tespit etti, bu yolla nesebinin sabit olacağını söyledi. Bundan önce bilirkişilerin sözü gereğince hükmetme şeklindeki hükmü de nesh etti.

Cahiliyye döneminde dünyaya gelmiş fahişe çocuklarından birisinin, İslam geldikten sonra kendisinden olduğunu iddia eden kişi için de nesebi sabit oluyordu.

٦٠٢٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ.

6028- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in bildirdiğine göre, Malik kendisine Yahya b. Said'den tahdis etmiştir.

٦٠٢٩- وَحَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا أَنَسٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: مَالِكٌ فِي حَدِيثِهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، وَقَالَ أَنَسٌ: أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ يَسَارٍ، أَنَّ عُمَرَ كَانَ يُنِيطُ أَهْلَ الْجَاهِلِيَّةِ بِهِنَّ مَنْ ادَّعَى بِهِمْ فِي الْإِسْلَامِ.

6029- Bize Yunus da tahdis edip dedi ki: Bize Enes, Yahya b. Said'den bildirdi. Malik hadisinde Süleyman b. Yesâr'dan rivayet etti, Enes de: Bana Süleyman b. Yesâr haber verdi dedi. Buna göre, Ömer, Cahiliyye döneminde o kadınlar ile ilişki kurmuş olanlardan İslam döneminde çocuklarından birisinin kendisinden olduğunu iddia edenlerin neseplerini sabit kabul ediyordu.

***

İşte bu, bilirkişilerin sözleri ile çocukların, babalarının neseplerinden geldiklerinin tespit edilmemiş olduğuna, böylelikle onların sözlerinin, buna şahitlik eden bir delil gibi değerlendirilmediğine delildir.

Şayet onların sözleri Cahiliyye döneminde geçerli kabul edildiği şekilde İslam'da da kabul edilmiş olsaydı Aişe *radıyallahu anhâ*: Bu, yıkılan geleneklerdendir, demezdi. Nesep bilginlerinin sözlerine dayanılarak küçük çocuğun annesi ile ilişki kuranlardan hangisinin babası olduğunun bilinmesi gerekirdi. İşte bu hükmün nesh edilmesi, bilirkişilerin sözlerine dayanılarak nesebin sabit olduğu yönünde hüküm vermek gerekmediğinin delilidir.

Yine birinci görüş sahipleri şöyle diyerek delil göstermişlerdir:

٦٠٣٠- حَدَّثَنَا يُونُس أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّ رَجُلَيْنِ أَتَيَا عُمَرَ، كِلاَهُمَا يَدَّعِي وَلَدَ امْرَأَةٍ. فَدَعَا لَهُمَا رَجُلاً مِنْ بَنِي كَعْبٍ، قَائِفًا، فَنَظَرَ إِلَيْهِمَا، فَقَالَ لِعُمَرَ: لَقَدْ اشْتَرَكَا فِيهِ فَضَرَبَهُ عُمَرُ بِالدِّرَّةِ، ثُمَّ دَعَا الْمَرْأَةَ، فَقَالَ: أَخْبِرِينِي خَبَرَكِ، قَالَتْ: كَانَ هَذَا -لِأَحَدِ الرَّجُلَيْنِ- يَأْتِيهَا، وَهِيَ فِي إِبِلِ أَهْلِهَا فَلاَ يُفَارِقُهَا، حَتَّى تَظُنَّ أَنْ قَدْ اسْتَمَرَّ بِهَا حَمْلٌ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ عَنْهَا فَأَهْرَاقَتْ عَلَيْهِ دَمًا، ثُمَّ خَلَفَهَا ذَا، تَعْنِي الْآخَرَ، فَلاَ يُفَارِقُهَا حَتَّى اسْتَمَرَّ بِهَا حَمْلٌ، فَلاَ أَدْرِي مِمَّنْ هُوَ، فَكَبَّرَ الْكَعْبِيُّ، فَقَالَ عُمَرُ لِلْغُلاَمِ: وَالِ أَيَّهُمَا شِئْتَ.

6030- … Süleyman b. Yesâr'dan rivayete göre, iki adam Ömer'e gelip bir kadının çocuğunun kendilerinden olduğunu iddia etti. Ömer, onlar için Ka'boğullarından bir bilirkişi çağırdı. Bu bilgin bu iki adama baktıktan sonra Ömer'e şunları söyledi: Bu ikisi de bu çocukta ortaktırlar. Bunun üzerine Ömer kamçısıyla ona vurduktan sonra kadını çağırıp: Bana olanı biteni anlat, dedi.

Kadın: -İki adamdan birisi için- kendisi ailesine ait develerle birlikte iken bu adam yanına gelir ve hamile kaldığını zannedinceye kadar ondan ayrılmazdı. Sonra adam onu bırakıp giderdi. Arkasından kadında bir kanama meydana geldi. Sonra -diğerini kastederek- bu geldi. Bu da hamile kalıncaya kadar yanından ayrılmadı. Bundan dolayı çocuğun kimden olduğunu bilemiyor. Bu sefer Ka'boğullarından olan adam tekbir getirdi. Ömer de çocuğa: "İkisinden kimi dilersen onu veli edin (onunla git), dedi.[229]

٦٠٣١- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ مَالِكٍ حَدَّثَهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ مِثْلَهُ.

6031- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in Malik'ten tahdis ettiğine göre, o kendisine Yahya b. Said'den tahdis etmiştir. O, Süleyman'dan aynısını rivayet etmiştir.

229 Malik, Akdiye, 22.

٦٠٣٢- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ حَاطِبٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَى رَجُلاَنِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، يَخْتَصِمَانِ فِي غُلاَمٍ مِنْ وِلاَدَةِ الْجَاهِلِيَّةِ، يَقُولُ هَذَا: هُوَ ابْنِي، وَيَقُولُ هَذَا: هُوَ ابْنِي.

فَدَعَا لَهُمَا عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَائِفًا مِنْ بَنِي الْمُصْطَلِقِ، فَسَأَلَهُ عَنِ الْغُلاَمِ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ الْمُصْطَلِقِيُّ، ثُمَّ قَالَ لِعُمَرَ: وَالَّذِي أَكْرَمَكَ، إِنَّهُمَا قَدْ اشْتَرَكَا فِيهِ جَمِيعًا. فَقَامَ إِلَيْهِ عُمَرُ فَضَرَبَهُ بِالدِّرَّةِ حَتَّى ضَجَعَ ثُمَّ قَالَ: وَاللهِ، لَقَدْ ذَهَبَ بِكَ النَّظَرُ إِلَى غَيْرِ مَذْهَبٍ. ثُمَّ دَعَا أُمَّ الْغُلاَمِ فَسَأَلَهَا، فَقَالَتْ: إِنَّ هَذَا لِأَحَدِ الرَّجُلَيْنِ، قَدْ كَانَ غَلَبَ عَلَيَّ النَّاسُ، حَتَّى وَلَدْت لَهُ أَوْلاَدًا، ثُمَّ وَقَعَ بِي عَلَى نَحْوِ مَا كَانَ يَفْعَلُ، فَحَمَلْتُ، فِيمَا أَرَى، فَأَصَابَنِي هِرَاقَةٌ مِنْ دَمٍ، حَتَّى وَقَعَ فِي نَفْسِي أَنْ لاَ شَيْءَ فِي بَطْنِي، ثُمَّ إِنَّ هَذَا الْآخَرَ، وَقَعَ بِي، فَوَاللهِ مَا أَدْرِي مِنْ أَيِّهِمَا هُوَ؟ فَقَالَ عُمَرُ لِلْغُلاَمِ: اتَّبِعْ أَيَّهُمَا شِئْتَ. فَاتَّبَعَ أَحَدَهُمَا.

قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَاطِبٍ: فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ مُتَّبِعًا لِأَحَدِهِمَا، فَذَهَبَ بِهِ. وَقَالَ عُمَرُ: قَاتَلَ اللهُ أَخَا بَنِي الْمُصْطَلِقِ.

6032- … Yahya b. Hâtıb'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: İki adam Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'a gelerek Cahiliyye döneminde doğmuş bir çocuk hususunda birbirlerinden davacı oldu. Biri: O benim oğlumdur, diyor öteki: O benim oğlumdur, diyordu. Bunun üzerine Ömer, o adamlar için Mustalıkoğullarından bir bilirkişi çağırdı. Ona çocuğun nesebine dair soru sordu. Mustalıkoğullarından olan kişi çocuğa baktıktan sonra Ömer'e: Seni kerim kılan hakkı için, her ikisi de bu çocuğa ortak olmuştur, dedi.

Ömer üzerine yürüyüp elindeki kamçı ile adam yere düşünceye kadar vurdu. Sonra da: Allah'a yemin ederim, senin bu bakışın seni olması gereken yerden başka bir tarafa götürdü, dedi. Daha sonra çocuğun annesini çağırıp sordu.

Kadın: Bu çocuk iki adamdan birisinindir. Bu kişi herkesi geride bırakıp bana yaklaşıyordu. Nihayet benim ondan çocuklarım oldu. Daha sonra önceden yaptığı şekilde yine benimle ilişki kurdu. Kanaatimce ondan hamile kaldım. Fakat sonradan kan gördüm. Öyle ki, bende karnımda bir şey olmadığı kanaati uyandı. Daha sonra bu diğeri benimle ilişki kurdu. Bu sebeple Allah'a yemin ederim, bu çocuğun hangisinden olduğunu bilmiyorum, dedi.

Bunun üzerine Ömer çocuğa: "Bu ikisinden hangisini dilersen ona uy, peşinden git" dedi. O da o ikisinden birisinin peşinden gitti.

Abdurrahman b. Hâtıb dedi ki: Sanki ben hala o çocuğun iki adamdan birisinin peşinden gittiğini ve onunla beraber yürüdüğünü görüyor gibiyim.

Ömer de: Allah o Mustalıkoğullarından olan kişiyi kahretsin, dedi.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte bu hadiste Ömer'in, bilirkişilerin sözleri ile hüküm verdiği belirtilmektedir. Bu da bizim Mücezziz el-Müdlicî ile ilgili hadise dair yapmış olduğumuz yoruma uygun düşmektedir.

Ancak diğerlerinin lehine olup bunlara karşı bu hadiste bulunan delillerden birisi de, onların söylediklerinin batıl (geçersiz) olduğuna dair delildir. Çünkü bu rivayette bilirkişinin: "Bu çocuk her ikisindendir" dediği belirtilmektedir.

Ancak Ömer bunu böyle kabul etmeyip ona (çocuğa): "Sen bunlardan hangisini istersen veli edin (onunla git)" demiştir. O, bunu iki adamın kendilerinden olduğunu iddia ettikleri bir çocuk hakkında söylenmesi gerekene uygun olarak söylemiştir. Eğer onlardan birisi çocuğun kendisinden olduğunu söylemiş olsaydı onun babası o olurdu. Ömer'in, bu işi imamın (kendisinin) huzurunda bilirkişi yokken, bilirkişinin sözüne değil de iki adamın kendisinden olduklarını iddia ettikleri çocuğun vereceği hükme havale etmesi, bilirkişi olan kimselerin sözlerine dayanarak herhangi bir kimsenin, bir diğerinden mezhebinin sabit olmasını gerektirmediğine delildir.

Yine Ömer'den sahih yollardan o çocuğu aynı zamanda her iki adamdan kabul ettiğine dair de rivayet gelmiştir.

٦٠٣٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثنَا شُعْبَةُ، عَنْ تَوْبَةَ الْعَنْبَرِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَجُلَيْنِ اشْتَرَكَا فِي طُهْرِ امْرَأَةٍ، فَوَلَدَتْ، فَدَعَا عُمَرُ الْقَافَةَ فَقَالُوا: أَخَذَ الشَّبَهَ مِنْهُمَا جَمِيعًا، فَجَعَلَهُ بَيْنَهُمَا.

6033- … eş-Şa'bî'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, iki adam bir kadının temizlik halinde ortak olmuştu (o kadın ile ilişki kurmuştu). Bu kadın çocuğunu doğurunca Ömer bilirkişileri davet etti. Bilirkişiler: Her ikisine de benziyor, deyince Ömer çocuğu ikisine ait kabul etti.

٦٠٣٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ عُمَرَ، نَحْوُهُ. قَالَ: فَقَالَ لِي سَعِيدٌ: لِمَنْ تَرَى مِيرَاثَهُ؟ قَالَ: هُوَ لِآخِرِهِمَا مَوْتًا.

6034- …Bize Şu'be, Katade'den tahdis etti. O Said b. el-Müseyyeb'den, o Ömer'den buna yakın olarak rivayet etti.

(Katâde) dedi ki: Said bana: Senin görüşüne göre, onun mirası kime ait olur? dedi. (Sonra kendisi): İkisinden son ölene aittir, diye cevaplandırdı.

٦٠٣٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَوْفُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَضَى فِي رَجُلٍ ادَّعَاهُ رَجُلاَنِ، كِلاَهُمَا يَزْعُمُ أَنَّهُ ابْنُهُ، وَذَلِكَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَدَعَا عُمَرُ أُمَّ الْغُلاَمِ الْمُدَّعَى، فَقَالَ: أُذَكِّرُك بِالَّذِي هَدَاكِ لِلْإِسْلاَمِ، لأَيِّهِمَا هُوَ؟

قَالَتْ: لاَ وَالَّذِي هَدَانِي لِلْإِسْلاَمِ، مَا أَدْرِي لِأَيِّهِمَا هُوَ؟ أَتَانِي هَذَا أَوَّلَ اللَّيْلِ، وَأَتَانِي هَذَا آخِرَ اللَّيْلِ، فَمَا أَدْرِي لِأَيِّهِمَا هُوَ؟

قَالَ: فَدَعَا عُمَرُ مِنَ الْقَافَةِ أَرْبَعَةً، وَدَعَا بِبَطْحَاءَ فَنَثَرَهَا، فَأَمَرَ الرَّجُلَيْنِ الْمُدَّعِيَيْنِ فَوَطِئَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِقَدَمٍ، وَأَمَرَ الْمُدَّعَى فَوَطِئَ بِقَدَمٍ، ثُمَّ أَرَاهُ الْقَافَةَ. قَالَ: انْظُرُوا فَإِذَا أَتَيْتُمْ

فَلاَ تَتَكَلَّمُوا، حَتَّى أَسْأَلَكُمْ. قَالَ: فَنَظَرَ الْقَافَةُ، فَقَالُوا: قَدْ أَثْبَتْنَا، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمْ، ثُمَّ سَأَلَهُمْ رَجُلاً رَجُلاً. قَالَ: فَتَقَادَعُوا، يَعْنِي فَتَبَايَعُوا، كُلُّهُمْ يَشْهَدُ أَنَّ هَذَا لَمِنْ هَذَيْنِ. قَالَ:

فَقَالَ عُمَرُ: يَا عَجَبًا لِمَا يَقُولُ هَؤُلاَءِ، قَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّ الْكَلْبَةَ تُلَقَّحُ بِالْكِلاَبِ ذَوَاتِ الْعَدَدِ، وَلَمْ أَكُنْ أَشْعُرُ أَنَّ النِّسَاءَ يَفْعَلْنَ ذَلِكَ قَبْلَ هَذَا، إِنِّي لاَ أَرُدُّ مَا يَرَوْنَ، اذْهَبْ فَهُمَا أَبَوَاكَ.

6035- … Ebu'l-Mühelleb'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattab iki kişiden her birisinin kendi çocuğu olduğunu iddia ettiği bir çocuk hakkında -ki dedikleri bu husus Cahiliyye döneminde olmuştu- hüküm verdi. Ömer, her bir kişinin kendisinden olduğunu iddia ettiği çocuğun annesini çağırdı ve annesine: "Seni İslam'a ileteni hatırlatarak onun adına and veriyorum. Çocuk bu ikisinden hangisine aittir?" dedi.

Kadın şu cevabı verdi: Beni İslam'a iletip hidayet veren hakkı için söylüyorum. Bu çocuğun ikisinden hangisine ait olduğunu bilmiyorum. Çünkü bu bana gecenin ilk saatlerinde, diğeri de son saatlerinde geldi. Bu sebeple bunun, ikisinden hangisinin çocuğu olduğunu bilemiyorum.

(Ebu'l-Mühelleb) dedi ki: Ömer dört bilirkişi çağırdı. Sonra da kum getirilip etrafa saçılmasını emretti. Çocuğun kendilerinden olduğunu iddia eden iki adama emretti, her ikisi bir ayak ile ona bastı. İddia olunan çocuğa da emir verdi, o da bir ayakla oraya bastı. Sonra bu ayak izlerini nesep bilginlerine göstererek: Bunu inceleyin, yanıma geldiğinizde ben size sormadıkça da konuşmayın, dedi. Nesep bilginleri izleri inceledikten sonra: Neticeye vardık, dediler. Sonra onları birbirinden ayırdı, ardından onlara birer birer kanaatlerini sordu. Hepsi de ittifakla bu çocuğun her ikisinden olduğuna tanıklık etti.

(Ebu'l-Mühelleb) dedi ki: Bu sefer Ömer şöyle dedi: Bunların söylediklerine hayret doğrusu! Ben bir dişi köpekle çok sayıda köpeğin ilişki kurup aşıladığını biliyordum. Fakat bundan önce kadınların da aynı işi yaptıklarının farkında değildim. Ben bunların görüşlerini reddetmeyeceğim. Haydi git, bunların ikisi de senin babandır.

٦٠٣٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ رَجُلَيْنِ اِشْتَرَكَا فِي طُهْرِ اِمْرَأَةٍ، فَوَلَدَتْ لَهُمَا وَلَدًا،

فَارْتَفَعَا إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، فَدَعَا لَهُمَا ثَلاَثَةً مِنَ الْقَافَةِ، فَدَعَا بِتُرَابٍ فَوَطِئَ فِيهِ الرَّجُلاَنِ وَالْغُلاَمُ.

ثُمَّ قَالَ لِأَحَدِهِمْ: اُنْظُرْ، فَنَظَرَ، فَاسْتَقْبَلَ وَاسْتَعْرَضَ، وَاسْتَدْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: أَسِرُّ أَوْ أُعْلِنُ؟ فَقَالَ عُمَرُ: بَلْ أَسِرَّ. فَقَالَ: لَقَدْ أَخَذَ الشَّبَهَ مِنْهُمَا جَمِيعًا، فَمَا أَدْرِي لِأَيِّهِمَا هُوَ؟ فَأَجْلَسَهُ. ثُمَّ قَالَ لِلْآخَرِ أَيْضًا: اُنْظُرْ، فَنَظَرَ، وَاسْتَقْبَلَ، وَاسْتَعْرَضَ، وَاسْتَدْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: أَسِرُّ أَوْ أُعْلِنُ؟ قَالَ: بَلْ أَسِرَّ. قَالَ: لَقَدْ أَخَذَ الشَّبَهَ مِنْهُمَا جَمِيعًا، فَلاَ أَدْرِي لِأَيِّهِمَا هُوَ؟ وَأَجْلَسَهُ.

ثُمَّ أَمَرَ الثَّالِثَ فَنَظَرَ، فَاسْتَقْبَلَ، وَاسْتَعْرَضَ وَاسْتَدْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: أَسِرُّ أَمْ أُعْلِنُ؟ قَالَ: لَقَدْ أَخَذَ الشَّبَهَ مِنْهُمَا جَمِيعًا، فَمَا أَدْرِي لِأَيِّهِمَا هُوَ؟ فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّا نَعْرِفُ الْآثَارَ بِقَوْلِهَا ثَلاَثًا، وَكَانَ عُمَرُ قَالَهَا، فَجَعَلَهُ لَهُمَا، يَرِثَانِهِ وَيَرِثُهُمَا. فَقَالَ لِي سَعِيدٌ: أَتَدْرِي عَنْ عَصَبَتِهِ؟ قُلْت: لاَ، قَالَ: الْبَاقِي مِنْهُمَا.

6036- … Katâde'den, onun Said b. el-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre, iki adam bir kadının sırtında ortak olmuştu (onunla ilişkiye girmişti). Kadın ikisinden bir çocuk doğurdu. Bu adamlar Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın huzurunda davacı oldular. O da o ikisi için üç bilirkişi çağırdı, ardından toprak getirilmesini istedi. O iki adamla çocuk o toprağa bastılar.

Sonra Ömer üçünden birisine: Bir bak, dedi. O da önden, yandan, arkadan baktıktan sonra açıkça mı yoksa gizli mi söyleyeyim? dedi. Ömer: Hayır, gizlice söyle, dedi. Adam: Bu, her ikisine de benziyor, ben hangisinin çocuğu olduğunu bilemedim, dedi. Ömer o adamı oturttuktan sonra diğerine: Bir bak, dedi. O da önden, yandan, arkadan baktıktan sonra açıkça mı yoksa gizli mi söyleyeyim? dedi. Ömer: Hayır, gizli söyle, deyince adam: Bu, her ikisine de benziyor, bu çocuk hangisindendir bilemedim, dedi. Ömer onu da oturttu.

Sonra üçüncüsüne emretti. O da önden, yandan, arkadan baktı. Sonra: Açıkça mı yoksa gizli mi söyleyeyim? dedi. Ömer: Hayır, gizlice söyle, dedi. Adam: Her ikisine de benziyor, bu çocuk hangisinindir bilemedim, dedi. Bunun üzerine Ömer: Biz eserleri onun (o kadının) sözleri ile biliyoruz, dedi ve bunu üç defa tekrarladı. Ömer de bir nesep bilginiydi. O çocuğu her ikisinin

çocuğu olarak kabul etti. İki adamın çocuğa, çocuğun da onlara mirasçı olacağına hükmetti.

(Katâde dedi ki): Said bana: Asabesini (asabesinin kim olduğunu) biliyor musun? dedi. Ben: Hayır, deyince: İkisinden hayatta kalan, dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Sözünü ettiğimiz bu rivayetlerde onun verdiği hüküm hakkında şu iki durumdan birisi söz konusu olur: Ya verdiği bu hüküm dava iledir. Çünkü her iki adam da çocuğun kendilerinden olduğunu iddia etmişti ve çocuk onun ellerinde bulunuyordu. Bu sebeple o da o çocuğu davaları sebebiyle her ikisinden kabul etmiştir.

Ya da o, bu işi (bunun dışında bir sebebe bağlı olarak) yapmıştır.

Bilirkişilerin sözlerine dayanarak hüküm verenler: Bu çocuk bu ikisinin oğludur, dedikleri takdirde, onların dediklerine göre hüküm vermiyorlardı.

Bilirkişiler bu şekilde kanaatlerini ifade ettiklerinden dolayı çocuğun kendilerinden olduğunu ileri sürenlerin dediklerine göre, Ömer'in çocuğun her iki adama ait olduğuna dair hükmü, bilirkişilerin görüşleri dışında bir sebebe dayanarak verdiği sabit olmaktadır.

Said b. el-Müseyyeb'in rivayet ettiği (6036 no'lu) hadiste de buna delil vardır. Çünkü o, rivayetinde şöyle demektedir: Bilirkişiler: Bu çocuğun bu iki adamdan hangisinden olduğunu bilemiyoruz, dediler. Bu sebeple Ömer de bu çocuğun ikisinden olduğuna hükmetti.

Bilirkişiler ise bu çocuk her ikisinin çocuğudur, demediler. İşte bu da, Ömer'in, çocuğun nesebinin o iki adamdan olduğunu onların davaları ve çocuğun ellerinde bulunması sebebiyle tespit ettiğine, nesep bilginlerinin sözlerine dayanarak bunu yapmamış olduğuna delildir.

Bir kimse: Eğer bu, senin sözünü ettiğin şekilde ise Ömer'in bilirkişilere gerek duyması nedendi ki onları yanına çağırdı? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bize göre -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- bu, şundan dolayı olabilir: Ömer *radıyallahu anh* bir kadının iki kişiden hamile kalamayacağını düşünmüş olabilir. Bu sebeple çocuğun babası olduğu bilinmeyen bir kimseden nesebini tespit etmek imkânsızlaşır. Bundan dolayı, bir çocuğa iki erkeğin nutfesinden hamile kalınıp kalınmayacağını öğrenmek için bilirkişileri

çağırmış olur. İşte sözünü ettiğimiz bu husus Ebu'l-Mühelleb'in (6035 no'lu) hadisinde açıkça ortaya konulmaktadır.

Bilirkişiler ona böyle bir işin olabileceğini, bunun imkânsız olmadığını haber verince iki adamın iddiasına dönerek onların iddiaları doğrultusunda hüküm vermiş, çocuğu her ikisinden kabul etmiştir. Onun ikisine, ikisinin de ona mirasçı olacaklarını söylemiştir. İşte bu, davaya dayanarak verilen bir hükümdür, bilirkişilerin sözleriyle verilmiş bir hüküm değildir.

Bu hususta Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan da şu rivayet nakledilmiştir:

٦٠٣٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ مَوْلًى لِبَنِي مَخْزُومَةَ قَالَ: وَقَعَ رَجُلَانِ عَلَى جَارِيَةٍ فِي طُهْرٍ وَاحِدٍ، فَعَلِقَتِ الْجَارِيَةُ، فَلَمْ يُدْرَ مِنْ أَيِّهِمَا هُوَ. فَأَتَيَا عُمَرَ يَخْتَصِمَانِ فِي الْوَلَدِ فَقَالَ عُمَرُ: مَا أَدْرِي كَيْفَ أَقْضِي فِي هَذَا؟ فَأَتَيَا عَلِيًّا، فَقَالَ: هُوَ بَيْنَكُمَا، يَرِثُكُمَا وَتَرِثَانِهِ، وَهُوَ لِلْبَاقِي مِنْكُمَا.

6037- … Simâk'den, o Mahzûmeoğullarının azatlısından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir cariye ile bir temizlik döneminde iki adam ilişki kurdu. Cariye de hamile kaldı. Fakat kimden hamile kaldığı bilinemedi. Bu sebeple çocuğun kendilerinden olduğu davasıyla ikisi de Ömer'in yanına gitti. Ömer: Bunun hakkında nasıl hüküm vereceğimi bilemiyorum, dedi. Sonra Ali'ye gittiler. O: Bu çocuk ikiniz arasındadır (ortaktır). O da ikinize mirasçı olur, siz de ona mirasçı olursunuz. O, aranızdan kim daha çok hayatta kalırsa (biriniz öldükten sonra) ona ait olacaktır, dedi.

***

İşte bu, çocuğun, kendisinden olduğunu iddia eden her iki kişiden olduğuna dair verilen bir hükümdür. Bu hükümle onu ikisinin çocuğu olarak tespit etmiş, bu konuda ayrıca bilirkişilerin sözlerine ihtiyaç duymamıştır. Biz de bunu kabul ediyoruz.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٩- بَابُ الرَّجُلِ يَبْتَاعُ سِلْعَةً فِي قَبْضِهَا ثُمَّ يَمُوتُ وَثَمَنُهَا عَلَيْهِ دَيْنٌ

9- BİR KİMSE KABZ HALİNDE BİR MALI SATIN ALDIKTAN SONRA BEDELİ ÜZERİNDE BORÇ OLDUĞU HALDE ÖLÜRSE (HÜKÜM NEDİR?)

٦٠٣٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ أَفْلَسَ فَأَدْرَكَ رَجُلٌ مَالَهُ بِعَيْنِهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ».

6038- … Ömer b. Abdulaziz'den, o Ebu Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dan, o Ebu Hureyre'den, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Bir adam iflas eder de bir başkası bizzat kendi malını yetişip tespit edebilirse o kişi o malı almaya başkasından daha çok hak sahibidir."***[230]

٦٠٣٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَبِشْرُ بْنُ عُمَرَ. ح

6039- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb ve Bişr b. Ömer tahdis etiller, H.

230 Ebu Davud, Büyu', 74; Malik, Büyu', 88.

٦٠٤٠- وَحَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالُوا: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ. ح

وَ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ،عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهِيكٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6040- Bize Süleyman b. Şuayb da tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ziyad tahdis etti. (Vehb ve Bişr ile birlikte) dediler ki: Bize Şu'be, Yahya b. Said'den tahdis etti, H.

Ayrıca Hüseyn b. Yezid b. Harun'dan, o Katade'den, o en-Nadr b. Enes'ten, o Beşir b. Nehîk'ten, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu kanaati benimsemiştir: Bir kimse, belli bir bedel ile bir köle satın alıp köleyi teslim almakla birlikte müşteri olarak bedelini ödemeden ve üzerinde borç bulunduğu halde iflas ederse, köle de bizzat onun elinde bulunuyorsa köleyi ona satan kişi o müşterinin alacaklıları arasında başkasından o kölede daha çok hak sahibidir. Böyle diyenler bu hususta bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Hayır, köleyi satan da diğer alacaklılar da o kölede eşit hakka sahiptirler. Çünkü onun (ilk satanın) o köle üzerindeki mülkiyeti sona ermiş ve o köle, kendi teminatının sınırları dışına çıkmıştır. Artık o, ancak bir borçludan alacaklı olanlardan biri gibi olup o kimseden zimmetinde bulunan bir borcu istemektedir. Bu, kendisinin elinde bir teminat belgesi durumunda değildir. Bu sebeple o da diğer alacaklılar da bütün alacakları olan mallarında eşittirler.

Birinci görüş sahiplerinin benimsedikleri kanaatin tutarsızlığı ve kendi görüşlerine sözünü ettiğimiz Ebu Hureyre'nin hadisini delil göstermeleri hususunda bu ikinci görüş sahiplerinin delilleri arasında şu da vardır: O hadiste: ***"(Alacaklı olan) bir adam muayyen olarak kendi malını ele geçirebilirse"*** denilmektedir. Böyle bir kimsenin muayyen malı, gaspedilen mallar, ödünç mallar, emanetler ve buna benzer mallar gibidir. Böyle bir durumda

kişi muayyen olarak kendi malını almakta diğer alacaklılardan (elbette) daha çok hak sahibidir.

İşte bu hadis Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu konuda varid olmuştur.

Eğer hadisteki ifade: "Bir adam daha önce kendisinin olan, sonra malını elinde bulduğu kimseye satmış olup sattığı kimseden bedelini almadığı bir malı bulacak olursa o bu malda diğer alacaklılardan daha çok hak sahibidir" şeklinde olsaydı ancak birinci görüş sahipleri lehine bu hadiste delil bulunabilirdi. Evet, hadisin, lafzı böyle olmuş olsaydı onların lehine ancak o zaman delil olması söz konusu olurdu.

Hadis bizim rivayet ettiğimiz şekilde gelmiş olduğuna göre, bu konuda onlar lehine hadiste bir delil yoktur. Hadis emanet mallar, gasp edilmiş mallar, ödünç mallar ve rehinler hakkındadır ve bu mallar, mallarının kendilerine verilmesinin istendiği zamanda mallarını isteyenlere aittir. Bu da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Semura'nın rivayet ettiği şu hadiste gelenlere benzemektedir:

٦٠٤١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ سُرِقَ لَهُ مَتَاعٌ أَوْ ضَاعَ لَهُ مَتَاعٌ وَوَجَدَهُ فِي يَدَيْ رَجُلٍ بِعَيْنِهِ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ، وَيَرْجِعُ الْمُشْتَرِي عَلَى الْبَائِعِ بِالثَّمَنِ».

6041- … Zeyd b. Ukayl'den, o babasından, o Semura b. Cündüb'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kimin bir malı çalınır ya da bir malı kaybolur da onu muayyen olarak bir adamın elinde bulacak olursa o kimse o malda daha çok hak sahibidir. Bu durumda o malı satın almış olan kimse almış olduğu bedeli dönüp kendisine satandan alır."***[231]

Ebu Cafer dedi ki: Birinci görüş sahipleri şöyle derler: Eğer hadis sizin yorumladığınız şekilde ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bundan söz etmesine bizim ihtiyacımız yoktur. Çünkü özel kimseler bir tarafa, bunu her-

231 İbn Mâce, Ahkâm, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 13.

kes bilir. Ayrıca bundan söz etmek lüzumsuzdur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in lüzumsuz konuşması da faydasız sözler söylemesi de nitelikleri arasında yoktur.

Bu konuda diğerlerinin bunlara karşı olan delillerinden birisi de şudur: Hayır, böyle bir açıklama lüzumsuz değildir. Aksine, bu, doğru bir sözdür ve bunda bir fayda vardır. Şöyle ki: Allah Rasulü onlara şunu öğretmiştir: Bir kimse iflas ettiği takdirde elinde bulunan bütün malın alacaklıları arasında paylaştırılması gerekmektedir. Böylelikle elinde bulunan malın bir kısmında öncelikli bir şekilde mülkiyetine sahip olmuştur. Ayrıca daha önce malı elinde bulundurup başkasının mülkiyetine verirken bu hususta riske düşmüş ise artık bu mal konusunda riske düştü diye onun lehine bir hüküm gerekmez. İşte böylelikle bu hadisle, tıpkı Semura'nın rivayet ettiği hadiste öğrettiklerini öğretmiş olmakta ve halk arasında bu aldanışı (riski) sebebiyle bir hakkının bulunduğu şeklinde bir hükmünün olmadığını ortaya koymaktadır. İşte bu, bu hadisin doğru bir açıklamasıdır.

Birinci görüş sahipleri şunları da söylerler: Bu hadis, başka yoldan birinci hadisin lafızlarından farklı lafızlarla da rivayet edilmiştir. Bunlar şu hadisi zikrederler:

٦٠٤٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالسِّلْعَةِ، يَبْتَاعُهَا الرَّجُلُ، فَيُفْلِسُ وَهِيَ عِنْدَهُ بِعَيْنِهَا، لَمْ يَقْضِ صَاحِبُهَا مِنْ ثَمَنِهَا شَيْئًا، فَهُوَ أُسْوَةُ الْغُرَمَاءِ.

قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فَقَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ مَنْ تُوُفِّيَ وَعِنْدَهُ سِلْعَةُ رَجُلٍ بِعَيْنِهَا، وَلَمْ يَقْبِضْ مِنْ ثَمَنِهَا شَيْئًا، فَصَاحِبُ السِّلْعَةِ أُسْوَةُ الْغُرَمَاءِ.

6042- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Ebu Bekir b. Abdurrahman'ın haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir mal satın alıp da mal bizzat yanında iken iflas etmiş ve malın ilk sahibine malın bedelinden bir şey ödememiş ise onun da diğer alacaklılarla eşit olduğuna dair hüküm verdi.

Ebu Bekir dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, yanında başka bir adama ait bir mal bizzat bulunurken vefat edip mal sahibi eğer onun bedelinden hiçbir şey almamış ise o malın sahibinin, diğer alacaklılarla eşit durumda olduğuna hükmetti.

٦٠٤٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ ابْتَاعَ مَتَاعًا، فَأَفْلَسَ الَّذِي ابْتَاعَهُ، وَلَمْ يَقْبِضِ الَّذِي بَاعَهُ مِنْ ثَمَنِهِ شَيْئًا، فَوَجَدَهُ بِعَيْنِهِ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ، فَإِنْ مَاتَ الْمُشْتَرِي، فَصَاحِبُ الْمَتَاعِ أُسْوَةُ الْغُرَمَاءِ».

6043- … İbn Şihâb'dan, onun Ebu Bekir b. Abdurrahman'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Herhangi bir adam bir mal satın alır da o malı satın alan kişi iflas eder, ona satan şahıs şayet malın bedelinden hiçbir şey almayıp malını bizzat (satın alanın yanında) bulacak olursa o kişi o malda daha çok hak sahibidir. Eğer malı satın alan ölürse eşyanın sahibi diğer borçlularla aynı durumdadır."***[232]

***

Şöyle derler: İşte bu hadis ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, birinci hadiste sadece satıcıları kastettiği, başkalarını kastetmediği açıklık kazanmaktadır.

Ancak diğerlerinin bunlara karşı olan delillerinden birisi de şudur: Bu hadis munkatı'dır, böyle bir hadis delil olmaya elverişli değildir.

Şayet: Bu hadis munkatı' dahi olsa biz onu kabul ediyoruz. Çünkü bu hadis, muttasıl hadiste müşkil (anlaşılması zor) olan bir tarafa açıklık getirmektedir, diyecek olurlarsa onlara şöyle cevap verilir:

Ebu Bekir b. Abdurrahman'ın rivayet ettiği (6042 ve 6043 no'lu) bu hadis, bu şekilde muzdarip olup ez-Zührî bu hadisi ondan son olarak zikrettiğimiz şekilde rivayet ettiğine, buna karşılık Ömer b. Abdulaziz de (6038 no'lu hadiste) bizim ilk olarak belirttiğimiz şekilde rivayet ettiğine göre, eğer bunun

232 Ebu Davud, Büyu', 74; Malik, Büyu', 87.

dışında bir hadise başvuracak olurlarsa -ki o Beşir b. Nehîk'in rivayet ettiği 6040 no'lu hadistir- ona başvurmaları, o hadisi Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadis olarak kabul etmeleri ve ona muhalif olan diğer rivayetleri düşürmeleri gerekirdi.

Bunu yaptığınız takdirde bu sefer birinci delil sizin aleyhinize döner. Eğer bunu yapmayacak olursanız, size muhalif kanaatte olanın da şöyle deme hakkı doğar: ez-Zührî'nin, Ebu Bekre'den rivayet ettiği şu hadiste iflas ile ölümün hükmü arasında fark gözetilmektedir. Bu ise birinci hadisten başka bir hükümdür. Bu durumda birinci hadis, onu kabul eden kimseler açısından tevil ettikleri şekilde kendisiyle amel edilen bir hadis olur. Bu ikinci hadis ise, delil olmaya elverişli olmayan munkatı' ve şaz bir hadis olur. Bu sebeple bununla amel edilmesinin terk edilmesi gerekir.

İşte sözünü ettiğimiz bu açıklama bu konuda nakledilmiş rivayetlerle ilgili doğru açıklamadır.

Bunun nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından uygun açıklamasına gelince; Bizler gördük ki, bir adam bir başkasına bir şey sattığında satın alan bedelini kendisine nakden ödeyinceye kadar onu yanında alıkoyma hakkına sahiptir. Şayet müşteri borçlu olarak ölürse satıcı da diğer alacaklılar gibi olur.

Ancak satıcı, sattığı malı müşteri ölene dek yanında alıkoymuşsa müşterinin diğer alacaklılarına göre o malı almaya daha çok hak sahibidir.

Fakat o malı satan, müşteriye teslim edip müşteri de satıcıdan o malı teslim aldıktan sonra ölmüşse malı satan ile diğer alacaklılar, o sattığı mal hususunda eşit hakka sahiptirler.

Bu durumda diğer alacaklılara göre sattığı malın değeri karşılığında tek başına almasını gerektiren şey, o malın hâlâ elinde kalmış olmasıdır.

Yaptığımız bu açıklamada durum böyle olduğuna göre, müşteri iflas ettiği zaman köle satıcının elinde bulunuyorsa satıcı, müşterinin diğer alacaklılarına göre o köleyi almaya daha çok hak sahibidir.

Eğer köleyi elinden çıkartmış ve müşterinin eline geçmişse bu durumda o köleyi satın alan ile diğer alacaklılar o kölede eşit hakka sahiptirler. İşte bu, dosdoğru bir delildir.

Bir diğer delil: Biz gördük ki, müşteri köleyi teslim almamış, satıcı da bedelin tümünü almamış ya da ona bedelinin bir kısmı ödenmiş olup bir diğer kısmı da satıcıya alacak olarak kalmışsa satıcı, bedelin geri kalan kısmını tamamen tahsil edinceye kadar o kölede öncelikli hak sahibidir.

Köle onun elinde kaldığı için satıcı bedelinin tamamını ya da bir kısmını alacak ise o kölede öncelikli hakka sahiptir. Bu kabilden hiçbir şey arasında fark gözetilmemiştir. Bundan dolayı bu türden olan her şeyin hükmü de birdir.

Durum bu şekilde olup ittifak ile müşteri köleyi teslim alıp satıcıya bedelinin bir kısmını ödemiş sonra da müşteri iflas etmişse, satıcının bu alacak bakiyesi karşılığında diğer alacaklılara göre kölede öncelikli bir hak sahibi olmadığını, aksine, onun da diğerlerinin de bu hususta haklarının eşit olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir.

İşte kölenin bedelinin tamamı ödenmeyip müşteri iflas etmişse bundan dolayı o, diğer alacaklılardan kölede daha çok hak sahibi değildir. O da diğerleri de o kölede eşit hakka sahiptir.

İşte müşteri iflas edinceye kadar bedelin tümünün ya da bir kısmının alacaklısı olması halinde hüküm değişmez. Nitekim bu şekilde bedelin kısmen ya da tamamen müşteriden alacaklısı olup ölüme kadar bunun böyle devam etmesi halinde de hükümde bir fark yoktur. Zaten sözünü ettiğimiz üzere bu hususta da icma etmişlerdir.

İşte böylelikle bu konuda sözünü ettiğimiz hükmün doğruluğu nazar yolu ile de sabit olmaktadır.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٦٠٤٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ.

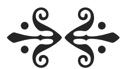
6044- … Bize Şu'be, el-Mugîre'den, o İbrahim'den tahdis etti.

٦٠٤٥- وَحَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَبَ، مَوْلَى آلِ حُمْرَانَ، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: هُوَ أُسْوَةُ الْغُرَمَاءِ.

6045- … Bize Şu'be, Ali Humrân'ın azatlısı Eş'as'dan tahdis etti. O el-Hasen'den, şöyle dediğini rivayet etti: O da bütün alacaklılar ile eşittir.

***

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

١٠- بَابُ شَهَادَةِ الْبَدْوِيِّ هَلْ تُقْبَلُ عَلَى الْقَرَوِيِّ

10- BEDEVİNİN ŞEHİRLİ HAKKINDAKİ ŞAHİTLİĞİ KABUL EDİLİR Mİ?

٦٠٤٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْبَدْوِيِّ عَلَى الْقَرَوِيِّ».

6046- … Ata b. Yesâr'dan, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Bedevinin şehirli kimse hakkındaki şahitliği kabul edilmez."***[233]

***

Bundan dolayı bazıları çölde yaşayan kimselerin yerleşik olan kimseler hakkındaki şahitliğinin kabul edilmeyeceği görüşünü benimsemiş ve buna dair bu hadisi delil göstermiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Çölde yaşayan ahaliden olup çağrıldığı zaman çağrıyı kabul edip gelecek ve yerleşik kimselerden adalet sahibi olanlarda bulunan adaletin niteliklerinin bulunduğu kimsenin şahitliği kabul edilir, böyle bir kimse yerleşik kimseler gibidir. An-

233 "Bedevinin şehirli (şehirde yaşayan) kimseye karşı şahitliği caiz değildir" lafzı ile: Ebu Davud, Akdiye, 17; İbn Mâce, Ahkâm, 30.

cak onlardan çağrıldığı zaman çağrıya uyup gelmeyecek kimselerin şahitliği kabul edilmez.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de böyle olmayanlar hakkında şu rivayet nakledilmiştir:

٦٠٤٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَدِمَتْ أُمُّ سُنْبُلَةَ الْأَسْلَمِيَّةُ، وَمَعَهَا وَطْبٌ مِنْ لَبَنٍ، تُهْدِيهِ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَضَعَتْهُ عِنْدِي، وَمَعَهَا قَدَحٌ لَهَا فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَرْحَبًا وَسَهْلاً، بِأُمِّ سُنْبُلَةَ».

قَالَتْ: بِأَبِي وَأُمِّي، أَهْدَيْتُ لَكَ وَطْبًا مِنْ لَبَنٍ. قَالَ: «بَارَكَ اللهُ عَلَيْكِ، صُبِّي لِي فِي هَذَا الْقَدَحِ». فَصَبَّتْ لَهُ فِي الْقَدَحِ فَلَمَّا أَخَذَهُ، قُلْتُ: قَدْ قُلْتَ لاَ أَقْبَلُ هَدِيَّةً مِنْ أَعْرَابِيٍّ. قَالَ: أ«عْرَابُ أَسْلَمَ يَا عَائِشَةُ، إِنَّهُمْ لَيْسُوا بِأَعْرَابٍ وَلَكِنَّهُمْ أَهْلُ بَادِيَتِنَا، وَنَحْنُ أَهْلُ حَاضِرَتِهِمْ، إِذَا دَعَوْنَاهُمْ أَجَابُوا، وَإِذَا دَعَوْنَا أَجَبْنَاهُمْ». ثُمَّ شَرِبَ.

6047- … Urve b. ez-Zübeyr'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Eslemli Ümmü Sünbüle yanında bir kırba süt ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e onu hediye etmek üzere geldi. Süt kırbasını bir kâsesi de bulunduğu halde yanına bıraktı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* içeri girdi: ***"Merhaba Ümmü Sünbüle, hoş safa geldin"*** dedi. Ümmü Sünbüle: Babam anam sana feda olsun, sana bir kırba süt hediye ettim, dedi. Allah Rasulü: ***"Allah sana bereketler ihsan etsin. Haydi, bana şu kâseye doldur"*** dedi.

Ümmü Sünbüle onun için kâseye süt koydu. Onu (içmek üzere) eline alınca ben (Aişe): Hani sen: ***"Hiçbir bedeviden bir hediye kabul etmeyeceğim"*** demiştin, dedim.

Allah Rasulü: ***"Bunlar Eslemlilerin bedevileridir ey Aişe! Bunlar, bedevi değildirler. Bizim yaşadığımız çölün ahalisidirler. Biz de onların yerleşik olanlarıyız. Onları çağırdığımız takdirde hemen çağrımızı kabul edip gelirler. Onlar bizi çağıracak olurlarsa biz de onların çağrılarını kabul ederiz."*** Buyurdu, sonra (o sütü) içti.

٦٠٤٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6048- … Bize İbn İshak tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٠٤٩- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْجِيزِيُّ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَرْمَلَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ نِيَارٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِنَحْوِهِ وَزَادَ فِي آخِرِهِ: «فَلَيْسُوا بِأَعْرَابٍ». فَأَخْبَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ: يُجِيبُ إِذَا دُعِيَ، فَهُوَ كَأَهْلِ الْحَضَرِ وَأَنَّ الأَعْرَابَ الْمُتَقَوِّمِينَ، الَّذِينَ لاَ تُقْبَلُ هَدَايَاهُمْ، بِخِلاَفِ هَؤُلاَءِ، وَهُمُ الَّذِينَ لاَ يُجِيبُونَ إِذَا دُعُوا.

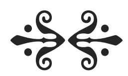
6049- … Abdullah b. Niyâr'dan, o Urve'den, o Aişe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti ve sonuna ***"Onlar bedevi değildirler"*** ibaresini ekledi.

(Aişe dedi ki): Rasulullah bana şunu haber verdi: Çöl ahalisinden olup çağrıldığı zaman çağrıya uyup gelen kimse yerleşik ahali gibidir. Hediyeleri kabul edilmeyen bedeviler ise bunların aksine olup çağrıldıkları takdirde çağrıya uyup gelmeyenlerdir.

***

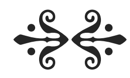
O halde böyle olanların şahitliği kabul edilmez. Sözünü ettiğimiz Ebu Hureyre'nin hadisinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kastettiği kimseler de -görüşümüze göre- bunlardır.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

كِتَابُ الصَّيْدِ وَالذَّبَائِحِ وَالْأَضَاحِيِّ

AV, KESİLEREK ETİ YENEN HAYVANLAR VE KURBANLIKLAR

١- بَابُ الْعُيُوبِ الَّتِي لاَ يَجُوزُ الْهَدَايَا وَالضَّحَايَا إِذَا كَانَتْ بِهَا

1- BİR HAYVANDA BULUNMASI HALİNDE O HAYVANIN KURBAN EDİLMESİNİ VE HEDİYELİK KURBAN OLARAK GÖNDERİLMESİNİ ENGELLEYEN KUSURLAR

٦٠٥٠- حَدَّثَنَا أَبُو مُوسَى يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، وَابْنُ لَهِيعَةَ، وَاللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَهُمْ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ فَيْرُوزَ مَوْلَى بَنِي شَيْبَانَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَمَّا كَرِهَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْأَضَاحِيِّ، أَوْ مَا نَهَى عَنْهُ فَقَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَدِي أَقْصَرُ مِنْ يَدِهِ، فَقَالَ: «أَرْبَعٌ لاَ يُجْزِئُ

فِي الضَّحَايَا، الْعَوْرَاءُ الْبَيِّنُ عَوَرُهَا، وَالْعَرْجَاءُ الْبَيِّنُ عَرَجُهَا، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا، وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي لاَ تُنْقِي».

قَالَ الْبَرَاءُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي وَإِنِّي لأَرَى الشَّاةَ وَقَدْ تُرِكَتْ، فَأُشِيرُ إِلَيْهَا، فَإِذَا طَرَفَتْ، أَخَذْتُهَا فَضَحَّيْتُ بِهَا. فَقُلْتُ لَهُ: فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ فِي السِّنِّ نَقْصٌ، أَوْ فِي الْأُذُنِ نَقْصٌ، أَوْ فِي الْقَرْنِ نَقْصٌ. فَقَالَ: مَا كَرِهْتَ فَدَعْهُ، وَلاَ تُحَرِّمْهُ عَلَى أَحَدٍ.

6050- … Şeybânoğullarının azatlısı Ubeyd b. Feyrûz'dan, onun el-Berâ b. Âzib *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Ubeyd, el-Berâ'ya Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hoş görmediği ya da yasakladığı kurbanlıklara dair soru sormuş, el-Berâ da ona şu cevabı vermiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, aramızda hutbe okumak üzere ayağa kalktı. Benim elim onun elinden kısadır.[234] Şöyle buyurdu: ***"Dört (tür hayvan) kurban edilmez: Körlüğü açıkça belli olan bir gözü kör hayvan, topallaması açıkça belli olan topal hayvan, hasta olduğu açıkça belli olan hasta hayvan ve kemik iliği (adeta) kurumuş gibi zayıf olan hayvan."***

el-Berâ *radıyallahu anh* dedi ki: Ben bizzat bir koyunu terkedilmiş olarak görüyor, ona işaret ediyordum. Eğer (bu işaretimin etkisiyle) gözünü kırparsa onu alıp kurban ettiğimi çok iyi hatırlıyorum.

(Ubeyd b. Feyrûz dedi ki): Bu sefer ben ona: Ben dişlerinin, kulağının ya da boynuzunun eksik olmasını hoş görmüyorum, deyince o: Hoşuna gitmeyen şeyi bırak. Fakat onu kimseye de haram görme, dedi.[235]

٦٠٥١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ فَيْرُوزَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سُئِلَ: مَاذَا يُتَّقَي مِنَ الضَّحَايَا؟ فَأَشَارَ بِيَدِهِ وَقَالَ: «أَرْبَعًا».

---

234 El-Bera (r.a)a ait bu ifadelerin daha iyi anlaşılması için 6051 numaralı hadise bakınız. (Çeviren)

235 Tirmizî, Edâhî, 5; Nesâî, Dahâyâ, 7; Dârimî, Edâhî, 3; Malik, Dahâyâ, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 301.

وَكَانَ الْبَرَاءُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُشِيرُ بِيَدِهِ وَيَقُولُ: يَدِي أَقْصَرُ مِنْ يَدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، الْعَرْجَاءُ الْبَيِّنُ ضِلْعُهَا وَالْعَوْرَاءُ الْبَيِّنُ عَوَرُهَا، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا، وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي لاَ تُنْقِي.

6051- … Ubeyd b. Feyrûz'dan, o el-Berâ b. Âzib *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Allah Rasulü'ne: Kurbanlıklarda nelere dikkat edilmelidir? diye sorulmuş, Allah Rasulü eliyle işaret ederek: ***"Dört…"*** demiştir.

el-Berâ *radıyallahu anh* eliyle işaret ediyor ve şöyle diyordu: Benim elim ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in elinden kısadır. (Bu dört hayvan şunlardır): Topal olduğu açıkça belli olan topal hayvan, kör olduğu belli olan bir gözü kör hayvan, hasta olduğu açıkça görülen hasta hayvan ve kemik iliği kurumuş oldukça zayıf hayvan.

٦٠٥٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، وَحَبَّانُ بْنُ هِلاَلٍ. ح

وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ فَيْرُوزَ قَالَ: سَأَلْتُ الْبَرَاءَ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6052- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Velîd ile Habbân b. Hilal tahdis ettiler, H.

… Bize Şu'be, Süleyman b. Abdurrahman'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ubeyd b. Feyrûz'u şöyle derken dinledim: el-Berâ'ya sordum. O, hadisi aynen zikretti.

٦٠٥٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي لاَ تُنْقِي. وَلَمْ يَقُلْ: وَالْكَسِيرَةُ.

6053- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o el-Berâ b. Âzib *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etmiştir.

Ancak rivayetinde: "Kemik iliği (adeta) kurumuş, zayıf hayvan" dediği halde "kemiği kırık" ibaresini zikretmemiştir.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu hadis doğrultusunda kanaat sahibi olup: Vücudunda bu dört kusurdan herhangi birisi bulunan bir koyunun, devenin ve ineğin hediyelik kurban edilmesi de kurban olarak kesilmesi de olmaz, demiştir.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Bu dört kusur dışında kalan kuyruğunun, kulağının veya bir başka tarafının kesik olması, koyunun da ineğin de devenin de hediyelik kurban olarak gönderilmesine de kurban olarak kesilmesine de engel değildir.

Buna da aynı zamanda şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٦٠٥٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، وَشَرِيكٌ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَرَظَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، قَالَ: اِشْتَرَيْتُ كَبْشًا لِاضَحِّيَ بِهِ، فَعَدَا الذِّئْبُ عَلَيْهِ، فَقَطَعَ أَلْيَتَهُ، فَسُئِلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «ضَحِّ بِهِ».

6054- Bize İbrahim b. Muhammed es-Sayrafî tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Velid tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Avane ve Şerik , Câbir'den tahdis etti. O, Muhammed b. Karaza'dan, o Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kurban etmek üzere bir koç satın aldım. Kurt ona saldırdı ve kuyruğunu kopardı. Bu durum Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sorulunca o: ***"Onu kurban olarak kesebilirsin"*** dedi.[236]

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Bu dört kusurdan birisi bulunan bir koyunun, ineğin ya da devenin kurban olarak kesilmesi caiz değildir. Aynı şekilde kulağı kesik bir hayvanın kurban edilmesi de hediyelik kurban olarak gönderilmesi de caiz değildir.

236 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 32.

Bu kanaatte olanlar da aynı şekilde bu hadisten başka Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen şu rivayeti de delil göstermişlerdir:

٦٠٥٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرِ بْنِ مَطَرٍ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنِي زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ النُّعْمَانِ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يُضَحَّى بِمُقَابَلَةٍ وَلاَ مُدَابَرَةٍ، وَلاَ خَرْقَاءَ، وَلاَ شَرْقَاءَ، وَلاَ عَوْرَاءَ».

6055- … Bize Ebu İshak, Şureyh b. en-Numan'dan tahdis etti, o Ali *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kulağının ön tarafı kesilip parçası kalmış, kulağının arka tarafı kesilip asılı kalmış, kulağı ortadan yuvarlak bir şekilde delinmiş, kulağı boydan boya ikiye bölünmüş ve bir gözü kör olmuş hiçbir hayvan kurban edilmez."***[237]

٦٠٥٦- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ عَنْ شُرَيْحِ بْنِ النُّعْمَانِ، قَالَ: أَبُو إِسْحَاقَ، وَكَانَ رَجُلَ صِدْقٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6056- … Bize Ebu İshak, Şureyh b. en-Numan'dan tahdis etti. -Ebu İshak dedi ki: Şureyh doğru sözlü bir adamdı.- O (Şureyh) Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٠٥٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: سَمِعْتُ جُرَيَّ بْنَ كُلَيْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَضْبَاءِ الْقَرْنِ وَالأُذُنِ. قَالَ قَتَادَةُ: فَقُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: مَا عَضْبَاءُ الأُذُنِ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ النِّصْفُ فَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ مَقْطُوعًا.

237 Nesâî, Dahâyâ, 11.

6057- … Bize Şu'be, Katâde'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Cürey b. Küleyb'i şöyle derken dinledim: Ali *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinledim: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, boynuzu kırılmış, kulağı koparılmış hayvanı (kurban edilmesini) yasakladı.

Katâde dedi ki: Ben Said b. el-Müseyyeb'e: Kulağı koparılmış ne demektir? diye sordum, o: Eğer kulağın yarısı ve daha fazlası kopmuş ise, diye açıkladı.[238]

٦٠٥٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ النُّعْمَانِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُضَحَّى بِمُقَابَلَةٍ، أَوْ مُدَابَرَةٍ، أَوْ شَرْقَاءَ، أَوْ خَرْقَاءَ، أَوْ جَدْعَاءَ.

6058- … Şureyh b. en-Numan el-Hemdânî'den, o Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kulağının bir tarafı kesilip bırakılmış, arka tarafı kesilip bırakılmış, kulağı ortadan boydan boya ikiye bölünmüş, kulağı delinmiş ya da burnu koparılmış bir hayvanın kurban edilmesini yasakladı."[239]

٦٠٥٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ. أَخْبَرَنِي سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ حُجَيَّةَ بْنِ عَدِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالأُذُنَ.

6059- … Seleme b. Küheyl'den, o Huceyye b. Adiy'den, o Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (kurbanlık hayvanlarda) göze ve kulağa iyice dikkat etmemizi emretti."[240]

---

238 Ebu Davud, Edâhî, 6; Tirmizî, Edâhî, 9; Nesâî, Dahâyâ, 12; İbn Mâce, Edâhî, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 83, 109, 127.

239 Nesâî, Dahâyâ, 10; İbn Mâce, Edâhî, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 80.

240 Ebu Davud, Edâhî, 6; Tirmizî, Edâhî, 6, 9; Nesâî, Dahâyâ, 8, 9, 11; İbn Mâce, Edâhî, 8; Dârimî, Edâhî, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 65, 105, 108…

٦٠٦٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا حَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ قَالاَ جَمِيعًا، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ حُجَيَّةَ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ عَلِيًّا فَسَأَلَهُ عَنِ الْمَكْسُورَةِ الْقَرْنِ فَقَالَ: لاَ يَضُرُّكَ. قَالَ: عَرْجَاءُ؟ قَالَ: إِذَا بَلَغَتْ الْمَنْسِكَ أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالأُذُنَ.

6060- ... Seleme b. Küheyl'den, o Huceyye b. Adiy'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Ali *radıyallahu anh*'a gelerek boynuzu kırılmış hayvana (kurban edilip edilmeyeceğine) dair soru sordu. Ali: Sana zararı olmaz, dedi. Ya topal olursa? sordu. Şu cevabı verdi: Eğer kurban edileceği yere ulaşacak olursa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere göze ve kulağa iyice dikkat etmemizi emretti, cevabını verdi.[241]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayetlerde kulağı önden ya da arkadan kesilmiş kurbanlığın kurban edilmesi yasaklanmaktadır. Eğer kesik, kulağın ön tarafında ise ona "mukâbele," alt tarafından kesilmiş ise ona da "mudâbere" denilir.

Said b. el-Müseyyeb de kurbanlık olarak kesilmesi yasaklanmış kulağı kesik hayvanın mahiyetini açıklayarak: "Kulağının yarısı kesilmiş olan hayvandır" demiştir.

İşte bununla, kulakları ne şekilde kesilmiş ise kurban edilmesi bize yasaklanmış ve ihmal etmemiz caiz olmayan husus sabit olmaktadır. Çünkü sözünü ettiğimiz el-Berâ'nın rivayet ettiği hadis hakkında şu iki durumdan birisi söz konusudur: Bu hadis ya Ali *radıyallahu anh*'ın hadisinden daha öncedir. Bu durumda Ali *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği bu hadis ona göre bir fazlalık ihtiva etmektedir. Ya da ondan sonra varid olmuştur, bu takdirde Ali *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisi nesh etmiş olur.

Ali *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisin sabit olduğu bilinmekle birlikte onun nesh edildiği bilinmediği için biz onun hadisini el-Berâ *radıyallahu anh*'ın hadisi ile birlikte sabit kabul ediyoruz ve her iki hadis ile birlikte amel etmeyi vacip (gerekli) görüyoruz.

241 Tirmizî, Edâhî, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 95, 105, 125.

Bir kimse: Ancak sen boynuzu kırılmış bir hayvanın kurban edilmesini mekruh görmüyorsun. Oysa Cürey b. Küleyb'in Ali *radıyallahu anh*'dan, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği hadiste böyle bir hayvanın kurban edilmesi yasaklanmaktadır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bizim bunu terk edişimizin sebebi şudur: Ali *radıyallahu anh* da bunda bir sakınca görmemiştir. Biz bunu kendisinden nakletmiş olduğumuz Huceyye b. Adiy'in hadisinde görüyoruz. Bununla şunu öğrenmiş oluyoruz: Ali *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittiğine muhalif bir sözü ancak kendisince bu hususun nesh edildiğinin sabit olması halinde söyleyebilir.

Ebu Said el-Hudrî yoluyla gelen (6054 no'lu) hadise gelince; biz bu hadisi ondan İbrahim b. Muhammed es-Sayrafî yoluyla rivayet ettik. Bu hadis senedi ve metni itibariyle bozuktur. Bunu da Şu'be açıkça ortaya koymuştur:

٦٠٦١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ رِفَاعَةَ بْنِ أَبِي عَقِيلٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَرَظَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، قَالَ: وَلَمْ نَسْمَعْهُ مِنْهُ أَنَّهُ اِشْتَرَى كَبْشًا لِيُضَحِّيَ بِهِ، فَأُكِلَ ذَنَبُهُ، أَوْ بَعْضُ ذَنَبِهِ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: «ضَحِّ بِهِ».

6061- … Bize Şu'be, Cabir'den tahdis etti, o Muhammed b. Karaza'dan, o Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan -ki biz bunu ondan doğrudan işitmedik- naklederek dedi ki: O kurban etmek üzere bir koç satın aldı. Kuyruğu ya da kuyruğunun bir kısmı (kurt tarafından) yenildi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bu durumu sorunca Allah Rasulü: ***"Onu kurban et"*** dedi.

***

İşte sözünü ettiğimiz husus sebebiyle bu hadisin senedi de metni de bozuktur. Çünkü metninde: "Kuyruğu (tamamen) ya da kuyruğunun bir kısmı (kurt tarafından) kesildi" demektedir. Şayet kuyruğunun bir kısmı kesilmişse kesilen kısmın dörtte birden az olması mümkündür. Bu halin ise kurban edilmesine engel olduğunu kimse söylememiştir.

Şayet hadis İbrahim b. Muhammed'in rivayet ettiği gibi kurdun onun

kuyruğunu kopardığı şeklinde ise bunun da kuyruğunun bir kısmını kopardığı anlamında olması ihtimali vardır. Çünkü kuyruğunun bir kısmı koparıldığı takdirde kuyruğu koparıldı denilebilir. Tıpkı parmağının bir tarafını kestiğinde parmağını kopardı, denildiği gibi.

İşte bu rivayetlerin sahih bir şekilde anlaşılmasıyla el-Berâ'nın rivayet ettiği hadiste sözü edilen dört kusur, ya ön tarafından ya da arka tarafından kulağının çoğu kısmı yarılmış olan hayvanın kurban edilmesini engellemektedir.

Kurbanlıklarda bu kadar kesik kurbanı geçersiz kıldığına göre, kulağı büsbütün kesilmiş hayvanın kurban olmaması öncelikle söz konusudur.

Bize göre nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından memeleri ya da kuyruğu gibi koyunun koparılmış her bir organı da böyledir. Bu organ ister kısmen ister tamamen kesilmiş olsun o hayvanın kurban edilmesine engeldir. Fakat bizim mezhep âlimlerimiz -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- bu hususta farklı görüşlere sahiptirler.

Ebu Hanife'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- nakledilen rivayete göre, kesilmiş organ eğer dörtte bir kadarı ya da daha fazlası ise koparılmış olan bu kadar miktar sebebiyle o kurban sahih olmaz. Şayet dörtte birden az ise o hayvanı kurban edebilir.

Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- şöyle demişlerdir: Şayet organın yarısı ve yukarısı kesilmiş ise kesilen bu uzvu sebebiyle kurban edilemez. Eğer kesilen kısım yarıdan az ise kurban edilmesinde bir sakınca yoktur.

Ancak Ebu Yusuf'un Ebu Hanife'ye bu görüşü zikrettiği ve Ebu Hanife'nin ona benim görüşüm de senin dediğin gibidir, dediği zikredilmiştir. Bununla da Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- daha önceki görüşünü bırakıp Ebu Yusuf'un kendisine nakletmiş olduğu görüşe döndüğü sabit olmaktadır.

Onların bu sözleri de bizim bu bölümde Said b. el-Müseyyeb'den (6057 nolu rivayette) zikrettiğimize uygun düşmektedir. Bu rivayette o, kurban edilmesi yasaklanmış olan el-adbâ denilen kusurlu hayvanı, kulağının yarısı kesilmiş hayvan diye açıkladığı zikredilmişti. İşte bu türden olan her bir hayvan kendisinde meydana gelen bu eksiklik dolayısıyla kurban edilemez, dolayısıyla bu hayvan (Harem'e) hediyelik kurban olarak da gönderilemez.

٢- بَابُ مَنْ نَحَرَ يَوْمَ النَّحْرِ قَبْلَ أَنْ يَنْحَرَ الْإِمَامُ

2- KURBAN BAYRAMININ BİRİNCİ GÜNÜ İMAMIN KURBANINI KESMESİNDEN ÖNCE KURBAN KESEN KİMSE(NİN HÜKMÜ)

٦٠٦٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُنَيْدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، أَخْبَرَهُ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى يَوْمَ النَّحْرِ بِالْمَدِينَةِ. فَتَقَدَّمَ رِجَالٌ فَنَحَرُوا، فَظَنُّوا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَحَرَ فَأَمَرَ مَنْ كَانَ نَحَرَ قَبْلَهُ، أَنْ يُعِيدَ بِذَبْحٍ آخَرَ، وَلاَ يَنْحَرَ حَتَّى يَنْحَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6062- ... İbn Cüreyc'den, o Ebu'z-Zübeyr'den, onun kendisine Cabir *radıyallahu anh*'dan haber verdiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Medine'de kurban bayramının birinci günü bayram namazını kıldırdı. Bazı kimseler acele edip Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kurban kestiğini zannederek kurbanlarını kestiler. Allah Rasulü de, kendisinden önce kurban kesmiş olanlara bir başka kurban kesmelerini ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kurban kesmedikçe kurban kesmemelerini emretti.[242]

***

242 Müslim, Mesacid, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 294, 324, 349.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu doğrultuda kanaat sahibi olup şöyle demiştir: İmam kurbanını kesmedikçe kimsenin kurban kesmesi caiz değildir. Bu kimse kurbanını ister namazdan önce ister namazdan sonra kesmiş olsun kurban kesilmiş olmaz. Böyle diyenler bu hususta bu hadisi delil göstermiş ve Yüce Allah'ın***: "Ey iman edenler! Allah'ın ve Rasulü'nün huzurunda onu geçmeyin"*** (el-Hucurat, 49/1) sözünü buna yorumlamışlardır.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: İmamın namazı kıldırmasından sonra kurban kesen bir kimsenin bu kurbanı caizdir. Fakat namazdan önce kurban kesenin kestiği bu kurban yerini bulmaz. Ayrıca İbnü'z-Zübeyr'den, bu ayetin bundan başka bir hususta nazil olduğunu söylediği rivayet edilmiştir, deyip şunu zikrederler:

٦٠٦٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي إِسْرَائِيلَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ أَنَّ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ: أَنَّ رَكْبًا مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَمِّرْ الْقَعْقَاعَ بْنَ مَعْبَدِ بْنَ زُرَارَةَ. وَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَمِّرْ الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: مَا أَرَدْتَ بِذَلِكَ إِلَّا خِلَافِي. فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ. فَتَمَارَيَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللهِ وَرَسُولِهِ﴾.

6063- … İbn Cüreyc'den rivayete göre, İbn Ebi Müleyke kendisine şunu haber vermiştir: Abdullah b. ez-Zübeyr kendisine şunu haber verdi: Temîmoğullarından bir kafile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelmişti. Ebu Bekir *radıyallahu anh*: Ey Allah'ın Rasulü! el-Ka'kâ' b. Ma'bed b. Zurâre'yi emir yap, dedi.

Ömer *radıyallahu anh* da: el-Akra' b. Hâbis'i emir tayin et, dedi.

Ebu Bekir *radıyallahu anh*: Sen bununla ancak bana muhalefet etmek istedin, dedi.

Ömer *radıyallahu anh* da: Sana muhalefet etme kastım yoktu, dedi.

Nihayet seslerini yükseltecek kadar tartışmayı ileriye götürdüler. Bunun

üzerine Yüce Allah: ***"Ey iman edenler! Allah'ın ve Rasulü'nün huzurunda öne geçmeyin"*** (el-Hucurat, 49/1) ayetini indirdi.[243]

***

Bu görüşlerinde bunların lehine olan delillerden birisi de Cabir *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisin bundan başka bir lafızla rivayet edilmiş olmasıdır:

٦٠٦٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلاً ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَتُودًا جَذَعًا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تُجْزِئُ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ». وَنَهَى أَنْ يَذْبَحُوا قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ.

6064- … Bize Hammâd b. Seleme, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti, onun Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, bir adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bayram namazını kıldırmadan önce bir yaşını bitirmiş, besili bir keçi kesti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bu, senden sonra hiç kimse için geçerli olmayacaktır"*** dedi ve kendisi bayram namazını kıldırmadan önce kurbanlıklarını kesmelerini yasakladı.[244]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasaklamaktaki maksadının kendisinin kurbanlığını kesmesinden önce kesmek değil de namazdan önce kesmek hakkında olduğu belirtilmektedir. Allah Rasulü'nün ise, ashaba kendisinin namaz kılmasından sonra kurban kesmelerinin mubah olduğunu bildirme kastı yoksa, namaz kılmadan önce kurban kesmelerini yasaklaması caiz olamaz. Aksi takdirde onun namazdan söz etmesinin bir anlamı olmaz.

Yine bu hususta Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan başkaları yolu ile de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna uygun rivayet nakledilmiştir:

---

243 Buhârî, Megâzî, 68, Tefsîru Sûre 49 (2); Nesâî, Kudâd, 6.
244 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 364.

٦٠٦٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ زُبَيْدٍ الْيَامِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ يُحَدِّثُ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَضْحَى إِلَى الْبَقِيعِ، فَبَدَأَ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ نُسُكِنَا فِي يَوْمِنَا هَذَا، أَنْ نَبْدَأَ بِالصَّلاَةِ، ثُمَّ نَرْجِعَ، فَنَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ، فَقَدْ وَافَقَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ ذَبَحَ قَبْلَ ذَلِكَ، فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ عَجَّلَهُ لِأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ النُّسُكِ فِي شَيْءٍ».

فَقَامَ خَالِي فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، إِنِّي ذَبَحْتُ، وَعِنْدِي جَذَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُسِنَّةٍ، فَقَالَ: «اِذْبَحْهَا، وَلاَ تُجْزِئُ، أَوْ لاَ تُوفِي، عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ».

6065- … Bize Şu'be, Zubeyd el-Yâmî'den, şöyle dediğini tahdis etti: eş-Şa'bî'yi, el-Berâ b. Âzib *radıyallahu anh*'ın şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kurban bayramı günü Bakî'de yanımıza geldi. Önce iki rekât namaz kılmakla işe başladı, sonra yüzünü bize dönüp şöyle buyurdu: ***"Bizim bu günümüzde yapacağımız ilk ibadet namaz olmalıdır. Sonra dönüp kurbanımızı keseriz. Kim bu şekilde yaparsa bizim sünnetimize uygun hareket etmiş olur. Kim bundan önce kurban kesecek olursa o, ailesine erkenden hazırladığı bir et olur, onun kurbanla bir ilgisi yoktur."***

Bunun üzerine dayım ayağa kalkarak: Ey Allah'ın Rasulü! Ben (hayvanımı) kesmiştim. Fakat yanımda bir yaşını bitirmiş bir hayvandan daha iyi bir hayvanım var, dedi. Allah Rasulü***: "Onu kes. Fakat senden sonra hiçbir kimse için o geçerli olmaz*** -yahut ***yerini bulmaz-"*** dedi.[245]

٦٠٦٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي زُبَيْدٌ، وَمَنْصُورٌ، وَدَاوُدَ، وَابْنُ عَوْنٍ، وَمُجَالِدٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ.

245 Buhârî, Iydeyn, 3, 8, 10, 17, Edâhî, 1, 11; Müslim, Edâhî, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 282, 303.

وَهَذَا حَدِيثُ زُبَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ هَاهُنَا يُحَدِّثُ عَنِ الْبَرَاءِ، عِنْدَ سَارِيَةٍ فِي الْمَسْجِدِ، وَلَوْ كُنْتُ قَرِيبًا مِنْهَا، لَأَخْبَرْتُكُمْ بِمَوْضِعِهَا، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6066- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Bana Zubeyd, Mansûr, Davud, İbn Avn ve Mücalid, eş-Şa'bî'den haber verdiler…

İşte Zubeyd'in rivayet ettiği bu hadiste o şöyle demiştir: Ben eş-Şa'bî'yi burada mescitteki direğin yanında tahdis ederken dinledim. Eğer o direğe yakın olsaydım ben sizlere onun yerini dahi haber verirdim. Sonra hadisi aynen zikretti.

٦٠٦٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْمُطَرِّفِ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «اِذْبَحْهَا، وَلاَ تُزَكِّي جَذَعَةً بَعْدُ».

6067- … Zubeyd'den, o eş-Şa'bî'den, o el-Berâ *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen nakletmekle birlikte rivayetinde: ***"Onu kes, fakat bundan sonra bir yaşında bir hayvan kurban olarak kesilmesin"*** dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu görüyoruz: ***"Bu günümüzde yapacağımız ilk ibadet namaz kılmamız sonra dönüp kurban kesmemizdir. Kim bu şekilde davranırsa sünnetimize uygun hareket etmiş olur."***

Böylelikle kurban bayramının birinci gününde yapılacak ibadetin önce namaz kılmak, sonra da kurban kesmek olduğunu haber vermektedir.

Bu da kurban kesmeyi helal kılan işin namaz kılmak olduğuna, bundan sonra imamın kurban kesmesi olmadığına delildir. Ayrıca bu, namazdan sonra kurban kesmenin hükmünün, namazdan önce kurban kesmenin hükmünden farklı olduğuna da delildir.

Bunun bir benzerini Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den el-Berâ'-dan başkaları da rivayet etmiştir.

٦٠٦٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ٱلْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ، فَمَرَّ بِقَوْمٍ قَدْ ذَبَحُوا قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَقَالَ: «مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلاَةِ فَلْيُعِدْ، فَإِذَا صَلَّيْنَا، فَمَنْ شَاءَ ذَبَحَ، وَمَنْ شَاءَ فَلاَ يَذْبَحْ».

6068- … el-Esved b. Kays'dan, o Cündüb *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kurban bayramı günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, namazı kıldırmasından önce kurbanlarını kesmiş bir topluluğun yanından geçtiğine ve şöyle buyurduğuna tanık oldum: ***"Kim namazdan önce kurban kesmişse yeniden kurban kessin. Biz namaz kıldıktan sonra dileyen kurbanını kessin, dileyen de kesmesin."***

٦٠٦٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ ٱلْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ جُنْدُبَ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ، فَلْيُعِدْ أُخْرَى مَكَانَهَا، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ ذَبَحَ، فَلْيَذْبَحْ».

6069- … el-Esved b. Kays'dan, o Cündüb b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kim namaz kılmadan önce kurbanını keserse onun yerine bir başkasını kessin. Kim (bayram namazından önce) kesmemişse kessin."***[246]

٦٠٧٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ ٱلْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، سَمِعَ جُنْدُبًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: شَهِدْتُ ٱلْأَضْحَى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَعَلِمَ أَنَّ نَاسًا ذَبَحُوا قَبْلَ الصَّلاَةِ فَقَالَ: «مَنْ كَانَ ذَبَحَ، فَلْيُعِدْ، وَمَنْ لاَ، فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللهِ».

6070- … el-Esved b. Kays, Cündüb *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinlemiştir: Kurban bayramında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bulundum. Bazı kimselerin namazdan önce kurban kestiklerini öğrenince

246 Buhârî, Edâhî, 12, Iydeyn, 23, Zebâih, 12, 17, Eymân, 15, Tevhîd, 13; Müslim, Edâhî, 1, 2, 3; Tirmizî, Edâhî, 12; Müslim, Dahâyâ, 4, 17; İbn Mâce, Edâhî, 12.

şöyle buyurdu: ***"Kim kurbanını kesmişse yeniden kurban kessin. Kim kesmemişse Allah'ın adı ile kessin."***

٦٠٧١- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: أَخْبَرَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ جُنْدُبِ بْنِ سُفْيَانَ قَالَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ صَلَّى بِالنَّاسِ الْعِيدَ، فَإِذَا هُوَ بِغَنَمٍ قَدْ ذُبِحَتْ، فَقَالَ: «مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَتِلْكَ شَاةُ لَحْمٍ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ ذَبَحَ، فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللّٰهِ».

6071- … el-Esved b. Kays'dan, o Cündüb b. Süfyan'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, insanlara bayram namazını kıldırdıktan sonra kesilmiş birkaç koyun görmesi üzerine şöyle buyurduğuna tanık oldum: ***"Bayram namazından önce kesmiş olanın o kestiği et için kesilmiş bir koyun olur. Namazdan önce kesmemiş olanlar ise Allah'ın adı ile kessinler."***

٦٠٧٢- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ حَمَّادٌ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا عَنْ أَنَسٍ، وَهِشَامٍ عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى، ثُمَّ خَطَبَ، فَأَمَرَ مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ أَنْ يُعِيدَ ذَبْحًا.

6072- … Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyub'dan tahdis etti, o Muhammed'den nakletti. -Hammâd dedi ki: Ben bunu ancak Enes'ten biliyorum.- Hişam'ın da Muhammed'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* önce namaz kılmış sonra hutbe vermiş ve namazdan önce kurbanını kesmiş olanlara yeniden kurban kesmelerini emretmiştir.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bizim zikretmiş olduğumuz bu rivayetler, kurban kesmenin ilk vaktinin kurban bayramının birinci günü namazdan sonra olduğuna, imamın kurbanını kesmesinden sonra olmadığına delildir.

İşte rivayetler bakımından bu hususun hükmü budur.

Bu hususta nazarın (akli düşünmenin) delil oluşuna gelince; bizler, üzerinde icma edilmiş olan esas ilkenin şu olduğunu görüyoruz: Eğer imam hiç-

bir şekilde kurban kesmeyecek olursa bu, diğer insanların üzerinden kurban kesme yükümlülüğünü kaldırmayacağı gibi o yıl içerisinde kurban kesmelerine de engel olmaz.

Huzeyfe b. Useyd Ebu Serîha'dan şu rivayet nakledilmiştir:

٦٠٧٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَشْهَلُ بْنُ حَاتِمٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ أَبِي سَرِيحَةَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، كَانَا لاَ يُضَحِّيَانِ.

6073- … eş-Şa'bî'den, o Ebu Serîha'dan rivayet ettiğine göre, Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ* kurban kesmezlerdi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Acaba o yıllarda imamları (halifeleri) kurban kesmedi diye ya da bir imam eğer kurban bayramının birinci günü düşman ile savaşmak ya da başka bir işle meşgul olduğu için kurban kesmeyecek olursa kurban kesmek isteyecek diğerlerinin kurban kesme imkânları olmayacak mı?

Eğer bu soruya muhatap olan kişi: Kimsenin o yıl kurban kesme hakkı yoktur, diyecek olursa bu görüşü ile imamların görüşleri dışına çıkmış olur.

Şayet güneş zevale erdiği takdirde bayram namazı vaktinin de çıkmış olacağından dolayı insanlar artık kurban kesebilirler diyecek olursa bu da kurban kesmeyi helal kılan sebebin bayram namazı vakti içerisinde kılınan namaz olduğuna, bizzat imamın kurban kesmesi olmadığına delildir. O halde imam bayram namazını kıldırdığı takdirde kurban kesmek isteyen kimse için de kurban kesmek helal olur.

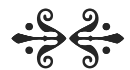
Diğer taraftan eğer imam namaz kıldırmadan önce kurbanını kesecek olursa bu kurbanın olmayacağını, diğer insanların da hükmünün böyle olduğunu görüyoruz.

O halde namazdan önce kurban kesmek bakımından kurbanlarının olmayacağı hususunda imam da başkaları da birbirine eşittir.

Buna göre kıyas, imamın da diğer insanların da namazdan sonra kurbanlarını kesmek hususunda birbirlerine eşit olmalarını gerektirmektedir.

İmamın namazdan sonra kurban kesmesi onun için geçerli olduğu gibi diğer insanların da namazdan sonra kurban kesmeleri geçerlidir.

İşte bu hususta nazar böyledir ve bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti hepsine olsun- görüşüdür.

٣- بَابُ الْبَدَنَةِ، عَنْ كَمْ تُجْزِئُ فِي الضَّحَايَا وَالْهَدَايَا

3- BÜYÜKBAŞ HAYVAN, KURBAN VE HEDİYELİK KURBAN OLARAK KAÇ KİŞİYE YETER?

٦٠٧٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ، وَمَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، قَالاَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ يُرِيدُ زِيَارَةَ الْبَيْتِ، وَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ، وَكَانَ الْهَدْيُ سَبْعِينَ بَدَنَةً، وَكَانَ النَّاسُ سَبْعَمِائَةِ رَجُلٍ، وَكَانَتْ كُلُّ بَدَنَةٍ عَنْ عَشَرَةٍ.

6074- … Urve b. ez-Zübeyr'den o el-Misver b. Mahreme ile Mervan b. Hakem'den, onların şöyle dediklerini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hudeybiye antlaşmasının yapıldığı sene Ka'be'yi ziyaret etme maksadı ile yola çıktı. Beraberinde de kurbanlıklarını götürdü. Götürdüğü kurban sayısı yetmiş deve idi. Onunla birlikte ise yediyüz kişi vardı. Böylelikle her deve on kişi için hesap edilmiş oluyordu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, büyükbaş hayvanın gerek hediyelik kurbanlıklarda gerek kurbanlık olarak on kişiye yeterli olduğu kanaatini benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Büyükbaş ancak

yedi kişi için yeterli olur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Hudeybiye günü deve kesmesi ile ilgili olarak bundan farklı rivayetler de gelmiştir, deyip bu hususta da şunları zikretmişlerdir:

٦٠٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حَدَّثَهُمْ أَنَّهُمْ نَحَرُوا يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ.

6075- … Bize Malik b. Enes'in Ebu'z-Zübeyr'den tahdis ettiğine göre, Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh* kendilerine Hudeybiye günü deveyi de yedi kişi adına, ineği de yedi kişi adına kestiklerini tahdis etmiştir.[247]

٦٠٧٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6076- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine şunu tahdis etmiştir. O, hadisi senediyle aynen zikretmiştir.

٦٠٧٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، وَأَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةِ نَفَرٍ.

فَقِيلَ لِجَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: وَالْبَقَرَةُ؟ قَالَ: هِيَ مِثْلُهَا.

وَحَضَرَ جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ قَالَ: وَنَحَرْنَا يَوْمَئِذٍ سَبْعِينَ بَدَنَةً.

6077- … Amr b. Dinar ve Ebu'z-Zübeyr'den, onlar Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet ettiler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bir deveyi yedi kişi adına kestik.

Cabir *radıyallahu anh*'a: "Peki, ya inek?" diye sorulunca o: O da onun gibidir, diye cevap verdi.

---

247 Müslim, Hac, 350, 352, 355; Tirmizî, Edâhî, 8, 9; Nesâî, Dahâyâ, 16; Ebu Davud, Edâhî, 5; Malik, Dahâyâ, 9.

Cabir *radıyallahu anh* Hudeybiye yılı (Hudeybiye'de) bulundu. O gün için: O gün yetmiş deve kestik, dedi.

٦٠٧٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: نَحَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ، سَبْعِينَ بَدَنَةً فَأَمَرَنَا أَنْ يَشْتَرِكَ مِنَّا سَبْعَةٌ فِي الْبَدَنَةِ.

6078- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hudeybiye günü yetmiş deve kesti. Bize, bir deveye bizden yedi kişinin ortak olmasını emretti.

٦٠٧٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: نَحَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعِينَ بَدَنَةً، الْبَدَنَةُ عَنْ سَبْعَةٍ.

6079- … Süleyman b. Kays'dan, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bir deveyi yedi kişi adına olmak üzere yetmiş deve kestik.

٦٠٨٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَانَ بْنَ يَزِيدَ، يُحَدِّثُ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «الْجَزُورُ عَنْ سَبْعَةٍ».

6080- … Enes *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Bir deve yedi kişi adına kesilir."***[248]

***

248 Ebu Davud, Edâhî, 6.

İşte Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sözünü ettiğimiz hususları bize haber vermektedir. Cabir de o gün Allah Rasulü ile birlikteydi.

Ali ve Abdullah (b. Mesud) *radıyallahu anh*'dan da kendi sözleri olmak üzere bir devenin (büyükbaşın) yedi kişi adına kesileceğine dair bunlara uygun rivayet gelmiştir.

٦٠٨١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي عَزَّةَ عَنْ عَامِرٍ عَنْ عَلِيٍّ وَعَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالاَ: الْبَدَنَةُ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ.

6081- … Âmir'den, o Ali ve Abdullah *radıyallahu anhumâ*'dan, şöyle dediklerini rivayet etti: Deve de inek de yedi kişi adına kurban edilir.

***

Bunun aynısı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından haber vererek Enes *radıyallahu anh*'dan da rivayet edilmiştir:

٦٠٨٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثنَا أَبُو هِلاَلٍ، قَالَ: ثنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَشْتَرِكُونَ سَبْعَةٌ فِي الْبَدَنَةِ مِنَ الْإِبِلِ، وَالسَّبْعَةُ فِي الْبَدَنَةِ مِنَ الْبَقَرِ.

6082- … Bize Katâde, Enes *radıyallahu anh*'dan tahdis etti. Enes dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı, deve türü büyükbaş hayvanda yedişer, inek türü büyükbaş hayvanda yedişer kişi ortaklaşa kesiyordu.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının büyükbaş hayvan hususunda izledikleri yol budur. Cabir *radıyallahu anh*'dan gelmiş olan rivayet, onların bu izledikleri yola uygun düşmektedir, el-Misver ile Mervan'ın rivayetine değil. O halde Cabir'in bu rivayeti ona göre kabul edilmeye daha uygundur.

Sözünü ettiğimiz bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlerin farklı olduğunu gördüğümüz için biz de Hudeybiye

günü dışında kurban kesmesi ile alakalı olarak kendisinden nakledilmiş rivayetlere başvurduk ve şunu gördük:

٦٠٨٣- حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنِ ابْنِ فَرَّ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ عَلَيَّ نَاقَةً وَقَدْ غَرَبَتْ عَنِّي فَقَالَ: «اشْتَرِ سَبْعًا مِنَ الْغَنَمِ».

6083- … Ata'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e**:** "Benim bir dişi deveyi kurban etme borcum var. Fakat onu kaybettim" deyince Allah Rasulü: ***"(Onun yerine) yedi koyun al"*** dedi..

***

Görüldüğü gibi bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir deveyi yedi koyuna denk kabul etmiştir. Her bir koyun ise bir kişi için yeterli bir kurbandır. Deveyi on koyuna denk olarak tespit etmemiştir.

İşte bu da, bu konuda el-Misver'den nakledilen rivayetin değil de Cabir *radıyallahu anh*'dan nakledilen rivayetin sahih olduğuna delildir. Rivayetler bakımından bu hususun doğru açıklaması budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından bunun açıklamasına gelince; Bizler, ilim adamlarının icma ile şunu kabul ettiklerini gördük: Bir inek yedi kişiden fazlası adına kurban edilemez. Yine onların ittifakları ile inek de bedene (denilen büyükbaş) kabilindendir. Buna göre kıyas, devenin de inek gibi olmasını ve yedi kişiden fazla kimse için kurban edilmemesini gerektirmektedir.

Eğer bir kişi: İnek büyükbaş olduğu gibi deve de büyükbaş ise de gerek boyunun yüksekliği, gerek semizliği bakımından inekten daha üstündür diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Durum dediğin gibi olmakla birlikte bu, senin lehine bize karşı bir delil getirmiş olduğun anlamına gelmez. Çünkü senin de gördüğün gibi biz orta yollu bir ineğin yedi kişi için yeterli olduğunu, ondan daha aşağı durumda olanın da daha üstün olanın da böyle olduğunu görüyoruz.

Aynı şekilde deve de yedi kişi -ya da (el-Misver'in rivayetinde belirtildiği

üzere) on kişi- için yeterli olur. İster üstün türden olsun ister daha aşağı seviyede olsun fark etmez.

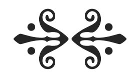
O halde semiz ve üstün olmak ineklerin bir kısmını diğerinden -hediyelik kurbanlıklarda ve kurbanlıkta- daha imtiyazlı kılmadığı gibi develerin bir kısmını da diğer bir kısmından daha üstün hale getirmez.

Aksine, bütün bunların hükmü birdir ve hepsi de aynı sayıdaki şahıs için geçerlidir.

Sözünü ettiğimiz durum böyle olduğuna ve deve ile inek türü de tamamıyla büyükbaş olduğuna göre, onların hükümlerinin de bir olduğu, onların bir çeşidinin geri kalan diğer çeşidin yeterli olduğu şahıs sayısından daha fazlası için yeterli olmadığı, bir kısmının diğerinden daha semiz ve daha yüksek olması söz konusu olsa dahi bunun durumu etkilemeyeceği sabit olmaktadır.

Bir inek yedi kişiden fazlası için yeterli olmadığına göre, deve de sözünü ettiğimiz hususa kıyas edilip aklen varılan sonuca göre yedi kişiden fazlası için yeterli olmamalıdır.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٤- بَابُ الشَّاةِ، عَنْ كَمْ تُجْزِئُ أَنْ يُضَحَّى بِهَا ؟

4- KOYUN KAÇ KİŞİ ADINA KURBAN EDİLEBİLİR?

٦٠٨٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: ثَنَا عَمِّي. ح

6084- Bize Ahmed b. Abdurrahman b. Vehb tahdis edip dedi ki: Bize amcam tahdis etti, H.

٦٠٨٥- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو زُرْعَةَ، قَالاَ: ثَنَا حَيْوَةُ، عَنْ أَبِي صَخْرٍ الْمَدَنِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُسَيْطٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِكَبْشٍ أَقْرَنَ يَطَأُ فِي سَوَادٍ، وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ، وَيَبْرُكُ فِي سَوَادٍ، فَأُتِيَ بِهِ لِيُضَحِّيَ بِهِ.

ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، هَلُمِّي الْمُدْيَةَ». ثُمَّ قَالَ: «اشْحَذِيهَا بِحَجَرٍ». فَفَعَلَتْ، ثُمَّ أَخَذَهَا وَأَخَذَ الْكَبْشَ فَأَضْجَعَهُ، ثُمَّ ذَبَحَهُ وَقَالَ: «بِسْمِ اللهِ، اللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَمِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ». ثُمَّ ضَحَّى بِهِ.

6085- … Urve b. ez-Zübeyr'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ayakları siyah, gözlerinin etrafı kara, çöktüğü zaman yere değen karın kısmı siyah olan bir koç getirilmesini emretti.

Kurban etmek istediği koç getirildikten sonra şöyle dedi: ***"Ey Aişe! O bıçağı getir."*** Sonra da: ***"Onu bir taşa sürterek bile"*** dedi. Dediğini yaptım.

Sonra bıçağı aldı, koçu tutup yere yatırdıktan sonra keserken şöyle dedi: ***"Bismillah, Allah'ım! Muhammed'den, Muhammed'in aile halkından ve Muhammed ümmetinden kabul eyle."*** Sonra o koçu kurban etti.[249]

٦٠٨٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَوْ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا ضَحَّى، اِشْتَرَى كَبْشَيْنِ عَظِيمَيْنِ سَمِينَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ مَوْجُوءَيْنِ، يَذْبَحُ أَحَدَهُمَا عَنْ أُمَّتِهِ، مَنْ شَهِدَ مِنْهُمْ بِالتَّوْحِيدِ، وَشَهِدَ لَهُ بِالْبَلاَغِ، وَالْآخَرَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ.

6086- ... Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebu Hureyre'den ya da Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kurban kestiği takdirde semiz, beyaz boynuzlu, hayaları burulmuş iki koç satın alırdı. Onlardan birisini ümmetinden tevhide ve kendisinin tebliğ ettiğine şahitlik eden kimseler adına, diğerini ise Muhammed ve Muhammed'in aile halkı adına keserdi.[250]

٦٠٨٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا ضَحَّى، اِشْتَرَى كَبْشَيْنِ عَظِيمَيْنِ أَمْلَحَيْنِ، حَتَّى إِذَا خَطَبَ النَّاسَ وَصَلَّى أُتِيَ بِأَحَدِهِمَا وَهُوَ قَائِمٌ فِي مُصَلَّاهُ، فَذَبَحَهُ بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: «اَللّٰهُمَّ هَذَا عَنْ أُمَّتِي جَمِيعًا، مَنْ شَهِدَ لَكَ بِالتَّوْحِيدِ، وَشَهِدَ لِي بِالْبَلاَغِ».

249 Müslim, Edâhî, 19; Ebu Davud, Edâhî, 3; Tirmizî, Edâhî, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 79.
250 Ebu Davud, Edâhî, 4; İbn Mâce, Edâhî, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 220, 225.

ثُمَّ يُؤْتَى بِالْآخَرِ فَيَذْبَحُهُ ثُمَّ يَقُولُ: «اَللّٰهُمَّ هَذَا عَنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ». ثُمَّ يَجْمَعُهُمَا جَمِيعًا، وَيَأْكُلُ هُوَ وَأَهْلُهُ مِنْهُمَا.

قَالَ: فَمَكَثْنَا سِنِينَ لَيْسَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ يُضَحِّي قَدْ كَفَى اللّٰهُ الْمُؤْنَةَ وَالْعَزْمَ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6087- … Ali b. Huseyn'den, onun Ebu Râfi'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kurban kestiği takdirde beyaz, iri iki koç satın alırdı. İnsanlara namaz kıldırıp hutbe verdikten sonra henüz namaz kıldırdığı yerde ayakta dururken o koçlardan birisi getirilir, onu kendi eliyle keser sonra: ***"Allah'ım! Bunu senin vahdaniyetine, benim de tebliğ ettiğime şahitlik eden ümmetimin bütün fertleri adına kesiyorum"*** derdi

Sonra diğeri de ona getirilip onu da kestikten sonra: ***"Allah'ım! Bu da Muhammed ve Muhammed'in aile halkı adınadır"*** derdi. Sonra her ikisini bir araya getirir, kendisi de aile fertleri de onlardan yerdi.

(Ebu Râfi) dedi ki: Bizler senelerce bu şekilde Haşimoğullarından hiçbir adam kurban kesmeden devam ettik. Allah Teala, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu şekilde kurban kesmesi sayesinde külfet ve bu hususta azim ve kararlılık göstermemize ihtiyaç bırakmadı.[251]

٦٠٨٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، ح.

6088- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Affân tahdis etti, H.

٦٠٨٩- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ عَظِيمَيْنِ أَقْرَنَيْنِ مَوْجُوءَيْنِ، فَأَضْجَعَ أَحَدَهُمَا وَقَالَ: «بِسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ، اللّٰهُمَّ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ، مَنْ شَهِدَ لَكَ بِالتَّوْحِيدِ، وَشَهِدَ لِي بِالْبَلاَغِ».

251 Buna yakın olarak: İbn Mâce, Edâhî, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 8.

6089- … Bize Abdullah b. Muhammed b. Akîl tahdis edip dedi ki: Bana Abdurrahman b. Cabir b. Abdullah tahdis edip dedi ki: Bana babamın tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e beyaz renkli, iri yarı, boynuzlu, hayaları burulmuş iki koç getirildi. Onlardan birisini yatırdı ve: ***"Bismillahi Allahu ekber. Allah'ım! Bunu, Muhammed ve onun ümmetinden senin vahdaniyetine, benim de tebliğ ettiğime şahitlik eden kimseler adına (kesiyorum)"*** dedi.

٦٠٩٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي عَيَّاشٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: ضَحَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ فِي يَوْمِ عِيدٍ. فَقَالَ حِينَ وَجَّهَهُمَا: «﴿وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾» إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، «اَللّٰهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ، عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ». ثُمَّ سَمَّى وَكَبَّرَ وَذَبَحَ.

6090- … Ebu Ayyaş'dan, o Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir bayram günü iki koç kurban etti. Onları (yatırıp kıbleye) çevirdiğinde: ***"Ben yüzümü hanif olarak gökleri ve yeri yaratana çevirdim"*** (el-En'am, 6/79) ayetini sonuna kadar okudu ve: ***"Allah'ım! Senden ve senin için Muhammed ve onun ümmeti adına (kesiyorum)"*** deyip sonra ***"Bismillahi Allahu Ekber"*** diyerek kesti.

٦٠٩١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَيَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عَمْرٍو، مَوْلَى الْمُطَّلِبِ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، وَعَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سَلِمَةَ أَنَّهُمَا حَدَّثَاهُ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ أَخْبَرَهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، صَلَّى لِلنَّاسِ يَوْمَ النَّحْرِ. فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ خُطْبَتِهِ وَصَلاَتِهِ، دَعَا بِكَبْشٍ، فَذَبَحَهُ هُوَ بِنَفْسِهِ، وَقَالَ: «بِسْمِ اللهِ، وَاللهُ أَكْبَرُ، اللّٰهُمَّ عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحِّ مِنْ أُمَّتِي».

6091- … el-Muttalib'in azatlısı Amr'dan, o el-Muttalib b. Abdullah ile Selemeoğullarından bir adamdan rivayet ettiğine göre, her ikisi kendisine şunu tahdis etmiştir: Cabir b. Abdullah her ikisine haber verdiğine göre, Rasulullah

sallallahu aleyhi ve sellem kurban bayramının birinci günü insanlara namaz kıldırdı. Hutbesini ve namazını bitirdikten sonra bir koç getirilmesini emretti. Onu bizzat kesti ve: ***"Bismillahi Allahu ekber! Allah'ım! Bu, benim ve ümmetimden kurban kesemeyenler için"*** dedi.

٦٠٩٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ قَالَ: ثَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ رُبَيْحِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَحَّى بِكَبْشٍ أَقْرَنَ، ثُمَّ قَالَ: «اللّٰهُمَّ هَذَا عَنِّي، وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحِّ مِنْ أُمَّتِي».

6092- … Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* boynuzlu bir koçu kurban ettikten sonra: ***"Allah'ım! Bu, benim ve ümmetimden kurban kesemeyenler için"*** demiştir.[252]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bir koyunun, sayıları çok olsa dahi bir topluluk adına kurban edilmesinde bir sakınca olmadığı kanaatine sahip olmuştur. Bu görüş sahipleri de iki gruba ayrılmışlardır. Bir grup: Koyunun kendileri adına kurban edildiği kimseler aynı ev halkı olmadıkları sürece geçerli olmaz, demiştir.

Diğer grup ise şöyle demektedir: Koyunun kendileri adına kesildiği kimseler ister aynı ev halkı olsunlar ister çeşitli hane halkı olsunlar kurban geçerlidir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* çeşitli birçok hane halkı oldukları halde bütün ümmeti adına kestiğini belirttiği koçu kurban etmiştir. Eğer bu sabit ise elbette Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kesmesinin kendileri adına geçerli olduğu kimseler için de Peygamber'den sonrakiler için de geçerli olur.

İşte bununla bir koyun hem bir ev halkı için hem de başkaları için kurban edilebilir diyenlerin görüşü sabit olmaktadır.

Diğer taraftan bu görüş sahipleri ile bunların hepsinden farklı bir görüşe sahip olup şöyle diyenler arasında tartışma vardır: Bir koyun ancak bir kişi

252 Ebu Davud, Edâhî, 8; Tirmizî, Edâhî, 10, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 8, 356, 362.

için yeterli olur. Böyle diyenler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ilk iki grup tarafından kendi görüşleri lehine delil gösterdikleri uygulamanın nesh edilmiş ya da tahsis edilmiş olduğunu kabul ederler.

Buna deliller arasında şu da vardır: Bu konuda herhangi bir zaman ve sayı sınırlaması olmadan koç birden fazla kimse için yeterli olduğuna göre, inek ve devenin de böyle olması ve bunların, yine belli bir zaman ve sayı sınırlaması olmadan birden çok kimse için geçerli olması öncelikle söz konusu olur.

Ayrıca biz, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunun aksine delil olan rivayetleri de naklettik. Bu tür rivayetlerde, bundan önceki bölümde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte ashabının deveyi de ineği de yedi kişi için kurban olarak kestikleri belirtilmektedir. Bu da Hz. Peygamber'in ashabının, inek ve devenin her birisinin o gün kendileri için kesildiği sayıdan daha fazlası için geçerli olmayacağının onun tarafından tespit edilmiş olduğunu kabul ettiklerini göstermektedir ve bundan dolayı bu hususta onlardan rivayetler mütevatir olarak gelmiştir.

٦٠٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ:عَنْ حَجَّاجٍ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَبِيبٍ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ حَذَفٍ عَنْ عَلِيٍّ وَ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ حُجَيَّةَ بْنِ عَدِيٍّ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ تَمَّامٍ، وَمَالِكِ بْنِ حُوَيْرِثٍ فِيمَا يَحْسِبُ سَلَمَةُ بْنُ كُهَيْلٍ أَنَّ رَجُلاً اِشْتَرَى بَقَرَةً أُضْحِيَّةً فَنَتَجَهَا، فَسَأَلَ عَلِيًّا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: هَلْ لاَ أُبْدِلُ مَكَانَهَا أُخْرَى؟ فَقَالَ: لاَ، وَلَكِنْ اَذْبَحْهَا وَوَلَدَهَا يَوْمَ النَّحْرِ، عَنْ سَبْعَةٍ.

6093- … Huceyye b. Adiy, Abdullah b. Temmâm ve Malik b. Huveyris'den rivayete göre -ki Seleme b. Küheyl'in zannettiğine göre- bir adam kurban etmek üzere bir inek satın aldı. Bu inek doğurunca Ali *radıyallahu anh*'a: Onun yerine bir başkasını keseyim mi? sordu. Ali: Hayır, kurban bayramı günü yedi kişi için onu yavrusu ile birlikte kes, diye cevap verdi.

٦٠٩٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ رِبْعِيٍّ، قَالَ: كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ يَقُولُونَ: الْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ.

6094- … Rib'î şöyle dedi: Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı *radıyallahu anhum*: İnek, yedi kişi için kurban edilir, demiştir.

٦٠٩٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، ح.

6095- … Bize Süfyan, Ebu Hasîn'den tahdis etti, H.

٦٠٩٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثِنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: الْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ.

6096- … Halid b. Seleme'den, o Ebu Mesud *radıyallahu anh*'dan, onun: "İnek, yedi kişi için kurban edilir" dediğini rivayet etti.

٦٠٩٧- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُسَيْطٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6097- … Yezid b. Abdullah b. Kusayd'dan, o Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından birçok kimseden aynısını rivayet etti.

***

İnek yedi kişi için tespit edildiğine ve bunun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından tespit edildiği nakledildiğine göre, bizim için de bundan fazla kimse için kesme imkânı verilmediğine göre, koyunun bu hususta ineğin yeterli olduğu miktardan fazlası için yeterli olmaması öncelikle söz konusudur.

Koyunun yedi kişiden fazlası için yeterli olmayacağının sabit olması sureti ile koyun herhangi bir zaman ve sayı sınırlaması olmadan kimin adına kesilmişse hepsi için geçerlidir deyip başka bir görüşü kabul etmeyen kimselerin görüşlerinin de sabit olamayacağı, bunun aksinin sabit olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ise koyun ancak bir kişi için kurban edilir diyenlerin görüşüdür.

Bir kimse: Bizim, koyunun, inek ve devenin yeterli olduğu kişi sayısından daha fazlası için geçerli olduğunu söylememizin sebebi koyunun her ikisinden de daha üstün oluşundan dolayıdır diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Sen niçin böyle diyorsun, buna dair delilin nedir? Oysa Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٦٠٩٨- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُضَحِّي بِالْجَزُورِ إِذَا وجَدَ وكانَ لاَ يذْبَحُ البَقَرَةَ و الْغَنَمَ وهُوَ قَادِرٌ عَلَيْهِ، ثُمَّ إِذَا لَمْ يجِدِ الْجَزُورَ ذَبَحَ الْبَقَرَةَ وَالْغَنَمَ، وَبِالْكَبْشِ، إِذَا لَمْ يَجِدْ جَزُورًا.

6098- … Bize Abdullah b. Nâfi', babasından tahdis etti, onun İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* -bulduğu taktirde- deve kurban ederdi. Deve kesmeye gücü yettiği taktirde inek ve(ya) koyun kesmezdi. Sonra deve bulamadığı taktirde inek ve(ya) koyun keserdi. Deve bulamadığı takdirde de bir koç kurban ederdi.

***

Böylelikle Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*, bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bulması halinde deve kurban ettiğini haber vermektedir. Bu ise onun gücünün yetmesine rağmen kurban edilebilen inek ve koyun gibi deve dışındakileri kurban etmediğine (deve kurban ettiğine) delildir. Deve bulamadığında ise koyun kurban ettiğini göstermektedir. İşte bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e göre devenin koyundan daha faziletli olduğunun delilidir.

Aynı şekilde bizler, hacda hediyelik kurbanlıklarda bedenenin (büyükbaş deve ve inek türünün) koyundan daha faziletli olduğunu gördük. Çünkü bir deveye bir topluluğun ortak olduğunu ve onların bunu kıran ve temettu haclarında kurban ettiklerini fakat koyunda bu özelliğin bulunmadığını gördük.

Hediyelik kurbanlığın deve olması halinde birden çok kişinin ortak olmasının mubah olduğuna dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayetler arasında şunlar da vardır:

٦٠٩٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهْدَى مِائَةَ بَدَنَةٍ، وَأَشْرَكَ عَلِيًّا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي ثُلُثِهَا.

6099- … Cafer b. Muhammed'den, o babasından, o Cabir *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, yüz deve kurban etti ve onların üçte birine Ali *radıyallahu anh*'ı ortak etti.

٦١٠٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَاقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعِينَ بَدَنَةً، وَأَشْرَكَ بَيْنَهُمْ فِيهَا.

6100- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, beraberinde yetmiş deve götürdü ve onları (aile halkını) da ortak etti.

***

Devede ortaklığın caiz, hediye kurbanlıkta mubah olup koyunda mubah olmaması koyunun ancak devenin bir parçasına denk geldiğini ispatlamaktadır.

Bizler bundan önceki bölümde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şunu nakletmiştik: Bir kişinin, ona: Benim bir deve kesme borcum var. Fakat o devemi kaybettim, deyince Allah Rasulü'nün onun yerine yedi koyun kesmesini emretmesi de ayrıca bizim zikrettiğimiz bu hususa delil olmaktadır.

Yine İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan bu anlama uygun rivayet nakledilmiştir.

٦١٠١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَهْبُ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عَمَّا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ، فَقَالَ: جَزُورٌ وَبَقَرَةٌ، أَوْ شِرْكٌ فِي دَمٍ.

6101- … Bize Şu'be, Ebu Hamza'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Abbas *radıyallahu anh*'a kolayına gelen kurbanın ne demek olduğuna dair soru sorulunca o: Bir deve, bir inek ya da bir kurbanda ortak olmaktır, diye cevap verdi.

٦١٠٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا يَقُولُ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6102- … Bize Hammâd b. Zeyd, Ebu Hamza'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Abbas *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinledim. O, aynısını zikretti.

***

Böylelikle Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*, bir deve hissesinin kolaya gelen kurban hususunda bir koyuna denk olduğunu haber vermektedir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de devenin inekten, ineğin de koyundan daha faziletli olduğuna delil olan rivayet nakledilmiştir:

٦١٠٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ الْأَغَرِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَالْأَوَّلَ، فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَوْا الصُّحُفَ، وَجَلَسُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ، فَمَثَلُ الْمُهَجِّرِ، كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي بَدَنَةً، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي بَقَرَةً، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي الْكَبْشَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي الدَّجَاجَةَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي الْبَيْضَةَ».

6103- … Ebu Abdullah el-Egar'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Cuma günü olduğunda mescidin her bir kapısı üzerinde önce geleni öncelik sırasına göre yazan melekler bulunur. İmam (hutbe vermek üzere minbere çıkıp) oturduğu takdirde sahifeleri kapatır ve oturup zikri (hutbeyi) dinlerler. En erken vakitte gidenin misali bir deve kurban edene benzer. Sonrakinin misali bir inek kurban edene, sonra-***

kinin misali bir koç kurban edene benzer. Sonraki ise bir tavuk bağışlayana ondan sonra gelen ise bir yumurta bağışlayana benzer."[253]

٦١٠٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ وَفَهْدٌ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَثَلُ الْمُهَجِّرِ إِلَى الصَّلاَةِ كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي بَدَنَةً، ثُمَّ الَّذِي جَاءَ عَلَى أَثَرِهِ كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي الْبَقَرَةَ، ثُمَّ الَّذِي عَلَى أَثَرِهِ، كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي الْكَبْشَ، ثُمَّ الَّذِي عَلَى أَثَرِهِ، كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي الدَّجَاجَةَ، ثُمَّ الَّذِي عَلَى أَثَرِهِ، كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي الْبَيْضَةَ».

6104- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"(Cuma günü) namaza en erken gidenin misali bir deve kurban edene, ondan sonra gelen kimsenin misali bir inek kurban edene, onun arkasından gelenin misali bir koç kurban edene benzer. Ondan sonra gelen kimse ise bir tavuk tasadduk edene, ondan da sonra gelen ise bir yumurta tasadduk edene benzer."***[254]

٦١٠٥- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ.

6105- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan buna yakın olarak hadisi zikretti.

٦١٠٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

253 Buhârî, Cum'a, 33; Müslim, Cum'a, 24; Nesâî, İmâmet, 59, Cum'a, 13; İbn Mâce, İkamet, 82; Dârimî, Salât, 193; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 239, 259, 280, 503, 512.

254 6103 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6106- … el-Alâ b. Abdurrahman'dan, o babasından, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٠٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6107- … Muhammed b. İshak'tan, o el-Alâ b. Abdurrahman'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti. Ebu Said el-Hudrî'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu. (Sonra) hadisi aynen zikretti.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, en faziletli zamanda erken giden kimseyi bir deve kurban edene, ondan sonra gideni bir inek kurban edene, üçüncü vakitte erken gideni bir koç kurban edene benzetmesi ile en faziletli kurbanın deve sonra inek sonra koç olduğu sabit olmaktadır.

Devenin, kurbanlıkların en büyüğü olduğuna göre, kurban bayramında kesilecek olanların en büyüğü olduğu da sabit olmaktadır. Koyunun yedi kişiden fazlasına yetmesi söz konusu olmadığına göre, onun ancak özel bazı kimseler için yeterli olduğu da sabit olmaktadır.

İlim adamlarının ittifakı ile (inek ve devenin her birisi) yedi kişiden fazlası için kurban edilemeyeceğine göre, koyunun bundan fazlası için kurban edilemeyeceği öncelikle söz konusu olur.

İlim adamları, koyunun bir kişi için yeterli olduğu üzerinde ittifak etmiş olmakla birlikte bir kişiden fazlası için kesilmesi halinde ise ihtilaf halindedirler. Çünkü hususilik hükmü hakkında sabit olmuş şeylerin kapsamına ancak o kapsama girdiği icma ile kabul edilen şeyler girer.

Sözünü ettiğimiz bu hususlar sebebiyle şu sabit olmaktadır: Bir koyunun iki kişi için kurban edilmesi de iki kişiden fazlası için kurban edilmesi de caiz değildir.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٥- بَابُ مَنْ أَوْجَبَ أُضْحِيَّةً فِي أَيَّامِ الْعَشْرِ أَوْ عَزَمَ عَلَى أَنْ يُضَحِّيَ، هَلْ لَهُ أَنْ يَقُصَّ شَعْرَهُ أَوْ أَظْفَارَهُ؟

5- ZÜLHİCCENİN İLK ON GÜNÜNDE BİR HAYVANI KURBAN OLARAK KESMEYİ KENDİSİNE VACİP KILAN YA DA KURBAN KESMEYİ KARARLAŞTIRAN BİR KİMSE SAÇINI VEYA TIRNAKLARINI KESEBİLİR Mİ?

٦١٠٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ ثَابِتٍ الْبَزَّازُ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ هِلاَلَ ذِي الْحِجَّةِ، وَأَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ، فَلاَ يَأْخُذْ مِنْ شَعْرِهِ وَأَظْفَارِهِ، حَتَّى يُضَحِّيَ».

6108- ...Malik b. Enens'ten, o Amr b. Müslim'den, o Said b. el-Müseyyeb'den, o Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Sizden kim Zülhicce hilalini görüp de kurban kesmek isterse kurban kesinceye kadar saçını ve tırnaklarını kesmesin."***[255]

255 Müslim, Edâhî, 42; Ebu Davud, Edâhî, 2; Tirmizî, Edâhî, 2; Nesâî, Dahâyâ, 1; İbn Mâce, Edâhî, 11.

٦١٠٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلاَلٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ أَنَّهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

قَالَ اللَّيْثُ: قَدْ جَاءَ هَذَا، وَأَكْثَرُ النَّاسِ عَلَى غَيْرِهِ.

6109- … Said b. Ebi Hilal'den, o Amr b. Müslim'den, şöyle dediğini rivayet etti: Bana Said b. el-Müseyyeb'in haber verdiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ* (deyip) hadisi aynen zikretmiştir.

(Ravilerden) el-Leys: Bu rivayet bu şekilde olmakla birlikte insanların çoğu başka bir şekilde uygulama yapmaktadır, demiştir.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu hadis doğrultusunda kanaat sahibi olmuş, bu hadisi taklit etmiş ve bunu asıl bir dayanak olarak benimsemiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Kurban kesmeyi kararlaştırmış olan kimsenin de buna karar vermemiş olan kimsenin de Zülhiccenin ilk on gününde tırnaklarını ve saçını kesmesinde bir sakınca yoktur.

Bu görüş sahipleri, bu hususta bizim daha önce hac bölümünde Aişe *radıyallahu anhâ*'dan naklettiğimiz, şöyle dediğine dair gelen rivayeti delil göstermişlerdir: Ben, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hediyelik kurbanlıklarının gerdanlıklarını büküyordum. O da bu kurbanlıkları (kurban edilmek üzere) gönderiyor sonra da aramızda ihramsız olarak ikamet ediyordu. İnsanlar (hacdan) geri dönünceye kadar ihramlı kimsenin kaçındığı hiçbir şeyden de kaçınmıyordu.[256]

İşte bunda birinci hadisin yasakladığı işin mubah olduğuna delil vardır.

Aişe *radıyallahu anhâ*'nın hadisinin senedi, Ümmü Seleme *radıyallahu*

256 Hadis 4094 numara ile geçmişti. Kaynakları için oraya bakılabilir (Çeviren).

anhâ'nın rivayet ettiği hadisin senedinden daha sağlamdır. Çünkü bu, mütevatir bir şekilde gelmiştir.

Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'nın hadisi ise böyle gelmemiştir. Hatta Malik'in zikrettiği sened tenkit edilmiş olup o hadisin Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'dan mevkuf (onun kendi sözü) olarak geldiği de söylenmiştir.

٦١١٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ بْنِ فَارِسٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، -وَلَمْ تَرْفَعْهُ- قَالَتْ: مَنْ رَأَى هِلاَلَ ذِي الْحِجَّةِ، وَأَرَادَ أَنْ يُضَحِّيَ فَلاَ يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ، وَلاَ مِنْ أَظْفَارِهِ، حَتَّى يُضَحِّيَ.

6110- … Bize Malik, Amr b. Müslim'den haber verdi. O Said b. el-Müseyyeb'den, o Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'dan rivayet etti. Ümmü Seleme - hadisi Peygamber'e ref etmeden- dedi ki: "Kim Zülhicce hilalini görür de kurban kesmek isterse kurban kesinceye kadar kesinlikle saçını da tırnaklarını da kesmesin."

٦١١١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، مِثْلَهُ وَلَمْ تَرْفَعْهُ.

6111- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'dan aynısını rivayet etti ve Ümmü Seleme hadisi Peygamber'e (nispet etmek suretiyle) merfu olarak zikretmedi.

***

İşte Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'dan rivayet edilen hadisin asıl şekli budur.

Rivayetler bakımından bu konunun hükmü bu şekildedir.

Bu husustaki nazara (akli düşünme ve kıyas) gelince; ihram sebebiyle, ihramdan önce helal olduğu halde haram olan birtakım şeyler bulunduğunu gördük. Cinsel ilişki, eşi öpmek, tırnakları kesmek, saçları tıraş etmek, av

hayvanını öldürmek bunlar arasındadır. Bütün bunlar ihram sebebiyle haram olur ve bunların hükümleri farklı farklıdır.

İhramlı iken cinsel ilişkide bulunan bir kimsenin ihramı bozulur. Bunun dışındaki işleri yapmaktan dolayı ihram bozulmaz. Bu durumda cinsel ilişki ihramın haram kıldığı en ağır iş olmaktadır.

Diğer taraftan şunu gördük: Zülhiccenin ilk on günü girdiğinde bir kimsenin kurban kesmek istemesi eşi ile cinsel ilişkide bulunmasına engel değildir. Bu durum, onun ihram sebebiyle yasak olan en ağır haram olan cinsel ilişkide bulunmasını bile engellemediğine göre bundan daha aşağı hallere engel olmaması öncelikle söz konusudur.

İşte bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) da böyledir. Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Bu husus ayrıca öncekilerden (mütekaddimûndan) bir topluluktan da rivayet edilmiştir.

٦١١٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ. ح

6112- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana İbn Ebi Zi'b haber verdi, H.

٦١١٣- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُسَيْطٍ أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ، وَأَبَا بَكْرِ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، وَأَبَا بَكْرِ بْنَ سُلَيْمَانَ، كَانُوا لاَ يَرَوْنَ بَأْسًا أَنْ يَأْخُذَ الرَّجُلُ مِنْ شَعْرِهِ وَيُقَلِّمَ أَظْفَارَهُ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ.

6113- … Bize İbn Ebi Zi'b, Yezid b. Abdullah b. Kusayd'dan tahdis ettiğine göre, Ata b. Yesâr, Ebu Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişam ve Ebu Bekir b. Süleyman, Zülhiccenin ilk on gününde kişinin saçını ve tırnaklarını kesmesinde bir sakınca görmezlerdi.

***

Bizim mezhebimize mensup bazı ilim adamları da bu hususta şunu delil göstermektedirler:

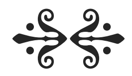
٦١١٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَبِيعَةَ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، طَوِيلَ الشَّارِبِ، وَذَلِكَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ، وَأَنَا عَلَى نَاقَتِي، وَأَنَا أُرِيدُ الْحَجَّ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَقُصَّ مِنْ شَعْرِي، فَفَعَلْتُ.

6114- … Muhammed b. Rebîa dedi ki: Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* bıyıklarımın uzamış olduğunu gördü. O sırada ben Zülhuleyfe'de idim ve hac yapmak maksadı ile devemin üzerinde yolculuk yapıyordum. Bana saçlarımı kısaltmamı emretti, ben de onun dediğini yaptım.

***

Ancak bize göre bunda delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü eğer hac yapmak istiyorsa kurban kesmek istemiyor demektir. O halde bunda birinci görüş sahiplerine karşı delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü onlar, kurban kesmek isteyen kimsenin bu işi yapamayacağını söyleyerler.

Bu rivayette birinci görüş sahiplerine karşı delil olma özelliğini ortadan kaldıran bir başka delil de şudur: Bu rivayette bu işin Zülhiccenin ilk on gününde mi yoksa bundan öncesinde mi olduğundan söz etmemiştir.

٦- بَابُ الذَّبْحِ بِالسِّنِّ وَالظُّفْرِ

6- DİŞ VE TIRNAK İLE KESMEK

٦١١٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، وَرَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ. ح

6115- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb b. Cerîr ile Ravh b. Ubâde tahdis edip dediler ki: Bize Şu'be tahdis etti, H.

٦١١٦- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالاَ جَمِيعًا عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ مُرَيِّ بْنِ قَطَرِيٍّ، رَجُلٍ مِنْ بَنِي ثَعْلَبَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أُرْسِلُ كَلْبِي فَيَأْخُذُ الصَّيْدَ، فَلاَ يَكُونُ مَعِي مَا يُذَكِّيهِ إِلَّا الْمَرْوَةَ وَالْعَصَا، فَقَالَ: «أَنْهِرْ الدَّمَ بِمَا شِئْتَ، وَاذْكُرْ اسْمَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ».

6116- … Bize Süfyan tahdis etti. (Şube ile) birlikte Simâk b. Harb'den, onun şöyle dediğini rivayet ettiler: Murey b. Katarî'den -ki o, Tağliboğulların-dan bir adamdır- o Adiy b. Hâtim'den, şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! dedim, köpeğimi salıyorum, o da av hayvanını yakalıyor. Yanımda o hayvanı kesecek keskin taş ile sopadan başka bir şey bulamıyorum (ne yapayım?) Allah Rasulü: ***"Ne ile istersen kanı onunla akıt ve Aziz ve Celil olan Allah'ın adını zikret"*** dedi.[257]

***

257 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 258.

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları buna dayanarak yerlerinden sökülmüş olsun olmasın diş ve tırnak ile kesilen hayvanları mubah kabul etmiştir. Bunlar, bu görüşlerine de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek, yerlerinden sökülmemiş ise onlarla kesilen hayvanların etini mekruh, sökülmüş iseler mubah görmüş ve buna dair de şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٦١١٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ وَسَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، إِنَّا لاَقُو الْعَدُوِّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مُدًى.

قَالَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ، فَكُلْ، لَيْسَ السِّنَّ وَالظُّفْرَ، وَسَأُخْبِرُكَ، أَمَّا الظُّفْرُ، فَمُدَى الْحَبَشَةِ، وَأَمَّا السِّنُّ، فَعَظْمٌ».

6117- … Abâye b. Rifâa'dan, o dedesi Râfi' b. Hadîc'den rivayet ettiğine göre, o: Ey Allah'ın Rasulü! Yarın düşman ile karşılaşacağız. Fakat yanımızda bıçak yok, dedi.

Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Kanı akıtan (alet ile kesilen) ve üzerine Allah'ın adı anılan etleri ye. Fakat diş ve tırnak ile kesilmiş olmasın. Sana (bunların durumunu) bildireyim: Tırnak Habeşlilerin bıçağıdır. Dişe gelince; o, bir kemiktir."***[258]

٦١١٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّا نَرْجُو، أَوْ نَخْشَى أَنْ نَلْقَى الْعَدُوَّ، وَلَيْسَ مَعَنَا مُدًى، أَفَنَذْبَحُ بِالْقَصَبِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ، وَذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ، فَكُلُوا، إِلَّا السِّنَّ وَالظُّفْرَ».

258 Buhârî, Şeriket, 3, 16, Cihâd, 191, Zebâih, 15, 18, 20, 23, 36, 37; Müslim, Edâhî, 20; Ebu Davud, Edâhî, 15; Tirmizî, Sayd, 18; Nesâî, Dahâyâ, 19, 20, 21, 26; İbn Mâce, Zebâih, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 463, 464, IV, 140, 142.

6118- … Abâya b. Rifâa'dan, o dedesi Râfi' b. Hadîc *radıyallahu anh*'dan, onun Rasulullah'a şöyle sorduğunu rivayet etti: Bizler yarın düşmanla karşılaşmayı ümit ediyor -ya da karşılaşmaktan korkuyoruz-. Fakat yanımızda bıçak yok. Şeker kamışı çubukları ile (hayvanlarımızı) keselim mi?

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kanı akıtan şey (ile kesilen) ve üzerine Allah'ın adı anılan eti yiyin. Diş ve tırnak ile (kesilenler) müstesnadır"*** buyurdu.[259]

***

Bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, dişi ve tırnağı hayvan kesmenin mubah olduğu aletlerin dışına çıkarmış olmaktadır. Bu dışarıda tutmanın, yerlerinden sökülmüş olanlar hakkında olması ihtimali de vardır, sökülmüş ve sökülmemiş olanlar hakkında olması ihtimali de vardır.

Eğer bu dışarıda tutma yerlerinden sökülmüş olanlar hakkında ise yerlerinden sökülmemiş olmaları halinde hükmünün böyle olması öncelikle söz konusudur.

Şayet bu husus yerlerinden sökülmemiş olanlar hakkında ise o takdirde yerlerinden sökülmüş olanların bu hususta hükmünün nasıl olduğuna dair bir delil bulunmamaktadır.

Yasağın yerlerinden sökülmemiş olanlar hakkında söz konusu olduğunu bildiğimize ve sökülmemiş olanlar hakkında söz konusu olduğuna dair bilgimiz bulunmadığına, sözünü ettiğimiz Adiy'in rivayet ettiği hadis de mutlak olarak geldiğine göre, Râfi'in rivayet ettiği hadisin dışarıda tutması suretiyle dışarıda kaldığını bildiğimiz hususu biz de bu mutlağın kapsamının dışına tuttuk ve Râfi'in hadisinin Adiy b. Hâtim *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisin dışarıda tuttuğunu bilmediğimiz hususlarına dokunmayarak Adiy b. Hâtim'in rivayet ettiği hadisi (geri kalan kısmıyla) mutlak anlamı üzere bıraktık.

Bu hususta İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan da şu rivayet nakledilmiştir:

٦١١٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَشْعَثِ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيِّ، قَالَ: خَرَجْنَا حُجَّاجًا، فَصَادَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ أَرْنَبًا، فَذَبَحَهَا

---

259 6117 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

بِظُفْرِهِ فَشَوَاهَا، فَأَكَلُوهَا، وَلَمْ آكُلْ مَعَهُمْ. فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَقَالَ: لَعَلَّكَ أَكَلْتَ مَعَهُمْ؟ فَقُلْتُ: لاَ، قَالَ: أَصَبْتَ إِنَّمَا قَتَلَهَا خَنْقًا.

6119- … Ebu Recâ el-Utâridî dedi ki: Hac yapmak üzere yola çıktık. Yolculardan biri bir tavşan avladı, onu tırnağıyla kesip ateşte pişirdi. Beraberindekiler onu yedi, ancak ben onlarla birlikte yemedim. Medine'ye vardığımızda İbn Abbas *radıyallahu anh*'a sordum. O: Sen onlarla birlikte yemiş olabilir misin? dedi. Ben: Hayır, dedim. İbn Abbas: Doğru yaptın. Çünkü o, ancak o tavşanı boğarak öldürmüş oldu, dedi.

٦١٢٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ: ثَنَا سَلَمُ بْنُ زُرَيْرٍ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ مِثْلَهُ.

6120- … Bize Selm b. Zureyr, Ebu Reca'dan aynısını tahdis etti.

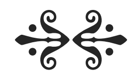
***

Görüldüğü gibi İbn Abbas *radıyallahu anh* bu hadisinde tırnak ile kesilmiş olan bir hayvanı yemenin haram olduğunu belirterek bu hususa açıklık getirmektedir. Çünkü böyle bir kesme işi boğarak öldürmektir. Zira bu şekilde tırnak ile kesilen hayvan aslında el ile kesilmiş demektir, başkası ile değil. O halde böyle bir hayvan da boğulmuş demektir.

İşte bu, tırnak ile kesilmiş olanlardan yenilmesi yasak olanların, elde duran tırnaklarla kesilenler olduğuna, yerlerinden koparılan tırnak ile kesilmiş olanlar olmadığına delildir.

Aynı şekilde tırnağın kestiği ile birlikte yenilmesi haram kılınmış diş ile kesilenlerin durumu da böyledir. Bu da ancak ağızda duran (sökülmemiş) diş ile kesilen hakkındadır. Çünkü bu durumda dişlenerek öldürülmüş olur. Sökülmüş olan diş ile öldürülenin durumu böyle değildir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٧- بَابُ أَكْلِ لُحُومِ ٱلْأَضَاحِيِّ بَعْدَ ثَلاَثَةِ أَيَّام

7- ÜÇ GÜNDEN SONRA KURBAN ETLERİNİ YEMEK

٦١٢١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ يَوْمَ ٱلْأَضْحَى: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَهَى أَنْ تَأْكُلُوا نُسُكَكُمْ بَعْدَ ثَلاَثٍ، فَلاَ تَأْكُلُوهَا بَعْدَهَا.

6121- … ez-Zührî'den, o Abdurrahman'ın azatlısı Ebu Ubeyd'den rivayet ettiğine göre, o, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'ı kurban bayramının birinci günü şöyle derken dinlemiştir: "Ey insanlar! Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* üç günden sonra kurbanlarınızın etlerinden yemenizi yasakladı. Bu sebeple üç günden sonra onların etlerini yemeyin."[260]

٦١٢٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عُبَيْدٍ، مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ الْعِيدَ، وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ مَحْصُورٌ، فَصَلَّى ثُمَّ خَطَبَ

260 Buhârî, Edâhî, 16; Müslim, Edâhî, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 141.

فَقَالَ: لاَ تَأْكُلُوا مِنْ لُحُومِ أَضَاحِيكُمْ بَعْدَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِذَلِكَ.

6122- … İbn Şihâb dedi ki: Bana İbn Ezher'in azatlısı Ebu Ubeyd tahdis edip dedi ki: Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* ile birlikte bayram namazını -Osman b. Affân *radıyallahu anh* evinde mahsur iken- kıldım. Ali önce namazı kıldırdı. Sonra hutbe okuyup şöyle dedi: "Üç günden sonra kurbanlıklarınızın etlerinden yemeyin. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu emretti."

٦١٢٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ الْوُحَاظِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يَحْيَى الْكَلْبِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُوا مِنْهَا ثَلاَثًا، يَعْنِي لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ».

6123- … ez-Zührî'den, o Salim'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* -kurban etlerini kastederek-: ***"Onlardan üç gün süreyle yiyebilirsiniz"*** buyurdu.

٦١٢٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: «لاَ يَأْكُلْ أَحَدُكُمْ مِنْ لَحْمِ أُضْحِيَّتِهِ فَوْقَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ».

6124- … Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Sizden hiç kimse üç günden sonra kurbanının etinden yemesin."***[261]

***

Bundan dolayı bazıları bu doğrultuda kanaat sahibi olmuş ve üç günden sonra kurban etlerini yemeyi haram kabul etmiştir. Bunlar bu görüşlerine bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

261 Müslim, Edâhî, 26; Tirmizî, Edâhî, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 9.

Bu hükümde başkaları onlara muhalefet etmiş ve kurban etlerinin yenilmesinde de saklanmasında da bir sakınca görmemiş, bu görüşlerine ise şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦١٢٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ: ذَبَحَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُضْحِيَّتَهُ ثُمَّ قَالَ: «يَا ثَوْبَانُ أَصْلِحْ لَحْمَ هَذِهِ الأُضْحِيَّةِ». فَمَا زِلْتُ أُطْعِمُهُ مِنْهَا، حَتَّى قَدِمَ الْمَدِينَةَ.

6125- … Cubeyr b. Nufeyr'den, o Sevbân'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kurbanlığını kestikten sonra: ***"Ey Sevbân! Sen şu kurbanın etini pişir"*** dedi. Ben de o Medine'ye varıncaya kadar ona hep o etten verdim, o da yedi.[262]

٦١٢٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنْ كُنَّا لَنَأْكُلُهُ بَعْدَ عِشْرِينَ، نَعْنِي لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ.

6126- … Mesrûk'dan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz -kurban etlerini kastederek- yirmi günden sonra dahi yerdik.

٦١٢٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ شَرِيكِ بْنِ أَبِي غُرٍّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ وَعَمِّهِ قَتَادَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُوا لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ وَادَّخِرُوا».

6127- … Abdurrahman b. Ebu Said el-Hudrî'den, o babasından ve amcası Katâde'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kurban etlerinden yiyin ve (artanı) saklayın"*** buyurmuştur.[263]

***

262 Buna yakın olarak: Müslim, Edâhî, 35, 36; Dârimî, Edâhî, 6.
263 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 48, IV, 15, VI, 384.

Bu durumda bizim sözünü ettiğimiz bu farklı iki husustan birisinin bu iki görüşten birisi lehine delil, diğerini ise nesh edici olması ihtimali söz konusudur. Bundan dolayı biz de bu hususu inceledik ve şunu gördük:

٦١٢٨- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي النَّابِغَةُ بْنُ مُخَارِقِ بْنِ سُلَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ ٱلأَضَاحِيّ أَنْ تَدَّخِرُوهَا فَوْقَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ، فَادَّخِرُوهَا مَا بَدَا لَكُمْ».

6128- … Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ben sizlere kurban etlerini üç günden fazla saklamanızı yasaklamıştım. Artık uygun gördüğünüz kadar onları saklayabilirsiniz."***

٦١٢٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ. ح

6129- Bize Rabi' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis etti, H.

٦١٣٠- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ النَّابِغَةِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6130- … Rebîa b. en-Nâbiga'dan, o babasından, o Ali *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٣١- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ ٱلأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ هَانِئٍ، عَنْ مَسْرُوقِ بْنِ ٱلأَجْدَعِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6131- … Mesrûk b. el-Ecda'dan, o Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٣٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ زُبَيْرٍ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6132- ... Muhârib b. Disâr'dan, o İbn Bureyde'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٣٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ح.

6133- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis etti, H.

٦١٣٤- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالاَ: ثَنَا مُعَرِّفُ بْنُ وَاصِلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَارِبُ بْنُ دِثَارٍ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6134- ... Bize Ma'rûf b. Vâsıl tahdis edip dedi ki: Bana Muhârib b. Disâr tahdis etti sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

٦١٣٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6135- ... Bize Süfyan es-Sevrî, Alkame b. Mersed'den tahdis etti, o İbn Bureyde'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٣٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ وَاسِعَ بْنَ حِبَّانَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، حَدَّثَهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6136- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî'nin tahdis ettiğine göre, Muhammed b. Yahya b. Hibbân ona şunu haber vermiştir: el-Vâsi' b. Hibbân'ın ona haber verdiğine göre, Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh* ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis etmiştir.

٦١٣٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلاَلٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلاَلٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، سَمِعَهُ يُحَدِّثُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُمْ كَانُوا يَأْكُلُونَ الضَّحَايَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلاَثًا، لاَ يَزِيدُونَ عَلَيْهَا، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لَهُمْ بَعْدُ، أَنْ يَأْكُلُوا وَيَتَزَوَّدُوا.

6137- … Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan rivayete göre, onlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde kurban etlerinden sadece üç gün yer, bundan fazla yemezlerdi. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendilerine yemeleri ve azık edinmeleri için izin verdi.

٦١٣٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، نَحْوَهُ.

6138- … Zeyd b. Ebi Uneyse'den, o Ata'dan, o Cabir *radıyallahu anh*'dan hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

٦١٣٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ زُبَيْدٍ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ اَلْخُدْرِيَّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ أَتَى أَهْلَهُ، فَوَجَدَ عِنْدَهُمْ قَصْعَةَ ثَرِيدٍ، وَلَحْمٍ مِنْ لَحْمِ ٱلأَضَاحِيِّ، فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَهُ. فَأَتَى قَتَادَةُ بْنُ النُّعْمَانِ، أَخُوهُ، فَحَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحَجِّ، قَالَ: «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ أَنْ لاَ تَأْكُلُوا لُحُومَ ٱلأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ، وَإِنِّي أُحِلُّهُ لَكُمْ، فَكُلُوا مِنْهُ مَا شِئْتُمْ».

6139- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Zubeyd'den rivayet ettiğine göre, Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh* kendisine şunu haber vermiştir: Ailesinin yanına (evine) gittiği bir seferde yanlarında bir kap tirit ve kurban etlerinden bir miktar et buldu. Onu yemek istemedi. Kardeşi Katâde b. en-Numan gelerek ona şunu tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hac yaptığı sene şöyle buyurmuştu: ***"Ben sizlere kurban etlerinden üç günden fazla yeme-***

nizi yasaklamıştım. Şimdi onu size helal kılıyorum. Ondan istediğiniz kadar yiyebilirsiniz."

٦١٤٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ عَنْ نُبَيْشَةَ الْخَيْرِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَنَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ حَتَّى تَسَعَكُمْ فَقَدْ جَاءَ اللهُ بِالسَّعَةِ، فَكُلُوا، وَادَّخِرُوا، فَإِنَّ هَذِهِ الْأَيَّامَ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ، وَذِكْرِ اللهِ تَعَالَى».

6140- … Ebu'l-Melih'den, o Nubeyşe el-Hayr'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Üç günden sonra kurban etlerini size yasaklamıştım. Böylelikle etlerin size yetmesini arzu etmiştim. Artık Allah bolluk ihsan etti. Yiyin ve saklayın. Çünkü bu günler yeme, içme ve Yüce Allah'ı zikretme günleridir."***[264]

٦١٤١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَمَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الضَّحَايَا بَعْدَ ثَلَاثٍ، ثُمَّ أَذِنَ فِيهِ فَقَالَ: «كُلُوا، وَتَزَوَّدُوا، وَادَّخِرُوا.

فَقَالَ عَمْرٌو، قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ قَالَ: جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَتَزَوَّدْنَا مِنْهَا، إِلَى الْمَدِينَةِ.

6141- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Amr b. el-Haris ve Malik Ebu'z-Zübeyr'den haber verdi. Onun Cabir *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* üç günden sonra kurban etlerinin yenilmesini yasakladı. Sonra buna izin vererek: ***"Yiyin, azık yapın ve saklayın"*** buyurdu.

(Ravilerden) Amr dedi ki: Ebu'z-Zübeyr şöyle dedi ki: Cabir *radıyallahu anh* dedi ki: Biz de o etlerden Medine yolculuğumuzda (hacdan dönüşümüzde) azık hazırladık.[265]

264 Ebu Davud, Edâhî, 10; Dârimî, Edâhî, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 63, 66, V, 75, 76.
265 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Hac, 124; Müslim, Edâhî, 29, 30; Nesâî, Dahâyâ, 66, 70; Malik, Dahâyâ, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 57, 178, 386, 388, V, 355.

٦١٤٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ قَالَ: ثَنَا إِدْرِيسُ بْنُ يَحْيَى عَنْ بَكْرِ بْنِ مُضَر قَالَ: أَخْبَرَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: ضَحَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنًى وَتَزَوَّدْنَا مِنْهَا إِلَى الْمَدِينَةِ.

6142- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mina'da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte kurban kestik ve etlerinden Medine yolculuğumuzda azık hazırladık.

٦١٤٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يُدَّخَرَ لُحُومُ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلاَثٍ وَأَمَرَنَا أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَنَتَصَدَّقَ مِنْهَا، وَلاَ نَأْكُلُهَا بَعْدَ ثَلاَثٍ، فَأَقَمْنَا عَلَى ذَلِكَ مَا شَاءَ اللهُ، ثُمَّ بَدَا لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَأْمُرَنَا بِأَكْلِهَا، وَالصَّدَقَةِ مِنْهَا، وَأَنْ يَدَّخِرَ مَنْ أَحَبَّ ذَلِكَ.

6143- … Ka'b'ın kızı Zeyneb'ten, o Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kurban etlerinin üç günden fazla saklanmasını yasakladı. Bize o etlerden yememizi ve ondan tasaddukta bulunmamızı, üç günden sonra da yemememizi emretti. Bu hal üzere Allah'ın dilediği kadar bir süre kaldık. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize etlerinden yemeyi, onlardan sadaka vermeyi ve isteyen kimsenin de ondan saklamasını emretmeyi uygun gördü.

٦١٤٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَعْقُوبَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، يَزِيدَ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ اِمْرَأَتِهِ، أَنَّهَا سَأَلَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ فَقَالَتْ: قَدِمَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِنْ سَفَرٍ، فَقَدَّمْنَا إِلَيْهِ مِنْهُ فَقَالَ: لاَ آكُلُ حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: «كُلُوا مِنْ ذِي الْحِجَّةِ إِلَى ذِي الْحِجَّةِ».

6144- … Yezid b. Ebi Yezid el-Ensârî'den, onun, eşinden rivayet ettiğine

göre, eşi, Aişe *radıyallahu anhâ*'ya kurban etlerine dair soru sormuş, Hz. Aişe şu cevabı vermiştir: Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* bir yolculuktan döndü. Biz ona kurban etlerinden ikram edince o: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sormadan yemeyeceğim, dedi. Allah Rasulü'ne sorunca o: ***"Zülhicce ayından başlayarak gelecek Zülhicce ayına kadar yiyebilirsiniz"*** buyurdu.

٦١٤٥- حَدَّثَنَا بَحْرٌ عَنْ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ يَعْقُوبَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، مَوْلَى ٱلْأَنْصَارِ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6145- … el-Hâris b. Yakub'dan, o ensarın azatlısı Yezid b. Ebi Yezid'den rivayet etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayetlerde, bizim bu bölümün baş taraflarında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den üç günden sonra kurban etlerinin yenilmesinin yasaklandığına dair nakletmiş olduğumuz rivayetlerin nesh edildiğine delil bulunmaktadır.

Eğer: Sizler bu bölümde Ali *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun kurban etlerini yemeyi önce yasaklamışken, daha sonra mubah kıldığını rivayet ettiniz. Ardından da bu bölümden önceki bölümde Osman'ın, evinde mahsur iken Ali'nin insanlara hutbe vererek şunları söylediğini rivayet ettiniz: "Üç günden sonra kurbanlarınızın etlerinden yemeyin. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu emrediyordu." İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önce mubah kılmışken sonra bunu yasakladığına delil olmaktadır. Böylelikle sizin Ali *radıyallahu anh*'dan bu hususta nakletmiş olduğunuz rivayetlerin anlamları birbiriyle bağdaşsın ve çelişmesin, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bunda senin dediğine delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, insanların içinde bulundukları bir darlık ve sıkıntı dolayısıyla üç günden fazla kurban etlerinden yemeyi yasaklamış sonra da bu darlık ortadan kalkınca bunu onlara mubah kılmış olması, Ali *radıyallahu anh*'ın da insanlara hutbe irad ettiği zamanda aynı hal tekrar meydana gelince onlara benzeri bir durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendilerine vermiş olduğu aynı emri vermiş olması mümkündür.

Sözünü ettiğimiz bu hususa delil de şudur:

٦١٤٦-إِنَّ ابْنَ مَرْزُوقٍ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَابِسٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، فَقُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، أَحَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُؤْكَلَ لُحُومُ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ؟ فَقَالَتْ: إِنَّمَا فَعَلَ ذَلِكَ فِي عَامٍ جَاعَ النَّاسُ فِيهِ، فَأَرَادَ أَنْ يُطْعِمَ الْغَنِيُّ الْفَقِيرَ. قَالَتْ: وَلَقَدْ كُنَّا نَرْفَعُ الْكُرَاعَ، خَمْسَ عَشْرَةَ لَيْلَةً.

6146- … Bize Abdurrahman b. Âbis babasından, onun şöyle dediğini tahdis etti: Aişe *radıyallahu anhâ*'nın huzuruna girerek: Ey müminlerin annesi! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kurban etlerinin üç günden fazla yenmesini haram kıldı mı? diye sordum. Şu cevabı verdi: O, insanların açlığa maruz kaldıkları bir yılda bu işi yaptı. Zenginin fakire yedirmesini istemişti.

Aişe *radıyallahu anhâ* dedi ki: Biz kestiğimiz kurbanların paçalarını onbeş gün süreyle saklardık.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadis, sözü geçen yasaklamanın bu hadiste belirtilen arızi durum sebebiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından yapılmış olduğuna delildir.

İşte bu arızi (geçici) hal ortadan kalkınca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, daha önce onlara yasak kıldığını -bundan önceki fasılda zikrettiğimiz birinci grup rivayetlerde açıklandığı üzere- onlara mubah kılmıştır.

İşte Osman *radıyallahu anh* zamanında Ali *radıyallahu anh*'ın yaptığı ve kendisinin insanlara yasakladığı şeyi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mubah kıldığını bilmekle birlikte insanlara emretmesinin sebebi budur. Onun böyle bir emir vermesi bize göre -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- içinde bulundukları darlık ve sıkıntı halinin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendilerine üç günden fazla kurban etini saklamayı yasakladığı dönemdeki darlığa benzemesinden dolayıdır.

Bu sebeple Ali *radıyallahu anh*, o günlerde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in benzeri günlerde insanlara verdiği emrin aynısını vermiştir.

Aişe *radıyallahu anhâ*'dan da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu yasaklamasının sebebinin Medine'ye dışarıdan gelen misafirler olduğuna dair rivayet nakledilmiştir.

٦١٤٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَفَّ النَّاسُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ، فَحَضَرْتُ لِأَضَحِّيَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِدَّخِرُوا الثُّلُثَ، وَتَصَدَّقُوا بِمَا بَقِيَ». قَالَتْ: فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ كَانَ النَّاسُ يَنْتَفِعُونَ بِضَحَايَاهُمْ، يَحْمِلُونَ مِنْهَا الْوَدَكَ وَيَتَّخِذُونَ مِنْهَا ٱلأَسْقِيَةَ. قَالَ: «وَمَا ذَاكَ؟». قَالَ: نَهَيْتَ عَنْ إِمْسَاكِ لُحُومِ ٱلأَضَاحِيّ بَعْدَ ثَلاَثٍ. فَقَالَ: «إِنَّمَا كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ لِلدَّافَّةِ الَّتِي دَفَّتْ، فَكُلُوا، وَتَصَدَّقُوا، وَتَزَوَّدُوا».

6147- … Amre'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Çöl ahalisinden bazı kimseler (Medine'ye) geldi. Ben de kurbanımı kesmek üzere geldim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Üçte birini saklayın, geri kalanı tasadduk edin"*** dedi.

(Aişe) dedi ki: Daha sonra ben: Ey Allah'ın Rasulü! İnsanlar kestikleri kurbanlıklarından yararlanıyorlardı. Yağlarını eritiyorlar, derilerinden su kırbaları yapıyorlardı, dedim.

Allah Rasulü: ***"Neyi kastediyorsun?"*** deyince ben: Kurban etlerinin üç günden fazla alıkonulmasını yasakladın, dedim. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Ben bunu size ancak Medine'ye dışarıdan gelen misafirler dolayısıyla yasaklamıştım. Artık yiyebilirsiniz, tasadduk edip azık olarak saklayabilirsiniz."***[266]

٦١٤٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6148- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine tahdis etmiştir. O, hadisi senediyle aynen zikretmiştir.

***

266 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 51.

Böylelikle Aişe *radıyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunu nihai olarak haram kılmadığını fakat Medine dışından kendilerine misafir olarak gelenlere bolluk sağlamak amacıyla bunu yapmış olduğunu haber vermektedir.

O halde bu hadisin ihtiva ettiği anlam da Âbis'in Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiği hadisin anlamının kapsamı içerisindedir.

Diğer taraftan bu hadis Âbis yolu ile Aişe *radıyallahu anhâ*'dan önceki hadisin lafzından farklı bir lafızla da rivayet edilmiştir.

٦١٤٩ – حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَابِسِ بْنِ رَبِيعَةَ، قَالَ: أَتَيْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، أَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ لُحُومَ ٱلْأَضَاحِي فَوْقَ ثَلاَثٍ؟ فَقَالَتْ: لاَ، وَلَكِنَّهُ لَمْ يَكُنْ ضَحَّى مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ، فَفَعَلَ ذَلِكَ، لِيُطْعِمَ مَنْ ضَحَّى مِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُضَحِّ، وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا نُخَبِّئُ الْكُرَاعَ، ثُمَّ نَأْكُلُهَا بَعْدَ ثَلاَثٍ.

6149- … Ebu İshak'tan, o Âbis b. Rebîa'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe *radıyallahu anhâ*'ya gidip: Ey müminlerin annesi! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* üç günden fazla kurban etlerinin saklanmasını haram kılmış mıydı? diye sordum. Aişe şu cevabı verdi: Hayır. Fakat aralarından çok az kimse kurban kesmişti. O bunu yaparak aralarından kurban kesenlerin kurban kesmeyenlere et yedirmesini istemişti. Ben bizim paçaları saklayıp üç günden sonra onları yediğimizi görmüşümdür.

***

Dışarıdan Medine'ye gelen bu misafirlerin kalabalık gelmiş olmaları mümkündür. Onlar ile birlikte kurban kesen kimselerin sayısı da azdı. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara bu şekilde sadaka vermelerini emretti.

Böylelikle bunun da ihtiva ettiği anlam önceki hadisin ihtiva ettiği anlama dönmektedir.

Yine Aişe *radıyallahu anhâ*'dan gelen rivayete göre, Rasulullah *sallallahu*

aleyhi ve sellem'in o sözü kesin bir ifade taşımıyordu. O, bunu sadaka vermeleri için teşvikte bulunmak amacıyla söylemişti.

٦١٥٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّهَا قَالَتْ فِي لُحُومِ الْأَضَاحِيّ: كُنَّا نُمَلِّحُ مِنْهُ، فَتَقَدَّمَ بِهِ النَّاسُ إِلَى الْمَدِينَةِ فَقَالَ: «لاَ تَأْكُلُوا إِلَّا ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ». لَيْسَتْ بِالْعَزِيمَةِ وَلَكِنْ أَرَادَ أَنْ يُطْعِمُوا مِنْهُ.

6150- … Yahya b. Said'den, o Amre'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, kurban etleri hakkında onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz o etlerin bir kısmını tuzlardık. Bu esnada Medine'ye bazı kimseler gelince Allah Rasulü: ***"Üç gün dışında (bu etlerden) yemeyin"*** buyurdu. Ancak bunu kesin bir emir olarak söylemedi. Kurban etlerinden başkalarına da yedirmelerini istemişti.[267]

***

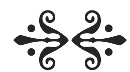
Bu durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in üç günden fazla kurban etlerini yemeyi yasaklaması şu iki sebepten birisi dolayısıyla olmuş olmalıdır.

Ya onları sadaka vermeye, hayır işlemeye teşvik etmek için bu emri vermiştir. Eğer bunu, onları sadaka vermeye teşvik için söylemiş, haram kılmak amacı ile söylememişse bu, üç günden sonra kurban etlerini saklamanın ve yemenin sakıncalı olmadığına delildir.

Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu emri haram kılmak amacıyla vermişse bundan sonra onun bu hükmü nesh ettiği ve bunun helal olmasını gerektiren sözler söylediği bilinmektedir.

İşte bu anlattıklarımızla kurban etlerini saklamanın, üç gün ve ondan sonra o etlerden yemenin mubah olduğu sabit olmaktadır.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

267 Buhârî, Edâhî, 16.

٨- بَابُ أَكْلِ الضَّبُعِ

8- SIRTLAN ETİ YEMEK (HÜKMÜ)

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları, sırtlanın etinin yenilmesinin mubah olduğu görüşünü kabul etmiş ve bu hususta İbn Ebi Ammâr *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği: ***"O, av hayvanlarındandır"*** sözünü delil göstermiştir.

Ayrıca İbrahim es-Sâiğ'in Ata'dan, onun Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den tıpkı bunun gibi buyurduğunu naklettiğine dair hadisi delil göstermiş ve etinin de yenilebileceğini söylemiştir. Biz bu hadisi Haccın Menasiki bölümünde senediyle birlikte zikretmiş idik[268].

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Sırtlan yenilmez, demişlerdir.

Bu hususta onların lehine olan delillerden birisi de Cabir *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği bu hadisin lafzı hususunda ihtilaf edilmiş olmasıdır. Bu sebeple Cerîr ile İbrahim es-Sâiğ ayrı ayrı bu hadisi Cerîr'den zikrettiğimiz şekilde rivayet etmişlerdir.

Buna karşılık İbn Cübeyr hadisi farklı rivayet etmiş ve İbn Ebi Ammâr *radıyallahu anh*'ın, Cabir *radıyallahu anh*'a sırtlana dair soru sorduğunu belirtmiştir. Buna göre, İbn Ebi Ammâr: Sırtlan av hayvanı mıdır? sormuş, Ca-

268 Haccın Menasiki, 11. Başlık 3683 numaralı hadis. (Çeviren)

bir: Evet, diye cevap vermiştir. Peki, bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de bizzat dinledin mi? sorunca Cabir yine: Evet, demiştir.

Böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayetle sırtlanın bir av hayvanı olduğunu haber vermektedir. Fakat bütün av hayvanlarının eti yenmez.

İbn Cüreyc yoluyla gelen hadiste sözü edilenlere göre bu fazlalığın Cabir *radıyallahu anh*'ın sözü olması ihtimali vardır. Çünkü o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sırtlana av hayvanı adını verdiğini bizzat duymuştur.

Bu fazlalığın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine ait olması ihtimali de vardır.

Bu ihtimal bulunmakla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen sünnette onun azı dişli, yırtıcı her bir hayvanı (etini yemeyi) yasakladığını da gördük. Sırtlan da azı dişli (yırtıcı) bir hayvandır. Bizim genel kapsamın içine girdiğini bildiğimiz bu türden olan herhangi bir şey, kesin olarak bu genel kapsamın dışına çıktığını bilmediğimiz sürece bu genel çerçevenin dışına çıkarılamaz.

Azı dişli, yırtıcı her bir hayvanı haram kıldığına dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayetlerin bazıları şöyledir:

٦١٥١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ وَنَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالاَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ، وَعَنْ كُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ.

6151- … İbn Cüreyc'den, o Habîb b. Ebi Sâbit'ten, o Asım b. Damra'dan, o Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* azı dişli, yırtıcı her bir hayvanı, kuşlardan da bütün pençelileri yasaklamıştır.[269]

269 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Zebâih, 28, 29; Müslim, Sayd, 12,-16; Ebu Davud, Et'ıme, 32; Tirmizî, Sayd, 9, 11; Nesâî, Sayd, 86; İbn Mâce, Sayd, 13; Dârimî, Edâhî, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 147, 244, 289…

٦١٥٢- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ، وَعَنْ كُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ.

6152- … Meymûn b. Mihrân'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* azı dişli, yırtıcı her bir hayvanı ve kuşlardan da pençeli her bir kuşu (etini yemeyi) yasakladı.

٦١٥٣- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، وَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6153- … Bize Ebu Avâne, Ebu Bişr'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikredip: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* … yasakladı, dedi.

٦١٥٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6154- … Bize Ebu Avâne tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦١٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6155- … Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٥٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ الْمَخْزُومِيِّ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ.

6156- … Mücahid'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yırtıcı hayvanlardan azı dişli olan her bir hayvanın etini yemeyi yasakladı.

٦١٥٧- وَحَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6157- … Ebu İdris el-Havlânî'den, o Ebu Salebe el-Huşenî *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٥٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبِرْكِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

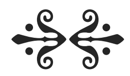
6158- … Bize Muhammed b. Amr b. Alkame, Ebu Seleme'den tahdis etti. O Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bu rivayetler ile onun yırtıcı hayvanlardan azı dişli her bir hayvanın etini yemeyi yasaklamış olduğuna dair delil ortaya konulmuştur. Bu hususta ondan gelen rivayetler tevatür yoluyla gelmiştir.

O halde sırtlan azı dişli yırtıcı hayvanlardan olduğuna göre, onun, bu genel kapsamın dışına çıkarılacağına dair gerekli nitelikleri taşıyan bir delil ile bize karşı çıkılmadığı sürece bu kapsamın dışına çıkarılması caiz değildir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٩- بَابُ صَيْدِ الْمَدِينَةِ

9- MEDİNE'NİN (VE ÇEVRESİNİN) AV HAYVANI(NIN HÜKMÜ)

٦١٥٩- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: ثَنَا ٱلأَعْمَشُ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ التَّيْمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: خَطَبَنَا عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَلَى مِنْبَرٍ مِنْ آجُرٍّ، وَعَلَيْهِ سَيْفٌ فِيهِ صَحِيفَةٌ مُعَلَّقَةٌ بِهِ، فَقَالَ: وَاللهِ مَا عِنْدَنَا مِنْ كِتَابٍ نَقْرَؤُهُ إِلَّا كِتَابَ اللهِ، وَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ ثُمَّ نَشَرَهَا، فَإِذَا فِيهَا الْمَدِينَةُ حَرَامٌ، مِنْ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ.

6159- … Bize el-Ameş tahdis edip dedi ki: Bana İbrahim et-Teymî tahdis edip dedi ki: Bana babam tahdis edip dedi ki: Ali *radıyallahu anh* alçıdan yapılmış bir minber üzerinde bize bir hutbe verdi. Kuşanmış olduğu bir kılıçda da asılı bir sahife bulunuyordu. Ali *radıyallahu anh* dedi ki: "Allah'a yemin ederim, içindekileri okuyacağımız yazılı metinler olarak yanımızda Allah'ın Kitabı ile şu sahifede yazılı olanlardan başkası bulunmamaktadır."

Sonra o sahifeyi açtı, onda: "Ayr tepesinden Sevr tepesine kadar Medine haram bir bölgedir" hükmünün yazılı olduğunu gördük. [270]

270 Müslim, Hac, 467, Itk, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 81.

٦١٦٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ سَعْدًا رَكِبَ إِلَى قَصْرِهِ بِالْعَقِيقِ، فَوَجَدَ غُلامًا يَقْطَعُ شَجَرَةً أَوْ يَحْتَطِبُهُ.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَظُنُّ فِيهِ: فَأَخَذَ سَلَبَهُ فَلَمَّا رَجَعَ، أَتَاهُ أَهْلُ الْغُلامِ، فَكَلَّمُوهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِمْ مَا أَخَذَ مِنْ غُلامِهِمْ. فَقَالَ: مَعَاذَ اللهِ أَنْ أَرُدَّ شَيْئًا نَفَّلَنِيهِ رَسُولُ اللهِ ، وَأَبَى أَنْ يَرُدَّهُ إِلَيْهِمْ.

6160- … Bize Abdullah b. Cafer, İsmail b. Muhammed'den tahdis etti. Onun Âmir b. Sa'd'dan rivayet ettiğine göre, Sa'd bineği üzerinde el-Akîk'deki köşküne giderken bir kölenin bir ağaç kestiğini -ya da ondan odun kestiğini- gördü.

-Ebu Cafer (Allah ondan razı olsun) dedi ki: Zannederim bu rivayette şu ifadeler de vardır-: Sa'd onun selebini (kestiklerini) aldı. Geri döndüğünde kölenin sahipleri yanına gelip onunla kölelerinden aldığını kendilerine geri vermesi için konuştular. Sa'd ise: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bana nefel olarak (karşılıksız bir şekilde) bağışladığı herhangi bir şeyi geri vermekten Allah'a sığınırım, diye cevap verdi ve o aldıklarını onlara geri vermeyi kabul etmedi.[271]

٦١٦١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللهِ قَالَ: شَهِدْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَقَدْ أَتَاهُ قَوْمٌ فِي عَبْدٍ لَهُمْ، أَخَذَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ سَلَبَهُ، رَآهُ يَصِيدُ فِي حَرَمِ الْمَدِينَةِ، الَّذِي حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخَذَ سَلَبَهُ فَكَلَّمُوهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِ سَلَبَهُ فَأَبَى وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أَحَدَّ حُدُودَ الْحَرَامِ، حَرَّمَ الْمَدِينَةَ فَقَالَ: «مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَصِيدُ فِي شَيْءٍ مِنْ هَذِهِ الْحُدُودِ، فَمَنْ وَجَدَهُ فَلَهُ سَلَبُهُ». فَلاَ أَرُدُّ

271 Müslim, Hac, 461, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 168.

عَلَيْكُمْ طُعْمَةً أَطْعَمَنِيهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنْ إِنْ شِئْتُمْ غَرِمْتُ لَكُمْ ثَمَنَ سَلَبِهِ، فَعَلْتُ.

6161- … Ya'lâ b. Hakîm'den, o Süleyman b. Ebu Abdullah'tan, şöyle dediğini rivayet etti: Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın yanına birkaç kişinin kendilerine ait bir köle için gelmiş olduklarına tanık oldum. Sa'd b. Ebi Vakkâs o kölenin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Harem bölgesi olarak tayin etmiş olduğu Medine'nin haremi içerisinde avlandığını görünce onun selebini (üzerindekileri) almıştı. Köle sahipleri, Sa'd'dan kölelerinden aldıklarını ona geri vermesini istediler.

Sa'd bunu kabul etmeyip şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'nin Harem bölgesi sınırlarını çizince şöyle buyurmuştu: ***"Kimin bu sınırlar içerisinde herhangi bir yerde avlandığını görecek olursanız onu gören kimsenin onun selebini almak hakkıdır."*** Bu sebeple ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bana yemeyi helal kılmış olduğu bir şeyi size geri vermeyeceğim. Fakat ondan almış olduğum selebin bedelini ödememi isterseniz öderim.[272]

٦١٦٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ مَا بَيْنَ لَابَتَيِ الْمَدِينَةِ أَنْ يُقْطَعَ عِضَاهُهَا أَوْ يُقْتَلَ صَيْدُهَا.

6162- … Bize Mervan b. Muaviye, Osman b. Hakîm'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Bana Âmir b. Sa'd'ın, babasından haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'nin iki kara taşlığı arasında bulunan bölgenin ağaçlarının kesilmesini ya da av hayvanlarının öldürülmesini haram kıldı.

٦١٦٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو ثَابِتٍ، عِمْرَانُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ، مَوْلَى الْمُنْبَعِثِ، عَنْ صَالِحِ بْنِ

272 Ebu Davud, Menâsik, 95.

إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: اصْطَدْتُ طَيْرًا بِالْقُنْبُلَةِ، فَخَرَجْتُ بِهِ فِي يَدِي فَلَقِيَنِي أَبِي، عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَا هَذَا، فَقُلْتُ: طَيْرًا اِصْطَدْتُهُ بِالْقُنْبُلَةِ، فَعَرَكَ أُذُنِي عَرْكًا شَدِيدًا ثُمَّ أَرْسَلَهُ مِنْ يَدِي، ثُمَّ قَالَ: حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَيْدَ مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا.

6163- … Salih b. İbrahim'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kurduğum tuzak ile bir kuş avladım. Onu elime alıp çıktım. Babam Abdurrahman b. Avf *radıyallahu anh* ile karşılaşınca o: Bu ne? diye sordu. Ben: Tuzakla avladığım bir kuş, deyince kulağımı oldukça ağır bir şekilde çekti, sonra kuşu elimden alıp salıverdi ve: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu şehrin iki kara taşlığı arasındaki bölgede avlanılmasını haram kıldı, dedi.

٦١٦٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ وَجَدَ غِلْمَانًا، قَدْ لَجَئُوا ثَعْلَبًا إِلَى زَاوِيَةٍ، فَطَرَدَتْهُمْ. قَالَ مَالَك: لاَ أَعْلَمُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: أَفِي حَرَمِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يُصْنَعُ هَذَا؟

6164- … Ata b. Yesâr'dan, o Ebu Eyyub el-Ensârî *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, o, bir tilkiyi bir köşeye sıkıştırmış birkaç çocuk ile karşılaşınca onları kovup uzaklaştırdı.

(Ravilerden) Malik dedi ki: Bildiğim kadarıyla o (Ebu Eyyub el-Ensârî) (kendilerine) ancak şunları söylemişti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tayin etmiş olduğu Harem bölgesinde mi böyle bir iş yapılıyor?

٦١٦٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ، عَنْ يَسِيرِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، -أَوْ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ- يَقُولُ: «إِنَّهُ حَرَمٌ آمِنٌ».

6165- … Sehl b. Huneyf şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*

sellem'i şöyle derken dinledim -ya da eliyle Medine'ye işaret ederek (şöyle buyururken dinledim):- ***"Bu, emniyetli bir harem bölgesidir."***

٦١٦٦- حَدَّثَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ الرَّمَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا زِيَادُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ شُرَحْبِيلَ قَالَ: أَتَانَا زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَنَحْنُ نَنْصِبُ فِخَاخًا لَنَا بِالْمَدِينَةِ، فَرَمَى بِهَا وَقَالَ: أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ صَيْدَهَا؟

6166- … Bize Süfyan tahdis edip dedi ki: Bize Ziyad b. Sa'd, Şurahbîl'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Biz Medine'de tuzaklarımızı kurarken Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh* yanımıza geldi. O, tuzaklarımızı fırlatıp attı ve: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in buranın av hayvanını haram kıldığını bilmiyor musunuz? dedi.[273]

٦١٦٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَضْرَمِيُّ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَرَّمَ مَكَّةَ، وَدَعَا لَهُمْ، وَإِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ، وَدَعَوْتُ لَهُمْ بِمِثْلِ مَا دَعَا بِهِ إِبْرَاهِيمُ لِأَهْلِ مَكَّةَ، أَنْ يُبَارِكَ لَهُمْ فِي صَاعِهِمْ وَمُدِّهِمْ».

6167- … Abbâd b. Temîm'den, o Abdullah b. Zeyd *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini nakletti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"İbrahim aleyhisselam Mekke'yi haram kıldı ve onlara dua etti. Ben de Medine'yi haram kıldım ve onlara İbrahim'in Mekkelilere dua ettiği gibi dua ettim, sa'larında, müdlerinde onlara bereket ihsan etmesini diledim."***

273 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 190.

٦١٦٨- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6168- … Bize Muhammed b. Cafer haber verip dedi ki: Bana Amr b. Yahya haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦١٦٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، حَرَّمَ بَيْتَ اللهِ وَأَمَّنَهُ، وَإِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا، لاَ يُقْطَعُ عِضَاهُهَا، وَلاَ يُصَادُ صَيْدُهَا».

6169- … Bize Süfyan, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti. O Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"İbrahim aleyhisselam Beytullah'ı haram kıldı ve orasının bir güvenlik yeri olduğunu ilan etti. Ben de Medine'nin iki kara taşlığı arasındaki bölgeyi haram kılıyorum. Oranın ağaçları kesilmeyecek, av hayvanı avlanılmayacak."***[274]

٦١٧٠- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ. ح

6170- Bize Yezid b. Sinan tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Said el-Kattân tahdis etti, H.

٦١٧١- وَحَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ ثَنَا: أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حَرَّمَ مَا بَيْنَ لاَبَتَيِ الْمَدِينَةِ أَنْ يُعْضَدَ شَجَرُهَا، أَوْ يُخْبَطَ.

6171- … Zeyneb bint Ka'b'dan, o Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan

274 Buhârî, Lukata, 7; Müslim, Hac, 458, 459; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 181, 185, 348.

rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'nin iki kara taşlığı arasındaki ağaçların kesilmesini ya da silkelenmesini haram kılmıştır.[275]

٦١٧٢- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ وَعَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالاَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُتْبَةُ بْنُ مُسْلِمٍ، مَوْلَى بَنِي تَيْمٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ مَا بَيْنَ لاَبَتَيِ الْمَدِينَةِ.

6172- … Bize Muhammed b. Cafer haber verip dedi ki: Bana Temîm-oğullarının azatlısı Utbe b. Müslim, Râfi' b. Cübeyr'den haber verdi. O Râfi' b. Hadîc *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'nin iki kara taşlığı arasındaki bölgeyi haram kılmıştır.[276]

٦١٧٣- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، عَنْ عُتْبَةَ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ خَطَبَ، فَذَكَرَ مَكَّةَ وَحُرْمَتَهَا وَأَهْلَهَا، وَلَمْ يَذْكُرِ الْمَدِينَةَ وَحُرْمَتَهَا وَأَهْلَهَا. فَقَامَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَالِي أَسْمَعُكَ ذَكَرْتَ مَكَّةَ وَحُرْمَتَهَا وَأَهْلَهَا وَلَمْ تَذْكُرِ الْمَدِينَةَ وَحُرْمَتَهَا وَأَهْلَهَا؟ وَقَدْ حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ لاَبَتَيِ الْمَدِينَةِ وَذَلِكَ عِنْدَنَا فِي الْأَدِيمِ الْخَوْلاَنِيِّ، إِنْ شِئْتَ اقْرَأْ تَلَّهُ. فَقَالَ مَرْوَانُ: قَدْ سَمِعْتُ.

6173- … Bize Süleyman b. Bilal'in Utbe b. Cübeyr'den tahdis ettiğine göre, Mervan b. el-Hakem bir hutbe verip Mekke'den, Mekke'nin ve Mekkelilerin saygınlığından (hürmetinden) söz etmekle birlikte Medine'den, Medine'nin ve Medine halkının saygınlığından (hürmetini) söz etmedi.

275 Ebu Davud, Menâsik, 95.

276 "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Medine'nin iki kara taşlığı arasındaki bölgeyi haram kılması" ile ilgili hadis pek çok yol ve senetle rivayet edilmiştir: Buhârî, Medine, 4, Cihâd, 71, Ehâdîsu'l-Enbiyâ, 10, Megâzî, 27, İ'tisâm, 16; Müslim, Hac, 256-258, 471, 472, 478; Tirmizî, Menâkıb, 67; İbn Mâce, Menâsik, 104; Malik, Medine, 10, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 169, 181, 185, II, 236, 279, 487, III, 23, 149, 240, 243, IV, 77, 141, V, 181, 192, 309, 318, 329.

Bunun üzerine Râfi' b. Hadîc *radıyallahu anh* ayağa kalkarak şunları söyledi: Mekke'den, oranın ve ahalisinin hürmetinden söz ettiğini işittiğim halde Medine'den, Medine'nin ve ahalisinin hürmetinden söz ettiğini işitmememin sebebi nedir? Hâlbuki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'nin iki kara taşlığı arasında bulunan bölgeyi haram kıldı ve bu, bizim yanımızda eledim el-Havlânî (dediğimiz Havlân derisi üzerinde) yazılıdır, dilersen onu sana okutabilirim. Mervan: (Bunları) işittim, dedi.

٦١٧٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ وَفَهْدٌ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ مَكَّةَ ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ حَرَّمَ مَكَّةَ، وَإِنِّي حَرَّمْتُ مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا يَعْنِي الْمَدِينَةَ».

6174- … Ebu Bekir b. Muhammed'den, o Abdullah b. Amr b. Osman'dan, o Râfi' b. Hadîc *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'den söz ettikten sonra şöyle buyurduğunu dinlemiştir: ***"İbrahim aleyhisselam Mekke'yi haram kıldı. Ben de*** -Medine'yi kastederek- ***iki kara taşlığı arasındaki bölgeyi haram kılıyorum."***

٦١٧٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ عَمْرٍو، مَوْلَى الْمُطَّلِبِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَعَ عَلَى أُحُدٍ فَقَالَ: «هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ، اللّٰهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ، وَإِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا».

6175- … el-Muttalib'in mevlası Amr'dan, onun Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Uhud'a çıkmış ve şöyle buyurmuştur: ***"Bu, bizi seven, bizim de kendisini sevdiğimiz bir dağdır. Allah'ım! İbrahim Mekke'yi haram kıldı, ben de onun (Medine'nin) iki kara taşlığı arasındaki bölgeyi haram kılıyorum."***[277]

277 Buhârî, Ehâdîsu'l-Enbiyâ, 10; Müslim, Hac, 462, 503; İbn Mâce, Menâsik, 104; Malik, Medine, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 149, 240, 243, 443.

٦١٧٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

6176- … Bize Abdulaziz ed-Derâverdî, Amr'dan tahdis etti, o Enes *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak zikretti.

٦١٧٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6177- … Bize Yakub b. Abdurrahman, Amr b. Ebu Amr'dan tahdis etti, o Enes *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٧٨- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَاصِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ الْمَدِينَةَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، هِيَ حَرَامٌ مِنْ لَدُنْ كَذَا إِلَى كَذَا.

6178- … Bize el-Hasen b. Salih, Asım'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti. Enes *radıyallahu anh*'a: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'yi haram kılmış mıydı? diye sordum. O: Evet, Medine şuradan şuraya kadar haramdır, dedi.

٦١٧٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَاصِمٍ ٱلْأَحْوَلِ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6179- … Bize Hammâd, Asım el-Ahvel'den tahdis etti, o Enes *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٨٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ الْمَدِينَةَ، مَا بَيْنَ كَذَا إِلَى كَذَا أَنْ لاَ يُعْضَدَ شَجَرُهَا.

6180- … Bize Hammâd b. Zeyd, Asım'dan tahdis etti, onun Enes *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şuradan şuraya kadar Medine'yi haram kılmış ve ağacının kesilmesini yasaklamıştır.

٦١٨١- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ وَزَادَ: «فَمَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ، وَالْمَلاَئِكَةِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ».

6181- … Bize Şerîk, Asım'dan, onun şöyle dediğini haber verdi: Enes *radıyallahu anh*'ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu naklederken dinledim. O, hadisi aynen zikrederek şunları da ekledi: ***"Her kim orada bir cinayet işleyecek (bir zulüm yapacak) olursa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun."***[278]

٦١٨٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: لَوْ أَنِّي رَأَيْتُ الظِّبَاءَ تَرْتَعُ بِالْمَدِينَةِ، مَا ذَعَرْتُهَا لِأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا حَرَامٌ».

6182- … Said b. el-Müseyyeb'den, onun Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Ebu Hureyre şöyle derdi: Ben ceylanların Medine'de otladıklarını görsem dahi onları ürkütmem. Çünkü Rasulullah *sallal-*

278 Buhârî, İ'tisâm, 5, 6, Fezâilu'l-Medine, 1, Cizye, 10, 17; Müslim, Hac, 403, 467, 469; Ebu Davud, Diyât, 11; Tirmizî, Velâ, 3; Nesâî, Menâsik, 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 398, 413, III, 238, 242.

lahu aleyhi ve sellem'i: ***"Onun iki kara taşlığı arasındaki bölge haramdır"*** buyururken dinledim.

٦١٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْزَةَ الزُّبَيْرِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ، وَإِنِّي أُحَرِّمُ الْمَدِينَةَ، بِمِثْلِ مَا حَرَّمَ». قَالَ: وَنَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْضَدَ شَجَرُهَا أَوْ يُخْبَطَ، أَوْ يُؤْخَذَ طَيْرُهَا.

6183- … el-Velid b. Rabâh'tan, onun Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"İbrahim Mekke'yi haram kıldı. Ben de Medine'yi onun haram kıldığı gibi haram kılıyorum."***

(Ebu Hureyre) dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* oranın ağaçlarının kesilmesini veya yapraklarının silkelenmesini ya da kuşlarının yakalanmasını da yasaklamıştır.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, Medine'nin av hayvanlarının avlanmasının, ağaçlarının kesilmesinin haram olduğu kanaatini benimsemiş ve Medine'yi avının ve ağaçlarının haramlığı hususunda Mekke gibi kabul edip şöyle demiştir: Kim bu işlerden birisini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haram kıldığı bölge içerisinde yapacak olursa o, onun selebini (elindekileri almayı) o kimsenin böyle yaptığını gören kişiye helal kabul etmiştir. Bunlar, bu konuda da bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

Fakat bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demektedirler: Sözünü ettiğimiz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Medine'nin avını ve ağaçlarını haram kılmasına dair rivayetlerde de belirtildiği üzere o böyle yapmıştır. Fakat onun haram kılması, Mekke'nin avının ve ağaçlarının koparılmasının haramlığı gibi değildir. Aksine, o, bunu yapmakla Medine'nin etrafındaki güzelliklerin olduğu gibi kalmasını ve böylelikle Medine halkının Medine'den hoşlanıp ona alışmasını sağlamak istemiştir. Bizler Rasulullah *sal-*

lallahu aleyhi ve sellem'in Medine etrafındaki eski yüksek binalarının yıkılmasını engelleyerek: ***"Bunlar Medine'nin süsüdür"*** dediğini görüyoruz.

٦١٨٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنِ الْعُمَرِيِّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ آطَامِ الْمَدِينَةِ أَنْ تُهْدَمَ.

6184- … Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Medine'nin eski, yüksek binalarının (sur vb.) yıkılmasını yasakladı.

٦١٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَرْوِيُّ قَالَ: ثَنَا الْعُمَرِيُّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6185- … Bize el-Umerî tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦١٨٦- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَهْدِمُوا الآطَامَ، فَإِنَّهَا زِينَةُ الْمَدِينَةِ».

6186- … Bize Abdulaziz b. Muhammed ed-Derâverdî haber verip dedi ki: Bana Abdullah b. Nâfi, babasından tahdis etti. O İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Siz yüksek binaları, sur ve benzerlerini yıkmayın. Çünkü onlar Medine'nin süsüdür"*** buyurmuştur.

٦١٨٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ، قَالَ: ثَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ، مِثْلَهُ.

6187- … Bize ed-Derâverdî tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Medine'nin eski yüksek binalarının (sur vb.) Medine'nin süsü olduklarından dolayı yıkılmasını yasaklamıştır.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Medine'nin ağaçlarının kesilip av hayvanlarının öldürülmesini onlara yasaklaması da bunun gibidir. Onun bu yasağı, bunların Medine'nin süsü olmalarından dolayıdır. Çünkü o, Medine'yi süsleyen güzelliklerin olduğu gibi onların istifadesi için kalmasını istemiştir. Böylelikle ona alışsınlar ve bu sebeple de orada yaşamak hoşlarına gitsin. Yoksa bu hususta avının ve bitkisinin haram oluşu bakımından bu haramlardan herhangi birisinin saygınlığını çiğneyen kimselere bundan dolayı ceza gerekmesi açısından Mekke gibi olmasını istediğinden dolayı bunu söylememiştir.

Sonra bu hususta sözünü ettiğimiz noktaya dair bizim için delil olabilecek bir başka rivayetin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den geldiğini bulabilir miyiz diye konuyu inceledik ve şunu gördük:

٦١٨٨- حَدَّثَنَا، قَالَ: قَرَأْنَا عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيِّ، عَنِ الثَّقَفِيِّ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ لِأَبِي طَلْحَةَ ابْنٌ، مِنْ أُمِّ سُلَيْمٍ يُقَالُ لَهُ أَبُو عُمَيْرٍ وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُضَاحِكُهُ إِذَا دَخَلَ، وَكَانَ لَهُ نُغَيْرٌ. فَدَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَرَأَى أَبَا عُمَيْرٍ حَزِينًا فَقَالَ: مَا شَأْنُ أَبِي عُمَيْرٍ؟ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَاتَ نُغَيْرُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟».

6188- … Humeyd et-Tavîl'den, o Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talha'nın, Ümmü Suleym'den olan, Ebu Umeyr adında bir oğlu vardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* evlerine girdiği zaman onunla şakalaşırdı. Onun da Nugayr (denilen küçük bir kuşu) vardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* içeri girdiği bir seferinde Ebu Umeyr'in oldukça üzüntülü olduğunu gördü. ***"Ebu Umeyr'in bu hali ne?"***

diye sorunca ona: Ey Allah'ın Rasulü! Onun küçük kuşu öldü, cevabını aldı. Bu sefer Allah Rasulü: ***"Ey Ebu Umeyr, ne yaptı nugayr?"*** dedi.[279]

٦١٨٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ لِأَبِي طَلْحَةَ ابْنٌ، يُدْعَى أَبَا عُمَيْرٍ، فَكَانَ لَهُ نُغَيْرٌ، فَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ قَالَ: «يَا أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟».

6189- … Humeyd'den, o Enes *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talha'nın, Ebu Umeyr adında bir oğlu vardı. Onun da nugayr (denilen küçük) bir kuşu vardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* eve girdiğinde: ***"Ey Ebu Umeyr, ne yaptı nugayr?"*** derdi.[280]

٦١٩٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ قَالَ: قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُخَالِطُنَا، حَتَّى يَقُولَ لِأَخٍ لِي صَغِيرٍ: «يَا أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟».

6190- … Bize Şu'be, Ebu't-Teyyâh'tan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Enes b. Malik *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizimle o kadar samimi, içli dışlı idi ki benim küçük bir kardeşimle: ***"Ey Ebu Umeyr, ne yaptı nugayr?"*** diye şakalaşırdı.

٦١٩١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا عُمَارَةُ بْنُ زَاذَانَ، عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ لِي أَخٌ، فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَقْبِلُهُ وَيَقُولُ: «يَا أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟».

6191- … Sâbit'ten, o Enes *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir kardeşim vardı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu karşılar ve: ***"Ey Ebu Umeyr, ne yaptı nugayr?"*** derdi.

279 Buhârî, Edeb, 81, 112; Müslim, Edeb, 30; Ebu Davud, Edeb, 69; Tirmizî, Salât, 131, 157; İbn Mâce, Edeb, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 115, 119, 171…

280 6188 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Ebu Cafer dedi ki: Bu olay Medine'de olmuştu. Eğer Medine avının hükmü, Mekke avının hükmü gibi olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mutlak olarak onun, o kuşu alıkoymasına, onunla oynamasına -Mekke'de buna mutlak olarak müsaade etmediği gibi- müsaade etmezdi.

Birisi şöyle demektedir: Bu olayın Kuba'da olmuş olması mümkündür. Orası ise haram kılınan sınırların dışındadır. Bu takdirde sizin lehinize bu hadiste bir delil bulunmaz.

Biz acaba bu hadisin dışında Medine avının hükmü ile ilgili delil olacak başka bir hadis bulabilir miyiz diye inceledik ve şunu gördük:

٦١٩٢- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ، وَفَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَدْ حَدَّثَانَا، قَالاَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: كَانَ لِآلِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحْشٌ، فَإِذَا خَرَجَ، لَعِبَ وَاشْتَدَّ، وَأَقْبَلَ وَأَدْبَرَ، فَإِذَا أَحَسَّ بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ، رَبَضَ فَلَمْ يَتَرَمْرَمْ، كَرَاهِيَةَ أَنْ يُؤْذِيَهُ.

6192- … Aişe *radıyallahu anhâ* dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerinin yabani bir hayvanları vardı. Bu hayvan dışarı çıktığında oynar, hızlıca koşar, sağa sola gider, gelirdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in içeri girdiğini hisseder etmez -kendisine zarar vermek istemediği için- yerinde durur, hareket etmezdi.[281]

***

İşte burası Medine'de bir yerdir ve Medine'nin haram kılınan bölgesi içerisindedir, onlar da bu şekilde yabani hayvanları barındırıyor, onlara sahip oluyor ve üzerlerine kapıları kapatıyorlardı. İşte bu da, bu konuda Medine'nin hükmünün Mekke'nin hükmünden farklı olduğuna delil olmaktadır.

٦١٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي قُتَيْلَةَ الْمَدَنِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ

281 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 112, 150, 209.

التَّيْمِيُّ، عَنْ مُوسَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، أَنَّهُ كَانَ يَصِيدُ وَيَأْتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ صَيْدِهِ فَأَبْطَأَ عَلَيْهِ، ثُمَّ جَاءَهُ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا الَّذِي حَبَسَكَ؟». فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، انْتَفَى عَنَّا الصَّيْدُ، فَصِرْنَا نَصِيدُ مَا بَيْنَ نَبْتٍ وَإِلَى قَنَاةٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا إِنَّكَ لَوْ كُنْتَ تَصِيدُ بِالْعَقِيقِ، لَشَيَّعْتُكَ إِذَا ذَهَبْتَ، وَتَلَقَّيْتُكَ إِذَا جِئْتَ فَإِنِّي أُحِبُّ الْعَقِيقَ».

6193- … Ebu Seleme'den, o Seleme b. el-Ekva'dan rivayet ettiğine göre, kendisi avlanır ve avından Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir şeyler getirirdi. Bir sefer yanına gelmesi geciktikten sonra ona uğradı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun üzerine: ***"Neden geciktin?"*** sordu. Seleme Ey Allah'ın Rasulü! Artık av hayvanı vuramıyoruz. Bundan dolayı biz de Nebt ile Kanat arasındaki yerlerde avlanmaya başladık, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona cevap olarak şöyle dedi: "Eğer sen el-Akîk'te avlanmış olsaydın gittiğin zaman ben seni uğurlardım, geldiğinde de seni karşılardım. Çünkü ben el-Akîk'i seviyorum."

٦١٩٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ التَّيْمِيُّ، عَنْ مُوسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6194- … Bize Muhammed b. Talha et-Teymî, Musa b. İbrahim et-Teymî'den tahdis etti. O babasından, o Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Seleme b. el-Ekva' *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦١٩٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ خَالِدٍ التَّيْمِيُّ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6195- … Bize Muhammed b. Talha tahdis edip dedi ki: Bana Musa b.

Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris b. Halid et-Teymî tahdis etti. Sonra da hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu hadiste Medine çevresindeki av hayvanının mubah olduğuna delil bulunmaktadır. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Seleme'ye Medine'de iken bir avlanma yeri söylediğini görüyoruz. Oysa Mekke'de bu helal bir iş değildir.

Yine şunu görüyoruz: Eğer bir adam Mekke'de iken bir başkasına av hayvanlarından birisini gösterecek olursa günahkâr olur.

Bu hususta Medine, Mekke gibi olmadığına göre, Medine'de avlanmanın hükmünün de Mekke'de avlanmanın hükmünden farklı olduğu sabit olmaktadır. Zaten bu hadiste de el-Akik'de avlanmanın mubah olduğu görülmektedir.

Bizler birinci fasılda bu konuda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen (6160 no'lu vd.) rivayeti nakletmiştik. Bunda ise ona muhalif bir durum ile karşı karşıyayız.

Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın hadisinde görülen Medine'de avlanan kimsenin selebinin (üzerindekilerin) alınmasının mubah olduğu hükmü -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- bize göre şöyle açıklanır: O hüküm, işlenen masiyetlerin ve karşı gelişlerin cezalarının mali olduğu bir zamandaydı.

Bu türden cezalara örnek olmak üzere şunları zikredebiliriz: Zekât ile ilgili olarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Kim zekâtı rızasıyla ödeyecek olursa ona o zekâtın sevabı verilir. Her kim vermek istemezse biz o zekâtı ondan malının yarısı ile birlikte alırız."***

Yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen, henüz kapçığından çıkmamış meyveyi (hurmayı) çalan kimsenin iki katının tazminatını ödemekle yükümlü tutulacağına dair rivayet de bu türdendir. Bunun benzeri rivayetler pek çoktur. Biz bunlardan bu kitabımızın ilgili yerinde söz ettik.

Daha sonra faizin nesh edildiği (haram kılındığı) zamanda bu hüküm de nesh edildi. Böylelikle alınan şeylerin eğer misli varsa misillerinin verilmesi, misli yoksa değerlerinin verilmesi hükmü konuldu ve haramların çiğnenmesi halinde verilecek cezalar mallarda değil bedenlerde tespit edildi.

İşte Medine'de avlanma hakkında nakledilen rivayetlerin uygun açıklaması budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından bunun hükmüne gelince; biz, Mekke'nin haram bölge olduğunu, onun avının ve ağacının da böyle olduğunu gördük. Bu hususta Müslümanlar arasında da görüş ayrılığı yoktur.

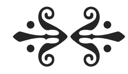
Diğer taraftan Mekke'ye girmek isteyen kimsenin ihramsız olarak girme hakkının bulunmadığını gördük. Bu sebeple ihramsız olan bir kimseye Harem bölgesine girmek helal değildir. Çünkü Harem bölgesinin avı ve ağacının haramlığı bizzat bölgenin kendi haramlığı gibidir.

Buna karşılık herkesin Medine ile ilgili olarak icma ile şunu kabul ettiğini görüyoruz: Bir kimsenin Medine'ye ihramsız olarak girmesinde bir sakınca yoktur. Medine bizatihi haram kılınmış bir bölge olmadığına göre, o bölgenin avının ve ağacının hükmü de bizzat bölgenin hükmü gibi olur.

Mekke'nin avı Mekke'nin kendisinin haram oluşundan dolayı haram kılındığı gibi Medine'de özü itibariyle haram olmadığından dolayı Medine'nin avı da ağacı da haram değildir.

İşte bununla, Medine'nin avının ve ağacının Mekke dışında kalan diğer şehirlerin avı ve ağacının hükmü gibi olduğunu kabul edenlerin görüşü sabit olmaktadır.

Bu da aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

١٠- بَابُ أَكْلِ الضِّبَابِ

10- KELER YEMEK

٦١٩٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْحَضْرَمِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ حَسَنَةَ قَالَ: نَزَلْنَا أَرْضًا كَثِيرَةَ الضِّبَابِ، فَأَصَابَتْنَا مَجَاعَةٌ، فَطَبَخْنَا مِنْهَا، فَإِنَّ الْقُدُورَ لَتَغْلِي بِهَا. إِذْ جَاءَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَا هَذَا؟». فَقُلْنَا: ضِبَابٌ أَصَبْنَاهَا. فَقَالَ: «إِنَّ أُمَّةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُسِخَتْ دَوَابَّ فِي الْأَرْضِ، وَإِنِّي أَخْشَى أَنْ تَكُونَ هَذِهِ، فَأَكْفِئُوهَا».

6196- …Bize Yezid b. Ata, el-A'meş'den tahdis etti. O, Zeyd b. Vehb'den, o Abdurrahman b. Hasene'den, şöyle dediğini rivayet etti: Keleri çok bir yerde konakladık. Bu sırada acıktık, onlardan bir miktar pişirdik. Tencereler, içlerinde kelerler ile kaynamaya başlamışken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* gelip: ***"Bunlar ne?"*** sordu. Biz: Yakaladığımız kelerlerdir, diye cevap verdik.

Allah Rasulü: ***"İsrailoğullarından bir ümmet (topluluk) yerde birtakım sürüngenler halinde mesh edildi (hilkatleri değiştirildi). Ben onların bunlar olacağından korkarım, bu sebeple tencereleri dökün."*** buyurdu.[282]

282 Ebu Davud, Et'ıme, 27; Nesâî, Sayd, 26; İbn Mâce, Sayd, 16; Dârimî, Sayd, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 19, 66.

٦١٩٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: ثَنَا ٱلأَعْمَشُ قَالَ: ثَنَا زَيْدُ بْنُ وَهْبٍ الْجُهَنِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ حَسَنَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6197- … Bize Zeyd b. Vehb el-Cuhenî tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Hasene *radıyallahu anh* tahdis etti. Sonra hadisi aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, keler etinin - onların mesh edilmiş bir ümmet olmalarından emin olmadıklarından- haram olduğu görüşünü benimsemiştir. Bu kanaattekiler bu görüşlerine bu hadisi delil göstermektedirler.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet etmiş ve keler etini yemekte bir sakınca görmemişlerdir. Bu mevzuda bunların lehine olan delillerden birisi de şudur: Husayn bu hadisi Zeyd b. Vehb'den, el-A'meş'in rivayet etmiş olduğundan farklı bir şekilde rivayet etmiştir.

٦١٩٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ زَيْدٍ ٱلأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَصَابَ النَّاسُ ضِبَابًا، فَاشْتَوَوْهَا، فَأَكَلُوهَا. فَأَصَبْتُ مِنْهَا ضَبًّا فَشَوَيْتُهُ ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخَذَ جَرِيدَةً، فَجَعَلَ يَعُدُّ بِهَا أَصَابِعَهُ فَقَالَ: «إِنَّهُ أُمَّةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، مُسِخَتْ دَوَابَّ فِي ٱلأَرْضِ، وَإِنِّي لاَ أَدْرِي، لَعَلَّهَا هِيَ؟». فَقُلْتُ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ اِشْتَوَوْهَا فَأَكَلُوهَا، فَلَمْ يَأْكُلْ، وَلَمْ يَنْهَ.

6198- … Bize Muhammed b. Fudayl, Husayn'dan tahdis etti, o Zeyd b. Vehb'den, o Sâbit b. Zeyd el-Ensârî *radıyallahu anh*'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikteydik. Yanımızdakiler bir miktar keler yakaladı, onları ateş üzerinde pişirip yedi.

Ben de bir keler yakalayıp onu ateşin üzerinde pişirdim. Sonra onu alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüm. Yaprakları dökülmüş bir dal parçası alıp onunla kelerin parmaklarını saymaya koyuldu ve şöyle buyurdu: ***"İsrailoğullarından bir ümmet (topluluk) yerde sürüngenler ha-***

linde mesh edildi (hilkatleri değiştirildi). Ben bilemiyorum, bu kelerler onlar olabilir."

Bu sefer ben: Yanımızdakiler bunları ateşte pişirip yediler, dedimse de kendisi yemediği gibi (yenilmesini) yasaklamadı da.[283]

٦١٩٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ حُصَيْنٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: ثَابِتُ بْنُ وَدِيعَةَ.

6199- … Bize Ebu Avâne, Husayn'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretmekle birlikte rivayetinde (Sâbit b. Zeyd el-Ensârî yerine) Sâbit b. Vedîa'nın adını verdi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu hadiste nakledilenler birinci hadiste nakledilenlere muhaliftir. Çünkü bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara keler yemeyi yasakladığından söz edilmemektedir. Hâlbuki birinci hadiste endişelendiği gibi bu hadiste de kelerlerin mesh edilmiş bir ümmet olmasından korktuğunu dile getirmiştir.

Bununla birlikte el-A'meş'in rivayet etmiş olduğu hadiste belirtildiği üzere açlıkla karşı karşıya bulunduklarından dolayı onları yemelerini yasaklamamış ve zaruret dolayısıyla onlara kelerleri yemeyi mubah kılmış olması mümkündür.

Bundan dolayı biz bu konuda bu iki hadisin dışında bir başka hadis olup olmadığını araştırdık ve şunu gördük:

٦٢٠٠- إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ وَعَفَّانُ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ حُصَيْنٍ، رَجُلٍ مِنْ بَنِي فَزَارَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سَمُرَةُ بْنُ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ أَعْرَابِيٌّ وَهُوَ يَخْطُبُ، فَقَطَعَ

283 İbn Mâce, Sayd, 16.

عَلَيْهِ خُطْبَتَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا تَقُولُ فِي الضَّبِّ؟ فَقَالَ: «إِنَّ أُمَّةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُسِخَتْ، فَلاَ أَدْرِي، أَيَّ الدَّوَابِّ مُسِخَتْ».

6200- … Bize Ebu Avâne tahdis edip dedi ki: Bize Abdulmelik b. Umeyr, Fezâreoğullarından bir adam olan Husayn'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Semura b. Cündüb *radıyallahu anh*'ın bana haber verdiğine göre, Allah'ın Nebisi'ne -hutbe vermekte iken- bir bedevi geldi. Hutbesini keserek: Ey Allah'ın Rasulü! Keler hakkında ne dersin? diye sordu.

Allah Rasulü şu cevabı verdi: ***"İsrailoğullarından bir ümmet (topluluk) mesh edildi (hilkatleri değiştirildi). Bu sebeple o topluluğun hangi sürüngenlere dönüştürüldüğünü bilemiyorum."***[284]

٦٢٠١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، قَالَ: ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَكَمُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ وَدِيعَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ أُتِيَ بِضَبٍّ فَقَالَ: «أُمَّةٌ مُسِخَتْ».

6201- … el-Berâ b. Âzib'den, o Sâbit b. Vedîa el-Ensârî *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber'e keler getirilince o: ***"Bir ümmet mesh edilmişti"*** buyurdu.

٦٢٠٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ وَهْبٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ وَدِيعَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِضَبٍّ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أُمَّةً فُقِدَتْ، فَاللهُ أَعْلَمُ».

6202- … Bize Şu'be, el-Hakem'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Zeyd b. Vehb'i, el-Berâ b. Âzib'den, o Sâbit b. Vedîa *radıyallahu anh*'dan şunu naklederken dinledim: Bir adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e

284 İbn Mâce, Sayd, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 19.

bir keler getirdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona***: "Bir ümmet kayboldu. (Kimler olduklarını) artık Allah en iyi bilendir"*** buyurdu.[285]

٦٢٠٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الصَّائِغُ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ ثَابِتِ بْنِ وَدِيعَةَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي فَزَارَةَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِضِبَابٍ احْتَرَسَهَا، فَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَلِّبُهَا، وَيَنْظُرُ إِلَى ضَبٍّ مِنْهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُمَّةٌ مُسِخَتْ، فَلاَ نَدْرِي مَا فَعَلَتْ، وَلاَ أَدْرِي لَعَلَّ هَذَا مِنْهَا».

6203- … Bize Şu'be, Adiy b. Sâbit'ten tahdis etti, o Zeyd b. Vehb'den, o Sâbit b. Vedîa'dan, o Fezâreoğullarından bir adamdan rivayet ettiğine göre, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yuvasından çıkartıp yakalamış olduğu birkaç keler getirdi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları evirip çevirmeye ve onlardan birisine bakmaya başladı. Sonra Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bir ümmet mesh edilmişti. Ne yaptıklarını bilmiyoruz. Bilemiyorum belki de bu onlardandır."***[286]

٦٢٠٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرٍ قَالَ: ثَنَا الْمُعَافَيْ بْنُ عِمْرَانَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَبَى أَنْ يَأْكُلَهُ، يَعْنِي الضَّبَّ، وَقَالَ: «لاَ أَدْرِي، لَعَلَّهُ مِنَ الْقُرُونِ الأُولَى، الَّتِي مُسِخَتْ».

6204- … İbn Cüreyc'den, o Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu -keleri kastediyor- yemeği reddederek: ***"Bilemiyorum, belki de bu, mesh edilmiş önceki nesillerdendir."*** buyurmuştur.[287]

***

285 İbn Mâce, Sayd, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 497.
286 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 220, V, 390.
287 Müslim, Sayd, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 323, 380.

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayetlerde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mesh edilmiş ümmetlerden olması korkusuyla keler yemediği belirtilmektedir.

Onun keler yemeyi bu ihtimalle birlikte haram kılmış olması mümkün olduğu gibi haram kılmamakla birlikte sakınmak amacıyla onu yememiş olması ihtimali de vardır. Bundan dolayı biz de bu konuyu inceleyince şunu gördük:

٦٢٠٥- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَقِيلٍ بَشِيرُ بْنُ عُقْبَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، أَنَّ أَعْرَابِيًّا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي فِي حَائِطٍ مَضَبَّةٍ، وَإِنَّهُ طَعَامُ أَهْلِنَا، فَسَكَتَ. فَقُلْنَا لَهُ: عَاوِدْهُ فَعَاوَدَهُ، فَسَكَتَ، ثُمَّ قُلْنَا لَهُ: عَاوِدْهُ، فَعَاوَدَهُ، فَقَالَ: «إِنَّ اللّٰهَ سَخَطَ عَلَى سَبْطٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَمَسَخَهُمْ دَوَابَّ يَدِبُّونَ عَلَى الْأَرْضِ، فَمَا أَظُنُّهُمْ إِلَّا هَؤُلَاءِ، وَلَسْتُ آكِلَهَا، وَلَا أُحَرِّمُهَا».

6205- … Bize Ebu Nadra'nın Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan tahdis ettiğine göre, bir bedevi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle sordu: Benim bahçemde bir keler yuvası var ve o, bizim ailemizin yedikleri arasındadır. Allah Rasulü sesini çıkarmadı. Biz o adama: Ona tekrar sor, dedik, adam da tekrar sordu. Allah Rasulü yine sesini çıkarmadı. Arkasından adama yine: Ona tekrar sor, dedik. O da ona aynı soruyu tekrar sorunca Hz. Peygamber: ***"Allah, İsrailoğullarından bir kola gazap etti ve bu sebeple onları yerde sürünen sürüngenlere dönüştürdü. Ben onların bu sürüngenlerden başkasına dönüştürüldüklerini zannetmiyorum. Bununla birlikte ne keler yerim ne de onu yemeyi haram kılarım."*** buyurdu .[288]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu hadiste de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kelerlerin o mesh edilmiş toplumdan olmalarından korkmasına rağmen onları yemeyi haram kılmadığı belirtilmektedir.

288 Müslim, Sayd, 51.

Ardından bir daha baktık. Acaba Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kelerlerin mesh edilmiş bir toplum olmadığını ortaya koyan bir rivayet gelmiş midir diye araştırdık ve şunu gördük:

٦٢٠٦- أَبُو بَكْرَةَ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَشْكُرِيِّ، عَنِ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ: أَهِيَ مِمَّا مُسِخَ؟ فَقَالَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يُهْلِكْ قَوْمًا، أَوْ لَمْ يَمْسَخْ قَوْمًا، فَيَجْعَلَ لَهُمْ نَسْلاً وَلاَ عَاقِبَةً».

6206- … el-Mugîre b. Abdullah el-Yeşkurî'den, o el-Ma'rûr b. Suveyd'den, o Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e maymunlar ve domuzlar hakkında: Bunlar mesh edilmiş (hilkatleri değiştirilmiş) insanlardan mıdırlar? diye soruldu.

O, şu cevabı verdi: ***"Aziz ve Celil olan Allah, helak ya da mesh ettiği (hilkatlerini değiştirdiği) herhangi bir kavmin soyundan gelen bir nesil de bırakmamıştır, onlardan (soylarından) gelen kimse de olmamıştır."***[289]

٦٢٠٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، وَأَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالاَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، وَزَادَ: «وَإِنَّ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ، كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ».

6207- … Bize Muhammed b. Kesîr tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan es-Sevrî haber verdi. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti ve: ***"Maymunlar da domuzlar da bundan (onların mesh edilmelerinden) önce de vardı"*** ibaresini ekledi.[290]

٦٢٠٨- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: أَخْبَرَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ

289 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 390.
290 Müslim, Kader, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 390, 343.

بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مِسْعَرٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ الْيَشْكُرِيِّ، عَنِ الْمَعْرُورِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ لَمْ يُهْلِكْ قَوْمًا، فَيَجْعَلَ لَهُمْ نَسْلاً وَلاَ عَقِبًا».

6208- … el-Marûr'dan, o Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah, helak etmiş olduğu herhangi bir kavme soylarını devam ettirecek bir zürriyet vermemiştir"*** buyurdu.[291]

٦٢٠٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6209- … el-Marûr b. Suveyd'den, o Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste, mesh edilenlerin soylarını devam ettirecek bir zürriyetlerinin olmadığını açıklamaktadır. Biz de bundan şunu öğreniyoruz: Eğer keler türü de mesh edilenlerden olsaydı şimdiye kadar kalmayacaktı. Bununla da kelerin, mesh edilmişlerden olması ya da mesh edilmişlerden olması muhtemel olanlardan olması sebebiyle mekruh olmayacağı ortaya çıkmaktadır.

Bunun arkasından bizim zikrettiklerimizden farklı bu hususta gelmiş olan rivayetleri inceledik. Acaba bunlar arasında bizim için keler yemenin mubah ya da yasaklanmış olduğuna delil olabilecek bir şey bulur muyuz diye baktık ve şunu gördük:

٦٢١٠- حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، وَزَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنُ أَبَانَ، قَدْ حَدَّثَانَا، قَالاَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ

291 Müslim, Kader, 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 413, 445, 466.

رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمًا: «لَيْتَ عِنْدَنَا قُرْصَةً مِنْ بُرَّةٍ سَمْرَاءَ، مَقْلِيَّةً بِسَمْنٍ وَلَبَنٍ». فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَعَمِلَهَا ثُمَّ جَاءَ بِهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فِيمَ كَانَ سَمْنُهَا» قَالَ: فِي عُكَّةِ ضَبٍّ، قَالَ لَهُ: «ارْفَعْهَا».

6210- … Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir gün şöyle buyurdu: ***"Keşke süt ve tereyağı ile kızartılmış esmer buğdaydan bir ekmeğimiz bulunsaydı."***

Bunun üzerine ashabından bir adam kalkıp gitti, o ekmeği hazırladıktan sonra geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bunun kızartıldığı tereyağı nasıl bir kapta idi?"*** sordu. Adam: Keler derisinden yapılmış küçük bir kapta idi, deyince Allah Rasulü ona: ***"Bunu kaldır"*** dedi.

***

Bir kimse: İşte İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan gelen bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in keler etini yemeyi mekruh gördüğüne delil bulunmaktadır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Burada Allah Rasulü'nün mekruh görmesinin, Ebu Said *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğu, bizim de kendisinden rivayet etmiş olduğumuz hadisteki mekruhluk anlamında olması, onu insanlara haram kılması anlamında olmaması ihtimali vardır.

Yine İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan buna delil olacak şekilde rivayet nakledilmiştir.

٦٢١١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَازِمٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِضَبٍّ، فَلَمْ يَأْكُلْهُ وَلَمْ يُحَرِّمْهُ.

6211- … Nâfi'den, onun İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir keler getirildi. Allah Rasulü onu yemedi, haram da kılmadı.[292]

292 "Onu yemedi, yenilmesini de yasaklamadı" lafzıyla: Ebu Davud, Et'ıme, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5, 9, 10.

٦٢١٢- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: نَادَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ: مَا تَقُولُ فِي الضَّبِّ؟ فَقَالَ: «لَسْتُ بِآكِلِهِ وَلاَ بِمُحَرِّمِهِ».

6212- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e seslenerek: Keler hakkında ne dersin? diye sordu. Allah Rasulü: ***"Ben, ne onu yerim ne de (yemeyi) haram kılarım"*** dedi.[293]

٦٢١٣- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ فَرَّ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الضَّبِّ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6213- … Bize İbn Cüreyc, Nâfi'den, onun şöyle dediğini haber verdi: İbn Ömer *radıyallahu anh* şöyle derdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e keler yemenin hükmü hakkında soru soruldu. O, aynısını zikretti.

٦٢١٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا سَهْلُ بْنُ عَامِرٍ الْبَجَلِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ نَافِعًا، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الضَّبِّ. فَقَالَ: «لاَ آكُلُ، وَلاَ أَنْهَى».

6214- … Bize Malik b. Miğvel tahdis edip dedi ki: Nâfi'i, İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini naklederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e keler (yeme) hakkında soru soruldu. O: ***"Ne yerim ne de yasaklarım"*** dedi.[294]

٦٢١٥- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

---

293 ***"Onu ne yerim ne de haram kılarım"*** lafzı ile: Ebu Davud, Et'ıme, 34; Nesâî, Sayd, 26; İbn Mâce, Sayd, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 13, 115.

294 6212 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6215- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٢١٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6216- … Bize Süfyan, Abdullah b. Dinar'dan tahdis etti, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٢١٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6217- … Bize Şu'be, Abdullah b. Dinar'dan haber verdi, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte İbn Ömer *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in keler yemeyi haram kılmadığını bize bildirmektedir.

Yine İbn Ömer *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"O helaldir"*** dediği de rivayet edilmiştir.

٦٢١٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَعَبْدُ الصَّمَدِ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ تَوْبَةَ الْعَنْبَرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ يَقُولُ: رَأَيْتُ فُلاَنًا حِينَ يَرْوِي عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَقَدْ جَالَسْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، فَمَا سَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ أُنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُونَ ضَبًّا، فَنَادَتْهُمْ اِمْرَأَةٌ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهَا ضَبٌّ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوهُ، لَيْسَ مِنْ طَعَامِي». وَفِي حَدِيثِ وَهْبٍ: «فَإِنَّهُ حَلاَلٌ».

6218- Bize İbrahim b. Merzuk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb ile Abdussamed tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be, Tevbe el-Anberî'den tahdis etti. Tevbe dedi ki: eş-Şa'bî'yi şöyle derken dinledim: Ben filan kimseyi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayeti naklederken gördüm: İbn Ömer *radıyallahu anh* ile oturup kalktığım halde onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadis naklettiğini işitmedim. Ancak şu kadarını söylemişti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazı kimseler bir keler yiyordu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerinden biri onlara: ***"O bir kelerdir"*** diye seslenince Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Siz onu yiyin, o benim yiyebileceğim bir şey değildir"*** dedi.

Vehb'in rivayetinde ***"O, helaldir"*** ifadesi yer almaktadır.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, keler yemenin helal olduğunu ve onun keleri yememesinin kelerin yiyebileceği türden bir şey olmamasından kaynaklandığını haber vermektedir.

Yine Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'dan da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in keler yemeyi haram kılmadığı rivayet edilmiştir:

٦٢١٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، عَنِ الضَّبِّ. فَقَالَ: أُتِيَ بِهِ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «لاَ أَطْعَمُهُ». وَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يُحَرِّمْهُ، وَإِنَّ اللّٰهَ لَيَنْفَعُ بِهِ غَيْرَ وَاحِدٍ، وَطَعَامُ عَامَّةِ الرُّعَاةِ وَلَوْ كَانَ عِنْدِي لاَكَلْتُهُ.

6219- … Bize İbn Lehîa, Ebu'z-Zübeyr'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Cabir *radıyallahu anh*'a keler hakkında soru sordum. O, bana şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e keler getirildi. O: ***"Ben onu yemem"*** dedi. Ömer *radıyallahu anh* da şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* keler yemeyi haram kılmadı. Yüce Allah onunla başka kimselere fayda sağlar ve o genel olarak çobanların yediğidir. Yanımda olsaydı hiç şüphesiz onu yerdim.

***

Bazıları da keler yemeyi mekruh görmüştür. Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- bunlardandır.

Bu görüşlerine Muhammed b. el-Hasen şunu delil göstermektedir:

٦٢٢٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرِ بْنِ مَطَرٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ. ح

6220- … Bize Hammâd b. Seleme haber verdi, H.

٦٢٢١- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ. ح

6221- Bize İbrahim b. Merzûk da tahdis edip dedi ki: Bize Affân tahdis etti, H.

٦٢٢٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالُوا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، وَهُوَ ابْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ٱلأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُهْدِيَ لَهُ ضَبٌّ فَلَمْ يَأْكُلْهُ. فَقَامَ عَلَيْهِمْ سَائِلٌ فَأَرَادَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنْ تُعْطِيَهُ فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتُعْطِينَهُ مَا لاَ تَأْكُلِينَ؟».

قَالَ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللهُ: فَقَدْ دَلَّ ذَلِكَ عَلَى أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَرِهَ لِنَفْسِهِ وَلِغَيْرِهِ، أَكْلَ الضَّبِّ، قَالَ: فَبِذَلِكَ نَأْخُذُ.

6222- …Bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: … el-Esved'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir keler hediye edildiği halde onu yemedi. Yanlarına bir dilenci geldi. Aişe *radıyallahu anhâ* keleri ona vermek isteyince Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Aişe'ye: ***"Kendin yemediğini ona mı veriyorsun?"*** dedi.

Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in keler yemeyi hem kendisi için hem başkası için

mekruh gördüğüne delildir. (Muhammed) dedi ki: Biz de bu görüşü kabul ediyoruz.

***

Ona şöyle denilir: Bu rivayette senin sözünü ettiğin hükme delil yoktur.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın keleri dilenciye yemek üzere vermesini hoş görmemesinin (mekruh görmesinin) sebebi, ondan tiksinmiş olması olabilir. Eğer kendisi ondan tiksinmemiş olsaydı keleri dilenciye vermezdi. Çünkü dilenciye yemesi için vermesi gereken ancak Yüce Allah için olmalıdır.

Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Yüce Allah'a yaklaşmak üzere verilecek olanın yiyeceklerin en iyisinden olmasını istemiştir. Nitekim adi taze ve kuru hurmanın sadaka olarak verilmesini de yasaklamıştır. Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٦٢٢٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَامّ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّدَقَةِ فَجَاءَ رَجُلٌ بِكَبَائِسَ مِنْ هَذِهِ النَّخْلِ.

قَالَ سُفْيَانُ: يَعْنِي الشِّيصَ، وَكَانَ لاَ يَجِيءُ أَحَدٌ بِشَيْءٍ إِلَّا نُسِبَ إِلَى الَّذِي جَاءَ بِهِ فَنَزَلَتْ: ﴿وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾. وَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجُعْرُورِ وَلَوْنِ الْحُبَيْقِ أَوْ يُؤْخَذَا فِي الصَّدَقَةِ.

قَالَ الزُّهْرِيُّ: لَوْنَانِ مِنْ تَمْرِ الْمَدِينَةِ.

6223- … ez-Zührî'den, o Ebu Ümâme b. Sehl b. Huneyf'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sadaka verilmesini emretti. Bir adam şu hurma salkımlarından birkaç salkım getirdi. -(Ravilerden) Süfyan: Kalitesiz hurmayı kastetmektedir, dedi.- Her-

hangi bir kimse her ne getirirse mutlaka o getirdiği şeye nispet edilirdi. Bunun üzerine: ***“Ey iman edenler! Değersiz şeyleri seçerek (sadaka olarak) vermeye yeltenmeyin”*** (el-Bakara, 2/267) ayeti nazil oldu.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de el-cu’rûr ve el-hubeyk denilen kalitesiz hurma çeşitlerinin (sadaka olarak) verilmesini ya da sadaka olarak (zekât olarak) alınmasını yasakladı.

ez-Zührî dedi ki: Bunlar Medine hurma türlerinden iki türdür.

٦٢٢٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ كَثِيرٍ، قَالَ: ثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْجُعْرُورِ، وَلَوْنِ الْحُبَيْقِ.

6224- … Bize ez-Zührî, Ebu Ümâme b. Sehl b. Huneyf’ten tahdis etti. O babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’den, onun, cu’rûr ve hubeyk türü hurmaların alınmasını yasakladığını rivayet etti.[295]

٦٢٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانُوا يَجِيئُونَ فِي الصَّدَقَةِ بِأَرْدَأِ تَمْرِهِمْ، وَأَرْدَأِ طَعَامِهِمْ، فَنَزَلَتْ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ﴾.

قَالَ: لَوْ كَانَ لَكُمْ فَأَعْطَاكُمْ، لَمْ تَأْخُذُوهُ إِلَّا وَأَنْتُمْ تَرَوْنَ أَنَّهُ قَدْ نَقَصَكُمْ مِنْ حَقِّكُمْ.

6225- … Ebu Malik’ten, o el-Berâ *radıyallahu anh*’dan, şöyle dediğini rivayet etti: Hurma çeşitlerinin en kötülerini, yediklerinin en bayağısını sadaka olarak getirip veriyorlardı. Bunun üzerine: ***“Ey iman edenler kazandıklarınızın en güzellerinden ve sizin için yerden çıkardığımız şeylerden infak edin. Göz yummaksızın alıcısı olmayacağınız değersiz şeyleri seçerek (sadaka olarak) vermeye kalkışmayın”*** (el-Bakara, 2/267) ayeti nazil oldu.

295 Ebu Davud, Zekât, 17; Nesâî, Zekât, 27; Malik, Zekât, 34.

(el-Berâ) dedi ki: Yani sizin alacağınız olsaydı ve (kendisinden alacaklı olduğunuz kişi onu) size vermiş olsaydı siz onu alınca mutlaka hakkınızı size eksik olarak ödediği kanaatine sahip olacaktınız. (İşte bu şekilde değerlendireceğiniz şeyleri sadaka olarak vermeye kalkışmayın.)

٦٢٢٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي مُرَّةَ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفِي يَدِهِ عَصَا وَقَنَا مُعَلَّقَةٌ فِي الْمَسْجِدِ، فِيهَا قِنْوُ حَشَفٍ فَقَالَ: «لَوْ شَاءَ رَبُّ هَذَا الْقِنْوِ، لَتَصَدَّقَ بِأَطْيَبَ مِنْهُ، إِنَّ رَبَّ هَذِهِ الصَّدَقَةِ لَيَأْكُلُ الْحَشَفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: «أَمَا وَاللهِ، لَيَدَعَنَّهَا مُذَلَّلَةً أَرْبَعِينَ عَامًا لِلْعَوَافِي». يَعْنِي: نَخْلَ الْمَدِينَةِ.

6226- … Ebu Murre'den, o Avf b. Malik *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bizler mescitte iken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* elinde bir sopa ile yanımıza geldi. Mescitte de asılı hurma salkımları vardı. Bu salkımlardan birisinin hurması kuru ve kalitesizdi. Allah Rasulü: ***"Bu salkımın sahibi isteseydi bundan daha iyisini tasadduk edebilirdi. Bunu sadaka verenin sahibi, kıyamet gününde hurması kalitesiz bu salkımı yiyecektir"*** buyurdu. Sonra insanlara dönerek: ***"Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, kırk yıl süreyle onları yırtıcı hayvanlara bırakacaklardır"*** buyurdu.

Bu sözleriyle Medine'nin hurmalarını kastediyordu.[296]

٦٢٢٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ أَبِي عَرِيبٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

296 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 23. [Hadisin sonundaki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözleri, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 23 ile *Müstedrek*, II, 285'ten hareketle tashih edilmiştir. -Çeviren-].

6227- … Kesîr b. Murra el-Hadramî'den, o Avf b. Malik el-Eşcai'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Aişe *radıyallahu anhâ*'nın keleri sadaka vermesini mekruh görmesinin sebebi budur. Onu yemek haram olduğu için değildir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den keleri yemenin mubahlığı hususunda şu rivayet de nakledilmiştir:

٦٢٢٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ وَمَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُمْ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، فَأُتِيَ بِضَبٍّ مَحْنُوذٍ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ.

فَقَالَ بَعْضُ النِّسْوَةِ اللاتِي فِي بَيْتِ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: أَخْبِرُوا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ مِنْهُ. فَقَالُوا: هُوَ ضَبٌّ، فَرَفَعَ يَدَهُ. فَقُلْتُ: أَحَرَامٌ هُوَ؟ فَقَالَ: «لاَ، وَلَكِنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ».

فَاجْتَزَرْتُهُ فَأَكَلْتُهُ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْظُرُ إِلَيَّ فَلَمْ يَنْهَنِي.

6228- … Ebu Ümâme b. Sehl b. Huneyf'den, onun İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Halid b. el-Velid *radıyallahu anh* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Meymune *radıyallahu anhâ*'nın odasına girdi. Huzuruna kızartılmış bir keler getirildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* eli ile uzanıp onu almak isteyince Meymune *radıyallahu anhâ*'nın odasında bulunan kadınlardan birisi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yemek istediği şeyin ne olduğunu bildirin, dedi. Oradakiler: O bir kelerdir deyince Allah Rasulü elini çekti.

(Halid) dedi ki: O haram mıdır? sordum. Allah Rasulü: ***"Hayır. Fakat benim kavmimin topraklarında bu yoktu. Ondan tiksindiğimi görüyorum"***

dedi. Bunun üzerine onu çekip yedim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bana baktığı halde onu yememi yasaklamadı.[297]

٦٢٢٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَصَمِّ قَالَ: دُعِينَا لِعُرْسٍ بِالْمَدِينَةِ، فَقُرِّبَ إِلَيْنَا طَعَامٌ فَأَكَلْنَاهُ، ثُمَّ قُرِّبَ إِلَيْنَا ثَلاَثَةَ عَشَرَ ضَبًّا، فَمِنَّا آكِلٌ، وَمِنَّا تَارِكٌ. فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَأَخْبَرْتُهُ بِذَلِكَ، فَقَالَ بَعْضُ مَنْ عِنْدَهُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ آكُلُهُ وَلاَ أُحَرِّمُهُ، وَلاَ آمُرُ بِهِ، وَلاَ أَنْهَى عَنْهُ».

فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: مَا بُعِثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحَلِّلاً أَوْ مُحَرِّمًا. قُرِّبَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَحْمٌ، فَمَدَّ يَدَهُ يَأْكُلُ. فَقَالَتْ مَيْمُونَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ لَحْمُ ضَبٍّ، فَكَفَّ يَدَهُ، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا لَحْمٌ لَمْ آكُلْهُ قَطُّ».

فَأَكَلَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَامْرَأَتُهُ كَانَتْ مَعَهُمْ. وَقَالَتْ مَيْمُونَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: لاَ آكُلُ طَعَامًا، لَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6229- … Yezid b. el-Asam dedi ki: Medine'de bir düğüne davet edilmiştik. Bize yemek ikram edildi, biz de o yemeği yedik. Sonra bize onüç adet keler ikram edildi. Kimimiz yedi, kimimiz yemedi.

Sabah olunca İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın yanına gittim. Ona durumu haber verince yanındakilerden birisi şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben, onu ne yerim ne haram kılarım ne (yemeyi) emrederim ne de (yemeyi) yasaklarım"*** buyurdu.

Bunun üzerine İbn Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: [Ne kötü dediniz.] Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* [ancak] helal ve haram kılan olarak gönderildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önüne et getirildi, yemek

297 Buhârî, Zebâih, 33, Et'ıme, 14; Ebu Davud, Et'ıme, 27; Dârimî, Sayd, 8; Malik, İsti'zân, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 89.

üzere elini uzattı. [Rasulullah Meymune'nin hanesinde iken yanında da el-Fadl b. Abbas, Halid b. el-Velid ve bir kadın bulunuyorken onlara üzerinde et bulunan yerden yüksek bir sofra konuldu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan yemek isteyince] Meymune *radıyallahu anhâ* [ona][298]: Ey Allah'ın Rasulü! Bu, bir keler etidir, dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü elini geri çektikten sonra: ***"Bu, benim hiç yemediğim bir ettir"*** dedi.

Fakat el-Fadl b. Abbas *radıyallahu anh* ile Halid b. el-Velid ve onlarla birlikte bulunan onun eşi ondan yedi.

Meymune *radıyallahu anhâ* da: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yemediği bir yemeği ben de yemem, dedi.[299]

٦٢٣٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: ثَنَا حَبِيبٌ الْمُعَلِّمُ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أُتِيَ بِصَحْفَةٍ فِيهَا، ضِبَابٌ فَقَالَ: «كُلُوا، فَإِنِّي عَائِفُهُ».

6230- … Bize Habîb el-Muallim, Ata'dan tahdis etti, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e içinde birkaç keler bulunan bir tabak getirildi. O: ***"Siz yiyin. Çünkü ben ondan tiksiniyorum"*** dedi.[300]

٦٢٣١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَهْدَتْ خَالَتِي، أُمُّ حَفِيدٍ، إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقِطًا وَسَمْنًا وَأَضُبًّا فَأَكَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْأَقِطِ وَالسَّمْنِ، وَلَمْ يَأْكُلْ مِنَ الْأَضُبِّ، وَأُكِلَ عَلَى مَائِدَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُؤْكَلْ عَلَى مَائِدَتِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6231- … Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Teyzem Ümmü Hafîd, Rasulullah *sallallahu aleyhi*

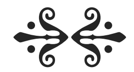
298 Köşeli parantez arasındaki ibareler Müslim, Sayd, 47'den alınmıştır (Çeviren).
299 Müslim, Sayd, 47.
300 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 338.

ve sellem'e keş, yağ ve birkaç keler hediye etti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* keşten ve yağdan yedi, kelerlerden yemedi. Fakat kelerler Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sofrasında (başkaları tarafından) yenilmiştir. Şayet haram olsaydı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sofrasında yenilmezdi.[301]

***

İşte bu rivayetlerin sahih bir şekilde anlaşılması suretiyle keler yemekte bir sakınca olmadığı sabit olmaktadır. Bizce doğru görüş budur.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

301 Buhârî, Hibe, 7, Et'ıme, 8; Müslim, Sayd, 46; Ebu Davud, Et'ıme, 27; Nesâî, Sayd, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 255, 284, 322, 329, 340, 347.

١١- بَابُ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ

11- EVCİL EŞEKLERİN ETLERİNİN YENİLMESİ

٦٢٣٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا مِسْعَرُ بْنُ كِدَامٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حَسَنٍ، عَنِ ابْنِ مَعْقِلٍ، عَنْ رَجُلَيْنِ مِنْ مُزَيْنَةَ، أَحَدُهُمَا عَنِ الْآخَرِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ لُوَيْمٍ، وَالْآخَرُ، غَالِبُ بْنُ الْأَبْجَرِ. قَالَ: مِسْعَرٌ: أَرَى غَالِبًا الَّذِي سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مَالِي شَيْءٌ أَسْتَطِيعُ أَنْ أُطْعِمَ مِنْهُ أَهْلِي غَيْرَ حُمُرٍ لِي أَوْ حُمُرَاتٍ لِي. قَالَ: «فَأَطْعِمْ أَهْلَكَ مِنْ سَمِينِ مَالِكِ فَإِنَّمَا قَذِرْتُ لَكُمْ جَوَّالَ الْقَرْيَةِ».

6232- … Bize Mis'ar b. Kidâm, Ubeyd b. Hasen'den tahdis etti. O İbn Ma'kil'den, o biri diğerinden rivayet eden Muzeyneli olan ve birinin adı Abdullah b. Ömer b. Luveym, diğeri Galib b. el-Ebcer olan iki kişiden nakletti.

Mis'ar dedi ki: Zannederim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e soru soran kişi Galib'ti. O şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Aileme bir kısmını yedirebileceğim malımdan geriye sadece birkaç eşeğim ya da birkaç dişi eşeğim kaldı, dedi. Allah Rasulü de: ***"Ailene malının semizinden (iyisinden) yedir. Ben sizin için etrafta dolaşıp duranlardan (onları yemenizden) tiksindim"*** buyurdu.

٦٢٣٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حَسَنٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَعْقِلٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بِشْرٍ عَنْ رِجَالٍ مِنْ مُزَيْنَةَ، مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الظَّاهِرَةِ، عَنْ أَبْجَرَ، أَوْ ابْنِ أَبْجَرَ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مَالِي شَيْءٌ أَسْتَطِيعُ أَنْ أُطْعِمَهُ أَهْلِي إِلَّا حُمُرًا لِي. قَالَ لِي: «فَأَطْعِمْ أَهْلَكَ مِنْ سَمِينِ مَالِكِ، فَإِنَّمَا كَرِهْتُ لَكُمْ جَوَّالَ الْقَرْيَةِ».

6233- … Abdurrahman b. Ma'kil'den, o Abdurrahman b. Bişr'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan Muzeyne'den bazı kimselerden, onlar ez-Zâhire kolundan olan Ebcer'den ya da İbn Ebcer'den, onun şöyle dediğini rivayet ettiler: Ey Allah'ın Rasulü! Malımdan aileme yedirebileceğim sahip olduğum birkaç eşekten başka bir şey kalmadı. Allah Rasulü bana şöyle dedi: ***"Ailene malının iyisinden yedir. Ben sizin için ancak etrafta dolaşanları (yemeği) mekruh görmüştüm."***

٦٢٣٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَعْقِلٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بِشْرٍ أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِنْ مُزَيْنَةَ، حَدَّثُوا عَنْ سَيِّدِ مُزَيْنَةَ الْأَبْجَرِ، أَوِ ابْنِ الْأَبْجَرِ، سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6234- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Ben Ubeyd b. el-Hasen'i, Abdurrahman b. Ma'kil'den, o Abdurrahman b. Bişr'den şunu naklederken dinledim: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Muzeyneli bazı kimseler Muzeyne'nin efendisi el-Ebcer'den ya da İbnu'l-Ebcer'den, şunu sorduğunu tahdis ettiler. Sonra hadisi aynen zikretti.

٦٢٣٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَعْقِلٍ وَقَالَ: عَنْ رِجَالٍ مِنْ مُزَيْنَةَ الظَّاهِرَةِ وَلَمْ يَقُلْ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: إِنَّ أَبْجَرَ، أَوِ ابْنَ أَبْجَرَ.

6235- … Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak: "Abdurrahman b. Makil" ve "Muzeyne'nin ez-Zahire kolundan bazı adamlardan" deyip "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından" demedi. Bunun yerine: "Ebcer ya da İbn Ebcer" dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu doğrultuda kanaat sahibi olmuş ve evcil eşeklerin etlerini yemenin mubah olduğunu kabul ederek buna dair de bu hadisi delil göstermiştir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet edip evcil eşeklerin etlerini yemeyi mekruh görmüş ve şöyle demişlerdir: Bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yenilmesini mubah gördüğü eşeklerin yabani eşekler olması ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Ben sizlere şurada burada dolaşanlarını mekruh gördüm"*** sözünün de evcil eşekler hakkında olması ihtimali vardır.

Şerîk de, Gâlib (b. Ebcer) ile ilgili bu hadisi Mis'ar ve Şu'be'nin rivayet ettikleri şekilden farklı olarak rivayet etmiştir.

٦٢٣٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، وَيَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ، وَرَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالُوا: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ. ح

وحَدَّثَنا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْأَوْدِيُّ ح.

6236- Bize İbn Ebi Davud, Yahya b. Osman ve Ravh b. el-Ferec tahdis edip dediler ki: Bize Yusuf b. Adiy tahdis etti, H.

Bize İbn Ebi Davud da tehdis edip dedi ki. Bize Ali b. el-Evdî tahdis etti, H.

٦٢٣٧- وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، يَزِيدُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ، قَالُوا: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ مُعْتَمِرٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ غَالِبِ بْنِ أَبْجَرَ قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهُ قَدْ أَصَابَتْنَا سَنَةٌ، وَإِنَّ سَمِينَ مَالِنَا فِي الْحَمِيرِ فَقَالَ: «كُلُوا مِنْ سَمِينِ مَالِكُمْ».

6237- … Ubeyd b. el-Hasen'den, o Galib b. Ebcer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Biz darlık ve kıtlık musibetiyle karşı karşıyayız. Malımızın en iyisi de eşeklerdir, denildi. Allah Rasulü: ***"Malınızın en iyisinden yiyin"*** buyurdu.

***

Böylelikle onlara, bu eşek etlerini yemeyi bir kıtlık ve darlık yolunda mubah kılmış olduğunu haber vermektedir. Eğer bu durum bizim Mis'ar ve Şu'be yoluyla gelen hadisi yorumladığımız şekilde ise bu da, bizim o şekilde yaptığımız yoruma göredir. Şayet bu ehli (evcil) merkepler ile ilgili ise bu ancak zaruret halinde olmuş bir şeydir, zaruret halinde meyte (leş) bile helal olabilir.

Bu durumda bu hadiste zaruret olmayan bir halde evcil merkeplerin etlerinin hükmüne dair herhangi bir delil bulunmamaktadır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in evcil eşeklerin etlerini yemeyi yasakladığına dair rivayetler mütevatir olarak gelmiştir.

Allah Rasulünden bu hususta nakledilmiş rivayetlerden bazıları şunlardır:

٦٢٣٨- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس، وَأُسَامَةُ، وَمَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ الْحَسَنِ، وَعَبْدِ اللهِ ابْنَيْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ أَبِيهِمَا أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ، يَقُولُ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْآنْسِيَّةِ وَعَنْ مُتْعَةِ النِّسَاءِ، يَوْمَ خَيْبَرَ.

6238- … Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*, İbn Abbas *radıyallahu anh*'a şunları söylemiştir: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, evcil merkeplerin etlerini yemeyi ve kadınlarla mut'a nikahı yapmayı Hayber günü yasakladı."[302]

٦٢٣٩- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ الْمَخْزُومِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ

302 Hadis birçok yol ve senetle rivayet edilmiştir: Buhârî, Zebâih, 28, Megâzî, 38, Hiyel, 4; Müslim, Sayd, 22, Nikâh, 29, 32; Tirmizî, Et'ıme, 6, Sayd, 11; Nesâî, Nikâh, 71, Sayd, 31; İbn Mâce, Nikâh, 44; Dârimî, Edâhî, 21; Malik, Nikâh, 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 366, IV, 90, 132, 194, 297.

عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى يَوْمَ خَيْبَرَ، عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْآنْسِيَّةِ.

6239- … Mücahid'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'in fethedildiği gün evcil eşeklerin etlerini yemeyi yasaklamıştır.[303]

٦٢٤٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ نُمَيْرٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ، عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ.

6240- … Bize Ubeydullah b. Ömer, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'in fethedildiği gün evcil eşeklerin etlerini yemeyi yasakladı.[304]

٦٢٤١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى الْقَطَّانُ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6241- … Bize Yahya el-Kattân, Ubeydullah b. Ömer'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٢٤٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا دُحَيْمٌ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ، هُوَ النُّعْمَانُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6242- … Bize Ubeydullah b. Musa, Ebu Hanife'den -ki o en-Numan (b. Sâbit)dir- o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

303 6238 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

304 Hadis birçok yol ve senetle rivayet edilmiştir: Buhârî, Zebâih, 28, Hums, 20, Megâzî, 38, Nikâh, 31; Müslim, Nikâh, 30, Sayd, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 37…

٦٢٤٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ ضَمْرَةَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سَلِيطٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَبِي سَلِيطٍ، وَكَانَ بَدْرِيًّا قَالَ: لَقَدْ أَتَانَا نَهْيُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ، وَنَحْنُ بِخَيْبَرَ، وَإِنَّ الْقُدُورَ لَتَفُورُ بِهَا فَأَكْفَأْنَاهَا عَلَى وَجْهِهَا.

6243- … Abdullah b. Ebi Selît'ten, o babası Ebu Selit'ten -ki Bedir'e katılmış ashabdandır- onun şöyle dediğini rivayet etti: "Biz Hayber'de iken ve kazanlarımız evcil eşek etleri ile kaynıyorken eşek etlerini yemeye dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasağı bize ulaştı. Bunun üzerine biz de derhal o kazanları baş aşağı çevirip döktük."[305]

٦٢٤٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى يَوْمَ خَيْبَرَ، عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ.

6244- … Amr b. Dinar'dan, o Muhammed b. Ali'den, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hayber'in fethedildiği gün evcil eşeklerin etini yemeyi yasaklamış, at etlerine izin vermiştir.

٦٢٤٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ. ح

6245- … Bize İbrahim b. Beşşâr tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti, H.

٦٢٤٦- وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَطْعَمَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لُحُومَ الْخَيْلِ، وَنَهَانَا عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ.

305 Buhârî, Megâzî, 38, Zebâih, 28; Müslim, Sayd, 34.

6246- … Bize Süfyan, Amr'dan tahdis etti. O Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* at etleri yememize izin verdi. Fakat eşek etlerini yemeyi bize yasakladı.[306]

٦٢٤٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ الْمَكِّيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: أَكَلْنَا زَمَنَ خَيْبَرَ، الْخَيْلَ وَالْحِمَارَ الْوَحْشِيَّ، وَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحِمَارِ الْأَهْلِيِّ.

6247- … Bize İbn Cüreyc'in haber verdiğine göre, Ebu'z-Zübeyr el-Mekki kendisine Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlediğini haber vermiştir: Biz Hayber'in fethi zamanında at ve yabani eşek yedik. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de evcil eşeği(n etini) yemeyi yasakladı.[307]

٦٢٤٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ مِثْلَهُ.

6248- … Bize Ebu Halid el-Ahmer, İbn Cüreyc'den haber verdi, o Ata'dan, o Cabir'den aynısını rivayet etti.

٦٢٤٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ سَمِعَهُ مِنْهُ قَالَ: أَصَبْنَا حُمُرًا يَوْمَ خَيْبَرَ، فَطَبَخْنَاهَا، فَنَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَكْفِئُوا الْقُدُورَ.

6249- … Ebu İshak'tan, o el-Berâ'dan -ki bu hadisi Ebu İshak, el-Berâ'dan bizzat dinlemiştir- onun şöyle dediğini rivayet etti: Hayber'in fethedildiği gün bir miktar eşek (ganimet) aldık. Onları pişirdik. Fakat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in münadisi: "Kazanları dökün" diye seslendi.[308]

306 Tirmizî, Et'ıme, 5; Nesâî, Sayd, 29, 30; İbn Mâce, Zebâih, 14.
307 Müslim, Sayd, 37; İbn Mâce, Zebâih, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 322.
308 Müslim, Sayd, 26, 28, 29; Nesâî, Sayd, 31; İbn Mâce, Zebâih, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 354, 356, 381.

٦٢٥٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنِ الْبَرَاءِ، وَابْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

6250- … el-Berâ ve İbn Ebi Evfâ *radıyallahu anhumâ*'dan, onlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet ettiler.

٦٢٥١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ رَجَاءٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ، وَعَبْدَ اللّٰهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ خَيْبَرَ.

6251- … Bize Şu'be, Adiy b. Sâbit'ten, onun şöyle dediğini haber verdi: Ben el-Berâ ve Abdurrahman b. Ebi Evfâ *radıyallahu anhumâ*'yı… derken dinledim. O, hadisi aynen nakletmekle birlikte "Hayber"den söz etmedi.

٦٢٥٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْهَجَرِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى مِثْلَهُ.

6252- … Bize Şu'be, İbrahim el-Hecerî'den tahdis etti. O İbn Ebi Evfâ'dan aynısını rivayet etti.

٦٢٥٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ مِثْلَهُ.

6253- … Bize Şu'be, eş-Şeybânî'den tahdis etti, o İbn Evfâ *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti.

٦٢٥٤- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيِّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرٌو، قَالَ: قُلْتُ لِجَابِرِ بْنِ زَيْدٍ: إِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَدْ نَهَى عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ. فَقَالَ: قَدْ كَانَ يَقُولُ ذَلِكَ، الْحَكَمُ بْنُ عَمْرٍو

الْغِفَارِيُّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنْ أَبَى ذَلِكَ الْحَبْرُ يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا وَقَرَأَ: ﴿قُلْ لاَ أَجِدُ فِيمَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ﴾ الآيَةَ.

6254- … Bize Süfyan tahdis edip dedi ki: Bize Amr haber verip dedi ki: Ben Cabir b. Zeyd'e: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in evcil eşeklerin etlerini yasakladığını iddia ediyorlar, dedim. Bana şu cevabı verdi: Bunu el-Hakem b. Amr el-Gıfârî, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakllediyordu. Fakat -İbn Abbas *radıyallahu anh*'ı kastederek- o büyük ilim deryası bunu kabul etmedi ve: ***"De ki: Bana vahyolunanlar arasında yiyecek bir kimseye haram olduklarını bulduğum yiyecekler ancak şunlardır…"*** (el-En'am, 6/145) ayetini okudu.

٦٢٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ، عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الإِنْسِيَّةِ.

6255- … Bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den tahdis etti. O Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber günü evcil eşeklerin etlerini (yemeyi) yasakladı.[309]

٦٢٥٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6256- … Bana Muhammed b. Amr tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٢٥٧- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيِّ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا افْتَتَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ، أَصَابُوا حُمُرًا فَطَبَخُوا مِنْهَا، فَنَادَى مُنَادِي النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلاَ إِنَّ اللهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْهَا، فَإِنَّهَا نَجَسٌ فَأَكْفِئُوا الْقُدُورَ.

309 6238 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6257- … İbn Sîrîn'den, o Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'i fethettiğinde bir sürü eşek (ganimet olarak) aldılar. Onların bazılarını pişirdiler. Ardından Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in münadisinin: "Allah ve Rasulü sizlere o etleri (yemeyi) yasaklıyor. Çünkü o pistir. Bu sebeple kazanları dökün" dediğini işittiler .[310]

٦٢٥٨- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ ، عَنْ هِشَامٍ ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ وَأَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ حَمَّادٌ وَأَظُنُّهُ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ، فَقِيلَ لَهُ: أُكِلَتِ الْحُمُرُ فَسَكَتَ ثُمَّ أُتِيَ، فَقِيلَ لَهُ: فَنِيَتِ الْحُمُرُ فَأَمَرَ أَبَا طَلْحَةَ يُنَادِي، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6258- … Bize, Hammâd, Hişam,'dan tahdis etti. O Muhammed'den, o Enes ve Eyyub'dan, Eyyub da Muhammed'den rivayet etti. Hammâd rivayetinde: Zannederim o (yani Muhammed) Enes *radıyallahu anh*'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Hayber günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelinerek ona: Eşekler yenildi, denildiği halde o sustu, sesini çıkarmadı. Sonra ona bir daha gelinerek: "Eşekler bitti, tükendi" denilince Ebu Talha'ya… diye seslenmesini emretti. Sonra hadisi aynen zikretti.

٦٢٥٩- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6259- … Bize Hişam, Muhammed'den haber verdi, o Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٢٦٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ نَجْدَةَ، قَالَ: ثَنَا بَقِيَّةُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الزُّبَيْدِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ، وَعَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ.

310 6249 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6260- … ez-Zührî'den, o Ebu İdris el-Havlânî'den, o Ebu Sa'lebe el-Huşenî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, yırtıcı hayvanlardan bütün azı dişlileri (etini yemeyi) ve evcil eşeklerin etini yemeyi yasaklamıştır.

٦٢٦١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُوَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي عُبَيْدٍ، مَوْلَى سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَلَمَةُ، أَنَّهُمْ كَانُوا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَاءَ يَوْمِ افْتَتَحُوا خَيْبَرَ، فَرَأَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِيرَانًا تُوقَدُ. فَقَالَ: «مَا هَذِهِ النِّيرَانُ؟». قَالُوا: عَلَى لُحُومِ الْحُمُرِ الْإِنْسِيَّةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَهْرِيقُوا مَا فِيهَا، وَاكْسِرُوهَا». يَعْنِي: الْقُدُورَ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَوَ نَغْسِلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوْ ذَاكَ».

6261- … Bize İbrahim b. Suveyd tahdis edip dedi ki: Bana Seleme b. el-Ekva'ın azatlısı Yezid b. Ebi Ubeyd tahdis edip dedi ki: Bana Seleme'nin haber verdiğine göre, Hayber'i fethettikleri günün akşamı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraberdiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* alev alev yanan ateşler görünce: ***"Bu ateşler de ne?"*** diye sordu. Ashab: Evcil eşeklerin etlerini (pişirmek) üzere (yakılmış), dediler. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"İçindekileri dökün ve onları kırın"*** dedi. Bu sözleriyle kazanları kastediyordu. Orada bulunanlardan birisi: Ya da o kazanları yıkasak (olmaz mı?) deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ya da öyle yapın"*** buyurdu.[311]

٦٢٦٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي عُبَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ.

6262- … Bize Yezid b. Ebi Ubeyd, Seleme'den tahdis etti. O, hadisi buna yakın olarak zikretti.

***

311 Buhârî, Mezâlim, 32; Müslim, Sayd, 33; İbn Mâce, Zebâih, 13.

Böylelikle evcil eşeklerin etlerini yemeyi yasaklamaya dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bu rivayetler tevatür mertebesine ulaşmaktadır.

O halde bizim için en uygun olan, Galib b. el-Ebcer ile ilgili hadisi ona muhalif olan anlama göre değil ona (anlamına) uygun olarak yorumlamamızdır.

Bazıları: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu işi ancak bineklerin tükenmemesi, varlıklarını devam ettirmesi için yasaklamıştır, yoksa haram kılmak üzere bu yasağı koymuş değildir, demiş ve bu hususta şu rivayeti nakletmiştir:

٦٢٦٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ مُوسَى الْخُتَّلِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الأُمَوِيُّ عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: حُدِّثْتُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: مَا نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ إِلَّا مِنْ أَجْلِ أَنَّهَا ظَهْرٌ.

6263- … İbn Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber('in fethi) günü evcil eşeklerin etini yemeyi yasaklamasının tek sebebi, onların binek olarak kullanılmalarıdır."

٦٢٦٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَنَّ نَافِعًا أَخْبَرَهُ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ الْحِمَارِ الْأَهْلِيِّ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَكَانُوا قَدْ اِحْتَاجُوا إِلَيْهَا.

6264- … Bize Yahya b. Eyyub'un, İbn Cüreyc'den haber verdiğine göre, Nâfi kendisine Abdullah b. Ömer'den, onun şöyle dediğini haber vermiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber günü evcil eşeğin yenilmesini yasakladı. O zaman (eşeklere) ihtiyaçları olmuştu.

٦٢٦٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَأَبُو عَاصِمٍ قَالاَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعٌ قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6265- … Bize İbn Cüreyc haber verip dedi ki: Bana Nâfi haber verip dedi ki: İbn Ömer şöyle dedi. Sonra hadisi aynen zikretti.

***

Bu hususta bunlara karşı olan delillerden birisi şudur: Cabir *radıyallahu anh* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o gün onlara at etlerini yemelerine izin verdiğini, buna karşılık eşek etlerini yasakladığını haber vermektedir. Hâlbuki o zaman eşeklerden çok atlara (binek ve yük için kullanmaya) ihtiyaçları vardı.

İşte Allah Rasulü'nün at etlerini yemeyi onlara yasaklamaması onların bineğe ihtiyaçlarının bulunmadığına delildir. Eğer binek ihtiyaçları eşek etlerini yemenin kendilerine yasaklanacağı derecede olmuş olsaydı at etlerini yemelerinin yasaklanmasına ihtiyaçları daha çok olmalıydı. Çünkü onlar eşeklere yük taşıttıkları gibi atlara da yük taşıtıyorlar, üstelik eşeklerin sırtına bindikleri sebeplerin dışında başka birtakım sebepler dolayısıyla da atlara biniyorlardı.

İşte sözünü ettiğimiz bu husus, onlara eşek etlerini yemenin yasaklanmasının illetinin bu illet (gerekçe) olmadığına delildir.

Başkaları da şöyle demektedirler: O gün onlara eşek etlerinin yenilmesinin yasaklanmasının sebebi eşeklerin pislik yeme alışkanlıkları idi.

Bu hususta da şu rivayeti nakletmektedirler:

٦٢٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ: ذَكَرْتُ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ حَدِيثَ ابْنِ أَبِي أَوْفَى، فِي أَمْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاهُمْ، بِإِكْفَاءِ الْقُدُورِ يَوْمَ خَيْبَرَ. قَالَ: إِنَّمَا نَهَى عَنْهَا، لِأَنَّهَا كَانَتْ تَأْكُلُ الْعَذِرَةَ.

6266- … Bize Şu'be, eş-Şeybânî'den tahdis etti. O dedi ki: Ben Said b. Cübeyr'e, İbn Ebi Evfâ'nın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendilerine Hayber günü kazanları dökmelerini emretmesi ile ilgili hadisini zikrettim. Said dedi ki: Onun (Hz. Peygamber'in), onları (eşeklerin etini yemeyi) yasaklamasının tek sebebi eşeklerin pislik yeme alışkanlıkları idi.[312]

***

312 Buhârî, Megâzî, 38; İbn Mâce, Zebâih, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 381.

Bunlar ayrıca şöyle demektedirler: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onların etlerini yemeyi yasaklaması ancak bu illet (sebep ve gerekçe) ile olmuştu.

Ancak bu konuda bunlara karşı delillerden birisi de şudur: Bu hususta kazanların dökülmesi emrinden başka şekilde rivayet bulunmamış olsaydı bunun, onların dedikleri anlama gelmesi ihtimali bulunurdu. Fakat bu rivayet geldiği gibi onları yeme yasağı mutlak olarak da gelmiştir.

٦٢٦٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو زَيْدٍ، عَبْدُ اللهِ بْنُ الْعَلاَءِ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ مِشْكَمٍ، كَاتِبُ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيَّ. يَقُولُ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، حَدِّثْنِي مَا يَحِلُّ مِمَّا يَحْرُمُ عَلَيَّ. فَقَالَ: «لاَ تَأْكُلِ الْحِمَارَ الْأَهْلِيَّ، وَلاَ كُلَّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ».

6267- … Bize Ebu'd-Derda *radıyallahu anh*'ın kâtibi Müslim b. Mişkem tahdis edip dedi ki: Ebu Sa'lebe el-Huşenî'yi şöyle derken dinledim: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip: Ey Allah'ın Rasulü! Bana neyin helal, neyin haram olduğunu anlat, dedim. Şöyle buyurdu: ***"Evcil eşeği de yırtıcı hayvanlardan bütün azı dişlileri de yeme."***

***

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadisteki sözleri, Ebu Salebe'ye, kendisi için neyin helal, neyin haram olduğuna dair sorduğu soruya verdiği bir cevap idi.

İşte bu da, evcil eşeklerin etlerini yemeyi yasaklamasının, pislik yemek ve benzeri birtakım eşeklerde görülüp bazılarında görülmeyen bir illet dolayısıyla olmadığına fakat bu yasağın bizzat eşeklerde bulunan bir illetten dolayı olduğuna delildir.

Allah Rasulü, eşek etlerini yeme yasağını azı dişli, yırtıcı hayvanların yasağı gibi tespit etmiştir.

Herhangi bir illet söz konusu edilmeden azı dişliler yasaklandığı gibi evcil eşekler de herhangi bir gerekçe (illet) olmadan yasaklanmıştır.

Bazıları da: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşek etlerini yemeyi

yasaklamasının sebebi bunların haksız yere (talan ile) alınmış olmasıdır, demiş ve buna dair şu rivayetten söz etmişlerdir:

٦٢٦٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنِ النَّحَّازِ الْحَنَفِيِّ، عَنْ سِنَانِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ يَوْمَ خَيْبَرَ بِقُدُورٍ فِيهَا لَحْمُ حُمُرِ النَّاسِ، فَأَمَرَ بِهَا فَأُكْفِئَتْ.

6268- … Sinan b. Seleme'den, o babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber günü yoldan geçerken içlerinde insanlara ait eşek eti bulunan kazanlar gördü. Verdiği emir üzerine kazanlar döküldü.

***

Bu hususta bunlara karşı olan delillerden birisi de şudur: Hadiste geçen "insanlara ait eşek" ifadesinin, insanlardan talan yoluyla aldıkları eşekler anlamına gelmesi ihtimali de eşeklerin insanlara nispet edilmiş olması ihtimali de vardır. Çünkü insanlar eşeklere biniyorlardı. Bu durumda onlar ile ilgili yasak, başka bir sebepten dolayı değil ancak evcil olduklarından dolayı verilmiş olur.

Yine bu görüş sahipleri: Bu konuda o eşeklerin haksızca (talan ile) alınmış olduklarına delil olacak rivayet nakledilmiştir deyip şu rivayeti zikrederler:

٦٢٦٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُمْ أَصَابُوا مِنَ الْفَيْءِ حُمُرًا فَذَبَحُوهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكْفِئُوا الْقُدُورَ».

6269- … Bize Şu'be, Adiy b. Sâbit'ten tahdis etti, onun el-Berâ *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, onlar, ganimet mallarından birkaç eşek elde ettiler ve onları kestiler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Kazanları dökün"*** dedi.

***

Bunlar: İşte bu hadiste sözü edilenler, o eşeklerin haksızca alınmış olduğunu açıkça ortaya koymaktadır, demektedirler.

Bunlara şöyle cevap verilmiştir: Eğer dediğiniz gibi bunların haksızca alındıkları sabit ise bu yasağın haksızca alınış sebebiyle yapıldığına dair deliliniz nedir ve buradaki yasağın haksızca alınışa dair olduğu yönündeki yorumunuzu, sizden başkalarının bu yasağın, haksızca alındıkları için değil de bizatihi eşeklerin kendilerinden kaynaklandığına dair yaptıkları yorumdan öncelemeye sizi iten nedir?

Biz Enes b. Malik *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu (6257 no'lu) hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara: ***"Kazanları dökün. Çünkü bunlar (evcil eşek etleri) bir pisliktir"*** dediğini zikrettik. İşte bu da, yasağın, pis oldukları için eşekler hakkında söz konusu olduğuna, haksızca talan edilmiş olduklarından ileri gelmediğine delildir.

Seleme b. el-Ekva' *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu (6261 no'lu) hadiste de şöyle denilmektedir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Kazanları dökün ve onları kırın"*** dedi. Ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Ya da onları yıkayalım mı? deyince Allah Rasulü: ***"Ya da öyle yapın"*** dedi.

İşte bu da, yasağın eşek etlerinin necis olduğundan kaynaklandığına, onların haksızca alınmış ve gasbedilmiş olduklarından ileri gelmediğine delildir.

Nitekim şunu görüyoruz: Bir adam bir başkasının bir koyununu gasbederek alsa ve onu kesip etini pişirse, koyunu pişirdiği kazan (ya da tencere) necis olmaz. Onun temizliği açısından hükmü, gasbedilmemiş bir etin içinde pişirildiği tencerenin hükmü gibidir.

Bu da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara verdiği kazanları yıkama emrinin, kazanlarda pişirilen etin necis olmasından dolayı olduğuna, kazanların içinde bulunanları atmaları emrini vermesinin de o etlerin necisliğinden dolayı olduğuna, onların o etleri gasbetmiş olduklarından dolayı olmadığına delildir.

Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gasbedilip kesilerek eti pişirilmiş bir koyun hakkında bundan farklı bir emir vermiş olduğunu görüyoruz:

٦٢٧٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا النُّفَيْلِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ رَجُلٍ قَالَ: حَسِبْتُهُ مِنَ الْأَنْصَارِ، أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جِنَازَةٍ، فَلَقِيَهُ رَسُولُ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ يَدْعُوهُ إِلَى طَعَامٍ، فَجَلَسْنَا مَجَالِسَ الْغِلْمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ فَفَطِنَ آبَاؤُنَا إِلي النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفِي يَدِهِ أَكْلَةٌ فَقَالَ: «إِنَّ هَذَا لَحْمُ شَاةٍ، يُخْبِرُنِي أَنَّهَا أُخِذَتْ بِغَيْرِ حِلِّهَا». فَقَامَتْ الْمَرْأَةُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، لَمْ تَزَلْ تُعْجِبُنِي أَنْ تَأْكُلَ فِي بَيْتِي، وَإِنِّي أَرْسَلْتُ إِلَى الْبَقِيعِ، فَلَمْ تُوجَدْ فِيهِ شَاةٌ، وَكَانَ أَخِي اِشْتَرَى شَاةً بِالْأَمْسِ، فَأَرْسَلْتُ بِهَا إِلَى أَهْلِهِ بِالثَّمَنِ، فَقَالَ: أَطْعِمُوهَا الْأُسَارَى. فَتَنَزَّهَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِهَا، وَلَمْ يَأْمُرْ بِطَرْحِهَا، بَلْ أَمَرَهُمْ بِالصَّدَقَةِ بِهَا، إِذْ أَمَرَهُمْ أَنْ يُطْعِمُوهَا الْأُسَارَى.

6270- … Bize Asım b. Kuleyb, babasından tahdis etti, o bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: -Zannederim o adam ensardan birisi idi.- Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bir cenazedeydim. Kureyş'ten bir kadının gönderdiği bir elçi onun karşısına gelip onu bir yemeğe davet etti. Bizler de, çocukların babalarının yanında oturdukları gibi oturduk. Babalarımız, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in elinde yiyeceği bir lokma bulunuyorken şunları söylediğini fark ettiler: ***"Bu, bir koyun etidir. Bana hak olmayan bir yolla alındığını haber vermektedir."***

Bunun üzerine (ev sahibi) kadın ayağa kalkıp şöyle dedi: Evimde yemek yiyeceksin diye hep beni hayrete düşürüp duruyorsun. Ben Bakî'e birisini gönderdim. Fakat orada bir koyun bulunmadı. Kardeşim de dün bir koyun satın almıştı. Ben de onun aile halkına bedelini göndermiştim. Kardeşim ise: Onu esirlere yedirin, demişti.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan yemekten kaçınmakla birlikte onu atmalarını emretmedi, bunun yerine onlara o koyunu tasadduk etmelerini emretti. Çünkü o, (kardeşi) onlara esirlere yedirmelerini emretmişti.[313]

***

İşte helal olan bir etin gasbedilip tüketilmesi halinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmü budur.

Eğer evcil eşeklerin etleri ona göre helal olmuş olsaydı, gasbedilmiş bu

313 Ebu Davud, Büyu', 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 294.

koyun hakkında verdiği emri talan edilmiş olmaları sebebiyle eşekler hakkında aynen vermeliydi.

Ancak Allah Rasulü, o eşek etleri hakkında, bu koyunun eti ile ilgili vermiş olduğu emrin ihtiva ettiği anlamdan farklı bir anlam dolayısıyla değişik bir emir vermiştir.

Nitekim şunu görüyoruz: Bir adam bir başka adamın koyununu gasbedip kesse ve etini pişirse hiçbir kimsenin görüşüne göre o kimseye o eti atması emredilmez.

Aynı şekilde Hayber'de kesilen evcil eşeklerin durumu da böyledir. Şayet Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onların yenilmelerini yasaklama sebebi, hükmü gasp ile aynı olan talan sebebiyle olsaydı o, kesinlikle onlara bu eti dökmelerini emretmez, bunun yerine onlara bir koyun gasp edip onu kesen ve etini pişiren kimseye verilen emrin aynısını verirdi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşek etlerini yemeyi yasaklaması, eşek etini yemeyi mubah kabul edenlerin iddia ettikleri bu gerekçelerden herhangi birisi dolayısıyla söz konusu olmadığına göre, onun eşek etlerini yemeyi yasaklamasının bizatihi eşeklerin tabiatından dolayı olduğu sabit olmaktadır. Bu, tıpkı azı dişli, yırtıcı her hayvanın yenilmesinin yasaklanması gibidir. İşte, eşek etlerine dair bu yasak da bizzat eşeklerin kendilerinden dolayıdır. Hiç kimsenin bu hususta bir muhalefette bulunmaması gerekir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ: «لاَ أُلْفِيَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ مُتَّكِئًا عَلَى أَرِيكَتِهِ، يَأْتِيهِ الأَمْرُ مِنْ أَمْرِي فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللهِ، فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَّمْنَاهُ، وَمَا وَجَدْنَا مِنْ حَلَالٍ أَحْلَلْنَاهُ، أَلاَ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ، فَهُوَ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللهُ».

"Sizden bir kimseyi rahat koltuğuna yaslanmış iken ona benim emirlerimden biri gelince onun: Bizimle sizin aranızda Allah'ın Kitabı vardır. Biz onda haram adına neyi bulursak onu haram kabul ederiz, helal olarak neyi bulursak onu da helal biliriz dediğini görmeyeyim. Şunu bilin ki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı her şey Allah'ın haram kıldığı gibidir."[314]

---

314 Ebu Davud, Sünne, 5, İmâre, 33; Tirmizî, İlm, 10; İbn Mâce, Mukaddime, 2; Dârimî, Mukaddime, 49; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 367, IV, 131, 132, VI, 8.

٦٢٧١- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَابِرٍ، عَنِ الْمِقْدَامِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6271- … Bize Muaviye b. Salih, el-Hasen b. Cabir'den tahdis etti. O el-Mikdâm *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etti.

٦٢٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُسْهِرٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّبَيْدِيُّ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ رُؤْبَةَ أَنَّهُ حَدَّثَهُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَوْفٍ الْجُرَشِيِّ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ الْكِنْدِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمَا يَعْدِلُهُ، يُوشِكُ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ، يَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ هَذَا الْكِتَابُ، فَمَا كَانَ فِيهِ مِنْ حَلاَلٍ حَلَّلْنَاهُ، وَمَا كَانَ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَّمْنَاهُ، أَلاَ وَإِنَّهُ لَيْسَ كَذَلِكَ، لاَ يَحِلُّ ذُو نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ، وَلاَ الْحِمَارُ الْأَهْلِيُّ».

6272- … Abdurrahman b. Ebi Avf el-Cureşî'den, o el-Mikdâm b. Ma'dikerib el-Kindî *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Bana Kitap ve ona denk gelen bir şey verildi. Aradan fazla zaman geçmeden karnı tok bir kimse rahat koltuğu üzerinde şöyle diyecektir: Bizimle sizin aranızda işte şu Kitap vardır. Onda helal olan ne varsa biz de onu helal biliriz. Onda haram olan ne varsa biz de onu haram kabul ederiz. Şunu bilin ki, durum böyle değildir. Azı dişli, yırtıcı hayvan da evcil merkep de helal değildir."***[315]

٦٢٧٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6273- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Amr b. el-Hâris, Ebu'n-Nadr'dan haber verdi, o Ebu Râfi *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

315 Ebu Davud, Sünne, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 131.

٦٢٧٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ حَوْلَهُ: «لاَ أَعْرِفَنَّ أَحَدَكُمْ يَأْتِيهِ الْأَمْرُ مِنْ أَمْرِي، قَدْ أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ، وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ: مَا وَجَدْنَاهُ فِي كِتَابِ اللهِ عَمِلْنَاهُ، وَإِلَّا فَلاَ».

6274- ... Musa b. Abdullah b. Kays'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in azatlısı Ebu Râfi'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlar etrafında bulunuyorken şöyle buyurdu: ***"Sakın sizden herhangi birinizin, benim vermiş olduğum ya da yasaklamış olduğum bir emir -o rahat koltuğuna yaslanmış bulunuyorken- gelip de: Allah'ın Kitabı'nda gördüğümüze göre amel eder uygularız, aksi takdirde hayır, dediğini görmeyeyim."***[316]

٦٢٧٥- حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْغَافِقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، وَأَبِي النَّضْرِ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ و غَيْرِهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «لاَ أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ مُتَّكِئًا عَلَى أَرِيكَتِهِ، يَأْتِيهِ الْأَمْرُ مِنْ أَمْرِي، مِمَّا قَدْ أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ، فَيَقُولُ: لاَ أَدْرِي، مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللهِ اتَّبَعْنَاهُ».

6275- ... Ubeydullah b. Ebi Râfi'den, o babasından ve başkasından, onlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet ettiler: ***"Sizden birini, rahat koltuğuna yaslanmışken benim vermiş olduğum bir emrim ya da yasakladığım bir husus kendisine ulaşınca: "Ben (onu bunu) bilmem. Allah'ın Kitabı'nda neyi bulursak ona uyarız, dediğini sakın görmeyeyim."***[317]

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Aziz ve Celil olan Allah'ın

316 Ebu Davud, İmâre, 33, Sünne, 5; Tirmizî, İlm, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 367, 483, IV, 132, VI, 8.

317 6274 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Kitabı'na muhalefet etmekten sakındırdığı gibi vermiş olduğu emirlere muhalefet etmekten de sakındırmıştır. O halde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emirlerinden herhangi bir şeye muhalefet etmekten sakınmak gerekir. Aksi takdirde Allah'ın Kitabı'na muhalefet eden kimseye hak olan ceza ne ise ona da aynı ceza hak olur.

Sözünü ettiğimiz ve hepsinin de anlamları belirttiğimiz şekilde olan ehli eşeklerin etlerinin yenilmesine dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasağı hakkındaki rivayetler mütevatir olarak gelmiştir. O halde hiç kimsenin buna muhalefet etmemesi gerekir.

Bir kimse: Siz, İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan evcil eşeklerin etlerinin mubah olduğuna dair rivayeti ve bu konuda onun Yüce Allah'ın: ***"De ki: Bana vahyolunanlar arasında yiyecek bir kimseye haram olduklarını bulduğum yiyecekler şunlardan ibarettir..."*** (el-En'am, 6/145) sözünü de delil gösterdiğine dair rivayeti naklettiniz diyecek olursa ona da şöyle cevap verilir:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in buna dair söyledikleri hiç şüphesiz İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın söylediklerinden daha önce gelir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hususta söyledikleri de ayetten istisna edilir. İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den muayyen ve belli bir maksat olarak gözetilen belirli bir şey hakkında bu şekilde mütevatir olarak gelmiş olan bu rivayetlerin, Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda o tür ile ilgili olarak mutlak olarak gelmiş olan ayetten istisna edildiği şeklinde yorumlanması gerekir.

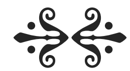
Böylelikle bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş olan söz, o ayetten istisna kabul edilir ve ayete muhalif olmamış olur. Böylelikle Kur'an sünnet ile sünnet de Kur'an ile çelişmemiş olur.

Rivayetlerin ihtiva ettikleri anlamların sahih bir şekilde anlaşılması açısından evcil eşeklerin etlerinin hükmü işte budur.

Ebu Cafer dedi ki: Eğer iş nazara (akli düşünme ve kıyasa) kalmış olsaydı, elbette ki evcil eşeklerin etleri helal olmalıydı. Onların etleri de yabani eşeklerin etleri gibi olurdu. Çünkü evcil olması halinde haram olup haramlığı üzerinde icma ile ittifak edilmiş bulunan her bir tür eğer yabani olursa yine haramdır.

Nitekim yabani domuz etinin tıpkı evcil domuzun eti gibi olduğunu görüyoruz. İşte buna göre nazar (akli düşünme ve kıyas) şunu gerektirmektedir: Yabani eşeğin eti helal ise evcil eşeğin etinin de böyle olması gerekir. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelenlere her şeyden önce uymak gerekmektedir.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in de -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- görüşüdür.

١٢- بَابُ أَكْلِ لُحُومِ الْفَرَسِ

12- AT ETİ YEMEK

٦٢٧٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ. ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ. ح

6276- Bize Rabi el-Cîzî tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis etti, H.

٦٢٧٧- وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ وَخَالِدُ بْنُ خَلِيٍّ، قَالُوا: ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ يَحْيَى بْنِ الْمِقْدَامِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُحُومِ الْخَيْلِ، وَالْبِغَالِ، وَالْحَمِيرِ.

6277- …. Salih b. Yahya b. el-Mikdâm'dan, o babasından, o dedesinden, o Halid b. el-Velid'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* atların, katırların ve eşeklerin etlerini yemeyi yasaklamıştır.[318]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu doğrultuda kanaat sahibi olmuş, atların etlerini (yemeyi) mekruh görmüştür. Bu görüşe sahip olanlar arasında

318 Ebu Davud, Et'ıme, 25; Nesâî, Sayd, 30; İbn Mâce, Zebâih, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 356, IV, 89.

Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de vardır. Bu görüş sahipleri bu hususta bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: At eti yemekte bir sakınca yoktur. Bu görüşlerine de şunu delil göstermektedirler:

٦٢٧٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: كُنَّا نَأْكُلُ لُحُومَ الْخَيْلِ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6278- … Abdulkerim el-Cezerî'den, o Ata b. Rabâh'tan, o Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde at etlerini yerdik.[319]

٦٢٧٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، وَوَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ، مِثْلَهُ.

6279- … Süfyan'dan, o Abdulkerim'den hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٢٨٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ: عَنْ امْرَأَتِهِ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: نَحَرْنَا فَرَسًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَكَلْنَاهُ.

6280- … Hişam b. Urve'den, o eşi el-Münzir kızı Fatıma'dan, o Ebu Bekir kızı Esma'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde bir at kestik ve onu yedik.[320]

***

319 Tirmizî, Et'ıme, 5; Nesâî, Sayd, 32; İbn Mâce, Zebâih, 14.

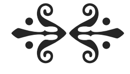
320 Buhârî, Zebâih, 27; Müslim, Sayd, 38; Nesâî, Dahâyâ, 23, 33; İbn Mâce, Zebâih, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 346.

Bu konuda, evcil eşeklerin etlerini yemenin yasaklanması konusuna giren daha başka rivayetler de vardır. Bu sebeple bizim burada onları tekrarlamamıza gerek kalmamaktadır.

Bunlar dolayısıyla bazıları, bu rivayetler doğrultusunda görüş sahibi olmuş ve at etini yemenin caiz olduğunu kabul etmiştir. Bu görüş sahipleri arasında Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır. Onlar bu görüşlerine de bu husustaki rivayetlerin mütevatir olarak gelmiş ve birinin diğerini desteklemiş olmasını delil göstermektedirler.

Eğer bu hususta hüküm nazar (akli düşünme ve kıyas) yoluyla verilecek olsaydı elbette ki evcil atlar ile evcil eşekler arasında bir fark bulunmazdı.

Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayetler sahih ve mütevatir olarak gelmişse nazarı bırakıp o rivayetlerin gereğince hüküm vermek öncelikli hale gelir. Çünkü Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh* rivayet ettiği hadisinde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kendilerine evcil eşeklerin etlerini yemeyi yasaklamış olduğu bir zamanda at etlerini yemeyi mubah kıldığını bildirmektedir. Bu da her ikisinin (evcil merkeplerle atların) etlerinin hükmünün farklı olduğuna delildir.

كِتَابُ الأَشْرِبَةِ

İÇECEKLER

١- بَابُ الْخَمْرِ الْمُحَرَّمَةِ مَا هِيَ؟

1- HARAM KILINMIŞ OLAN İÇKİNİN (HAMRIN) MAHİYETİ NEDİR?

٦٢٨١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْخَمْرُ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ، النَّخْلَةِ، وَالْعِنَبَةِ».

6281- ... Yahya b. Ebi Kesîr'den, onun Ebu Kesîr'den rivayet ettiğine göre, Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hamr (sarhoşluk veren içki) şu iki ağaçtan***

(meyvelerinden) yapılır. (Bunlar) hurma ve üzüm ağacları(nın meyveleri)dir."[321]

٦٢٨٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ الأَوْزَاعِيِّ، وَعِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي كَثِيرٍ، وَهِشَامٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6282- … el-Evzâî ve İkrime b. Ammâr'dan, onlar Ebu Kesîr'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٢٨٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا عُقْبَةُ بْنُ التَّوْأَمِ الرَّقَاشِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو كَثِيرٍ الْيَمَامِيُّ، قَالَ: دَخَلْتُ مِنَ الْيَمَامَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ، لَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ الإِخْتِلاَفَ فِي النَّبِيذِ، لأَلْقَى أَبَا هُرَيْرَةَ، فَأَسْأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ، فَلَقِيتُهُ فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، إِنِّي أَتَيْتُكَ مِنَ الْيَمَامَةِ أَسْأَلُكَ عَنِ النَّبِيذِ، فَحَدِّثْنِي عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لاَ تُحَدِّثْنِي عَنْ غَيْرِهِ. فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْخَمْرُ مِنَ الْكَرْمَةِ وَالنَّخْلَةِ».

6283- … Bize Ukbe b. et-Tev'eme er-Rakâşî tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Kesîr el-Yemâmî tahdis edip dedi ki: Yemâme'den Medine'ye geldim. İnsanlar nebiz hakkında çok fazla görüş ayrılığına düşünce (kendi kendime): Ebu Hureyre ile karşılaşıp ona bu hususu soracağım, dedim. Daha sonra onunla karşılaşınca: Ey Ebu Hureyre! Ben sana Yemâme'den nebize dair soru sormak üzere geldim, dedim. (Sonra) dedim ki: Bundan dolayı bana Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadis naklet, ondan başkasından hadis nakletme.

Ebu Hureyre şu cevabı verdi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i:

321 Müslim, Eşribe, 13, 14; Ebu Davud, Eşribe, 4; Tirmizî, Eşribe, 8; İbn Mâce, Eşribe, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 279, 408, 409…

"Hamr (denilen sarhoşluk verici içki) üzüm ağacından ve hurma ağacından (meyvesinden) yapılandır" derken dinledim.[322]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, hamrın (sarhoşluk veren içki) hurma ve üzümden yapıldığı kanaatine sahip olmuştur. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Yüce Allah'ın Kitabı'nda haram kılınmış olan hamr (içki), sıkılmış olan üzüm suyunun kaynaması ve köpük atması durumunda olandır, demişlerdir.

İşte Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- böyle derdi.

Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ise şöyle derdi: Üzüm suyu, kaynadığı takdirde köpük atmasa dahi hamr olur.

Ancak bu bölümün baş tarafında Ebu Hureyre yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğimiz hadis bize göre buna muhalif değildir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"İçki bu iki ağaçtan (meyvelerinden)dir"*** sözü ile bu iki anlamdan birisini kastetmiş olabilir. Bundan dolayı hitabı ile bu iki anlamı genel olarak kapsamış, bununla birlikte bu ikisinden birisini kastetmiş olması mümkündür. Nitekim Yüce Allah'ın: ***"Her ikisinden inci ve mercan çıkar"*** (er-Rahman, 55/22) sözü de böyledir. Oysa bu, sadece ikisinden (acı ve tatlı sulardan) birisinden çıkmaktadır.

Yine Yüce Allah'ın şu sözü de böyledir: ***"Ey cin ve insan toplulukları! Size kendinizden rasuller gelmedi mi?"*** (el-En'am, 6/130). Oysa rasuller cinlerden değil yalnızca insanlardan gönderilmiştir.

Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Ubâde b. es-Sâmit'in rivayet etmiş olduğu hadiste ashabından ve kadınlardan bey'at alırken: "Ortak koşmayacaksınız, hırsızlık yapmayacaksınız ve zina etmeyeceksiniz" diye söz aldıktan sonra söylediği şu sözü de buna benzemektedir: ***"Her kim bunlardan herhangi birisini işler de onun karşılığında cezalandırılacak olursa o (ceza) onun için bir keffaret olur."***[323]

---

322 Müslim, Eşribe, 15.

323 Buhârî, Eymân, 11, Ahkâm, 49, Hudûd, 8, Tefsîru Sure 60 (3), Menâkıbu'l-Ensâr, 43; Müslim, Hudûd, 41; Tirmizî, Hudûd, 12; İbn Mâce, Hudûd, 33; Nesâî, Bey'at, 9, 17; Dârimî, Siyer, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 314, 320.

٦٢٨٤- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6284- Bize bunu Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, ez-Zührî'den tahdis etti. O Ebu İdris'ten, o Ubâde b. es-Sâmit'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den (bu hadisi) rivayet etti.

***

Oysa biz şunu biliyoruz: Bir kimse Allah'a ortak koşup da bu şirki dolayısıyla cezalandırılacak olursa bu, bir keffaret olmaz.

İşte sözünü ettiğimiz bu husus, bu hadiste şirkin dışında kalan günahları kastetmiş olduğuna delil olmaktadır.

Bütün bunlar zahiri anlamları itibariyle hepsini kapsıyor görülmekle birlikte, batını (derinlemesine anlaşılmaları halinde ortaya çıkan) anlamları itibariyle de aralarından özel bir hususa delil teşkil ettikleri için Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Hamr (sarhoşluk veren içki) bu iki ağaçtan yani hurma ve üzüm ağacından (meyvelerinden) yapılandır"*** buyruğu da, zahiri itibariyle her ikisi hakkında olmakla birlikte, batıni anlamı itibariyle ikisinden birisi hakkındadır. Buna göre, bu sözle kastedilen hamr (haram içki), hurmadan yapılan değil üzümden yapılan olur.

Yine onun: ***"Hamr (haram içki), bu iki ağaçtan yapılandır"*** buyruğu ile de her iki ağacın mahsulünden yapılanı kastetmiş olması ihtimali vardır. Bu durumda Ebu Hanife'nin benimsediği gibi her iki ağacın meyvesinden yapılan içki ile Ebu Yusuf ve Muhammed'in benimsedikleri şekilde kuru üzüm ile kuru hurmanın ıslatılması halinde meydana gelen içkiyi hamr olarak değerlendirdiği anlamına gelmesi ihtimali de vardır.

Yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"İçki bu iki ağaçtandır"*** sözünün, içki her ikisinden yapılandır, anlamına gelmesi ihtimali vardır. Yani hamr, üzümden yapılan ve bizim bildiğimiz hamr olandır. Kuru hurmadan yapılan da sarhoşluk verendir. Buna göre, üzümün hamrı, sıkılmış olan suyunun şiddetlenme halini anlatır. Hurmanın hamrı ise hurma nebizinin sarhoşluk veren miktarı olur.

İşte bu hadisin sözünü etmiş olduğumuz anlamlara gelme ihtimali bulunduğu için onlardan herhangi birisi diğerlerinden daha öncelikli olamaz.

Herhangi bir kimsenin bu hadisi bu anlamlardan birisi hakkında yorumlama hakkı varsa mutlaka onun muhalifi olan kimsenin de kendi kanaatine göre yorumlama imkânı olur.

Bir kimse: Peki, Ömer'in rivayet etmiş olduğu hadisin anlamı nedir? deyip şu hadisi zikredecek olursa:

٦٢٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ إِدْرِيسَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حَيَّانَ التَّيْمِيَّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَمَّا بَعْدُ أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، وَهِيَ يَوْمَئِذٍ مِنْ خَمْسَةٍ: التَّمْرِ، وَالْعِنَبِ، وَالْعَسَلِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ: وَالْخَمْرُ: مَا خَامَرَ الْعَقْلَ».

6285- … eş-Şa'bî'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer *radıyallahu anh*'ı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in minberi üzerinde şunları söylerken dinledim: "Ey insanlar! Hamrın haram olduğu hükmü indiğinde o gün beş şeyden hamr (haram olan içki) yapılırdı: Kuru hurmadan, üzümden, baldan, buğdaydan, arpadan. Hamr, aklı örtüp perdeleyen her şeydir."[324]

***

Yine bunun bir benzeri İbn Ömer ve en-Numan yolu ile de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir:

٦٢٨٦- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْجِيزِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ مِنَ الْعِنَبِ خَمْرًا، وَأَنْهَاكُمْ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ».

6286- … Ebu'n-Nadr'dan, o Salim b. Abdullah'tan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuş-

324 Buhârî, Eşribe, 2, 5; Müslim, Tefsîr, 32, 33; Ebu Davud, Eşribe, 1; Nesâî, Eşribe, 20.

tur: ***"Şüphesiz üzümden (de) hamr (içki) yapılır. Ve ben, size sarhoşluk veren her şeyi yasaklıyorum."***[325]

٦٢٨٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ: «وَأَنْهَاكُمْ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ».

6287- … eş-Şa'bî'den, o en-Numan b. Beşir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etmiştir. Ancak o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Ve ben size sarhoşluk veren her bir şeyi yasaklıyorum"*** sözünü zikretmemiştir.[326]

***

Bu hadisi nakledip sözünü ettiğimiz soruyu soran kimseye şöyle cevap verilir: Bu iki hadisin de, bir anlam dışında birinci hadisin muhtemel anlamlarının tümüne gelmesi ihtimali vardır. Söz konusu bu tek anlam ise birinci hadisin gelmesi muhtemel bir anlamı olan hurma ve kuru üzümün ıslatıldığı suyun mekruh olduğunu kabul edenlerin yorumudur. Bu hadisin bu anlama gelmesi ihtimali yoktur. Çünkü bu hadis, bunlarla birlikte ayrıca buğdaydan ve arpadan yapılan sarhoşluk verici içkiden de söz etmiştir. Oysa onlar bu kanaati benimsemezler. Çünkü onlar, buğday ve arpanın ıslatıldığı suda bir sakınca görmezler. Bu ikisinin suyu ile ıslatılmış kuru hurma ve kuru üzüm suyu arasında fark gözetirler. İşte sözünü ettiğimiz yorumun bu hadisin kapsamında olması ihtimali yoktur. Ancak hadisin, birinci hadisin muhtemel diğer yorumları gibi yorumlanması mümkündür.

Şayet bu konuda Enes *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş olan rivayeti delil gösterip şöyle dersen:

٦٢٨٨- عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كُنَّا فِي عَهْدِ رَسُولِ

325 Buhârî, Eşribe, 10; Müslim, Eşribe, 72; Ebu Davud, Eşribe, 4, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 273, 407.

326 Ebu Davud, Eşribe 4.

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَنْبِذُ الرُّطَبَ وَالْبُسْرَ، فَلَمَّا نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ أَهْرَقْنَاهُمَا مِنَ الأَوْعِيَةِ، ثُمَّ تَرَكْنَاهُمَا.

6288- … Yezid b. Ebi Meryem'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in döneminde henüz sararmamış taze hurma ile sararmış hurmayı ıslatırdık. Hamrı haram kılan ayet nazil olunca biz de bu nebizleri döktük. Sonra da onları (nebiz yapmayı ve onu içmeyi) terk ettik.

٦٢٨٩- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَسُهَيْلُ بْنُ الْبَيْضَاءِ، وَأُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ عِنْدَ أَبِي طَلْحَةَ وَأَنَا أَسْقِيهِمْ مِنْ شَرَابٍ، حَتَّى كَادَ أَنْ يَأْخُذَ فِيهِمْ. قَالَ: فَمَرَّ بِنَا مَارٌّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَنَادَى: أَلاَ هَلْ شَعَرْتُمْ؟ إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ، فَوَاللهِ مَا انْتَظَروا أَنْ أَمَرُونِي أَنِ الْقِيَ مَا فِي الآنِيَةِ، فَفَعَلْتُ فَمَا عَادُوا فِي شَيْءٍ مِنْهَا، حَتَّى لَقُوا اللهَ، وَإِنَّهَا لَلْبُسْرُ وَالتَّمْرُ وَإِنَّهَا لَخَمْرُنَا يَوْمَئِذٍ.

6289- … Bize Humeyd et-Tavîl, Enes'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh, Süheyl b. el-Beydâ ve Übey b. Ka'b, Ebu Talha'nın yanındaydılar. Ben de onlara bir çeşit içki sunuyordum. İçki onları etkilemeye başlayacak gibi oldu. (Enes) dedi ki: Yanımızdan Müslümanlardan birisi geçince: Haberiniz oldu mu? İçki haram kılındı, diye seslendi. Allah'a yemin ederim, gecikmeden hemen bana kaplarda bulunanları dökmemi emrettiler. Ben de onların dediklerini yaptım. Allah'a kavuşuncaya kadar bir daha hiçbir şekilde ona dönmediler. O zaman içki (hamr) taze hurma ile kuru hurmadan yapılıyordu. O gün için bizim hamrımız (içkimiz) o idi.

٦٢٩٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ مِثْلَهُ.

6290- … Bize Humeyd, Enes'ten aynısını tahdis etti.

٦٢٩١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: أَنَا ثَابِتٌ، وَحُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كُنْتُ أَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ، وَسُهَيْلَ بْنَ بَيْضَاءَ، وَأَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ، وَأَبَا دُجَانَةَ، خَلِيطَ الْبُسْرِ وَالتَّمْرِ، حَتَّى أَشْرَعَتْ فِيهِمْ، فَنَادَى رَجُلٌ: أَلاَ إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ. فَوَاللهِ مَا انْتَظَرُوا حَتَّى يَعْلَمُوا أَحَقًّا مَا قَالَ أَمْ بَاطِلاً، فَقَالُوا: أَكْفِئْ إِنَاءَكَ يَا أَنَسُ. فَكَفَأْتُهَا، فَلَمْ يَرْجِعْ إِلَى رُءُوسِهِمْ حَتَّى لَقُوا اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَكَانَ خَمْرُهُمْ يَوْمَئِذٍ، الْبُسْرَ وَالتَّمْرَ.

6291- … Bize Hammâd b. Seleme tahdis edip dedi ki: Bize Sabit ve Humeyd, Enes'ten, onun şöyle dediğini bildirdiler: Ebu Talha, Süheyl b. Beydâ, Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh ve Ebu Dücâne'ye taze ve kuru hurma (suyunun) karışımından içiriyordum. Bu içki onları etkilemeye başladığında bir adam: Haberiniz olsun ki, içki haram kılındı, diye seslendi. Allah'a yemin ederim, onun söylediği gerçek mi yoksa batıl mı öğreninceye kadar beklemeden hemen: Ey Enes! Kabını baş aşağı boşalt, dediler. Ben de onu boşalttım. Aziz ve Celil olan Allah'ın huzuruna çıkıncaya kadar bir daha bu (sarhoşluğun etkisi) başlarına geri dönmedi. O gün için de içkileri taze ve kuru hurma (suyundan) idi.

٦٢٩٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: إِنِّي لأَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ، وَأَبَا دُجَانَةَ، وَسُهَيْلَ بْنَ بَيْضَاءَ، خَلِيطَ بُسْرٍ وَتَمْرٍ، إِذْ حُرِّمَتْ الْخَمْرُ، فَأَرَقْتُهَا وَأَنَا سَاقِيهِمْ يَوْمَئِذٍ وَأَصْغَرُهُمْ، وَإِنَّا نَعُدُّهَا يَوْمَئِذٍ خَمْرًا.

6292- … Bize Hişam, Katade'den tahdis etti. O Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben Ebu Talha, Ebu Dücâne ve Süheyl b. Beydâ'ya taze ve kuru hurma (suyu) karışımını içiriyorken içki haram kılındı. Ben de derhal onu boşalttım. O gün en küçükleri olduğumdan dolayı onlara ben sakilik yapıyordum (içki sunuyordum). Biz o gün onu hamr (sarhoşluk veren içki) olarak değerlendiriyorduk.

***

Bunu delil gösterenler şöyle derler: İşte bu rivayetler, bunların da bir hamr olduğunu göstermektedir.

Bunlara şöyle cevap verilir: Bu rivayette dediğinize delil yoktur. Çünkü bu içkinin, şaraba dönüşmüş kuru hurma suyu olması mümkündür. Bununla, ıslatılarak oluşan kuru hurmanın suyunu mekruh görenlerin görüşü sabit olur. Fakat bunda, onun pişirilmiş halinin haram olduğuna delil olacak bir taraf yoktur.

Diğer taraftan onların bu uygulamayı bunun fazla miktarının sarhoşluk verici olacağını bilmelerinden dolayı yapmış olmaları ihtimali de vardır. Bu sebeple onu bırakmalarının üzerinden fazla bir zaman geçmediği için sarhoş olmaktan korktuklarından bunu kırıp dökmüş olabilirler.

Enes'in: "O gün bizim hamrımız (içkimiz) o idi" şeklindeki sözüne gelince; bununla, bizim hamr (sarhoşluk verici içki) olarak yaptığımız buydu, demek istemiş olması ihtimali vardır. Buna delil de şudur:

٦٢٩٣– حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عِيسَى، أَنَّ أَبَاهُ بَعَثَهُ إِلَى أَنَسٍ فِي حَاجَةٍ، فَأَبْصَرَ عِنْدَهُ طِلاَءً شَدِيدًا.

6293- … Bize İbn Şihâb, Ebu Leyla'dan tahdis etti. Onun İsa'dan rivayet ettiğine göre, babası kendisini bir ihtiyacını karşılamak üzere Enes'in yanına göndermişti. Enes'in yanında oldukça ağır bir tıla gördü.[327]

***

Tıla ise çoğu sarhoşluk veren (içkiy)e denilir. İşte bu, Enes'e göre çoğu sarhoşluk verse dahi "hamr" değildi.

Yaptığımız bu açıklamalarla Enes'e göre hamrın her içecek olmadığı, aksine özel bir içecek çeşidi olduğu sabit olmaktadır. Diğer taraftan bizim, Enes yoluyla gelen hadisleri yorumladığımız şekle delil olacak bazı rivayetler tespit ettik.

327 *Tıla*: Müselles diye bilinen üçte ikisi gidinceye kadar pişirilmiş meyve suyudur. (Necmuddin en-Nesefi, *Talibetu't-Talebe*, Âmira-1311, s. 158-159 -Çeviren-).

٦٢٩٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا مِسْعَرُ بْنُ كِدَامٍ، عَنْ أَبِي عَوْنٍ الثَّقَفِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: حُرِّمَتْ الْخَمْرُ بِعَيْنِهَا، وَالسُّكْرُ مِنْ كُلِّ شَرَابٍ.

6294- … Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd'dan, o Abdullah b. Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Hamr (şarap) muayyen olarak haram kılınmıştır. Her türlü içecekten ise sarhoş olmak haram kılınmıştır."

***

Böylelikle İbn Abbas, haramlığın hamrın bizzat kendisi hakkında, onun dışındaki içeceklerden ise sarhoşluk hakkında söz konusu olduğunu haber vermektedir.

Bununla ise çoğu sarhoşluk veren ve haram kılınmış hamrın dışındaki diğer içeceklerin sarhoşluk vermeyecek az miktarının içilmesinin hamrın haram kılınmasından önceki mubahlık hali üzere mubah kılınmış olduğunu, sonradan söz konusu olan haram kılmanın ise hamrın bizzat kendisi, onun dışındaki diğer içeceklerden ise sarhoşluk veren miktarı hakkında olduğu sabit olmaktadır.

Buna göre haram kılınan hamrın, özellikle üzüm suyundan yapılanlar olması ihtimali de vardır. Üzüm suyundan olsun başkasından olsun hamr haline getirilmiş her şey hakkında olması ihtimali de vardır.

Böyle bir ihtimal bulunduğuna ve genel olarak helal kılınmış olan şeylerin bir kısmının sonradan haram kılınması söz konusu olduğuna göre, helal olduğu icma ile kabul edilmiş hiçbir şey ancak haram kılındığını gösteren bir icma ile dışarıda tutulabilir.

Bizler ise, Aziz ve Celil olan Allah'ın, hamr niteliklerinin ortaya çıkması halinde üzüm suyunu haram kıldığına şahitlik etmekle birlikte böyle bir niteliğin ortaya çıkması halinde bunun dışındakileri haram kılmış olduğuna şahitlik edemeyiz.

Buna göre, bizim, Yüce Allah'ın haram kıldığına dair hükmünün indirildiğine iman ettiğimiz şekilde, gelen teviline de (mahiyeti ile ilgili açıklamaya da) iman ettiğimiz, hamrın kendisidir.

Allah'ın haram kıldığına dair şahitlik etmediğimiz ise hamr olmayan içeceklerdir.

Buna göre hamrın azı da çoğu da haramdır. Ancak bunun dışındaki içeceklere gelince, bunların sarhoş edecek kadarı haram, bunun dışındaki miktar ise mubahdır.

Bize göre nazar (akli düşünme ve kıyas) bu şekildedir. Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşü de budur.

Ancak onlar, özel olarak kuru üzüm ve kuru hurmanın ıslatılmış suyunu (hoşafını) mekruh görmüşlerdir.

Ancak bu, nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından onların dedikleri gibi değildir. Çünkü bizler, üzerinde icma edilmiş olan esasın şu olduğunu görüyoruz: Sıkılmış meyve suyu ile onun pişirilmişi arasında hiçbir fark yoktur. Pişirilmeden önce helal olmayan bir şey pişirilmekle de helal olmaz. Ancak içeceği, sıkılmış meyve suyu sınırından çıkartıp bal gibi katılaştıracak hale getiren pişirme müstesnadır. Bu durumda onun hükmü balın hükmü ile aynı olur.

Bizler kuru üzüm ve kuru hurmanın pişirilmiş halinin (pekmezlerinin), bütün âlimlerin ittifakıyla mubah olduğunu görüyoruz.

Buna göre kıyas, her ikisinin de hükmünün böyle olmasını gerektirmektedir. Bu durumda kuru hurmanın ve üzümün nebizinin (şırasının) çiğ ya da pişirilmişinin, meyve suyunun da pişirilmişinin aynı olduğu gibi, aynı hükmü taşımasını gerektirmektedir.

İşte nazar (akli düşünme ve kıyas) bunu gerektirmektedir. Ancak bizim mezhep âlimlerimiz, Ebu Hureyre ile Enes'in sözünü ettiğimiz hadisleri ile ilgili getirdikleri yorumla ve Said b. Cübeyr'den nakletmiş oldukları bir rivayet dolayısı ile bu hususta akli düşünme ve kıyasa (nazara) muhalefet etmişlerdir.

Söz konusu rivayet de şudur:

٦٢٩٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَنَا هِشَامٌ، عَنِ ابْنِ شَبْرَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّهُ قَالَ فِي ذَلِكَ: هِيَ الْخَمْرُ فَاجْتَنِبْهَا.

6295- … İbn Şübrüme'den, onun Said b. Cübeyr'den rivayet ettiğine göre, bu hususta o: O, hamrdır, bu sebeple ondan uzak dur, demiştir.

٢- بَابُ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّبِيذِ

2- HARAM OLAN NEBİZ[328]

٦٢٩٦- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، وَرَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ وَهْبٍ الْخَوْلاَنِيِّ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6296- … Süfyan b. Vehb el-Havlânî'den, o Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyurdu.[329]

٦٢٩٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6297- … Ebu Seleme'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyur-

328 *Nebiz*, içine kuru hurma ve benzeri tanelerin atıldığı ve bunların, tadını verinceye kadar içinde bırakıldığı sudur (Çeviren).

329 6297 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

du: ***“Sarhoşluk veren her şey hamrdır ve sarhoşluk veren her şey de haramdır.”***[330]

٦٢٩٨- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6298- … Bize Muhammed b. Amr bildirdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٢٩٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: أَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6299- … Ebu Seleme’den, o Ebu Hureyre ve İbn Ömer’den, onlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den aynısını rivayet ettiler.

٦٣٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: أَنَا الرَّبِيعُ الزَّهْرَانِيُّ، قَالَ: أَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6300- … Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyub’dan bildirdi. O Nâfi’den, o İbn Ömer’den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den aynısını rivayet etti.

٦٣٠١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْخَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَجِيدِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيِّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6301- … Eyyub es-Sahtiyânî’den, o Nâfi’den, o İbn Ömer’den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den aynısını rivayet etti.

330 Buhârî, Edeb, 80, Ahkâm, 20, Megâzî, 60; Müslim, Eşribe, 73-75, 64, 69; Ebu Davud, Eşribe, 5, 7; Tirmizî, Eşribe, 1, 2; Nesâî, Eşribe, 40, 49, 53; İbn Mâce, Eşribe, 9, 13, 14; Dârimî, Eşribe, 8; Malik, Dahâyâ, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 274, 289, 350, II, 16, 29, 31…

٦٣٠٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ عَجْلاَنَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6302- … Bize Yahya b. Eyyub bildirip dedi ki: Bana İbn Aclân, Nâfi'den tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٣٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الْمَكِّيُّ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6303- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٣٠٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الْمَكِّيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَرْفَعْهُ.

6304- … Bize Hammâd b. Zeyd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretmekle birlikte merfu olarak (Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den) nakletmedi.

٦٣٠٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ عُثْمَانَ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْهَاكُمْ عَنْ قَلِيلِ مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ».

6305- … Bize ed-Dahhâk b. Osman b. Bukeyr b. Abdullah b. el-Eşec, Âmir b. Sa'd'dan bildirdi. O babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben size çoğu sarhoşluk veren şeyin azını da yasaklıyorum"*** buyurdu.

٦٣٠٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُحَارِبِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَمْرٍو الْفُقَيْمِيِّ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ.

6306- … Şehr b. Havşeb'den, o Ümmü Seleme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sarhoşluk veren her şeyi yasakladı.[331]

٦٣٠٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالاَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، عَنْ قَيْسِ بْنِ حَبْتَرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَيْسِرَ، وَالْكُوبَةَ». وَقَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6307- … Kays b. Cübeyr'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Aziz ve Celil olan Allah hamrı (içkiyi), meysiri (kumarı) ve kûbe"***[332] ***yi (tavla oynamayı veya çalgı çalmayı) haram kılmıştır."*** Ayrıca: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır."*** buyurdu.[333]

٦٣٠٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ شِهَابٍ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ البِتْعِ فَقَالَ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ، فَهُوَ حَرَامٌ».

6308- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bal şerbetinin

331 Buhârî, Eşribe, 10; Müslim, Eşribe, 72; Ebu Davud, Eşribe, 4, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 309.

332 *Lisânu'l-Arab*'da *el-kûbe*'nin satranç, davul ve zar gibi anlamlara geldiği söylenmiştir (Çeviren).

333 Ebu Davud, Eşribe, 5, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 274, 289, 350, II, 158, 165, 166, 167…

(bita'in)[334] satışına dair soru soruldu. O: ***"Sarhoşluk veren her içecek haramdır"*** buyurdu.[335]

٦٣٠٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ وَيُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6309- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb bildirip dedi ki: Bana Malik ve Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdiler. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٣١٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا شُرَيْحُ بْنُ النُّعْمَانِ الْجَوْهَرِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ، فَهُوَ حَرَامٌ».

6310- … *ez*-Zührî'den, o Ebu Seleme'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Sarhoşluk veren her içki haramdır"*** buyurduğunu rivayet etti.[336]

٦٣١١- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ، يُحَدِّثُ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، وَمَا أَسْكَرَ الْفَرَقُ مِنْهُ، فَمِلْءُ الْكَفِّ مِنْهُ حَرَامٌ».

6311- … Bize Mehdî b. Meymûn, Ebu Osman el-Ensarî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: el-Kasım b. Muhammed'i, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöy-

334 *Bita',* Talibetu't-Talebe, s. 159 da be harfinin kesri ve te harfinin fethi ile okunacağı ve bunun bal nebizi (şerbeti) demek olduğu belirtilmektedir. (Çeviren)

335 Buhârî, Vudu, 71, Eşribe, 4, 10; Müslim, Eşribe, 67, 68; Ebu Davud, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 2; İbn Mâce, Eşribe, 9, 10; Malik, Eşribe, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 36, 97, 190, 226.

336 6308 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

le buyururken dinledim: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır. Bir faraklık miktarı sarhoşluk veren şeyin bir avuç dolusu da haramdır."***[337]

٦٣١٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، وَعَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ، فَهُوَ حَرَامٌ».

6312- ... Meymûne ve el-Kasım b. Muhammed'den, onlar Aişe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Sarhoşluk veren her içki haramdır."***[338]

٦٣١٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ وَلِيدِ بْنِ عَبْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنِ الْخَمْرِ وَالْكُوبَةِ، وَقَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6313- ... Velid b. Abde'den, o Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hamrı (içkiyi) ve kûbeyi (tavla oynamayı veya çalgı çalmayı) yasaklamış ve: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyurmuştur.[339]

٦٣١٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ، فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ».

6314- ... Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır"*** buyurmuştur.[340]

337 Ebu Davud, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 71, 72, 131.
338 6308 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
339 6307 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
340 Ebu Davud, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 3; Nesâî, Eşribe, 25; İbn Mâce, Eşribe, 10; Dârimî, Eşribe, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 91, 167, 179, III, 343.

٦٣١٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، قَالَ: أَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي هُبَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ شَيْخًا يُحَدِّثُ أَبَا تَمِيمٍ أَنَّهُ سَمِعَ قَيْسَ بْنَ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6315- … Bize İbn Lehîa, Ebu Hubeyre'den, onun şöyle dediğini bildirdi: Ben bir şeyhi Ebu Temîm'e şunu tahdis ederken dinledim: Onun dediğine göre, o Kays b. Sa'd b. Ubâde'yi minber üzerinde şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyururken dinledim.

٦٣١٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ بَكْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ، فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ».

6316- … Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır"*** buyurdu.[341]

٦٣١٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَطَرٍ، عَنْ أَبِي حَرِيزٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْهَاكُمْ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ».

6317- … Ebu Harîz'den, o eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: en-Numan b. Beşir'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben size sarhoşluk veren her şeyi yasaklıyorum"*** buyurdu.[342]

٦٣١٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ بَحْرٍ، قَالَ: ثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قَرَأْت عَلَى فُضَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ أَبِي مُعَاذٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَرِيزٍ، أَنَّ الشَّعْبِيَّ حَدَّثَهُ قَالَ:

341 6314 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
342 Buhârî, Eşribe, 10; Müslim, Eşribe, 72; Ebu Davud, Eşribe, 4, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 273, 407, VI, 309.

سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَخْطُبُ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْهَاكُمْ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ».

6318- … Bana Ebu Harîz'in tahdis ettiğine göre, eş-Şa'bî kendisine tahdis ederek şöyle demiştir: en-Numan b. Beşir'i Kûfe minberi üzerinde hutbe verip şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Size sarhoşluk veren her şeyi yasaklıyorum"*** buyurdu.[343]

٦٣١٩- حَدَّثَنَا مُبَشِّرُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْحُوَيْسُ بْنُ مُسْلِمٍ الْكُوفِيُّ، عَنْ طَلْحَةَ الْيَامِيِّ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6319- … Ebu Bürde'den, o Ebu Musa'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyurdu.

٦٣٢٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا بَعَثَ أَبَا مُوسَى وَمُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ، قَالَ أَبُو مُوسَى: إِنَّ شَرَابًا يُصْنَعُ فِي أَرْضِنَا مِنَ الْعَسَلِ، يُقَالُ لَهُ الْبِتْعُ، وَمِنَ الشَّعِيرِ يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6320- … Ebu Bürde şöyle dedi: Babamı Ebu Musa'dan şunu tahdis ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Ebu Musa ile Muaz'ı Yemen'e gönderince Ebu Musa: "Bizim topraklarımızda baldan yapılan ve el-bita adı verilen bir içki ile arpadan yapılıp el-mizr[344] denilen bir içki var" dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyurdu.[345]

***

343 6317 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

344 Talibetu't-Talebe, s. 159'da *el-Mizr*'in darının nebizi olduğu belirtilmektedir. (Çeviren)

345 Buhârî, Ahkâm, 22; Müslim, Eşribe, 67, 68, 69.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, nebizin azının da çoğunun da haram olduğu kanaatini benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu hükümde başkaları, onlara muhalefet edip bunlardan sarhoşluk vermeyen miktarı mubah görmüş, sarhoşluk veren miktarda olanı ise haram kabul etmişlerdir.

Bu kanaatlerinde onların lehine olan deliller arasında şu da vardır: Sözünü ettiğimiz bu rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir topluluktan gelmiştir.

Ancak bu rivayetlerin tevilinin, nebizin azını da çoğunu da haram kabul edenlerin benimsedikleri şekilde olması ihtimali vardır. Bununla birlikte özellikle içene sarhoşluk veren miktarı etrafında dönüp durması ihtimali de vardır.

Bu rivayetler hakkında bu iki yorum da ihtimal dahilinde bulunduğundan bizler de sözünü ettiğimiz iki anlamdan hangisinin kastedildiğini bilebilmek için bu iki yorumun dışındakileri de inceledik.

Kendileri aracılığı ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayette bulunduğumuz kimselerden birisi olan Ömer b. el-Hattâb'dan: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** sözünü rivayet etmiş olmakla birlikte ondan ileri derecedeki nebizin azının mubah olduğuna dair rivayet nakledilmiş olduğunu gördük.

٦٣٢١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: ثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ فِي سَفَرٍ، فَأُتِيَ بِنَبِيذٍ، فَشَرِبَ مِنْهُ فَقَطَّبَ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ نَبِيذَ الطَّائِفِ لَهُ غَرَامٌ فَذَكَرَ شِدَّةً لاَ أَحْفَظُهَا، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَصَبَّ عَلَيْهِ، ثُمَّ شَرِبَ.

6321- … Hemmâm b. el-Hâris'den rivayete göre, Ömer bir yolculukta idi. Ona bir miktar nebiz getirildi. Ondan içince yüzünü ekşitti. Sonra da: "Şüphesiz Taif nebizi ağırdır" dedi ve şu anda hatırlamadığım şekilde ağırlığından söz etti. Sonra (Ömer) su getirilmesini istedi. Bir miktar su kattıktan sonra o nebizi içti.

٦٣٢٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: شَهِدْتُ عُمَرَ حِينَ طُعِنَ، فَجَاءَهُ الطَّبِيبُ فَقَالَ: أَيُّ الشَّرَابِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ: النَّبِيذُ، فَأُتِيَ بِنَبِيذٍ فَشَرِبَ مِنْهُ فَخَرَجَ مِنْ إِحْدَى طَعْنَتَيْهِ.

6322- … Amr b. Meymûn dedi ki: Ömer'e hançerlendiği sırada tanık oldum. Doktor geldi ve ona: En sevdiğin içecek nedir? diye sordu. O: Nebiz, dedi. Nebiz getirildi. Nebizi içti ve o nebiz, hançer yarası aldığı yerlerden birisinden dışarı çıktı.

٦٣٢٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ مِثْلَهُ، وَزَادَ قَالَ: عُمَرُ، وَكَانَ يَقُولُ: إِنَّا نَشْرَبُ مِنْ هَذَا النَّبِيذِ شَرَابًا يَقْطَعُ لُحُومَ الْإِبِلِ فِي بُطُونِنَا مِنْ أَنْ يُؤْذِيَنَا. قَالَ: وَشَرِبْتُ مِنْ نَبِيذِهِ فَكَانَ أَشَدَّ النَّبِيذِ.

6323- … Bize Ebu İshak, Amr b. Meymûn'dan aynısını rivayet etti ve "Ömer: (Nebizdir) dedi" fazlalığını ekledi. O şöyle derdi: Bizler, midelerimizdeki deve etleri bize eziyet vermesin diye onları midelerimizin içinde parçalayacak şekilde bu nebizden içiyoruz.

(Amr) dedi ki: Ben onun nebizinden içtim. Oldukça şiddetli (ağırlaşmış) bir nebizdi.

٦٣٢٤- حَدَّثَنَا رَوْحٌ، قَالَ: ثَنَا عَمْرٌو، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: قَالَ: أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ ذِي لَعْوَةَ، قَالَ: أُتِيَ عُمَرُ بِرَجُلٍ سَكْرَانَ، فَجَلَدَهُ فَقَالَ: إِنَّمَا شَرِبْتُ مِنْ شَرَابِكَ فَقَالَ: وَإِنْ كَانَ.

6324- … Said b. Zî La've dedi ki: Ömer'e sarhoş olmuş bir adam getirildi. Ona celde vurdu. O: Ben ancak senin içtiğinden içtim dediği halde Ömer ona: Böyle olsa dahi, diye cevap verdi.

٦٣٢٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ ذِي حَدَّانَ، أَوِ ابْنِ ذِي لَعْوَةَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ قَدْ ظَمِئَ إِلَى خَازِنِ

عُمَرَ، فَاسْتَسْقَاهُ فَلَمْ يَسْقِهِ، فَأُتِيَ بِسَطِيحَةٍ لِعُمَرَ، فَشَرِبَ مِنْهَا فَسَكِرَ فَأُتِيَ بِهِ عُمَرَ فَاعْتَذَرَ إِلَيْهِ وَقَالَ: إِنَّمَا شَرِبْتُ مِنْ سَطِيحَتِكَ فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّمَا أَضْرِبُكَ عَلَى السُّكْرِ فَضَرَبَهُ عُمَرُ.

6325- … Said b. Zu Haddân ya da İbn Zî La've şöyle dedi: Susamış bir adam Ömer'in hazine memurunun yanına geldi. Kendisine içecek bir şey vermesini istedi. Fakat ona vermedi. Bu sırada Ömer'e ait bir tulum getirildi. O tulumdan içti, sarhoş oldu. Adam, Ömer'in huzuruna getirilince özür beyan edip: Ben sadece sana ait tulumdan içtim, dedi. Bunun üzerine Ömer: Ben sana sarhoş olduğun için vuruyorum, dedi. Ardından Ömer ona vurdu.

٦٣٢٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ عَلْقَمَةَ قَالَ: أَمَرَ بِنَبِيذٍ لَهُ فَصُنِعَ فِي بَعْضِ تِلْكَ الْمَنَازِلِ، فَأَبْطَأَ عَلَيْهِمْ لَيْلَةً، فَأُتِيَ بِطَعَامٍ فَطَعِمَ، ثُمَّ أُتِيَ بِنَبِيذٍ قَدْ أَخْلَفَ وَاشْتَدَّ، فَشَرِبَ مِنْهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَا لَشَدِيدٌ ثُمَّ أَمَرَ بِمَاءٍ فَصُبَّ عَلَيْهِ، ثُمَّ شَرِبَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ.

6326- … Nafi b. Alkame dedi ki: Ömer b. el-Hattâb kendisine nebiz yapılmasını emretti. Bu evlerden birisinde nebiz yapıldı. Bir gece onların yanına geç gitti. Yemek getirildi, yemek yedi. Sonra da keskinleşmiş ve şiddeti artmış bir nebiz getirildi. Ondan içtikten sonra: Bu, çok sert, dedi. Ardından su getirilmesini emretti ve o sudan nebizin üzerine boşalttı. Sonra kendisi ve arkadaşları (o nebizden) içti.

٦٣٢٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ: قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا خَالِدٌ الْحَذَّاءُ، عَنْ أَبِي الْمُعَدَّلِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ عُمَرَ، أُنْتُبِذَ لَهُ فِي مَزَادَةٍ فِيهَا خَمْسَةَ عَشْرَ، أَوْ سِتَّةَ عَشْرَ، فَأَتَاهُ فَذَاقَهُ، فَوَجَدَهُ حُلْوًا، فَقَالَ: كَأَنَّكُمْ أَقْلَلْتُمْ عَكَرَهُ.

6327- … Bize Halid el-Hazzâ el-Huzâî, Ebu'l-Muaddel'den tahdis etti. Onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Ömer'e bir gün içinde onbeş ya da onaltı (hurma) bulunan bir kırbada nebiz yapıldı. Gelip onun tadına baktı. Tatlı olduğunu görünce: "Sanki siz onun dibindeki tortuyu az koymuşsunuz" dedi.

٦٣٢٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: ثَنَا عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُعَاذُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ اللَّيْثِيُّ أَنَّ أَبَاهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عُثْمَانَ قَالَ: صَحِبْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِلَى مَكَّةَ فَأَهْدَى لَهُ رَكْبٌ مِنْ ثَقِيفٍ سَطِيحَتَيْنِ مِنْ نَبِيذٍ، وَالسَّطِيحَةُ فَوْقَ الْإِدَاوَةِ، وَدُونَ الْمَزَادَةِ. قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَشَرِبَ عُمَرُ إِحْدَاهُمَا، وَلَمْ يَشْرَبْ الْأُخْرَى حَتَّى اِشْتَدَّ مَا فِيهِ، فَذَهَبَ عُمَرُ فَشَرِبَ مِنْهُ، فَوَجَدَهُ قَدْ اِشْتَدَّ فَقَالَ: اِكْسِرُوهُ بِالْمَاءِ.

6328- … Bize Ukayl, İbn Şihâb'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Muaz b. Abdurrahman b. Osman el-Leysî'nin haber verdiğine göre, babası Abdurrahman b. Osman şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* ile birlikte Mekke'ye kadar yol arkadaşlığı yaptım. Sakîf'ten bir kabile ona iki satîha (kırba) nebiz hediye etti. Satîha (kırba) ise mataradan büyük, tulumdan küçüktür.

Abdurrahman dedi ki: Ömer onlardan birisinden içti. Fakat diğerini içindeki sertleşmeden içmedi. Sertleşince Ömer gidip ondan içti. Onun sertleşmiş olduğunu görünce: Bunu su ile kırın, dedi.

٦٣٢٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6329- Bize Şuayb, ez-Zührî'den tahdis etti ve rivayeti senediyle aynen zikretti.

***

Ömer *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyururken dinlemiş olduğu halde kendisinden naklettiğimiz rivayetler ile sert nebizin az miktarda içilmesinin mubah olduğu sabit olduğuna göre, onun yaptığı bu uygulama Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o sözüyle haram kıldığı sert nebizin ona göre yalnızca o nebiz ile sarhoş olmakla ilgili olduğu, başka bir durum hakkında olmadığı sabit olmaktadır. O halde Ömer ya bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sözlü olarak işitmiştir ya da bu, onun kendi görüşüdür.

Onun bu husustaki görüşü elbette bize göre bir delildir. Özellikle bizim kendisinden nakletmiş olduğumuz rivayetlerdeki fiili uygulaması Rasulullah

sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabının huzurunda gerçekleşmiş ve onlardan hiç kimse bu yaptığına karşı çıkmamıştı. Bu da onların bu konuda ona uyduklarına delil olmaktadır.

İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** sözünü rivayet edenlerden birisi olan Abdullah b. Ömer'in, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayeti nakletmiş olduğunu görüyoruz:

٦٣٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَخِي الْقَعْقَاعِ بْنِ شَوْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِشَرَابٍ، فَأَدْنَاهُ إِلَى فِيهِ، فَقَطَّبَ فَرَدَّهُ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَحَرَامٌ هُوَ؟ فَرَدَّ الشَّرَابَ، ثُمَّ عَادَ بِمَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ، ذَكَرَ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: «إِذَا اغْتَلَمَتْ هَذِهِ الْأَسْقِيَةُ، عَلَيْكُمْ، فَاكْسِرُوا مُتُونَهَا بِالْمَاءِ».

6330- … el-Ka'ka b. Şevr'in kardeşinin oğlu Abdulmelik'ten, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir içecek getirildi. Ağzına yaklaştırdığına sonra da yüzünü ekşiterek onu geri çevirdiğine şahit oldum. Bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! O haram mıdır? dedi. O içeceği geri istedi. Sonra su getirilmesini istedi ve o suyu üzerine döktü. Bunu iki ya da üç defa söz konusu ettikten sonra şunları söyledi: ***"Bu içecek kaplarında (bulunanlar) sizin için şiddetlenip sertleştiği takdirde onları su ile kırın."***[346]

حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ عُثْمَانَ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو هَمَّامٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا قُرَّةَ الْعِجْلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَخِي الْقَعْقَاعِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ مِثْلَهُ.

6331- … İsmail b. Ebi Halid dedi ki: Bize Kurra el-Iclî tahdis edip dedi ki: Bana el-Ka'ka'ın kardeşinin oğlu Abdulmelik, İbn Ömer'den aynısını tahdis etti.

346 Nesâî, Eşribe, 48.

٦٣٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُس، قَالَ: حَدَّثَنِي أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ نَافِعٍ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ فَقُلْتُ: إِنَّ أَهْلَنَا يَنْبِذُونَ نَبِيذًا فِي سِقَاءٍ، لَوْ أَنْهَكْتُهُ لأَخَذَ فِي؟ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: إِنَّمَا الْبَغْيُ عَلَى مَنْ أَرَادَ الْبَغْيَ، شَهِدْت رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ هَذَا الرُّكْنِ، وَأَتَاهُ رَجُلٌ بِقَدَحٍ مِنْ نَبِيذٍ. ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ أَبِي أُمَيَّةَ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «فَاكْسِرُوهَا بِالْمَاءِ».

6332- … Abdulmelik b. Nâfi' dedi ki: İbn Ömer'e: Ev halkımız bir su kabı içerisinde nebiz yapıyor. Ondan çok fazla içersem beni sarhoş ediyor, dedim. Cevap olarak İbn Ömer şunları söyledi: Haddi aşmak isteyen kimseye karşı çıkmak söz konusu olur. Ben, şu rüknün yanında bir adamın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir kâse nebiz getirdiğine tanık oldum… Sonra da Ebu Umeyye'nin (6330 no'lu) hadisini aynen zikretti. Ancak sonunda: ***"Onları su ile kırın"*** dedi.

***

İşte bunda, sertleşmiş nebizin az miktarının mubah olduğuna delil vardır.

Bizim için en uygun olan ise şudur: İbn Ömer yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hadis rivayet edilmekle birlikte yine o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sarhoşluk verici her şey haramdır"*** buyruğunu da rivayet etmiş olduğuna göre, bu iki sözden her birisini diğerinin kabul edildiği anlamdan farklı bir anlam hakkında değerlendirmemiz gerekmektedir.

Buna göre, Allah Rasulü'nün: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** sözü, nebizin sarhoş edecek miktarı hakkında söz konusu olur. Diğer hadiste zikredilenler ise sert nebizin azının mubah olduğu hakkında kabul edilir.

Ebu Mesud el-Ensârî yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den İbn Ömer'in bu hadisine yakın bir rivayet nakledilmiştir:

٦٣٣٣- أَخْبَرَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ الْيَمَانِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: عَطِشَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حَوْلَ الْكَعْبَةِ، فَاسْتَسْقَى، فَأُتِيَ بِنَبِيذٍ مِنْ نَبِيذِ السِّقَايَةِ، فَشَمَّهُ فَقَطَّبَ فَصَبَّ عَلَيْهِ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ شَرِبَ. فَقَالَ رَجُلٌ: أَحَرَامٌ هُوَ؟ فَقَالَ: «لاَ».

6333- … Halid b. Sa'd'dan, o Ebu Mesud'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Kâbe'nin etrafında susadı. Kendisine su verilmesini istedi. Bir su kabındaki nebizden ona nebiz getirildi. Onu kokladı ve yüzünü ekşitti. Üzerine zemzem suyundan kattıktan sonra içti. Bir adam: O haram mıdır? sordu. Allah Rasulü: ***"Hayır"*** dedi.[347]

***

Yine bu hususta Ebu Musa el-Eş'arî yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٦٣٣٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَمُعَاذًا، إِلَى الْيَمَنِ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ بِهَا شَرَابَيْنِ يُصْنَعَانِ مِنَ الْبُرِّ وَالشَّعِيرِ، أَحَدُهُمَا يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ، وَ الْآخَرُ يُقَالُ لَهُ الْبِتْعُ، فَمَا نَشْرَبُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِشْرَبَا، وَلاَ تَسْكَرَا».

6334- … Ebu Musa'nın oğlu Ebu Bürde'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, beni ve Muaz'ı Yemen'e gönderdi. Biz: Ey Allah'ın Rasulü! Yemen'de buğday ve arpadan yapılan birisine el-mizr, diğerine el-bita denilen iki türlü içki bulunmaktadır. Biz hangisinden içebiliriz? dedik. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"İçin fakat sarhoş olmayın"*** buyurdu.

٦٣٣٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، قَالَ: أَنَا شَرِيكٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَمُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ. فَقُلْتُ: إِنَّكَ بَعَثْتَنَا إِلَى أَرْضٍ كَثِيرٌ شَرَابُ أَهْلِهَا، فَقَالَ: «اِشْرَبَا، وَلاَ تَشْرَبَا مُسْكِرًا».

347 Nesâî, Eşribe, 48.

6335- … Ebu İshak'tan, o Ebu Bürde'den, o babasından, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, beni ve Muaz'ı Yemen'e gönderdi. Ben: Sen bizleri ahalisinin içkileri çok olan bir yere gönderiyorsun, dedim. Allah Rasulü: ***"İçin fakat sarhoşluk veren bir şey içmeyin"*** dedi.

٦٣٣٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ مَرْزُوقٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6336- … Bize el-Fudayl b. Merzûk, Ebu İshak'tan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Musa ve Muaz'a bita'a dair soru sorduklarında: ***"İçin, fakat sarhoş olmayın. Sarhoşluk verici bir şey de içmeyin"*** demesi şuna delil olmaktadır: Bu içkiden sarhoşluk veren miktarın hükmü, aynı içkiden sarhoşluk vermeyen miktarın hükmünden farklıdır.

Bu da, Ebu Musa'nın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğu ve bizim birinci fasılda zikretmiş olduğumuz ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** sözünün, sarhoşluk veren miktar hakkında olduğuna bununla birlikte çoğu sarhoşluk veren belli bir türün hakkında olmadığına delildir.

Ayrıca bizler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kendisine bita' hakkında soru soran kimseye: ***"Sarhoşluk veren her içki haramdır"*** sözü ile cevap verdiğine dair Ebu Seleme'nin Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet etmiş olduğu (6308 no'lu) hadisi de zikretmiştik. Biz, özel olarak sarhoş olmanın haram olduğu içkinin, bizzat kendisinin haram olmadığı anlamında aldığımız takdirde bu hadis, Ebu Musa'nın (rivayet etmiş olduğu) hadisi ile de uyum arzeder.

Bizim için en uygun olan rivayetleri çelişmeyecek bir şekilde yorumlamaktır.

Yine bu hususta Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan şu rivayet nakledilmiştir.

٦٣٣٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ لَبِيدٍ، عَنْ شِمَاسٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: إِنَّ الْقَوْمَ لَيَجْلِسُونَ عَلَى الشَّرَابِ، وَهُوَ يَحِلُّ لَهُمْ، فَمَا يَزَالُونَ حَتَّى يَحْرُمَ عَلَيْهِمْ.

6337- … Lebîd'den, o Şimâs'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah dedi ki: Bir topluluk, kendileri için helal olan bir içeceği içmek üzere otururlar. Ancak o içecek onlara haram oluncaya kadar da devam ederdurlar.

٦٣٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ قَالَ: أَنَا حَمَّادٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ قَيْسٍ أَنَّهُ أَكَلَ مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ خُبْزًا وَلَحْمًا، قَالَ: فَأُتِينَا بِنَبِيذٍ شَدِيدٍ نَبَذَتْهُ امْرَأَةُ سِيرِينَ فِي جَرَّةٍ خَضْرَاءَ، فَشَرِبُوا مِنْهُ.

6338- … Alkame b. Kays'dan rivayete göre, o Abdullah b. Mesud ile birlikte ekmek ve et yedi. (Alkame) dedi ki: Sîrîn'in hanımının yeşil bir testide hazırlamış olduğu sert bir nebiz bize getirildi. (Hazır bulunanlar) ondan içtiler.

٦٣٣٨- حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمٌ وَغَيْرُهُ، قَالَ: أَنَا حَجَّاجٌ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ عَنْ قَوْلِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمُسْكِرِ، قَالَ: «اَلشَّرْبَةُ لَهُ الْأَخِيرَةُ».

6339- … İbrahim'den, o Alkame'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbn Mesud'a sarhoşluk veren içeceğe dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ne buyurduğunu sordum. O: Onun için (muteber olan) son içiştir, diye cevap verdi.

***

İşte Abdullah b. Mesud'dan, kendisinin fiili uygulaması olarak sert nebizin az miktarda içilmesinin mubah olduğu ve onun zikrettiğimiz sözü ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyruğunun dediğimiz şekildeki açıklaması rivayet edilmiştir.

Abdullah b. Abbas yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine buna delil olacak rivayet nakledilmiştir.

٦٣٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ بَذِيمَةَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ حَبْتَرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْجَرِّ الأَخْضَرِ، وَالْجَرِّ الأَحْمَرِ. فَقَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَنْ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ، وَفْدُ عَبْدِ الْقِيسِ فَقَالَ: «لاَ تَشْرَبُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَلاَ فِي الْمُزَفَّتِ، وَلاَ فِي النَّقِيرِ، وَاشْرَبُوا فِي الْأَسْقِيَةِ». فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنِ اشْتَدَّ فِي الْأَسْقِيَةِ؟ قَالَ: «صُبُّوا عَلَيْهِ مِنَ الْمَاءِ». وَقَالَ لَهُمْ فِي الثَّالِثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ: «فَأَهْرِيقُوهُ».

6340- … Kays b. Habter şöyle dedi: Ben, İbn Abbas'a yeşil testi ile kırmızı testiye dair sordum. O, şu cevabı verdi: Bunlara dair Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ilk soru soranlar Abdulkays heyetidir. Allah Rasulü: ***"İçerisi ziftlenmiş kabak kap ile oyulmuş kütükten yapılmış kaplardan içmeyin. Deriden yapılmış kaplardan için"*** buyurdu. Abdulkays heyeti: Ey Allah'ın Rasulü! Eğer bu kaplarda (kırbalarda) sertleşecek olursa (yine içelim mi?) diye sordu. Allah Rasulü: ***"Üzerine bir miktar su dökün"*** buyurdu. Yine onlara üçüncü ya da dördüncü seferinde: ***"O halde onu dökün"*** buyurdu.

٦٣٤١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ بَذِيمَةَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ حَبْتَرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْجَرِّ، فَذَكَرَ مِثْلَ ذَلِكَ.

6341- … Ali b. Bezîme'den, o Kays b. Habter'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, ona testilere dair soru soruldu. O, önceki rivayetin aynısını zikretti.

***

Bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, onlara sertleşmiş dahi olsa kırba türü kapların nebizinden içmelerini mubah kılmış olduğu belirtilmektedir.

Bir kimse: Daha sonra Allah Rasulü'nün onlara o içeceği dökmelerini emretmiş olması ondan önceki mubahlığının nesh edildiğine delildir, diyecek

olursa ona şöyle cevap verilir: Bu nasıl böyle olabilir ki? İbn Abbas'tan, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra şunları söylediği rivayet edilmiştir: "Hamr (şarap), muayyen olarak haram kılınmıştır. Her türlü içecekten ise sarhoş olmak haram kılınmıştır."[348] Biz bunu daha önce bu kitabımızda senedi ile (6294 no ile) zikrettik. Sözünü ettiğimiz rivayetlerin nakledilmiş olduğu kimse yine odur.

İşte bu da, içeceklerin haramlığının, azı ile çoğu ile muayyen olarak hamr (denilen şarap) hakkında olduğuna, diğerlerinden ise sarhoşluk verici miktarı hakkında olduğuna delildir.

İlim ve faziletine rağmen İbn Abbas'ın, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sert nebizin haram kılınmasını gerektiren rivayeti nakletmiş olmakla birlikte daha sonra: "Hamr (şarap) muayyen olarak haram kılındı ve diğer bütün içeceklerden ise sarhoş olmak haram kılındı" demesi nasıl kabul edilebilir? O, bu sözleriyle, fazlası sarhoşluk verecek olsa dahi şarabın dışındaki içkilerin az miktarının helal olduğunu insanlara öğretmeye nasıl kalkışabilir? Bize göre bu, onun için düşünülemez, imkânsız bir şeydir.

Ancak Abdulkayslılar'ın hadisinde nebizin dökülmesini istemesinin anlamı şudur: Onların bu nebizi içmekte acele davranıp ileri giderek sarhoş olmayacaklarından emin olamadı. Sarhoş olmak ise onlara haramdı. İşte bu sebepten onlara o nebizi dökmelerini emretti.

Yine buna benzer olarak şu rivayet nakledilmiştir.

٦٣٤٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ بْنِ الْجَهْمِ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا عَوْفُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الْقَمُوصِ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ أَحَدِ الْوَفْدِ الَّذِينَ وَفَدُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ، أَوْ يَكُونُ قَيْسَ بْنَ النُّعْمَانِ، فَإِنِّي قَدْ نَسِيتُ اسْمَهُ، أَنَّهُمْ سَأَلُوهُ عَنِ الْأَشْرِبَةِ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَشْرَبُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَلاَ فِي النَّقِيرِ، وَاشْرَبُوا فِي السِّقَاءِ الْحَلاَلِ الْمُوكَأِ عَلَيْهَا، فَإِنْ اشْتَدَّ مِنْهُ، فَاكْسِرُوهُ بِالْمَاءِ، فَإِنْ أَعْيَاكُمْ، فَأَهْرِيقُوهُ».

348 Nesâî, Eşribe, 48.

6342- … Avf b. Ebi Cemile bize tahdis edip dedi ki: Bana Ebu'l-Kamûs Zeyd b. Ali Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna Abdulkayslıların heyeti arasında gelmiş olanlardan birisinden -ya da bu kişi Kays b. en-Numan olup ben onun adını unutmuş olabilirim- tahdis ettiğine göre, heyettekiler Allah Rasulü'ne içeceklere dair soru sordular. O şöyle buyurdu: ***"Su kabağından yapılmış kaplardan, ziftlenmiş kaplardan içmeyin. Ağızları bağlanmış kırbalardan için. İçindekilerin şiddeti artıp keskinleşecek olursa onu su ile kırın. Eğer buna gücünüz yetmezse o takdirde onu dökün."***[349]

***

Bir kimse: Bu bölümde Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'dan Amr b. Meymûn'un rivayet ettiği (6322 no'lu) hadis ile başkalarının naklettiği hadisi zikretmiş olduğun halde ondan buna muhalif rivayetler de nakledilmiştir deyip şu rivayeti zikredecek olursa;

٦٣٤٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ، فَصَلَّى عَلَى جِنَازَةٍ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الْقَوْمِ فَقَالَ لَهُمْ: إِنِّي وَجَدْتُ آنِفًا مِنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رِيحَ الشَّرَابِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْهُ، فَزَعَمَ أَنَّهُ طِلاءٌ، وَإِنِّي سَائِلٌ عَنْهُ، فَإِنْ كَانَ يُسْكِرُ، جَلَدْتُهُ.

قَالَ: ثُمَّ شَهِدْتُ عُمَرَ بَعْدَ ذَلِكَ جَلَدَ عُبَيْدَ اللهِ ثَمَانِينَ، فِي رِيحِ الشَّرَابِ الَّذِي وُجِدَ مِنْهُ.

6343- … ez-Zührî dedi ki: Bana es-Sâib b. Yezîd'in tahdis ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb çıkıp bir kişinin cenaze namazını kıldırdı. Sonra namaza katılanlara yüzünü dönerek şunları söyledi: "Ben az önce Ubeydullah b. Ömer'den bir içki kokusu aldım. Ona ne içtiğini sordum. Bana (kaynatılarak üçte ikisi azalmış bulunan) tıla içmiş olduğunu söyledi. Ben o tılanın durumunu soracağım. Eğer sarhoşluk veren bir içecekse ona celde vuracağım."

349 Ebu Davud, Eşribe, 7.

(es-Sâib) dedi ki: Daha sonra Ömer'in bunun akabinde Ubeydullah'a ondan aldığı içki kokusundan dolayı seksen sopa vurduğuna şahit oldum.

٦٣٤٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: إِنِّي وَجَدْتُ مَعَ فُلَانٍ رِيحَ شَرَابٍ، فَزَعَمَ أَنَّهُ شَرَابُ الطِّلَاءِ، أَنَا سَائِلٌ عَمَّا شَرِبَ فَإِنْ كَانَ يُسْكِرُ، جَلَدْتُهُ فَجَلَدَهُ عُمَرُ الْحَدَّ تَامًّا.

6344- … İbn Şihâb'dan, onun es-Sâib b. Yezid'den rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb yanlarına çıkıp geldi ve: "Ben filan kimseden bir içki kokusu aldım. O, bu içtiğinin tıla denilen (üçte ikisi azalmış) bir içecek olduğunu söyledi. Onun bu içtiğinin durumunu soracağım. Eğer sarhoşluk veren bir içki ise ona sopa vuracağım" dedi. Ömer, ona haddi tam olarak uyguladı.

***

Bunu delil gösteren kimse: İşte Ömer, sarhoşluk veren içkiden dolayı had cezası uygulamıştır. Bu da sizin, Amr b. Meymûn ve başkaları yolu ile ondan nakletmiş olduğunuz rivayete muhaliftir diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Hayır, bu, o naklettiğimiz rivayetlere muhalif değildir. Çünkü Ömer bu hadiste: "Ben onun içtiği içkiyi soruşturacağım. Eğer sarhoşluk veriyorsa ona celde vuracağım" demiştir. Onun, bu sözleri ile içtiği içki miktarını kastetmiş olması ihtimali vardır. Yani eğer içtiği bu miktar sarhoşluk veriyorsa ben de onun sarhoş olduğunu ve ona had cezasının gerektiğini öğrenmiş olurum.

İşte bu hadis ile ilgili yapılmış en uygun yorum şekli budur. Böylelikle bu, ondan nakledilen diğer rivayetlerle çelişmemiş olur.

Yine bu hususta Ebu Hureyre'den şu rivayet nakledilmiştir:

٦٣٤٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ سُمَيٍّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ الْمُسْلِمِ فَأَطْعَمَهُ طَعَامًا، فَلْيَأْكُلْ مِنْ

طَعَامِهِ، وَلاَ يَسْأَلْ عَنْهُ، فَإِنْ أَسْقَاهُ شَرَابًا فَلْيَشْرَبْ مِنْهُ، وَلاَ يَسْأَلْ عَنْهُ، فَإِنْ خَشِيَ مِنْهُ، فَلْيَكْسِرْهُ بِشَيْءٍ».

6345- … Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizden biriniz Müslüman kardeşinin yanına gitse o da kendisine bir yemek ikram etse onun o yemeğinden yesin ve (ona) o yemeği hakkında bir şey sormasın. Ona bir içecek ikram etse ondan içsin ve ona dair soru sormasın. Şayet ondan (sarhoşluk vereceğinden) korkarsa bir şey ile onu(n şiddetini) kırsın."***

***

İşte bu hadiste nebizin içilmesinin mubah olduğu belirtilmektedir.

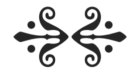
Bir kimse: Onu, su ile kırdıktan ve şiddetinin gitmesinden sonra mubah kılmıştır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bu, tutarsız bir itirazdır. Çünkü eğer sert ve şiddetli halinde haram ise üzerine su dökmek suretiyle sertliği gidecek olursa yine helal olamaz.

Nitekim şaraba, şaraptan daha fazla gelinceye kadar su katılacak olursa bunun yine haram olduğunu görüyoruz.

Bu hadiste su ile şiddetinin kırılması halinde şiddetli içecek mubah kılındığına göre, onun, şiddeti su ile kırılmadan önce de haram olmadığı sabit olmaktadır.

Bizim bu bölümde zikretmiş olduğumuz rivayetlerle sarhoşluk vermeyen sert nebizin mubah olduğu sabit olmaktadır. İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti onlara olsun- de görüşüdür.

٣- بَابُ الإِنْتِبَاذِ فِي الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ

3- SU KABAĞINDA, SIRLI TESTİLERDE, OYULMUŞ AĞAÇ KÜTÜKLERİNDE VE ZİFT İLE SIVANMIŞ KAPLARDA NEBİZ YAPMAK

٦٣٤٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْقَوَارِيرِيُّ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ.

6346- … el-Hâris b. Süveyd'den, o Ali *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını ve zift ile sıvanmış olan kabı (nebiz saklamak için kullanmayı) yasakladı.[350]

٦٣٤٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عُمَرَ، عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ، فَقَالَ: حَرَّمَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: صَدَقَ، قُلْتُ: أَيُّ جَرٍّ؟ قَالَ: كُلُّ شَيْءٍ مِنَ اللهِ.

6347- … Bize Eyyub, Said b. Cübeyr'den, onun şöyle dediğini tahdis

350 Müslim, Eşribe, 30, 31; Nesâî, Eşribe, 31.

etti: İbn Ömer'e testilerdeki nebizin hükmü soruldu. O: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu haram kıldı, dedi.

Ben de İbn Abbas'ın yanına gittim. Ona bunu söyledim. O da: (İbn Ömer) doğru söylemiştir, dedi. Bu sefer: Hangi tür testiler? sordum. O: Her şey Allah'tandır, diye cevap verdi.[351]

٦٣٤٨- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ مِثْلَهُ.

6348- … Bize Vuheyb, Eyyub'tan tahdis etti. O, bir adamdan, o Said b. Cübeyr'den aynısını rivayet etti.

٦٣٤٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ بَذِيمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي قَيْسُ بْنُ حَبْتَرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْجَرِّ الأَبْيَضِ وَالأَحْمَرِ. فَقَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَنْ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ، فَقَالُوا: إِنَّا نُصِيبُ مِنَ النَّخْلِ، فَقَالَ: «لاَ تَشْرَبُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَلاَ فِي الْمُزَفَّتِ، وَلاَ فِي النَّقِيرِ، وَلاَ فِي الْجَرِّ».

6349- … Ali b. Bezîme dedi ki: Bana Kays b. Habter tahdis edip dedi ki: İbn Abbas'a beyaz ve kırmızı testilere dair soru sordum. Bana şu cevabı verdi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e (buna dair) ilk soru soranlar Abdulkays heyetidir. Onlar: Bizler hurma ağaçlarından (kaplar) yapıyoruz, dediler. Allah Rasulü: ***"Su kabağından yapılmış kaplardan, ziftlenmiş kaplardan, ağaçlardan oyulmuş kaplardan ve testilerden içmeyin."*** buyurdu.

٦٣٥٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَحْيَى الزَّهْرَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ.

351 Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in testilerdeki nebizi haram kıldığına dair hadisi çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Eşribe, 8; Müslim, Eşribe, 35, 43, 47, 49-52, 54, 60; Ebu Davud, Eşribe, 7; Tirmizî, Eşribe, 4; Nesâî, Eşribe, 28, 29, 47, 56; İbn Mâce, Eşribe, 15; Dârimî, Eşribe, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 27, 38, 50…

6350- … Bize Ravh b. Ubade tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be, Yahya ez-Zehrânî'den, şöyle dediğini tahdis etti: İbn Abbas'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağından, sırlı testiden, ağaçtan oyularak yapılan ve ziftlenen kaptan (içmeyi) yasakladı.

٦٣٥١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ وَحَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ، مِنَ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ.

فِي حَدِيثِ شُعْبَةَ وَرُبَّمَا قَالَ: النَّقِيرِ وَالْمُزَفَّتِ ، فِي حَدِيثِهِمَا جَمِيعًا. وَفِي حَدِيثِ شُعْبَةَ «فَاحْفَظُوهُنَّ عَنِّي، وَأَخْبِرُوا بِهِنَّ مَنْ وَرَاءَكُمْ».

6351- … Bize Şu'be ve Hammâd b. Seleme, Ebu Hamza'dan, onun şöyle dediğini tahdis ettiler: İbn Abbas'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Abdulkays heyetine su kabağından yapılan kapları, sırlı testileri ve ağaçtan oyularak yapılan kapları (kullanmalarını) yasakladı.

(Ravh), Şu'be'nin rivayetinde bazen: Ağaçtan oyularak yapılan kabı ve zift ile sıvanmış kabı her ikisinden (Şu'be ve Yahya'dan) rivayetinde zikrettiği de olurdu. Bazen de (yalnız) Şu'be'nin rivayetinde: ***"Bunları benden iyice öğrenin ve sizden geride kalanlara da bunları bildirin"*** buyurduğunu naklederdi.

٦٣٥٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ وَأَبُو هِلَالٍ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ، عَنِ الْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَفِي حَدِيثِ حَمَّادٍ: وَالدُّبَّاءِ.

6352- … Bize Hammâd b. Zeyd ve Ebu Hilâl, Ebu Hamza'dan tahdis ettiler. O İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Abdulkays heyetine sırlı testileri, oyulmuş kütükleri, ziftle sıvanmış kapları (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasakladı.

Hadisin Hammâd rivayetinde: "Su kabağı" ifadesi de yer almaktadır.

٦٣٥٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيذَ الْجَرِّ. قَالَ: فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَقُلْتُ: أَلاَ تَسْمَعُ مَا يَقُولُ ابْنُ عُمَرَ؟ قَالَ: وَمَا يَقُولُ؟ قُلْتُ: يَقُولُ: حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَبِيذَ الْجَرِّ. قَالَ: صَدَقَ ابْنُ عُمَرَ، حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيذَ الْجَرِّ.

6353- … Said b. Cübeyr dedi ki: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde yapılan nebizi haram kıldı.

(Said b. Cübeyr) dedi ki: Ben de İbn Abbas'ın yanına gidip: İbn Ömer'in ne dediğini işitmiyor musun? dedim. O: Ne diyor? diye sordu. Ben: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde yapılan nebizi haram kıldı, diyor dedim. (İbn Abbas) dedi ki: İbn Ömer doğru söylemiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde yapılan nebizi haram kıldı.

٦٣٥٤- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَكَمِ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيذِ فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ، وَالدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ.

قَالَ: وَسَأَلْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ فَقَالَ: مِثْلَ ذَلِكَ، قَالَ: وَسَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ، وَالدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ. قَالَ: وَأَخْبَرَنِي أَخِي، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذَلِكَ.

6354- … Bize Şu'be, Seleme b. Küheyl'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu'l-Hakem'i şöyle derken dinledim: Ben İbn Abbas'a nebize dair sordum. O, bana şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerin, su kabağının ve ziftle sıvanmış kapların nebizini yasakladı.

(Seleme) dedi ki: Ben İbnü'z-Zübeyr'e de (aynı soruyu) sordum. O da aynen bunun gibi cevap verdi.

(Seleme) dedi ki: İbn Ömer'e de (aynı soruyu) sordum. O da: Rasulullah

sallallahu aleyhi ve sellem testilerin, su kabağının ve ziftle sıvanmış kapların nebizini yasakladı, dedi.

(Seleme) dedi ki: Kardeşim de bana Ebu Said el-Hudrî yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunu aynısını haber verdi.

٦٣٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، وَعَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «لاَ تَنْبِذُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْجِرَارِ».

6355- … Bize Zuheyr b. Muhammed, Abdullah b. Akîl'den tahdis etti. O Ata b. Yesâr'dan, o Meymûne'den. (Yine Abdullah,) el-Kasım b. Muhammed'den, o Aişe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Su kabağından yapılmış kaplarda, ziftle sıvanmış kaplarda, oyulmuş kaplarda ve testilerde nebiz hazırlamayın"*** buyurduğunu rivayet etti.[352]

٦٣٥٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَمَّا حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الأَوْعِيَةِ الَّتِي يُنْبَذُ فِيهَا، فَقَالَتْ: الْمُزَفَّتُ.

6356- … İbrahim'den, o el-Esved'den, şöyle dediğini rivayet etti: Aişe'ye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e içinde nebiz hazırlanan kaplardan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hangilerini haram kıldığını sordum. O: Zift ile sıvanmış (kapları), cevabını verdi.

٦٣٥٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، عَنْ حَمَّادٍ،عَنْ شُعْبَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الأَوْعِيَةِ الَّتِي حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَتْ: الْقَرْعُ، وَالْمُزَفَّتُ، وَهِيَ جِرَارٌ خُضْرٌ كَانَ يُجَاءُ بِهَا مِنْ مِصْرَ، مُزَفَّتَةً.

352 Dârimî, Eşribe, 14.

6357- … Hammâd'dan, o Şu'be'den, o İbrahim'den, o el-Esved'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe'ye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in (içinde nebiz hazırlamayı) haram kılmış olduğu kaplara dair soru sordum. O, şu cevabı verdi: Su kabağı ve zift ile sıvanmış testiler. Bunlar ise ziftlenmiş olarak Mısır'dan getirilen yeşil testilerdi.

٦٣٥٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ يُحَدِّثُ عَنِ الْأَسْوَدِ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَمَّا حَرَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الأَوْعِيَةِ الَّتِي يُنْبَذُ فِيهَا، فَقَالَ: الْمُزَفَّتُ.

6358- … Bize Şu'be, Mansur'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben İbrahim'i, el-Esved'in şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Aişe'ye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in içinde nebiz hazırlanan kaplardan hangilerini haram kıldığına dair soru sordum. O: Zift ile sıvanmış (kapları), dedi.

٦٣٥٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: سَمِعْتُ مَنْصُورًا، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. قَالَ: قُلْتُ: فَالْجِرَارُ؟ قَالَتْ: مَا أَنَا زَائِدَتُكَ عَلَى مَا قَدْ سَمِعْتُ.

6359- … Şu'be, Mansur'u… dinledim deyip hadisi senediyle aynen zikretti.

(el-Esved) dedi ki: Ben: Testiler(in hükmü nedir?) diye sordum. Aişe: Ben sana işitmiş olduklarımdan fazlasını söyleyecek değilim, dedi.

٦٣٦٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا شَيْبَانُ، أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مَعْقِلٍ الْمُحَارِبِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُنْبَذَ فِي الْحَنْتَمِ، وَالدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ.

6360- … el-Eş'as b. Ebi'ş-Şa'sâ şöyle dedi: Bana Abdullah b. Ma'kıl el-Muhâribî tahdis edip dedi ki: Aişe *radıyallahu anhâ*'yı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sırlı testide, su kabağında ve ziftlenmiş testide nebiz hazırlanmasını yasakladı.

٦٣٦١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَمْرٍو الْحَوْضِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي قَتَادَةُ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَرْبَعَةُ رِجَالٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، وَحَدَّثَنِي خَمْسُ نِسْوَةٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ.

6361- … Bize Hemmâm tahdis edip dedi ki: Bana Katade tahdis edip dedi ki: Bana dört adam Ebu Said el-Hudrî'den tahdis etti. Beş kadının da Aişe'den tahdis ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde yapılan nebizi yasaklamıştır.

٦٣٦٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، أَوْ عِمْرَانُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ شِمَاسٍ يَقُولُ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقَالَتْ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَنْتَمَةِ، وَهِيَ الْجَرَّةُ، وَعَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَالنَّقِيرِ.

6362- … Bize Ubeydullah b. İmrân ya da İmrân b. Ubeydullah tahdis edip dedi ki: Abdullah b. Şimâs'ı şöyle derken dinledim: Aişe *radıyallahu anhâ*'ya (nebiz hazırlanan kapların durumunu) sordum. O şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hanteme denilen sırlı testiyi, su kabağını, zift ile sıvanmış olan kabı ve oyularak ağaç kütüklerinden hazırlanan kapları yasakladı.

٦٣٦٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُعَاذٍ قَالَ: ثَنَا الْأَشْعَثُ قَالَ: سَمِعْتُ حَبَّةَ الْعُرَنِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ.

6363- … Bize el-Eş'as tahdis edip dedi ki: Habbe el-Uranî'yi şöyle derken dinledim: Aişe'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını, sırlı testiyi, ağaç kütüklerinden oyulup hazırlanan kapları ve zift ile sıvanmış kapları yasakladı.

٦٣٦٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ؟ فَقَالَ: قَدْ زَعَمُوا ذَلِكَ.

6364- … Bize Hammâd b. Zeyd, Sabit'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Ömer *radıyallahu anh*'a Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde hazırlanan nebizi yasakladı mı? diye sordum. O: Bunu iddia ettiler, dedi.

٦٣٦٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا هُدْبَةُ، عَنْ خَالِدٍ قَالَ: أَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُغِيرَةَ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: أَنَهَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ؟ فَقَالَ: زَعَمُوا ذَلِكَ.

6365- … Bize Süleyman b. Mugîre, Sabit'ten bildirip dedi ki: İbn Ömer'e Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde hazırlanan nebizi yasakladı mı? sordum. O: Böyle iddia ettiler, dedi.

٦٣٦٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ، فَانْصَرَفَ قَبْلَ أَنْ أَبْلُغَهُ، فَسَأَلْتُ: مَاذَا قَالَ؟ قَالُوا: نَهَى أَنْ يُنْتَبَذَ فِي الدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ.

6366- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in bildirdiğine göre, Malik kendisine Nâfi'den tahdis etti. Onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, gazvelerinden birisinde bir hutbe verdi. Ben onun yanına ulaşmadan hutbesini bitirmişti. Ne dedi? diye sordum. Onlar: Su kabağında ve zift ile sıvanmış kaplarda nebiz yapılmasını yasakladı, dediler.

٦٣٦٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنَ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ.

6367- … Tavûs'dan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerin nebizini yasakladı.

٦٣٦٨- حَدَّثَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنِ الْقَرْعِ وَالْمُزَفَّتِ.

6368- … Bize Hammâd, Ubeydullah'tan tahdis etti. O Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını ve zift ile sıvanmış kabı (onlarda hazırlanan nebizi) yasaklamıştır.

٦٣٦٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ وَابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنِ النَّقِيرِ، وَالدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ.

6369- … Bize Ebu Hayseme, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti. Onun Cabir ve İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ağaç kütüklerinin oyulması suretiyle hazırlanan kapları, su kabağını ve zift ile sıvanmış kabı (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasaklamıştır.

٦٣٧٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، ح.

6370- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti, H.

٦٣٧١- وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ أَيْضًا، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عُقْبَةَ، وَهُوَ ابْنُ حُرَيْثٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الْجَرِّ، وَالدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَأَمَرَ أَنْ تُنْبَذَ فِي الْأَسْقِيَةِ.

6371- … Bize Şu'be, Ukbe b. Hureys'ten tahdis etti. O İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testileri, su kabağını, zift ile sıvanmış kapları (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasakladı ve su kırbalarında nebiz hazırlanmasını emretti.

٦٣٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالْمُزَفَّتِ، قَالَ: لاَ أَدْرِي، وَذَكَرَ النَّقِيرَ أَمْ لاَ.

6372- … Bize Şu'be, Muhârib b. Disâr'dan tahdis etti. O İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını, sırlı testiyi ve zift ile sıvanmış kabı (nebiz hazırlamak amacıyla kullanmayı) yasakladı.

(Ravi) dedi ki: Oyularak hazırlanan kaplardan söz edip etmediğini bilemiyorum.

٦٣٧٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، عَنْ زَاذَانَ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: أَخْبِرْنِي عَمَّا نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهُ مِنَ الْأَوْعِيَةِ، وَفَسِّرْهُ لَنَا بِلُغَتِنَا. قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الْحَنْتَمِ، وَهِيَ الَّتِي تُسَمُّونَهَا الْجَرَّةَ، وَنَهَى عَنِ الدُّبَّاءِ، وَهِيَ الَّتِي تُسَمُّونَهَا الْقَرْعَةَ، وَنَهَى عَنِ الْمُزَفَّتِ، وَهِيَ الْمُقَيَّرَةُ، وَنَهَى عَنِ النَّقِيرِ وَهِيَ النَّخْلَةُ تُنْسَحُ نَسْحاً وَتُنْقَرُ نَقْرًا، وَأَمَرَ أَنْ تُنْبَذَ فِي الْأَسْقِيَةِ.

6373- … Zâzân dedi ki: İbn Ömer'e: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hangi kapları kullanmayı yasakladığını bana haber ver ve bunu bizim anlayacağımız dille bize açıkla, dedim.

(İbn Ömer) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sırlı testiyi kullanmayı yasakladı. Bu, sizin cerra (testi) adını verdiğiniz kaptır. Allah Rasulü yine su kabağını kullanmayı yasakladı. Bu da sizin kabak adını verdiğiniz şeydir. Allah Rasulü zift ile sıvanmış kabı kullanmayı yasakladı. Bu da mukayyar (ziftlenmiş) kaptır. Yine o nakîri (oyma kabı) yasakladı. Bu ise kabuğu soyulup çıkartılan ve ortası oyulan hurma ağacıdır. Allah Rasulü kırbalarda nebiz hazırlanmasını emretti.

٦٣٧٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَالنَّقِيرِ.

6374- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını, zift ile sıvanmış kabı ve içi oyularak hazırlanan kabı (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasakladı.

٦٣٧٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الْجَرِّ الْمُزَفَّتِ، وَالدُّبَّاءِ، وَالنَّقِيرِ.

6375- … Ebu'z-Zübeyr dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zift ile sıvanmış testiyi, su kabağını ve oyularak hazırlanan ağaçtan yapılmış kabı yasakladı.

٦٣٧٦- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو قَزَعَةَ، أَنَّ أَبَا نَضْرَةَ وَحَسَنًا أَخْبَرَاهُ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ أَخْبَرَهُمَا أَنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ لَمَّا أَتَوُا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللهِ، جَعَلَنَا اللهُ فِدَاكَ، مَا يَصِحُّ لَنَا مِنَ الْأَشْرِبَةِ؟ قَالَ: «لاَ تَشْرَبُوا فِي النَّقِيرِ». قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللهِ، جَعَلَنَا اللهُ فِدَاكَ، لاَ نَدْرِي مَا النَّقِيرُ؟ قَالَ: «نَعَمْ، الْجِذْعُ، يُنْقَرُ وَسَطُهُ، وَلاَ فِي الدُّبَّاءِ، وَلاَ فِي الْحَنْتَمَةِ».

6376- Bize Ali tahdis edip dedi ki: Bize el-Haccâc, İbn Cüreyc'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Kazaa'nın bana haber verdiğine göre, Ebu Nadra ile Hasen kendisine şunu haber vermişlerdir: Ebu Said el-Hudrî'nin onlara haber verdiğine göre, Abdulkays heyeti Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldiklerinde: Ey Allah'ın Peygamberi! Allah bizi sana feda etsin. Hangi içecekleri kullanmamız uygundur? dediler.

Allah Rasulü: ***"Ortası oyularak hazırlanan ağaç kaplardan içmeyin"*** buyurdu. Heyettekiler: Ey Allah'ın Peygamberi! Yoluna feda olalım. Bu, oyularak hazırlanan kap ne demektir, bilmiyoruz? dediler. Allah Rasulü şu cevabı

verdi: ***"Peki, açıklayayım. Bu, ortası oyulan ağaç kütüğüdür. Su kabağından da sırlı testiden de (içmeyin)"*** buyurdu.[353]

٦٣٧٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثنَا عَيَّاشٌ الرَّقَّامُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، قَالَ: ثنا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَمَّا يُصْنَعُ فِي الظُّرُوفِ الْمُزَفَّتَةِ وَفِي الدُّبَّاءِ، وَقَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

6377- … Bize İbn İshak, ez-Zührî'den tahdis etti. O Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i zift ile sıvanmış kaplarda ve su kabağında yapılanı (hazırlanan nebizi) yasaklarken ve: ***"Sarhoşluk veren her şey haramdır"*** buyururken dinledim.

٦٣٧٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْت التَّيْمِيَّ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ.

6378- … Şu'be bize tahdis edip dedi ki: Ben et-Teymî'yi, Ebu Nadra'dan tahdis ederken dinledim. Onun Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* testilerde hazırlanan nebizi yasaklamıştır.

٦٣٧٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو زَيْدٍ النَّحْوِيُّ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6379- Bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Zeyd en-Nahvî, Süleyman et-Teymi'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٣٨٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْمُزَفَّتِ أَنْ تُنْبَذَ فِيهِمَا.

353 Müslim, Îmân 27.

6380- … İbn Şihâb'dan, onun Enes b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağında ve zift ile sıvanmış kapta nebiz hazırlanmasını yasaklamıştır.

٦٣٨١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ قَالَ: أَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ الْأَخْضَرِ. قَالَ: قُلْتُ: فَالْأَبْيَضُ؟ قَالَ: لاَ أَدْرِي.

6381- … Bize Şu'be bildirip dedi ki: Bana Süleyman eş-Şeybânî haber verip dedi ki: Abdullah b. Ebi Evfa'yı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (sırlı) yeşil testilerde nebiz yapılmasını yasakladı.

(Süleyman) dedi ki: Ben: Peki, ya beyaz testilerde (yapılanı yasakladı mı?) dedim. O: Bilmiyorum, dedi.[354]

٦٣٨٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، وَسَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6382- … Bize Şu'be, Süleyman eş-Şeybânî'den tahdis etti, o İbn Ebi Evfâ'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٣٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي شِمْرٍ الضُّبَعِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَائِذَ بْنَ عَمْرٍو يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَالْحَنَاتِمِ.

6383- … Bize Şu'be, Ebu Şimr ed-Dubaî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Âiz b. Amr'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını, oyularak yapılan ahşap kabı, zift ile sıvanmış kabı ve (sırlı) testileri (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasakladı.

354 Buhârî, Eşribe, 8; Nesâî, Eşribe, 29, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 274, 304, IV, 353, 356, 380.

٦٣٨٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ حَفْصٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنِ الْحَنْتَمِ.

6384- … Hafs el-Leysî'den, onun İmrân b. Husayn'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sırlı testiyi (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasaklamıştır.

٦٣٨٥- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ، عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ، وَالْمَزَادَةِ الْمَجْبُوبَةِ. وَقَالَ: «انْتَبِذْ فِي سِقَائِكَ، وَاشْرَبْهُ حُلْوًا طَيِّبًا». فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَتَأْذَنُ لِي فِي مِثْلِ هَذِهِ؟ وَأَشَارَ بِيَدَيْهِ، وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا. فَقَالَ: «إِذًا، تَجْعَلْهَا مِثْلَ هَذِهِ». وَأَشَارَ بِيَدَيْهِ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ.

6385- … Muhammed'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Abdulkays heyetine su kabağını, sırlı testiyi, içi oyularak hazırlanan ahşap kabı, zift ile sıvanmış kabı ve boyun kısmı koparılmış testiyi (nebiz hazırlamak için kullanmayı) yasakladı. Ayrıca: ***"Sen kırbanda nebiz hazırla, onu hoş ve tatlı iken iç"*** buyurdu. Bir adam ona -ellerinin arasını açarak işaret edip:- Bana bunun gibisine (nebiz yapmam için) izin verir misin? sordu. Allah Rasulü: Elleriyle ondan daha fazlasını işaret ederek: ***"O takdirde sen de onu (kırbanı) bunun gibi yaparsın"*** buyurdu.[355]

٦٣٨٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا شُرَيْحُ بْنُ النُّعْمَانِ الْجَوْهَرِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَهُ أَبُو سَلَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَنْبِذُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَلاَ فِي الْمُزَفَّتِ». ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: اجْتَنِبُوا الْحَنَاتِمَ وَالنَّقِيرَ.

355 Müslim, Eşribe, 33; Ebu Davud, Eşribe, 7; Nesâî, Eşribe, 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 491.

6386- … Bize Süfyan'ın ez-Zührî'den tahdis ettiğine göre, Ebu Seleme kendisine Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlediğini haber vermiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Su kabağında da zift ile sıvanmış kaplarda da nebiz hazırlamayın"*** buyurdu.

Daha sonra Ebu Hureyre: Siz de sırlı testilerden ve oyularak hazırlanan ahşap kaplardan uzak durun, diyordu.

٦٣٨٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ يَقُولُ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَبِيذِ الْجِرَارِ الْمُزَفَّتَةِ، وَالدُّبَّاءِ الْمُزَفَّتَةِ، وَالظُّرُوفِ.

6387- … Ebu Seleme şöyle dedi: Bana Ebu Hureyre tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zift ile sıvanmış testilerde, zift ile sıvanmış su kabağında ve kaplarda hazırlanmış nebizi yasakladı.[356]

٦٣٨٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا النُّفَيْلِيُّ قَالَ: ثَنَا: زُهَيْرٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ قَالَ: أَنْبَأَنِي مُجَاهِدٌ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَنْبِذَ فِي الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ.

6388- … Bize Ebu İshak tahdis edip dedi ki: Bana Mücahid bildirip dedi ki: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağında ve zift ile sıvanmış kapta nebiz yapmamızı yasakladı.

٦٣٨٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجِرَارِ، وَالدُّبَّاءِ، وَالظُّرُوفِ الْمُزَفَّتَةِ.

6389- … Bize el-Velid b. Müslim, el-Evzâî'den tahdis etti. O Yahya'dan, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasu-

356 Buhârî, Tevhîd, 56.

lullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, su kabağından ve zift ile sıvanmış kaplardan (hazırlanmış nebiz içmeyi) yasakladı.

٦٣٩٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا، أَخْبَرَهُ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ تَنْبِذَ فِي الدُّبَّاءِ وَالْمُزَفَّتِ.

6390- … el-Alâ b. Abdurrahman'dan, o babasından, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağında ve zift ile sıvanmış kapta nebiz hazırlanmasını yasaklamıştır.

٦٣٩١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ بُكَيْرٍ، بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْمُرَ الدِّيلِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6391- … Bize Şu'be, Bukeyr b. Ata'dan tahdis etti. O Abdurrahman b. Ya'mur ed-Dîlî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٣٩٢- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ وَفَاءِ عَنْ إِيَاسٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالْمُزَفَّتِ.

6392- … Ali b. Rebîa'dan, o Semura b. Cündüb'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabağını, sırlı testiyi, zift ile sıvanmış testiyi (bunlarda hazırlanmış nebizi içmeyi) yasakladı.

٦٣٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدِّيلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا أَصْحَابُ كَرْمٍ، وَقَدْ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، فَمَاذَا نَصْنَعُ بِهَا؟ فَقَالَ: «تَتَّخِذُونَهُ زَبِيبًا». قَالَ: يَا

رَسُولَ اللهِ، نَصْنَعُ بِالزَّبِيبِ مَاذَا؟ قَالَ: «تَصْنَعُونَهُ عَلَى غَدَائِكُمْ، وَتَشْرَبُونَهُ عَلَى عَشَائِكُمْ، وتَصْنَعُونَهُ عَلَى عَشَائِكُمْ وَتَشْرَبُونَهُ عَلَى غَدَائِكُمْ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلاَ نُؤَخِّرُهُ حَتَّى يَشْتَدَّ؟ قَالَ: «لاَ تَجْعَلُوهُ فِي الْقِلاَلِ وَالدُّبَّاءِ».

6393- … Yahya b. Ebi Amr'dan, o Abdullah b. ed-Dîlî'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: İçkiyi haram kılan ayet nazil olunca Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip: Ey Allah'ın Rasulü! Biz üzüm bağları olan kimseleriz. İçkiyi haram kılan ayet indi. Onları ne yapalım? diye sordum. O: ***"O zaman onu kurutun"*** dedi. (Babası:) Ey Allah'ın Rasulü! Biz kuru üzümü ne yapalım? dedi. O: ***"Onu sabahleyin hazırlarsınız, akşam yemeğinizde içersiniz. Akşam yemeği vaktinde hazırlarsınız, sabah yemeğinizde içersiniz"*** dedi.

Ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Sertleşinceye kadar onu geciktirelim mi? diye sordu. O: ***"Onu testilerde ve kabakların içinde yapmayın"*** dedi.[357]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, su kabağında, oyulmuş ağaç kaplarda, testilerde, zift ile sıvanmış kaplarda nebiz hazırlamanın haram olduğu kanaatini benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu rivayeti delil göstermişlerdir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek bütün kaplarda nebiz hazırlamayı mubah kabul etmişlerdir. Bu konuda onların lehine olan deliller arasında nakletmiş olduğumuz bütün bu rivayetlerin tamamen nesh edilmiş olduğu da vardır.

Bunların nesh edilmiş olduklarına dair gelen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٦٣٩٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْحَجَّاجِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ يَزِيدَ قَالَ: حَدَّثَنِي النَّابِغَةُ بْنُ مُخَارِقِ بْنِ سُلَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

357 Dârimî, Eşribe, 13.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنِ الْأَوْعِيَةِ، فَاشْرَبُوا فِي مَا بَدَا لَكُمْ، وَإِيَّاكُمْ وَكُلَّ مُسْكِرٍ».

6394- … Bize Abdulvaris tahdis edip dedi ki: Bana Ali b. Yezid tahdis edip dedi ki: Bana en-Nâbiga b. Muhârik b. Suleym tahdis edip dedi ki: Bana babam, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ben, sizlere (bazı) kapları (kullanmayı) yasaklamıştım. Şimdi uygun gördüklerinizden içebilirsiniz Ancak sarhoşluk verici her şeyden mutlaka sakının."***[358]

٦٣٩٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ نَابِغَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6395- … Bize Hammâd b. Seleme, Ali b. Zeyd'den tahdis etti. O Rebîa b. Nâbiga'dan, o babasından, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٣٩٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6396- Bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize Haccâc tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٣٩٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ هَانِئٍ، عَنْ مَسْرُوقِ بْنِ الْأَجْدَعِ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ وَزَادَ: «أَلَا إِنَّ وِعَاءً لَا يُحَرِّمُ شَيْئًا».

6397- … Mesrûk b. el-Ecda'dan, o İbn Mesud'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak ***"Şunu da bilin ki, kap bir şeyi haram kılmaz"*** ibaresini ekledi.[359]

358 Nesâî, Eşribe, 40; İbn Mâce, Eşribe, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 145.
359 İbn Mâce, Eşribe, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 359.

٦٣٩٨- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا فَرْقَدُ السَّبَخِيُّ قَالَ: ثَنَا جَابِرُ بْنُ زَيْدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ مَسْرُوقًا يُحَدِّثُ عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ حَدِيثِ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ.

6398- … Bize Hammâd b. Zeyd tahdis edip dedi ki: Bize Ferkad es-Sebahî tahdis edip dedi ki: Bize Cabir b. Zeyd'in tahdis ettiğine göre, o Mesrûk'u Abdullah'tan tahdis ederken dinlemiştir. Abdullah, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Ali'nin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği hadisin aynısını rivayet etti.

٦٣٩٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ الدُّولاَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ زِيَادِ بْنِ فَيَّاضٍ، عَنْ أَبِي عِيَاضٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْأَوْعِيَةِ فَقَالَ: «لاَ تَنْبِذُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللهِ، لاَ ظُرُوفَ؟ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اشْرَبُوا مَا حَلَّ لَكُمْ، وَاجْتَنِبُوا كُلَّ مُسْكِرٍ».

6399- … Ebu Iyâz'dan, o Abdullah b. Amr'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kaplara dair soru sorulunca: ***"Su kabağında, sırlı testide ve oyulmuş kütüklerden yapılmış kaplarda nebiz hazırlamayın"*** buyurdu.

Bir bedevi: Ey Allah'ın Rasulü! Ya (başka) bir kap yoksa? diye sordu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sizin için helal olanı için ve sarhoşluk veren her şeyden uzak durun"*** buyurdu.[360]

٦٤٠٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى الْقَطَّانُ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: لَمَّا نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى

360 Nesâî, Eşribe, 40; İbn Mâce, Eşribe, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 452, IV 87, V, 359.

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الأَوْعِيَةِ قَالَتِ الْأَنْصَارُ: إِنَّهُ لاَ بُدَّ لَنَا مِنْهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَلاَ، إِذًا».

6400- … Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bazı kapların kullanılmasını yasaklayınca ensar: Onları kullanmak bizim için kaçınılmazdır, dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Madem sizin için kaçınılmazdır, o halde kullanabilirsiniz"*** buyurdu.[361]

٦٤٠١- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَنَا نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَزْرَةَ، يَعْقُوبُ بْنُ مُجَاهِدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ أَنْ تَنْتَبِذُوا فِي الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالْمُزَفَّتِ، فَانْتَبِذُوا، وَلاَ أُحِلُّ مُسْكِرًا».

6401- … Abdurrahman b. Cabir b. Abdullah'ın, babasından haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Ben, su kabağında, sırlı testide, ziftle sıvanmış testide nebiz yapmanızı yasaklamıştım. Artık (o kaplarda) nebiz yapabilirsiniz. Ancak sarhoşluk veren hiçbir şeyi helal kılmıyorum."***

٦٤٠٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ أَخْبَرَهُ أَنَّ وَاسِعَ بْنَ حِبَّانَ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ حَدَّثَهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

6402- … Üsâme b. Zeyd'in tahdis ettiğine göre, Muhammed b. Yahya b. Hibbân kendisine şunu haber vermiştir: Vâsi' b. Hibbân'ın ona (Muhammed'e) tahdis ettiğine göre, Ebu Said el-Hudrî kendisine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi bir öncekine yakın olarak tahdis etmiştir.

361 Buhârî, Eşribe, 8; Müslim, Eşribe, 66; Ebu Davud, Eşribe, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 160, III, 303.

٦٤٠٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، وَيَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالاَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، سَلاَمُ بْنُ سُلَيْمٍ الْحَنَفِيُّ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ نِيَارٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنِ الشُّرْبِ فِي الْأَوْعِيَةِ، فَاشْرَبُوا فِيمَا بَدَا لَكُمْ، وَلاَ تَسْكَرُوا».

6403- … el-Kasım b. Abdurrahman b. Abdullah b. Mesud'dan, o babasından, o Ebu Bürde b. Niyâr el-Ensârî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben sizlere (belli) kaplarda içmeyi yasaklamıştım. Şimdi istediğiniz gibi içebilirsiniz. Ancak sarhoş olmayın"*** buyurdu.

٦٤٠٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ النَّبِيلُ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

6404- … Bize Süfyan es-Sevrî, Alkame b. Mersed'den tahdis etti: O İbn Büreyde'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi ona yakın olarak rivayet etti.

٦٤٠٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6405- … Bize Zuheyr b. Muaviye, Zubeyd'den tahdis etti. O Muhârib b. Disâr'dan, o İbn Büreyde'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٤٠٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ح.

وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ، قَالاَ: ثَنَا مَعْرُوفُ بْنُ وَاصِلٍ، حَدَّثَنِي مُحَارِبُ بْنُ دِثَارٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6406- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis etti, H.

Bize İbn Ebi Davud da tahdis edip dedi ki: Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus tahdis etti. (Ebu Nuaym ile) dediler ki: Bize Ma'rûf b. Vâsıl tahdis etti. (O dedi ki:) Bana Muhârib b. Disâr, İbn Büreyde'den tahdis etti. O babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٤٠٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ الْيَامِيِّ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ زُهَيْرٍ، أُرَاهُ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

6407- ... Bize Züheyr b. Muaviye, Zubeyd el-Yâmî'den tahdis etti. O Muhârib b. Disâr'dan, o İbn Büreyde'den, o Zuheyr'den -zannederim o da babasından,- o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

٦٤٠٨-حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ وَغَيْرِهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ قَالَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ نَهَى عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ، وَشَهِدْتُهُ حِينَ أَمَرَ بِشُرْبِهِ، وَقَالَ: «اِجْتَنِبُوا السُّكْرَ».

6408- ... Abdullah b. el-Mugaffel şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in testilerde nebiz yapmayı yasakladığında da hazır bulundum, onun içilmesini emredip ***"Sarhoş olmaktan uzak durun"*** buyururken de ona tanık oldum.

٦٤٠٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ قَالَ: أَنَا خَالِدٌ الْحَذَّاءُ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: لَمَّا قَفَلَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ امْرِئٍ حَسِيبُ نَفْسِهِ، لِيَنْتَبِذْ كُلُّ قَوْمٍ فِيمَا بَدَا لَهُمْ».

6409- ... Şehr b. Havşeb'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdulkaysoğulları geri dönmek üzere hazırlandıklarında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Herkes kendisini hesaba***

çekmek için kendisine yeter. O halde her bir grup uygun gördüğü kaplarda nebiz yapabilir."[362]

***

İşte bu rivayetlerle, sözü geçen kaplarda nebiz yapmanın haram olduğuna dair bunlardan önce bu bölümde kaydetmiş olduğumuz rivayetlerin nesh edilmiş olduğu sabit olmaktadır.

Aynı şekilde her türlü kapta nebiz yapmanın mubah olduğu da sabit olmaktadır. Bu Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti onlara olsun- de görüşüdür.

Yine buna delil olan hususlar arasında şunlar da vardır:

٦٤١٠- أَنَّ فَهْدًا حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ، عَنِ الرَّبِيعِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَنَسٍ، فَرَأَيْتُ نَبِيذَهُ، فِي جَرَّةٍ خَضْرَاءَ.

6410- … er-Rebî' şöyle demiştir: Enes b. Malik'in yanına girdim. Nebizinin yeşil bir testide olduğunu gördüm.

٦٤١١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ بِوَاسِطِ الْقَصَبِ، فَرَأَيْتُ نَبِيذَهُ فِي جَرَّةٍ خَضْرَاءَ، يُنْبَذُ لَهُ فِيهَا.

6411- … Bize Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Ebi Süleyman'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Vâsıt şehrinde Enes b. Malik'in yanına girdim. Nebizinin yeşil bir testide olduğunu gördüm. O testide ona nebiz yapılıyordu.

***

İşte Enes b. Malik bu kaplarda nebiz yapıyordu. Hâlbuki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu kaplarda nebiz yapmayı yasakladığına dair rivayeti nakledenlerden birisi de odur. İşte bu da sözü geçen o neshin sabit olduğuna delildir.

362 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 305, 327.

كِتَابُ الْكَرَاهَةِ

MEKRUHLUK (KERÂHET)[321]

١- بَابُ حَلْقِ الشَّارِبِ

1- BIYIKLARI TIRAŞ ETMEK

٦٤١٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ الْحَضْرَمِيُّ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ. ح

6412- Bize Muhammed b. el-Haccâc el-Hadramî tahdis edip dedi ki: Bize

321 Bu bölümde, yapılması hoş karşılanmayan işler ile böyle olmayan işler açıklanmaktadır. Bu bölüme kerahet (kerahiyet) adının verilmesinin sebebi, mekruh olan hallerin açıklanmasının -mekruhtan sakınmanın gereği dolayısıyla- daha önemli olmasıdır. Kudûrî bu bölüme hazr ve ibaha (yasak ve mubah olan işler) adını vermiştir. Bu da doğru bir adlandırmadır. Çünkü hazr engellemek, yasaklamak; ibaha ise serbest bırakmak, demektir. Bu bölümde de şeriatın yasakladığı ve mubah kıldığı hususlar açıklanmaktadır. Bazıları da bu bölüme "istihsan" adını vermiştir. Çünkü bu bölümde şeriatin güzel ve kötü gördüğü hususlar açıklanmaktadır… Bazıları bu bölüme Zühd ve Vera' adını verir. Çünkü bu bölümde şeriatın mutlak (serbest, hakkında hüküm vermeden) bıraktığı, ama zühd ve vera' gereği terki uygun olan çok sayıda mesele bulunmaktadır. (Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd, *el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr*, baskı yer ve yılı yok, IV, 153 -Çeviren-).

Halid b. Abdurrahman tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme tahdis etti, H.

٦٤١٣- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانُ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْفِطْرَةُ عَشَرَةٌ فَذَكَرَ قَصَّ الشَّارِبِ».

6413- … Seleme b. Muhammed'den, o Ammâr b. Yasir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Fıtrat (gereği yapılması gerekenler) ondur"*** buyurdu ve (aralarında) bıyıkların kesilmesini de zikretti.[322]

٦٤١٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ زَكَرِيَّا، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ، عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6414- … Abdullah b. ez-Zübeyr'den, o Aişe'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٤١٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ رِفَاعَةَ، عَنْ أَبِي عَقِيلٍ، وَيُونُسَ قَالاَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ».

6415- … İbn Şihâb'dan, o Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Fıtrat (gereği yapılması gereken şeyler) beştir"*** buyurduğunu rivayet etti. Sonra da hadisi aynen zikretti.[323]

322 Müslim, Tahâret, 56; Ebu Davud, Tahâret, 29; Tirmizî, Edeb, 14; Nesâî, Ziynet, 1; İbn Mâce, Tahâret, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 137.

323 Buhârî, Libâs, 51, 63, 64; Müslim, Tahâret, 49, 50; Ebu Davud, Tereccüm, 16; Tirmizî, Edeb, 14; Nesâî, Tahâret, 8, 9, 10, Ziynet, 1, 55; İbn Mâce, Tahâret, 8; Malik, Sıfatu'n-Nebî, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 229, 239, 283 410, 489.

٦٤١٦- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ أَبِي عَوْنٍ الثَّقَفِيِّ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، رَأَى رَجُلاً طَوِيلَ الشَّارِبِ، فَدَعَا بِسِوَاكٍ وَشَفْرَةٍ، فَقَصَّ شَارِبَ الرَّجُلِ عَلَى عُودِ السِّوَاكِ.

6416- … el-Mugîre b. Şu'be'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bıyıkları uzun bir adam görünce bir misvak ve bir de ustura getirilmesini istedi. O adamın bıyıklarını misvak çubuğunun üzerine kesti.

٦٤١٧- حَدَّثَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: ثَنَا الْمَسْعُودِيُّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، طَوِيلَ الشَّارِبِ، فَدَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسِوَاكٍ، ثُمَّ دَعَا بِشَفْرَةٍ، فَقَصَّ شَارِبَ الرَّجُلِ عَلَى سِوَاكٍ.

6417- … Bize Muhammed b. Ubeydullah'ın el-Mugîre b. Şu'be'den tahdis ettiğine göre, bıyıkları uzun bir adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir misvak çubuğu getirilmesini istedi. Sonra da bir ustura istedi, adamın bıyıklarını misvakın üzerine kesti.

٦٤١٨- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ. ح

6418- Bize Bekkâr tahdis edip dedi ki: Bize İbrahim b. el-Vezîr tahdis etti, H.

٦٤١٩- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ أَبِي صَخْرَةَ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ الْمُحَارِبِيِّ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنِ الْمُغِيرَةِ ابْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ شَارِبِي عَلَى سِوَاكٍ.

6419- … el-Mugîre b. Abdullah'tan, o el-Mugîre b. Şu'be'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir misvakın üzerinde bıyıklarımı kısalttı.[324]

***

324 Buna yakın olarak: Ebu Davud, Tahâret, 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 253, 255.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple Medine halkından bazıları bu rivayetler doğrultusunda kanaat belirtmiş ve bunlar sebebiyle de bıyıkları kökten kazımaktansa kısaltmayı tercih etmiştir.

Başkaları da bu hükümde onlara muhalefet ederek: Aksine, bıyıkları kökten kazımak müstehaptır. Biz, bunun bıyıkları kesmekten daha faziletli olduğu görüşündeyiz, deyip bu görüşlerine şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٤٢٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحْرِزٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجُزُّ شَارِبَهُ وَكَانَ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَجُزُّ شَارِبَهُ.

6420- … Simâk b. Harb'den, o İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bıyıklarını kökten keserdi, İbrahim *aleyhisselam* da bıyıklarını kökten keserdi.[325]

٦٤٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ. ح

6421- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Malik, Ebu Bekir b. Nâfi'den tahdis etti. O, babasından rivayet etti, H.

٦٤٢٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، كِلاَهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَحْفُوا الشَّوَارِبَ، وَأَعْفُوا اللِّحَى».

6422- Bize Muhammed b. Amr b. Yunus da tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Numeyr, Ubeydullah b. Ömer'den tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn

325 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 301'de: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bıyıklarını keserdi. Ondan önce de babanız İbrahim bıyıklarını keserdi" lafzı ile rivayet etmiştir.

Ömer'den, her ikisi[326] Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den: ***"Bıyıkları dipten kesin, sakalları bırakın"*** buyurduğunu rivayet etti.

٦٤٢٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَقِيلٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6423- Bize İbn Ebi Akîl tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Malik, Nâfi'den tahdis etti. O, İbn Ömer'den, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٤٢٤- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ بْنُ هِلاَلٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْمَدِينِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَزَادَ: «وَلاَ تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ».

6424- … Bize Abdullah b. Abdullah b. Ebi Talha, Enes'ten tahdis etti. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etti ve: ***"… Ve Yahudilere benzemeyin"*** buyurduğunu ekledi.

٦٤٢٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «جُزُّوا الشَّوَارِبَ، وَأَرْخُوا، أَوْ أَعْفُوا اللِّحَى».

6425- … el-Alâ b. Abdurrahman'dan, o babasından, o Ebu Hureyre'den,

326 Buhârî, Libâs, 64; Müslim, Tahâret, 52-55; Tirmizî, Edeb, 18; Nesâî, Tahâret, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 16, 52, 229… [Tahâvî'nin bu iki rivayeti zikretmesinden sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den önce "her ikisi" ibaresinin geçmiş olmasının daha kuvvetli bir ihtimal olduğunu düşünüyoruz. Çünkü aynı hadisin Müslim, Tahâret, 52'deki senedi şöyledir: Bize Muhammed b. el-Müsennâ tahdis etti: Bize Yahya b. Said tahdis etti, H. Bize İbn Numeyr de tahdis etti: Bize babam tahdis etti. Hepsi de Ubeydullah'tan, o Nafi'den, o İbn Ömer'den… rivayet etti" şeklindedir. Buhârî, Libâs, 65'teki rivayetin senedi ise şöyledir: "Bana Muhammed tahdis etti. Bize Abde haber verdi, bize Ubeydullah b. Ömer, Nafi'den haber verdi. O İbn Ömer'den, şöyle dediğini rivayet etti…" Buna göre rivayette belli bir noktada birleştikleri kastedilen kişi Nâfi', iki kişi ise Nâfi'den önceki iki ravi olmalıdır (Çeviren)].

şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bıyıkları dipten kesin ve sakalları salıverin*** -ya da ***bırakın-"*** buyurdu.[327]

٦٤٢٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «أَحْفُوا الشَّوَارِبَ، وَأَعْفُوا اللِّحَى».

6426- … Bize Hüşeym, Ömer b. Ebi Seleme'den tahdis etti. O babasından, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Bıyıkları dipten kesin, sakalları salıverin"*** buyurduğunu rivayet etti.[328]

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bıyıkları kökten kazımayı emretmiş olduğunu görüyoruz. Bununla da İbn Ömer'in hadisinde zikrettiğimiz üzere bıyıkların kökten kesileceği sabit olmaktadır.

İbn Abbas'ın (6420 no'lu) hadisi ile Ebu Hureyre'nin (6425 no'lu) ***"Bıyıkları dipten kesin, tıraş edin"*** hadisine gelince; bunun, kökten kazımanın da söz konusu olduğu bir kesme anlamına gelmesi ihtimali bulunduğu gibi, bundan daha aşağısı bir anlamı ifade etmesi ihtimali de vardır.

Böylelikle (6422 no'lu) İbn Ömer'in hadisinin, (6525 no'lu) Ebu Hureyre'nin ve Ammâr ile Aişe'nin (sırasıyla 6413 ve 6414 no'lu) bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz hadisleri ile taaruz (çelişme) halinde olduğu sabit olmaktadır.

el-Mugîre'nin rivayet ettiği (6416-6419 no'lu) hadiste ise herhangi bir şeye delil yoktur. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu işi, bıyıkları dipten kesebileceği bir makasının bulunmadığı bir halde yapmış olması mümkündür.

Aynı şekilde Ammâr'ın, Aişe'nin ve Ebu Hureyre'nin rivayet ettikleri hadislerin bu hususta bir anlama gelmeleri ihtimali de vardır. Yani burada sözü edilen fıtratın, kaçınılmaz olan fıtrat olarak bıyıkları kesme anlamına gelmesi

327 Müslim, Tahâret, 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 365, 366.
328 6422 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

ihtimali bulunduğu gibi, bunun dışındaki hallerin de güzel bir fazilet olduğu anlamına gelmesi ihtimali de vardır.

Böylelikle bu bölümde nakletmiş olduğumuz bütün rivayetler arada bir çelişki söz konusu olmadan sabit olmaktadır. Bu rivayetlerin sabit olması ile de kökten tıraş etmenin bıyıkları kısaltmaktan daha faziletli olması gerekmektedir.

İşte rivayetler açısından bu konunun anlamı budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından konuyu ele alacak olursak; biz, ihram halinde iken tıraşın emredilmiş olduğunu, kısaltmaya da ruhsat verildiğini gördük.

Bu durumda tıraş, kısaltmaktan daha faziletlidir. Ayrıca dileyen saçını kısaltabilir, dileyen daha ilerisini yapabilir. Ancak daha fazlasını yaptığı için, bu fazlalığı sebebiyle kısaltandan daha büyük bir sevap alır.

Buna göre düşünecek olursak; bıyığı kesmenin hükmünün de güzel olması, kökten kazımanın ise daha güzel ve faziletli olması gerekmektedir.

İşte Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşü budur.

Öncekilerden bir topluluktan da şu rivayet nakledilmiştir:

٦٤٢٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَقِيلٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ وَوَاثِلَةَ بْنَ الأَسْقَعِ، يُحْفِيَانِ شَوَارِبَهُمَا وَيُعْفِيَانِ لِحَاهُمَا، وَيُصَفِّرَانِهَا.

6427- … İsmail b. Ebi Halid dedi ki: Enes b. Malik ve Vâsile b. el-Eska'ın bıyıklarını kökten kazıdıklarını, sakallarını salıverdiklerini ve sarıya boyadıklarını gördüm.

٦٤٢٨- قَالَ: إِسْمَاعِيلُ: وَحَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ الْمَدَنِيُّ، قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، وَأَبَا هُرَيْرَةَ، وَأَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، وَأَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ، وَرَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ، وَجَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، وَأَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، وَسَلَمَةَ بْنَ الأَكْوَعِ، يَفْعَلُونَ ذَلِكَ.

6428- İsmail dedi ki: Bana Osman b. Ubeydullah b. Râfi' el-Medenî de tahdis edip dedi ki: Abdullah b. Ömer'i, Ebu Hureyre'yi, Ebu Said el-Hudrî'yi, Ebu Useyd es-Sâidî'yi, Râfi' b. Hadîc'i, Cabir b. Abdullah'ı, Enes b. Malik'i ve Seleme b. el-Ekva'ı da aynı şeyi yaparlarken gördüm.

٦٤٢٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: ثَنَا أَبُو ثَابِتٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، وَأَبَا أُسَيْدٍ، وَرَافِعَ ابْنَ خَدِيجٍ، وَسَهْلَ بْنَ سَعْدٍ وَعَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، وَجَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ وَأَبَا هُرَيْرَةَ يُحْفُونَ شَوَارِبَهُمْ.

6429- Bize Muhammed b. en-Numan tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Sâbit tahdis edip dedi ki: Bize Abdulaziz b. Muhammed, Osman b. Ubeydullah b. Ebu Râfi'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Said el-Hudrî'nin, Ebu Useyd'in, Râfi b. Hadîc'in, Sehl b. Sa'd'ın, Abdullah b. Ömer'in, Cabir b. Abdullah'ın ve Ebu Hureyre'nin bıyıklarını dipten tıraş ettiklerini gördüm.

٦٤٣٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يُحْفِي شَارِبَهُ، حَتَّى يُرَى بَيَاضُ الْجِلْدِ.

6430- ... Bize Asım b. Muhammed, babasından tahdis etti. Onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, o, derinin beyazlığı görününceye kadar bıyığını kısaltırdı.

٦٤٣١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا حَامِدُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَاطِبٍ، قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ يُحْفِي شَارِبَهُ.

6431- ... İbrahim b. Muhammed b. Hâtıb şöyle dedi: İbn Ömer'in bıyığını oldukça kısalttığını gördüm.

٦٤٣٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عُثْمَانَ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ الْحَاطِبِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ يُحْفِي شَارِبَهُ، كَأَنَّهُ يَنْتِفُهُ.

6432- … Bize Şerîk, Osman b. İbrahim el-Halebî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Ömer'in, bıyığını -yolarcasına - kısalttığını gördüm.

٦٤٣٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يُحْفِي شَارِبَهُ.

6433- … Bize Şu'be, Abdullah b. Dinar'dan tahdis etti. Onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, o, bıyıklarını oldukça kısaltırdı.

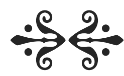
٦٤٣٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ إِحْفَاءً لِشَارِبِهِ، مِنِ ابْنِ عُمَرَ، كَانَ يُحْفِيهِ، حَتَّى إِنَّ الْجِلْدَ لَيُرَى.

6434- … Ukbe b. Müslim dedi ki: Ben İbn Ömer'den daha çok bıyığını kısaltan kimseyi görmedim. Bıyığını, deri görülecek kadar dipten keserdi.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının bıyıklarını oldukça kısalttıklarını görüyoruz. Aralarında Ebu Hureyre de vardır. Bu da bizim kendisinden, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bıyığı kesmek fıtrattandır"*** hadisini rivayet ettiğimiz kimselerden birisidir.[329]

İşte bunda, bıyıkları kesmenin fıtrattan ve kaçınılmaz bir iş olduğuna ancak bundan daha ileri derecede onları dipten kısaltmanın daha faziletli olduğuna ve böyle yapmakla sadece kısaltmakta söz konusu olmayan bir hayrın elde edileceğine delil vardır.

329 Ebu Hureyre'nin bu rivayeti için 6415 no'lu hadise bakınız.

٢- بَابُ اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ بِالْفُرُوجِ لِلْغَائِطِ وَالْبَوْلِ

2- BÜYÜK VE KÜÇÜK ABDEST BOZARKEN AVRETİ KIBLE TARAFINA ÇEVİRMEK

٦٤٣٥- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، سَمِعَ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ، وَلاَ لِبَوْلٍ، وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا». فَقَدِمْنَا الشَّامَ، فَوَجَدْنَا مَرَاحِيضَ قَدْ بُنِيَتْ نَحْوَ الْقِبْلَةِ، فَنَنْحَرِفُ عَنْهَا، وَنَسْتَغْفِرُ اللهَ.

6435- … Ata b. Yezid el-Leysî'den rivayete göre, o, Ebu Eyyub el-Ensârî'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Büyük ve küçük abdest bozmak isterken kıbleye yönelmeyin. Bunun yerine doğu ya da batı tarafına dönün"*** buyurdu.

Sonra Şam'a (Suriye'ye) geldik. Bizler kıbleye doğru inşa edilmiş tuvaletler bulduk. (Bu gibi tuvaletlerde abdestimizi bozarken) ondan (kıbleye yönelmekten) bir parça döner ve Allah'tan da mağfiret dilerdik.[330]

٦٤٣٦- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُس، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قَوْلَ أَبِي أَيُّوبَ فَقَدِمْنَا الشَّامَ إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ.

330 Buhârî, Salât, 29; Müslim, Tahâret, 59; Ebu Davud, Tahâret, 4; Tirmizî, Tahâret, 6; Nesâî, Tahâret, 19; İbn Mâce, Tahâret, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 421.

6436- … Bize Yunus, İbn Şihâb'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak Ebu Eyyub'un: "Biz Şam'a geldik…" sözünden itibaren hadisin geri kalan kısmını zikretmedi.

٦٤٣٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَارِيَةَ، أَنَّ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ، وَذَكَرَ كَلاَمَ أَبِي أَيُّوبَ أَيْضًا.

6437- … Bize İbrahim b. Sa'd, İbn Şihâb'dan tahdis etti. Onun Abdurrahman b. Yezid b. Câriye'den rivayet ettiğine göre, o, Ebu Eyyub el-Ensârî deyip hadisi aynen zikretti. O, Ebu Eyyub'un sözlerini de zikretti.

٦٤٣٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ رَافِعِ بْنِ إِسْحَاقَ، مَوْلًى لِآلِ الشِّفَاءِ، اِمْرَأَةٍ، وَكَانَ يُقَالُ لَهُ مَوْلَى أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ يَقُولُ، وَهُوَ بِمِصْرَ: وَاللهِ مَا أَدْرِي كَيْفَ أَصْنَعُ بِهَذِهِ الْكَرَابِيسِ، فَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ لِغَائِطٍ، أَوْ لِبَوْلٍ فَلاَ يَسْتَقْبِلْ الْقِبْلَةَ، وَلاَ يَسْتَدْبِرْهَا بِفَرْجِهِ».

6438- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, Malik kendisine İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'dan tahdis etmiştir. O, Şifa Hatun'un ailesine ait bir azatlı olan ve kendisine Ebu Talha'nın da azatlısı denilen Râfi' b. İshak'tan rivayet ettiğine göre, o, Ebu Eyyub'u -Mısır'da iken- şöyle derken dinlemiştir: Allah'a yemin ederim, bu elbiseleri ne yapacağımı bilemiyorum. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sizden herhangi bir kişi büyük ya da küçük abdest bozmak için giderse avretini de sırtını da kıbleye çevirmesin"*** buyurdu.[331]

٦٤٣٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ رَجُلاً مِنَ الْأَنْصَارِ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ.

331 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 414, 415.

6439- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, Malik kendisine Nâfi'den şunu tahdis etmiştir: Ensardan bir adam kendisine babasından haber verdiğine göre, babası, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i küçük ya da büyük abdest bozarken kıbleye dönmeyi yasaklarken dinlemiştir.[332]

٦٤٤٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْكُوفِيُّ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدَةُ بْنُ حُمَيْدٍ النَّحْوِيُّ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ: إِنِّي أَظُنُّ أَنَّ صَاحِبَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ، حَتَّى إِنَّهُ لَيُعَلِّمُكُمْ كَيْفَ تَأْتُونَ الْغَائِطَ. فَقَالَ لَهُ: أَجَلْ، وَإِنْ شَجَرْتَ؛ إِنَّهُ لَيَفْعَلُ إِنَّهُ لَيَنْهَانَا إِذَا أَتَى أَحَدُنَا الْغَائِطَ، أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ.

6440- … Abdurrahman b. Yezid'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adamdan rivayet ettiğine göre, bir diğer adam kendisine şöyle demişti: Ben sizin bu arkadaşınızın (Hz. Peygamber'i kastediyor) sizlere, büyük abdestinizi bozmak için nasıl davranacağınıza varıncaya kadar her şeyi öğrettiğini düşünüyorum.

Ashabtan olan adam ona: Evet, sen alay etmek maksadıyla böyle desen de o bize bunu öğretiyor. O, bizden bir kimsenin abdest bozmaya gittiği takdirde kıbleye yönelmesini dahi yasaklıyor.[333]

٦٤٤١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، وَاللَّيْثُ وَابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ الزُّبَيْدِيِّ قَالَ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ حَدَّثَ النَّاسَ بِذَلِكَ».

6441- … Yezid b. Ebi Habîb'den, o Abdullah b. el-Hâris b. Cez ez-Zübeydî'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i:

332 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 210.
333 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 437.

"Sakın, sizden biriniz kıbleye dönerek küçük abdestini bozmasın" buyururken ilk dinleyen kişi de benim, insanlara bunu nakleden ilk kişi de benim.[334]

٦٤٤٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ، قَالَ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى النَّاسَ أَنْ يَبُولُوا مُسْتَقْبِلِي الْقِبْلَةِ، فَخَرَجْتُ إِلَى النَّاسِ، فَأَخْبَرْتُهُمْ.

6442- … Yezid b. Ebi Habîb'den, o Abdullah b. el-Hâris b. Cez'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in insanlara kıbleye dönmüş olarak küçük abdest bozmalarını yasakladığını duyan ilk kişi benim. Derhal dışarı insanların yanına çıktım ve onlara bunu haber verdim.

٦٤٤٣- حَدَّثَنَا أَبُو الْبِشْرِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْجَارُودِ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ جَبَلَةَ بْنِ رَافِعٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْحَارِثِ الزُّبَيْدِيَّ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ.

6443- … Bize İbn Lehîa tahdis edip dedi ki: Bana Yezid b. Ebi Habîb, Cebele b. Râfi'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Abdullah b. el-Hâris ez-Zübeydi'yi… dinledim. O, hadisi buna yakın olarak zikretti.

٦٤٤٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَهْلُ بْنُ ثَعْلَبَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ الزُّبَيْدِيِّ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبُولَ الرَّجُلُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6444- … Abdullah b. el-Hâris b. Cez' ez-Zübeydî dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kişinin kıbleye dönerek küçük abdest bozmasını yasakladı. Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ilk işiten kişi benim.

334 İbn Mâce, Tahâret, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 191.

٦٤٤٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا جَنْدَلُ بْنُ وَالِقٍ، قَالَ: ثَنَا حَفْصٌ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: نُهِينَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِقَضَاءِ الْحَاجَةِ.

6445- … İbrahim b. Abdurrahman b. Yezid'den, o Selman'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: İhtiyacımızı gidermek için kıbleye yönelmemiz bize yasaklandı.

٦٤٤٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَجْلاَنَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ مِثْلُ الْوَالِدِ، أُعَلِّمُكُمْ، فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمُ الْغَائِطَ، فَلاَ يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ، وَلاَ يَسْتَدْبِرْهَا».

6446- … Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Ben, sizin için tıpkı bir baba gibiyim. Size (gereken şeyleri) öğretiyorum. Bu sebeple sizden bir kimse, büyük abdeste gittiği takdirde yüzünü de arkasını da kıbleye çevirmesin."***[335]

٦٤٤٧- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا صَفْوَانُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلاَنَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادٍ مِثْلَهُ.

6447- … Bize Muhammed b. Aclân tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٤٤٨- حَدَّثَنَا رَوْحٌ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا خَرَجَ أَحَدُكُمْ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ، فَلاَ يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ، وَلاَ يَسْتَدْبِرْهَا، وَلاَ يَسْتَقْبِلِ الرِّيحَ».

6448- … el-A'rec'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi*

335 Buhârî, Vudu, 11; Nesâî, Tahâret, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 416, 421.

ve sellem'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Sizden bir kimse büyük ya da küçük abdest bozmak için çıkacak olursa yüzünü de arkasını da kıbleye çevirmesin, rüzgara doğru da dönmesin."***

٦٤٤٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، عَن أَبِي زَيْدٍ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ أَبِي مَعْقِلٍ الْأَسَدِيِّ، وَكَانَ قَدْ صَحِبَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ.

6449- … Ma'kıl b. Ebi Ma'kıl el-Esedî -Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabındandır- dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* büyük ya da küçük abdest dolayısıyla kıble tarafına dönmemizi yasakladı.

٦٤٥٠- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ الْعَطَّارُ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا أَبُو زَيْدٍ، مَوْلَى بَنِي ثَعْلَبَةَ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ أَبِي مَعْقِلٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6450- … Bize Sa'lebeoğullarının azatlısı Ebu Zeyd, Ma'kıl b. Ebi Ma'kıl'dan tahdis etti. O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٤٥١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا أَبُو كَامِلٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَبِي زَيْدٍ، عَنْ مَعْقِلٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6451- … Bize Amr b. Yahya, Ebu Zeyd'den tahdis etti. O Ma'kıl'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Bu sebeple bazı kimseler, nerede olursa olsun küçük ya da büyük abdest dolayısıyla kıbleye yönelmenin mekruh olduğu görüşünü benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: (Belli) yerlerde küçük ve büyük abdest bozarken kıbleye yönelmekte bir sakınca yoktur, demiş ve bu görüşlerine şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٤٥٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حِبَّانَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ نَاسًا يَقُولُونَ: إِذَا قَعَدْتَ لِحَاجَتِكَ، فَلاَ تَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلاَ بَيْتَ الْمَقْدِسِ. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: لَقَدْ اِرْتَقَيْتُ عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى لَبِنَتَيْنِ، مُسْتَقْبِلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لِحَاجَتِهِ.

6452- … Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan, o amcası Vasi' b. Hibbân'dan, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, o şöyle derdi: Bazı kimseler, ihtiyacını görmek üzere oturduğun takdirde yüzünü kıbleye de Beytu'l-Makdis'e de çevirme, diyorlar. Abdullah: Bir evin damına çıkmıştım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i, ihtiyacını gidermek üzere iki kerpiç üzerine çıkmış ve yüzünü Beytu'l-Makdis'e çevirmiş iken gördüm, dedi.[336]

٦٤٥٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا أَنَسٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6453- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Enes, Yahya b. Said'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٤٥٤- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حِبَّانَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: ظَهَرْتُ عَلَى إِجَّارٍ لِي فِي بَيْتِ حَفْصَةَ، فِي سَاعَةٍ لَمْ أَكُنْ أَظُنُّ أَنَّ أَحَدًا يَخْرُجُ فِيهَا، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

336 Buhârî, Vudu, 12, 14; Müslim, Tahâret, 61; Ebu Davud, Tahâret, 5; Nesâî, Tahâret, 21; İbn Mâce, Tahâret, 18; Malik, Kıble, 8; Dârimî, Vudu, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 41, 99.

6454- … Bize Yahya b. Said, Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan tahdis etti. O, amcası Vâsi' b. Hibbân'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer'i şöyle derken dinledim: Hafsa'nın evinde herhangi bir kimsenin dışarıya çıkacağını zannetmediğim bir zamanda bana ait olan bir damın üstüne çıkmıştım. Sonra da hadisi aynen zikretti.

٦٤٥٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَجَّاجِ، قَالَ: ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ، وَيَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، وَعُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حِبَّانَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: رَقَيْتُ فَوْقَ بَيْتِ حَفْصَةَ، فَإِذَا أَنَا بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٍ عَلَى مَقْعَدَتِهِ، مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، مُسْتَدْبِرَ الشَّامِ.

6455- … Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan, o amcası Vâsi' b. Hibbân'dan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hafsa'nın evinin damına çıkmıştım. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ihtiyacını gidermek üzere yüzünü kıbleye, arkasını da Şam'a çevirmiş halde oturduğunu gördüm.

٦٤٥٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثنا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثنا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ وَاسِعِ بْنِ حِبَّانَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ قَالَ: يَتَحَدَّثُ النَّاسُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْغَائِطِ، بِحَدِيثٍ، وَقَدْ اطَّلَعْتُ يَوْمًا، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ، يَقْضِي حَاجَتَهُ، مَحْجُوبًا عَلَيْهِ بِلَبِنٍ، فَرَأَيْتُهُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ.

6456- … Vâsi' b. Hibbân'dan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İnsanlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in büyük abdest bozması ile alakalı olarak bir hadis nakletmektedirler. Ben ise bir gün bir evin damına çıkmıştım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, üzeri örtülü bir kerpiç üzerinde ihtiyacını giderdiğini ve yüzünü kıbleye çevirmiş olduğunu gördüm.[337]

337 Bu rivayetin tercümesi önceki rivayetler göz önünde bulundurularak bu şekilde yapılmıştır. Ancak bunun buradaki lafza uygun olarak şöylece tercüme edilmesi gerekmektedir: "Bir gün

٦٤٥٧- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فَذَكَرُوا اِسْتِقْبَالَ الْقِبْلَةِ بِالْفَرْجِ. فَقَالَ عِرَاكُ بْنُ مَالِكٍ: قَالَتْ عَائِشَةُ: ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ نَاسًا يَكْرَهُونَ اِسْتِقْبَالَ الْقِبْلَةِ بِالْفُرُوجِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوَ قَدْ فَعَلُوهَا؟ حَوِّلُوا مَقْعَدَتِي نَحْوَ الْقِبْلَةِ».

6457- … Halid b. Ebi's-Salt şöyle dedi: Ömer b. Abdulaziz'in yanındaydık. Avret mahallinin kıbleye doğru çevrilmesinden söz ettiler. Irâk b. Malik bunun üzerine dedi ki: Aişe şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda bazı kimselerin avret yerlerini kıbleye doğru çevirmekten hoşlanmadıklarından söz edilince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bunu da mı yaptılar? Benim oturağımı kıble tarafına çevirin."*** Buyurdu. [338]

٦٤٥٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبُولُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ.

6458- … Cabir b. Abdullah'tan, onun Ebu Katade'den rivayet ettiğine göre, Ebu Katade Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i kıbleye yüzünü dönmüş olduğu halde küçük abdestini bozarken görmüştür.[339]

٦٤٥٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: ثَنَا أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مُجَاهِدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ وَنَسْتَدْبِرَهَا بِفُرُوجِنَا لِلْبَوْلِ، ثُمَّ رَأَيْتُهُ قَبْلَ مَوْتِهِ بِعَامٍ، يَبُولُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i bir evin damı üzerinde ihtiyacını karşılarken gördüm. Üzeri örtülü olduğu halde bir kerpicin üzerinde idi. Onun kıbleye yönelmiş olduğunu gördüm." (Çeviren)

338 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 219, 227, 239.

339 Tirmizî, Tahâret, 7; Ebu Davud, Tahâret, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 360, VII, 380.

6459- … Mücahid b. Cebr'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere küçük abdestimizi bozarken avretlerimizle (açıkta olduğu halde) yüzümüzü ve arkamızı kıble tarafına çevirmemizi yasaklamıştı. Sonra ben onu, vefatından bir sene önce yüzünü kıbleye çevirmiş olduğu halde küçük abdestini bozarken gördüm.[340]

٦٤٦٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فَذَكَرُوا الرَّجُلَ يَجْلِسُ عَلَى الْخَلَاءِ، فَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ فَكَرِهُوا ذَلِكَ. فَحَدَّثَ عِرَاكُ بْنُ مَالِكٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ ذَلِكَ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَوَقَدْ فَعَلُوهَا؟ حَوِّلُوا مَقْعَدَتِي إِلَى الْقِبْلَةِ».

6460- … Halid b. Ebi's-Salt şöyle dedi: Ömer b. Abdulaziz'in yanındaydık. Kişinin helâda otururken kıbleye yüzünü çevirmesinden söz ettiler ve bunu hoş karşılamadılar. Bunun üzerine Irâk b. Malik, Urve b. ez-Zübeyr yolu ile Aişe'den şunu tahdis etti: Bu husustan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda söz edilince o: ***"Bunu da mı yaptılar? Oturağımı kıble tarafına çevirin."*** buyurdu [341]

***

Böylelikle bu rivayetler, bu görüş sahiplerinin lehine birinci görüş sahiplerine karşı bir delildir ve bunlar, onlara karşı bağlayıcı delil olmayı (ifade ettikleri hükmü kabul etmeyi) gerektirmektedir. Çünkü bu rivayetlerde, Cabir'in rivayet ettiği hadiste zikrettiğimiz üzere mubah kılan hükmün, yasaklama hükmünden sonra gerçekleştiği belirtilmektedir. O halde bu rivayetler, bizim bu bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz rivayetleri nesh edicidir.

Bazıları da her iki görüşe muhalif olmuş ve şöyle demiştir: Biz ise şöyle diyoruz: Bütün bu rivayetler (yerindedir, geçerlidir), bunlardan hiçbir şey nesh edilmemiştir.

Şöyle ki: Abdullah b. el-Hâris, rivayet ettiği (6441 no'lu) hadisinde Pey-

340 6458 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
341 6457 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

gamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu şekilde davranmayı yasakladığını duyan ilk kişinin kendisi olduğunu haber vermekte ve ayrıca: İnsanlara bu hadisi nakleden ilk kişi de benim, demektedir.

Dolayısıyla sözü edilen bu yasağın, her yerde küçük büyük abdest bozmak hakkında söz konusu olmayıp özel yerlerde yani etrafı açık yerlerde söz konusu olması mümkündür.

Daha sonra Ebu Eyyub *radıyallahu anh* geldi ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den duymuş olduğu yasağı özellikle rivayet etti. Bunun da, İbn Cez'in (6441 no'lu vd.) rivayet ettiği hadisin açıkladığımız şekildeki muhtemel anlamına gelmesi ve hadiste sözü edilen elbiseler içerisinde yönelmenin mekruhluğundan söz etmiş olması mümkündür. Bu ise, onun kendi görüşü olup bunu bizzat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmemiştir.

O halde kıbleye yönelme yasağının Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bizzat dinlemiş olduğu sözler dolayısı ile olması mümkündür. Böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bu sözleriyle etrafı açık yerleri kastetmiş olduğu bilinmektedir. Daha sonra kendisi de evler hakkında kendi görüşüne dayanarak benzer bir hükmü vermiş olabilir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, sözleriyle evleri ve düz, açık yerleri de kastetmiş olması mümkündür. Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu iki anlamdan hangisini kastettiğini bize açıklayan herhangi bir delil bulunmamaktadır.

Abdurrahman b. Yezid'in Selman'dan rivayet ettiği (6445 no'lu) hadis ile Ma'kıl b. Ebi Ma'kıl'ın (6449 no'lu hadisi) ve Ebu Hureyre'nin (6446 no'lu) hadisinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş olan ibareler de aynen bunun gibi değerlendirilir.

Bundan sonra biz yine bu hususta mubahlığı belirten rivayetlere geri dönüyoruz. İbn Ömer'in şunları söylediğini görüyoruz: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i bir evin damında kıbleye dönmüş olarak gördüm.

Bunun, hem düzlük, açık yerlerde hem de binaların içerisinde küçük ya da büyük abdest bozarken kıbleye dönmenin mubah olduğunu ifade etmesi ihtimali olduğu gibi yalnızca evlerde (bina içerisinde) mubahlık ifade etmiş olması ihtimali de vardır. Böylelikle Hz. Peygamber'in, kendisinden yasakla-

maya dair nakledilmiş olan rivayetlerde özellikle açık yerleri kastetmiş olması söz konusu olur.

O halde bize en uygun olan bu hadisi önceki hadislerde bulunmayan fazla bir anlam ihtiva ediyor olarak ele alıp onlara muhalif olmadığı şeklinde değerlendirmektir. Böylelikle bu hadis, binalar içerisindeki abdest bozmak hakkında, ilk hadisler ise etrafı açık, düzlük yerlerdeki abdest bozma hakkında söz konusu olur. Bu ise Malik b. Enes'in görüşüdür.

٦٤٦١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّهُ سَمِعَ مَالِكًا يَقُولُ ذَلِكَ.

6461- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, o, Malik'i bu kanaati belirtirken dinlemiştir.

***

Sonra dönüp Ebu Katade'nin (6458 no'lu) hadisini ele alalım. Orada: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yüzünü kıbleye çevirmiş olduğu halde küçük abdestini bozarken gördüğü belirtilmektedir.

Onun da İbn Ömer'in gördüğü şekilde görmüş olması mümkündür. Böylelikle onun rivayet ettiği hadisin anlamı ile İbn Ömer'in rivayet ettiği hadisin anlamı aynı olur.

Ya da Hz. Peygamber'i etrafı açık bir yerde görmüş olabilir. Bu takdirde İbn Ömer'in rivayet ettiği hadisle çelişir ve bu, önceki hadisleri nesh etmiş olur. Ancak bize göre, onun önceki hadisleri nesh ettiği, kesin olarak onları nesh ettiği bilinmedikçe kabul edilemez.

Cabir'in rivayet ettiği (6459 no'lu) hadise gelince; orada Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından küçük ya da büyük abdest bozma halinde kıbleye önünü ve arkasını dönmenin yasaklandığı belirtilmekte ve herhangi bir yerden ayrıca söz edilmemektedir.

Bunun da daha önce Ebu Eyyub'un hadisi hakkında yapmış olduğumuz yorum ve açıklama anlamında olması ihtimali vardır. Bu durumda da bu hadiste, İbn Ömer ile Ebu Katade'nin rivayet ettikleri hadislerle çelişmesini gerektirecek bir delil bulunmaz.

Cabir rivayet ettiği hadisinde: Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*

sellem'i kıbleye yönelmiş olduğu halde küçük abdestini bozarken gördüm, demektedir.

Onun bu şekilde küçük abdest bozmasının Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önceki yasağının söz konusu olmadığı bir yerde gerçekleşmiş olması ihtimali vardır. Böylelikle bizler, bu rivayetlerden herhangi birinin diğerlerini nesh ettiğine dair bir bilgi sahibi olamıyoruz.

Bunlardan sonra da Irâk'ın rivayet ettiği (6457 ve 6460 no'lu) hadisi ele alalım. O hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bazı kimselerin avret yerlerini kıble tarafına çevirmekten hoşlanmadıkları söyleniyor. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Benim oturağımı kıbleye doğru çevirin"*** buyuruyor.

Bunu, onların bütün yerlerde böyle bir şeyi hoş karşılamayan sözlerine tepki olarak ve bu kanaatlerini reddetmek için söylemiş ve bundan dolayı da oturağının kıble tarafına çevrilmesini emretmiş olması mümkündür. Böylelikle onun yasaklamasının, bu durum hakkında olmadığı ortaya çıkmaktadır. O, bu yasağın, bazı yerleri dışarıda tutarak bazı yerler hakkında söz konusu olduğunu anlatmak istemiş de olabilir.

Onun, bu sözleriyle, birinci yasağının bütün yerler hakkında nesh edilmiş olduğunu kastetmiş olması ihtimali de vardır. Çünkü birinci rivayetlerdeki yasak her yer içindi. O halde bunda da neshe ya da başka bir şeye bir delil bulunmamaktadır.

Bu rivayetlerin hükmü de bu şekilde olduğuna göre, o halde bize göre en uygun olan onların hepsini sahih kabul etmektir.

Bu sebeple bu rivayetler arasında yasak hükmünü ihtiva edenleri etrafı açık, düzlük yerler hakkında kabul ederiz. Mubah hükmünü ihtiva edenleri de evler ve binalar hakkında kabul ederiz. Böylelikle bunların hiçbiri diğeri ile çelişmemiş olur.

٦٤٦٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ حَاتِمٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي عِيسَى الْخَيَّاطِ. ح

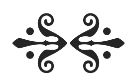
6462- … Bize İbn Vehb, Hâtim'den tahdis etti. O İsa b. Ebi İsa el-Hayyât'tan rivayet etti, H.

٦٤٦٣- وَحَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا عِيسَى، عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنِ اخْتِلاَفِ هَذَيْنِ الْحَدِيثَيْنِ فَقَالَ الشَّعْبِيُّ: صَدَقَا وَاللهِ، أَمَّا حَدِيثُ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَعَلَى الصَّحَارَى، إِنَّ اللهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ، فَلاَ تَسْتَقْبِلُوهُمْ، وَإِنَّ حُشُوشَكُمْ هَذِهِ، لاَ قِبْلَةَ فِيهَا.

6463- Bize İsmail de tahdis edip dedi ki: Bize Ubeydullah b. Musa tahdis edip dedi ki: Bize İsa'nın eş-Şa'bî'den tahdis ettiğine göre, İsa ona bu iki hadisin ihtilafına dair soru sormuş, eş-Şa'bî şu cevabı vermiştir: Allah'a yemin ederim, her ikisi de doğrudur. Ebu Hureyre'nin hadisi etrafı açık, düz yerler hakkındadır. Allah ve melekleri salât ederler. Dolayısıyla yüzünüzü (bu haldeyken) onlara doğru çevirmeyin. Sizin bu abdesthanelerinizde kıble(ye dönmek) diye bir şey de söz konusu değildir.

***

İşte bu rivayetler, bu anlama göre yorumlanır ve böylelikle bunların hiçbirisi diğeriyle çelişmemiş olur.

٥- بَابُ أَكْلِ الثُّومِ وَالْبَصَلِ وَالْكُرَّاثِ

5- SARIMSAK, SOĞAN VE PIRASA YEMEK

٦٤٦٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ خَضْرَاوَاتِكُمْ هَذِهِ، ذَوَاتِ الرِّيحِ، فَلاَ يَقْرَبْنَا فِي مَسَاجِدِنَا، فَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ».

6464- … Ata'dan, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Şu kokan sebzelerinizden yiyen bir kimse mescidlerimizde yanımıza yaklaşmasın. Çünkü Âdemoğullarını rahatsız eden şeylerden melekler de rahatsız olurlar."***

٦٤٦٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ رَجَاءٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، فَلاَ يَأْتِ الْمَسَاجِدَ».

6465- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kim bu bitkiden yerse mescidlere gelmesin."***[342]

342 Buhârî, Ezân, 160; Müslim, Mesâcid, 68-72, 75, 76; Ebu Davud, Et'ime, 40; Nesâî, Mesâcid, 16; İbn Mâce, İkâmet, 58; Dârimî, Et'ime, 21; Malik, Tahâret, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 13, 21, 264…

٦٤٦٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ، فَلاَ يَقْرَبَنَّ الْمَسْجِدَ، حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا». يَعْنِي الثُّومَ.

6466- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kim bu sebzeden yerse kokusu gidinceye kadar sakın mescide yaklaşmasın."*** Bununla sarımsağı kastetmektedir.[343]

٦٤٦٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، وَفَهْدٌ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ الثُّومِ بِخَيْبَرَ.

6467- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'de sarımsak yemeyi yasakladı.[344]

٦٤٦٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا قَيْسٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ شَرِيكِ بْنِ حَنْبَلٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ، فَلاَ يَقْرَبْنَا أَوْ يُؤْذِينَا فِي مَسْجِدِنَا».

6468- … Şerîk b. Hanbel'den, onun Ali'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Bu sebzeden yiyen bir kimse mescidlerimizde yanımıza yaklaşmasın -ya da bize eziyet vermesin- (bizi rahatsız etmesin)."***[345]

٦٤٦٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ الْحَنَفِيُّ، مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: ثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ

343 Müslim, Mesâcid, 69, 74; Ebu Davud, Et'ime, 40; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 194, 252.
344 Buhârî, Megâzî, 38.
345 6466 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، فَلاَ يَقْرَبَنَّ مَسَاجِدَنَا». يَعْنِي الثُّومَ.

6469- … Abbâd b. Temîm'den, onun, amcasından rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Bu sebzeden yiyen bir kimse sakın mescidlerimize yaklaşmasın."*** Kastettiği sarımsaktır.

٦٤٧٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ: ثنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَنَسًا: مَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي الثُّومِ؟ فَقَالَ: يَعْنِي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، فَلاَ يَقْرَبْنَا، وَلاَ يُصَلِّيَنَّ مَعَنَا».

6470- … Bize Abdulaziz b. Süheyl tahdis edip dedi ki: Bir adam Enes'e: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sarımsak hakkında neler söylediğini dinledin mi? diye sordu. Enes dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Bu bitkiden yiyen bir kimse sakın yanımıza yaklaşmasın ve bizimle birlikte namaz kılmasın."***

٦٤٧١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ فَلاَ يَقْرَبْنَا فِي مَسْجِدِنَا، أَوْ لاَ يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا».

6471- … Ata'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bu sebzeden yiyen bir kimse mescidlerimizde yanımıza yaklaşmasın*** -ya da- ***mescitlerimize sakın yaklaşmasın.-"***

٦٤٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ بِشْرِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، فَلاَ يُنَاجِينَا».

6472- … Bişr b. Beşîr'den, o babasından -ki ağacın altında biat edenlerdendi- onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bu bitkiden yiyen bir kimse sakın bizimle fısıldaşmasın."***

٦٤٧٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: ثَنَا حَكَمُ بْنُ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي الرَّبَابِ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَسِيرٍ لَهُ وَإِنَّا نَزَلْنَا فِي مَكَانٍ فِيهِ شَجَرُ ثُومٍ، فَبَثَّ أَصْحَابُهُ فِيهِ، فَأَكَلُوا مِنْهُ، ثُمَّ غَدَوْا إِلَى الْمُصَلَّى. فَوَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِيحَ الثُّومِ، فَقَالَ: «لاَ تَقْرَبُوا هَذِهِ الشَّجَرَةَ، ثُمَّ تَأْتُوا الْمَسَاجِدَ». قَالَ: ثُمَّ جَاءُوا الثَّانِيَةَ إِلَى الْمُصَلَّى، فَوَجَدَ رِيحَهَا، فَقَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، فَلاَ يَقْرَبَنَّ الْمُصَلَّى».

6473- … Ebu'r-Rebâb'dan, o Ma'kıl b. Yesâr'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bir yolculuktaydık. Sarımsak ekilmiş bir yerde konakladık. Ashabı sarımsağın bulunduğu yerlere dağıldı, ondan yiyip sonra sabah vakti namaz yerine gitti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* sarımsak kokusunu alınca: ***"Bu bitkiye yaklaşıp sonra da mescidlere gelmeye kalkışmayın"*** buyurdu.

(Ma'kıl b. Yesâr) dedi ki: Sonra ikinci defa namaz kıldıkları yere geldiler. Yine sarımsağın kokusunu alınca: ***"Kim bu bitkiyi (sarımsağı) yerse sakın namazgâha yaklaşmasın"*** buyurdu.

٦٤٧٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا قَيْسٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ شَرِيكِ بْنِ حَنْبَلٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ هَذِهِ الْبَقْلَ فَلاَ يَقْرَبْنَا، أَوْ يُؤْذِينَا فِي مَسَاجِدِنَا».

6474- … Şerîk b. Hanbel'den, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim bu sebzeden yerse mescidlerimizde yanımıza yaklaşmasın -ya da bize eziyet vermesin.-"***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, her durumda hoş olmayan koku veren bitkileri yemeyi mekruh görmüş ve bu konuda bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu gibi yiyecekleri yemeyi yasaklaması onların haram olduklarından dolayı değildir. Onları, kokuları ile mescidde bulunacaklara rahatsızlık vermemek için yasaklamıştır. Nitekim bu konuda buna delil olacak daha başka rivayetler de gelmiştir.

٦٤٧٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمُرِيِّ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّكُمْ لَتَأْكُلُونَ مِنْ شَجَرَتَيْنِ خَبِيثَتَيْنِ، هَذَا الثُّومُ، وَهَذَا الْبَصَلُ، وَلَقَدْ كُنْتُ أَرَى الرَّجُلَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوجَدُ مِنْهُ رِيحُهُ، فَيُؤْخَذُ بِيَدِهِ، فَيُخْرَجُ إِلَى الْبَقِيعِ، فَمَنْ كَانَ أَكَلَهُمَا، فَلْيُمِتْهُمَا طَبْخًا.

6475- … Ma'dan b. Ebi Talha el-Ya'murî'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Ey insanlar! Siz kokuları hoş olmayan iki bitkiyi yiyorsunuz. Bunların biri sarımsak, diğeri soğandır. Ben, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in döneminde bir adamdan bunların kokusu geliyorsa onun, elinden tutulup çıkartılarak Bakî'e götürüldüğünü görmüşümdür. Dolayısıyla kim bunlardan yiyecek ise pişirerek onları öldürsün (kokularının gitmesini sağlasın).[346]

***

İşte Ömer *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde bunları yiyen kimselere nasıl bir uygulama yaptıklarını haber vermekle birlikte kendisinin, pişirilmesi suretiyle kokularının giderilmesinden sonra bunları yemeyi mubah kabul ettiğini görüyoruz.

İşte bu da onları yemenin haram kılmak amacıyla yasaklanmamış olduğuna delildir.

346 Müslim, Mesâcid, 78; Nesâî, Mesâcid, 17; İbn Mâce, Et'ime, 59, İkamet, 58; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 15, 28, 49, IV, 19.

٦٤٧٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ مَيْسَرَةَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ الْخَبِيثَتَيْنِ، فَلاَ يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنْ كُنْتُمْ لاَ بُدَّ آكِلِيهِمَا، فَأَمِيتُوهُمَا طَبْخًا».

6476- … Muaviye b. Kurra'dan, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Her kim kötü kokan bu iki bitkiden yiyecek olursa sakın mescidlerimize yaklaşmasın. Eğer mutlaka onları yemek zorunda kalırsanız pişirerek onları öldürün (kötü kokularının gitmesini sağlayın)."***

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kokularının gitmesinden sonra onları yemeyi mubah kıldığını görüyoruz.

Bu da, onun bunları yemeyi yasaklamasının, bizatihi bunların haram olduklarından dolayı olmayıp onun kokularından hoşlanmamasından dolayı olduğuna delildir.

٦٤٧٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو هِلاَلٍ الرَّاسِبِيُّ وَغَيْرُهُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلاَلٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَكَلْتُ الثُّومَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَيْتُ الْمَسْجِدَ، وَقَدْ سُبِقْتُ بِرَكْعَةٍ، فَدَخَلْتُ مَعَهُمْ فِي الصَّلاَةِ، فَوَجَدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِيحَهُ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ الْخَبِيثَةِ، فَلاَ يَقْرَبَنَّ مُصَلاَّنَا، حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا». فَأَتْمَمْتُ صَلاَتِي، فَلَمَّا سَلَّمْتُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ إِلَّا أَعْطَيْتَنِي يَدَكَ، فَنَاوَلَنِي يَدَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَدْخَلْتُهَا فِي كُمِّي، حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى صَدْرِي فَوَجَدَهُ مَعْصُوبًا فَقَالَ: «إِنَّ لَكَ عُذْرًا».

6477- … Ebu Bürde b. Ebi Musa'dan, o el-Mugîre b. Şu'be'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde sarımsak yiyip mescide gittim. Benden önce namazın bir rekâtı kılınmıştı. Ben de onlarla birlikte namaza durdum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*

sarımsağın kokusunu aldı. Selam verdikten sonra: ***"Her kim kötü kokan bu bitkiden yiyecek olursa kokusu gidinceye kadar sakın mescidimize yaklaşmasın"*** buyurdu. Namazımı bitirip selam verdikten sonra: Ey Allah'ın Rasulü! Sana and veriyorum, elini mutlaka bana ver. Allah Rasulü elini bana uzattı. Elini alıp elbisemin yeninden içeriye göğsüme ulaşıncaya kadar soktum. Göğsümün sargılı olduğunu görünce: ***"Senin bir mazeretin vardır"*** dedi.[347]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Kim kötü kokan bu bitkiden yiyecek olursa kokusu gidinceye kadar mescidlerimizde yanımıza yaklaşmasın"*** sözü, onun bu sebzeleri yemeyi yasaklamasının, kokularının mescide gelenleri rahatsız etmemesi için olduğuna, bizatihi onları yemenin haram olmadığına delildir.

٦٤٧٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ مِنْ طَعَامٍ، بَعَثَ بِفَضْلِهِ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ. قَالَ: فَبَعَثَ إِلَيْهِ ذَاتَ يَوْمٍ بِقَصْعَةٍ لَمْ يَأْكُلْ مِنْهَا. فَأَتَاهُ أَبُو أَيُّوبَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَحَرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ كَرِهْتُهُ لِرِيحِهِ». قَالَ: فَأَنَا أَكْرَهُ مَا كَرِهْتَ.

6478- … Simâk b. Harb'den, onun Cabir b. Semura'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (hicretten sonra Ebu Eyyub'un yanında misafir kaldığı sırada) bir yemek yedikten sonra artanı Ebu Eyyub'a gönderirdi.

(Cabir) dedi ki: Bir gün bir kabı içinden bir şey yemeden Ebu Eyyub'a geri gönderdi. Ebu Eyyub: Ey Allah'ın Rasulü! Bu, haram mıdır? sordu. Allah Rasulü: ***"Hayır, fakat kokusu hoşuma gitmedi(ği için yemedim)"*** dedi. Ebu Eyyub da: Senin hoşuna gitmeyen benim de hoşuma gitmez, dedi.[348]

٦٤٧٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: نَزَلْتُ عَلَى أُمِّ أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّةِ الَّتِي كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَلَ عَلَيْهِمْ، فَحَدَّثَتْنِي

347 Müslim, Mesacid, 69,71,76,77; Ebu Davud, Et'ime, 40; Nesai, Mesacid, 17; Malik, *Muvatta*, Taharet, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 266, 429.

348 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 415, 416, 417.

أَنَّهُمْ تَكَلَّفُوا لَهُ طَعَامًا، فِيهِ بَعْضُ هَذِهِ الْبُقُولِ، فَأَتَوْهُ، فَكَرِهَهُ، فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: «كُلُوهُ، فَإِنِّي لَسْتُ كَأَحَدِكُمْ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ أُوذِيَ صَاحِبِي».

6479- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Ubeydullah b. Ebi Yezid'den tahdis etti. O, babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanlarında misafir kalmış olduğu ensardan Ümmü Eyyub'a (Ebu Eyyub'un eşine) misafir oldum. Bana tahdis ettiğine göre, bir gün Allah Rasulü'ne bir yemek pişirdiler. İçinde şu baklagillerden birisi vardı. Yemeği ona götürdüklerinde Allah Rasulü ondan hoşlanmadı. Ashabına: ***"Bunu siz yiyin, ben sizden herhangi birinize benzemem. Çünkü ben arkadaşımı rahatsız etmekten korkarım"*** dedi.[349]

٦٤٨٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ مَرَّةً أُخْرَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ قَالَ: سَمِعْتُ أُمَّ أَيُّوبَ الأَنْصَارِيَّةَ قَالَتْ: نَزَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ طَعَامًا، فِيهِ مِنْ بَعْضِ هَذِهِ الْبُقُولِ فَلَمْ يَأْكُلْهُ، وَقَالَ: «إِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أُوذِيَ صَاحِبِي».

6480- Bir başka sefer Yunus bize tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Ubeydullah'tan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ensardan Ümmü Eyyub'u şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana misafir olmuştu. Ben de ona içinde şu baklagillerden bir tanesinin bulunduğu bir yemek takdim ettim. Fakat o, yemeği yemeyip: ***"Ben arkadaşımı rahatsız etmekten korkuyorum"*** dedi.[350]

٦٤٨١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ أَبِي رُهْمٍ السَّمَعِيِّ، أَنَّ أَبَا أَيُّوبَ حَدَّثَهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ كُنْتُ تُرْسِلُ بِالطَّعَامِ فَأَنْظُرُ، فَإِذَا رَأَيْتُ أَثَرَ أَصَابِعِكَ، وَضَعْتُ يَدِي فِيهِ، حَتَّى كَانَ هَذَا الطَّعَامُ الَّذِي أَرْسَلْتُ بِهِ، فَنَظَرْتُ فِيهِ، فَلَمْ أَرَ فِيهِ أَثَرَ أَصَابِعِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ

349 Tirmizî, Et'ime, 14; İbn Mâce, Et'ime, 59; Dârimî, Et'ime, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 433, 462.

350 6478 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَجَلْ، إِنَّ فِيهِ بَصَلاً، فَكَرِهْتُ أَنْ آكُلَهُ مِنْ أَجْلِ الْمَلَكِ الَّذِي يَأْتِينِي، وَأَمَّا أَنْتُمْ فَكُلُوهُ».

6481- … Ebu Ruhm es-Semaî'den rivayete göre, Ebu Eyyub ona tahdis ederek şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasulü! Sen yemeği geri gönderirdin, ben de onu incelerdim. Senin parmaklarının izini gördüysem elimi oraya koyardım. Nihayet gönderdiğin bu yemeğe baktım. Fakat onda senin parmak izlerini göremedim, dedim. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Evet, çünkü onda soğan vardı. Bundan dolayı bana gelen meleğin hatırı için onu yemek hoşuma gitmedi. Siz ise onu yiyebilirsiniz."***

٦٤٨٢- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6482- Bize Salih b. Abdurrahman el-Ensârî tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman el-Mukriî tahdis edip dedi ki: Bana İbn Lehîa, Yezid b. Ebi Habîb'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٤٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَيَّاشُ بْنُ وَلِيدٍ الرَّقَّامُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الأَعْلَى بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يُسَمِّ الشَّجَرَةَ.

6483- … Mersed b. Abdullah'tan, o Ebu Umâme'den, o Ebu Eyyub'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen nakletmiş ancak bitkinin adını vermemiştir.

٦٤٨٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بَكْرِ بْنِ سَوَادَةَ أَنَّ سُفْيَانَ بْنَ عَبْدِ اللهِ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الأَنْصَارِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنَحْوِهِ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «بَصَلٌ، أَوْ كُرَّاثٌ». وَزَادَ فِي آخِرِهِ: «وَلَيْسَ بِمُحَرَّمٍ».

6484- … Bekir b. Sevâde'den rivayete göre, Süfyan b. Abdullah kendisine Ebu Eyyub el-Ensârî yolu ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak tahdis etmiştir. Ancak rivayetinde: ***"Soğan ya da pırasa"*** demiş ve sonunda ***"Ancak haram kılınmış değildir"*** ifadesini eklemiştir.

***

İşte bu rivayetlerde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, insanlara soğan ve pırasa yemeyi mubah kılmış ve bunları haram kılmadığını belirtmiştir.

Bir kimse: Senin zikrettiğin bu rivayetler bunların ancak pişirilmiş olanları hakkındadır. Pişirilmemiş olanlara gelince; onlar birinci grup rivayetlerde sözü edilen yasağın kapsamı içerisindedir, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bizim zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ancak kokusu dolayısıyla bunlardan hoşlanmadığını belirttiğini, ashabına ise bunları yemeyi mubah kıldığını görüyoruz. Buna göre, pişmiş olsun pişmemiş olsun bu gibi sebzeleri yemeyi hoş görmemesi kokusundan dolayı ise piştikten sonra kokusu devam edenlerin hükmü pişmeden önceki hükmü ile aynıdır.

Allah Rasulü'nün pişirildikten sonra kokusu devam edenleri yemeyi onlara mubah kılmış olması aynı şeyi pişmeden önce de yemenin kendileri için mubah olduğuna delildir.

٦٤٨٥- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ، أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلاً، فَلْيَعْتَزِلْنَا، أَوْ يَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا فَيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ». وَأَنَّهُ أُتِيَ بِقِدْرٍ، أَوْ بِبَدْرٍ فِيهِ خَضْرَاوَاتٌ مِنْ بُقُولٍ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا فَسَأَلَ عَنْهَا فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ فَقَالَ: قَرِّبُوهَا إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ. فَلَمَّا رَآهُ كَرِهَ أَكْلَهُ قَالَ: «كُلْ فَإِنِّي أُنَاجِي مَنْ لاَ تُنَاجِي».

6485- … İbn Şihâb şöyle dedi: Bana Ata b. Ebi Rabâh'ın tahdis ettiğine göre, Cabir b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*

şöyle buyurdu: ***"Kim sarımsak ya da soğan yerse bizden uzak dursun -ya da mescidlerimizden uzak dursun- ve evinde otursun."*** Ona, içinde çeşitli baklagillerin pişirilmiş olduğu yemek dolu bir tabak getirildi. Yemekten değişik bir koku alınca kokunun sebebini sordu. Ona yemeğin içinde bulunan bakliyatın neler olduğu bildirildi.

(Cabir) dedi ki: Sonra o yemeği yanında bulunan ashabından birisinin önüne koydular. Allah Rasulü onun o yemekten hoşlanmadığını görünce: ***"Sen ye. Çünkü ben, senin kendisi ile çok yakından konuşmadığın birisiyle yakından konuşuyorum"*** dedi.[351]

٦٤٨٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَكَلَ مِنَ الْكُرَّاثِ، فَلاَ يَغْشَنَا فِي مَسَاجِدِنَا، حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا فَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ الإِنْسَانُ».

6486- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kim pırasa yerse kokusu gidinceye kadar mescidlerimizde yanımıza yaklaşmasın. Çünkü insanın rahatsız olduğu şeylerden melekler de rahatsız olurlar."***

٦٤٨٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْعَتَّابِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ. ح

وَحَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ مُسْلِمٍ الْأَعْوَرِ، عَنْ حَبَّةَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَأْكُلَ الثُّومَ وَقَالَ: «لَوْلاَ أَنَّ الْمَلَكَ يَنْزِلُ عَلَيَّ، لاَكَلْتُهُ».

6487- Bize Abdulaziz b. Muaviye el-Attâbî tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Salih tahdis etti, H.

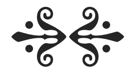
Bize Hüseyn b. Nasr da tahdis edip dedi ki… Habbe'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere

351 Buhârî, Ezân, 160, Et'ime, 49, İ'tisâm, 24; Ebu Davud, Et'ime, 40; Tirmizî, Et'ime, 13; Nesâî, Mesâcid, 16, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 65, 85, 374, 387, 397, 400, IV, 194.

sarımsak yemeyi emretti ve: ***"Eğer melek bana inmeseydi ben de onu yerdim"*** buyurdu.

***

Zikretmiş olduğumuz bu rivayetler, evinde oturan kimsenin, pişmiş olsun çiğ olsun bunları yemesinin mubah, koktuğu halde mescide gitmesinin ise mekruh olduğuna delildir. Bunun sebebi ise, bu kötü koku ile yanında bulunacak meleklere ve insanlara eziyet vermemesidir. Biz de bu görüşü kabul ediyoruz. Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٤- بَابُ الرَّجُلِ يَمُرُّ بِالْحَائِطِ أَلَهُ أَنْ يَأْكُلَ مِنْهُ أَمْ لاَ؟

4- BİR BAHÇENİN YANINDAN GEÇEN BİR KİMSE O BAHÇE(NİN MEYVESİN)DEN YİYEBİLİR Mİ, YİYEMEZ Mİ?

٦٤٨٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، قَالَ: ثَنَا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَحْسَبُهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ عَلَى حَائِطٍ، فَلْيُنَادِ صَاحِبَهُ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ أَجَابَهُ، وَإِلَّا فَلْيَأْكُلْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُفْسِدَ، وَإِذَا أَتَى عَلَى غَنَمٍ، فَلْيُنَادِ صَاحِبَهُ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ أَجَابَهُ، وَإِلَّا فَلْيَشْرَبْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُفْسِدَ».

6488- … Ebu Nadra'dan, o Ebu Said el-Hudrî'den -zannederim- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den diyerek, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Sizden birisi bir bahçenin yanından geçecek olursa üç defa onun sahibine seslensin. Sahibi ona karşılık verirse (mesele yok), aksi takdirde (bahçeye) bir zarar vermeden yesin. Koyunların bulunduğu bir yere gidecek olursa üç defa koyunların sahibine seslensin. Ona cevap verirse (mesele yok), aksi takdirde (koyunlara) zarar vermeden (sütlerinden) içsin."***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, bu doğrultuda kanaat sahibi olmuş ve bir bahçenin yanından geçen bir kimsenin üç defa sahibine seslenmesi gerektiğini, (bahçe sahibi) karşılık verirse (ona istediğini bildirmesini), değilse ondan yemesinin onun hakkı olduğunu kabul etmiştir. Bunlar, koyunlarla ilgili olarak da aynı görüşe sahiptirler.

Bu hükümde başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Zaruret olmadan yememesi gerekir. Şayet bir zaruret varsa o takdirde (bahçenin meyvesinden) yemesi de (koyunların sütünden) içmesi de mubah olur.

Bu görüş sahipleri: Ebu Said el-Hudrî'den bundan başka bir hadiste sözü geçen mubahlığın zaruret hali ile ilgili olduğuna delil olacak rivayet nakledilmiştir, deyip şu rivayeti zikrederler:

٦٤٨٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُخَوَّلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِصْمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ اَلْخُدْرِيَّ يَقُولُ: إِذَا أَرْمَلَ الْقَوْمُ فَصَبَّحُوا الْإِبِلَ، فَلْيُنَادُوا الرَّاعِيَ ثَلاَثًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدُوا الرَّاعِيَ، وَوَجَدُوا الْإِبِلَ، فَلْيَتَصَبَّحُوا لَبَنَ الرَّاوِيَةِ، إِنْ كَانَ فِي الْإِبِلِ رَاوِيَةٌ، وَلاَ حَقَّ لَهُمْ فِي بَقِيَّتِهَا، فَإِنْ جَاءَ الرَّاعِي، فَلْيُمْسِكْهُ رَجُلاَنِ وَلاَ يُقَاتِلُوهُ، وَيَشْرَبُوا، فَإِنْ كَانَ مَعَهُمْ دَرَاهِمُ، فَهُوَ حَرَامٌ عَلَيْهِمْ إِلَّا بِإِذْنِ أَهْلِهَا.

6489- … Abdullah b. Isme şöyle dedi: Ebu Said el-Hudrî'yi şöyle derken dinledim: Bir topluluk, azıkları bittikten sonra sabah vakti yolda birkaç deveye rastlayacak olurlarsa üç defa çobana seslensinler. Çobanı bulamayıp develeri bulurlarsa o takdirde develer arasında su taşıyan bir deve varsa o devenin sütünü sabah vakti içsinler. Diğerlerinde ise bir hakları yoktur. Şayet (bu arada) çoban gelirse iki adam -onunla dövüşmeden- o çobanı tutsun (ve develerin sütünden) içsinler. Yanlarında dirhemleri (paraları) varsa sahiplerinin iznini almadan o (sütü içmek) onlara haramdır.

***

İşte bu hadiste, birinci hadiste bu türden mubah kılınanın ancak zaruret halinde mubah kılınmış olduğuna delil bulunmaktadır.

Zaten Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunun dışında yine bu manaya delil olacak rivayetler gelmiştir.

٦٤٩٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ بَكْرِ بْنِ مُضَرَ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْهَادِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ يَحْتَلِبَنَّ أَحَدُكُمْ مَاشِيَةَ أَخِيهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ، أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يُؤْتَى مَعًا مَشْرُبَتُهُ، فَيُكْسَرَ خِزَانَتُهُ، فَيُحْمَلَ طَعَامُهُ؟ فَإِنَّمَا تَخْزُنُ لَهُمْ ضُرُوعُ مَوَاشِيهِمْ أَطْعِمَتَهُمْ، فَلاَ يَحْتَلِبَنَّ أَحَدُكُمْ مَاشِيَةَ امْرِئٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ».

6490- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlemiştir: ***"Sizden hiç kimse sakın başkasının davarını iznini almadan sağmasın. Sizden hiç kimse, su içtiği yere gidilip de suyunun bulunduğu kabının kırılmasını ve yemeğinin alınıp götürülmesini ister mi? Davarlarının memeleri onlar için (içeceklerini ve) yiyeceklerini depolamaktadır. Bu sebeple sizden hiç kimse başkasının davarını sahibinin iznini almadan sağmasın."***[352]

٦٤٩١- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا الثَّوْرِيُّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6491- … Bize es-Sevrî, İsmail b. Umeyye'den tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٤٩٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: ثَنَا شَرِيكُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُصْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ رَفَعَهُ قَالَ: «لاَ يَحِلُّ لأَحَدٍ أَنْ يَحِلَّ صِرَارَ نَاقَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ أَهْلِهَا، فَإِنَّهُ خَاتَمُهُمْ عَلَيْهَا».

6492- … Abdullah b. Usm şöyle dedi: Ebu Said el-Hudrî'yi -hadisi Peygamber'e ref ederek- şöyle derken dinledim: ***"Bir kimsenin, sahiplerinin izni olmadan bir devenin bağını çözmesi helal değildir. Çünkü o bağ, onların develeri üzerindeki mühürleridir."***

352 Ebu Davud, Cihâd, 85; Tirmizî, Buyu', 59; İbn Mâce, Ticârât, 68; Malik, İsti'zan, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 6, 57.

٦٤٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ عَنْ سُهَيْلٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَحِلُّ لِامْرِئٍ أَنْ يَأْخُذَ عَصَا أَخِيهِ بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ». قَالَ: وَذَلِكَ لِشِدَّةِ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ مِنْ مَالِ الْمُسْلِمِ.

6493- … Abdurrahman b. Said'den, o Ebu Humeyd es-Sâidî'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Bir kimsenin kardeşinin bastonunu gönül hoşluğu ile olmadıkça alması helal değildir."***

(Ravi) dedi ki: Bunun sebebi ise Allah'ın Müslümanlara, Müslümanın malını ileri derecede haram kılmış olmasıdır.[353]

٦٤٩٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا أَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ حَارِثَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ يَثْرِبِيٍّ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لاَ يَحِلُّ لِامْرِئٍ مِنْ مَالِ أَخِيهِ شَيْءٌ إِلَّا بِطِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ».

قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنْ لَقِيتُ غَنَمَ ابْنِ عَمِّي، آخُذُ مِنْهَا شَيْئًا؟ فَقَالَ: «إِنْ لَقِيتَهَا تَحْمِلُ شَفْرَةً وَأَزْنَادًا، بِخَبْتِ الْجَمِيشِ فَلاَ تُهِجْهَا».

6494- … Umâre b. Hârise'den, o Amr b. Yesribî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize bir hutbe irad edip şöyle buyurdu: ***"Bir kimsenin, kardeşinin gönül hoşluğu ile olmadıkça sopasını dahi alması helal değildir."***

Amr dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Amcamın oğlunun koyunları ile karşılaşacak olsam onlardan bir şey almayacak mıyım? dedim. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Sen, o koyunlara, amcanın oğlunun düzlük ve hiçbir şeyin bitmediği çıplak bir arazide (kesmek için) bıçağını ve (pişirmek için) ateşini taşıdığını görsen dahi ilişme."***

***

353 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 425.

İşte sözünü ettiğimiz bu rivayetler, birinci hadisin yorumu ile ilgili olarak sözünü ettiğimiz kanaati benimseyenlerin içine düştükleri yanılgıyı kabule imkân bırakmamaktadır.

Benimsenen bu kanaatin dayanağı olan rivayet sabit olsa dahi o hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in misafirlerin lehine konakladıkları yerlerde bulunanlara vacip kıldığı ve emretmiş olduğu zamanlarda misafiri ağırlamanın vacip olduğu durum hakkındadır.

٦٤٩٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ الْمِقْدَامِ أَبِي كَرِيمَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْلَةُ الضَّيْفِ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، فَإِنْ أَصْبَحَ بِفِنَائِهِ، فَإِنَّهُ دَيْنٌ، إِنْ شَاءَ اقْتَضَاهُ، وَإِنْ شَاءَ تَرَكَهُ».

6495- … eş-Şa'bî'den, o el-Mikdâm Ebu Kerîme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Misafirin (ilk) gecesi her Müslüman üzerine vacip olan bir haktır. Eğer onun evinin avlusunda sabah edecek olursa bu bir alacaktır. Dilerse onu tahsil eder, dilerse bırakır."***[354]

٦٤٩٦- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6496- … Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٤٩٧- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ مَنْصُورٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6497- … Bize Vuheyb, Mansur'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٤٩٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ

354 Ebu Davud, Et'ime, 5; İbn Mâce, Edeb, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 130, 132, 133.

حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَيُّمَا ضَيْفٍ نَزَلَ بِقَوْمٍ، فَأَصْبَحَ الضَّيْفُ مَحْرُومًا، فَلَهُ أَنْ يَأْخُذَ بِقَدْرِ قِرَاهُ، وَلاَ حَرَجَ عَلَيْهِ».

6498- … Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Bir misafir, bir topluluğun yanında konaklayıp da mahrum olarak sabahı ederse misafir olarak ona ikram edilmesi gereken miktar kadarını alma hakkı vardır ve bundan dolayı onun için bir vebal yoktur."***[355]

٦٤٩٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَمِّي، قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ نُعَيْمِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6499- … Nuaym b. Ziyad'dan, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٥٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُسْهِرٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ رُؤْبَةَ أَنَّهُ حَدَّثَهُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَوْفٍ الْجُرَشِيِّ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ ضَافَ بِقَوْمٍ، فَلَمْ يَقْرُوهُ، كَانَ لَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاهُ».

6500- … el-Mikdâm b. Ma'dîkerib'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Bir adam, bir kavme misafir olup da ona ikramda bulunmayacak olurlarsa ona ikram etmeleri gereken miktar kadarını -ceza olmak üzere- onlardan alma hakkına sahiptir."***[356]

٦٥٠١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّكَ تَبْعَثُنَا فَنَمُرُّ بِقَوْمٍ. قَالَ: «إِنْ نَزَلْتُمْ بِقَوْمٍ فَأَمَرُوا لَكُمْ بِمَا يَنْبَغِي لِلضَّيْفِ، فَاقْبَلُوا، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلُوا، فَخُذُوا مِنْهُمْ حَقَّ الضَّيْفِ الَّذِي يَنْبَغِي».

355 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 380.
356 Ebu Davud, Et'ime, 32; Dârimî, Et'ime, 11.

6501- … Ebu'l-Hayr'dan, o Ukbe b. Âmir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Sen bizi (görevli olarak Medine'nin dışına) gönderiyorsun. Bir kavmin yanından geçiyoruz, dedik. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Bir kavmin yanında konaklayıp misafir olursanız onlar da size misafir için gereken ikramın yapılmasını emredecek olurlarsa (ikramlarını) kabul edin. Bunu yapmayacak olurlarsa onlardan yerine getirmeleri gereken hakkı alın."***[357]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu rivayetlerde misafire ikramı vacip kılmış, onu bir borç olarak değerlendirerek bu ikramı hak eden kimsenin, borcunu aldığı gibi onu alması gerektiğini tespit etmiştir. Daha sonra bu hüküm nesh edilmiştir.

Bu hükmün nesh edildiği ile ilgili nakledilen rivayetlerin bir kısmı şunlardır:

٦٥٠٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: ثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: ثَنَا الْمِقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ قَالَ: جِئْتُ أَنَا وَصَاحِبٌ لِي، قَدْ كَادَتْ أَنْ تَذْهَبَ أَسْمَاعُنَا وَأَبْصَارُنَا مِنَ الْجُوعِ، فَجَعَلْنَا نَتَعَرَّضُ لِلنَّاسِ فَلَمْ يُضِفْنَا أَحَدٌ. فَأَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ أَصَابَنَا جُوعٌ شَدِيدٌ، فَتَعَرَّضْنَا لِلنَّاسِ فَلَمْ يُضِفْنَا أَحَدٌ فَأَتَيْنَاكَ. فَذَهَبَ بِنَا إِلَى مَنْزِلِهِ، وَعِنْدَهُ أَرْبَعَةُ أَعْنُزٍ، فَقَالَ: «يَا مِقْدَادُ، إِحْلِبْهُنَّ، وَجَزِّئْ اللَّبَنَ كُلَّ اثْنَيْنِ جُزْءًا». وَذَكَرَ حَدِيثًا طَوِيلاً.

6502- … Abdurrahman b. Ebi Leyla şöyle dedi: Bize el-Mikdâd b. el-Esved tahdis edip dedi ki: Bir arkadaşımla birlikte (Medine'ye) geldim. Açlıktan dolayı neredeyse işitemeyecek, göremeyecek hale geliyorduk. İnsanların karşısına dikilip kendimizi göstermeye başladık. Ancak kimse bizi misafir etmedi. Sonunda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına giderek: Ey Allah'ın Rasulü! Çok büyük bir açlıkla karşı karşıyayız. İnsanlara kendimizi gösterdiğimiz halde kimse bizi misafir etmeyince biz de yanına geldik, dedik. Allah Rasulü bizi alıp evine götürdü. Yanında dört dişi keçi vardı. Allah

357 Buhârî, Mezâlim, 18, Edeb, 85; Müslim, Lukata, 17; Ebu Davud, Et'ime, 5; İbn Mâce, Edeb, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 149.

Rasulü: ***“Ey Mikdâd! Bunların sütünü sağ ve sütü her iki kişiye bir pay düşecek şekilde paylaştır”*** dedi. Sonra da uzunca bir hadis zikretti.

٦٥٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْمِقْدَادِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَدِمْت الْمَدِينَةَ أَنَا وَصَاحِبٌ لِي، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6503- … Abdurrahman b. Ebi Leyla’dan, o el-Mikdâd b. Amr’dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir arkadaşımla birlikte Medine’ye geldik. Sonra hadisi aynen zikretti.

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in ashabı onları misafir olarak alıp evlerine götürmedi. Oysa bu hadiste belirtildiği gibi aşırı derecede muhtaç duruma düşmüşlerdi. Bununla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bundan dolayı onları azarlamadı.

Sözünü ettiğimiz bu husus daha önce insanlara vacip kıldığı misafir ağırlamanın nesh edildiğine delildir.

Bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in: ***“Müslümanın malı, Müslümana, kanının ona haram olduğu gibi haramdır”*** buyruğunu zikrettik.

٦٥٠٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ يَأْخُذْ أَحَدُكُمْ مَتَاعَ صَاحِبِهِ لاَعِبًا وَلاَ جَادًّا، وَإِذَا أَخَذَ أَحَدُكُمْ عَصَا أَخِيهِ، فَلْيَرُدَّهَا إِلَيْهِ».

6504- … Abdullah b. es-Sâib’den, o babasından, onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, dedesi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’i şöyle buyururken dinlemiştir: ***“Sizden biriniz arkadaşının malını şaka olsun, ciddi olsun almasın. Sizden biriniz arkadaşının bastonunu aldığı takdirde onu arkadaşına geri versin.”***[358]

***

358 Ebu Davud, Edeb, 85; Tirmizî, Fiten, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 221.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı ziyafet ile ilgili olarak şu hükmün gereğini yerine getirmiştir:

٦٥٠٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ الْعَطَّارُ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، مَوْلَى سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ فِي سَفَرٍ، فَآوَانَا اللَّيْلُ إِلَى قَرْيَةِ دِهْقَانٍ، وَإِذَا الْإِبِلُ عَلَيْهَا أَحْمَالُهَا. فَقَالَ لِي سَعْدٌ إِنْ كُنْتُ تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مُسْلِمًا حَقًّا، فَلَا تَأْكُلْ مِنْهَا شَيْئًا. فَبِتْنَا جَائِعَيْنِ.

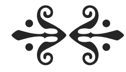
6505- … Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın azatlısı Abdurrahman bize tahdis edip dedi ki: Bir yolculukta Sa'd b. Ebi Vakkâs ile birlikteydik. İranlı bir dihkanın (toprak ağasının) köyünde gecelememiz gerekti. Sırtlarında yükleri bulunan develer ile karşılaştık. Sa'd bana dedi ki: "Eğer gerçek bir Müslüman olmak istiyorsan, sakın bunlardan bir şey yeme." Bunun üzerine biz de geceyi aç geçirdik.

***

İşte Sa'd'ın: "Eğer gerçek bir Müslüman olmak istiyorsan sakın bunlardan bir şey yeme" dediğini görüyoruz. Böyle bir şeyi söylemesi ise onun, bu hususun İslam'ın hükümlerinden birisi olduğuna dair bir bilgiye sahip bulunması ve bu hükmün bu şekilde ona göre sabit olması halinde mümkün olabilir. (Bundan dolayı da) kasaba halkını misafire ikram hakkını yerine getirmedikleri için sorumlu tutmamıştır.

İşte bu, o sırada misafire gereken ikramı yapmanın vacip olmadığına bir delildir.

Doğrusunu en iyi bilen Yüce Allah'tır.

٥- بَابُ لُبْسِ الْحَرِيرِ

5- İPEK (ELBİSE) GİYMEK

٦٥٠٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَتْ عَلَيْهِ أَقْبِيَةٌ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَاهُ مَخْرَمَةَ، فَقَالَ: يَا بُنَيَّ، إِنَّهُ قَدْ بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَتْ عَلَيْهِ أَقْبِيَةٌ فَهُوَ يَقْسِمُهَا، فَاذْهَبْ بِنَا إِلَيْهِ.

قَالَ: فَذَهَبْنَا، فَوَجَدْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَنْزِلِهِ فَقَالَ لِي أَبِي: يَا بُنَيَّ، اُدْعُ لِي رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ الْمِسْوَرُ: فَأَعْظَمْتُ ذَلِكَ، وَقُلْتُ: أَدْعُو لَكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: يَا بُنَيَّ، إِنَّهُ لَيْسَ بِجَبَّارٍ.

فَدَعَوْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيبَاجٍ مُزَرٌّ بِذَهَبٍ فَقَالَ: «يَا مَخْرَمَةُ، هَذَا خَبَّأْتُهُ لَكَ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ».

6506- … İbn Ebi Müleyke'den, onun el-Misver b. Mahreme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir miktar kaftan gelmişti. Buna dair babası Mahreme'ye haber gelince (bana:) Oğlum, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir miktar kaftan geldiğine dair bana haber geldi. O, onları paylaştırıyor. Haydi, onun yanına gidelim, dedi.

(el-Misver) dedi ki: (Babamla) gittik. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, evinde olduğunu gördük. Babam bana: Oğlum, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i benim için çağır, dedi. el-Misver: Bu iş bana zor geldi ve: Senin için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i çağırayım öyle mi? dedim. Babam: Oğlum, o, zorba birisi değildir, dedi.

Ben de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i çağırdım. Üzerinde altın ipliklerle bağlanmış kalın ipekten bir kaftanla dışarı çıktı ve: ***"Ey Mahreme! İşte bunu senin için sakladım"*** deyip onu babama verdi.[359]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu rivayet doğrultusunda görüş belirterek erkeklerin de kadınların da ipek elbise giymelerinde bir sakınca yoktur, demiştir. Bunlar bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek erkekler için ipek elbise giymeyi mekruh görmüş, buna da onu yasakladığına dair Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mütevatir olarak gelen rivayetleri delil göstermişlerdir.

Bunların bir kısmı şöyledir:

٦٥٠٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ، عَنْ سُوَيْد بْنِ غَفَلَةَ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ خَطَبَ بِالْجَابِيَةِ، فَقَالَ: نَهَى نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ أُصْبُعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ.

6507- … Süveyd b. Gafale'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* el-Câbiye'de bir hutbe verdi ve şunları söyledi: Allah'ın nebisi *sallallahu aleyhi ve sellem* iki, üç ya da dört parmak kadar bir yer olması haricinde ipek giymeyi yasakladı.[360]

359 Buhârî, Libâs, 44; Müslim, Libâs, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 383.
360 Tirmizî, Libâs, 1.

٦٥٠٨- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا مُعَاذٌ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، إِلَّا مَوْضِعَ أُصْبُعَيْنِ، أَوْ ثَلاثٍ، أَوْ أَرْبَعٍ.

6508- … Ebu Osman en-Nehdî'den, o Ömer b. el-Hattâb'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* iki, üç ya da dört parmak kadar bir yer dışında ipek giymeyi bize yasakladı.

٦٥٠٩- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا عَاصِمٌ اَلْأَحْوَلُ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: إِيَّاكُمْ وَالْحَرِيرَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَهَى عَنْهُ وَقَالَ: «لاَ تَلْبَسُوا مِنْهُ إِلَّا مَا كَانَ هَكَذَا». وَأَشَارَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأُصْبُعَيْهِ.

6509- … Bize Asım el-Ahvel, Ebu Osman en-Nehdî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ömer b. el-Hattâb dedi ki: İpek giymekten sakının. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu giymeyi yasakladı. O: ***"Böyle olan kadarı dışında ipek giymeyin"*** buyurdu ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* iki parmağı ile işaret etti.[361]

٦٥١٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6510- Bize Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Yezid b. Harun'u şöyle derken dinledim. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٥١١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، قَالَ: أَتَانَا كِتَابُ عُمَرَ، وَأَنَا بِأَذْرَبِيجَانَ، مَعَ عُتْبَةَ بْنِ فَرْقَدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَانَا عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، قَالَ: فَأَعْلَمَنَا أَنَّهَا الْأَعْلامَ.

6511- … Katade'den, o Ebu Osman en-Nehdî'den, onun şöyle dediğini

361 Müslim, Libâs, 12, 13; İbn Mâce, Libâs, 18.

rivayet etti: Ben, Utbe b. Ferkad ile birlikte Azerbeycan'da iken Ömer'in mektubu bize geldi. Mektupta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle olması müstesna ipek giymeyi yasakladı, yazıyordu.

(Ebu Osman) dedi ki: Bize bunların ince çizgiler olduğunu öğretti.

٦٥١٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي الْوَضِيءِ قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا، وَرَأَى عَلَى رَجُلٍ بُرْدًا يَتَلاَلاَ، فَقَالَ: فِيهِ حَرِيرٌ؟، فَقَالَ: نَعَمْ ؛ فَأَخَذَهُ، فَجَمَعَ صِنْفَتَيْهِ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ فَشَقَّهُ، فَقَالَ: أَمَا إِنِّي لَمْ أَحْسُدْكَ عَلَيْهِ، وَلَكِنْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْحَرِيرِ.

6512- … Humeyd b. Mürre'den, o Ebu'l-Vâdiî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali'nin, üzerinde parıldayan bir elbise bulunan bir adamı görüp de: Bunun arasında ipek var mı? diye sorduğunu gördüm. Adam: Evet, deyince Ali onu tuttu ve elbisenin iki kenarını parmağı arasına toplayarak ikiye ayırdı ve: Ben bunu giydin diye seni kıskanmıyorum. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ipek giymeyi yasaklarken dinledim, dedi.

٦٥١٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ عُمَرَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي مَرَرْتُ بِعُطَارِدٍ، أَوْ بِلَبِيدٍ، وَهُوَ يَعْرِضُ عَلَيْهِ حُلَّةَ حَرِيرٍ، فَلَوْ اِشْتَرَيْتَهَا لِلْجُمُعَةِ وَلِلْوُفُودِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا، مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ».

6513- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Ömer şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasulü! Ben Utârid'in -ya da Lebîd'in- yanından ipek bir takım elbiseyi (satmak üzere) teşhir ederken geçtim. Cuma için ve heyetleri karşılamak için onu satın alsan (nasıl olur?) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun üzerine: ***"Dünyada ipeği ahiretten bir payı ve bir itibarı olmayan kimseler giyer"*** buyurdu.[362]

362 Buhârî, Edeb, 66; Müslim, Libâs, 7, 10; İbn Mâce, Libâs, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 24, 49, 51, 68.

٦٥١٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ، عُطَارِدًا، وَلاَ لَبِيدًا.

6514- ... Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak zikretti. Ancak rivayetinde Utârid'den de Lebîd'den de söz etmedi.

٦٥١٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، وَعَمْرٌو، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَذَكَرَ أَنَّ الرَّجُلَ عُطَارِدٌ، أَوْ لَبِيدٌ.

6515- ... Salim'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Bununla birlikte (ipek elbiseyi satan) adamın Utârid ya da Lebîd olduğunu zikretti.

٦٥١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: قَالَ لِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ: مَا الإِسْتَبْرَقُ؟ قُلْتُ: مَا غَلُظَ مِنَ الدِّيبَاجِ، وَخَشُنَ مِنْهُ. فَقَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ: رَأَى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَلَى رَجُلٍ حُلَّةً مِنْ إِسْتَبْرَقٍ، فَأَتَى بِهَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، اِشْتَرِ هَذِهِ، فَالْبَسْهَا لِوَفْدِ النَّاسِ، إِذَا قَدِمَ عَلَيْكَ. فَقَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ، مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ».

قَالَ: فَمَضَى لِذَلِكَ مَا مَضَى. ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بَعَثَ إِلَيْهِ بِحُلَّةٍ فَأَتَاهُ بِهَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، بَعَثْتَ إِلَيَّ بِهَذِهِ، وَقَدْ قُلْتَ فِي مِثْلِ هَذَا مَا قُلْتَ؟ فَقَالَ: «إِنَّمَا بَعَثْتُ إِلَيْكَ بِهَا لِتُصِيبَ بِهَا مَالاً».

وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ يَكْرَهُ الْعَلَمَ فِي الثَّوْبِ مِنْ أَجْلِ هَذَا الْحَدِيثِ.

6516- ... Bize Yahya b. Ebi İshak tahdis edip dedi ki: Salim b. Abdullah bana: İstebrak nedir? diye sordu. Ben: Kalın ve sert olan ipeğe denir, dedim. Bunun üzerine şunları söyledi: Abdullah b. Ömer'i şöyle derken dinledim:

Ömer b. el-Hattâb bir adamın üzerinde ipek bir takım elbise gördü. Onu getirip: Ey Allah'ın Rasulü! Bunu satın al ve senin huzuruna geldikleri takdirde insanların gönderdikleri heyetleri karşılamak için giy, dedi. Allah Rasulü: ***"İpeği ancak hiçbir değeri olmayan kimseler giyer"*** buyurdu.

(İbn Ömer) dedi ki: Bunun üzerinden bir süre geçtikten sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona (Ömer'e) bir elbise gönderdi. Ömer elbiseyi alıp: Ey Allah'ın Rasulü! Sen bana bunu gönderdin. Hâlbuki aynen bunun gibi bir elbise hakkında o sözlerini de söyledin deyince Allah Rasulü: ***"Bunu ben sana bedeli ile bir mal edinesin diye gönderdim"*** dedi.

Abdullah b. Ömer bu hadisten dolayı elbisede (ipekten) çizgiler halinde yapılan deseni hoş görmezdi.[363]

٦٥١٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ الصَّقْعَبَ بْنَ زُهَيْرٍ، يُحَدِّثُ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْرَابِيٌّ، عَلَيْهِ جُبَّةٌ مَكْفُوفَةٌ بِحَرِيرٍ، أَوْ قَالَ: مَزْرُورَةٌ بِدِيبَاجٍ، فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُغْضَبًا وَأَخَذَ بِمَجَامِعِ جُبَّتِهِ فَجَذَبَهَا بِهِ ثُمَّ قَالَ: «لاَ أَرَى عَلَيْكَ ثِيَابَ مَنْ لاَ يَعْقِلُ».

6517- … Ata b. Yesâr'dan, o Abdullah b. Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Üzerinde ipekle çevrilmiş ya da halis ipekle etrafı bağlanmış bir cübbe bulunan bir bedevi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* öfkeyle adamın yanına kalkıp gitti ve elbisesinin yanlarından yakalayıp onu elbisesiyle birlikte (kendisine doğru) çektikten sonra: ***"Senin üzerinde akletmeyenlerin elbisesini görmeyeyim"*** dedi.

Bu uzun bir hadis olup biz o hadisten bu manayı ihtisar ettik.

٦٥١٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي شَيْخٍ الْهُنَائِيِّ قَالَ: كُنْتُ فِي مَلاٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ

363 Buhârî, Edeb, 66; Müslim, Libâs, 8, 9.

فَقَالَ: أَنْشُدُكُمُ اللهَ، هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ؟ قَالَ: قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ: وَأَنَا أَشْهَدُ.

6518- … Bize Hemmâm, Katade'den tahdis etti. O Ebu Şeyh el-Hunâî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından ileri gelen bir topluluk ile birlikte Muaviye'nin yanındaydım. Muaviye: Allah adına size and veriyorum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ipek giymeyi yasakladığını biliyor musunuz? dedi. (Ebu Şeyh) dedi ki: Ashab: "Allah'a yemin ederiz ki, evet" dedi. Muaviye: Ben de buna şahitlik ediyorum, dedi.

٦٥١٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6519- … Bize Hemmâm tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٥٢٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ: أَخْبَرَنِي حُمَيْدٌ، عَنْ بَكْرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ، مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ».

6520- … Bekir b. Abdullah'tan, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"İpeği ancak (ahiretten) nasibi olmayan kimseler giyer."***

٦٥٢١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، قَالَ: ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: ثَنَا حُمْرَانُ، قَالَ: حَجَّ مُعَاوِيَةُ، فَدَعَا نَفَرًا مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْكَعْبَةِ فَقَالَ: أَنْشُدُكُمُ اللهَ، أَلَمْ تَسْمَعُوا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ ثِيَابِ الْحَرِيرِ؟ فَقَالُوا: اَللَّهُمَّ نَعَمْ، قَالَ: وَأَنَا أَشْهَدُ.

6521- … Bize Humrân tahdis edip dedi ki: Muaviye hac yaptı. Kâbe'de ensardan birkaç kişiyi çağırdı ve: Allah adına size and veriyorum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ipek elbise giymeyi yasakladığını dinlememiş

miydiniz? diye sordu. Onlar: Allah'a andolsun ki, evet, dediler. O da: Ben de şahitlik ederim, dedi.

٦٥٢٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: اِسْتَسْقَى حُذَيْفَةُ بِالْمَدَائِنِ فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِإِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ، فَرَمَى بِهِ ثُمَّ قَالَ: إِنِّي كُنْتُ نَهَيْتُهُ عَنْهُ فَأَبَى أَنْ يَنْتَهِيَ، إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الشُّرْبِ فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ وَقَالَ: «دَعُوهُ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ».

6522- … İbn Ebi Leyla şöyle dedi: Medâin'de iken Huzeyfe su istedi. Bir dihkan (toprak ağası) ona gümüş bir kap ile su getirdi. (Huzeyfe) onu fırlattıktan sonra şöyle dedi: Ben ona bu işi yapmasını yasaklamıştım, fakat o buna uymadı. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın ve gümüş kaplardan içmeyi, ince ve kalın ipek giymeyi yasakladı. Ayrıca: ***"Bunu dünyada onlara (kâfirlere) bırakın ve bunlar ahirette sizin olacaktır"*** buyurdu.

٦٥٢٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى مِثْلَهُ.

6523- … Bize Şu'be, el-Hakem'den tahdis etti. O İbn Ebi Leyla'dan aynısını rivayet etti.

٦٥٢٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا مَسْعُودُ بْنُ سَعْدٍ الْجُعْفِيُّ، عَنْ يَزِيدُ بْنُ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى مِثْلَهُ.

6524- … Bize Mesud b. Sa'd el-Cu'fî, Yezid b. Ebi Ziyad'dan tahdis etti. O Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan aynısını rivayet etti.

٦٥٢٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الضَّرِيرُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى مِثْلَهُ.

6525- … Bize Avf, Mücahid'den tahdis etti. O İbn Ebi Leyla'dan aynısını rivayet etti.

٦٥٢٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، قَالَ: ثنَا عُمَرُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالذَّهَبِ.

6526- … Ali b. Abdullah'tan, o babasından, o Muaviye'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ipek ve altın giymeyi yasakladı.

٦٥٢٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي لَيْثٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ.

6527- … İmrân b. Husayn'dan rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ipek giymeyi yasaklamıştır.

٦٥٢٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثنَا حَمَّادٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو التَّيَّاحِ، عَنْ حَفْصٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6528- … Hafs el-Leysî'den, o İmrân b. Husayn'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٥٢٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَيَّاشٌ الرَّقَّامُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ مَطَرٍ عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ أَلْبَسُ الْقَمِيصَ الْمُكَفَّفَ بِالْحَرِيرِ». وَأَوْمَى الْحَسَنُ إِلَى جَيْبِ قَمِيصِهِ.

6529- … el-Hasen'den, o İmrân b. el-Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ben etrafı ipek ile çevrilmiş gömleği giymem."***

el-Hasen bu rivayeti naklederken gömleğinin yakasına işaret etti.[364]

٦٥٣٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنِ أَبِي عَقِيلٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ. ح

6530- Bize Abdulganî b. Ebi Akîl tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ziyad tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti, H.

٦٥٣١- وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، وَوَهْبٌ قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الأَشْعَثِ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْد بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ، وَالشُّرْبِ فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ.

6531- ... Muaviye b. Süveyd b. Mukarrin'den, o el-Berâ b. Âzib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bizlere ince ve kalın ipek giymeyi, altın ve gümüş kaplardan da içmeyi yasakladı.[365]

٦٥٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ يَقُولُ: قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الآخِرَةِ».

6532- ... Bize Hammâd b. Zeyd, Sabit el-Bünânî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Abdullah b. ez-Zübeyr'i şöyle derken dinledim: Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Dünyada ipek giyen kimse ahirette onu giymeyecektir."***[366]

٦٥٣٣- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ دَاوُدَ السَّرَّاجِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ

364 Ebu Davud, Libâs, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 442.

365 Buhârî, Eşribe, 27, 28; Ebu Davud, Eşribe, 17; Tirmizî, Eşribe, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 92, 95, 99.

366 Buhârî, Libâs, 25; Müslim, Libâs, 11, 21; Tirmizî, Edeb, 1; İbn Mâce, Libâs, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 26, 36, 39, II, 166, 209, III, 23, 106, IV, 5, 156, VI, 324, 430.

لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي ٱلآخِرَةِ وَلَوْ دَخَلَ الْجَنَّةَ يَلْبَسُهُ أَهْلُ الْجَنَّةِ، وَلاَ يَلْبَسُهُ هُوَ».

6533- … Ebu Said el-Hudrî'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Dünyada ipek giyen bir kimse ahirette onu giyemeyecektir. Cennete girecek dahi olsa cennet ehli onu giyeceği halde o, onu giyemeyecektir."***[367]

٦٥٣٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ: قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي ٱلآخِرَةِ».

6534- … Bize Abdulaziz b. Suheyb, Enes'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Dünyada ipek giyen bir kimse ahirette onu giyemeyecektir."***[368]

٦٥٣٥- حَدَّثَنَا مُبَشِّرُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، وَسَأَلْتُهُ عَنِ الْحَرِيرِ فَقَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا فَقُلْتُ: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: سَدِيدًا. ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6535- … Bize Şu'be, Abdulaziz b. Suheyb'den tahdis etti. (O, şöyle dedi:) Abdulaziz'e ipeğe dair soru sormuştum. O, Enes'i (şöyle derken) dinledim, dedi. Ben Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den (naklederek mi?) deyince o: Doğru, dedi. Sonra da hadisi aynen zikretti.

٦٥٣٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا: شُعْبَةُ عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ بِذَلِكَ.

367 6532 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
368 6532 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6536- … Bize Şu'be, Humeyd et-Tavîl'den tahdis etti. O Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz bunu kendi aramızda konuşurduk.

٦٥٣٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَبَحْرٌ قَالَ: يُونُسُ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، وَقَالَ بَحْرٌ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ هِشَامَ بْنَ أَبِي رُقَيَّةَ اللَّخْمِيَّ حَدَّثَهُ قَالَ: سَمِعْتُ مَسْلَمَةَ بْنَ مَخْلَدٍ يَخْطُبُ وَهُوَ يَقُولُ: أَمَا لَكُمْ فِي الْقُطْنِ، فِي الْكَتَّانِ، مَا يُغْنِيكُمْ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ؟ وَهَذَا فِيكُمْ رَجُلٌ، يُخْبِرُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قُمْ يَا عُقْبَةُ. فَقَامَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا حُرِمَهُ أَنْ يَلْبَسَهُ فِي الْآخِرَةِ».

6537- Bize Yunus ve Bahr tahdis ettiler: Yunus: Bize İbn Vehb haber verdi dedi: Bahr da: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki dedi: Bana Amr b. el-Hâris'in haber verdiğine göre, Hişam b. Ebi Rukayye el-Lahmî kendisine tahdis ederek şöyle demiştir: Ben Seleme b. Muhalled'i hutbe verip şöyle derken dinledim: "Pamuk ve keten sizi ipek giyme ihtiyacından kurtarmıyor mu ki? İşte aranızda şu adam var. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den haber nakletmektedir. Kalk, ey Ukbe!

Bunun üzerine Ukbe b. Âmir ayağa kalkıp şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Dünyada ipek giyen bir kimse ahirette onu giymekten mahrum edilecektir."***[369]

٦٥٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ هِشَامٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنِ يُوسُفَ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ السَّائِبِ أَنَّ الْوَلِيدَ، أَبَا عَمَّارٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو أُمَامَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا إِلَّا مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ».

6538- … Bize Ebu Umâme'nin tahdis ettiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlemiştir: ***"Dünyada ipeği ancak ahirette herhangi bir payı (ve itibarı) olmayan kimse giyer."***

369 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 156.

٦٥٣٩- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ وَاقِدٍ، أَنَّ خَالِدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُسَيْنٍ حَدَّثَهُ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَشْرَبْهُ فِي الْآخِرَةِ، وَمَنْ شَرِبَ فِي آنِيَةِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ، لَمْ يَشْرَبْ بِهِمَا فِي الْآخِرَةِ». ثُمَّ قَالَ: «لِبَاسُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَشَرَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَآنِيَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

6539- … Halid b. Abdullah b. Ebi Hüseyn tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Hureyre'nin tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Dünyada ipek giyen bir kimse ahirette onu giyemeyecektir. Dünyada şarap (sarhoşluk veren içki) içen bir kimse ahirette onu içemeyecektir. Altın ve gümüş kaplardan içen bir kimse ahirette o kaplardan içemeyecektir."*** Sonra şöyle buyurdu: ***"(Bunlar) cennet ehlinin giyeceği, cennet ehlinin içeceği ve cennet ehlinin kaplarıdır."***

***

İşte bu mütevatir rivayetlerde ipek giymenin yasaklandığı belirtilmektedir.

Bu rivayetlerin, giyilmesini mubah kılan rivayetleri nesh etmiş olduğu ihtimali bulunduğu gibi mubahlığı ifade eden rivayetlerin nesh edici rivayetler olması ihtimali de vardır.

Nesh edeni nesh edilenden ayırıp öğrenmek amacıyla bu konuyu ele alıp inceledik ve şunu gördük:

٦٥٤٠- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَلاَفُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ سَوَاءٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ أُكَيْدِرَ دَوْمَةَ، أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جُبَّةً مِنْ سُنْدُسٍ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَنْهَى عَنِ الْحَرِيرِ، فَلَبِسَهَا، فَعَجِبَ النَّاسُ مِنْهَا. فَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَمَنَادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ، أَحْسَنُ مِنْ هَذِهِ».

6540- … Bize İbn Sevvâr, Said'den tahdis etti. O Katade'den, onun

Enes'ten rivayet ettiğine göre, Ukeydir Devme Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem'e* kalın ipekten bir cübbe hediye etti. Bu, ipek giymeyi yasaklamadan önceydi. Allah Rasulü onu giydi. İnsanlar onu çok beğenince şöyle buyurdu: ***"Nefsim elinde olana yemin ederim ki, Sa'd b. Muâz'ın Cennetteki mendilleri bundan çok daha güzeldir."***[370]

٦٥٤١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، وَاللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ يَقُولُ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ، وَعَلَيْهِ فَرُّوجُ حَرِيرٍ، فَصَلَّى فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَنَزَعَهُ، وَقَالَ: «لاَ يَنْبَغِي لِبَاسُ هَذِهِ لِلْمُتَّقِينَ».

6541- … Ebu'l-Hayr'dan rivayete göre, o Ukbe b. Âmir'i şöyle derken dinlemiştir: Bir gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* üzerinde ipek bir kaftanla yanımıza geldi. O kaftan ile namaz kıldı. Namazı bitirdikten sonra onu üzerinden çıkardı ve: ***"Takva sahibi kimselerin bunları giymemeleri gerekir"*** buyurdu.[371]

٦٥٤٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ وَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6542- … Bize Yezid b. Ebi Habîb tahdis etti ve hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٥٤٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّهُ قَالَ: أُهْدِيَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُّوجُ حَرِيرٍ، فَلَبِسَهُ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6543- … Bize el-Leys, Yezid b. Ebi Habîb'den tahdis etti. O Ebu'l-

370 Buhârî, Hibe, 28, Bed'u'l-Halk, 8; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 127; Ebu Davud, Libâs, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 207, 229, 251.

371 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 143.

Hayr'dan, o Ukbe b. Âmir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ipek bir kaftan hediye edildi, onu giydi. Sonra hadisi aynen zikretti.[372]

***

İşte bu rivayetler, ipek giymenin önceleri mubah olduğuna ve onu giymenin yasaklanmasının bu mubahlıktan sonra gerçekleştiğine delildir. Böylelikle bizler, ipek giymeyi yasaklayıcı olarak gelen rivayetlerin, giyilmesinin mubah olduğunu bildiren rivayetleri nesh edici olduğunu öğreniyoruz.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un, Muhammed'in ve çoğu ilim adamının da görüşüdür.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bu hususta şu rivayetler nakledilmiştir:

٦٥٤٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عَمَّهُ إِسْمَاعِيلَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، دَخَلَ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَلَى عُمَرَ، وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ مِنْ حَرِيرٍ، وَقُلْبَانِ مِنْ ذَهَبٍ، فَشَقَّ الْقَمِيصَ، وَفَكَّ الْقُلْبَيْنِ وَقَالَ: اِذْهَبْ إِلَى أُمِّكَ.

6544- … Sa'd b. İbrahim'den, onun, babasından rivayet ettiğine göre, amcası İsmail b. Abdurrahman, Abdurrahman ile birlikte Ömer'in yanına girdi. Onun (İsmail'in) üzerinde ipek bir gömlek ve altın iki bilezik vardı. Ömer gömleği yırttı ve bilezikleri söküp: "Annenin yanına git" dedi.

٦٥٤٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ، قَالَ: ثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ وَبَرَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ سُوَيْد بْنِ غَفَلَةَ قَالَ: أَتَيْنَا عُمَرَ، وَعَلَيْنَا مِنْ ثِيَابِ أَهْلِ فَارِسٍ، أَوْ قَالَ: كِسْرَى فَقَالَ: بَرَّحَ اللّٰهُ هَذِهِ الْوُجُوهَ فَرَجَعْنَا فَأَلْقَيْنَاهَا، وَلَبِسْنَا ثِيَابَ الْعَرَبِ، فَرَجَعْنَا إِلَيْهِ فَقَالَ: أَنْتُمْ خَيْرٌ مِنْ قَوْمٍ أَتَوْنِي، وَعَلَيْهِمْ ثِيَابُ قَوْمٍ، لَوْ رَضِيَهَا اللّٰهُ لَهُمْ، لَمْ يُلْبِسْهُمْ إِيَّاهَا، لاَ يَصْلُحُ، أَوْ لاَ يَحِلُّ، إِلَّا أُصْبُعَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا أَوْ أَرْبَعًا. يَعْنِي الْحَرِيرَ.

372 Buhârî, Salât, 16, Libâs, 12; Müslim, Libâs, 23; Nesâî, Kıble, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 149, 150.

6545- ... Âmir'den, o Süveyd b. Gafale'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Üzerimizde Farslıların -ya da Kisra ahalisinin dedi- elbiseleriyle Ömer'in yanına gittik. O: "Allah bu yüzleri sıkıntıdan kurtarmasın" dedi. Biz de geri dönüp bunları çıkardık, Arapların elbiselerini giyerek onun yanına tekrar gittik. Bu sefer: Sizler, üzerlerinde başka bir kavmin elbisesiyle yanıma gelen bir kavimden daha hayırlısınız. Şayet Allah onların o elbiseleri giymelerine razı olsaydı (ahirette onları giysinler diye dünyada bu elbiseleri) onlara giydirmezdi. İki, üç ya da dört parmak kadarından fazlası uygun değildir -ya da helal olmaz- dedi. Kastettiği ipek elbisedir.

٦٥٤٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سُمَيْعٍ، عَنْ مُسْلِمٍ الْبَطِينِ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو اَلسَّيْبَانِيِّ قَالَ: رَأَى عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَى رَجُلٍ، جُبَّةً فِي صَدْرِهِ لَبِنَةً مِنْ دِيبَاجٍ. فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ: مَا هَذَا الشَّيْءُ الَّذِي تَحْتَ لِحْيَتِكَ؟ فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَنْظُرُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: إِنَّمَا يَعْنِي، الدِّيبَاجَ.

6546- ... Müslim el-Batîn'den, o Ebu Amr eş-Şeybânî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali b. Ebi Talib, bir adamın göğsünde kalın ipekten yumuşak bir parça bulunan bir cübbe gördü. Ali ona: "Şu sakalının altındaki şey de ne oluyor?" dedi. Adam (anlamayan bakışlarla) bakmaya başlayınca bir başka adam ona: O, şu ipeği kastediyor, dedi.

٦٥٤٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَفْوَانَ قَالَ: اِسْتَأْذَنَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، عَلَى ابْنِ عَامِرٍ، وَتَحْتَهُ مَرَافِقُ مِنْ حَرِيرٍ، فَأَمَرَ بِهَا فَرُفِعَتْ فَدَخَلَ عَلَيْهِ سَعْدٌ، وَعَلَيْهِ مِطْرَفٌ، شَطْرُهُ حَرِيرٌ. فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَامِرٍ: يَا أَبَا إِسْحَاقَ، اِسْتَأْذَنْتَ عَلَيَّ وَتَحْتِي مَرَافِقُ مِنْ حَرِيرٍ، فَأَمَرْتُ بِهَا فَرُفِعَتْ. فَقَالَ: نِعْمَ الرَّجُلُ أَنْتَ، يَا ابْنَ عَامِرٍ، إِنْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا﴾؛ لَأَنْ أَضْطَجِعَ عَلَى جَمْرِ الْغَضَاءِ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَضْطَجِعَ عَلَى مَرَافِقِ حَرِيرٍ. قَالَ: فَهَذَا عَلَيْك مِطْرَفٌ، شَطْرُهُ خَزٌّ، وَشَطْرُهُ حَرِيرٌ قَالَ: إِنَّمَا يَلِي جِلْدِي مِنْهُ الْخَزُّ.

6547- … Safvân b. Abdullah b. Safvân şöyle dedi: Sa'd b. Ebi Vakkâs, Ali b. Âmir'in yanına girmek üzere izin istedi. İbn Âmir'in altında ipekten yaygılar vardı. Onların kaldırılmasını emretti. Said yanına girdi, üzerinde de yarısı ipek olan bir elbise vardı.

İbn Âmir ona: Ey Ebu İshak! Yanıma girmek için izin istediğinde altımda ipekten yaygılar vardı. Ben de emir verdim ve onlar kaldırıldı, dedi.

Sa'd ona: Ey İbn Âmir! Şayet Yüce Allah'ın haklarında: ***"Siz dünya hayatınızda hoşlandığınız her şeyinizi bitirdiniz ve onlardan yararlanıp durdunuz"*** (el-Ahkaf, 47/20) buyurduğu kimselerden değilsen sen çok iyi bir adamsın. Dağdahan (seksek) ağacının kor ateşi üzerine yatmayı ipek yaygılar üzerine yatmaktan daha çok severim.

Sonra dedi ki: İşte senin yarısı karışık ipekten, yarısı da halis ipekten bir cübben var. Bunun üzerine İbn Âmir: Bu elbisenin benim tenime değen kısmı, yün ve ipek karışımı olan kısmıdır, diye cevap verdi.

٦٥٤٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ، قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي تَقُولُ فِي هَذَا الْحَرِيرِ، أَشَيْءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْ وَجَدْتَهُ فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: مَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِ اللهِ، وَلاَ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنِّي رَأَيْتُ أَهْلَ ٱلْإِسْلاَمِ يَكْرَهُونَهُ.

6548- … Talk b. Habîb dedi ki: İbn Ömer'e: Sen, şu ipek ile ilgili olarak söylediğin şeyleri bizzat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mi dinledin yoksa sen bunu Yüce Allah'ın Kitabı'nda mı gördün? diye sordum. O: Ben bunu ne Allah'ın Kitabı'nda gördüm ne de Rasulullah'tan dinledim. Ben Müslümanların bundan hoşlanmadıklarını gördüm, dedi.

٦٥٤٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْخَصِيبِ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَوْنٍ، قَالَ: لاَ أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى ابْنِ عُمَرَ بِالْبَطْحَاءِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: إِنَّ ثِيَابَنَا هَذِهِ، يُخَالِطُهَا الْحَرِيرُ. قَالَ: دَعُوهُ، قَلِيلَهُ وَكَثِيرَهُ.

6549- … el-Hasen dedi ki: el-Batha denilen yerde İbn Ömer'in yanına girdik. Bir adam ona: Senin şu elbiselerinde ipek karışımı var, dedi. (İbn Ömer): Azıyla çoğuyla onu terk edin, dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, kullanılması haram kılınan ipeğin hükmünün kapsamına kadınlar da erkekler de girer demiş, bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Dünyada onu giyen, ahirette giyemeyecektir"*** sözünü delil göstermiş ve bu hususta kadınları dışarıda tutarak yasağın özellikle erkekler hakkında olduğunu kabul etmemiştir.

Bunlar şöyle derler: Bizler, altın ve gümüş kapların Müslümanlara haram kılınmış olduğunu gördük. Sebep ise bunların kâfirlerin kullandıkları kaplar olmalarıdır. Bu konuda erkeklerle kadınlar arasında hiçbir fark yoktur.

İpek de aynı şekildedir. Müslümanlara haram kılınmasının sebebi kâfirlerin giydiği elbise olduğuna göre, bu hususta erkeklerle kadınlar arasında hiçbir fark yok demektir.

Bu görüşü benimseyenlere karşı olan deliller arasında, boyalı elbiseler giymenin yasaklanmış ve bunların kâfirlere ait giyecekler olmasının gerekçe olarak gösterilmiş olması da vardır.

Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٦٥٥٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَلَيْهِ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ قَالَ: «هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ، فَلاَ تَلْبَسْهَا».

6550- … Cübeyr b. Nufeyr'den, onun Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun üzerinde usfur ile boyanmış iki elbise görünce: ***"Bunlar kâfirlerin elbiselerindendir. Bu sebeple bunları giyme"*** dedi.

٦٥٥١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْخَزَّازُ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6551- … Bize Ali b. el-Mubârek tahdis edip dedi ki: Bana Yahya tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu hadiste (belli boyalarla) boyanmış elbiselerin kâfirlerin elbiseleri olduğu belirtilmektedir.

Biz de bu hususu inceledik. Bu illet gerekçesi ile bunların kadınlara haram kılınmış olup olmadığına baktık ve şunu gördük:

٦٥٥٢- سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: ثَنَا عُمَارَةُ بْنُ زَاذَانَ، عَنْ زِيَادٍ النُّمَيْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ مُعَصْفَرٌ فَقَالَ لَهُ: «لَوْ أَنَّ ثَوْبَكَ هَذَا كَانَ فِي تَنُّورٍ، لَكَانَ خَيْرًا لَكَ». فَذَهَبَ الرَّجُلُ فَجَعَلَهُ تَحْتَ الْقِدْرِ، أَوْ فِي التَّنُّورِ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا فَعَلَ ثَوْبُكَ؟» قَالَ: صَنَعْتُ بِهِ مَا أَمَرْتَنِي. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا بِهَذَا أَمَرْتُكَ، أَوَلاَ أَلْقَيْتَهُ عَلَى بَعْضِ نِسَائِكَ؟»

6552- … Bize Umâre b. Zâzân, Ziyad en-Numeyrî'den tahdis etti. O Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam, üzerinde usfur ile boyanmış bir elbiseyle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldi. Bunun üzerine Allah Rasulü ona: ***"Senin şu üzerindeki elbise eğer bir tandırda (yanıyor) olsaydı senin için daha hayırlı olurdu"*** dedi.

Adam gidip o elbiseyi tencerenin altına ya da tandıra attı. Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelince Hz. Peygamber: ***"Elbisene ne oldu?"*** diye sordu. Adam: Ona, bana dediğini yaptım, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Ben sana böyle yapmanı emretmemiştim. Niçin onu hanımlarından birisine vermedin?"*** dedi.

***

Böylece, bu haram hükmü kadınları dışarıda tutarak erkekler hakkında olmaktadır.

Yine bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından da şu rivayet nakledilmiştir:

٦٥٥٣- حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ، عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: ثَنَا بُنْدَارٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ، فَرَأَيْتُ عَلَيْهَا ثِيَابًا مُصَبَّغَةً.

6553- … Ebu Ma'şer'den, o İbrahim en-Nehaî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe'nin yanına girdim, üzerinde boyalı elbiseler gördüm.

٦٥٥٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ قَالَ: كَانَتْ أُمُّ سَلَمَةَ، وَعَائِشَةُ، وَأُمُّ حَبِيبَةَ، يَلْبَسْنَ الْمُعَصْفَرَاتِ.

6554- … Musa b. Ukbe dedi ki: Ümmü Seleme, Aişe ve Ümmü Habîbe usfur ile boyanmış elbiseler giyerlerdi.

٦٥٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا يَقُولُ لِأَهْلِهِ: لاَ تَلْبَسُوا ثِيَابَ الطِّيبِ، وَتَلَبَّسُوا الثِّيَابَ الْمُعَصْفَرَةَ مِنْ غَيْرِ الطِّيبِ.

6555- … İbn Cüreyc şöyle dedi: Bana Ebu'z-Zübeyr'in haber verdiğine göre, o, Cabir'i ailesine şunları söylerken dinlemiştir: Güzel koku sürülmüş elbiseleri giymeyin. Ancak güzel koku sürülmemiş elbiseler arasından usfurlu olan elbiseleri giyebilirsiniz.

٦٥٥٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ هِشَامِ، بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ أَنَّهَا كَانَتْ تَلْبَسُ الثِّيَابَ الْمُعَصْفَرَاتِ وَهِيَ مُحْرِمَةٌ، لَيْسَ فِيهِنَّ زَعْفَرَانٌ.

6556- … Urve'den, onun babasından, onun da Ebu Bekir es-Sıddîk'ın kızı Esma'dan rivayet ettiğine göre, Esma, ihramlı olduğu halde usfur ile boyanmış elbiseler giyerdi. Ancak elbiselerinde zaferan (alaçehre) yoktu.[373]

٦٥٥٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ أَنَّهَا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ أَسْمَاءَ لَبِسَتْ إِلَّا الْمُعَصْفَرَ، حَتَّى لَقِيَتِ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَإِنْ كَانَتْ لَتَلْبَسُ الثَّوْبَ يَقُومُ قِيَامًا مِنَ الْعُصْفُرِ.

6557- … el-Münzir kızı Fatıma şöyle dedi: Ben, Esma'nın usfur ile boyanmış elbiseden başka bir elbise giydiğini -Aziz ve Celil olan Allah'a kavuşuncaya kadar- görmedim. Fakat o, usfur ile boyandığı için dimdik duran bir elbise giyerdi.

***

İpeğin hükmünün de aynı şekilde erkekler için mekruh olmasına, kadınlar için ise mekruh olmamasına neden karşı çıkıyorlar?

Eğer bizlere: Sizler bu hususta ipek elbisenin hükmünü neden altın ve gümüş kaplar kullanmanın hükmüne benzetmiyorsunuz? diye soracak olurlarsa onlara şöyle cevap verilir:

Çünkü boyalı elbiseler, elbise türündendir. Aynı şekilde ince, kalın ipekten yapılan elbiseler de böyledir. Altın ve gümüş ise kap türündendir. Elbiseler, tür olarak birbirlerine kaplardan daha çok benzerler.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Yine bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayetler nakledilmiştir:

٦٥٥٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الصَّعْبَةِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ هَمْدَانَ يُقَالُ لَهُ أَفْلَحُ عَنِ ابْنِ زُرَيْرٍ أَنَّهُ سَمِعَ

373 Malik, *Muvatta*, Hac, 11.

عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: إِنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَخَذَ حَرِيرًا فِي يَمِينِهِ، وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي يَسَارِهِ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي».

6558- … İbn Zureyr'den rivayete göre, o, Ali b. Ebi Talib'i şöyle derken dinlemiştir: Allah'ın Nebisi sağ eline bir ipek aldı. Bir miktar da altın alarak onu sol eline koydu. Sonra: ***"Bunların ikisi ümmetimin erkeklerine haramdır"*** buyurdu.[374]

٦٥٥٩- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي الصَّعْبَةِ، عَنْ أَبِي أَفْلَحَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زُرَيْرٍ الْغَافِقِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6559- … Abdullah b. Zureyr el-Gâfıkî'den, o Ali b. Ebi Talib'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٥٦٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي الصَّعْبَةِ الْقُرَشِيِّ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زُرَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفِي إِحْدَى يَدَيْهِ ذَهَبٌ، وَفِي الْأُخْرَى حَرِيرٌ، فَقَالَ: «هَذَانِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي وَحِلٌّ لِإِنَاثِهَا».

6560- … Abdullah b. Zureyr dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir elinde altın, diğerinde ipek bulunduğu halde yanımıza geldi ve: ***"Bu ikisi, ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir"*** buyurdu.

٦٥٦١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ عَبْدَ الْعَزِيزِ بْنَ أَبِي الصَّعْبَةِ الْقُرَشِيَّ حَدَّثَهُ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

374 Ebu Davud, Libâs, 10; Tirmizî, Libâs, 1; Nesâî, Ziynet, 40; İbn Mâce, Libâs, 19.

6561- … Bize Yezid b. Ebi Habîb'in tahdis ettiğine göre, Abdulaziz b. Ebi's-Sa'ba el-Kuraşî kendisine tahdis etmiştir. Sonra hadisi senediyle aynen zikretmiştir.

٦٥٦٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادِ بْنِ أَنْعُمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6562- … Abdurrahman b. Râfi'den, o Abdullah b. Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٥٦٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ، وَصَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالاَ: ثَنَا الْمُقْرِئُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ

6563- … Bize el-Mukri, Abdurrahman b. Ziyad'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٥٦٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ، وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَأَبُو زُرْعَةَ الدِّمَشْقِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالُوا: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ الْعَوَّامِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ثَابِتُ بْنُ أَرْقَمَ، قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَمَّتِي أُنَيْسَةُ بِنْتُ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، عَنْ أَبِيهَا، زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ وَزَادَ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: إِنَّكَ لِتَقُولَ هَذَا، وَهَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يَنْهَى عَنْهُ، قَالَتْ: وَكَانَ فِي يَدِي قُلْبَانِ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: ضَعِيهِمَا وَرَكِبَ حُمَيِّرًا لَهُ، فَانْطَلَقَ ثُمَّ رَجَعَ، فَقَالَ: أَعِيدِيهِمَا فَقَدْ سَأَلْتُهُ، فَقَالَ: لاَ بَأْسَ بِهِ.

6564- … Bize Said b. Ebi Arûbe tahdis edip dedi ki: Bana Sabit b. Erkam tahdis edip dedi ki: Bana Zeyd b. Erkam'ın kızı olan halam Uneyse, babası Zeyd b. Erkam'dan tahdis etti. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

(Ravilerden) Ali b. Abdurrahman ayrıca şunları ekledi: Bir adam ona: Sen bu sözleri söylüyorsun. Fakat mü'minlerin emiri Ali b. Ebi Talib bunu yasaklamaktadır, dedi. (Uneyse) dedi ki: Benim elimde (bileğimde) iki altın bilezik vardı. Babam: Onları çıkart, dedi. Sonra eşeğine bindi. Gidip geldikten sonra: Onları tekrar takabilirsin, dedi. Ben ona (bunların hükmünü) sordum. O: Bunda bir sakınca yoktur, dedi.

٦٥٦٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ ثَوْبَانَ، وَعَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ أَبِي رُقَيَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ مَسْلَمَةَ بْنَ مَخْلَدٍ يَقُولُ لِعُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ: قُمْ، فَحَدِّثِ النَّاسَ بِمَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِي: فَقَامَ عُقْبَةُ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ كَذِبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ بَيْتَهُ مِنْ جَهَنَّمَ». وَسَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْحَرِيرُ وَالذَّهَبُ، حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي، حِلٌّ لِإِنَاثِهِمْ».

6565- … Hişam b. Ebi Rukayye dedi ki: Mesleme b. Mahled'i, Ukbe b. Âmir'e şunları söylerken dinledim: Kalk ve insanlara Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittiklerini tahdis et. Bunun üzerine Ukbe ayağa kalkarak şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Kasten aleyhime yalan uyduran Cehennemde kalacağı evine hazırlansın."*** Yine Allah Rasulü'nü şöyle buyururken dinledim: ***"İpek ve altın, ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir."***

٦٥٦٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ الْأَنْمَاطِيُّ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «الْحَرِيرُ وَالذَّهَبُ، حَلَالٌ لِإِنَاثِ أُمَّتِي، حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِهَا».

6566- … Nâfi'den, o Said b. Ebi Hind'den, o Ebu Musa el-Eş'arî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"İpek ve altın, ümmetimin kadınlarına helal, erkeklerine haramdır."***

٦٥٦٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6567- … Abdullah b. Said b. Ebi Hind'den, o babasından, o Ebu Musa el-Eş'arî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu rivayetler, birinci grup rivayetlerdeki yasakla kimlerin kastedildiğini ve bunların kadınlar dışarıda kalmak üzere erkekler olduğunu açıkça göstermektedir.

Başkaları da: İbn Ömer ve İbnü'z-Zübeyr'den rivayet edilen Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Dünyada ipek giyen bir kimse ahirette onu giyemeyecektir"*** sözünü hem erkekler hem kadınlar hakkında değerlendirmiş ve şu rivayetleri bu hususta (delil olarak) zikretmişlerdir:

٦٥٦٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَاهَكَ قَالَ: سَأَلَتْ اِمْرَأَةٌ ابْنَ عُمَرَ قَالَتْ: أَتَحَلَّى بِالذَّهَبِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَمَا تَقُولُ لِي فِي الْحَرِيرِ؟ قَالَ: يُكْرَهُ ذَلِكَ، قَالَتْ: مَا يُكْرَهُ؟ أَخْبِرْنِي، أَحَلاَلٌ هُوَ، أَمْ حَرَامٌ؟ قَالَ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّ مَنْ لَبِسَهُ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الآخِرَةِ.

6568- … Ebu Bişr'den, o Yusuf b. Mâhek'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir kadın İbn Ömer'e: Ben altın süs eşyası takıyorum, dedi. İbn Ömer: Evet (olur), deyince kadın: Peki, ipek hakkında bana ne dersin? diye sordu. İbn Ömer: Bu mekruhtur, diye cevap verdi. Kadın: Mekruh olması ne demektir? Bana helal midir haram mıdır onu haber ver, deyince İbn Ömer şu cevabı verdi: Bizler, kendi aramızda dünyada onu giyen kimsenin, ahirette onu giyemeyeceğini konuşurduk.

٦٥٦٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ نِزَارٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي رَوَّادٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ اِمْرَأَةً سَأَلَتْهُ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، فَكَرِهَهُ. فَقَالَتْ: وَلِمَ؟ فَقَالَ لَهَا: أَمَا إِذْ أَبَيْتِ فَسَأُخْبِرُكِ، كُنَّا نَقُولُ، مَنْ لَبِسَهُ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الآخِرَةِ.

6569- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, bir kadın kendisine ipek giymeye dair soru sormuştu. İbn Ömer onu mekruh görmüştü. Kadın: Neden? diye sorunca İbn Ömer kadına: Madem (dediğimi) kabul etmiyorsun ben de sana sebebini bildireyim, dedi. Biz: Onu dünyada giyen, ahirette giyemeyecektir, derdik.

٦٥٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو ذُبْيَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، لاَ تُلْبِسُوا نِسَاءَكُمُ الْحَرِيرَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي اْلآخِرَةِ».

قَالَ: ابْنُ الزُّبَيْرِ: وَأَنَا أَقُولُ: مَنْ لَمْ يَلْبَسْهُ فِي اْلآخِرَةِ، لَمْ يَدْخُلْ الْجَنَّةَ،؛ لأَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: ﴿وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾.

6570- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Dinar haber verip dedi ki: İbnü'z-Zübeyr'in hutbe verirken şunları söylediğini işittim: Ey insanlar! Kadınlarınıza ipek giydirmeyin. Çünkü ben Ömer b. el-Hattâb'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Dünyada ipek giyen kimse, ahirette onu giyemeyecektir."***

İbnü'z-Zübeyr dedi ki: Ben de şöyle diyorum: Ahirette onu giyemeyecekler ise Cennete de giremeyeceklerdir. Çünkü Aziz ve Celil olan Allah: ***"Onların orada giyecekleri ipektir"*** (el-Hac, 22/23) buyurmaktadır.

٦٥٧١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَزْرَقُ بْنُ قَيْسٍ الْحَارِثِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ لاَ تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلاَ تُلْبِسُوهُ نِسَاءَكُمْ وَلاَأَبْنَاءَكُمْ، فَإِنَّهُ مَنْ لَبِسَهُ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ.

6571- … Bize Hammâd b. Seleme tahdis edip dedi ki: Bana el-Ezrak b. Kays el-Hârisî tahdis edip dedi ki: Abdullah b. ez-Zübeyr'in terviye (Zilhiccenin sekizinci) günü hutbe verirken şunları söylediğini işittim: "Ey insanlar!

İpek giymeyin. Kadınlarınıza da çocuklarınıza da ipek giydirmeyin. Çünkü dünyada onu giyen, ahirette giyemeyecektir."

***

Bu görüş sahipleri ayrıca bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen şu rivayeti de zikrederler:

٦٥٧٢- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ أَبَا عُشَانَةَ الْمَعَافِرِيَّ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ يُخْبِرُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْنَعُ أَهْلَهُ الْحِلْيَةَ وَالْحَرِيرَ، وَيَقُولُ: «إِنْ كُنْتُنَّ تُحْبِبْنَ حِلْيَةَ الْجَنَّةِ وَحَرِيرَهَا، فَلاَ تَلْبَسْنَهَا فِي الدُّنْيَا».

6572- … Ukbe b. Âmir el-Cuhenî'nin haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* eşlerinin süs eşyası ve ipek giymelerini yasaklar ve şöyle buyururdu: ***"Eğer Cennetin süs eşyalarını ve ipeğini seviyorsanız dünyada bunları giymeyin."***[375]

***

Böyle diyenlere şu şekilde cevap verilir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ***"Onu dünyada giyen, ahirette giyemeyecektir"*** sözünü ele alacak olursak; bu rivayet ondan nakledilmiştir. Bununla birlikte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sözü ile özellikle erkekleri kastetmiş olması mümkündür. Hem erkekleri hem de kadınları kastetmiş olması da mümkündür.

Ali'nin, Abdullah b. Ömer'in, Zeyd b. Erkam'ın ve Ebu Musa'nın rivayet ettikleri Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kadınları dışarıda tutarak erkekleri kastettiğine dair hadisler ise (delil olmaya) daha uygundur.

Bu hadisin bu anlama göre yorumlanması, bundan önce zikretmiş olduklarımız ile çelişmemesi açısından daha uygundur.

Şayet İbn Ömer'den ve İbnü'z-Zübeyr'den bu hususta zikretmiş oldukları rivayet bir delil olsaydı bizim buna muhalif olarak zikretmiş olduğumuz rivayetlerin delil olmaları daha uygun olurdu.

375 Nesâî, Ziynet, 39.

Bununla birlikte bu konuda yine İbn Ömer yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna muhalif rivayet de nakledilmiştir:

٦٥٧٣- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ وَابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالاَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ نَافِعًا يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: رَأَى عُمَرُ عُطَارِدَ التَّمِيمِيَّ يُقِيمُ فِي السُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ. فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللهِ، لَوْ اِشْتَرَيْتَهَا لِوَفْدِ الْعَرَبِ، إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا، مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ».

فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحُلَلٍ سِيَرَاءَ، فَبَعَثَ إِلَى عُمَرَ بِحُلَّةٍ، وَإِلَى أُسَامَةَ بِحُلَّةٍ، وَأَعْطَى عَلِيًّا حُلَّةً فَأَمَرَهُ أَنْ يَشُقَّهَا خُمُرًا بَيْنَ نِسَائِهِ.

قَالَ: وَرَاحَ أُسَامَةُ بِحُلَّتِهِ، فَنَظَرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَظَرًا، عَرَفَ أَنَّهُ كَرِهَ مَا صَنَعَ فَقَالَ: «إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا، إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتَشُقَّهَا خُمُرًا، بَيْنَ نِسَائِكَ».

6573- … İbn Ömer dedi ki: Ömer, Utârid et-Temîmî'nin pazarda ipekli bir elbise satmakta olduğunu gördü.

Ömer: Ey Allah'ın Rasulü! Yanına geldiklerinde Arap heyetlerini karşılamak için onu satın alsan, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Dünyada ipeği ancak ahiretten bir payı olmayan kimseler giyer"*** buyurdu. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ipekli elbiseler geldi. Ömer'e ve Üsâme'ye birer elbise gönderdi. Ali'ye de bir elbise verdi. Ona bu elbiseyi (akrabası olan) hanımları arasında başörtüleri halinde bölüştürmesini emretti.

(İbn Ömer) dedi ki: Üsâme elbisesi ile gitti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o elbiseye öyle bir baktı ki, Üsâme'nin yaptığından hoşlanmadığı anlaşıldı. Bundan dolayı şunları söyledi: ***"Ben bu elbiseyi sana giymen için göndermedim. Onu sana (geçindirmekle yükümlü olduğun yakın akraban) olan hanımların arasında başörtü olarak paylaştırman için göndermiştim."***

٦٥٧٤- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا حَامِدُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا: سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ مُوسَى، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: أَبْصَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةً سِيَرَاءَ عَلَى عُطَارِدَ، فَكَرِهَهَا لَهُ، وَنَهَاهُ عَنْهَا، ثُمَّ إِنَّهُ كَسَا عُمَرَ مِثْلَهَا. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، قُلْتَ فِي حُلَّةِ عُطَارِدَ مَا قُلْتَ، وَتَكْسُونِي هَذِهِ؟ فَقَالَ: «لَمْ أَكْسُكَهَا لِتَلْبَسَهَا، إِنَّمَا أَعْطَيْتُكَهَا، لِتُلْبِسَهَا النِّسَاءَ».

6574- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Utârid'in üzerinde ipek bir elbise gördü. Onun o elbiseyi giymesinden hoşlanmadı ve o elbiseyi giymesini yasakladı. Daha sonra kendisi Ömer'e onun gibi bir elbise verdi. Ömer: Ey Allah'ın Rasulü! Utârid'in elbisesi hakkında o sözleri söylediğin halde şimdi bana bunu veriyorsun (öyle mi?) deyince Allah Rasulü: ***"Onu sana giymen için vermedim. Onu sana (geçindirmekle yükümlü olduğun) hanımlara giydiresin diye verdim"*** dedi.[376]

***

Böylelikle bu hadiste İbn Ömer, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"İpeği bu dünyada nasibi olmayan kimseler giyer"*** buyurduğunu haber vermekte ve bu sözleri ile kadınları dışarıda tutarak sadece erkekleri kastetmiş olduğunu bildirmektedir. Nitekim bu husus Ali yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de rivayet edilmiştir:

٦٥٧٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا: يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ أَبِي عَوْنٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْحَنَفِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ أُكَيْدِرَ دَوْمَةَ، أَهْدَى لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَوْبَ حَرِيرٍ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَقَالَ: «أُشْقُقْهُ خُمُرًا بَيْنَ النِّسَاءِ».

6575- … Ebu Salih el-Hanefî'den, onun Ali'den rivayet ettiğine göre, Ukeydir Devme Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir ipek elbise hediye etti. Hz. Peygamber o elbiseyi ona (Ali'ye) verdi ve: ***"Bunu kadınlar arasında başörtüleri halinde paylaştır"*** dedi.

376 Buhârî, Cum'a, 7, Hibe, 29; Ebu Davud, Salât, 213, Libâs, 7; Nesâî, Cum'a, 11, Ziynet, 82; Malik, Libâs, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 92.

Yine Ali b. Ebi Talib'den bu hususta şu rivayet nakledilmiştir:

٦٥٧٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالاَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي عَوْنٍ الثَّقَفِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ الْحَنَفِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيًّا يَقُولُ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةٌ سِيَرَاءُ مِنْ حَرِيرٍ، فَبَعَثَ بِهَا إِلَيَّ فَلَبِسْتُهَا، فَرَأَيْتُ الْكَرَاهَةَ فِي وَجْهِهِ، فَأَطَرْتُهَا خُمُرًا بَيْنَ نِسَائِي.

6576- … Ebu Avn es-Sekafî dedi ki: Ebu Salih el-Hanefî'yi şöyle derken dinledim: Ali'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ipek bir elbise hediye edildi. O da onu bana gönderdi. Ben de onu giydim. Yüzünde bundan hoşlanmadığını belirten bir ifade görünce ben de onu kadın (yakın)larım arasında başörtüleri halinde paylaştırdım."

٦٥٧٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَوْنٍ، مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6577- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Avn Muhammed b. Abdullah haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٥٧٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَلِيٍّ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6578- … Bize Şu'be, Abdulmelik b. Meysere'den tahdis etti. O Zeyd b. Vehb'den, o Ali'den hadisi aynen zikretti.

٦٥٧٩- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُنَيْنٍ حَدَّثَهُ: أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ: أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: كَسَانِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةً سِيَرَاءَ فَرُحْتُ فِيهَا. فَقَالَ لِي: «يَا عَلِيُّ، إِنِّي لَمْ أَكْسُكَهَا لِتَلْبَسَهَا». فَرَجَعْتُ إِلَى فَاطِمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَأَعْطَيْتُهَا طَرَفَهَا،

كَأَنَّهَا تَطْوِي مَعِي فَشَقَقْتُهَا، فَقَالَتْ: تَرِبَتْ يَدَاكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ، مَاذَا جِئْتَ بِهِ؟ قُلْتُ: نَهَانِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِ الْبَسَهَا، فَالْبَسِيهَا، وَاكْسِي نِسَاءَكِ.

6579- … Bize el-Leys'in Yezid b. Ebi Habîb'den tahdis ettiğine göre, İbrahim b. Abdullah b. Huneyn kendisine şunu tahdis etmiştir: Babasının kendisine tahdis ettiğine göre, o Ali b. Ebi Talib'i şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana ipek bir elbise verdi. Ben de onu giyip gittim. Allah Rasulü bana: ***"Ey Ali! Ben onu sana giymen için vermedim"*** dedi.

Ben de Fatıma *radıyallahu anhâ*'nın yanına dönüp o elbisenin bir ucunu ona verdim. Benimle birlikte onu katlayacakmış gibi yapınca ben onu böldüm. Fatıma: Ebu Talib'in oğlu! Ellerin toprakla dolsun! Bu yaptığın ne? dedi. Ben: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana onu giymeyi yasakladı. Bu sebeple onu sen giy ve kadın akrabalarına giydir, dedim.[377]

٦٥٨٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عِمْرَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ أَبِي فَاخِتَةَ، عَنْ جَعْدَةَ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: أَهْدَى أَمِيرُ أَذْرَبِيجَانَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةً مُسَيَّرَةً بِحَرِيرٍ، إِمَّا سَدَاهَا، وَإِمَّا لُحْمَتُهَا، فَبَعَثَ بِهَا إِلَيَّ فَأَتَيْتُهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلْبَسُهَا؟ قَالَ: «لاَ، أَكْرَهُ لَكَ مَا أَكْرَهُ لِنَفْسِي، وَلَكِنْ اِجْعَلْهَا خُمُرًا بَيْنَ الْفَوَاطِمِ».

قَالَ: فَقَطَّعْتُ مِنْهَا أَرْبَعَ خُمُرٍ، خِمَارًا لِفَاطِمَةَ بِنْتَ أَسَدِ بْنِ هَاشِمٍ أُمِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَخِمَارًا لِفَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَخِمَارًا لِفَاطِمَةَ بِنْتِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَخِمَارًا لِفَاطِمَةَ أُخْرَى قَدْ نَسِيْتُهَا.

6580- … Ca'de'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Azerbaycan emiri Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e çözgüsü ya da atkısı ipek olan çizgili bir elbise hediye etti. Allah Rasulü onu bana gönderdi. Ben de onun yanına giderek: Ey Allah'ın Rasulü! Onu giyeyim mi? dedim. O:

377 Buhârî, Libâs, 30; Müslim, Libâs, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 92, 97, 119.

"Hayır, kendim için hoşlanmadığım bir şeyi senin için de hoş görmem. Fakat sen bunu Fatımalar arasında örtüler olarak paylaştır" dedi.

(Ali) dedi ki: Ben de o elbiseden dört başörtüsü biçtim. Birisini Esed b. Haşim'in kızı ve Ali b. Ebi Talib'in annesi olan Fatıma'ya, birisini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı Fatıma'ya, birisini Hamza b. Abdulmuttalib'in kızı Fatıma'ya, bir diğerini de adını unuttuğum bir diğer Fatıma'ya başörtüsü olarak biçip verdim.

٦٥٨١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ أَبِي فَاخِتَةَ، عَنْ جَعْدَةَ بْنِ هُبَيْرَةَ، عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُهْدِيَتْ لَهُ حُلَّةٌ لُحْمَتُهَا أَوْ سَدَاهَا، إِبْرَيْسَمُ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلْبَسُهَا؟ قَالَ: «لاَ، أَكْرَهُ لَكَ مَا أَكْرَهُ لِنَفْسِي، وَلَكِنْ اقْطَعْهَا خُمُرًا، لِفُلاَنَةَ، وَفُلاَنَةَ، وَفُلاَنَةَ». وَذَكَرَ فِيهِنَّ «فَاطِمَةَ». قَالَ: فَشَقَقْتُهَا أَرْبَعَ خُمُرٍ.

6581- ... Ca'de b. Hubeyre'den, onun Ali'den rivayet ettiğine göre, (o şöyle demiştir:) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e çözgüsü ya da atkısı ibrişim olan bir elbise hediye edildi. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Onu giyebilir miyim? dedim. Allah Rasulü: ***"Hayır, kendim için hoş görmediğimi senin için de hoş görmem. Fakat sen bunu filan kadına, filan kadına ve filan kadına -aralarında Fatıma'nın da adını verdi- başörtüler olarak biç"*** dedi. Ben de onu dört başörtüsü olarak biçtim.

٦٥٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا يَقُولُ أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحُلَّةِ حَرِيرٍ، فَبَعَثَ بِهَا إِلَيَّ فَلَبِسْتُهَا، فَرَأَيْتُ الْكَرَاهَةَ فِي وَجْهِهِ، فَأَطَرْتُهَا خُمُرًا بَيْنَ النِّسَاءِ.

6582- ... İbn Ebi Leyla şöyle dedi: Ali'yi şöyle derken dinledim: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ipek bir elbise getirildi. O da o elbiseyi bana

gönderdi. Ben de onu giydim. Fakat yüzünde hoşlanmadığını ortaya koyan bir ifade görünce onu kadınlar arasında başörtüleri olarak bölüştürdüm."[378]

٦٥٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّهُ رَأَى عَلَى أُمِّ كُلْثُومٍ، بِنْتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُرْدَ حَرِيرٍ سِيَرَاءَ.

6583- … ez-Zührî'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı Ümmü Külsum'ün üzerinde çizgili, ipek bir elbise görmüştür.[379]

٦٥٨٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ مِثْلَهُ.

6584- … Bize Yahya b. Hamza, ez-Zübeydî'den tahdis etti. O ez-Zührî'den, o Enes'ten aynısını rivayet etti.

٦٥٨٥- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُوسُفَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ وَمَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ مِثْلَهُ.

6585- … Bize İsa b. Yusuf, el-Evzâî'den ve Mamer'den tahdis etti. Onlar ez-Zührî'den, o Enes'ten aynısını rivayet etti.

٦٥٨٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْخَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ، وَحَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، قَالَ: ثَنَا بَقِيَّةُ عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ مِثْلَهُ. قَالَ: قَالَ: وَالسِّيَرَاءُ الْمُضَلَّعُ بِالْقَزِّ.

6586- … Bize Bakiyye, ez-Zübeydî'den tahdis etti. O ez-Zührî'den, o Enes'ten aynısını rivayet etti.

378 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 118, 119.
379 Buhârî, Libâs, 30; Ebu Davud, Libâs, 11; Nesâî, Ziynet, 83; İbn Mâce, Libâs, 19.

(Ravi) dedi ki: (Enes) şöyle dedi: "Hadiste geçen siyerâ, uzunlamasına ipek çizgileri olan dokunmuş elbise demektir."

٦٥٨٧- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى زَيْنَبَ بِنْتِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بُرْدًا سِيَرَاءَ مِنْ حَرِيرٍ.

6587- … Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı Zeyneb'in üzerinde ipekten çizgileri bulunan bir elbise gördüm.[380]

***

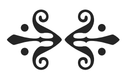
İşte bu hususta önceden yapmış olduğumuz açıklamalardan ayrı olarak bu rivayetler ile kadınlar için ipek giymenin mubah olduğu sabit olmaktadır. Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşü budur.

٦٥٨٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ: ثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، نَزَعَ الْحَرِيرَ عَنِ الْغُلَامِ، وَتَرَكَهُ عَلَى الْجَوَارِي.

قَالَ مِسْعَرٌ: وَسَأَلْتُ عَنْهُ عَمْرَو بْنَ دِينَارٍ، فَلَمْ يَعْرِفْهُ.

6588- … Bize Mis'ar, Abdulmelik b. Meysere'den tahdis etti. Onun Amr b. Dinar'dan rivayet ettiğine göre, Cabir b. Abdullah erkek çocukların giydikleri ipek elbiseyi üzerlerinden almış, kız çocukların üzerindeki ipek elbiseye ise dokunmamıştır.

Mis'ar dedi ki: Ben bu hadisi Amr b. Dinar'a sordum. Fakat o, bunu bilmediğini söyledi.

380 Nesâî, Ziynet, 83.

٦- بَابُ الثَّوْبِ يَكُونُ فِيهِ عَلَمُ الْحَرِيرِ أَوْ يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ مِنَ الْحَرِيرِ

6- İPEK DESEN YA DA BİR MİKTAR İPEĞİN BULUNDUĞU ELBİSE(NİN HÜKMÜ)

Ebu Cafer dedi ki: Biz bir başka bölümde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ipeği yasakladığına dair rivayetleri naklettik.

Bu sebeple bazıları, bu yasağın, ipeğin azı ve çoğu hakkında söz konusu olduğu kanaatine sahip olmuş, bundan dolayı da atkısı ipek olmamakla birlikte üzerinde ipek desen bulunan elbiseyi (dahi) giymeyi mekruh kabul etmiştir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Bu konudaki yasak, desen sınırlarını aşıp atkısı ipek olan elbiseler hakkındadır. Bunun dışındakiler hakkında değildir, demişlerdir.

Bu konuda da bizim "İpek Elbise Giyme" bölümünde nakletmiş olduğumuz Ömer *radıyallahu anh*'dan gelen, haram kılınan ipekten, desenin istisna edildiğine dair rivayet ile birlikte şunları da delil göstermişlerdir:

٦٥٨٩- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثنَا الْقَاسِمُ بْنُ مَالِكٍ الْمُزَنِيّ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ، قَالَتْ: كَانَتْ لَنَا قَطِيفَةٌ عَلَمُهَا حَرِيرٌ، فَكُنَّا نَلْبَسُهَا.

6589- … Humeyd b. Abdurrahman'dan, o Sa'd b. Hişam'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe bana tahdis edip dedi ki: Bizim deseni ipek olan bir kadifemiz vardı. Biz onu giyerdik.[381]

٦٥٩٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ أَبِي عُمَرَ، مَوْلَى أَسْمَاءَ، قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ اِشْتَرَى جُبَّةً، فِيهَا خَيْطٌ أَحْمَرُ فَرَدَّهَا. فَأَتَيْتُ أَسْمَاءَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهَا. فَقَالَتْ: بُؤْسًا لِابْنِ عُمَرَ، يَا جَارِيَةُ، نَاوِلِينِي جُبَّةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا جُبَّةً مَكْفُوفَةَ الْجَيْبِ، وَالْكُمَّيْنِ، وَالْفَرُّوجِ بِالدِّيبَاجِ.

6590- … Esma'nın azatlısı Ebu Ömer dedi ki: İbn Ömer'in, içinde kırmızı bir çizgi bulunan bir cübbe satın aldıktan sonra onu geri verdiğini gördüm. Ben de Esma'nın yanına gidip bunu ona anlatınca o: İbn Ömer iyi bir şey yapmamıştır. Ey Cariye! Bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cübbesini ver, dedi. Cariye bize yakası, yenleri ve diğer açık kısımları kalın ipek ile çevrilmiş bir cübbe gösterdi.[382]

٦٥٩١- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ. ح

6591- Bize el-Hüseyn b. Abdullah b. Mansur tahdis edip dedi ki: Bize el-Heysem b. Cemil tahdis etti, H.

٦٥٩٢- وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ خُصَيْفٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: إِنَّمَا نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الثَّوْبِ الْمُصْمَتِ، وَأَمَّا السَّدَى وَالْعَلَمُ، فَلاَ.

6592- Bize Fehd de tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Said tahdis edip dedi ki: Bize Şerik, Husayf'dan tahdis etti. O İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*

381 Müslim, Libâs, 88; Nesâî, Ziynet, 110; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 49, 53, 241.
382 Ebu Davud, Libâs, 9; İbn Mâce, Libâs, 18.

sellem halis ipek elbiseyi yasakladı. Elbisenin (sadece) atkısının ve deseninin (ipek) olmasına gelince, onu yasaklamadı.[383]

٦٥٩٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ خُصَيْفٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6593- … Bize Zuheyr b. Muaviye, Husayf'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu rivayetlerden, desen gibi ipek olmayan bir ipliğin bulunduğu ya da çözgüsü ipek olup atkısı ipekten başka bir ip olan ve halis ipek olmayan elbisenin mubah olduğu anlaşılmaktadır.

Bu hususta bu görüş sahiplerinin söylediklerinin doğruluğuna delil olan hususlardan birisi de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından onların yün ve ipek karışımı elbiseyi giydiklerine dair nakledilmiş olan rivayetlerdir.

٦٥٩٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَذْكُرُ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، جُبَّةَ خَزٍّ.

6594- … eş-Şa'bî dedi ki: Ben, el-Hüseyn b. Ali'nin üzerinde yün ve ipek karışımı bir cübbe gördüm.

٦٥٩٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْعَيْزَارِ بْنِ حُرَيْثٍ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، مِطْرَفَ خَزٍّ.

6595- … Bize Yunus b. Ebi İshak, el-Ayzâr b. Hureys'den tahdis etti. el-Ayzâr dedi ki: el-Huseyn b. Ali'nin üzerinde her iki ucunda ipekli desen bulunan bir elbise gördüm.

383 Ebu Davud, Libâs, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 218, 313, 321.

٦٥٩٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُ رَأَى عَلَى سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ جُبَّةً شَامِيَّةً، قِيَامُهَا قَزٌّ. قَالَ بُسْرٌ: وَرَأَيْتُ عَلَى زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، خَمَائِصَ مُعَلَّمَةً.

6596- … Bukeyr b. Abdullah'tan rivayete göre, Büsr b. Said, kendisine Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın üzerinde ipekli bir Şam cübbesi gördüğünü tahdis etmiştir.

Bişr dedi ki: Ben Zeyd b. Sabit'in üzerinde de desenli elbiseler gördüm.

٦٥٩٧- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ، قَالَ: رَأَيْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ، وَأَبَا هُرَيْرَةَ، وَجَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، وَأَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَلْبَسُونَ الْخَزَّ.

6597- … Bize Abdullah b. Ömer, Vehb b. Keysân'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben, Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın, Ebu Hureyre'nin, Cabir b. Abdullah'ın ve Enes b. Malik'in ipek karışımı yün elbise giydiklerini gördüm.

٦٥٩٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا كَسَتْ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ، مِطْرَفَ خَزٍّ، كَانَتْ عَائِشَةُ تَلْبَسُهُ.

6598- … Hişam b. Urve'den, o babasından, onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, Aişe, Abdullah b. ez-Zübeyr'e her iki tarafında ipekli desenleri bulunan bir elbiseyi giymek üzere verdi. Bu elbiseyi önceden Aişe giyiyordu.

٦٥٩٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي عَمَّارٍ، مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ قَالَ: قَدِمَتْ عَلَى مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ مَطَارِفُ خَزٍّ، فَكَسَاهَا نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، وَعَلَيْهِ مِنْهَا مِطْرَفٌ أَغْبَرُ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى طَرَائِقِ الْأَبْرَيْسَمِ فِيهِ.

6599- … Haşimoğullarının azatlısı Ammâr b. Ebi Ammâr şöyle dedi: Mervan b. el-Hakem'e etrafı ipekli desenli elbiseler geldi. O, bu elbiseleri Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazı kimselere verdi. Ben Ebu Hureyre'nin bu elbiselerden toprak rengi, uçları desenli bir elbiseyi giymiş olduğunu hala görür gibiyim. O elbisesindeki yol yol ibrişim desenleri görür gibiyim.

٦٦٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا صَالِحُ بْنُ حَاتِمِ بْنِ وَرْدَانَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، جُبَّةَ خَزٍّ، وَمِطْرَفَ خَزٍّ، وَعِمَامَةَ خَزٍّ.

6600- … Bize Yezid b. Zurey' tahdis edip dedi ki: Bana Abdullah b. Avf tahdis edip dedi ki: Ben, Enes b. Malik'in üzerinde yün ve ipek karışımı bir cübbe, uçları desenli yün ve ipek karışımı bir elbise ve yine yün ve ipek karışımı bir sarık gördüm.

٦٦٠١- حَدَّثَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونَ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ الْحَبْحَابِ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ جُبَّةَ خَزٍّ، وَمِطْرَفَ خَزٍّ، أَوْ قَالَ: وَبُرْنُسَ خَزٍّ.

6601- … Şuayb b. el-Habhâb şöyle dedi: Enes b. Malik'in üzerinde yün ve ipek karışımı bir cübbe, uçları desenli yün ve ipek karışımı bir elbise -ya da yün ve ipek karışımı bir bornos- gördüm.

٦٦٠٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ أَنَّهُ رَأَى عَلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، مِطْرَفَ خَزٍّ.

6602- … Bize Şu'be'nin Muhammed b. Ziyad'dan tahdis ettiğine göre, o, Ebu Hureyre'nin üzerinde iki ucu ipek desenli bir elbise görmüştür.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sahabilerinin astarı ipek karışımı yün elbise giydiklerini görüyoruz.

Bu görüş sahiplerine karşı diğerleri lehine olan delillerden birisi de şudur: O gün ipek karışımı denilen (el-haz) içerisinde halis ipek bulunmuyordu.

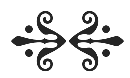
Bunlara şöyle cevap verilir: Dediğiniz bu hususa dair deliliniz nedir? Oysa biz bu rivayetlerin bazılarında Sa'd'ın elbisesinin astarının ipek olduğunu zikrettik.

Yine bu kitabımızda bir başka babta (6547 no'lu hadiste) Sa'd'ın, İbn Âmir'in yanına girdiğini İbn Âmir'in üzerinde yarısı yün ve ipek karışımı, yarısı da halis ipekten olan bir cübbe bulunduğunu bildiren rivayeti zikrettik. İbn Âmir, bu hususta ona açıklamada bulunarak: Bu elbisenin benim tenime değen kısmı (astarı), yün ve ipek karışımı olan kısmıdır, demiştir.

İşte bu da, onların kullandıkları yün ve ipek karışımı (haz)ın, kendilerinden sonraki insanların kullandıkları karışımında ipek de, yün ve ipek karışımı da bulunan haz denilen elbise ile aynı olduğuna delildir.

İşte bunun sabit olması ile ipek desenli fakat ipekten olmayan elbiseler ile iç tarafı (astarı) ipek, dış tarafı ise ipek olmayan elbiseleri giymeyi mubah kabul edenlerin görüşleri de sabit olmaktadır.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٧- بَابُ الرَّجُلِ يَتَحَرَّكُ سِنُّهُ، هَلْ يَشُدُّهَا بِالذَّهَبِ أَمْ لاَ؟

7- DİŞİ OYNAYAN BİR KİMSE, ONU ALTIN İLE BAĞLAYABİLİR Mİ, BAĞLAYAMAZ MI?

Ebu Cafer dedi ki: İnsanlar, yerinden oynayan dişini altın ile bağlamak isteyen kişinin hükmü hakkında farklı görüşlere sahiptirler. Ebu Hanife: Bunu yapamaz, demiştir. Dişini gümüş ile bağlamasının hükmü de böyledir.

٦٦٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ.

6603- Bize Muhammed b. el-Abbas tahdis edip dedi ki: Bize Ali b. Ma'bed, Muhammed b. el-Hasen'den tahdis etti. O Ebu Yusuf'tan, o Ebu Hanife'den (onun bu görüşünü bize nakletti.)

***

Aralarında, Ebu Yusuf yolu ile Ebu Hanife'den nakilde bulunan Bişr b. el-Velid'in de bulunduğu *el-İmla*'yı nakledenler ise: Dişini altın ile bağlamasında bir sakınca yoktur, demişlerdir.

Muhammed b. el-Hasen de aynı şekilde: Dişini altın ile bağlamasında bir sakınca yoktur, demiştir.

Muhammed'in Ebu Yusuf'tan, onun Ebu Hanife'den rivayet ettiği Ebu Hanife'nin görüşünün lehine olan delillerden birisi de şudur: Altın ve gümüşün yasaklanması ile bunların kullanımı da yasaklanmıştır. Kullanımı yasak-

lanan ipeğin kapsamına, ipeği giymek de ipekle yarayı bağlamak da dâhildir. Aynı şekilde altın kullanma yasağının kapsamına altın ile dişi bağlamak da dâhil olur.

Muhammed'in Ebu Yusuf'tan, onun Ebu Hanife'den naklettiği rivayette, Muhammed'in bu hususta benimsediği görüşün lehine Ebu Hanife'ye karşı delilleri arasında şu da vardır: Yaraların ipek ile bağlanması hakkında zikredilenlerden maksat, yara için bir ilaç ise onu kullanmakta bir sakınca yoktur. Çünkü bu, bir ilaçla tedavidir. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ez-Zübeyr b. el-Avvam ile Abdurrahman b. Avf'ın yakalandıkları kaşıntı (uyuz) hastalığına karşı ipek giymelerini mubah kılmıştır. Aynı şekilde ipek sargıları kullanmak şayet ipek elbisenin kaşıntıya bir ilaç olması gibi yaranın iyileşme süresini kısaltan bir ilaç ise, o sargıyı kullanmakta bir sakınca yoktur. Eğer yaranın başka bir ilacı bulunup ipek sargı ile diğer sargılar bu hususta aynı durumda ise o takdirde ipek sargı mekruh olur.

İşte sözünü ettiğimiz altının hükmü de böyledir. Eğer bundan maksat gümüşün koktuğu gibi kokmamasını sağlamaksa bunda bir sakınca yoktur.

Zaten Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Arfece b. Esad'ın altından bir burun edinmesini mubah görmüştür.

٦٦٠٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ. ح

6604- Bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize el-Haccâc b. el-Minhâl tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Eşheb tahdis etti, H.

٦٦٠٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا غَسَّانُ بْنُ عُبَيْدٍ الْمُصَلِّي قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ. ح

6605- Bize Ebu Bişr er-Rakkî de tahdis edip dedi ki: Bize Gassân b. Ubeyd el-Musallî tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Eşheb tahdis etti, H.

٦٦٠٦- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ طَرَفَةَ، عَنْ جَدِّهِ عَرْفَجَةَ بْنِ أَسْعَدَ أَنَّهُ أُصِيبَ أَنْفُهُ يَوْمَ الْكُلَابِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ،

فَاتَّخَذَ أَنْفًا مِنْ وَرِقٍ، فَأَنْتَنَ عَلَيْهِ، فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَّخِذَ أَنْفًا مِنْ ذَهَبٍ، فَفَعَلَ.

6606- Bize Muhammed b. Ebi Davud da tahdis edip dedi ki: Bize Ahmed b. Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Eşheb, Abdurrahman b. Tarafe'den tahdis etti: O dedesi Arfece b. Esad'den rivayet ettiğine göre, onun, Cahiliye döneminde Yevmu'l-kilâb denilen günde burnu yaralanmıştı. Bunun üzerine gümüş bir burun taktırdı. Ancak bu burnu kokunca durumu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şikâyet etti. Hz. Peygamber ona altından bir burun taktırmasını emretti. O da, bu emrini yerine getirdi.[384]

٦٦٠٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، وَالْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، وَأَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالُوا: ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ طَرَفَةَ عَنْ عَرْفَجَةَ مِثْلَهُ.

6607- … Bize Ebu'l-Eşheb, Abdurrahman b. Tarafe'den tahdis etti. O Arfece'den aynısını rivayet etti.

***

Buna göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Arfece b. Esad'ın, gümüş koktuğundan dolayı altından bir burun taktırmasını mubah kılmıştır. Burun hakkında bu hüküm böyle olduğuna göre diş de aynı durumdadır. Eğer altından başka bir maden kokmuyorsa dişini altın ile bağlayamaz. Gümüşün kokması altın kullanmayı mubah kılar. Nitekim (gümüş kullanmaktan dolayı) burunda meydana gelen koku, onun yerine altın kullanmayı mubah kılar. İşte bu, bir delildir.

Bu hususta bir başka delil daha vardır. Biz, altın kullanmanın mekruh görüldüğü gibi gümüş kullanmanın da mekruh olduğunu görüyoruz.

Mekruh olması bakımından her ikisi birbirine eşit olduğuna, yasak her ikisini de kapsadığına ve dişi gümüşle bağlamak mekruh olan kullanımın dı-

384 Ebu Davud, Hatem, 7; Tirmizî, Libâs, 31; Nesâî, Ziynet, 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 23.

şında kaldığına göre, aynı şekilde dişi altınla bağlamak da mekruh olan kullanımın dışında kalır.

Bir kimse: Bizler, gümüş yüzüğün erkeklere mubah kılındığını fakat altın yüzüğü kullanmayı yasakladıklarını görüyoruz. Dolayısıyla onlar, altın yüzüğü mubah kılmadıkları halde gümüş yüzüğü mubah kılmışlardır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir.

Aslında nazar (akli düşünme ve kıyas) bizim naklettiğimiz hükmü öngörmektedir. O da erkekler için altın yüzüğün tıpkı gümüş yüzük gibi mubah oluşudur.

Ancak biz bunu yasak kabul ediyoruz. Çünkü altın yüzük nass ile yasaklanmıştır. Biz de bu nassın gereği olan kanaati belirtip nazarı bir kenara bıraktık. Eğer bu nass olmasaydı, altın yüzüğü gümüş yüzük gibi mubah görecektik.

Aynı şekilde dişin gümüş ile bağlanması mubah kılınmış olduğuna göre, dişin altın ile bağlanmasının da hükmünün böyle olduğu sabit olmaktadır, ta ki bu hususta aralarında fark gözetileceğine dair nazarı (akli düşünme ve kıyası) terk etmemizi gerektiren bir sünnet gelinceye kadar. Nitekim altın yüzük ile ilgili olarak gelen sünnet onu kullanmayı yasaklamış ve böylelikle huccet bununla tamamlanmış olmakta, nazarı bu sünnet dolayısıyla terk etmek gerekmektedir. Sözünü ettiğimiz bu hususlar ile Muhammed'in görüşü de sabit olmaktadır.

Bir kimse: Altın yüzüğün yasak olduğu hususunda nakledilen rivayet nedir? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mütevatir rivayetler nakledilmiştir. Bu rivayetler sahih bir yolla gelmiştir. Biz bunlardan Yüce Allah'ın izniyle altın yüzüğün yasaklanması bölümünde söz edeceğiz.

Mütekaddimundan bir topluluktan da dişleri altın ile bağlamanın mubah olduğu rivayet edilmiştir. Bu rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٦٦٠٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، وَمُوسَى بْنُ دَاوُدَ، قَالاَ: ثَنَا طُعْمَةُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: رَأَيْتُ صُفْرَةَ الذَّهَبِ بَيْنَ ثَنَايَا، أَوْ قَالَ، بَيْن ثَنِيَّتِي مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ.

6608- … Bize Tu'me b. Amr tahdis edip dedi ki: Ben Musa b. Talha'nın

küçük azı dişleri arasında -ya da, küçük iki azı dişi arasında, dedi- altının sarılığını gördüm.

٦٦٠٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، قَالَ: رَأَيْتُ الْحَسَنَ شَدَّ أَسْنَانَهُ بِالذَّهَبِ.

6609- … Bize Hammâd b. Seleme, Humeyd et-Tavîl'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben el-Hasen'in dişlerini altın ile bağlamış olduğunu gördüm.

٦٦١٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنْ حَمَّادٍ قَالَ: رَأَيْتُ الْمُغِيرَةَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، أَمِيرَ الْكُوفَةِ، قَدْ ضَبَّبَ أَسْنَانَهُ بِالذَّهَبِ. فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ، فَقَالَ: لاَ بَأْسَ بِهِ.

6610- … Bize Ebu'l-Eşheb, Hammâd'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Kufe'nin emiri el-Mugîre b. Abdullah'ın dişlerini altın ile kaplattığını gördüm.

Bunu İbrahim'e söyleyince o: Bunda bir sakınca yoktur, dedi.

٦٦١١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا التَّيَّاحِ، وَأَبَا حَمْزَةَ، وَأَبَا نَوْفَلِ بْنَ أَبِي عَقْرَبٍ، قَدْ ضَبَّبُوا أَسْنَانَهُمْ بِالذَّهَبِ.

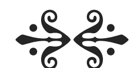
6611- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Ebu't-Teyyâh'ın, Ebu Hamza'nın ve Ebu Nevfel b. Ebi Akreb'in dişlerini altın ile kaplatmış olduklarını gördüm.

٦٦١٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: رَأَيْتُ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ الْحَسَنِ قَاضِيَ الْبَصْرَةِ، قَدْ شَدَّ أَسْنَانَهُ بِالذَّهَبِ.

6612- Bize Süleyman tahdis edip dedi ki: Bize el-Hasîb tahdis edip dedi ki: Ben Basra kadısı Ubeydullah b. el-Hasen'in dişlerini altın ile bağlamış olduğunu gördüm.

***

Böylelikle onlardan bu hususta nakletmiş olduğumuz bu rivayetler Muhammed b. el-Hasen'in bu hususta benimsemiş olduğu görüşe uygun düşmektedir. Bu sebeple biz de bu görüşü kabul ediyoruz.

٨- بَابُ التَّخَتُّمِ بِالذَّهَبِ

8- ALTIN YÜZÜK TAKMAK

٦٦١٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو رَجَاءٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى الْبَرَاءِ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَقِيلَ لَهُ. قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَنِيمَةً فَأَلْبَسَنِيهِ وَقَالَ: اِلْبَسْ مَا كَسَاكَ اللهُ وَرَسُولُهُ.

6613- … Bize Ebu Recâ, Muhammed b. Malik'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: el-Berâ'nın üzerinde altın bir yüzük gördüm. (Bu hususta) kendisine soru sorulunca şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir ganimet malını paylaştırınca takmam için bunu da bana verdi ve: ***"Allah'ın ve Rasulü'nün sana giymen için verdiğini sen de giy"*** dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları erkeklerin altın yüzük takmalarının mubah olduğu görüşünü benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstererek şöyle demişlerdir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir topluluğun da altın yüzük taktıkları rivayet edilmiştir. Buna dair de şu rivayetleri zikretmektedirler:

٦٦١٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْقَوَارِيرِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ فِي يَدِ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، وَرَأَيْتُ فِي يَدِ صُهَيْبٍ، خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، وَرَأَيْتُ فِي يَدِ سَعْدٍ، خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ.

6614- … İsmail b. Muhammed b. Mus'ab b. Sa'd şöyle dedi: Talha b. Ubeydullah'ın elinde altın bir yüzük gördüm. Suhayb'in elinde altın bir yüzük gördüm. Sa'd'ın elinde altın bir yüzük gördüm.

٦٦١٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا النَّضْرُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ طَلْحَةَ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ، أَنَّ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللهِ، قُتِلَ وَفِي يَدِهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ.

6615- … Bize İbn Lehîa, Muhammed b. Zeyd'den tahdis etti. O İsa b. Talha'dan, kendisine, Talha b. Ubeydullah'ın elinde altın bir yüzük bulunduğu halde öldürüldüğünü haber verdi.

٦٦١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ قُتِلَ وَفِي يَدِهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ.

6616- … İbn Şihâb'dan, o Yahya b. Said b. el-As'dan rivayet ettiğine göre, Said b. el-As elinde altın bir yüzük varken öldürülmüştü.

٦٦١٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو السَّفَرِ. ح

6617- … Bize Malik b. Miğvel tahdis edip dedi ki: Bize Ebu's-Sefer tahdis etti, H.

٦٦١٨- وَحَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو السَّفَرِ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى الْبَرَاءِ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ.

6618- … Bize Ebu's-Sefer tahdis edip dedi ki: Ben el-Berâ'nın elinde altın bir yüzük gördüm.

***

Bundan dolayı bu görüş sahibi olan kimseler bu rivayetlerde anlatılanın taklit edileceği kanaatini benimsemişlerdir. Bununla birlikte bu hususta bu bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz el-Berâ ile ilgili hadise de delil olarak sarılmışlardır.

Onların lehine bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından da delil bulunmaktadır: Altın ve gümüşün kullanılması aynı buyruk ile bir arada yasaklanmıştır. Altın kaplarda yemek yemek yasaklandığı gibi gümüş kaplarda da yemek yemek yasaklanmıştır.

Bu hususta altın ile gümüş eşit değerlendirildiğine ve her ikisinin hükmü aynı olduğuna göre, diğer taraftan gümüş yüzüğün yasaklanmadığı sabit olduğuna göre, altın yüzüğün de hükmü böyle olmalıdır.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek erkekler için altın yüzüğü mekruh görüp bu konuda şu delilleri göstermişlerdir:

٦٦١٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ التَّخَتُّمِ بِالذَّهَبِ.

6619- … İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'den, o babasından, o Ali b. Ebi Talib'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere altın yüzük kullanmayı yasakladı.[385]

٦٦٢٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدُ اللهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6620- … Muhammed b. Aclân şöyle dedi: Bana İbrahim b. Abdullah b. Huneyn, babasından tahdis etti: O İbn Abbas'tan, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

385 Ebu Davud, Libâs, 8, Hatem, 3; Tirmizî, Libâs, 12, 13, 14; Nesâî, Ziynet, 17, 43, 45, 47, 48, 50, 53; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 92, 159, 114…

٦٦٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6621- … Nâfi'den, o İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'den, o babasından, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٢٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6622- … Bize Davud b. Kays, İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'den tahdis etti. O babasından, o İbn Abbas'tan, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٢٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ يُوسُفَ. ح

6623- Bize Muhammed b. Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Yusuf tahdis etti, H.

٦٦٢٤- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَا: ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ بْنَ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حُنَيْنٍ حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيًّا يَقُولُ: نَهَانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ.

6624- … Bize el-Leys'in Yezid b. Ebi Habîb'den tahdis ettiğine göre, İbrahim b. Abdullah b. Huneyn kendisine şunu tahdis etmiştir: Babası ona Ali'yi şöyle derken dinlediğini tahdis etmiştir: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana altın yüzük takmayı yasakladı."[386]

386 Buhârî, Cenâiz, 2, Nikâh, 71, Eşribe, 28, Merdâ, 4, Libâs, 45, Edeb, 124, İsti'zân, 8; Müslim, Libâs, 2, 29, 31, 52; Ebu Davud, Libâs, 8; Tirmizî, Edeb, 45; Nesâî, Tatbîk, 7; İbn Mâce, Libâs, 40, 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 81, 94…

٦٦٢٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ هُبَيْرَةَ بْنِ مَرْيَمَ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ.

6625- … Hubeyre b. Meryem'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın yüzük takmayı yasakladı.[387]

٦٦٢٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَتَخَتَّمْ بِالذَّهَبِ».

6626- … el-Hâris'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Altın yüzük takma"*** buyurdu.

٦٦٢٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا النُّفَيْلِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْأَزْدِيِّ، عَنْ أَبِي الْكَنُودِ قَالَ: أَتَيْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ حَلْقَةِ الذَّهَبِ.

6627- … Ebu Said el-Ezdî'den, o Ebu'l-Kenûd'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Mesud'un yanına gittim. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın yüzüğü yasakladı, dedi.

٦٦٢٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6628- … Bize Şu'be, Yezid'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.[388]

---

387 6624 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

388 Buhârî, Libâs, 45, Edeb, 24; Müslim, Libâs, 3; Tirmizî, Edeb, 45; Nesâî, Eşribe, 26, Ziynet, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 119, 138, 377, 392, 401, 439, IV, 284.

٦٦٢٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَجْلَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَجُلاً جَلَسَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَبِسَ خَاتَمَ حَدِيدٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَذِهِ لِبْسَةُ أَهْلِ النَّارِ». فَرَجَعَ فَلَبِسَ خَاتَمَ وَرِقٍ فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6629- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, altından bir yüzük takmış olan bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in meclisine oturdu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan yüzünü çevirdi. Bunun üzerine o adam demir bir yüzük taktı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bu, cehennemliklerin bir giyim tarzıdır"*** dedi.

Adam geri döndü ve gümüş bir yüzük taktı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buna ses çıkarmadı.

٦٦٣٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ رِفَاعَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ. ح

6630- Bize Abdulganî b. Rifâa tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ziyad tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti, H.

٦٦٣١- وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ.

6631- … Muaviye b. Süveyd b. Mukarrin'den, o el-Berâ b. Âzib'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın yüzük takmayı yasakladı.

***

Görüldüğü gibi, bizim kendisi yolu ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hususta rivayette bulunduğumuz el-Berâ da bu bölümün baş taraflarında yine kendisinden nakletmiş olduğumuz rivayete muhalif bir rivayet zikretmektedir.

٦٦٣٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: ثَنَا أَبُو التَّيَّاحِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلاً مِنْ بَنِي لَيْثٍ يَقُولُ: أَشْهَدُ عَلَى عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّهُ حَدَّثَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ نَهَى عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ.

6632- … Bize Ebu't-Teyyâh tahdis edip dedi ki: Leysoğullarından bir adamı şöyle derken dinledim: İmrân b. Husayn'ın, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in altın yüzük takmayı yasakladığını tahdis ettiğine şahitlik ederim.

٦٦٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ حَفْصٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6633- … Bize Hammâd, Ebu't-Teyyâh'tan tahdis etti: O Hafs el-Leysî'den, o İmrân b. Husayn'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٣٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بِشْرِ بْنِ نَهِيكٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ.

6634- … Bişr b. Nehîk'den, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın yüzük takmayı yasaklamıştır.

٦٦٣٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ رَاشِدٍ، يُحَدِّثُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ، قَالَ: جَلَسَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَرَعَ رَسُولُ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ، بِقَضِيبٍ كَانَ فِي يَدِهِ، ثُمَّ غَفَلَ عَنْهُ، فَرَمَى الرَّجُلُ بِخَاتَمِهِ، ثُمَّ نَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَيْنَ خَاتَمُكَ؟» فَقَالَ: أَلْقَيْتُهُ. قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَظُنُّنَا إِلَّا وَقَدْ أَوْجَعْنَاكَ وَأَغْرَمْنَاكَ».

6635- … Ata b. Yezid'den, o Ebu Sa'lebe el-Huşenî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Altın yüzük takmış bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in meclisine oturdu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* elinde bulunan bir değnek ile eline vurdu. Sonra dikkatini adamdan başka bir tarafa çevirmiş olduğu bir sırada adam yüzüğü attı. Arkasından Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona bakıp: ***"Yüzüğün nerede?"*** diye sordu. Adam: "Onu attım" dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bizim ancak canını yaktığımızı ve seni zarara soktuğumuzu düşünüyorum"*** dedi.[389]

٦٦٣٦- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ سُمَيٍّ، مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَانْطَلَقَ فَلَبِسَ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ، ثُمَّ جَاءَ فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَانْطَلَقَ فَنَزَعَهُ، وَلَبِسَ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ، فَأَقَرَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَقْبَلَ إِلَيْهِ.

6636- … Ebu Salih'ten, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, bir adam altın bir yüzük takmış olarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan yüz çevirdi. Adam kalkıp gitti, demir bir yüzük taktıktan sonra geldi. Yine ondan yüz çevirdi. Bu sefer adam o yüzüğü çıkarttı ve gümüş bir yüzük taktı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buna ses çıkarmadı ve adama bakmaya başladı.

***

İşte bu rivayetler, altın yüzük takmanın yasaklanması hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiştir.

Bunlardan birisi de bizim bu hususta zikretmiş olduğumuz el-Berâ yoluy-

389 Nesâî, Ziynet, 45; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 195.

la gelen hadistir. Bu hadis, yine ondan altın yüzük takmanın mubahlığına dair nakletmiş olduğumuz rivayetten daha sahih ve daha sağlamdır.

Bundan dolayı iki gruptan birisinin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den geldiğini kabul ettiği rivayetlerin, diğer grubun kabul ettiği rivayetleri nesh etmiş olması ihtimali vardır.

Biz de bu hususu inceleyince şunu gördük:

٦٦٣٧- اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، وَجَعَلَ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفِّهِ، فَاتَّخَذَهُ النَّاسُ، فَرَمَى بِهِ، وَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ، أَوْ فِضَّةٍ.

6637- … Ubeydullah şöyle dedi: Bana Nâfi'in, Abdullah'tan tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın bir yüzük edindi ve bu yüzüğün taşını avucunun iç tarafına doğru tuttu. İnsanlar da aynı şekilde yüzük edinince onu attı ve gümüş bir yüzük edindi.[390]

٦٦٣٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6638- … Bize Ebu Avâne, Ebu Bişr'den tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٣٩- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْن سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ يَلْبَسُ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، ثُمَّ قَامَ فَنَبَذَهُ فَقَالَ: «لاَ أَلْبَسُهُ أَبَدًا». فَنَبَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ.

6639- … Abdullah b. Dinar'dan, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine

390 Buhârî, Libâs, 47, 46, 53; Müslim, Libâs, 54, 62; İbn Mâce, Libâs, 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 34, 60, 86, 96…

göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* önceleri altın bir yüzük takıyordu. Sonra kalkıp onu attı ve: ***"Bunu ebediyen takmayacağım"*** dedi. Bunun üzerine insanlar da yüzüklerini attılar.[391]

٦٦٤٠- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6640- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٤١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ زِيَادٍ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَاتَّخَذَ أَصْحَابُهُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ، ثُمَّ رَمَى بِهِ، وَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ، وَكَتَبَ فِيهِ: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ».

6641- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım'ın el-Mugîre b. Ziyad'dan tahdis ettiğine göre, el-Mugîre kendisine tahdis ederek şöyle demiştir: Bana Nâfi'in İbn Ömer'den tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altın bir yüzük edindi. Ashabı da altın yüzük edindi. Sonra o yüzüğünü atıp gümüş bir yüzük edindi ve yüzüğe ***"Muhammedun Rasulullah"*** ibaresini yazdırdı.[392]

٦٦٤٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ غِيَاثٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6642- … Bize Ebu Avâne, Ebu Bişr'den tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

391 Buhârî, Îmân 6, İ'tisâm, 4; Tirmizî, Libâs, 16; Malik, Sıfatu'n-Nebî, 37; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 60, 68, 72.

392 Buhârî, Libâs, 46, 50-52, 54, 55; Müslim, Libâs, 56, 57, 58; İbn Mâce, Libâs, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 94, 141.

İşte bu rivayetlerle altın yüzük takmanın önceleri mubah olduğu, daha sonra ise yasaklandığı sabit olmaktadır.

Buna göre, altın yüzük takmanın haram olduğunu belirten rivayetlerin, mubah olduğunu belirten rivayetleri nesh ettiği de sabit olmaktadır.

İşte rivayetler açısından bu konunun doğru hali ve uygun açıklaması budur.

Bu konuda nazara (akli düşünme ve kıyasa) gelince; biz, bunu daha önce başka bir yerde zikretmiş ve bunun, bu hususta akli düşünmenin mubah olduğunu kabul edenlerin görüşüne uygun olduğunu söylemiştik. Ancak bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen sünnet bunu yasaklamakta ve bunun kullanılmamasını gerektirmektedir.

Yine bunun yasaklanmış olduğuna dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٦٦٤٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ، عَنْ حُنَيْنٍ، مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَاهُ عَنِ التَّخَتُّمِ بِالذَّهَبِ.

6643- … İbn Ömer'in azatlısı Nâfi'den, o İbn Abbas'ın azatlısı Huneyn'den, o Ali'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun, kendisine altın yüzük kullanmayı yasakladığını rivayet etti.

٦٦٤٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6644- … İbrahim b. Abdullah b. Huneyn'den, o babasından, o Ali'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

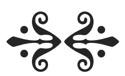
Bir kimse: Biz bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından gelen yasaklayıcı bir ifade bulabilir miyiz? diyecek olursa ona da: Evet, diye cevap verilir:

٦٦٤٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، مَوْلَى أُمِّ بُرْثُنٍ، عَنْ زِيَادٍ، عَامِلِ الْبَصْرَةِ، قَالَ: وَفَدْنَا إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَعَ الْأَشْعَرِيِّ، فَرَأَى عَلَيَّ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ. فَقَالَ عُمَرُ: لَقَدْ تَشَبَّهْتُمْ بِالْعَجَمِ، ثَلاَثًا يَقُولُهَا: تَخَتَّمُوا بِهَذَا الْوَرِقِ.

قَالَ: فَقَالَ الأَشْعَرِيُّ: أَمَّا أَنَا، فَخَاتَمِي حَدِيدٌ، فَقَالَ عُمَرُ: ذَاكَ أَخْبَثُ وَأَنْتَنُ.

6645- … Basra valisi Ziyad şöyle dedi: el-Eş'arî ile birlikte Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'a heyet olarak gittik. Üzerimde altın bir yüzük görünce Ömer: -Üç defa- sizler kendinizi acemlere benzetmiş oldunuz. (Bunun yerine) şu gümüşten yüzükler takın, dedi.

Ziyad dedi ki: el-Eş'arî: Benim yüzüğüm demirdendir, deyince Ömer: Bu, daha kötüdür ve daha kötü kokar, dedi.[393]

393 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 131.

٩- بَابُ نَقْشِ الْخَوَاتِيمِ

9- YÜZÜKLERİN ÜZERİNE NAKIŞ YAPMAK

٦٦٤٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنِ الْأَزْهَرِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَسْتَضِيئُوا بِنِيرَانِ أَهْلِ الشِّرْكِ، وَلاَ تَنْقُشُوا عَرَبِيًّا». قَالَ: فَسَأَلْتُ الْحَسَنَ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: قَوْلُهُ «لاَ تَنْقُشُوا عَرَبِيًّا» لاَ تَنْقُشُوا فِي خَوَاتِيمِكُمْ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ. وَقَوْلُهُ «لاَ تَسْتَضِيئُوا بِنِيرَانِ أَهْلِ الشِّرْكِ» يَقُولُ: لاَ تُشَاوِرُوهُمْ فِي أُمُورِكُمْ.

6646- … el-Ezher b. Raşid'den, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Müşriklerin ateşleriyle aydınlanmayın ve Arapça nakış işlemeyin"*** buyurdu.

(Ravi) dedi ki: Ben el-Hasen'e buna dair soru sordum. O: ***"Arapça nakış işlemeyin"*** sözü, yüzüklerinize "Muhammedun Rasulullah" ibaresini nakşetmeyin demektir. ***"Müşriklerin ateşleriyle aydınlanmayın"*** sözü ile de "İşlerinizde onlarla istişare etmeyin" demek istemiştir, dedi.[394]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, yüzüklere Arapça herhangi bir şeyi nakşetmenin mekruh olduğu kanaatini benimsemiş ve buna dair bu hadisi

394 Nesâî, Ziynet, 51; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 99.

delil göstermiştir. Bunlar, Arapça dışında bir şeyler nakşetmekte bir sakınca görmemiş ve buna dair de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir topluluğun yüzüklerindeki nakışları delil göstermişlerdir:

٦٦٤٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا مُعَلًّى، عَنْ مَنْصُورٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: حَدَّثَتْنَا أُمُّ نَافِعٍ، بِنْتُ أَبِي الْجَعْدِ، مَوْلَى النُّعْمَانِ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنْ أَبِيهَا قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ النُّعْمَانِ بْنِ مُقَرِّنٍ، إِبِلاً، قَابِضًا إِحْدَى يَدَيْهِ، بَاسِطًا الْأُخْرَى.

6647- … Bize en-Numan b. Mukarrin'in azatlısı Ebu'l-Ca'd'ın kızı Ümm Nâfi, babasından, onun şöyle dediğini tahdis etti: en-Numan b. Mukarrin'in yüzüğündeki nakış bir elini kapatmış, öbürünü açmış bir deve şeklindeydi.

٦٦٤٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ جَعْدٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ الْقَاسِمِ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ عَبْدِ اللهِ، ذُبَابَانِ.

6648- … Bize Şu'be, Cabir'den tahdis etti. O el-Kasım'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah'ın yüzüğünün nakşı iki sinek[395] idi.

٦٦٤٩- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ حُذَيْفَةَ، كَرْكِيَّانِ.

6649- … Abdullah b. Yezid dedi ki: Huzeyfe'nin yüzüğünün nakışı iki turna kuşu idi.

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasakladığı kendi yüzüğündeki nakışın aynısını yapmak dışında, yüzükler üzerine Arapça nakış işlemekte bir sakınca yoktur.

Yine bu görüş sahipleri şöyle derler: Birinci görüş sahiplerinin lehlerine

395 *"İki sinek"* diye tercüme ettiğimiz (ذبابان) kelimesinin tekili olan (ذباب) kelimesi, hem "sinek" hem "kılıcın keskin tarafı" anlamına gelmektedir. (Çeviren)

gösterdikleri rivayetlerde bu konuda delil olacak bir taraf bulunmamaktadır. Çünkü onların Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettikleri hadisler senet bakımından sabit değildir. Bu hadis, asıl itibariyle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den değil Ömer'den nakledilmiştir. Bunlar bu hususta şu rivayetleri zikretmektedirler:

٦٦٥٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا شُرَيْحُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: لاَ تَنْقُشُوا فِي خَوَاتِيمِكُمْ الْعَرَبِيَّةَ.

6650- … Bize Ebu Avâne, Katade'den tahdis etti. O Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. el-Hattâb şöyle dedi: "Yüzüklerinize Arapça nakış işlemeyin."

***

İşte Enes'in rivayet ettiği bu hadisin aslı, burada görüldüğü gibi Ömer'dendir, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den değildir.

Diğer taraftan bu hadisin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den geldiği sabit olsa dahi bize göre açıklaması el-Hasen'in dediği şekildedir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yüzüğünün nakışı böyleydi. O, aynı nakışın yapılmasını yasaklamıştır.

٦٦٥١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلاَثَةَ أَسْطُرٍ، سَطْرٌ: مُحَمَّدٌ، وَسَطْرٌ: رَسُولُ، وَسَطْرٌ: اللهِ. فَهَذَا كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6651- … Sumâme'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yüzüğünün nakışı üç satırdı. Bir satır "Muhammed", diğer satır "Rasul" üçüncü satır da "Allah" idi. İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yüzüğünün nakışı budur.[396]

396 Buhârî, Humus, 5, Libâs, 55; Tirmizî, Libâs, 17.

٦٦٥٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى كِسْرَى وَقَيْصَرَ. فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لاَ يَقْبَلُونَ كِتَابَكَ إِلَّا بِخَاتَمٍ، فَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، نَقْشُهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ.

6652- … Bize Sa'd, Katade'den tahdis etti. O Enes'ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Kisra ve Kayser'e mektup yazmak isteyince ona: Mühürlü olmadıkça onlar senin mektubunu kabul etmezler denildi. Bunun üzerine nakışı "Muhammedun Rasulullah" olan gümüş bir yüzük edindi.[397]

٦٦٥٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا شَبَابَةُ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَكْتُبَ كِتَابًا إِلَى الرُّومِ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6653- … Bize Şu'be, Katade'den tahdis etti. O Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Bizans'a bir mektup yazmak istedi. Sonra hadisi aynen zikretti.

***

İşte, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, yüzüğüne Arapça nakış yaptığını görüyoruz. Ondan sonra da bunu ashabı yapmıştır.

٦٦٥٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَدِمَ عَمْرُو بْنُ سَعِيدٍ، مَعَ أَخِيهِ، عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَظَرَ إِلَى حَلْقَةٍ فِي يَدِهِ فَقَالَ: «مَا هَذِهِ الْحَلْقَةُ فِي يَدِكَ؟» قَالَ: هَذِهِ حَلْقَةٌ يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: «فَمَا نَقْشُهَا؟» قَالَ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ. قَالَ: «أَرِنِيهِ». فَتَخَتَّمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَمَاتَ وَهُوَ فِي يَدِهِ ثُمَّ أَخَذَهُ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ ذَلِكَ، فَكَانَ فِي يَدِهِ، ثُمَّ أَخَذَهُ عُمَرُ، فَكَانَ فِي يَدِهِ، ثُمَّ أَخَذَهُ عُثْمَانُ، فَكَانَ فِي يَدِهِ عَامَّةَ خِلاَفَتِهِ، حَتَّى سَقَطَ مِنْهُ فِي بِئْرِ أَرِيسَ.

397 Buhârî, Libâs, 50, 52; Müslim, Libâs, 58; Ebu Davud, Hatem, 1; Tirmizî, İsti'zân, 25.

6654- … Amr b. Yahya'dan, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Amr b. Said kardeşi ile birlikte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna girdi. Allah Rasulü onun elindeki bir yüzüğe baktı ve: ***"Elindeki bu yüzük de ne oluyor?"*** diye sordu. O: Bu bir halka (yüzük)dür ey Allah'ın Rasulü! dedi. Bunu üzerine Allah Rasulü: ***"Üzerindeki nakışta ne var?"*** diye sordu. Adam: "Muhammedun Rasulullah" dedi. Allah Rasulü: ***"Onu bana göster"*** dedi. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu yüzük edindi. Aynı yüzük elinde iken vefat etti. Bundan sonra o yüzüğü Ebu Bekir aldı ve onun elinde kaldı. Sonra onu Ömer aldı ve yüzük onun elinde kaldı. Sonra onu Osman aldı. Eris kuyusuna düşürünceye kadar halifeliği boyunca hep Osman'ın elinde kaldı.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Arapça nakışlı olan bir yüzüğü taktığı için Halid b. Said'e tepki göstermediğini, bu yaptığına karşı çıkmadığını görüyoruz.

٦٦٥٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صُبَيْحٍ، عَنْ حَيَّانَ الصَّائِغِ، قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ: نِعْمَ الْقَادِرُ اللهُ.

6655- … Bize er-Rebî' b. Subayh, Hayyân es-Sâiğ'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Bekir es-Sıddîk'ın yüzüğünün nakışı "ni'me'l-kadiru Allah" ibaresi idi.

٦٦٥٦- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: لِلهِ الْمُلْكُ.

6656- … Bize İsrail, Cabir'den tahdis etti: O Ebu Cafer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali *radıyallahu anh*'ın yüzüğündeki nakış "lillahi'l-mülk" ibaresi idi.

٦٦٥٧- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ: الْحَمْدُ لِلهِ.

6657- … Bize Şu'be, Katade'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh'ın yüzüğünün nakşı "elhamdulillah" ibaresi idi.

***

İşte, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının ve onun hidayete erdirilmiş raşid halifelerinin, yüzüklerine Arapça nakış yaptırdıklarını görüyoruz.

Onların bu yaptıkları, bu şekilde hareket etmenin kendileri için mahzurlu (yasak, sakıncalı) olmadığına ve bu husustaki yasağın, hiç kimsenin, imamın yüzüğündeki nakışın aynısını yapmaması hakkında olduğuna delildir. Böylelikle onun elinde bulunup Müslümanlara ait olan mallarda yanlış herhangi bir tasarrufta bulunulmasın.

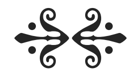
Nitekim bizim, Ömer'den bu husustaki yasağa dair rivayette bulunduğumuzu sonra da bizzat kendisinin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra Arapça nakışlı yüzük takmış olduğunu görüyoruz.

Bu da mekruh olan Arapça nakış yapmanın, özellikle Müslümanların imamının yüzüğündeki nakışın aynısı hakkında olduğuna, bundan başkaları hakkında söz konusu olmadığına delildir.

en-Numan b. Mukarrin'in, İbn Mesud'un ve Huzeyfe'nin yüzüklerindeki nakış ile ilgili rivayetlere gelince; onların o nakışları, Arapça nakış yaptırabilmeleri mümkün olmakla birlikte yapmış olmaları ihtimali vardır. Nitekim;

٦٦٥٨- حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْقَوَارِيرِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَنْقُشَ الرَّجُلُ عَلَى خَاتَمِهِ صُورَةً. وَقَالَ: إِذَا خَتَمْتَ لَهَا، فَقَدْ صَوَّرْتَ بِهَا.

6658- … Bize Abdulvaris, Amr'dan, onun el-Hasen'den tahdis ettiğine göre, el-Hasen, bir kimsenin yüzüğüne bir suret nakşı yapmasını mekruh görürdü. Ayrıca el-Hasen şöyle demiştir: Sen o suret ile mühür bastığın takdirde onunla suret yapmış olursun.

١٠- بَابُ لُبْسِ الْخَاتَمِ لِغَيْرِ ذِي سُلْطَانٍ

10- KAMU YÖNETİMİNİN BAŞINDA OLMAYAN BİR KİMSENİN (MÜHÜR OLARAK KULLANMAK ÜZERE) YÜZÜK TAKMASI

٦٦٥٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا مُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ، قَالَ: ثَنَا عَيَّاشُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ شُفَيٍّ الْحَجَرِيِّ، عَنْ أَبِي عَامِرٍ، عَنْ أَبِي رَيْحَانَةَ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبُوسِ الْخَاتَمِ إِلَّا لِذِي سُلْطَانٍ.

6659- … Ebu Âmir'den, o Ebu Reyhâne'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kamu yönetiminin başında olan kimselerin dışındakilerin yüzük takmalarını yasakladı.[398]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, kamu yönetiminin başında bulunan kimsenin dışındakilerin yüzük takmalarının mekruh olacağını kabul etmiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet etmiş ve ister kamu yöneticisi olsun ister başkası olsun diğer insanların da yüzük takmalarında bir sakınca görmemişlerdir.

Bu görüş sahiplerinin bu kanaatlerine dair deliller arasında bizim bu bö-

398 Ebu Davud, Libâs, 8; Nesâî, Ziynet, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 134, 135.

lümden önceki bölümde rivayet etmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yüzüğünü bırakması üzerine insanların da yüzüklerini bıraktıklarına dair hadis de vardır.

İşte bu hadis, herkesin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde yüzük taktığına delildir.

Bir kimse: Mensuh olduğu halde bu hadisi nasıl delil gösterirsin? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bizim hadisin delil olarak gösterdiğimiz kısmı nesh edilmiş değildir. Onun nesh edilmiş olan bölümü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve ümmetinin altın yüzük takmayı terk etmek ile ilgilidir.

Bundan önce ise o da diğerleri de bu hususta birbirlerine eşitti.

Altın yüzük takmak nesh edildi. Ancak onun da ümmetinin diğer fertlerinin de yüzük takmalarına dair önceki hüküm aynı kaldı. Nesh olayı ise onun gümüş yüzük takmasını engellemedi. Aynı şekilde onların da gümüş yüzük takmalarına engel olmadı.

İşte bizim bu hadisi zikretmekteki maksadımız budur.

Herhangi bir kamu görevi olmayan ve yetkisi bulunmayanlardan bir topluluğun da yüzük taktıkları rivayet edilmiştir. Bu hususta nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٦٦٦٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمَدَائِنِيُّ ، قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ، كَانَا يَتَخَتَّمَانِ فِي يَسَارِهِمَا، وَكَانَ فِي خَوَاتِيمِهِمَا ذِكْرُ اللهِ.

6660- … Cafer b. Muhammed'den, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Hasan ve Hüseyin sol ellerine yüzük takarlardı. Yüzüklerinde de Allah'ın zikri olan ibareler yazılıydı.

٦٦٦١- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا رِشْدِينُ بْنُ كُرَيْبٍ أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ الْحَنَفِيَّةِ يَتَخَتَّمُ فِي يَسَارِهِ.

6661- … Bize Rişdîn b. Kureyb tahdis etti. O şöyle dedi: İbnu'l-Hanefiyye'nin, sol eline yüzük taktığını gördüm.

٦٦٦٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْوُحَاظِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، قَالَ: ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، يَتَخَتَّمَانِ فِي يَسَارِهِمَا.

6662- … Bize Cafer b. Muhammed, babasından, şöyle dediğini tahdis etti: Hasan ve Hüseyin sol ellerine yüzük takarlardı.

٦٦٦٣-حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَطَاءٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، رَجُلاً مُتَقَلِّدًا بِسَيْفٍ.

6663- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım, İbrahim b. Ata'dan tahdis etti. O, babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: İmrân b. Husayn'ın yüzüğündeki nakış kılıç kuşanmış bir adamdı.

٦٦٦٤- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: ثَنَا يُونُس بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: رَأَيْتُ قَيْسَ بْنَ أَبِي حَازِمٍ، وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْأَسْوَدِ، وَقَيْسَ بْنِ ثُمَامَةَ، وَالشَّعْبِيَّ، يَتَخَتَّمُونَ بِيَسَارِهِمْ.

6664- … Bize Yunus b. Ebi İshak tahdis edip dedi ki: Kays b. Ebi Hâzim'in, Abdurrahman b. el-Esved'in, Kays b. Sumâme'nin ve eş-Şa'bî'nin sol ellerine yüzük taktıklarını gördüm.

٦٦٦٥- حَدَّثَنِي عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ، قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ إِبْرَاهِيمَ: نَحْنُ بِاللهِ وَلَهُ.

6665- … Bize Şu'be, Mugîre'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbrahim'in yüzüğündeki nakış "nahnu billahi ve lehû" ibaresi idi.

***

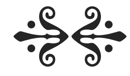
İşte gerek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından, gerekse onlara tabi olanlardan nakletmiş olduğumuz bu rivayetlere göre, onlar, herhangi bir kamu görevleri bulunmadığı halde yüzük takıyorlardı.

İşte rivayetler bakımından bu hususun uygun açıklaması budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından konuya dair açıklamaya gelince; Sultan (kamu yöneticisi), süs olmadığı için yüzük takma hakkına sahip olduğuna göre, sultan (yönetim görevi) olmayan kimselerin de aynı şekilde süs eşyası olmadığı için yüzük takma hakları vardır.

Bizler altın ve gümüş kullanımı ile ilgili yasakta sultanın da kamunun da (yönetenin de yönetilenin de) hükmünün eşit olduğunu gördük. Buna nazaran sultana mubah olan yüzük takmakta, onun da onun dışındaki herkesin de eşit olması gerekmektedir.

Eğer yüzük onun için sadece Müslümanların malı ile ilgili olarak mühürlemeye olan ihtiyacından dolayı mubah kılınmış ise, aynı şekilde yönetici olmayanlar için de, kendi mallarına ve mektuplarına mühür basmak için yüzüğe (mühüre) ihtiyaçları bulunması dolayısıyla mubahtır. Çünkü bu hususta sultan olan ile olmayan (kamu yönetim yetkisi bulunan ile bulunmayan) arasında hiçbir fark yoktur.

İÇİNDEKİLER

ALIŞVERİŞ / 5

[V. Ciltten Devam]

SARF İŞLEMİ / 61

HİBE VE SADAKA / 95

REHİN / 149

MUZÂRAA VE MUSÂKÂT / 165

ŞUF'A / 207

İCÂRE (KİRALAMA) / 225

KAZA (YARGI) VE ŞAHİTLİKLER / 271

AV, KESİLEREK ETİ YENEN HAYVANLAR VE KURBANLIKLAR / 355

İÇECEKLER / 481

MEKRUHLUK (KERÂHET) / 537

شرح معاني الآثار